„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XV. évf. 1. szám
2004. február
170,– Ft

Kísértés és szabadulás

Kié a Biblia földje?

Békemunka Palesztinában

Interjú Silke Maier-Witt exterroristával

Útmutató az ellenség lefegyverzéséhez

Úrvacsora és eucharisztia

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Háború és üzlet

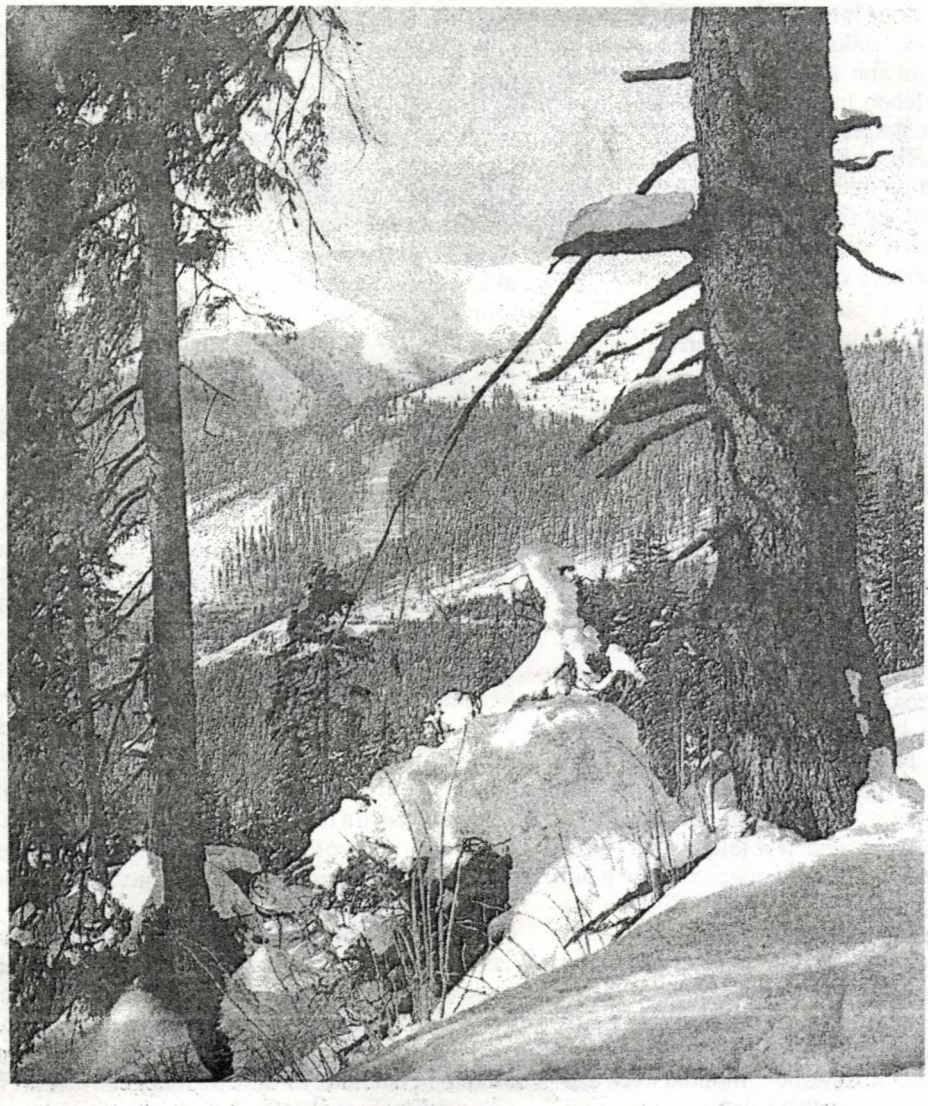

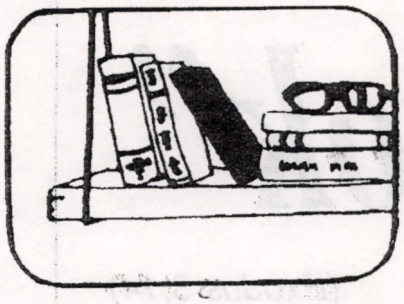

Sárdy Péter

Kísértés és szabadulás

„Ne vígy minket kísértésbe!”

Valóban Jézus szavai ezek?

Komoly keresztények között is vannak elegen, akik csak kelletlenül tudják kimondani ezeket a szavakat, mert félnek attól a gondolattól, hogy Isten talán csapdát állít nekik, sőt esetleg rosszindulattal vár is hibájukra. Mások csupán gépiesen mondják ki e szavakat, és nem szívesen gondolnak bele, hogy mit is mondtak. Valójában ezek a szavak első látásra annyira nem illenek ahhoz, amit Jézus az anyai módon szerető Istenről mondott, hogy joggal kétségbe vonhatjuk, valóban tőle származnak-e. Mi inkább azt várnánk, hogy Jakab levelében találjuk Jézus eredeti gondolatát: „Senki se mondja, amikor kísértésbe jut: az Isten kísért engem, mert az Istent nem lehet rosszra csábítani, és ő sem csábít rosszra. Mert minden embert a saját kívánsága vonzza és csábítja, így esik kísértésbe” (1,13-14).

Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy Jézus arám anyanyelvén mondta ezeket a szavakat, és hogy ennek csupán görög nyelvű fordítása van a kezünkben. Elképzelhető tehát, hogy a fordító félreértett valamit.

A zsidó szakember, Pinchas Lapide mutatott rá arra, hogy e kérdés rögtön tisztázódik, ha valaki héberre fordítja ezt a mondatot (ld. Pinchas Lapide, Ist die Bibel richtig übersetzt? Gütersloh, 7. kiad., 1997, 124 l.). Az itt használt héber ige jelentése ugyanis nem kizárólag „vinni” vagy „vezetni”, hanem annyit is jelenthet, hogy „ne engedj kísértésbe jutni/kerülni minket”. A zsinagóga esti imájában mindmáig ebben a jelentésben használják a szót: „Ne engedd, hogy a bűn vagy a bűnösség vagy a kísértés hatalmába jussak/kerüljek!” Ha Jézus az ennek megfelelő szót használta, azt csak ebben az értelemben tehette: „Ne engedj minket kísértésbe esni!” Az evangéliumban található „Ne vígy minket kísértésbe!” mondat ezek szerint arra vezethető vissza, hogy a görög fordítónak nem volt egészen világos, mit is akart mondani Jézus, s ezért egyszerűen e szónak a legelterjedtebb jelentését alkalmazta.

Mit gondolt Jézus a kísértésről?

A választ azzal közelíthetjük meg, hogy megvizsgáljuk, milyen összefüggésben használta ő a „kísértés” szót. Márk evangéliuma szerint megkeresztelése alkalmával Jézus „nyitva látta az eget”, miközben Isten atyjaként mutatkozott meg neki. Ha e nagy élmény folytatásaként azt olvassuk, hogy Jézust a pusztában „megkísértette a Sátán” (1,13), akkor e kísértés nem irányulhatott valami közönséges bűnre, hanem csak Istenbe mint Atyjába vetett bizalmának megingatására. Kétségtelenül ugyancsak a bizalom elvesztésétől akarta megóvni tanítványait, amikor letartóztatása előtt azt mondta nekik: „Virrasszatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek” (Mk 14,38). Ugyanerre célzott akkor is, amikor Péterhez így szólt: „Simon, Simon, a Sátán hatalmat kért magának fölöttetek, hogy megrostáljon benneteket, mint a búzát. De imádkoztam érted, hogy el ne fogyatkozzék a hited [Istenbe vetett bizalmad]” (Lk 22,31).

A „kísértés” értelme ezekben a példákban nem más, mint az Isten szeretetébe vetett bizalom próbatétele. Ha még azt is figyelembe vesszük, hogy az evangélisták a „megkísértés” kifejezésével sokszor egyszerűen azt fejezik ki, hogy Jézust „próbára tették” az ellenfelei (Mk 8,11), világos lesz a Miatyánk e kérésének értelme, ti.: „Ne tedd próbára bizalmunkat!”

Jézus nem felejtette el, hogy az élet sokszor próbára teszi az Istenbe vetett bizalmat. A próféták sorsára utalt, amikor ellenségeinek gyűlöletét látva arról beszélt, hogy az ő sorsa is „az emberek kezébe adatik” (Mk 9,31). Természetesen visszarettent az erőszakos haláltól, amellyel számolnia kellett. Szorongását tanítványai előtt sem leplezte, amikor elfogatása előtti imájában Istenhez fordult segítségért. „Atyám”-nak szólította Istent, hogy félelmét legyőzze, és újra megtalálja a bizalmat. Arra azonban aligha gondolhatott, hogy a fenyegető katasztrófát Atyja maga rendelte el, hiszen ami „az emberek kezéből” jön, azért az emberek maguk felelősek.

Aki úgy hisz, mint Jézus, az biztos abban, hogy Isten vele van, akármit hoz is az élet. Hogy Isten esetleg nem venné észre, ha valaki szenved, azt Jézus elképzelhetetlennek tartotta, hiszen arról beszélt, hogy „nektek még a hajatok szálai is mind számon vannak tartva” (Mt 10,30). – Hogy miért történik mégis olyan sok borzalmas dolog az emberekkel, arra sehol sem tért ki, mert erre a kérdésre ő sem kapott választ. Életének és halálának tanúsága szerint azonban mindvégig bízott abban, hogy az Isten szeretete végül minden szenvedés ellenére is győzni fog.

A mi kísértéseink

A „Ne vígy minket kísértésbe” vagy „Ne tedd próbára bizalmunkat” kifejezés arra szólít fel bennünket, hogy mindazt, amitől félünk, vagy ami miatt aggódunk, egyszerűen az élet „próbatételének” tekintsük, és imánkban vigyük Isten elé. Ezek a szavak nem arról beszélnek, hogy Isten esetleg rosszra csábíthatna minket. Ami bűnre csábít, az csak a saját kívánságunk. Hogy ez a bűnre való hajlandóság nem tudatos bennünk, és ezért könnyen inkább a külvilágra vetődik ki, lélektanilag érthető. De akármennyire ostromol is minket egy ilyesfajta kísértés, az nem Istentől jön, de még a gonosz „ördögtől” sem, akinek hatalma volna kívülről befolyásolni minket.

A következőkben bővebben is ki fogok térni arra, hogy Jézus nem számolt egy olyan hatalmas és gonosz lélek befolyásával, akinek lehetősége lenne a mennyei Atya akaratát meghiúsítani. Biztos volt abban, hogy az embernek a kísértésekkel kapcsolatban sem Istentől, sem az ördögtől nincs oka félni. A félelemnél sokkal többet használ, ha az ember bizalommal fordul mennyei Atyjához, aki nem részvétlenül és távolból figyeli őt. Pál apostol szavai szerint: „Hűséges az Isten, erőtökön felül nem hagy

megkísérteni, hanem a kísértéssel együtt a szabadulás lehetőségét is megadja, hogy kibírjátok” (1Kor 10,13).

A kísértésről szóló kérés ezek szerint az imádkozó félelmére vonatkozik. Mondjuk ki őszintén: én vagyok az, aki félek, ha a jövőre gondolok. Mennyi borzalmas próbatétel várhat még rám, ami megingathatja a jó Istenbe vetett bizalmamat? – Jézus ismerte ezt a helyzetet, mert magának is meg kellett küzdenie ezzel a félelemmel. Példát mutatott nekünk, hogy minden félelmünket s aggodalmunkat „Atyánk” kezébe helyezzük. Ráhagyatkozhatunk Jézus hitére, hogy az egész világ a szerető Isten műve, akinek részvétele nélkül semmi nem történhet velünk.

Ha valóban hiszek, akkor ráhagyatkozom arra, hogy Isten, aki szeretetével „jókat és gonoszokat” egyaránt elér, velem szemben sem marad semleges. Bármilyen gondban vagyok, nem tehetek jobbat, mint hogy szorosan megfogjam a kezét, és kérjem, hogy megtaláljam a kiutat. – A kiút felfedezését azonban élesen el kell választanom aggodalmamtól, hisz a félelem könnyen megzavarná ítélőképességemet. Ha ragaszkodom ahhoz, hogy Isten ilyen vagy olyan módon hallgassa meg az imámat, képtelenné válok megpillantani a kiutat, amely talán éppen megnyílik előttem, ám nem ott, ahol eddig képzeltem. Isten azokat segíti meg, akik bizalommal ráhagyatkoznak.

Aki körülnéz e világban, joggal megkérdezheti, hogy létezik-e egyáltalán egy jó „mennyei Atya”, ha az megengedi, hogy gyermekeivel olyan sok borzalmas dolog történjen. Ez a kérdés nemcsak bizalmunkat sodorja veszélybe, hanem Jézus istenképét is kétségbe vonja. Erre a fenyegető kérdésre még ki kell térnünk, de e helyütt meg kell elégednünk egy rövid utalással: Egy emberi istenkép eleve nem képes az abszolútumnak, minden lét végső alapjának befogadására és leírására. De ha a felfoghatatlanról nem tudunk is neki megfelelő fogalmakat alkotni, legalább megkaptuk annak a lehetőségét, hogy lelkünk mélyén megéljük, hogy a LÉT kétségtelenül JÓ. Minden emberi hit végső fokon egy ilyen (tovább nem elemezhető) mély belátáson alapul. Jézus „örömhíre” éppen azért tudja olyan mélyen érinteni lelkünket, mert az sem más, mint a végtelen szeretet magában véve leírhatatlan lelki megtapasztalásának egyik elképzelhető kifejtése.

„Szabadíts meg a gonosztól!”

A gonosz reális veszélye

A Miatyánknak ez a hetedik és utolsó kérése egyszerre megkérdőjelezi mindazt, amit eddig kimondtunk. Mert ne felejtsük el: Az első hat kérésben csak arról volt szó, hogy rábízzuk magunkat a mennyei Atyára, és életünket összhangba hozzuk az ő akaratával. Ki számolt volna azzal, hogy e hetedik kérésben váratlanul egy harmadik hatalom jelenik meg, aki fenyegeti az embert?! E hatalom megjelenése veszélybe hozza Istenbe vetett bizalmunkat, hiszen most azt kell kérnünk tőle, hogy szabadítson meg minket ettől a „gonosztól”. De hát ki ez a „gonosz”? Jézus itt talán az ördög fenyegető hatalmára akart emlékeztetni, akinek befolyásától csak Isten különös beavatkozása menthetne meg minket? Mindenesetre feltűnő, hogy Jézus imájának alaphangulata itt hirtelen megváltozik. Miképpen lehet ezt megmagyarázni?

Az első hat kérés csupán olyan motívumokat tartalmaz, amelyeket Jézus igehirdetéséből jól ismerünk. A hetedik kérésről azonban ezt már nem lehet állítani, mert Jézus örömhírének kifejtésében egyáltalán nem hangsúlyozta az ördög részéről fenyegető veszélyt. Ez a megfigyelés arra utal, hogy ezek a szavak esetleg nem Jézustól magától származnak. Tény az, hogy csak Máté evangéliumában találhatóak meg, Lukácsnál hiába keressük őket. Mivel ez a két evangélista ugyanabból a régi forrásműből vette az ima szövegét, arra következtethetünk, hogy az eredeti szöveg nem tartalmazta e szavakat, hiszen miért is rövidítette volna meg Lukács Jézus ismert imáját? Ezért véleményem szerint a „gonosz” megemlítése itt a Máté-evangélium szerkesztőjétől származik, aki ezzel a fordulattal csupán a *„Ne vígy minket kísértésbe”* kérést akarta konkretizálni.

Jób könyve és az ördöghit

A kísértésektől való megalapozott félelem az evangélista környezetében a Sátán mitikus alakjához fűződött. A bibliai Jób könyvének szerzője arra a kérdésre kereste a választ, miért szenvedhet egy teljesen hibátlan és jó ember a legsúlyosabb sorscsapások alatt. Ha nem akarta a rosszindulat gyanújával vádolni Istent, más valakinek kellett tulajdonítania a Jóbot ért megpróbáltatásokat. Magyarázatul ezért egy „mennyei tanácskozást” írt le, ahol az „istenfiak megjelennek az Úr előtt”, s ezek egyike, Sátán, Jób vádlójaként lép fel. Az itt „elhangzott” eszmecserében Jóbbal kapcsolatban Isten képviseli a pozitív szempontokat, Sátán pedig a gyanakvó és negatív gondolatok megtestesítője. A rosszindulatú „istenfiú” a párbeszéd végén szabad kezet kap, hogy próbára tegye Jóbot. E párbeszéd célja, hogy ne Istentől jöjjön a sok kegyetlen próbatétel, holott ő kétségtelenül beleegyezését adja hozzá. A szerző ezzel leválasztotta a negatív sorsot Isten akaratáról. Úgy látszik, nem látott más lehetőséget arra, hogy a világban uralkodó kegyetlenséget és igazságtalanságot megmagyarázza, anélkül hogy Isten jóságát kétségbe vonná. Ami Jób könyvében még aligha volt több, mint irodalmi fikció, abból később nagy hatalmú gonosz személy keletkezett, aki üldözi az embereket, és ellenlábasa Istennek. Jézus és az evangélisták korában már eléggé elterjedt volt az a hit, hogy a világ bajai mögött az ördög hatalma áll.

Ha az ördögbe vetett hit nem más, mint a „gonosz” leválasztása az istenképről, akkor ez új fényt vet arra, milyen hatalmas tettet vitt véghez Jézus, amikor a „Ne vígy minket kísértésbe” kéréssel kijavította ezt a lehasítást. Istenről mint szerető Atyánkról beszélt ugyan, de arról is, hogy akármi baj érne minket, az nem Isten nélkül vagy Isten ellenében történik. Atyánk tudta nélkül „még egy veréb sem esik le a földre; nektek meg még a hajatok szálai is mind számon vannak tartva. Ne féljetek hát – fűzte hozzá –, mert ti sokkal többet értek a verebeknél” (Mt 10,29-31). Jézus tehát meg volt győződve arról, hogy a legnehezebb próbatétel sem jelentheti a végünket, mert az Atya semmilyen körülmények között sem feledkezik meg gyermekeiről. A kísértéseket is éppen azért vette fel imájába, hogy még mélyebben lelkünkbe vésse ennek a bizalomnak a lényegét.

A Jóbot próbára tevő Sátán a Máté-evangélium szerzője számára nem más, mint az ördög, aki szerinte Jézust is megkísértette (Mt 4,1-11), s ezért kézenfekvő volt, hogy a kísértésekre vonatkozó kérést ezekkel a szavakkal erősítse meg: „hanem szabadíts meg a gonosztól”. Így kerülhetett ez az ún. „hetedik kérés” a Miatyánkba.

Ha Jézus nem szándékozott mást elérni imájával, mint hogy az Atyával szemben teljesen elveszítsük félelmünket, akkor Máté ezekkel a szavakkal nemcsak elhomályosította, hanem felismerhetetlenné is tette Jézus szándékát! Mert az a kérés, hogy Isten szabadítson meg minket a go-

nosztól, valójában óriási fenyegetés. Először is azt jelenti, hogy az ördög személyében hatalmas ellenségünk van, akit csak Isten tudna kordában tartani, másrészt pedig abban sem lehetünk biztosak, hogy ez az Isten tényleg megment minket az ördög kezéből. Egy olyan Isten pedig, aki – mint Jób példája mutatja – az ördög megteremtésével kibúvót keres egy „piszkos munka" elvégzésére, nem nyerheti el az ember bizalmát. Egy ilyen Istent tényleg össze lehetne téveszteni az ördöggel! Ha a Miatyánk egy mondata ilyen módon az ördögre céloz, fennáll annak a veszélye, hogy ezzel csak az ember félelmét növeli meg. Mivel ez Jézus szándékaival összeegyezhetetlen, ez a mondat nem is származhat tőle.

Jézus és a „sátán"

Az evangéliumok tanúsága szerint Jézus osztotta ugyan környezetének véleményét, mely szerint sok betegség gonosz lelkek befolyásának jele, de az ördög létének hirdetése nem tartozott „örömhíréhez". A „sátán" nevének megemlítését általában csak a kísértés népszerű körülírására használta (Mk 8,33; Lk 22,31). Mivel az ördög akkoriban a világnézet szerves része volt, szükségszerűen belekerült az „apostoli" igehirdetésbe is. Ez odáig terjedt, hogy még Jézus életművét is ezzel értelmezték: „Azért jelent meg az Isten fia, hogy a sátán művét romba döntse" (1Jn 3,8). – Mivel a világ megmagyarázásához ma már nincs szükségünk az ördögre, magunkévá tehetjük végre Jézus egyszerű hitét, hogy csak egy az Úr, aki megérdemli teljes bizalmunkat.

Ha tehát Jézus szellemében akarunk imádkozni, aligha kérhetjük ma, hogy megszabaduljunk egy olyan ördög karmaiból, aki velünk szemben létezne, s akinek védtelenül ki lennénk szolgáltatva. Ennek ellenére jól meg tudjuk érteni Jézus követőinek első nemzedékét is, akik nem tudtak kételkedni abban, hogy ellenségük, „az ördög mint ordító oroszlán szerte jár, keresve, kit nyeljen el" (1Pét 5,8). Mivel erről meg voltak győződve, jól tették, hogy imájukban a gonosztól való megszabadítást kérték. Ha ma mi is az ő szavaikat használjuk, akkor ezt csak a mi világnézetünkkel és istenképünkkel összhangban tehetjük meg.

Ugyanis ez ma is lehetséges. Csak arra van szükség hozzá, hogy meggondoljuk, milyen tapasztalatokra támaszkodott a múltban az ördögbe vetett hit. Hiszen ma is ismerünk olyan embereket, akik az ördög létét tényként kezelik, mert az emberi gonoszság megmagyarázhatatlan tetteiben ennek a „gonosznak" befolyását vélik felismerni. Arra is hivatkozhatnak, hogy sok esetben a tettesek maguk is úgy élik át tetteiket, mintha egy „idegen hatalom" működött volna bennük. Ezekben a jelenségekben azonban a mai pszichiátria betegségeket lát, amelyeket egy rajtunk kívül álló ördög feltételezése nélkül is meg tud magyarázni. Hiszen még pszichikailag egészséges emberekkel is könnyen megtörténhet, hogy idegen, sőt elfogadhatatlanul gonosz gondolatok támadnak bennük.

Ismert emberi tulajdonság, hogy könnyen vesszük észre másokban mindazt, amit visszataszítónak tartunk, ahelyett hogy azt kérdeznénk, miben járultunk hozzá mi magunk ahhoz, hogy ennyi ellenszenv és gyűlölet támadt köztünk. Jézus tanítványainak sem esett nehezükre, hogy a világosság és a sötétség nagy harcát önmagukon kívül éljék meg, magukat pedig a világosság oldalán lássák. Hallották ugyan, hogy mesterük egyszer példabeszédet mondott a búza között növekvő konkolyról (Mt 13,24-30), hogy a végén felszólítsa őket: „Hagyjátok, hadd nőjön mind a kettő az aratásig'", de mégsem voltak képesek arra, hogy a konkolyt és a búzát egyaránt saját lelkükben lássák, és hogy – erőszak nélkül – ott gondoskodjanak a „búza" növekedéséről, türelemmel várva, hogy az „aratás" idején majd csak megoldódik a konkoly problémája. Sokkal egyszerűbb volt önmagukban a „világosság fiait", azokban pedig, akik nem követték Jézust, a „gonosz fiait", a sötétség képviselőit látni, mert ezzel egyből a győztes oldalán álltak, és erkölcsileg magasabbrendűnek érezhették magukat. Ellenfeleikben így nem csupán tévedésre hajló embereket láttak, hanem a világ fölött álló gonosz hatalom képviselőit, akiktől el kell zárkózniuk.

Az ördög létének feltételezése legyőzhetetlenné tett minden, a hittel kapcsolatos ellentétet, hiszen mindkét fél jónak tartotta magát, és meg volt győződve arról, hogy „nem a test és a vér ellen küzdünk, hanem erők és hatalmak ellen, a sötétség világának urai és a gonoszság lelkei ellen, amelyek a mennyei magasságban vannak" (Ef 6,12). Így Jézusnak az ellenség szeretetéről mondott szavai el sem tudták érni őket, hiszen úgy vélték, hogy nekik nincs ellenségük, Isten ellenségeivel szemben pedig szó sem lehet együttérzésről. János evangéliuma például természetesnek tartotta, hogy a „világért" Jézus sem imádkozhat (Jn 17,9)! Ennek a gondolkozási sémának közvetlen következménye volt a sok vallásháború és keresztes háború, valamint az eretnekek, boszorkányok és zsidók üldözése. Ez a vallási intolerancia, amely még ma is elterjedt, Pál apostolra hivatkozhat, aki mindenkit megátkozott, akinek az övétől eltérő véleménye volt Jézus szerepéről (Gal 1,8). Talán nem is kell itt hangsúlyoznom, hogy Jézus minden emberre kiterjedő szeretetet hirdetett, ami nem fér össze azzal, hogy harcolni kell a sátán gonosz követői ellen.

Mai szemlélet

Ha valaki az emberek rosszaságát egy emberfölötti „gonosszal" hozza kapcsolatba, aligha lesz hajlandó megérteni ellenfeleit, és arra is gondolni, mennyiben járult hozzá maga is a konfliktus létrejöttéhez. A gonosz akarata így könnyedén érvényesül, és nincs már kiút az erőszak „ördögi köréből". Aki ismeri ezt az összefüggést, nem fogja elfogadni, hogy létezzen egy „gonosz", aki az emberi felelősség hatáskörén kívül áll – még ha egyszer személyesen találkozna is az ördöggel. Inkább mindent meg fog tenni azért, hogy megismerje, hogyan működik a „gonosz" az emberekben, s hogyan lehet hatását korlátozni és megváltoztatni.

Ismereteink mai szintjén ezért a „Szabadíts meg a gonosztól!" kérést csak akkor tudjuk őszintén kimondani, ha arra a „gonoszra" vonatkoztatjuk, amely az emberek lelkében rejtőzik, és onnét tud veszélybe hozni minket. Arra kérjük tehát Istent, szabadítson meg minket az ilyenfajta negatív erőktől, amelyeket alig tudunk befolyásolni, mert általában nem tudatosulnak. Napról napra hallunk híreket arról, milyen kegyetlenségre képesek bizonyos emberek. Ne felejtsük el, hogy mi magunk is nemcsak valamely bűntett áldozatává, hanem még tettesévé is válhatunk, hiszen a tudatalatti „gonosz" bennünk is megvan, mint minden emberben. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy ez a „gonosz" végül is ránk van bízva: Magunk vagyunk felelősek azért, ami velünk történik, akármilyen nehéznek tűnik is ez a feladat. Jézus ma kétségtelenül arra szólítana fel bennünket, hogy ezzel a „gonosszal" vegyük fel a harcot, de ugyanakkor tegyük minden gondunkat és félelmünket Atyánk kezébe, aki megérdemli bizalmunkat.

Wolfgang Zwickel

Kié a Biblia földje?

Kié a Biblia földje? Ez a rendkívül robbanásveszélyes kérdés tulajdonképpen rosszul van feltéve. Azok a könyvek ugyanis, amelyeket ma Bibliának nevezünk, kereken 2000-3000 évvel ezelőtt keletkeztek, bennük történelemről, visszapillantásról van szó. Ennek ellenére a Bibliát újból és újból a melletti érvként is használják, hogy igazolják Izrael mostani igényét „a Biblia földjére”. Aki teológiával foglalkozik, és ókori szövegekkel akar érvényre juttatni effajta földigényeket, annak meg kell engednie, hogy megkérdezzék tőle, vajon az ilyenféle bibliamagyarázat egyáltalán helyes-e. Mert sok lehetőség van arra, hogy a Bibliával találkozzunk, s azt értelmezzük. Tudósként most a történet-kritikai megközelítésre szorítkozom, mert véleményem szerint egyedül ez veszi számításba kellőképpen azt a felismerést, hogy a Bibliát egy konkrét korban konkrét célokkal írták ama kor számára. Lényegileg két szemponttal és kérdésfelvetéssel szeretnék foglalkozni:

- *Hogyan látja a modern tudomány az izraeliták honfoglalását?*
- *Hogyan kell felfogni az ősatyáknak tett ígéreteket arra vonatkozóan, hogy földet kapnak majd?*

Nekem úgy tűnik, ez a két kérdés példaszerű azt a kérdést illetően, hogy lehetséges-e, illetve hogyan lehetséges képviselnie Izrael népének az „Ígéret Földjére” irányuló mai igényét. A honfoglalás történelmi lezajlásának kérdését teljesen tudatosan állítottam a föld ígéretének kérdése elé. Történelmi okok meg fogják mutatni, hogy időrendi szempontból ez a sorrend a helyes.

I.

A honfoglalás kérdése

1. A bibliai ábrázolás

Ha *Józsue könyvét* vesszük szemügyre, minden egészen egyszerűnek tűnik. Az izraeliták Józsue vezetésével bevonulnak az Ígéret Földjére, meghódítják, megölnek, illetve elűznek minden ottani lakost, s ezáltal a Dán és Berseba közötti egész terület új birtokosai lesznek. Majd felosztják a területet az egyes törzsek között, és ezzel világossá teszik jogigényüket egy bizonyos régióra. Ezt az oly világos és teljes ábrázolást azonban már a *Bírák könyve* átértékeli. A Bírák könyve 1. fejezetében található egy lista a meg nem hódított területekről, és ha megnézzük ezek fekvését, kiderül, hogy az ország legtermékenyebb és gazdaságilag legjobb régiói. További érvek is ellene szólnak annak, hogy a Józsue könyve által felvázolt történelemképet történetinek tekintsük. Például egy Izrael nevű nép Kr. e. 1200 előtti létezéséről egyszerűen semmit sem tudunk. Bár sok egyiptomi forrás áll rendelkezésünkre, azok nem tesznek említést arról, hogy létezett volna ott egy ilyen nép. Az Egyiptomból kivonult nép nagy számadatai, ahogyan azok Mózes 4. könyve 1-10. fejezetében találhatóak, biztosan történetietlenek. Ilyen tömegű ember sosem maradhatott volna életben a pusztaságban. Mózest és Józsuét sem lehet megragadni történelmi személyiségekként. Ráadásul a bibliatudomány rég rájött, hogy Józsue könyve nem az akkori események kortársi irata: e könyv legrégebbi részei a Kr. e. 8. századból származnak, és a későbbiekben különböző szerkesztők még többszörösen átdolgozták. Józsue könyvének szerzői ezért nem voltak az események valódi ismeretének birtokában, inkább arról van szó, hogy az izraeliták honfoglalását saját jelenük háborús megfigyelőinek szemével ábrázolják, ez a jelen pedig az a kor, amikor az asszírok megfosztják függetlenségétől Izraelt és Júdát, és szétválasztják az országrészeket. A szövegek késői keletkezési ideje különösen világossá válik abból, hogy Józsue könyvének szerzői szemében az Ígéret Földje a Jordánnál kezdődik. Ez a határ azonban csak a Kr. e. 733 utáni viszonyokat tükrözi, miután az asszírok asszír provinciává változtatták Izrelnek a Jordántól keletre fekvő területeit.

Ezt a tényállást a régészet is igazolja. Jerikó, amelyet a Józs 6 szerint az izraeliták bevettek, a kérdéses korban, tehát Kr. e. 1200 körül éppúgy lakatlan volt, mint Ai, amelynek meghódítását Józs 7 írja le. Az ország belsejében, tehát mondjuk Júdában sem lehet megállapítani nagy hódításokat. Viszont figyelemre méltó az ellenkező tényállás: az egész hegyvidék nagyjából Kr. e.1250-ig lakatlan volt, és csak az ún. honfoglalás korával települt be.

Ezért meg kell állapítanunk, hogy Józsue könyvének bibliai szövegeit nem lehet történelmi forrásként felhasználni a honfoglalás folyamatainak rekonstruálásához. Ellenkezőleg, olyan szövegekről van szó, amelyek igen nagy időbeli távolságból íródtak, és Izraelnek az országba történt bevonulását Isten ajándékaként akarják értelmezni. Ezek a szövegek teológiai történetírást nyújtanak, nem pedig történetit. Ezért aztán nem hazugságok, hanem a történelmet akarják felhasználni ahhoz, hogy lejegyzésük korához intézett teológiai kijelentéseket tegyenek.

Ez okból a Kr. e. 1200 körüli kor ábrázolásához más forrásokhoz kell nyúlni. Mivel ezzel a korral Egyiptomban is a gyengeség szakasza kezdődik, amelyből csak kevés szöveg maradt fenn, és szinte egyetlen szöveg sem Palesztináról, a régészet különleges jelentőséget kap a korszak rekonstrukcióját illetően.

2. Kiindulási helyzet a késői bronzkorban

Ahhoz, hogy megérthessük a Kr. e. 1200 körül végbement nagy átalakulásokat, először fel kell idéznünk a megelőző korszak helyzetét. Palesztina olyan városállamok sokaságából állt, amelyeket városfejedelmek vezettek, ezek viszont alárendeltjei voltak az egyiptomi fáraónak, aki a főhatalmat gyakorolta az egész régióban, de a városok belső ügyeibe nem, vagy csak kevéssé avatkozott bele. A városállamok mindenekelőtt a termékeny síkságokon feküdtek, s ennélfogva a nagy kereskedelmi utak mentén, amelyek a mai Libanonban lévő Beqa-síkságtól a Hulebsarkon és a Jezréel-síkságon keresztül a palesztinai tenger-

parthoz, és onnan Egyiptomba vezettek. Galilea, a Jordántól keletre fekvő rész, valamint Szamaria és Júda hegyes vidékei szinte teljesen lakatlanok voltak. Itt csak Szichem és Jeruzsálem alkotott városállamot, mindenekelőtt azoknak a nomádoknak szolgálva kulturális és gazdasági központul, akik a hegyvidéken legeltették juhaikat és kecskéiket.

Az egyiptomiak érdeke mindenekelőtt a régiók feletti kereskedelem sértetlensége volt, annak révén ugyanis Kisázsiából és Mezopotámiából jutottak áruk Egyiptomba. Ennek érdekében a palesztinai Gázában és Bét Seánban, illetve a Beqa-síksági Kamid el-Locban kis katonai egységeket állomásoztattak, amelyeknek az volt a rendeltetésük, hogy szavatolják a kereskedelem biztonságát és az alávetett területek belpolitikai nyugalmát. Mivel azonban az általános politikai időjárás megváltozott – a Kisázsiából származó hettiták behatoltak Észak-Szíriába, és részesedni akartak az ottani kereskedelemben –, Szíriában háborús összetűzések robbantak ki a hettiták és az egyiptomiak között. A területet újra felosztották, az egyiptomiaknak maradt Levante (a Földközi-tenger keleti partja körüli országok) déli része, a hettiták ellenőrizték északot. A csatározások azonban tekintélyes következménnyel jártak a kereskedelemre nézve, amely immár bizonytalanabbá vált.

3. Új helyzetek és fejlemények 1200 körül

Kr. e. 1200 körül több okból is kiéleződött a helyzet. Egyrészt ebben a korban többször is éhínség tört ki, s ezek megnehezítették a régióban élő emberek fennmaradásának lehetőségét. Úgy tűnik, az ország egyes lakói ekkoriban vándoroltak ki Egyiptomba, s ebben állhat a kivonulás történetének történelmi magja. A kereskedelmi utak bizonytalansága aztán a városi életmód meggyengüléséhez vezetett. Mivel a kereskedelmi bevételek csekélyebbekké váltak, csökkentek mindazok bevételei is, akiknél a kereskedők bevásároltak. Ez viszont a városok fokozatos gyengüléséhez vezetett, illetve ahhoz, hogy a lakosság elmenekült a városokból, s új egzisztenciát keresett. Ha valaki nem akart Egyiptomba menni, akkor az élet biztosításának főként két lehetősége maradt: Az ember vagy letelepedett a csaknem lakatlan hegyvidéken, és állattenyésztésbe fogott, vagy pedig megpróbált zsoldosként, esetleg partizánként életben maradni.

Nagyjából ugyanebben az időben találták fel tevetenyésztő beduinok a lovaglónyerget. Ez lehetővé tette számukra, hogy villámgyors támadásokat intézzenek a kultúrvidék ellen, s az ottani nomádoktól ellopjanak néhány állatot. A kisállattenyésztő nomádok, akik hátasállatként szintén a szamarat használták, nem tudták követni a sokkal gyorsabb beduinokat. Hogy életben maradhassanak, a nomádok ekkor még inkább visszavonultak a palesztin hegyvidékre, s ott szövetkeztek egymással. Így jöttek létre kisebb csoportok szövetségei az oly hatalmasnak tűnő tevetartó beduinok ellen, de a hegyvidék település-sűrűsége is növekedett. Az immár a hegyvidéken élő, meglehetősen különböző csoportok szövetsége, úgy látszik, El istent tisztelte istenségeként. Ennek legfontosabb bizonyítéka az Izra-El név („El harcol”), amellyel e szövetség kapcsán Merenptah fáraó sztéléjén találkozunk, Kr. e. 1208-ban.

Az amúgy is már erősen meggyengült országnak néhány évvel később újabb gyengülést kellett elviselnie. Egyes, a Földközi-tengerrel szomszédos népcsoportok már több évtizede vagy zsoldosnak szegődtek Egyiptomba vagy a palesztin partvidékre, vagy pedig kalózokként garázdálkodtak a Földközi-tengeren. Amikor röviddel 1200 után egyre nagyobb éhínségek támadtak a Földközi-tenger vidékén, az ilyen csoportok némelyike felkerekedett a Balkánról, az Égei-tenger vidékéről és a kisázsiai térségből, hogy mind tengeri, mind szárazföldi úton keletre vonuljon, és új hazát keressen. Tekintettel arra, hogy a tengeren katonai fölényben voltak, meglehetősen jól sikerült meghódítaniuk Szíria és Palesztina partközeli városait. Amikor Kr. e. 1179-ben egyenesen Egyiptomot szorongatták, III. Ramszesz fáraó megverte, és letelepítette őket Palesztina déli partvidékén. Ezáltal azonban Egyiptom elveszítette ellenőrzését a szíriai-palesztinai kereskedelem fölött, ami ismét csak a kereskedelem gyengülését eredményez-

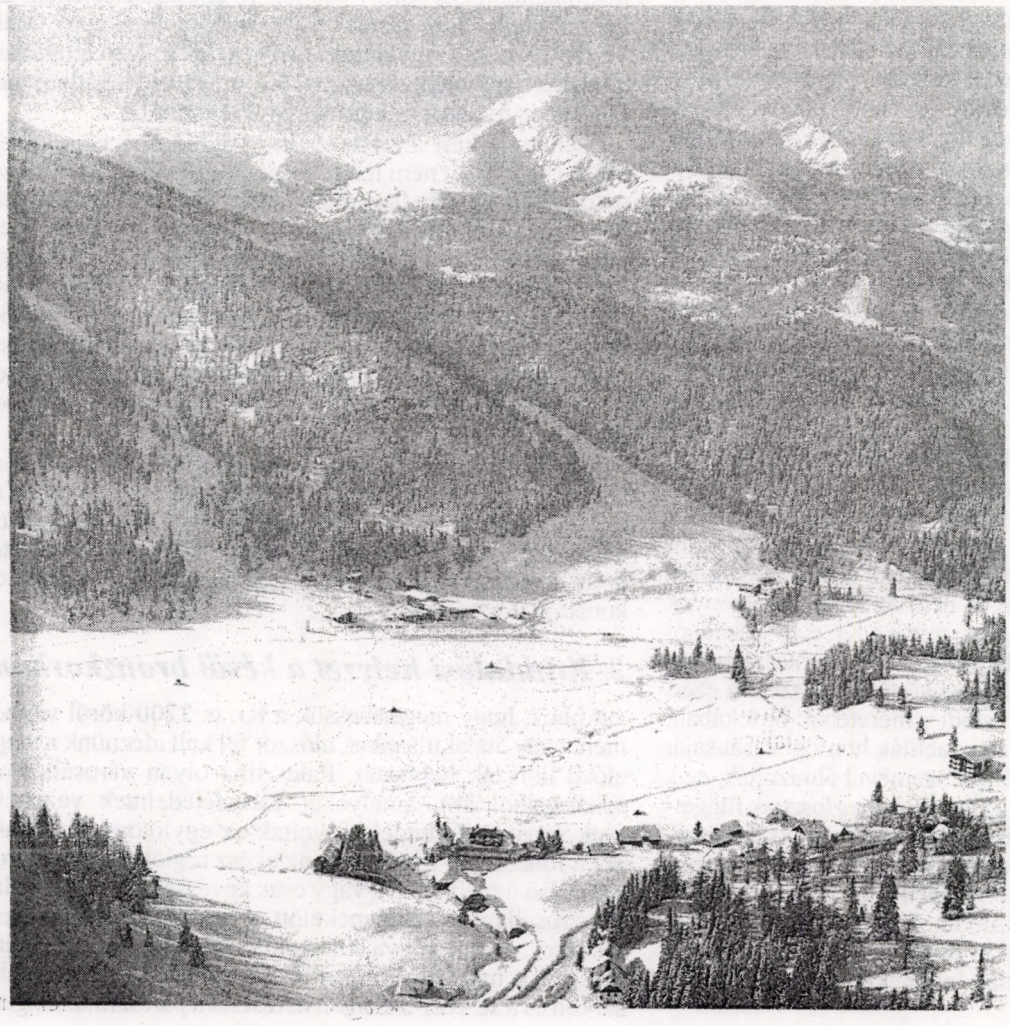

te. Sok városról lemondtak lakói, s a hegyvidéken települtek le. Így jött létre néhány évtizeden belül egy erősen városi irányultságú társadalomból egy vidéki jellegű. Az új települések immár nem a síkságokon feküdtek, hanem a hegyek között.

Egy kis csoport alighanem ebben az időben Egyiptomból is kivándorolt, az egyiptomiak akarata ellenére. Ezek az emberek a közel-keleti éhínségek idején egyiptomi építkezéseken dolgoztak, s most megpróbálták visszanyerni szabadságukat és függetlenségüket. Az ő elkülönülési mozgalmukról számolnak be a Kivonulás könyvének elbeszélései. Amikor aztán ez a csoport szintén a palesztinai hegyvidéken telepedett le, s az ottani népességgel elkeveredett, élményeiket nemzeti emlékezetté építették ki az elkövetkező évszázadok során. Ez lehet az egyiptomi kivonulás hagyományának történelmi magja.

Az ún. honfoglalás ennélfogva messzemenően olyan politikai, társadalmi és szociális átalakulás volt, amely a Kr. e. 1200 körüli időben kezdődött, s amelynek alapjául a régió városainak gazdasági összeomlása szolgált. Izrael lakossága lényegileg olyan emberekből állt, akik már előzőleg is az országban éltek. Csak kisebb csoportok érkeztek kívülről, mint például az egyiptomi kivonulás csoportja. Abból az országból, amely korábban kicsi, egyedi városállamokra oszlott, territoriális állam lett. Ez a folyamat több évszázadon át tartott, és még Dávid korában sem zárult le. A tudomány mai állása szerint csak a Kr. e. 9. században beszélhetünk szilárd izraeli államképződményről.

4. Eszerint az ország tulajdonképpeni értelemben vett meghódítása, ahogyan azt Józsue könyve leírja, egyáltalán nem történt meg

A Kr. e. 1200 körüli változások inkább a társadalmi struktúrák átalakulásából fakadnak. Az izraeliták – eltekintve egyes új telepesektől – lényegileg kánaániak voltak, akik megváltoztatták életmódjukat. A mai palesztinai birtokviszonyok kérdésével kapcsolatban azonban ez csak azt jelentheti: Ha nem létezett háborús honfoglalás, amely az ország Izrael általi meghódításához vezetett, akkor azt sem lehet követelni, hogy az ország ma az izraelitákat illesse meg. Ellenkezőleg, évezredeken át mindig létezett az ország lakóinak szilárd alkotóeleme, s az ő utódaik ismét az ország lakosai voltak. Kánaániakból lettek társadalmi változások révén izraeliták és júdaiak, és végső soron ezekből jöttek létre a mai palesztinok. Levante mai palesztin lakói a királyság korabeli izraelitáknak közvetlen utódai.

II.

A földre vonatkozó ígéretek kérdése

A régészet ma eléggé világos képes nyújt nekünk a Kr. e. 1200 körüli kor történelmi fejleményeiről, a bibliai földígéretekkel kapcsolatban viszont más kérdés vetődik fel: Melyik korból származnak az idevágó szövegek, és milyen szándék vezette e szövegek szerzőit a maguk korában? Az egyes szövegek datálásának szentírás-magyarázati módszertana igen nagyot fejlődött az utóbbi évtizedekben, és legalábbis alapvonásaiban általános egyetértés kíséri. Ezért a következőkben időbeli sorrendben tárgyaljuk a legfontosabb szövegeket, és koruk tanúiként értelmezzük őket.

1. A legősibb honfoglalás-ígéret (1Móz 12-13. f.)

A legősibb hagyomány, amelyben honfoglalási ígérettel találkozunk, nézetem szerint nem sokkal a Kr. e. 926-os birodalom-szakadás utáni időből származik. Az északi országrész, Izrael, és a déli országrész, Júda egyesült királysága Salamon halála után szétesett. Alighanem ennek a helyzetnek a tükrözésére írták a Mózes 1. könyve 12-13. fejezetében olvasható elbeszélés alaprétegét. Ábr[ah]ám és Lót megérkezik Mezopotámia felől Palesztinába. Mivel kettőjük nyája túl nagy ahhoz, hogy elegendő táplálékot találjanak, elválnak. A következő versek aztán így hangzanak:

- **1Mózes 13:** (14) Miután Lót elvált Ábrámtól, az Úr így szólt Ábrámhoz: Emeld föl szemedet, és tekints a helyről, ahol laksz, északra és délre, keletre és nyugatra. (15) Az egész földet ugyanis, amelyet látsz, neked és utódaidnak adom minden időkre, (16) és olyanná teszem utódaidat, mint a föld homokját. Ha az ember megszámlálhatná a föld homokját, akkor megszámlálhatná utódaidat is. (17) Rajta tehát, járd be a földet széltében és hosszában, mivel neked adom azt. (18) És Ábrám továbbvonult sátraival, és Mamre tölgyesében telepedett le, és ott oltárt épített az Úrnak.

A szöveg helyes megértéséhez fel kell elevenítenünk az említett helyek fekvését. Ábr[ah]ám korábban Szichemben, az északi országrész fővárosában épített oltárt (1Móz 12,7). Most egy alighanem lakatlan földdarabra érkezik Bét-El és Ai között (1Móz 13,3) – a birodalom-szakadás után éppen ott húzódott az északi és a déli országrész közti határ. Aztán Hebron felé fordul, ami pedig a déli országrész fővárosa volt! Pontosan az északi és a déli országrész határán kapja most Ábr[ah]ám az ígéretet, hogy az egész ország – s ez csak az északi és a déli országrész együttesét jelentheti – az övé lesz. A birtokbavétel jeleként kell bejárnia a földet széltében és hosszában. Meglepő módon Ábr[ah]ám nem követi ezt az isteni útmutatást, hanem csak Hebron felé fordul, tehát csak a déli országrészre vonatkozóan teljesíti az útmutatást. Ez csak azt jelentheti: A földígéret az északi és a déli országrészre egyaránt vonatkozik, de a birodalom-szakadás révén az északi országrész kockára tette a rá vonatkozó ígéretet. Bár az továbbra is érvényben van, jelenleg azonban beváltatlan. Ez viszont azt jelenti: Ez a szöveg világos politikai üzenet az északi országrész lakóihoz, hogy a közös királyság elismerésének megtagadásával kívül helyezték magukat Isten ígéretein. Ez viszont azt is jelenti, hogy egy ilyen szövegre ma nem lehet hivatkozni az egész országra támasztott igény igazolásául, hanem csak kortörténeti hátterében lehet megérteni ezt a szöveget!

2. Földígéretek a fogság utáni kor elejéről (1Móz 17; 28; 35)

Csak a fogság utáni időben, amikor Palesztina a perzsa nagybirodalom része volt, vagyis a Kr. e. 538 utáni korban találkozunk ismét három földígérettel:

- **1Móz 17,8:** Neked és utánad utódaidnak adom a földet, amelyen most mint jövevény tartózkodol: Kánaán egész földjét örök birtokul, és én Istenük leszek.

- **1Móz 28,3-4:** A mindenható Isten áldjon meg, tegyen termékennyé, sokasítson meg, hogy a népek sokaságává légy, és adja neked Ábrahám áldását, neked és veled együtt utódaidnak, hogy birtokold a földet, amelyen most jövevény vagy, s amelyet Isten Ábrahámnak adott.
- **1Móz 35,12:** A földet, amelyet Ábrahámnak és Izsáknak adtam, neked adom, s utánad leszármazottaidnak adom.

Az 1Móz 17,8-ban és 28,4-ben arról van szó, hogy Ábrahám jövevény, idegen az országban. Ebben a kortörténeti viszonyok fejeződnek ki: Júda és Izrael már nem létezik önálló államként, a perzsa birodalomba integrálták őket. Bár az emberek abban az országban élnek, ahol apjuk és nagyapjuk is élt, de már nem urai az országnak. Azzal, hogy Kánaán országát említi, a 17,8 a Dávid és Salamon alatti, eredeti időkre emlékeztet. Továbbra is megvan a remény, hogy visszaszerzik azt az országot, amely legnagyobb territoriális kiterjedése idején Izraelé volt. Nagy a remény és a hit, hogy a perzsák nem birtokolják örökre az uralmat, hanem ez az időszak is véget ér egyszer. Az embereknek az a reményük, hogy az ezt követő időben aztán ismét megvalósítható Izrael régi államalakulata, és örökre (1Móz 17,8) Isten népének birtokában lesz. Ezek a szövegek reflexiók az akkori politikai helyzetre, párosulva azzal a tudással, hogy a régi, Ábrahámnak adott ígéretek mégis csak beteljesednek majd. Valakik olvasták Mózes első könyve 12-13. fejezetét, s ezt a régi szöveget egy új korban új módon értelmezték.

3. Földígéretek a fogság utáni kor végéről (1Móz 15; 26,1-11)

A perzsa birodalom még későbbi korszakából származik két további szöveg:

- **1Móz 15,18:** Azon a napon kötött az Úr szövetséget Ábrámmal, és így szólt: Utódaidnak adom ezt a földet, Egyiptom folyójától egészen a nagy folyamig, az Eufráteszig.
- **1Móz 26,3:** Maradj jövevényként ebben az országban, s én veled leszek és megáldalak; ezeket az országokat ugyanis mind neked és utódaidnak adom, és megtartom eskümet, amelyet atyádnak, Ábrahámnak esküdtem.

A korábbi szövegek még nem konkretizálták közelebbről az országot, az 1Móz 15,18 viszont most pontosan körülírja: Egyiptom folyójától, a Nílustól egészen az Eufráteszig. E tág határok megválasztása – ezek sosem jellemezték Izrael államalakulatát! – ismét a kor politikai valóságának felel meg. A perzsák egyes satrapaságokra osztották óriási birodalmukat, és az Eufráteszen túli satrapaság pontosan az itt leírt területet ölelte fel. Az 1Móz 12-13 újraolvasásakor most megint a kor konkrét politikai valóságára vonatkoztatták a földígéretet, e valóság pedig sokszorosa volt annak, amekkora az izraeli államalakulat valaha is volt. Hasonlót figyelhetünk meg az 1Móz 26,3-ban: Immár nem csupán egyetlen országról van szó, hanem több országról, alighanem éppen azokról, amelyek az Eufráteszen túli satrapasághoz tartoztak.

Összegzés

A legfontosabb ószövetségi földígéretek áttekintése tehát a következőket mutatja:

—Az ószövetségi földígéreteket csak kortörténeti tapasztalatok és ama kor politikai viszonyainak hátterében lehet megérteni. Minden kor kialakította a maga konkrét elképzeléseit.

—Az Ószövetség földígéretei mindig az országvesztés után hangzottak el. Az 1Móz 12-13 az északi országrész Kr. e. 926-os elvesztését tükrözi. A fogságot közvetlenül követő időszak ígéretei viszont az országnak arra az elvesztésére vonatkoznak, amelyik Nabukadnecár Kr. e. 586-os hódítása nyomán következett be.

—Ebből az következik, hogy az Ószövetség földígéreteit nem lehet alapvetően földnélküli embereknek tett ígéretként felfogni, hanem csak ama remény jeleiként, hogy az országot vissza fogják nyerni azok, akik korábban birtokolták.

—Az elveszett ország visszanyerésének reménye egyik szövegben sem kapcsolódik össze háborús cselekményekkel. Az ország visszanyerését Isten által adott jelként és Isten adományaként várják.

Mindebből tulajdonképpen csak azt a következtetést lehet levonni, hogy az Ószövetség honfoglalási szövegeit nem lenne szabad forrásként használni ahhoz, hogy Izrael állam az újkorban visszanyerje az országot.

A szövegek korhoz kötöttek, és mindig a maguk kortörténeti helyzetére reflektálnak. Ez a helyzet azonban a jelenben megváltozott. Izrael országot kapott. Ez az ország ugyan nem felel meg az ókori országnak; kisebb, mint a Dávid és Salamon alatti nagybirodalom, de sokkal nagyobb, mint mondjuk a Jeruzsálem és közvetlen környezete alkotta államtorzó, amely Ezékiás idején Júdához tartozott, és sokszorosan nagyobb, mint a fogság utáni Júdea provincia a maga 50x60 km-es nagyságával. Mivel a történelmi Izrael nagysága folytonosan változott, nem is lehet meghatározott nagyságot követelni az aktuális Izrael számára.

A bibliai földígéretek azt világítják meg, hogy nem tettek le arról a reményről, hogy Isten majd visszaadja az elveszett országot, s hogy erről nem is volt szabad lemondani. Időközben ismét Izrael népének adatott egy bizonyos territórium. Aki ma ismételten újraolvassa az ószövetségi szövegeket, ezt a tényt felfoghatja egy olyan remény beteljesedéseként, amelyről sosem tettek le. Meghatározott terület iránti konkrét igényt azonban nem lehet kiolvasni a bibliai szövegekből – és nem is lenne szabad. Ez ugyanis azt jelentené, hogy olyan szövegeket, amelyeket kereken 2000 vagy 3000 évvel ezelőtti emberek számára írtak, reflektálatlanul átvinnénk a mai korra, és új politikai üzenetként alkalmaznánk őket. Aki így tenne, az elsikkasztaná e szövegek üzenetének ókori robbanóerejét, és semmibe venné a szövegeknek mint történelmi szövegeknek a jelentőségét. Csak a szövegeknek történelmi szövegekként történő felfogása teszi lehetővé, hogy reflektáltan gondolkodjunk arról, mit jelentenek a szövegek a jelen számára.

A Szerző az ószövetségi bibliatudomány és a régészet professzora a mainzi egyetemen.

Forrás: imprimatur, 2003/4

Felhívás

Kérjük Olvasóinkat, hogy a 32. oldalon leírtaknak megfelelően legkésőbb február 25-ig újítsák meg előfizetésüket. Akinek az előfizetése eddig az időpontig nem érkezik meg, annak az áprilisi számot már nem küldjük.

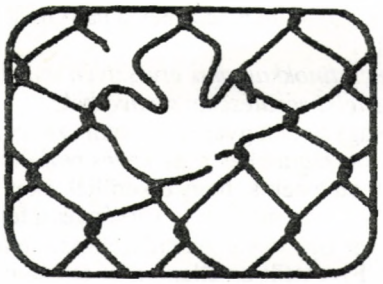

„A béke lehetséges”

Nőmozgalom és békemunka Palesztinában

Interjú *Sumaya Farhat-Naserrel*

Ha a Közel-Keletről esik szó, a zsidó-arab konfliktusról beszélnek. Ön keresztény és palesztin. Hol állnak a keresztények ebben a konfliktusban?

Elhagyják Palesztinát, mivel nem viselik el többé az életnek azt az elembertelenedését, amelyet a zsidó és iszlám oldal növekvő politikai fundamentalizmusa okoz. Nekem különösen az fáj, hogy a keresztények egyre kevesebben lesznek történelmi hazájukban.

Hogyan élnek a palesztinok?

A békefolyamat leple alatt folytatódott az izraeliek földfoglalása. Élethelyzetünk radikálisan rosszabbá vált az utóbbi tíz évben. A nyugati partvidék kis területén a palesztinok ma 48, egymástól elválasztott, gettóhoz hasonlító enklávéban élnek. Két úthálózat van: egy az izraeliek számára, s egy a palesztinok számára. Ahol az izraeli utak keresztezik a palesztin utakat, ott az utóbbiak akadályba ütköznek. Izrael 175 ellenőrzési ponttal akadályoz minket. A biológia docenseként végzett munkámat be kellett fejeznem a birzeiti egyetemen, mert egyszerűen túl kevés diák talált utat oda. Infrastruktúránkat, gazdaságunkat, oktatási- és egészségügyi rendszerünket szinte teljesen lerombolták. Ez nyomaszt minket. Így egyetlen állam sem válhat életképessé.

Ebben látja Ön a 2000 ősze óta tartó második intifáda és az izraeli civilek elleni öngyilkos merényletek hátterét?

Az elhibázott politikai egyesülés, az izraeliek növekvő adminisztratív és katonai erőszaka jó táptalaj a fundamentalisták ideológiája és az intifáda számára. Naponta megcsonkítanak és megaláznak minket az élet minden területén. A mi oldalunkon ötször annyi a halott, mint az izraeliek oldalán. Ezzel azonban nem akarom igazolni az öngyilkos merényleteket. Valamennyien áldozatok, a megszállók is. Az erőszak mindkét oldalon ördögi kör.

Tehát nincs kivezető út?

Azt hiszem, ez a világban mindenütt így van. Megszállók és megszállottak sosem fognak igazságos megoldást találni egymás között. Még egy lépéssel tovább megyek, és azt mondom, az összes erőszakos cselekmények csak azért váltak lehetségessé, mert a világ magunkra hagyott minket. Sürgős szükség lenne a nemzetközi közösség közvetítésére, mert mindkét oldalon fenyegetettnek érzik magukat, és félnek. Ha a félelem folytonosan erősödik, akkor a logikus gondolkodás megszűnik, akárcsak a pszichikailag beteg emberek esetében. Az egzisztenciájukat féltő embereket könnyű irányítani etnikai vagy vallási identitásuk nevében.

Mitől félnek a palesztinok?

A palesztinok félelme és sérelme azzal függ össze, hogy elűzték őket, megfosztották jogaiktól, állandóan letartóztatják őket, s Izrael katonai fölényben van. A hagyományokat követve nem beszélünk nyilvánosan a szenvedésről. De ettől még nem szenvedünk kevésbé.

Lát-e Ön lehetőséget arra, hogy palesztinok és izraeliek beszéljenek egymással a kölcsönös fenyegetés értelmetlenségéről és veszélyeiről, annak érdekében, hogy megállítsák az erőszakot?

Izraelben létezik néhány olyan csoport, amelyben izraeliek és ott élő palesztinok beszélnek egymással. Bármilyen fontosak is ezek a csoportok, számunkra, akik Palesztinában élünk, ez a jövő zenéje. A politikai helyzet túlságosan feszített, s számunkra évek óta tilos a beutazás Izraelbe.

Ön másokkal együtt 1994-ben felépített egy nőközpontot, amely összehozott egymással Palesztinából és Izraelből származó nőket, hogy az átélt sérelmekről és fájdalmakról beszélgessenek egymással.

Nem csupán a fájdalmainkról beszélgettünk. Azért találkoztunk, hogy véget vessünk a kölcsönös ellenségességnek, és kidolgozzuk azt a politikai békemegoldást, amely mindkét oldal számára elfogadható. Izraelnek vissza kellene vonulnia az 1967-es határok mögé, és le kellene mondania a megszállt területekről, a nyugati partvidékről és Gázáról. Izrael megkaphatta volna a palesztin föld 78 %-át. A palesztinok többsége és a Palesztinai Felszabadítási Szervezet egyetértett ezzel a megoldással. Az izraeli kormány figyelmen kívül hagyta.

Mi lett ebből a munkából?

Nagyon szenvedett a politikai fejleményektől. Az asszonyok felismerték, hogy képesek a vallási és etnikai határokat átlépve jól együtt munkálkodni. Képesek hidat verni. A békéért végzett munkájuk azonban következmények nélkül marad, ha megakadályozzák őket abban, hogy szavuk eljusson a tömegkommunikációs eszközökhöz, és nem befolyásolhatják a közvéleményt.

Lehetséges-e még a békéért végzett munka?

Átkozottul nehéz. Az izraeli békeaktivista nők kívülállóknak számítanak országukban, és azzal gyalázzák őket, hogy saját fészkükbe piszkítanak. Palesztinában sok nő beletörődött a helyzetbe. Már csak azzal próbálkoznak, hogy megbirkózzanak a megszállók okozta nehéz hétköznapokkal, s gondoskodni tudjanak arról, hogy gyerekeik épségben hazaérjenek a szétbombázott utcákon, és legyen elég ennivalójuk. Mivel nálunk az a normális, hogy semmi sem normális, a nőknek alig van idejük, például arra, hogy tanfolyamokon és béketalálkozókon vegyenek részt.

Milyen tapasztalatokra tett szert Ön az izraeli és palesztin nőkkel folytatott együttműködés során?

Megtapasztaltam, milyen mélyen sérül mindannyiunk lelke, ha úgy érezzük, félreértenek minket. Azt is megtapasztalhattam, hogy alapjában véve csak kevés dologra van szükségünk egymástól ahhoz, hogy kölcsönösen támogassuk egymást. Sokszor már az is elég, hogy egyszerűen odafigyelünk egymásra, teret adunk a másiknak arra, hogy elmeséljen valamit önmagáról. Akkor visszhangra talál bennünk valami a másik fájdalmából. Ily módon elismerhetjük a másikat a maga másságában, szomorúságával, fájdalmával, félelmével, sőt dühével együtt.

Ön mégis felhagyott a közös nőközpontban végzett munkával.

Kényszerűségből. Egyre nehezebbé tették a palesztin nők számára, hogy eljussanak a jeruzsálemi nőközpontba. Izrael kijárási tilalmat rendelt el országunkra. Délután négy óra után nem szabad elhagynom a falumat.

Milyen következtetéseket vont le saját békemunkájából?

Azt, hogy az izraeliek és palesztinok közötti konfliktusoknak csak nagyon kevés közük van a valláshoz vagy a népi hovatartozáshoz. Ez a konfliktus politikai konfliktus.

Ön is reménytelenné vált?

Új feladatot találtam magamnak. Két év óta dolgozom pedagógusokkal az erőszakmentes kommunikáció koncepciójának kidolgozásán, s ezt aztán iskoláinkban alkalmazzuk. Továbbra is dolgozom a békéért, anélkül hogy kifejezetten így nevezném. Munkánkkal azokat a fiatal embereket szeretnénk elérni, akik erőszak, terror és szenvedés közepette nőttek fel, hogy megakadályozzuk őket abban, hogy kétségbeesésükben a vallási fundamentalisták vonzásába kerüljenek. Megmutatjuk nekik, hogy nincs értelme erőszakkal felelni az erőszakra, hogy léteznek alternatívái a megsebzett büszkeséggel, a dühvel és a kétségbeeséssel való bánásmódnak.

Hogyan fest ez a munka?

Szemináriumokat rendezünk olyan témákról, mint a patriarchátus, a törzsi lojalitás, az erőszak, a fundamentalizmus és fanatizmus, az állam, demokrácia és választások. Palesztinában ugyanis csak kevesen tudják, mit jelent demokráciában élni. Műhelymunkát végzünk, ahol a fiatalok megtanulják legyőzni szótlanságukat, kimondani ellentmondásos gondolataikat és érzelmeiket, amikor olyan tabuizált mítoszokról esik szó, mint a becsület, a patriarchátus vagy a törzsi lojalitás.

Mi lesz azokkal a palesztinokkal, akik elvesztvén szüleiket, testvéreiket, súlyos lelki sérüléseket szenvedtek?

Ez nagy probléma. Nagyon sok gyerek és fiatal szenved súlyos sérülésektől, de országunkban csak kevés pszichoterapeuta van, aki segíthetne nekik, hogy elkerüljék őket a maradandó károsodások. Ez természetesen érvényes a felnőttekre és az öregekre is. Sokan válnak erőszakossá saját családjukkal szemben. Elvesztik az ellenőrzést önmaguk fölött, ha a gyógyszerek hatása elmúlik, s a családnak nem sikerül időben eljutnia a legközelebbi településre, hogy újabb adag gyógyszert vásároljon.

Reménykedik-e Ön a békében?

Igen. És ennek érdekében végzem új munkámat, noha sok honfitársam szinte már teljesen megadta magát. Tudom, hogy mindkét oldalnak még sok időre van szüksége. Már akkor is boldog lennék, ha öt év múlva egyeszségre jutnánk. Erre a napra kell felkészülnünk.

Sumaya Farhat-Naser ökológiát tanít a birzeiti egyetemen. Jelenleg az augsburgi egyetem vendégprofesszora.

Forrás: Publik-Forum, 2003/21

Afrika szenvedélyes szeretője

„A szomáliai Teréz anya” – így nevezték az olasz hírközlő eszközök, amikor még élt. *Annalena Tonelli*t 2003 októberének első napjaiban, kunyhójában gyilkolták meg Szomáliában, Boramában, amely az autonóm észak-nyugati provinciában, Szomáliföldön fekszik. 60 éves lett volna. Aki találkozott vele, egy csodálatos nőt ismerhetett meg, Afrika szenvedélyes szeretőjét, akinek volt szemmértéke, humora, önirónia és formátuma.

Ez a radikális keresztény nő, aki semmilyen egyházi szervezethez nem csatlakozott, hanem ökumenikus katolikusnak tartotta magát, több mint 36 éve élt Afrikában. Az emberjogi harcos *Tonelli* 2003. április 15-én kapta meg a 100 000 dollárral járó *Nansen Award*ot, a legmagasabb díjat, amelyet csak kioszt az ENSZ menekültügyi főbizottsága.

Noha az 1943-ban, Forliban született olasz nő nem végzett orvosi egyetemet – jogász volt, de autodidakta módon „mezítlábas orvossá” képezte magát –, az ENSZ világegészségügyi szervezete, a WHO mégis kitüntette. Miért? Tonelli találta fel a „Directly Observed Therapy”-t.

Ez a TBC-beteg nomádok gyógyításának új módja. Egészségügyi munkatársként Tonelli gyakran tapasztalta, hogy klánjuktól távol, a kórházi ágyhoz láncolva a megbetegedett nomádok nem meggyógyulnak, hanem elsatnyulnak. Elgondolkodott azon, milyen szocio-kulturális feltételei vannak olyan emberek gyógyulásának, akik nem képesek kibírni a kórházat, hanem ehelyett vándorló pásztorokként a saját etnikumukkal és állataikkal élnek. Annalena Tonelli aztán a feltételekhez, a nomád élet ritmusához és kultúrájához alkalmazta a TBC-terápiát.

„Annalena nagyszerű, rendkívüli nő marad”, mondja Alex Zanotelli, az iraki háború elleni „béke-szivárványzászló” kitalálója, misszionárius és újságíró, aki az év felét Nairobiban, a szegénynegyedben tölti, másik felében pedig egyik vezetője Olaszországban az afrikai szolidaritásnak és a globalizációkritikus mozgalomnak. Zanotelli atya így emlékezik: „Annalena sok évvel ezelőtt véletlenül jött Szomáliába, miután a kenyai diktatúrán gyakorolt kritikája miatt kiutasították onnan.”

Tonelli 1984-ben vált ismertté egy mentőakció révén. Kenya fegyveres erői azon voltak, hogy kiirtsák a *daigodiákat*, egy nomád népet, amely állandóan semmibe vette a határokat. A nyugat-kenyai Wajirban bekerítették a nomádokat, és megkezdődött a gyilkolás. A bezártak között volt azonban Annalena Tonelli is. Neki sikerült az elégetett halottak fotóival ellátott segélykiáltást eljuttatnia az *Amref*hez, a „Repülő Orvosok Afrikai Alapítványához”. A „repülő orvosok” riadóztatták a közvéleményt. Leállították a mészárlást. Sok száz nomád maradt életben.

Tonelli később 200 ágyas kórházat vezetett, amelyet Boramában alapított. A hetvenöt szomáliai munkatárshoz hasonlóan az olasz nő is egy komfort nélküli kunyhóban lakott. A filigrán asszony éjszakánkint előszeretettel olvasta Gandhi és Albert Schweitzer írásait – és figyelemre méltó lelki naplót vezetett. Röviddel halála előtt az 1925-ben született, ateista és egykori kommunista Luigi Pintorról gondolkodott el. Pintor azt mondta: „Az életben nincs fontosabb tennivaló, mint lehajolnod, hogy az erőtlenül a földön heverők közül valaki átkarolhassa a nyakadat, és ismét talpra állhasson, amikor felállsz.” Annalena Tonelli ezt a megjegyzést fűzte hozzá: „Pontosan ez a helyzet velem is. Azáltal, hogy felállok, ők is fel tudnak állni, és újból rá tudnak lépni a maguk útjára. Ebben a tevékenységben találom meg a békémet és minden elképzelhető életfeladat közül a legtartalmasabbat.”

Annalena Tonelli felállt. A nemzetközi közvéleményben, de kórháza révén helyileg is küzdött a lányok és asszonyok Kelet-Afrikában nagyon elterjedt nemi megcsonkítása ellen. Vajon ezért lőtték-e le álmában? Vagy azért, mert minden vallás iránt nyitott keresztény nőként – anélkül hogy misszionált volna – misszionáriusként működött egy iszlám (és sajnos egyre inkább iszlámista) vidéken?

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

Forrás: Publik-Forum, 2003/21

Bernadette Mbuy Beya

Állítsátok meg az erőszakot!

Afrikai nők elleni erőszak – a keresztény vallás nevében

Az „erőszakot” olyan kényszerként határozzuk meg, amelyet testi erő vagy megfélemlítés révén gyakorolnak valakire, hogy manipulálják őt. Így szemlélve mi, afrikai nők biztosan valamennyien voltunk már valamikor életünk folyamán erőszak áldozatai.

Hogy a nők sikeresen védekezhessenek az erőszak ellen, mindenekelőtt azon a spirituális és lélektani légkörön kell javítani, amelyben születésüktől fogva mozognak. Jóllehet különböző területeken léteznek ígéretek arra, hogy megszüntetik azokat a hátrányos megkülönböztetéseket, amelyek a nőket áldozatokká teszik, az afrikai társadalom azt a benyomást kelti, hogy megrekedt „a lefelé kiegyenlítődés kultúrájában”. ***Afrika szisztematikusan önmaga elpusztításán dolgozik azáltal, hogy tönkreteszi a nőket – és ezzel a családot!***

Ennek megvilágítására elég, ha ujjunkat bizonyos „társadalmi csapások” sebes pontjaira helyezzük. *Néhány példa:*

- Országainkban a *prostitúció* egyenesen szilárd berendezkedés. Semmi sem történik annak érdekében, hogy kiirtsák a bajt, amely szétrombolja a családokat, például az AIDS vagy más, szexuális úton terjedő betegségek révén.
- *Korrupció:* morális, anyagi és szellemi megvesztegethetőség, amely még a gyermekeket is eléri (megvásárolható tanúk).
- *A gazdag kisebbség vagyont és értéktárgyakat halmoz föl*, tekintet nélkül a népesség többségére, amelyet arra kárhoztatnak, hogy nyomorban vegetáljon.
- *A kiterjedt nagycsalád káros beavatkozása* a házi ügyekbe egyik forrása a konfliktusoknak és a további elszegényedésnek.
- A *terméketlenséget/gyermektelenséget* a nők nyakába varrják, az érintett nők pedig női szenvedésként élik meg; tartós megaláztatásokat von maga után.
- A *hozomány* manapság jelentős bevételi forrás – figyelmen kívül hagyva a nők méltóságát.
- *A nemzetséghez vagy törzshöz tartozást* sok helyütt a munkahelyi alkalmazás vagy a támogatás kritériumává emelik – tekintet nélkül a tényleges hozzáértésre.
- *Az oktatás- és az egészségügy infrastruktúrájának leépítése* megfosztja a fiatalokat a jövő esélyeitől.

Az erőszak formái

Lumumbasi teológusnőinek köre 1992 óta feladatának tekinti, hogy néven nevezze az erőszak azon formáit, amelyek folyamatosan áldozatokká teszik az afrikai nőket, és kifejlessze az ellenállás stratégiáit. A *fizikai erőszak* palettája a veréstől és megsebesítéstől kezdve a megerőszakoláson, szexuális úton terjedő betegségekkel való megfertőzésen és kitartottságon át a nemi megcsonkításig terjed. Fontosnak tartjuk, hogy ezen túlmenően a *lélektani, erkölcsi és vallási erőszak* különféle típusaival is foglalkozzunk, például a sértésekkel és bántó megjegyzésekkel, a tabukkal és tilalmakkal, azzal, hogy eltaszítják a nőket, vagy hogy válás esetén megvonják az anyáktól a jogot, hogy törődhessenek gyerekeikkel, továbbá a szexuális zaklatással és azzal, hogy a nőknek vakon alá kell vetniük magukat annak, aki a vallási tekintélyt képviseli.

Amikor „Isten emberei” alkalmaznak erőszakot

Itt arról van szó, amikor valakit elbizonytalanítanak és manipulálnak gondolataiban, akaratában, viselkedésében.

Elgondolkodtató, hogy éppen „egyházi férfiak” ellen indítottak számos megerőszakolási pert – ugyanis a lélektani, erkölcsi és vallási erőszak éppen e területen okoz messze ható károkat az érintett nőkben, hiszen megsérti intimitásukat, és lehet, hogy nemcsak személyiségüket, hanem egész hitüket is megrendíti: egész életútjukat kibillenti egyensúlyából.

Yvonne Mwelwa két szomorú esetről számol be ebben az összefüggésben, olyan esetekről, amelyek annak következményei, hogy vallási szektákhoz tartozó nők alá vannak vetve pásztoraiknak: „A szektákban állandó gyakorlat, hogy valahányszor egy nő föltárja a pásztor előtt belső zavarát vagy rémületét, akkor az arra használ föl bizonyos bibliai szövegeket, hogy rávegye a nőt, adja át neki összes javait, beleértve a testét is: »lelki békéje« érdekében és »Isten emberének« hasznára!”

Így például egy nőnek, aki vadházasságban élt egy házas férfival, el kellett hagynia a pásztor által ördöginek minősített partnerét, azzal a következménnyel, hogy teljesen vagyontalan lévén, mintegy a pásztor foglyává vált. Egy másik esetben a nőnek azért kellett elhagynia férjét, mivel a pásztor úgy találta, „ezt a férfit nem Isten rendelte számodra”. Ezek a pásztorok elfelejtik, hogy minden együtténléshez hozzátartozik az öröm, de a közös küzdelem és a tolerancia is a közös növekedés érdekében.

A szexuális zaklatás az erőszaknak az a formája, amellyel az afrikai nőknek állandóan szembesülniük kell, akár a társadalomban, akár az egyházakban. Az embernek az a benyomása, hogy az afrikai nők egész életét negatívan meghatározza nemük! Végül az incesztust, tehát a családon belüli megerőszakolást oly mértékben veszik körül tabuk, hogy végső soron az áldozat, a megerőszakolt nő számít vétkesnek – bezárva saját családjának, egyházának vagy szektájának börtönébe. Ugyanígy funkcionál a házi erőszak. E tekintetben is olyan börtönben él a nő, amelyből nincs egykönnyen menekülés.

A felelősség az erőszak mindezen formáiért visszahullik a társadalomra, részben átöröklött, alkalmatlan struktúrái miatt, részben pedig azért, mert mindezen erőszak a társadalom kellős közepén mehet végbe. A dolgoknak ez az állása kihívás a kollektív lelkiismeret számára, és azt követeli, hogy újból meghatározzuk azokat az értékeket, amelyeknek érvényesülniük kell a társadalomban.

Áttörni a hallgatás falát

Az *I. Pánafrikai Kongresszus* előkészítése során, 1989-ben „az afrikai nő és a szexualitás” témát osztották ki nekem. Emlékszem még első, termé-

szetes reakciómra: Más témát kérek! Mindenesetre ezzel csodálkozást váltottam ki, és így esett, hogy Lumumbasiba érkezve éppen ez a téma volt a csomagomban. Szenvedésem aztán azzal kezdődött, hogy elöljáróim megtiltották, hogy a házban csoportmunkára hívó hirdetményeket tegyek ki. Senki se lássa, hogy egy apáca merészel hozzányúlni a szex problémáihoz!

A munkaközösségembe tartozó nők viszont örültek, hogy végre véleményt cserélhettek erről a kényes témáról. Szakértőket kérdeztünk meg a szexualitás különböző vonatkozásairól – de jóllehet egyek voltunk abban, hogy elő akarjuk mozdítani a programot, voltak olyan nők is, akik röstelkedtek, és nem mertek kérdéseket feltenni ezeknek a férfiaknak, akik gyakran nálunk fiatalabbak voltak. A munkaközösség számára az volt a fontos, hogy szóba elegyedjék fiatal iskolás lányokkal s az egyházközségekbeli lányokkal és fiúkkal. Ezek részben igen megindító találkozások voltak, mert a fiatalok készek voltak arra, hogy felnőttek jelenlétében tabukat törjenek meg. Ettől kezdve volt lehetőség arra, hogy a szexualitásról beszéljenek Lumumbasi teológusnőivel.

„Lelkiatyák" vádolása

Csoportosan beszélgetni – egy dolog, s más dolog a társadalmi és az egyházi élet minden síkján kipellengérezni a szexuális visszaéléseket. Nem rég levelet kaptam drótpostán azzal a kéréssel, hogy foglaljak állást azokkal a megerőszakolásokkal kapcsolatban, amelyeket világszerte 23 országban követtek el katolikus papok apácákkal szemben. A beszámoló, amely *Maura O'Donohue* amerikai apácától és orvosnőtől származik, igen megterhelő a katolikus egyházra nézve. Drámai, hogy a megerőszakolásnak ez a formája ugyanúgy funkcionál, mint a családon belüli incesztus, és senki sem érzi feljogosítva magát arra, hogy Isten egyik emberét, egy „lelkiatyát" bevádoljon. Egyházuk iránti tiszteletből a nőknek tartaniuk kell a szájukat.

Egy, a Vatikánhoz benyújtott petícióban most olyan afrikai apácákról van szó, akik a klérus által elkövetett megerőszakolás áldozatai lettek. Kétségtelenül megerőszakolásokról van szó, de vannak olyan esetek is, amikor az apáca olyan tettesnek megy lépre, aki szükséghelyzetben pénzzel és élelemmel támogatja az illető apáca szüleit és testvéreit. Ami a papokat illeti, úgy tűnik, inkább meghatározott apácákkal és bűntársakkal folytatott nemi viszonyról van szó, semmint tulajdonképpeni értelemben vett megerőszakolásról. Mindenesetre ez minden tekintetben nehéz terület, mivel az afrikai nők csak a legritkább esetben mernek szabálytalan kapcsolataikról beszélni.

Amikor Afrikáról van szó, nem szabad kizárólag a katolikus papokra gondolni, hiszen léteznek áldozatai a protestáns vagy szabadegyházi pásztoroknak és egyházi elöljáróknak is, akik azzal az ürüggyel kényszerítenek „Isten emberével" folytatott „áldott viszonyra" szerencsétlen nőket, hogy terméketlenségük ellen akarnak harcolni. Ha most Lumumbasiban egy jelentős szektavezért az egyik gyülekezeti tag elleni nemi erőszak és gyilkosság vádjával ítélnek el, ez azt jelenti, hogy végre áttörték a hallgatás falát. Arról is hallani, hogy nyomást gyakorolnak az áldozat családjára annak érdekében, hogy az egyházon belül intézzék el a problémát, utalva Mt 18,15-17-re: „Ha egy testvér vétkezett, négyszemközt figyelmeztessék..."

S az erőszak áldozatává vált fiatal nőt máris az a veszély fenyegeti, hogy elpusztul a névtelenségben!

A jóhiszeműség kihasználása

Anne Nwegej Kaus más példát mond arra, hogyan használják ki híveik naivitását a szekták prédikátorai. Az egyik asszony, akinek házassága évek óta gyermektelen volt, rettenetesen szenvedett terméketlensége miatt. A pár felkereste lelkipásztorát, aki az asszonnyal bezárkózott egy félreeső templomba, hogy csodát esdjenek ki Istentől. Miután rávette az asszonyt, hogy levetkőzzék, „Isten embere" egy tojást helyezett a hüvelyébe, majd minden lehetséges tárgyat, amelyek állítólag termékenységet eredményeznek, végül pedig nekikészült, hogy megerőszakolja. Ebben a pillanatban vált világossá az asszony számára, hogy csalás áldozta lett, és segítségül hívta férjét, az pedig bevádolta „Isten emberét" – tekintet nélkül arra az erkölcsi és vallási nyomásra, amely rá akarta venni, hogy ne tegyen kárt a szekta jó hírében.

Az a tény, hogy bekapcsolták az igazságszolgáltatást, mutatja, hogy a nők végre elég bátrak ahhoz, hogy pert indítsanak, és igénybe vegyék a jog és a törvény eszközeit. Az afrikai nő a legjobb úton halad afelé, hogy legyőzze az erőszakot – annak arányában, ahogyan maga mögött tudja hagyni a tudatlanságot és a hallgatást, ahogyan képes anyagi felelősséget vállalni, s ahogyan jelen van mindenütt, ahol döntést hoznak. Ehhez természetesen az is hozzátartozik, hogy szabadon élhesse meg szexualitását!

Igazságosságra és békére nevelés – a nők mozgósítása

Az ENSZ felfogása szerint a nők nélkül egyáltalán nem lehetséges emberi fejlődés. Az ENSZ-nek két szervezete dolgozik célzatosan a nők ügyéért: az UNIFEM, az *ENSZ Női Fejlesztési Alapja* mindenekelőtt vidéki nők számára finanszíroz programokat, az INSTRAW, a *Nők Támogatásának Kutató- és Oktatóintézete* pedig a nők teljes körű politikai, gazdasági és társadalmi életének előmozdítását szeretné támogatni. Az effajta erőfeszítések segíthetnek abban, hogy mozgósítsuk az afrikai nőket – feltéve, hogy megvan bennük az akarat az összefogásra saját felszabadításuk érdekében.

Az afrikai nők missziója, nagy feladata az, hogy az élet minden területén legyőzzék az erőszakot. Ma még nehéz dolog efféle misszióról beszélni, mivel az afrikai nők egész társadalmi-kulturális világát női önértékük tagadása határozza meg. Sok afrikai család él tartósan a férfi és nő, a házaspár és a (nagy-) család konfliktusában.

Az *Afrikai Teológusnők Köre* fontosnak tartja, hogy új módon érzékelje a női létet a társadalomban. Ebbe beletartozik a gondolkodásmód megváltoztatása, aminek mindenekelőtt magukra a nőkre kellene hatnia. Az afrikai nőknek meg kell tanulniuk teljes értékű embernek elfogadniuk magukat, olyanoknak, akiket Isten szeret és akar. Tudniuk kell, hogy számukra is készült ez a világ, és joguk van ahhoz, hogy benne éljenek. Védekezniük kell az ellen, hogy személyükkel visszaéljenek – ugyanis a nők még túlságosan gyakran valósággal szerelmesek áldozati szerepükbe, és ezzel kínzóik cinkosaivá válnak. Nem szabad többé átoknak tekinteni, ha lány születik a családban. A nő csak annyira fogja tudni erőszakmentességre nevelni gyerekeit, amilyen mértékben maga is „megbékült". A Krisztusba vetett felszabadító hit erőt adhat neki ehhez, ha nyitott a Szentlélek működésére. A jobb jövőbe vetett remény nem menlevél arra, hogy ölbe tett kezekkel üljünk, hanem elmélyíti bennünk azt a meggyőződést, hogy ha összefogunk, jó úton járunk.

Forrás: Publik-Forum, 2002/2

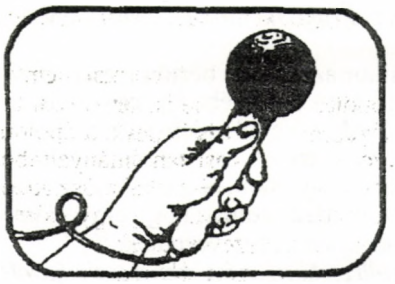

Tulajdonképpen miért?

Interjú *Silke Maier-Witt* egykori terroristával

Silke Maier-Witt *Németország leginkább keresett bűnözői közé tartozott 25 évvel ezelőtt. 1950-ben született Nagoldban, a Fekete-erdőben. 1969-től orvostanhallgató, majd pszichológiát tanul Hamburgban. Életének fordulópontjává a bebörtönzött terrorista, Holger Meins éhhalála válik. Ettől kezdve elköteleződik a Vörös Hadsereg Frakció (VHF) eszméi mellett, és megszakítja tanulmányait. 1977-ben lép be hivatalosan a VHF-be. Végül egy bankrablás során „be nem tervezett” áldozat halála indítja arra, hogy szakítson a VHF-fel. Ezután földalatti élet következik. Tíz évet tölt el az NDK-ban, ahol álnéven él. 1989 után ismét felveszi eredeti nevét, letartóztatják, és jó magaviselete miatt 1995-ben végül kiengedik a börtönből. Oldenburgban befejezi pszichológiai tanulmányait, és 1999-ben civil konfliktus-feldolgozói képesítést szerez. Amikor Heidemarie Wieczorek-Zeul miniszter asszony felfedezi őt az államilag támogatott Civil Békeszolgálat fizetési listáján, nincs elbűvölve ettől, de Kay Nehm szövetségi főügyész igazolja számára, hogy az egykori terrorista „szavahihető módon elhatárolódott a VHF erőszak-ideológiájától”. Silke Maier-Witt 2000 februárjától Koszovóban dolgozik békeszakértőként.*

Maier-Witt asszony, Ön közvetve részt vett Hanns-Martin Schleyer, a Munkaadók Szövetsége elnökének meggyilkolásában, amelynek során kíséretének négy tagját is megölték. Mi vezette Önt akkoriban, több mint 25 évvel ezelőtt a radikalitásba?

Azon a napon léptem be a Vörös Hadsereg Frakcióba, amikor Bubackot lelőtték. 1977. április 7-én. Nem mondhatom, hogy nem tudtam, mibe megyek bele. Akkoriban olyan legitimációs rendszerem volt, amely igazolta vezető emberek meggyilkolását egy magasabb cél érdekében. Miért voltam abban a helyzetben, hogy hatályon kívül helyezzem az erkölcsi szempontokat? Az ideológia miatt! Ha van megfelelő ideológia, akkor a csoport elég ahhoz, hogy az esetlegesen még meglévő megfontolásokat félretegyük. Élettörténetemmel szembesülve sokat foglalkoztam ezzel a kérdéssel.

Később mi késztette Önt arra, hogy kilépjen?

Egyrészt a csoport már amúgy is szétesőben volt. Meg aztán már ugyanabban az évben feltűnt nekem – abban, ahogyan küzdőtársaim reagáltak a fogoly Andreas Baader, Gudrun Ensslin és Jan-Carl Raspe öngyilkosságára –, hogy egyáltalán nem volt saját politikai movitációnk. Nem volt valóságos megalapozásunk arra, amit tettünk. Úgy értem: nem voltak már pozitív céljaink. A VHF második nemzedékének, ahogyan neveztek minket, egyetlen célja volt: kihozni a börtönből Baadert, Meinhofot és a többieket. Közös történetünk és közös körözési listánk tartott össze minket; az a veszély, hogy valamennyiünknek életfogytig tartó börtönbüntetéssel kellett számolnunk. Egyébként a VHF arra korlátozódott, hogy megmutassa: Németország nem más, mint az amerikai elgondolások megvalósulásának segítője. Valaki megkérdezte tőlem, mit tettünk volna, ha hatalomra kerültünk volna. Ez egyáltalán nem volt téma köztünk! Csak arról volt szó, hogy meggyengítsük az imperializmus gépezetének agytrösztjét. Így fejeztük ki ezt. Arról volt szó, hogy demonstráljuk: lehetséges az ellenállás. És azt vártuk, hogy a mozgalom majd kiterjed, és hogy főképpen értelmiségiek csatlakoznak hozzá. De nem így történt.

Létezik-e olyan üzenet, amelyet ennek a tapasztalatnak az alapján tovább szeretne adni másoknak?

Sajnos, olyan tapasztalat ez, amely világszerte éppen ismét az ellenkezőjébe csap át, vagyis hogy erőszakkal semmilyen problémát nem lehet megoldani; hogy az erőszak, ha bevetik – mint például Irakban –, oly módon változtatja meg alkalmazóját, hogy már nem különbözik a másiktól. A Civil Békeszolgálat pontosan ezt akarja bebizonyítani: hogy lehetséges megakadályozni az erőszak effajta elharapózását.

Ezért lett Ön erőszakos emberből béketeremtő?

Igen, így gondolom. Szilárd meggyőződésem: A különböző etnikumok, államok, emberek, érdekcsoportok békés együttélése csak akkor lehetséges, ha a Nyugat a konfliktus részének is tekinti magát, és nem mindig csak azt gondolja, hogy a többiek okozzák a konfliktust.

Békemunkásként ma mit tapasztal Koszovóban? Hiszen most már több mint három éve tevékenykedik ott.

Mindenekelőtt azt látom, hogy semmi esetre sem találtunk recepteket arra, hogyan kell bánni a konfliktusokkal, hogyan kell élni. Ezért a fiataloknak szóló egyik üzenetem így hangzik: Tettesnek lenni nem nagy ügy. Sokkal nehezebb civil bátorságról bizonyságot tenni.

Ekkor másképp viselkedem, de vállalom azt a veszélyt is, hogy egyedül maradok!

Igen, ekkor elveszítem a csoport melegét és biztonságát. Számomra azonban a konfliktus-képesség üzenetéről van szó. Hogy megtanuljak érvelni, hogy eszközök és módszerek birtokába jussak, hogy megtanuljam: az összetűzés és a vita pozitív is lehet, ha megőrzök bizonyos formákat. Meg kell tanulnom kibírni a kettősségeket, vagy hogy néha kimondjam: Nem volt igazam. Mindenesetre a szüleim egyáltalán nem készítettek föl arra, hogy elmélyüljek a vitában, és a veszekedésekből kihozzam, ami lehetséges. Koszovóban most igencsak tekintélyi jellegű, patriarchális struktúrákkal találkozom, amelyekben szintén nem kívánatos, hogy az ember szembesüljön a dolgokkal.

Ön tehát olyasmibe botlik most bele, amit már otthon is megtapasztalt?

Igen. Ezek ugyanazok a mechanizmusok, amelyek a tetteseket tettesekké teszik. Nyomára bukkanni ezeknek a mechanizmusoknak, ezt jelenti a traumák feldolgozása. E traumatizáltaknak ezen a ponton már nincs mit veszíteniük. Ők nem látják, hogy az élet érdemes lenne arra, hogy megéljük, nem látnak semmilyen távlatot maguk előtt... Így abba a helyzetbe kerülnek, hogy a másik emberben már nem embert látnak; csak a Gonosz mintaképeit látják a többiekben.

Önmagát látja-e viszont a koszovói tettesekben, amikor beszél velük?

Egészen biztosan segít a múltam, hogy megértsem a jelenüket. Hiszen a traumakezelésben annak lehetőségét adjuk vissza az embereknek, hogy érzékeljenek és érezzenek – ugyanis elveszítették annak érzését, hogy élnek. Ezt magam is megtapasztaltam. Edzettem magam arra, hogy semmit se érezzek. Belevertem magamba: „Nem érinthet meg engem, amikor azt látom, hogy négy ember fekszik

Schleyer kocsija mellett!" Így volt ez akkoriban, 1977 októberében. „Nem szabad majd részvétet éreznem!" Ez náci ideológia! „Keménynek kell lennem, nem ismerek gyengeséget." Ez a keménységre, hősies gondolkodásra nevelés végzetes módon gyümölcsözött az én esetemben.

Egy Spiegel-interjúban azt mondta, hogy alapjában véve az Ön apjának történetét ismételte meg. Hogy érti ezt?

Igen ellentmondásos viszonyban álltunk. Sok párhuzamot látok vele, például abban, ahogyan nem szembesült náci múltjával. Sosem volt abban a helyzetben, hogy valóban feldolgozza saját történetét. Ha képes lett volna erre, akkor átadhatott volna nekem valamit. Azt, hogyan lehet bánni az ilyen tapasztalatokkal anélkül, hogy az ember felőrlődnék. Nem akartam úgy élni, ahogy a szüleim. Aztán az ember mégis oda jut! Nagyanyám igen fanatikus volt, a nácik oldalán. Rendkívül boldog volt, amikor bevezették az általános hadkötelezettséget, noha két fia volt, és egyikük ott maradt a háborúban.

Ez a magatartás határozta meg az Ön apját is?

Nem volt sok esélye. Fiatalságát militáris és paramilitáris szervezetekben töltötte el. Amikor véget ért az első világháború, jött az általános hadkötelezettség, a munkaszolgálat, majd kitört a következő háború. Annak a végén pedig már harminc fölött volt. Nem mondhatta minden további nélkül: Mindez semmi sem volt. Becsvágyó és elkötelezett volt. Nagy felelősséget vállalt. Ezek mind olyan dolgok, amelyekről sosem tudott beszélni. Igen zárkózott férfi volt.

Ön honnan vette az erőt ahhoz, hogy kimásszon saját és családja történetének mocsarából?

Mindig kíváncsi voltam az emberekre. Arra, hogyan viselkednek. És mindig találkoztam olyan emberekkel, akik kedveltek engem. Koszovóban is szereztem barátokat. Ez a legerősebb oldalam, de egyúttal a leggyengébb is. A teljes nyitottság. Viszont: nincsenek gyökereim, nem tartozom sehová. Kész vagyok arra, hogy teljesen feleméssze magam egy ügyért. Bennem nincs meg az a viszonylagosság, hogy „na, itt már túl messzire megy a dolog, tulajdonképpen nemet kellene mondanom, végül is nekem is megvan a saját életem". Valamiképpen a dolgok fölött lebegek. Önfeledten, önzetlenül, úgyhogy a végén nem sok minden marad. Fáradt időszakaimban meg is kérdezem magamtól: Tulajdonképpen miért?

Így nézve a dolgot, Ön nemigen változott meg...

...Életem háromnegyedét így töltöttem el. Most már talán túl késő van ahhoz, hogy változtassak rajta. Másfelől: Mióta kijöttem a sittről, most először van olyan benyomásom, hogy valamiképpen magam határozom meg az életemet...

Mit kezd az elveszett évekkel, amikor börtönben volt, miközben mások egzisztenciát teremtettek és családot alapítottak?

Nem tudok úgy tekinteni rájuk, hogy azt mondjam: Elveszett évek! Egyszerűen részét alkotják a történetemnek, és ha visszatekintek, azt mondhatom, hogy a sitten töltött éveim nem voltak a legrosszabbak.

Hiszen ma nem lenne az, aki, ha mindezt nem élte volna meg.

Igen, pontosan. Amikor azonban a börtön után nem találtam munkát, azt mondtam: A fenébe is, senki sem tart igényt a szakképzettségedre! Végül is képesített ápolónő voltam, és nem sok volt hátra orvosi tanulmányaimból. Aztán egy öregotthonban dolgoztam, éjszakai műszakban. A Vöröskeresztnek fenntartásai voltak, hogy egy valamikori terrorista nem okoz-e kárt a szervezetnek.

Milyen kapcsolatban állt ezekben az években a családjával?

Apám már a hetvenes évek végén meghalt. Anyám csak a mostohaanyám. Lojális volt irántam, és most is az. Nővérem, két féltestvérem és barátaim megszokták, hogy eleinte nem hallanak rólam semmit, ha valahol vagyok. Mostohaanyám azt mondja: „Amíg nem hallok rólad semmit, tudom, hogy jól megy a sorod." Tizenkét évig távol voltam, mégis kapcsolatot tartottak velem. Ezt igen nagyra értékelem, és hálás vagyok érte. Mindig odamehetek.

Nem taszították el?

Nem. És amikor azt mondtam, „Elmegyek Koszovóba!", mostohaanyám még bátorított is, mondván: „Ez való neked igazán!"

Boldog-e mostani életében?

Időnkint megesik. De hiszen az sosincs úgy, hogy az ember állandóan boldog. Részlegesen jelen van az életemben egy bizonyos fajta magány. Ezt olykor könnyebb, máskor nehezebb kibírni. De ahogyan mondtam, az a legpozitívabb az életemben, hogy bárhol voltam, sikerült barátságba kerülnöm olyan emberekkel, akik révén erőt is meríthetek. Számos érdekes embert ismertem meg, biztosan többet, mint az emberek általában, ez mindmáig így van. Ez a legjobb, amim van. Valami azonban hiányzik ahhoz, hogy boldog lehessek: Jelenleg úgy gondolom, hogy túlerőltettem magam, túl sokat csináltam, irtózatosan elfáradtam. Sok erőm van ahhoz, hogy adjak. De az ember valamikor elér egy határt; azt hiszem, ilyen határhoz érkeztem el.

Ahol most szüksége lenne valakire, aki törődik Önnel?

Igen; ahol távolságra is szükségem lenne; hogy azt mondhassam: az élet nem csupán abból áll, hogy másokért létezünk. A rengeteg megkeresés, érdeklődés, hozzám intézett kérés, az egész médiacirkusz is, mióta – én, az exterrorista – a szövetségi kormány megbízásából békemunkát végzek Koszovóban, szóval, mindez egyrészt hízeleg nekem, másrészt néha már nem lehet kibírni.

Ez úgy hangzik, mintha valamiféle kiégési szindrómáról beszélne.

Mindig kerestem az életem értelmét, valamilyen hozzájárulást, valamilyen feladatot, amit elvégezhetek. Nem vagyok biztos abban, hogy ennek van valami köze a vallásho. Mindig azon fáradoztam, hogy több-kevesebb sikerrel hatást gyakoroljak. Nagy kerülőutakat tettem meg életemben, és hosszú időre volt szükségem, amíg oda jutottam, hogy magam határozhattam meg, hogyan akarok élni. Mindig „az egészért" éreztem magam felelősnek, akármi volt is az. Most veszem észre, mennyire fáradt vagyok. Ezt a fáradtságot nem lehet alvással gyógyítani. Viszont: az emberek rokonszenve kísér, bármit tettem is korábban. Egyszerűen ez is egy élet. Az enyém.

Forrás: Publik-Forum, 2003/7

Regula falsi

Válasszunk egy számot, és szorozzuk meg önmagával, majd folytassuk az eljárást úgy, hogy a kapott eredményeket újra és újra megszorozzuk a kiindulásul vett számmal. Ha például a hármassal kezdtünk, akkor az első lépésben kilencet kapunk, s még háromszor ismételve az eljárást, 9x3x3x3, azaz 243 lesz az eredmény. Egyszerű dolog ez, mindenki el tudja végezni, aki ismeri a szorzótáblát, vagy le tudja olvasni kézi számológépe adatait. Azt mondjuk, hogy 3 ötödik hatványa 243, és ezt a játékot vidáman el tudjuk játszani akármelyik számmal, elismerve, hogy nagyobb számból kiindulva sok lesz az írásmunka, de hát célirányosan megy a dolog. Kiindulunk valahonnan, és rövidebb-hosszabb idő alatt eljutunk valahova. Ráncok akkor jelennek meg homlokunkon, amikor valaki a visszaútról kezd érdeklődni, és, például, így szól: Ugyan melyik számot kell ötször tényezőül venni ahhoz, hogy – egyszerűség kedvéért – 100-at kapjunk? A kettes kicsi, a hármas nagy. Ekkor a tizedesjegyeket hívjuk segítségül, és elkezdjük a mondókát: 2,1 kicsi, 2,2 kicsi, és így tovább, 2,5 kicsi, de 2,6 már nagy. Nincs egyenlőség. Századrészeket veszünk: 2,51 kicsi, de hopp, 2,52 már nagy. Megállunk, és rájövünk: ennek sohasem lesz vége. Számolhatunk addig, ameddig akarunk, sohasem fogjuk tudni pontosan, hogy melyik az a szám, amelyet ötször véve tényezőül, 100 jönne ki szorzatnak.

Hogy neve legyen a gyereknek, állapodjunk meg abban, hogy ezt az ismeretlen számot a 100 ötödik gyökének nevezzük, s jelentsük ki, hogy megtalálása az „x az ötödiken egyenlő száz” egyenlet megoldását jelenti. Azt már sejtjük, hogy a megoldás vég nélküli munkát jelent, még akkor is, ha legjobb számítógépeinket állítjuk csatasorba. Az meg teljesen lehangoló, ha egy, a szakmában járatos ember azt állítja, hogy az általánosabb ötödfokú egyenlet elvi okokból sem oldható meg a négy alapművelet és gyökjelek véges számú alkalmazásával. Itt még csak közönséges hatványokat raktunk össze, algebrai egyenletet írtunk fel, s hol vannak még azok az egyenletek, amelyekben algebrailag ki sem fejezhető függvények jönnek elő. Bizony, hamar belátja a véges ember, hogy be kell érnie a teljes ismeret töredékével.

Törekedjünk hát minél nagyobb töredékre. Megalkotjuk a közelítő számítások elméletét, és ravaszabbnál ravaszabb módszereket eszelünk ki arra, hogy minél rövidebb idő alatt jussunk el oda, ahová elődeink nagy fáradsággal értek el. Hatékonyabb képleteket írunk fel, és felhasználjuk a Földünket egy másodperc alatt hétszer megkerülő fénysugár száguldását. Sokszor már nincs is szükségünk arra a pontosságra, amellyel egy számot ismerünk. Összefont karokkal ülve nézhetjük, amint gépeink 10–20–100ezer tizedes pontossággal határozzák meg – mondjuk – a pi értékét.

L'art pour l'art – mondaná erre a 19. század csillagásza, akinek 15 jegy is elég volt számításai végzéséhez. De hát vannak elméleti matematikai kutatások, ahol az állandók megismerése sohasem áll meg, és elismeréssel jutalmazzuk azokat, akik éppen frissen pontosítottak egy számértéket, vagy léptek egyet a végtelen felé. Ügyes műfogások, szellemes ötletek, fáradságos munkák jelzik azt az utat, amelynek során időnkint terjedelmes közlemények adják tudtul, hogy valamivel többet ismerünk abból az álomvilágból, amit matematikának neveznek. Mindeközben igen szerényen elismerjük, hogy tudásunk határolt, mert nem tudjuk leírni tizedesjegyekkel egy egységoldalú négyzet átlójának hosszát. Az átló ott van a szemünk előtt, meg is foghatnánk, és mégis, ravaszul, egy kicsivel mindig kisiklik a tíz ujjunk közül.

Visszagondolunk az egykori kezdetekre, arra az időre, amikor Archimedes beérte a sokjegyű pi helyett 22/7-del, bár tudott olyan mesterfogást, amellyel megragadta a végtelen kicsinyek végtelen halmazát. Visszagondolunk arra, hogy egész mai, könyvtári polcokat megtöltő számítástudományunk abból a gyarló próbálkozásból ered, hogy egy görbedarabot egyenessel pótoltunk, s ezáltal, ha hibásan is, de meg tudtunk határozni valamit. Megszületett az első szerkesztés, amelynek neve is lett. Regula falsi. Valamivel hosszabban: regula falsi propositionis, a hamis állítás, a hibás kezdés, a téves indulás szabálya. A feladat ugyanis ott áll előttünk, tennünk kell valamit, hogy legalább első elképzelésünk legyen a dolgok állásáról. Szerények leszünk. Tudjuk, hogy tévedéssel, hibával terhelt az indulás, de dolgozni kezdünk. Jó szerencsével sok minden történhet, s ha nem, akkor is előrébb vagyunk.

Regula falsi propositionis. Miért is került sor erre a gyarlóságra?

Vannak az életben céltudatos, egyenes cselekvések. Számokat veszek, és csinálok velük valamit. Téglát vásárolok, és egymásra rakom őket. Fogalmakat hozok létre, és elméletet sikerítek belőle. Mondom a magamét, módszeresen, csendesen vagy indulatosan, és meg akarom győzni hallgatóimat. Céltudatos vagyok, erős vagyok, határozott vagyok, magabiztos vagyok, alkotó vagyok. Aztán megfordul a helyzet, szembesülök egy nem sejtett egyenlettel, amelyet vagy én, vagy más valaki helyezett az asztalomra. A benne lévő ismeretlen fürkészve néz rám rejtekéből, s tétova mozdulataimra visszahúzódik. Titokzatos. Egyenletbe burkolta magát, és azt kérdezi: Megismersz? Legalább valamennyire? Ha még így sem, akkor érek neked annyit, hogy közeledni akarj, s valamelyest tudj is hozzám? Óvatosan, de állhatatosan. Tudom, hogy nem vagy csodatevő. Akarod elkezdeni?

Regula falsi propositionis.

Elkezdjük. A kisdiákok régebben éneklő hangon recitálták óra előtt az egyszeregyet, több-kevesebb sikerrel bajlódtak a képletekkel megadott egyenletek megoldásával, és nem szerették a szöveges feladatokat. Pedig az élet egyenletei szöveges egyenletek. A természet ugyan nem használ szavakat, mi kölcsönözzük neki, az emberi gondok azonban megjelennek saját mondataik ruhájában. Megtöbbszöröződik a feladat. A beszélőnek mondatba kell foglalnia érzését, látását, tudását. Nekünk el kell tudnunk olvasni ezt a mondatot, utána értelmezni, megtalálni benne a lényeges pontokat, közeledni azok meghatározásához. Hány hibalehetőség, félreértési alkalom nehezíti meg az előrehaladást! Amint a közelítéselméletben vannak vonzó, illetve taszító pontok, amelyekből kiindulva összetartó vagy széttartó az eljárás, úgy áll minden párbeszéd elején az alternatíva: jobban megértjük-e egymást, vagy egyre inkább növekszik a távolság a beszélgetést folytató felek között. A lehetőség fennáll, figyelni kell, hogy el ne veszítsük a konvergencia lehetőségét.

Miben bízhatunk? Tán abban, hogy tökéletesek leszünk? Mesteri kézzel kezeljük a nehéz kérdéseket, biztosan tapintunk rá a lényegre? Az élet és a tudomány nem ezt bizonyítja. Varázslókat csak a szemfényvesztés vagy a voluntarista gondolkodás ismer. Tudunk azonban valamit: a töredékes embert a türelmes gondolkodás töredékes eredményei is kielégíthetik. Hiszen ha másodpercenkint 24 képet vetítenek elénk, megkaphatjuk a mozgás élményét. Szemünk számára már nem ad lényeges többletet, ha másodpercenkint ezer vagy kétezer kép fut el előttünk. Nincs szükség emberfeletti erőfeszítésre, de annyira igen, hogy megmozduljanak a merev alakok. Ne várjuk a tökéletességet, de annyit igen, hogy körvonalat kapjanak az addig ismeretlen részletek. A töredékes feltárás is elvezethet addig, hogy örülni tudunk az elért eredménynek, s ebben a munkában megtanuljuk megbecsülni egymás szerény, de állhatatos igyekezetét. Majdhogynem azt

kell mondanom, hogy az emberi kapcsolatok számára az igyekvő jószándék fontosabb, mint a biztos tudás, mert a hűséges igyekezet azt sejteti, hogy túljuthatunk minden határon. Évezredes türelmes keresőmunkából lettek naggyá a tudományok akkor is, ha nem tudnak válaszolni sok kérdésre, de éreztetik velünk, hogy segítségükkel előrejuthatunk. Türelmes napi munka az alapja mindennek. Újra és újra szemügyre venni feladatainkat, és kérdezni. A haladás nemcsak abban van, hogy nekem vannak igazságaim, hanem abban is, hogy megpróbálom megérteni mások kijelentéseinek igazát is. Beszélni könnyebb, meghallgatni nehezebb. Türelmes szorgalmat kell kívánnunk minden tanítónak-tanárnak, politikusnak, apostolnak, hitszónoknak és prófétának, mert eljön az életnek az a szakasza, amikor nem a tankönyvek leckéinek ismétlése, felmondása a feladatunk, hanem a kérdésekben, élethelyzetekben jelentkező ismeretlen gondok felismerése. A gyakorló orvos élete, a vizsgák letétele után, mindennapos, állandó szembesülés, feladatmegoldás, jobb vagy kevésbé sikeres gyógyítás, képességei határáig. A felnőtt ember örök feladatmegoldó. S amennyivel több az emberi lélek egy matematikai egyenletnél, annyival biztosabbra vehetjük, hogy lépéseink tétovák, gyakorta hibásak, pontatlanok lesznek, de a kitartás, az ismételt újrakezdés pótolhatja töredékességünket, és a holnap meghaladhatja a mát. Mi a fontos? Hűség a módszerhez, hűség a feladathoz, türelem és állhatatosság a mindennapi munkában.

A természet kutatója ezzel a hűséggel ül le mindennap mikroszkópja és műszerei elé. Tudja, hogy nincs pontos mérés, csak leolvasott adat elfogadható hibahatárral. Ebből kiindulva kell továbbgondolkodnia, terveznie, képet alkotnia. A kutatónak szerénynek kell lennie, bármilyen szép elképzeléseket táplál is, bármennyire sejti is, hogy merre van a helyes út, mert nem ő, hanem a vele szembenálló természet fogja megmondani, mi az igazság. Szerénynek kell lenni, mert tudnunk kell, hogy nem az elképzeléseinkhez való konok ragaszkodásban, hanem a tényekhez történő becsületes igazodásban rejlik az igazság. Jó annak, aki tud kételkedni, aki tudja, hogy nem az abszolút igazság ismeretében ül le megismerni a valóságot. Képzelőerő és előfeltevés nélkül, persze, meg sem indulhatunk, mindig szükséges egyfajta előítélet, de az is fontos, hogy idejében szabadulni tudjunk a kikezdett előítéletektől, mert nem az a döntő, hogy igazolódnak-e okos hipotéziseink, hanem az, hogy merre van az igazság.

Hány válaszra van szükségünk kérdéseink feltevése során, amíg végre fel tudjuk tenni a helyes kérdést! Azt a kérdést, amelyre olyan választ kapunk, hogy utána értőbb vagy érzőbb kérdéssorozatot indíthatunk a következő helyes kérdésig, amelyet ismét megerősít majd egy egyetértő felelet. Mintha újabb és újabb jegyekkel lépnénk tovább a tizedesjel után. Hány türelmes, árnyalt mondatot kell kimondani, míg beszélgetőtársunk azt mondja: Így van, jól látod a helyzetet. Vajon hány téves előfeltevésünktől kell megszabadulnunk, hogy barátunk rábólintson szavunkra: Egyetértünk. A közelítés tisztulás is: tisztulás a tévedésektől, szabadulás az akadályoktól. Ha többről van szó, mint valakinek a kihallgatásáról azért, hogy ítélhessünk vagy tájékozottnak tudhassuk magunkat, akkor rá kell lépni a soha be nem teljesülő, mégis tökéletesedő párbeszéd útjára, időt és megértést áldozva. Határidő nélkül. A türelmetlenség, a sietség káros. A lélek egyenletei nem olyanok, mint az iskolai dolgozatírás témái, amelyeket előírt időn belül, előzőleg megismert sémák szerint meg lehet oldani. A lélekből előtörő szövegeket alaposan és elfogulatlanul kell tanulmányoznunk, mert erőltethetünk ugyan megoldási mintákat, de eredményre nem jutunk, hanem hamis gyökökkel kápráztatjuk, s egyben vezetjük félre önmagunkat. Mily bonyolult az emberi lélek, s valójában mily egyszerű a követendő eljárás! Akárcsak az egyenletek világában. S a szeretetet sem szégyellem bevonni a tevékenység gyakorlásának erényei közé, hiszen a tudós is szereti kutatásának tárgyát: időt, erőt, vagyont áldoz fel azért, hogy kapcsolatba léphessen vele. A titokzatos emberi lélek is megérdemel ennyit.

Szép ez az optimizmus, de a borúlátásnak is megvan a művészi kifejezése. „A Szíriusz van tőlem távolabb, vagy egy-egy társam, jaj, ki mondja meg?" – kérdi az érzékeny lélek, amely csak „térbe szétszórt milljom árvaság"-ot lát a találkozás reménye nélkül. Bizony, egy-egy percben óriási erővel tud ránktörni a magány, még a hozzánk legközelebb állók mellett is. Lelkesen mondhatjuk a magunkét, s társunk furcsa tekintetéből vesszük észre, hogy akkor és ott lelke messze jár tőlünk. Panaszkodhatunk, említhetünk meg nem értést, kiabálhatunk, győzködhetünk, de a megértés világa nem az erőszak világa, amint a matematika világa sem a tekintély és a szónoklás uralmán alapszik. Kimegyek a csillagos ég alá, és tudomásul veszem, hogy a rám hunyorgó fény éveket utazik, amíg eljut hozzám. Nincs erőm csökkenteni a köztünk lévő távolságot, nem én teremtettem a Galaxist. Ámde felfoghatom azt az üzenetet, amit a távolság ellenére hűségesen és igazan eljuttat hozzám egy létező. Annyit, amennyit. Amennyit tud, amennyit lehet. A csillagászat igazolja, hogy gyakorta nem is keveset, de legalább elegendőt.

Regula falsi. Nem tudom, mi van, mi lehet messzebb egymástól: két égitest vagy két lélek. Mégis, úgy érzem, hogy a szelídség ege alatt elkezdett párbeszédeknek, a spontán, mert nem kierőltetett megnyilvánulásoknak a során üzenetek indulhatnak egymás felé, többet érthetünk egymásból, jobban becsülhetjük egymás őszinte törekvéseit. Adott helyzetünkben is közelebb érezhetjük magunkat egymáshoz, jó akarattal egyre közelebb. Eközben, talán észre sem vesszük, magunk is formálódunk, változunk. A fizika is azt tanítja, hogy a kapcsolatban álló létezők kölcsönösen hatnak egymásra. Ez nagyon általános törvény.

Minden életkornak megvan a maga szépsége, amely természetesen tartozik hozzá az élethez. Azért jó megöregedni, mert olyan új szépségeket fedezünk fel, amelyekről beszélni szoktak. Csakhogy más a beszéd, és más a tapasztalat. Ilyen szépség a megérteni akarás, a megértésre törekvés. Aki azt a bátorságot vette magának, hogy másokat tanítson, annak mindennap tanulnia kell – mondta Gorkij. Aki azt a bátorságot vette magának, hogy másokat neveljen, annak mindennap törekednie kell növendékei megértésére. Mindnyájunk pedagógiája alakul az évek során: a reggel pillanataiban magabiztos, dogmatikus, egy kissé fensőséges, majd okosabbá, hajlékonyabbá válik a nyugodt, déli órákban. Végezetül jóakaró és derűs lesz estére, amikor megnyúlnak az árnyak és lenyugváshoz készülődik a Nap. Az idős tanító ilyenkorra módosítja a jogairól és kötelességeiről alkotott felfogását. Gyors előrehaladás helyett inkább megbízható lépéseket készít elő csoportjának. Mielőtt azt keresné, hogy megértsék őt tanítványai, ő igyekszik azok megértésére.

E bekezdés második felét – némi átalakítással – nem lélektani vagy pedagógiai szakkönyvből vettem át, hanem egy 75 évvel ezelőtt írott francia matematikakönyv előszavából. Hűségben ahhoz a gondolatmenethez, amely egy egyszerű számtanpéldából indult ki azért, hogy amellett érveljen: türelemmel, gyakorta újrakezdve, abba nem hagyva, a tévedéseken túljutva, egyre jobban megismerhetjük egymás gondolatait, felfogását, érzelmeit.

Regula falsi. Hogy tökéletlen az indulás? Formátlan agyagból is lesz szobor, ha van hivatásos szobrász. A matematikában axióma rögzíti, hogy akármilyen kis számot elég sokszor véve, bármilyen nagy számot meghaladhatunk. Ugyanez az axióma áll egymás megértésére is.

Keveset tudunk? Nehéz az előrejutás? „Két füttyre mindig / Kvart lefelé / Nem sok, / de örülni ez is elég."

Merza József

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Foghúzás

Körülbelül tíz esztendős koromban egy téli estén – még arra is emlékszem, hogy szombat volt –, amikor vizet ittam vacsora közben, fájdalom nyilallt a fogamba. Gyorsan a szüleimre pillantottam, nem vették-e észre, hogy eltorzult az arcom. Megnyugodva láttam, hogy senki sem vett észre semmit, tehát nem fognak rám parancsolni, hogy menjek le a völgybeli falucskába a doktor bácsihoz.

Tudtam én ekkor már hónapok óta, hogy lyukas a fogam és hogy le kéne mennem betömetni, de féltem a fúrógéptől is, később pedig – mert akkoriban már nem is fog volt, inkább csak lyuk – még jobban féltem a húzástól. De ha én meg is nyugodtam, hogy nem vették észre, a fogam nem nyugodott meg. Miután lefeküdtem, és átmelegedett az arcom alatt a párna, tudatta velem fogam őkelme, hogy nemcsak a hidegtől tud fájni, hanem a melegtől is. Egész éjszaka kínlódtam, és csak az enyhítette néhány percre a fájdalmat, hogy hideg vizet tettem rá. Belenyilallt ugyan olyankor is, de aztán egy kis ideig csak tompában fájt. Egy-egy félórát még aludni is tudtam.

Másnap reggel fáradtan ugyan, de szinte boldogan mentem ki a konyhába reggelizni. Nem fájt egy csöppet se. De haj! A forró kávé első kortya tudtomra adta, hogy korai volt az örvendezés. Lestem megint édesanyám arcát, nem vett-e észre valamit, és úgy kortyoltam a kávét nagy óvatosan, hogy csak a másik oldalt érje.

Elindultam ugyan szánkózni, reméltem, hogy eközben majd elmúlik, de már a harmadik kert előtt visszafordultam. Beültem a szobánkba, és úgy tettem, mintha olvasnék. Valójában azonban szenvedéssel és titkolódzással telt el az egész nap. Kökörcsin barátom se jött át. Úgy gondoltam, azt hiszi, vendégeink vannak, hiszen éppen vasárnap is volt. Azt hiszi, miattuk nem mentem ki szánkózni se.

A második fájdalmas éjszaka még rettenetesebb volt, mint az első. Amint mondani szokták, falra tudtam volna mászni kínomban. Kívánszorogtam a kamránkba, kerestem a szegfűszeget, s minthogy nem találtam, rákényszerültem, hogy felébresszem édesanyánkat, és megmondjam neki féltett titkomat, hogy fáj a fogam. Adott édesanyám szegfűszeget is, meleg sót is az arcomra, odaült az ágyam mellé, és elhangzott persze a szemrehányás: „Hányszor megmondtam neked, kisfiam, mihelyt egy picike lyuk van a fogadon, rögtön menj le a doktor bácsihoz. Most már, látod, akkora a lyuk, hogy ki kell húzni a fogad.”

Nem sokat ért a szegfűszeg meg a meleg só. Keservesen kínlódtam, de mégis nyöszörögtem: „Nem kell kihúzni, majd kiesik magától!” Hallottam a sötétben édesanyám hangján, hogy mosolyog: „Ugyan már, kisfiam, hogy lehetsz ilyen gyáva. Hiszen húzott már neked fogat a doktor bácsi, tudod jól, hogy nem fáj a húzás egy csöppet se.” Másnap pedig reggeli után már komoly hangon mondotta. „Indulj el a doktor bácsihoz, kisfiam, mutasd meg, hogy csakugyan olyan okos kisfiú vagy, mint amilyennek egész Törpeháza ismer!” „De már nem fáj! Hátha nem is fog fájni többé, hanem kiesik.” „Magad is tudod, hogy nem esik ki, és fog fájni. Ha előbb nem, éjszaka bizonyosan. Csak nem akarsz még egy éjszakát így átszenvedni? Azt is tudod, hogy a húzás nem fáj egy cseppet sem.” Igaza volt édesanyámnak, tudtam én jól, hogy nem fáj a húzás, mégis mialatt lefelé lépegettem a csikorgó havon, vagy ötször megálltam, és a fogamhoz nyúltam, nem mozog-e már. Akkor hazamehetnék, és mondhatnám, nincs értelme kihúzatni, kiesik ugyanis hamarosan. A falu közelében pedig már azon járt az eszem, hogy be se megyek a doktor bácsihoz. Továbbmegyek a vegyeskereskedésig, és szegfűszeget vásárolok. Hátha csak azért nem használt az otthoni, mert régi. De eszembe jutottak az éjszakai kínlódások, meg az, hogy fájó foggal éppen most a szünetben nem járhatok szánkózni, és amikor a doktor bácsi kapuja elé értem, megálltam, és a csöngettyű gombja felé nyúltam. De mialatt emeltem a karomat, az jutott eszembe, bárcsak ne volna itthon a doktor bácsi. Akkor nem haragudhatnék rám senki, amiért szegfűszeget vásároltam és hazamentem. Már meg is született egy másik gondolat. Az, hogyha már kaput nyitottak, és bementem, nem mondhatom, hogy meggondoltam magam. Most azonban még elmehetek innen, és már vissza is rántottam a kezem a csöngettyű gombjáról, és izgalmamban futni kezdtem tovább a főutcán a vegyeskereskedés felé.

Mialatt futottam, örültem is, haragudtam is. Örültem, hogy nem ülök a fogorvosi székben, hanem szaladok a havon, de haragudtam is magamra, mert sejtettem, hogy előbb-utóbb, egy vagy több napi szenvedés után úgyis csak bele kell ülnöm. Annyira tépelődtem ezen, hogy még meg is álltam, és töprengtem, ne menjek-e vissza a doktor bácsihoz. Nem szegfűszeg kell az én fogamra, hanem fogó. Ekkor a vegyeskereskedés felől a doktor bácsi közeledett. Messze voltunk már a házától, nem láthatta, hogy be akartam csöngetni. Mégis olyan zavarba jöttem, mintha mindent tudott volna rólam. Zavaromban, miután köszöntöttem, és megállt, hogy egy-két szót váltson velem, a foghúzásról kezdtem beszélni. Ezt mondtam nevetgélve: „He-

he, éppen most gondoltam a doktor bácsira, hogy egy csöppnyire félnek a foghúzástól a butuska gyerekek.” A doktor bácsi azonban nem nevetgélt, hanem komolyan nézett rám, és tagadóan ingatta a fejét: „Nemcsak a butuskák félnek, Mohácska, és nemcsak a gyerekek. Még én magam is viszolygok tőle, valahányszor fogat kell húzatnom. Gondolj csak a tanító bácsi kislányának fehér házi nyulára. Soha senki nem bántotta, mindenki csak becézi, mégis mennyire fél. Azért fél, mert vadnyúlőseit évezredeken át hajkurászták rókák, farkasok, sasok, emberek. Magával hozta tehát a félelmet születésekor. A vérében van a félelem mint ösztön. Örökölte. Ha az utódait ezer éven át senki sem bántaná, a századik unokája már nem félne. Így vagyunk mi emberek is. Évezredeken át fájt a foghúzás. Őseinktől örököltük az idegenkedést tőle, a vérünkben van. Az érzéstelenítés csak néhány esztendős, még nem szokhattuk meg, hogy nincs miért félnünk a foghúzástól. Legalább ötszáz esztendőnek el kell telnie, hogy ez az öröklött viszolygás elenyésszék, hogy ez a félelem teljesen kivesszen az emberiségből.” Elszörnyedtem: „Ötszáz esztendő? Még ennyi ideig fogja halogatni az emberiség a foghúzást?” A doktor bácsi elmosolyodott: „Azt nem mondtam, csak azt, hogy idegenkedni fog tőle. Hiszen akit az értelem irányít, az akkor sem halogatta, amikor még fájt, és nem halogatja ma sem. Viszolygok tőle én is, mint mondtam, de nem halogatom, és ha húzatnod kéne, nem halogatnád te se.” Buzgón bólogattam, hogy nem halogatnám én se, nem bizony. Aztán elváltunk, vásároltam a vegyeskereskedésben egy deka szegfűszeget, és hazafelé indultam. De minden tizedik lépés után megálltam és töprengtem, ne csöngessek-e be mégis a doktor bácsihoz. Most ugyan nem fáj a fogam, de jön az éjszaka, a meleg párna, a hideg víz, nem fogom-e nagyon megbánni, hogy nem húzattam ki. De nem bírtam rászánni magam, és amikor a doktor bácsi háza következett, még meg is gyorsítottam a lépteimet, hogy csak elsiessek előtte, haza, haza. Aztán majd lesz, ahogy lesz. De ekkor megpillantottam valakit, és hirtelen megálltam. Kökörcsin barátom jött Törpeháza felől. A doktor bácsi kapuja előtt megállt, és a csöngettyű gombja felé nyúlt. De nem rántotta meg, visszahúzta a kezét, tétovázott. Aztán egyszerre csak sarkon fordult, és szaladni kezdett vissza, Törpeháza felé. Megdöbbentem. Hát ez micsoda? Úgy látszik, neki is orvoshoz kell mennie, és nem mer. Utánaszáguldottam hát, és vállon ragadtam: „Állj csak meg, hékás! Mi bajod van? Miért jöttél?” Ijedten szembefordult velem, és már láttam is, hogy mi a baja. Úgy fel volt dagadva az arca, hogy még a szája is félreállt. „A fogad fáj, látom, ha nem mondod is.” De tagadólag intett: „Már nem fáj. Mialatt lejöttem elmúlt. Te miért vagy idelent?” Ráripakodtam: „Az nem fontos. Az a fontos, hogyha leküldtek a szüleid a doktor bácsihoz, akkor menj is be hozzá! Elmúlt, mialatt

lejöttem? Jó kifogás, ismerem az ilyesmit. Gyere velem, és becsöngetünk!” Kökörcsin rémülten nézett rám: „De akkor kihúzza. Neki hiába mondom, hogy elmúlt.” Türelmetlen lettem: „Majd megnézi, és ha ki kell húzni, akkor csak húzza is ki, hiszen tudod, hogy nem fáj a húzás. Húztak már neked fogat, hát mit félsz tőle?”

Megmarkoltam a karját: „Tudod te, miért félsz? Mert örökölted a félelmet az őseidtől. A véredben van. Csakhogy te ember vagy, nem házinyúl. Ne engedd tehát, hogy efféle öröklött ösztön parancsoljon neked! Az értelmed irányítson! Hogy viszolyogsz a foghúzástól? Azt elhiszem. De tudod is, hogy nem fáj, tehát ne halogasd, gyere vissza a doktor bácsihoz.” De hiába akartam vonszolni, megkapaszkodott a kerítésben: „Könnyű neked az értelemről prédikálni. Ha neked kéne fogat húzatni, másképp beszélnél. Engedj el, hazamegyek!” „Nem mégy haza! Nem engedem, hogy tovább kínlódj a gyávaságod miatt. Mondd csak, te gyáva kukac! Ha kihúzatom előtted a rossz fogamat, és látni fogod, milyen semmi a foghúzás, beleülsz-e utána a székbe?” Másodpercekig szólni sem tudott a csodálkozástól. Azután is csak suttogott meghatottságában: „Moha! Igazán megtennéd ezt?” „Meg én. Kihúzatod akkor te is?” – és nyújtottam a tenyerem. Belecsapott: „Kihúzatom.”

A doktor bácsi nagyot nézett, amikor beállítottunk, és így szóltam: „Tessék szíves lenni megnézni ezt a fogamat, és ha ki kell húzni, tessék.” Néhány perc múlva nagy élményben volt részem. Vártam, hogy húzni kezdi a doktor bácsi a fogamat, de már fel is mutatta. Észre se vettem, mikor kiemelte! Kökörcsin azonban elmosolyodott: „Ki tudom én húzni magam is.” Azzal belenyúlt a szájába, kivett valamit, és elém tartotta a tenyerén. Egy jókora kavics volt. Bámultam. „Nem értem. Ettől fájt a fogad?” Nevetett. „Dehogyis! Ettől látszott dagadtnak az arcom. A fogamnak semmi baja. Átmentem hozzátok az előbb, és mondta édesanyád, hogy lejöttél fogat húzatni. Utánad jöttem, és láttam messziről, hogy nem mersz becsöngetni, hanem elszaladsz. Mondta édesanyád, mennyire kínlódtál az éjjel, gondoltam hát, hozzásegítelek, hogy kihúzasd.” A doktor bácsi nagyot hahotázott, én meg majd elsüllyedtem szégyenletemben. Hogy kikecmeregjek a zavarosból, hátba öklözgettem Kökörcsint: „Ó, te csibész, ó, te becsapós csibész!” Nevetett ugyan, de elugrált. „Hagyd abba, hékás! Ez csakugyan fáj. Nem úgy, mint a foghúzás.” De örvendező nevetésén látszott, hogy tudja: mindegyik öklözésem egy nagyon hálás baráti ölelést jelent.

Randevú

„...kérjetek, és megkapjátok, hogy a ti örömötök teljes legyen!” (Jn 16,24)

A randevú találkozás. Megbeszélt helyen, megbeszélt időben, meghatározott céllal, vagy éppen pusztán az együttlét érdekében. Randevúzni bármivel és bárkivel lehet, s életem során, mondhatom, nagyon sok lénnyel randevúztam. Tulajdonképpen elmondhatom, hogy mindennel és mindenkivel találkoztam, akivel és amivel akartam, egyet kivéve. Annál az egynél, úgy látszik, nem az akarat számít. Pedig egyre jobban vágyom rá, hogy találkozzam vele.

Első nyugdíjas nyaramon nagyon érdekes volt olvasni azok tapasztalatát, akiknek sikerült. Legutóbb Tanquerey összefoglalásában olvashattam azoknak a keresztény misztikusoknak a tapasztalatairól, akik írásban is beszámoltak a randevúról, de beszámoltak az útról is, amely oda vezetett. Aztán ennek nyomán feleleventettem azok tapasztalatát, akik valamikor, talán kétezer éve találkoztak vele – személyesen –, majd valahogyan képesek voltak átadni ezt a tapasztalatot másoknak is – személytelenül. Végül – időben dúskáló ember lévén – még azt is megengedhettem magamnak, hogy egy kortárs pap, egy indiai jezsuita, Anthony de Mello tollából elolvassam, hogy mindezekre, sőt még az egész hindu és buddhista hagyományra is alapozva, ő hogyan tanítja ennek a találkozásnak az előkészületeit.

S akkor kezdtem megérteni a találkozás igazi nehézségeit. Tudatos munka és önkéntes szenvedés – írja Gurdjieff, s ezzel a megfogalmazásával nagyon közel áll a misztikusokhoz. Mindenesetre mindkét oldal mérhetetlen sok munkát ígér, és sok önkéntesen vállalt szenvedést. Azonban míg az egyik oldal ennek vállalását – és így a találkozást is – a papok és szerzetesek feladatának tartja, a másik – Gurdjieff – kifejezetten olyanok feladatának, akik az élet, a hétköznapi élet részesei, meglátva, hogy a mechanikus munka és az önkéntelen szenvedés sokkal közelebb áll életükhöz, így esetleg jobban vágyhatnak ezek megértése után. Tanításában azzal foglalkozik, hogyan válhat tudatossá az automatikus, mechanikus élet, és hogyan válhat a mindennapi szenvedéshalmaz önkéntessé, a randevú érdekét szolgálóvá. Izgalmassá akkor vált számomra mindkét oldal javaslata, amikor felfedeztem, hogy mindkettő ugyanarra épít, vagyis az emberi testre mint egyetlen kézzelfogható, számunkra elérhető munkaeszközre. Az egyik az ördög bennünk működő jelenlétének, a bűnök fészkének és melegágyának tekinti, amely ellen ennélfogva küzdeni kell, minden megnyilvánulását irtani kell, erényre, Istennek tetsző működésre kell cserélni. A másik viszont ennek az eszköznek az évezredek alatt kialakult helytelen használata miatti rossz működésére, vagyis arra hívja fel a figyelmet, egyetlen eszközünk működése hogyan tehető olyanná, hogy aki felettünk áll, tisztán lát és születésünk óta vár a randevúra, végre számára, az eszköz számára is nemcsak eszére-vehető, hanem a teste és az érzelme számára is elfogadható, s így követhető legyen. A jezsuita pap javaslata is nagyjából ez. Ő az apostoli hagyományra alapozva azt javasolja, hogy menjünk egy olyan paphoz, aki maga már találkozott vele, és megtaníthat minket folyamatosan vagy egyre többet imádkozni, és ez az ima majd lassan átalakítja a testünket, amelynek így lassan láthatóvá és követhetővé válik a keresett cél. Mellóval szemben Tanquerey azt mondja, hogy ez az utolsó lépés – maga a randevú – nem a munkánk: az erőfeszítéseink, a vezeklés, a böjt, az ima, az erényes cselekedetek számának eredménye, hanem ezek mellett ajándékként kapjuk, vagy nem kapjuk, de ezek nélkül csak kivételes esetekben, villámcsapásszerűen következik be a találkozás. Jézusra hivatkozva Mello azt mondja, hogy a találkozást csak kérni kell, és megkapja bárki. Ha nem, az csak a rossz minőségű kérés miatt van. Gurdjieff javasolt módszerében lehet felfedezni azt a lehetőséget, hogy a munka – ha hosszú iskolai: közösségi és egyéni gyakorlat után is, de – mindenképpen eredményre, még ebben az életben személyes találkozáshoz vezethet, mert mint mondja – ha nem is ezekkel a szavakkal –, minden folyamat anyagi, vagyis energetikai, és így a csillagok születésétől a megszentelő kegyelem áradásán át a hangyák és emberek életfunkciójáig mindennek az alapját ugyanazok a kozmikus törvények képezik. Így csak a szükséges anyagok, valamint energia jelenléte és kellő mennyisége szabja meg a találkozás létrejöttét. Ezek összegyűjtése pedig az ember életminőségén, létezésének szintjén múlik, amely szint szerencsés körülmények között – ahogy Jézus is tanította – elérhető bárki számára, aki kéri, tehát vágyik rá és hajlandó tenni érte.

Eddig tartott számomra az elmélet, és be kellett látnom, hogy nagyon hasznosnak bizonyult. Minden beígért, kilátástalanul nagy munka ellenére meg-

erősítette a találkozás utáni vágyamat. Újra, de most már nem intellektuális alapon kezdtem imádkozni, új alapokon kezdtem ismerkedni testem, érzelmeim és gondolataim korlátjaival és lehetőségeivel, és esténként másképpen néztem a csillagokra is. Intenzíven készültem az őszi lelkigyakorlatra és a közösségi találkozókra. Reggelente meditáltam, és napközben összetett mozgásgyakorlatokat végeztem – mert mint említettem, időközben nyugdíjaztak, és így mérhetetlenül sok időm lett.

Már egy ideje rájöttem, hogy hiába minden korábbi élettapasztalatom és élményem, mert nem tudok – nyugdíjasként még kevésbé tudok – hiteles lenni mások, a naponta dolgozók előtt, ha nem jön létre ez a találkozás. Akkor igen, csakis akkor. És akkor történt valami, amiért leírtam ezt a sok mindent, ami mások számára talán érdektelen.

Nem kell megijedni. Nem azt a bizonyos találkozást írom le, mert azt még senki sem tudta érthetően – a hétköznapi értelem számára érthetően – leírni. Nem. Egy másik találkozót írok le. Olyasfélét, mint amikor hosszú próbálkozás – munka és szenvedés (és öröm) – után végre sikerült lefényképeznem egy rókát ott, úgy, akkor, ahogyan azt megálmodtam. Húszegynéhány évi természetfotózás után felhagytam ezzel a szenvedélyemmel, mert rájöttem, hogy vannak az életben más, sokkal gazdagabb, rejtelmesebb területek, amelyekről még egyetlen „fotóm" sincs. S rá kellett jönnöm, hogy ebben a keresésben is ugyanazok a szabályok, mint a természetben. 1. Meg kell szabadulni egy sor rossz beidegződésemtől. 2. Ezek helyére a célnak megfelelő beidegződéseket kell begyakorolnom. 3. Meg kell találnom a keresett lényt. 4. Meg kell ismerkednem a keresett lénnyel, annak céljával, szerepével, tulajdonságaival, szokásaival, tartózkodási helyével. 5. Eleinte csak ritkán, majd egyre többet együtt kell vele lennem.

Egyik reggel fél ötkor keltem, és nekivágtam toronyiránt a Prédikálószéknek, hogy visszaérve, kilenc óra felé már együtt reggelizhessek feleségemmel. Nem kis feladat, de tudtam és akartam. Velem jött egy önként vállalkozó ismerősöm is. Ő is tudta és akarta, mert már tavaly is megtette velem az utat. Akkor még nem tudta, mi vár rá, és sokkal többször próbált meg kitérőket javasolni. Most is megpróbálta, de elmagyaráztam neki, hogy nem kirándulni megyek, hanem gyakorlásként próbára tenni a testemet, az akaratomat, és mindezt az értelmem vezénylete alatt pontosan úgy, ahogy elterveztem. A borz nem volt a terveimben. Valahol a Disznószállás-völgy elején vettem észre. Ő is észrevett minket, és csak annyi időt engedett nekünk, hogy ismerősöm a távcsőn át elgyönyörködjön benne egy percig. Nem látott még ilyen állatot. Mire átvettem a távcsövet, eltűnt egy tölgyfa gyökerei között. És akkor történt valami, amire nem számítottam.

A váratlan találkozás szép lassan átalakította begyakorolt napi menetrendemet. A borz képe egyre többször jelent meg meditációim alatt. Üres pillanataimat, amikor szándékosan nem akartam semmit tenni, kezdte megtölteni az a gondolat, hogy még nincs az albumomban borzkép. Lelkigyakorlatos elmélkedéseimet egyre többször szakította meg a tölgyfa gyökerei között rejtőző borzvár képe. Mintha minden összeesküdött volna az eredeti, a másik találkozó utáni vágy ellen. Még vadász ismerősöm is azzal búcsúzott, amikor éves mézszükségletünket megvettem nála, hogy az idei évtől már lehet borzra is vadászni. Akkor mondtam ki először hangosan, hogy szeretnék fotót készíteni egy borzról, és hogy találtam is egy várat. Még az sem változtatott a helyzeten, hogy lehetetlennek tartotta, mondván, a borz csak igen későn, sötétedés után jön ki a várából, amikor már szinte semmi fény sincs. Ha pedig már kijött, gyors mozgása és a hosszú expozíciós idő miatt lehetetlen éles képet készíteni róla. Tudtam ezt már a rókáknál beszerzett tapasztalatból is. És mégis... Meg kell próbálni! Mikor lesz ilyen lehetőséged újra? Mi az neked, egyik délután újra lemászni a Szőke-forrás völgyébe, és sötétben vissza? Megéri! – mondta egyre erősebben bennem valaki. Az, hogy miért is kell nekem az a fotó, és mi van akkor, ha már lefényképeztem, fel sem merült bennem, és az eset szempontjából lényegtelen is. A lényeges az a tapasztalat volt, hogy egy igen erős elhatározást, egy szándékos munkát hogyan képes egy másik, sokkal lényegtelenebb, pusztán a becsvágy vezérelte szerzési vágy szinte teljesen felülírni bennem. Valaki erősebb volt bennem egy másiknál.

Éreztem, hogy meg kell tenni, hogy megszabaduljak a nyomástól, mert a borz képe, ahogy éppen kilép vára kapuján, a gyönyörű öreg tölgy gyökerei közül, már éjjel is feltűnt, álmaiban. Egyik délután nekiindultam. Minden menetrend szerint zajlott. Megtaláltam a várat, s kellő távolságban, megfelelő szögben és szélárnyékban, egy másik tölgy mögött letáboroztam. Ettől kezdve már jól ismert volt a helyzet. Várni kellett. Szóval olyan vagy, mint a pecások? – kérdezte Gyurka bátyám, amikor először meséltem neki a természetfotózás örömeiről. Igen. Pont olyan. Olyan vagyok már, mint akik tudnak várni. Ő is olyan, csak nem vallja be másoknak. Aki nem olyan, az elfoglalja magát mindenfélével, hogy ne unatkozzon, és még mindenféle elméleteket is felállít annak alátámasztására, hogy miért fontos mindaz, amit tesz. Előbb vagy utóbb azonban rájön, vagy nem jön rá, hogy valójában nem tud mást tenni, csak várni. Figyelmesen várni, hogy kellő időben, amikor kopognak vagy kiáltanak, ébren legyen, és ki tudja nyitni az ajtót. Vagy meg tudja nyomni az exponáló zsinór gombját.

Vártam. A Nap egyre laposabban sütött be a völgybe, a vár bejárata sötétbe borult, és a fénymérő már fél másodperces expozíciós időt mutatott. Muflonok jöttek, bégettek egy sort, csodálkoztak, hogy miért állok ott, majd elmentek. Megszólaltak a kabócák is. Valahol fenn az oldalban mozgolódás támadt. Disznók lehetnek – gondoltam. Amikor már a fél másodperc is túl rövid lett a filmemnek, pakolni kezdtem. Nem sikerült! Pedig várakozás közben ígéretet tettem valakinek, hogy ha sikerül, megírom a találkozás történetét. Hát minden nem sikerülhet!

És akkor a mozgolódás fenn az oldalban erősebb lett, és elegánsan, jól fésülten, kialudva kigördült, mit kigördült, kihullámzott egy fiatal kis borz az egyik szikla mögül. Szaporán kutatott a kidőlt törzsek alatt, és mozgásából arra következtettem, hogy a vára felé tart. Vagy nem is a vára? Talán csak ide búj legutóbb, amíg el nem mentünk? Valószínű, mert akkor innen indult volna. És akkor mégis, miért jött pont erre, pont most? Nem számított most már a sok miért. Ott volt. Eljött a találkozóra, ha fotót nem kért is. De kit érdekelt már a fotó. Hiszen az csak egy papír, ez pedig egy élő borz. Semmit sem tud elmondani egy élő borzról egy fotó, egy leírás, de még egy videofelvétel sem. Nincs más lehetőség, ha törik, ha szakad, találkozni kell vele, ha valaki át akarja élni ezt az érzést.

Azóta már napok teltek el, és lassan elfelejtem a borzot. Már nem kell vágyakoznom a találkozásra. Bármikor találkozhatok vele. Összeismerkedtünk, vagyis aki kíváncsi volt a másikra, megkapta a lehetőséget a találkozásra. Más nem is kell.

Most már csak arra a vágyamra kellene visszaemlékeznem, amelyet a borz utáni vágy nyomott el. Ott sem lehet langyosabban eljárni – mondják a hozzáértők, sőt teljes szív, teljes lélek, teljes erő és egész elme szükségeltetik hozzá. Kevesebbért nem adják. Pedig milyen közel van! Még a hegyről sem kell lemenni érte. Az egészről a borzok tehetnek. Meg a rókák, és a lepkék. Talán a csillagok is, és a felhők. És a virágok. Nyáron. Máskor pedig a többiek, mind. Az én nem. Az én megpróbálta. Mást nem tehet. Úgy látszik, nem képes elfelejteni önmagát.

Farkas István

Rövid útmutató az ellenség lefegyverzéséhez

Izajás, a Kr. e. 8. századi próféta természetesen „az Úr lelkéről” álmodja – vagy „rajongja”? –, hogy „derekának öve az igazságosság”, s aztán az állatok békéjéről szóló tanmesével mondja el, hová vezet ez:

„Akkor majd együtt lakik a farkas a báránnyal,
és a párduc együtt tanyázik a gödölyével.
Együtt legelészik majd a borjú s az oroszlán,
egy kisgyerek is elterelgetheti őket.
Barátságban él a tehén a medvével,
kicsinyeik is együtt pihennek;
és szalmát eszik az oroszlán, akár az ökör.
A csecsemő nyugodtan játszadozhat a viperafészeknél,
s az áspiskígyó üregébe is bedughatja a kezét...” (Iz 11,6–8)

Természetesen az *emberekre* gondol, amikor az egymást hirtelen elviselő ragadozókról beszél – legalábbis a felsoroltak közül egyesek ténylegesen ragadozók, mint például a falkában járó farkas, a nesztelen fekete párduc, a vérszomjas oroszlán, a falánk medve és az alattomos kígyó...

Izajás nem arról a világról beszél, amelyikben felnőttünk – az ő állatparadicsomában a szelíd háziállatok vendéglátók, s a vadon lakói elfogadják meghívásukat, s egy óvodás gyermek vezeti a csapatot. Mi másmilyennek ismerjük világunkat: olyan világnak, amelyben az erősebb törvénye uralkodik.

Olyan ez, mintha Bush elnök meghívta volna Szaddám Huszeint Camp Davidbe, hogy reggelizzék vele, és mintha a Tel Aviv-i Saron és a ramallahi Arafat a Vörös-tenger partján fekvő Eilatban találkozna, hogy együtt élvezzék a fürdőzés örömeit, és mintha Gerhard Schröder azt mondaná: Páncélosokat nem kaphattok tőlünk, de mit tartotok ti, ott Izraelben, a mentőkocsikról vagy a kerekeken gördülő kis kórházakról...?

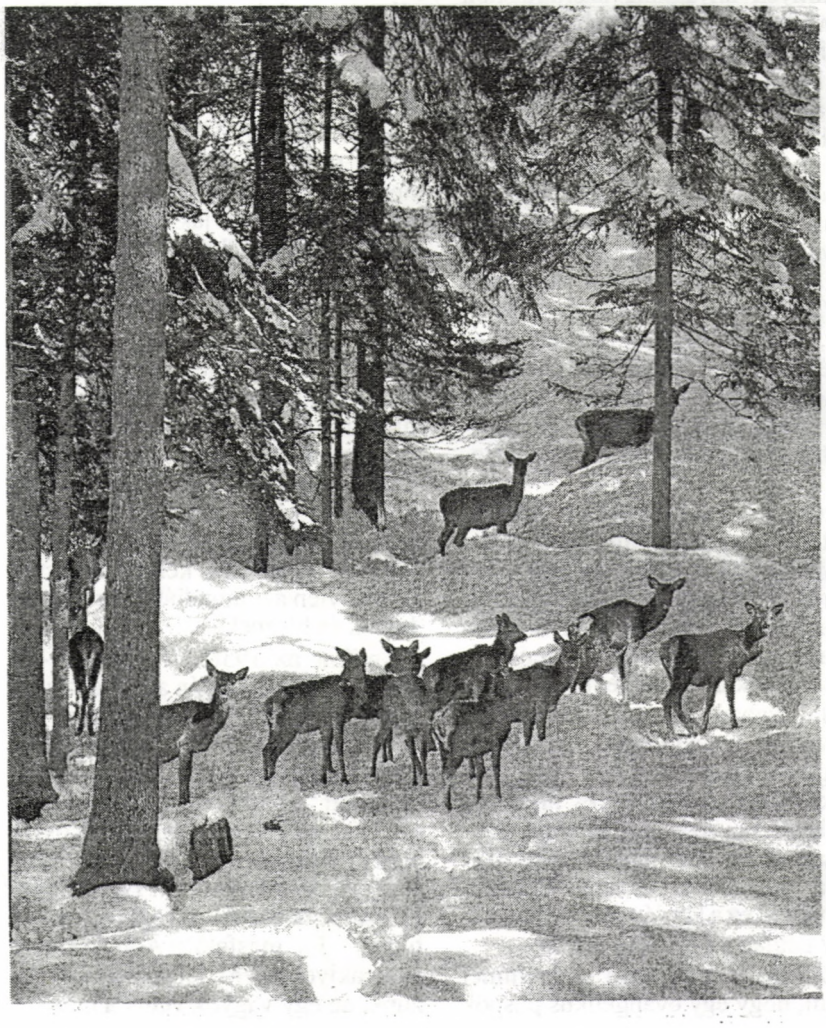

Arafat és Bush, Szaddám és Saron békés együttlétben, amint kölcsönösen megajándékozzák egymást... ez lehetetlenebb, mint egy utópia, ez méla undor.

De az izajási „állatok békéje” még sokkal lehetetlenebb. Az oroszlán a macskafélék családjába tartozó *ragadozó* állat, nem tehet ellene semmit, s a farkasok sem esznek füvet, természetüknél fogva. A zsákmányt nem ejtő, ragadozó ösztön nélküli ragadozók betegek.

De *emberek* képesek megváltozni. Ezt megtérésnek hívjuk. Izajás erre gondol.

Fennmaradásunk feltétele, hogy az emberi ragadozók megtérjenek. Meg *kell* térniük, különben végünk van, már megbocsásson nekünk Arafat és Saron, Bush és Szaddám. Tudjuk, hogy kissé igazságtalan, ha itt most őket nevezzük meg, mert még számtalan más ragadozó, kígyó, párduc, medve és farkas létezik – több, mint ez a négy. De ha mind fel akarnánk sorolni őket, nem jutnánk a végére. Ezt a négyet az összes emberi ragadozók képviselőjeként vesszük számba:

Kérjük, térjetek meg. Tegyétek le a fegyvert, fogadjátok el a reggeli-meghívást a bárányoktól és egyéb szelíd háziállatoktól. Megígérjük nektek: Mi csatlakozunk hozzátok!

És most megmondjuk nektek, hogyan megy ez.

Egy Reuven Moskowitz nevű izraeli katona mesélte nekem többek között. Vasárnaponkint együtt ebédeltünk egy trieri étteremben. Reuven éppen az Izrael és Palesztina közti békéről tartott előadást. A 75 éves Reuven a levesét kanalazta, amikor egyszer csak belenyúlt a zsebébe, és előhúzott egy szájharmonikát: „Eljátszhatok nektek valamit? A 34. zsoltárhoz kapcsolódó meditációt játszom nektek.”

„Keressétek a békét, és vegyétek űzőbe...” Valamennyien letettük a kanalunkat, és hallgattuk. Reuven, az öreg zsidó szépen játszott, halkan, nem hosszan. Aztán tudni szerettük volna: „Hogyhogy szájharmonikázol? Étteremben, ebéd idején...?!”

Ez volt a végszó Reuven számára. Elkezdett mesélni az 1973-as jóm kippur-i háborúról, amikor még java korabeli férfi volt. Be kellett vonulnia az izraeli hadsereg tagjaként. „Állig felfegyverkezve bevonultunk egy palesztin faluba. Minden katonán acélsisak, oldalán kézigránát, kezében gyorstüzelő géppisztoly, rajta golyóálló mellény... A falu kihalt volt. Akkor hirtelen egy kisfiú állt előttem, hét vagy nyolcéves lehetett, egy meglehetősen toprongyos palesztin gyerek – és felém nyújtotta a kezét.”

„Ezt neked adom”, mondta. „És nekem adta a szájharmonikáját. *Ezt* a szájharmonikát. Ebben a pillanatban le voltam fegyverezve. A gyerek lefegyverzett. Amilyen gyorsan csak tudtam, elhagytam a hadsereget, és többé nem nyúltam fegyverhez.”

Mi, az étteremben, ott voltunk Izajás könyvének kellős közepén, a ragadozók lefegyverzésénél, tanúi lettünk az erőszakmentesség erejének és hatalmának, és tudtuk: Ha akarjuk, a béke lehetséges.

Hermann Münzel

Forrás: imprimatur, 2003/3

Úrvacsora és eucharisztia

Katolikus világban nőttem fel, ahol az eucharisztia nagyrabecsülése magától értetődő volt. Ebben a világban az emberek nem sokat tudtak a hitről. Ha tudtak valamit, akkor azt, ami a misével függött össze: hogy az állítólag a keresztáldozat megújítása, a különleges kegyelem helye, és Isten olyan határozottan van jelen benne, mint én a saját bőrömben. Ez egyébként nem volt szép és meleg tudás. Aki megsértette az eucharisztia körüli szabályokat, páni félelembe eshetett; akár „egyszerű hívőként”, ha úgy vélte, halálos bűnt követett el, akármilyen nevetséges indokkal, akár papként, ha nem tudta, vajon korrektül mondta-e ki az utolsó vacsora szavainak minden egyes betűjét. Örülök, hogy a katolicizmusban egyfajta „eucharisztikus lehűlés” következett be. De nem ez a kritika a fő emlékem. Az a fő, hogy az eucharisztia a titok érinthetőségének helye volt.

Miután egy fél életet leéltem a katolicizmusban, áttértem (nem belső, hanem külső kényszerből), s a protestantizmusban átéltem az úrvacsora teljesen mellékes voltát. A rajnai egyházban akkoriban az istentisztelet függeléke volt csak az úrvacsora, amelyre csak kevés templomlátogató maradt ott. Az istentiszteletnek ez a része már csak néhány, értelmetlenül összeállított liturgikus feliratból állt.

Visszatekintve csodálkozással látom, hogy az evangélikus egyházban megváltozott vallásosságom stílusa, és megváltoztak a szükségleteim. Megszoktam, hogy ne csak az eucharisztikus kenyeret egyem, hanem más kenyereket is: a Bibliát, a protestáns korálokat, s ezek táplálnak is engem. Nyilvánvalóan léteznek eltérő vallásossági stílusok, amelyeket nem szabad kijátszani egymással szemben. Léteznek a vallásosság nyelvjárásai, amelyekben más és más az úrvacsora jelentősége. A protestantizmus szentségi vallásossága homályos, talán fejletlen is, a gyakorlatban olykor talán nevetséges is. De ennek a protestantizmusnak vannak más adományai, s ezért talán kevésbé van szüksége erre a vallásossági stílusra. Már csak ezért is szüksége van egymásra a két egyháznak; az egyik adománya ugyanis a másik gyengeségét szolgálhatja. Nem hiszem, hogy a protestantizmusnak olyan eucharisztikus vallásosságra lenne szüksége, amilyen a katolicizmusban él, de szüksége van a katolicizmusra annak sajátos adományaival, ahogyan a katolicizmusnak is szüksége van a protestantizmusra. Ezeknek az egyházaknak az egyesülése nem azt jelenti, hogy a felismerhetetlenségig hasonulnak egymáshoz, hanem azt, hogy az egyik karizmája a másikat szolgálja rászorultságában.

A hit két adományáról szeretnék beszélni, egy katolikusról és egy evangélikusról.

A *katolikus*: A katolikusok hiszik, hogy Isten titka úgy vált testté, hogy meg lehet nevezni ennek a helyét; hogy érinteni lehet; hogy lámpát – örökmécsest – lehet gyújtani ott, ahol lakik; hogy ki lehet vinni az utcára, és virágözönnel lehet tisztelni. Ez más formája a szentségekkel való bánásmódnak, amit én becsülök is, anélkül hogy az én formámnak kellene lennie. De azt kívánom, hogy ez a katolikus adomány dörzsölődjék egy másikhoz, az evangélikushoz.

A hitnek ez az *evangélikus* adománya óv a szilárd rögzítésektől és a hamis egyértelműségektől. Isten jelen van az ő titkában, de nem foghatod meg őt, és nem láncolhatod egy bizonyos helyhez. Nem ismered e titok nevét. Nem lehet pontosan odakötni valamilyen anyaghoz, szertartáshoz vagy helyhez. Óvakodj tehát a hamis rögzítésektől!

A hit mindkét adományának megvan a jogosultsága és a veszélye. A katolicizmus veszélye a titok ritualisztikus kezelése. A protestantizmus veszélye a dolgok konkrétságának hiánya. Lehetséges, hogy a rögzítésektől való puszta irtózás miatt a titok csak elmondható, de nem mutatható meg? Hol marad a dolgok szentsége – a tér, az idő, a helyek szentsége? Lehetséges, hogy a tagadás termékeny és nélkülözhetetlen elve alkalmilag oda vezet, hogy félelmetesen megfosztunk súlyától mindent, ami időleges?

Szükségünk van egymásra. Ha szabad lenne megosztanunk egymással a kenyeret, akkor segíthetnénk egymásnak – és minden felekezet megmaradhatna a maga adományaival és a maga gyengeségeivel. Hiszen nem *hasonulni* akarunk, hanem *egyesülni*.

„Ha szabad lenne megosztanunk egymással a kenyeret”, mondtam. Tulajdonképpen ki tiltja meg nekünk? Tulajdonképpen ki hiszi azt ténylegesen, hogy olyannyira szétváltunk, hogy nem járulhatunk közösen a szentséghez? Talán csodálkozást vált ki ez a kérdés. Szeretném néhány példával érthetővé tenni:

Röviddel ezelőtt saját szememmel láttam, hogy egy evangélikus püspök egy katolikus misén áldozott, aztán a pappal együtt osztotta ki a szentséget.

Mit tettek ők, és milyen tanokat hirdetnek?

Korábban részt vettem egy tanácskozáson. Az evangélikus úrvacsorát ünnepelték, és minden jelen lévő katolikus teológiaprofesszor úrvacsorázott.

Mit tettek ők, és milyen tanokat hirdetnek?

Nem régen egy katolikus tanácskozáson voltam, amelyen néhány katolikus püspök is részt vett. Szentmisét tartottak, s a püspökök kifejezetten hívtak engem, hogy járuljak szentáldozáshoz. Nem csupán evangélikus vagyok, hanem római szemszögből kiközösített is.

Mit tettek ők, és milyen tanokat hirdetnek?

Utolsó példám: Egy olasz püspök meghívta tudósok egy csoportját, és erkölcsteológiai problémákat beszélt meg velük. Az egyik reggelen a püspök misét mondott ennek a csoportnak. A csoport egyik protestáns tagja megkérdezte, ő is áldozhat-e. A püspök így felelt: „Aki sokat kérdez, sok választ kap.” S a professzor áldozhatott.

Mit tett a püspök, és milyen tanokat hirdet?

Az első három példában nem említettem neveket. Az utolsó szereplőit megnevezem: A professzort Chrystoph Morinnak hívják, lengyel matematikus. A püspököt II. János Pálnak hívják, Róma püspöke, a pápa. A történés helye: Castell Gandolfo.

Még egyszer kérdezem: Vajon a közös úrvacsora tilalma nem válik-e fokozatosan olyan tanná, amelynek nincsenek e tant hordozó, és benne hívő alanyai? Nem vált-e ez a tilalom tartalmatlan rituálévá? Mindkét oldal teológusai között nagyítóval kell keresni azokat, akik szigorúan tiltják a közös áldozást. Más kérdés, hogy valamennyien azt mondják-e, amit gondolnak és hisznek...

Amikor az 1938. november 9-ről 10-re virradó éjszakán a német zsinagógák lángokban álltak, Türingia akkori evangélikus tartományi püspöke Luther november 18-i születésnapjára kapott „jó ajándékként” ünnepelte ezt. Az Isten szerelmére, mi köt össze engem ezzel az emberrel, noha talán egységes a hitvallásunk? Egyazon felekezetbe tartozunk, de egészen más a hitünk! És másfelől: Annyi ember van, akivel eltérő felekezetbe tartozunk, de egy vagyok velük a hitben.

„Az egység mindig csak az egységért folytatott küzdelemként létezik!” Ennek a mondatnak megvan az igazsága, ugyanakkor ez a mondat téves is. Az egység minden küzdelmet és minden létrehozást megelőzően jelen van Urunkban és Testvérünkben, aki megerősíti és megvigasztalja egyházát. Valamennyien hivatkozunk Oscar Romeróra és Martin Luther Kingre. Az egység jelen van, amikor hallgatjuk a hagyomány történeteit, és énekeljük az elhunytak dalait. Az egység jelen van, amikor a hit különböző nyelvjárásaiban olvassuk a Bibliát. Nem, a botrány nem az, hogy még nincs jelen az egyetlen egyház. Az a kijelentés a botrány, hogy az egyházak szétváltak, s ezért nem járulhatunk közösen az úrvacsorához/szentáldozáshoz. Nem mi tesszük magunkat méltóvá e kenyér vételére. Előttünk fekszik valami, amit nem mi csináltunk, és ami minden küzdelmünket megelőzi. Mint teológusoknak egyszer fel fogják tenni nekünk a kérdést, vajon nem kuszáltuk-e össze az embereket hamis kérdésekkel, és ezzel nem térítettük-e el őket a helyes kérdésektől.

Vajon tényleg hagynunk kell-e, hogy az egyházi hatóságok olyan igazságot írjanak elő számunkra, amelyben már nem tudunk hinni, és hozzátesszem: amelyben e hatóságok legtöbb képviselője már maga sem hisz?

Példákat neveztem meg. Itt az ideje, hogy Istennek engedelmeskedjünk. Itt az ideje, hogy olyan egységben higgyünk, amelynek ő maga az alapja. Önmagunkról mint Isten népéről is mondom: Felelősek vagyunk azért, hogy hamis kérdésekkel meg ne bilincseljük magunkat. Járuljatok az úrvacsorához, ti katolikusok! Menjetek áldozni, ti protestánsok! És meg fogjátok látni, hogy képesek vagytok megtenni. Végül is csak az válik világossá, amit az ember valóban tesz. **Fulbert Steffensky**

A Szerző gyakorlati teológiát tanít a hamburgi egyetemen.

Forrás: imprimatur, Sonderheft Ökumene, 2003

Békemeditáció

„Elküldelek titeket, mint juhokat a farkasok közé: legyetek tehát okosak, mint a kígyók, és szelídek, mint a galambok!” (Mt 10,16)

Úgy tűnik, a bárányküldetés manapság csak a „balekok” hitvallása, az élhetetleneké, az örök veszteseké. Nem is kevesen vannak, akiknek a Bibliájában mintha fordítva szerepelne ez a jézusi mondat: „Elküldelek, mint farkasokat a juhok közé.” Sajnos az idézettorzításos életek nemcsak evilági, hanem gyakran egyházi körökben is kifejtik „áldásos” tevékenységüket.

Nem is mai keletűek ezek a félrehallott szövegértelmezések. Már Jézus is szenvedte, szóvá tette, leleplezte őket, az önkényes megbízatás-változtatás, a „farkasidentitás” mégis máig hat még a magukat keresztyéneknek vallók között is.

A farkasok pedig fenekednek a túlontúl sokféle akolban, és sikeresen marakodnak a koncon. Az erőfölény megkérdőjelezhetetlen. A farkastörvény egyházon belül s a falakon kívül egyaránt működik. A bárányok pedig fogynak, elvéreznek a marakodásban, és szétszélednek, tévelyegnek. Ugyanakkor a közösség – olykor az egyházi is – nem védelem, hanem félelemforrás. A farkasos küldetésűek szilárdan ragaszkodnak „elhivatásukhoz”, s a bennfentesek biztonságával, a kiválasztottak kiváltságával uralkodnak a nyájon.

De hát honnan ez a végzetes szerepcsere, meddig tűrhető ez a kárhozatos félrehallás? Honnan van bátorságuk sokszor éppen a Megbízó nevében tökéletesen az ellenkezőjét csinálni? Meddig lehet istenellenesen Isten szolgálatában állni? Bibliát idézni, és háborúzni? Sőt olykor formabontással büszkélkedve még a báránybőrt is mellőzni?

Az ember nem adhat mást, mint ami a lényege. Az állatminták közül pedig sokkal inkább illik hozzá a farkasbőr, mint a bárányé. Bizony, farkas-múlttal farkas-jövőt készítünk. Egészen addig, amíg valaki bele nem szól a dolgaiba. Halkan, érthetően, tisztán. Akarjuk érteni vagy nem, tőlünk függetlenül újra és újra elhangzik a bárányparancs. Bármennyire kiveszőben van is ez a fajta keresztyénség ebben a farkasos világban, mindig támadnak olyanok, akik folytatják akár azt is, amiben mások esetleg elvéreznek. Lesz bátorságuk bárányvállalkozásba fogni, még ha a környezetük eleve halálra ítéli is őket. Mégis csinálják, mert ők nem a *„meghátrálás emberei”(Zsid 10,39)*. Ha a háborúhoz pénz, pénz, és pénz kell, akkor a bárányvállalkozáshoz: bátorság, bátorság és bátorság.

Idegen nekik is ez a küldetés. Félelmetesen az. A bárányt vállalók olykor ki is esnek a szerepükből, és felüvöltenek farkasosan. Tagadhatatlanul hat rájuk a másik tábor. Aztán eszükbe jut a figyelmeztetés: *„ember haragja az Isten igazságát nem szolgálja”(Jak 1,20)*. Újra meghozzák a döntést: márpedig ők nem akarnak kisebb urat szolgálni a Mindenség Uránál. Ezért hát visszaigazodnak a báránysorba. A Pásztor után, az Isten Báránya mintájára. Nekik ez még nincs a vérükben, de tanulják szerepüket, és buzgón „báránykodnak”, az Íráshoz igazodva: *„szelíden, mint a galambok, okosan, mint a kígyók”*.

Azért ember legyen a talpán, aki szentül össze tud hozni magában ennyi állati tulajdonságot! Össze is zavarodnak nem egyszer. De hát, ami *„embereknél lehetetlen, az Istennek lehetséges” (Lk 18,27)*. Túlméretezett a feladat. Állaton és emberen túli. Muszáj, hogy legyen még Valaki a megvalósításhoz! De hát a báránynak a pásztor nélkül különben sincs jövője.

Szelíden, okosan, engedelmesen. A farkasnak mindez túl nagy falat. Ráadásul kívül esik az érdeklődési körén. Nem elég agresszív, nem elég véres. Egyszóval unalmas. A bárányok számára viszont mindez a jövő záloga.

Még ha napjaink közélete, kül- és belpolitikája szinte minden hírével cáfolja is, akkor is érvényes az ígéret: a *bárány-„szelídek öröklik a földet”(Mt 5,5)*. Ők az ígéretesek, ők a jövő emberei. A föld-öröklés el nem évülő, Istentől adományozott jussa mindenkinek, aki meri nem megmásítani küldetése eredeti értelmét, s úgy él, hogy cselekedeteiből kiolvasható küldője parancsa: *„Elküldelek, mint juhokat a farkasok közé.”*

Vörös Éva

Eugen Drewermann

Meditáció egy béna meggyógyulásáról

(Máté 9,1-8)

Elég furcsa dolog, hogy a számunkra legismerősebb szavak nehezítik meg számunkra ennek a történetnek a megértését. Hogyan függhetne össze egymással a bűn és a bénulás? A bűn és a megbocsátás összefüggése túlságosan is könnyen érthetőnek látszik viszont, különösen ha katolikus füllel hallgatjuk ezt a történetet. Ha áthágjuk Isten és az egyház parancsait, akkor a bűnbánat szentségében, a hivatali hatalommal felruházott pap szájából elnyerjük a feloldozást. Ilyen egyszerű ez. Nagyobb nyugtalansággal, főleg betegséggel vagy aktivitásunk megszűnésével nem számolunk. Másokat azonban annyira feldúl és undorít ez az egyszerűség, hogy már rég lemondtak róla, hallani sem akarnak többé bűnről, és megalázónak tartják „a bűnbánat szentségét”, amikor is az ember sorban áll egy gyóntatószék rácsa előtt, és arra a férfira vár, aki vigaszával békét teremt Isten és ember között.

Akárhogyan van is, nem találunk el ennek a történetnek a lényegéhez, ha rögtön azzal kezdjük, ami számunkra ismerős. Talán segíthet az olasz filmrendező, Michelangelo Antonioni, aki A vörös sivatag c. filmjében – távol minden kísérlettől, hogy a Bibliát kommentálja – egyszerűen csak megrajzolta a nagyvárosban élő ember neurózisának egyfajta portréját. Egy asszony balesetet okoz, és hirtelen kiesik a megnyugtató, biztos mozzanatok hálójából. Mindez úgy tör rá, mint egy sokk.

Egy apró pillanat elég ahhoz, hogy olyan tettet kövessünk el, amilyet nem akartunk, amelynek a következményeit azonban soha többé nem lehet jóvátenni. Mit jelent emberhez méltóan élni, ha egy töredék másodpercnyi figyelmetlenség ilyen belátthatatlanul szól bele az emberi életbe?

Ez az asszony tehetetlen, feldúlt és csupa bizonytalanság. A kisfiába kapaszkodik. Semmi más nem akar, mint mindent helyesen tenni. Ágya szélére ülve mesél neki, álomszerű történeteket egy kislányról, aki kormoránok között nő fel egy távoli szigeten, amelyhez valamikor egy fehér vitorlájú hajó közeledik majd a látóhatáron. Egyszer csak felfedezi, hogy gyermeke merev, megbénult.

A kisfiú alighanem megérezte anyja szorongását, mégpedig a zsigereiig hatóan, és fizikai állapottá változtatva átvette azt. Ő „reagálta le” anyja lelki bénaságát, hiszen anyja már nem mert egyetlen önálló lépést sem megtenni, nem mert maga dönteni, nem volt képes semmilyen személyes elhatározásra. A gyerek számára félelmetessé vált a világ, már csak szorongást keltett benne.

Hogyan lehet megszabadítani az embereket a hibáiktól való félelemtől? Ez a kérdés. Sokkal könnyebb azt mondani: „Kelj föl, és mozogj!”, mint nagy erőfeszítések árán eljutni a félelem, a bizonytalanság, a mozgást szabályozó idegek teljes sztrájkjának fészkéhez. Ezen a ponton feltehetően egyáltalán nem lenne szabad bűnről beszélnünk, ha valódi párbeszédbe akarunk kerülni „a vörös sivatagban” botorkáló asszonnyal. Összetartást keresve belepréselődik más emberi csoportokba. Orgiákat ülnek, viccelődnek, elkábítják magukat az éjszakában, és megpróbálják létrehozni azt a melegséget, amely – mivel már teljesen átfagytak – többé nem létezik.

De mi lenne, ha ennek az asszonynak az életébe most belépne valaki, aki felfogná, mitől szenved, és körülbelül ezt mondaná neki: „Nem kell többé félned attól, hogy bűnössé válhatsz. Hozzánk, emberekhez hozzátartozik, hogy félelmetes dolgok történhetnek velünk, azonban az a legfélelmetesebb, ha félelmünkben, hogy valamit rosszul teszünk, a végén már egyáltalán nem teszünk semmit. A hibák hozzátartoznak az élethez, minden hiba szorongásteli elutasítása az élet végét jelentené. Ez olyan igazságtalanság, amellyel magadat és a környezetedet egyaránt sújtod. Hibáid miatt nem vagy rosszabb, ítéletre vagy büntetésre méltóbb ember, hanem mondom neked, van megbocsátás, és szabad hinned benne. És ezért létezel te is olyan emberként, aki tévedhet és hibázhat. Szabad ilyennek lenned, bizonyos értelemben ilyennek kell is lenned, mert sokkal több vagy, mint csupán a hibáid összessége. Meg kell próbálnod elfordítani a tekintetedet annak a sokknak a szakadékától, amelybe belepillantottál. Tudom, minden éjszaka azt látod, hogy egy görgeteglejtőn mászol fölfelé, de lábaid alól kicsúsznak a kövek, és minél jobban kapálózol, annál inkább süllyedsz; ilyen lidérces álmaid vannak. De létezik egy kéz ott fenn, amely felhúz téged. Ezért azt mondom neked, gyermekem, kezdd még egyszer elölről, szerezz vissza valamit azoknak a napoknak az ártatlanságából, amikor még nem követelték meg tőled, hogy tökéletes légy, és minden pillanatban felelősséget vállalj mindazért, ami körülötted és általad történhet. Alapozz meg újra valami olyat az életeden, mint a gondtalan játék, mint valami egyezmény kísérlet és tévedés között. Másképp sosem juthatsz előre, csak azzal a bizalommal, hogy szabad tanulnod a hibáidból, és hogy ha

rosszul tettél valamit, megbocsáttatik neked.”

Persze meg lehet kérdezni: Hogyan jutnak el emberek odáig, hogy effajta bűn- és büntetésfélelembe zuhannak, ekkora perfekcionizmusba, amely már nem engedélyez nekik semmilyen önálló mozgást? A bénultság formái végtelenek. Kívülről nézve éppen az tűnhet szorgalmasnak, deréknak és normálisnak, akit mintegy láthatatlan kötelek húznak, láthatatlan hordágyon szállítanak ide-oda, bármely tetszőleges pontra. Vannak olyanok, akik csak ott bukkannak fel, ahol az ember szeretné, és akkor ott vannak. Látszólag ellenállás- és súrlódásmentesen mozognak, éppen csak: nem belülről fakadóan élnek. Nem merészkednek egyetlen önálló gondolatig sem. Úgy léteznek, hogy mindig csak azt tartják szem előtt, mit kívánnak tőlük mások.

Legtöbbször nem kell sok fantázia annak elképzeléséhez, hogyan kellett élniük ezeknek az aktív vagy passzív bénultságú embereknek gyermekkorukban. Talán minden hibájuk halálosnak számított. Elég, hogy egy gyerek ne tudja, tulajdonképpen miért büntetik meg, már csak nagy szemekkel fog meredni arra, mikor fenyegeti a következő büntetés, és nem tudja megválaszolni ezt a kérdést. Mi más marad hát számára, mint hogy mimózaszerű finomsággal belesimuljon a harag és a szidás minden szelébe, csak hogy megelőzze a vihar kitörését. Az ilyen gyerek többé semmit sem tesz rosszul, a jóakarat szobra lesz. És mi mindenre lesz aztán szükség, amíg egy ilyen gyerek, miután felnőtté vált, érett emberként megtalálja saját egzisztenciáját?

Itt annak az elvnek a kérdése forog kockán, hogyan kell az emberekkel bánni, és mi élteti az embereket. Való igaz, amit Jézus mond itt: Az ember emberként él, ez az alap, és amit rosszul tesz, az másodlagos, az a megbocsátás és a kegyelem hatálya alá tartozik. Az a döntő, hogy az embernek szabad emberként léteznie. Ez mindenfajta vallás mindenfajta bibliamolyaiból bosszúságot vált ki. Mert ezzel szemben áll egy tökéletesen másfajta, heterogén, ellentétes elv: Az ember a jog alapján állva jogosult élni; ha beleilleszkedik a vallás és a társadalom lefektetett jogrendjébe, akkor szabad élnie, ha viszont áthágja azt, akkor eljátssza az élethez való jogát, s az állam, az egyház és a társadalom ama törvényen kívüliként kezeli őt, akivé saját tettei révén lett. Ezen elv értelmében senki sem ruházhatja fel önmagát az élet jogával, azt Isten, az egyház vagy a társadalmi szerződés kölcsönzi neki. Az ember önmagában nulla, mielőtt meg nem mondják neki: Igazad van, ha és mert egy vagy közülünk. Ezen őrködnek ők, a minden rendű és rangú írástudók, teológusok, ügyvédek, és ők majd eldöntik, mikor számít egy ember megfelelőnek, és mikor rossznak. Ez a tét.

Jézus fel akar menteni egy embert a bénaság és a félelem alól. Ez istenkáromlás! Ez kihívja Isten mindenhatóságát! Ha ez helyes, akkor nem létezik többé az az Isten, akit jogszabályok közé lehet szorítani. Itt életre-halálra szól a döntés, csakhogy Jézus számára nem úgy vetődik fel, mint az emberek megsemmisítésének kérdése: „Nos, urak, miért gondoltok rosszat?” Az emberek csak azt gondolják, amire megtanították őket. Egyáltalán semmi mást nem tudnak, mint ami évszázadok tekintélyi hagyományából eredően a fejükben van, csupa kegyes mondás, tantétel, az egész élet eleve való ismerete. És pontosan ez a rossz, pontosan ez káromolja Istent, véli Jézus: az, hogy az embernek többé nincs bátorsága megnézni, mi van a szeme előtt, hiszen már tudja, mi van rendjén, és mi nincs, és ezért minek kell úgy maradnia, ahogyan van. Inkább a bénaság, inkább a nyugalom, mint hogy aztán itt szabadság legyen, önállóság és bátorság a létezéshez. De Jézus ezt testesítette meg, és ezt akarta. Ez volt az ő igazi csodája.

És mi lett belőle számunkra az egyházban? Könnyedén kezelhető szentséget csináltunk a csodából. A katolikus egyházban 450 évvel ezelőtt elszalasztottuk azt az esélyt, amelyet a reformáció egyfajta népfelkeléssel Európa-szerte ránk akart *kényszeríteni*. Azt akarta, hogy az emberek közvetlen kapcsolatban álljanak Istennel, és ne legyenek hozzákötve egy osztályhoz, amelytől függenek. Pontosan ebben áll a lélek megbénítása, az Istenbe vetett bizalommal űzött fondorlat, mondták a reformáció teológusai. És valóban akkorát tévedtek? A katolikus egyház idősebb nemzedéke sajnálkozik, hogy a fiatalabb nemzedék már nem talál el a gyóntatószékhez. A fiataloknak elegük van abból, hogy minden négy hétben fölmondjanak valamilyen mondókát, amire egy másik mondást kapnak válaszul, amely aztán dönt mennyről és pokolról, életről és halálról. Komédia ez, feltehetően mindig is az volt, de talán nem mindig olyan nyilvánvalóan, mint ma.

De aztán – olvassuk –, a tömeg csodálkozik, micsoda hatalom adatott az embereknek arra, hogy bűnöket bocsássanak meg. Ez nem a hívők egy csoportjának hivatali hatalommal felruházott rétegére vonatkozik, hanem minden férfi, minden nő képességére, és ez valami csodálatos. Képzeljük csak el, hogy egészen addig élnénk ezzel a bűnbocsátó képességünkkel, amíg fel nem oldódna a másikban a bénultság, a fáradtság, a beletörődés, a reménytelenség, a fojtogató félelem. Hiszen a „Megbocsátok neked!” semmiképpen sem jelenti azt: „Mindent jónak találok, amit csinálsz, elfogadom, és éppúgy helyesnek tekintem, mint te.” A „Megbocsátok neked!” ebben az értelemben csak azt jelentheti például: „Tulajdonképpen a leghevesebb ellenállásba ütközik bennem, amit csinálsz vagy amit éppen mondasz, súlyos problémát látok benne számodra és a magam számára is, egyáltalán nem értek egyet vele, de mondom neked, épp ezért szeretném megérteni, hogyan jutottál el ide. Magyarázd meg nekem, mi lappang itt a mélyben! Mit éltél át, hogy így látod a dolgokat? Szeretném megérteni azt a valamit, mert szívemen visellek, nem hagyom, hogy ebbe belebukjál.”

A legnagyobb művészet ebben az, ha rá tudjuk vezetni a másikat arra, hogy végül ne legyen szüksége semmilyen idegen tekintélyre ahhoz, hogy visszanyerje saját életének helyességébe vetett bizalmát. A megbocsátás egész művészetének az a lényege, hogy valaki megérzi: az *ő* szabadságában áll, hogy megbocsásson önmagának, szabad egyetértenie önmagával, joga van a maga gyakran kusza életrajzához, mindazokhoz a következményekhez, amelyek ebből az életrajzból adódnak, azokhoz a fáradságos utakhoz, amelyeken kiszabadulhat a bonyodalmakból, de mindezzel nincs egyedül. Ez a csodálatos köztünk, emberek között. Jézus szemében ez volt a próbája annak, ténylegesen mennyire vesszük komolyan Istent: Hogy még mindig készek vagyunk-e az írástudók módjára eleve adott mércével mérni és ítélni, vagy pedig hajlandóak vagyunk elfogadni a teljességgel megmagyarázhatatlant, egy másik ember szabadságának előre nem látható következményeit, azt, hogy kivirul a szeretete, hogy bízni fog önmagában; hogy át fogjuk érezni, ártatlanok vagyunk abban, hogy férfinak vagy nőnek születtünk, hogy saját gondolataink vannak, talán istenkáromló gondolatok, talán lázító gondolatok, amelyek eltérnek minden örökölt felfogástól – legyen akárhogy is. És hajlandóak vagyunk-e elfogadni azt is, hogy Isten szemében – aki azt szeretné, hogy legyünk – az egész emberi élet nem más, mint hogy van bátorságunk, és előre nézünk.

Forrás: Taten der Liebe, 1995, 25-30.

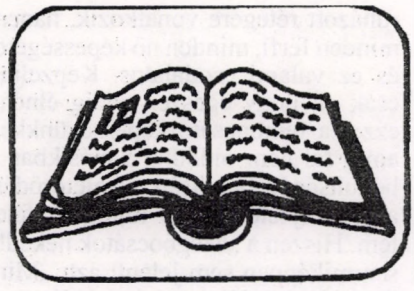

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Tarnai Imre nagyoroszi plébános, a márciusiakat Király Ignácz készítette.

Február 1. — Évközi 4. vasárnap — Lk 4,21–30 — Hálátlan feladat

Apácskánk nem bírta nézni, hogy boldogságot adni akaró Terve kudarcba fulladt. Miután évszázadokon keresztül hiába kiáltotta bele a világba, hogy hol rontottuk el és mit kellene megjavítani, Fiát küldte el, hogy ne csak elmondja, hanem meg is mutassa. Ne csak kívülről hangozzék a szó, hanem belülről, szervesen induljon meg az átalakulás, az erjedés. Beépült a beteggé vált emberiségbe egészséges Tagként, hogy egészségével „megfertőzze” a körülötte lévő beteg tagokat, és azok aztán továbbadják ezt, míg az egész emberiség egészséges nem lesz.

Hálátlan feladatot vállalt ezzel a Küldött. Hallgatóinak füle nem tudott ráhangolódni az új hullámhosszra. A beépült, egészséges Tagot idegenként regisztrálta a beteg test, mint ami nem odavaló, amit ki kell löknie magából. Ennek egyik első megnyilvánulása, amit a mai evangélium mutat nekünk:

Hónapokig távolt volt falujából az Ács. Most hazajött, mint afféle világlátott ember. Kíváncsiak rá, milyen tapasztalatokkal tért meg. Fiatal korában nem járhatott iskolába: Vajon most szedett-e magára valamit ott az okosok közt a fővárosban? Bizonyára máskor is jártak már itt onnan tudós írásmagyarázók, de mennyire más lesz, ha azok bölcsességét most saját falubelijük szájából hallhatják! Büszkék lehetnek rá!

Valóban: amikor elkezdi mondandóját, nagy a sikere. Helyeselnek neki, „fönségesnek” minősítik a szavait. Aztán hirtelen fordul a kocka. Lincshangulat lesz úrrá a zsinagóga népén. Vajon miért? A szövegből úgy tűnik, mintha egyetlen ok az lett volna, hogy közülük való. Dehát ezt eddig is tudták! Meg aztán – feltételezésünk szerint – pontosan ezért várták a szavait, hogy mint falujukbéli írástudóra büszkék lehessenek rá. Más oknak kell lennie.

Abban kell keresnünk, ami a kezdeti lelkesedés és a későbbi felháborodás között történt. Márpedig egyéb ekkor nem történt, mint az, hogy elhangzottak az Ács szavai. Ezekben rejlik hát az ok. Ezek azok, amelyek nyilván másképpen szóltak, mint amilyennek az ilyesfajta írásmagyarázatokat eddig megszokták. Íme, az „idegen test” a szervezetben. A szokás nagy úr: vele szembefordulni reménytelen, ezért hálátlan feladat.

Jézus persze tisztában volt ezzel, amikor a feladatot vállalta. Mégis vállalta, mert tudta, hogy miután a végleges nagy kilökődés megtörtént a Golgotán, jön majd a „másik Vigasztaló”, aki fog tudni építeni az őáltala – a maga idejében látszólag hiábavalóan – lerakott alapokra.

Jézus feladatát szándéka szerint tanítványainak kell folytatniuk. „Nem nagyobb a tanítvány mesterénél”, mondta egy ízben (Lk 6,40): Nem számíthatunk rá, hogy kedvezőbb lesz a fogadtatásunk, mint amilyen az övé volt. Mégis érdemes vállalnunk a hálátlan feladatot, mert a Lélek a mi erőfeszítéseinket is meg tudja termékenyíteni, oly esetben is, amikor erre emberi számítás szerint semmi esély sincsen.

Február 8. — Évközi 5. vasárnap — Lk 5,1–11 — Félelmetes feladat

Úgy látszik, mégsem volt általánosan jellemző Apácskánk Küldöttjének az a fajta elutasítása, aminek a múlt vasárnap voltunk tanúi. Voltak olyanok, akikben a hamu alatt még izzott a parázs, akik a Küldött hangját többé-kevésbé ismerősként regisztrálták, mint ami rezonál a kezdetben belénk oltott, igaz, azóta bennük nagyon mélyen elásott, de azért még meglévő istentkereső nyugtalansággal. Ezért tódultak utána, mint juhok a pásztor után, akinek ismerős a hangja. (Vö. Jn 10,3–4)

Nem igaz, hogy ne csillanna fel itt-ott egy-egy szempár, amikor a tulajdonosa Jézusról hall bennünket beszélni! A Lélek olykor megelőlegezi erőfeszítéseink megtermékenyítését. Ilyenkor érezzük az igazát annak a jézusi szónak (amit ugyan mással kapcsolatban hangoztatott, de érvényes ide is), hogy „nem ti fogtok beszélni, hanem majd Atyátok Lelke szól belőletek” (Mt 10,20). A sok keserű kudarc mellett itt-ott egy kis sikerélmény, „lelkipásztori öröm”: a Léleknek, az Istennek hatékony eszköze lehettem!

De van az ilyesfajta élménynek egyéb következménye is. Aki összeveti a saját elégtelenségét azzal, amit a Lélek segítségével véghezvihetett, azt óhatatlanul elfogja a péteri félelem: Miféle Ember került az én bárkámba?! Aki olyasmire képes, mint amit most megtapasztalhattam! Nem kell ahhoz két bárkányi hal, elég egyetlen egy is, aki horogra akad, s hagyja magát megmenteni, ha összevetem a Mester kudarcaival, például a názáretivel. „Menj el tőlem, Uram...!” Félelmetes a hatékonyság, amellyel a rám bízott feladatot megáldottad! Hogy jövök én hozzá, hogy a Lélek hatékony eszköze legyek?!

Milyen jó, hogy ezt a megdöbbenést, félelmet tüstént követi a biztatás: „Ne félj!” Mintha ezt mondaná: „Megvolna ugyan minden okod a félelemre, jól méred fel a rád bízott feladat nagyságát: valóban az Isten az, aki beszállt a bárkádba, az életedbe, aki a emberhalász munkádat hatékonnyá tette. De ez az Isten a magát kiüresített Isten (vö. Fil 2,7), az emberré – hozzád a bűnt kivéve mindenben hasonló (vö. Zsid 4,15) emberré – lett Isten.”

Hogy Péter mit értett ebből a „Ne félj!”-ből, azt nem tudom. De azt tudom, hogy azóta megtanulhattuk, hogy „aki ... fél, abban nem tökéletes a szeretet” (1Jn 4,18), és megtanulhattuk, hogy az Isten világában más a módi, mint minálunk: ott az „úr” az „alattvalóinak” a lábát mossa, félni tehát legfeljebb attól kell, hogy szomorúságot okozunk neki nem megfelelő viselkedésünkkel.

Azt is tudom, hogy a félelem (vagy a „Ne félj!”?) Péter és társai esetében olyan termékeny volt, hogy képesek voltak mindenüket elhagyni Jézus követéséért. Vagyis szeretet született a nyomában. Istenáldotta félelem az ilyen! Ilyen félelmet addj nekem is, Atyám!

Azt is tudom, hogy a „Ne félj!”-nek folyatása volt a felszólítás az emberhalászatra. Tarthatjuk-e hát ezt ezek után még mindig „félelmetes feladatnak”?

Február 15. — Évközi 6. vasárnap — Lk 6,17.20–26 — Boldogító feladat

Félve-reszketve állták körül valaha az izraeliták a mennydörgő, villámló, harsonáktól zengő, füstölgő Hóreb-hegyet (vö. Kiv 20,18), amikor a „féltékeny”, az őt gyűlölők vétkét harmadíziglen megtorló (vö. 20. v.) Isten programot adott nekik az életre.

Ez a kép kívánkozik sötét háttérnek a mai evangéliumban megrajzolt kép mögé: az (emberré lett) Isten lejön a hegyről, és így ad programot az életre az őt körülvevő hatalmas tömegnek. De ez a tömeg nem fél, nem reszket. Mert a hegy nem füstöl, mennydörgésnek, villámlásnak nyoma sincs, harsonazengés helyett pedig Jézusnak messzehangzó, de szelíd szava hallatszik. Nincs fenyegetés, senki sem emleget megtorlást, annál többet emlegetik viszont a boldogságot, amire minden ember vágyódik.

Ez felismerhetően annak az Istennek a szava, aki tényleg boldogságra teremtette az embert, és akinek útmutató hangját az ember a lelkiismeretében unos-untalan igyekszik elhallgattatni. Most viszont füllel hallhatóan szól ugyanez a hang: „Értsétek már meg, hogy ez a boldogság útja!”

Igaz, a négyszeres „Boldogok vagytok...” után belekeveredik egy kissé disszonánsnak tűnő hang is: a négyszeres „Jaj nektek...!” De csak azért, hogy még nagyobb nyomatékot adjon az előbbieknek: „Értsétek meg, hogy ha a boldogságot másfelé keresitek, mint az előbb mutatott úton, akkor zsákutcába juttok, vesztetekbe rohantok!”

Ha ugyanennek a beszédnek a Máté által szerkesztett hosszabb változatához lapozunk, akkor kiderül, hogy keskeny, nehezen járható útról van szó (7,14). Nem kevés biztatásra van szükség ahhoz, hogy ezt látva is nekiinduljanak, és vállalják a vele járó nehézségeket. Ezért nem szabad ennek a biztató hangnak elhalnia. Aki igazán tanítvány, az átveszi a stafétabotot Jézustól, és meg nem szűnően kiáltja bele a világba az igazi isteni szót a boldogság útjáról. Azzal a tudattal, hogy lesznek, akik ezt hallva megtalálják a boldogságot. Márpedig nincs nagyobb boldogság, mint boldoggá tenni másokat. Ilyennek teremtett minket az Isten. Ezért nemcsak hálátlan, nemcsak félelmetes, hanem boldogító is a ránk bízott feladat.

Február 22. — Évközi 7. vasárnap — Lk 6,27–38 — Korlátokat nem ismerő feladat

Isten szándéka szerint a teremtett világ a Teremtetlennek tükörképe. Ezért hozta létre: legyenek mások is, akik élvezik azt a kimondhatatlan boldogságot, amelynek ő Birtokosa. Boldogságának forrása az, hogy szabadon, senkitől sem kényszerítve szeret: az Atya a Fiút, a Fiú az Atyát a Szentlélekben. Ezért teremtett bennünket a „saját képmására, magához hasonlóvá” (vö. Ter 1,26). Vagyis olyanná, akik hozzá hasonlóan képesek vagyunk szabadon, senkitől sem kényszerítve szeretni: egymást a Szentlélekben.

Csakhogy baj lett a szabadsággal. Éppen az ellenkezőjére használtuk annak, amire kaptuk. Az Istentől megálmodott szeretet helyébe, amely a teremtett világot a Szentháromság mintájára eggyé kovácsolta volna, az önzés, a gyűlölködés lépett. Megszületett az Isten világában ismeretlen fogalom: az ellenség. Atomizálódott a világ, darabjaira hullott az emberiség. Abban, amit itt szeretetnek neveztek, már alig volt felismerhető az, ami az Isten világából jött. Valami kis jóindulat maradt meg egymás iránt azok között, akik egy bandába tartoztak, akik egymást (még) nem minősítették ellenségnek.

Ebbe az eltorzult világba jött el a Szeretet Hazájából a hamisítatlan szeretet Hirdetője. Telis-tele a nagy vággyal, hogy mégiscsak a boldogság felé irányítsa a vesztébe rohanó, útját tévesztett embert. Hogy megmutassa, menynyire nem szeretet az, amit annak vélnek. Hogy a szeretet akkor kezdődik, amikor áldozatot kell vállalni érte. Amikor nem biztos, hogy viszonzásra számíthatok. Amikor azok felé fordulok, akik iránt ellenszenvet érzek, akik az eltorzult világ szóhasználata szerint ellenségnek minősülnek.

Azért jött el a Hirdető, mert fájt neki, hogy a világ eltorzult, és benne az ember boldogtalan. Hogy megmutassa, hogyan lehet visszaállítani az Isten által megálmodott világot, amelynek lakói megtalálják életük célját, a boldogságot. Első szava ez volt: „Metanoeite!” (Mk 1,15), ami körülbelül azt jelenti, hogy „Változzatok meg!” A mai evangéliumban is kifejti: ha mindent ugyanúgy teszünk, mint általában a világban szokás, akkor felesleges volt eljönnie. Az ellenségeskedés által emelt falakat, amelyeket oly buzgón építenek e világ fiai, nekünk le kell döntenünk, és akkor a világ is „megváltozik”. A szűk körben hirdetett álszeretet helyett a válaszfalakat, korlátokat nem ismerő szeretetet kell saját életünkben megvalósítanunk és mindenkinek hirdetnünk.

Február 29. — A szent Negyvennap 1. vasárnapja — Lk 4,1–13 — Harcos feladat

„Még negyven nap, és Ninive elpusztul!” – hirdette a próféta az Isten ítéletét a bűnös városnak (Jón 3,4). Ninive lakói királyostul hamuba ültek, hogy jelezzék: meg akarják változtatni az életüket – és az ítélet végrehajtása elmaradt.

„Még negyven nap, és ránkvirrad a Feltámadás ünnepe” – hirdette meg az elmúlt héten egyházunk a boldogító üzenetet a nem kevésbé bűnös világnak. Mert Jézus óta tudjuk, hogy az Isten nem fenyegetődző, hanem szabadító Isten. Mégis (vagy éppen ezért) hamut szórtunk a fejünkre, hogy jelezzük: tisztában vagyunk érdemtelenségünkkel, meg akarjuk változtatni az életünket – és meg fogjuk tapasztalni, hogy amiről az üzenet szól, bekövetkezik.

A negyven nap „alkalmas idő” (2Kor 6,2) arra, hogy – amint azt a mai evangéliumban Jézusról olvassuk – „a pusztába vonulva” kettesben legyünk Apácskánkkal, és megbeszéljük vele e változtatás hogy s mintjét. Meg azt, hogy hogyan teljesíthetjük Jézustól kapott feladatunkat: hogyan hívhatjuk fel a ránkbízottak figyelmét is e változtatás szükségességére. Alkalmas idő arra is, hogy hozzáfogjunk a feladat megvalósításához. De akadályokkal, visszahúzó erőkkel is bőven fogunk találkozni, amint az ugyancsak a mai evangéliumból kiderül. Igencsak észnél kell lennünk, hogy az Ellenséggel eredményesen tudjunk megküzdeni, amint az történetünkben nagy Példaképünknek sikerült. Neki a biblia volt a fegyvertára. Pontosan tudta, hogy mikor melyik mondattal kell visszavágnia – és győzött. Kiharcolta, hogy feladatához, az Isten Országát meghirdető munkához hozzáláthasson.

E hónap vasárnapjain arról elmélkedtünk, hogy Jézus feladatot bízott ránk: folytassuk, amit ő elkezdett. Názáreti esetéből megtanulhattuk, milyen hálátlan feladat ez, a csónakban Péterrel együtt döbbenhettünk rá, hogy milyen félelmetes feladat. Aztán jött a „hegyi beszéd” szavai nyomán a vigasztaló ráeszmélés: hálátlannak tűnő, félelmetes feladatunkkal mégiscsak az emberiség boldogságát szolgáljuk, méghozzá korlátok nélkül, barátnak-ellenségnek. Ez azonban nem megy kemény harcok nélkül, tanultuk meg ma. De azt is megtanultuk, hogy olyan fegyverrel rendelkezünk, amely – ha jól használjuk – biztos győzelmet garantál.

Rajta hát, vágjunk bele! Fogjunk hozzá szép feladatunk telesítéséhez!

Március 7. — A szent Negyvennap 2. vasárnapja — Mk 9,2–10 — Színeváltozás

Megható az a nagy-nagy törekvés, mellyel az evangélista bizonyítani akarja elsősorban nem-zsidó olvasói számára, hogy a názáreti Jézus az Isten kiemelkedő, egyedi, megismételhetetlen küldötte. Megható, mivel a szerző-szerkesztő nagyon erős hitéről tesz ezzel tanúságot. Mi, késői utódok nem tudunk erőt meríteni abból a személyes tapasztalati anyagból, amelyből Márk merített: kortársai elbeszéléseiből, mindenekelőtt Péter tanúságtételéből. Az áthagyományozott híradás már teljesen Jézus istenfiúságának teológiai alaptételére épülve, könnyedén értelmezi a mai szentírási elbeszélést számunkra, hívő keresztények számára. A Nagyböjthöz illő lelkülettel tekintsünk mélyebbre annál, mint amit a kegyes évközi napokon szoktunk elmélkedni.

A hellenizmusban is ismerik a színeváltozást: egyrészt amikor az istenek valamelyike földi alakot ölt, másrészt amikor a misztériumvallások beavatottjai átélik megistenülésüket. A zsidó apokaliptikában is ismert a színeváltozás jelensége: hitük szerint az üdvözültek feltámadását ez a jelenség kíséri (Báruk 51,1.3.5.10). Jézus korában megvan az alapja mind a megtestesülés, mind a megdicsőülés színeváltozásban megnyilvánuló jelenségének.

A szinoptikus evangéliumok mindegyike beszámol a Tábor-hegyen történtekről (Mt 17,1-9; Lk 9,28-36). Az életveszélyes viharfelhők már gyülekeznek Jézus feje felett. Föl kell készülniük minden eshetőségre. Jézus meg van győződve arról, hogy likvidálni fogják, míg tanítványai számára ez nincs benne a messiási képben. Talán ezért is csak a legérettebb, belső tanítványi kört akarja felkészíteni az elkövetkezendőkre, hiszen hihetetlenül nagy szemléletváltoztatást kíván elérni bennük: az önfeláldozó messiás képének kialakítását.

Jézus messiási szerepének hangsúlyozásakor már-már költői feldolgozást olvashatunk. Mózes személye képviseli a Törvényt, Illés pedig a prófétákat. Jézus nemcsak hogy egyenrangú félként beszél az Ószövetség legnagyobbjaival, hanem ő a központi személy. Körülötte, érte, miatta történik minden. Az üdvözültség jelenségében beszélő „nagyok” mintha a három tanítvány tudatformálásáért találkoztak volna. Mind ez ideig nem látszott külsőleg Jézuson, hogy Isten különleges kedveltje. A mostani fehérruhás megjelenés is arra hivatott, hogy hangsúlyozza: Jézus istenfiúsága akkor is valóság, ha a mindennapokban ez nem jár természetfölötti jelenségekkel. A tanítványok nem lehetnek szemfényvesztés áldozatai, hiszen égi szózattal kap megerősítést Jézus személyének fontossága. Eltűnik Mózes és Illés, itt marad Jézus. Eltűnik az Ószövetség, itt az Újszövetség. Kemény és határozott hangsúly ez: Jézus által kell értelmezni mindazt, ami előtte volt: Őt hallgassátok! Általa tegyétek mérlegre mindazt, ami eljövendő!

Prófétai kiáltás ez számunkra is. Minden és mindenki azt akarja, hogy őt hallgassuk, reá figyeljünk, hogy manipulálhassák az életünket. Jézusra hivatkozó tömegeket tudnak az orruknál fogva vezetni mindenféle vallási, politikai, gazdasági álpróféták. Számtalan erő akarja a maga értékszemléletét fejünkbe lopni, hogy kilophassa zsebünkből a maradékot is, hogy szekerének tolására aktivizálja fogyó energiáinkat is. A Nagyböjt a nagy NEM-et mondás ideje is. A prédául engedett élet bűn. A Jézusétől eltérő értékszemlélet kevertség. A Jézusra hivatkozó égre tekintés mellett földhöz ragadt ügyeskedésekkel gazdagodni akarni, hatalmat vágyni és civilizáltan bár, de félresöpörni másokat utunkból: bűn.

A mai Tábor-hegyi evangélium ne Jézus diadalát hangsúlyozza, hanem a megtisztulás reményében emelje tekintetünket kevertségeinkre. Álljunk ott Péterrel, Jakabbal és Jánossal szürke és bepiszkolódott ruháinkban annak reményében, hogy lehetne hűségesebben is élni. Mi tudjuk, hogy van a fentiektől eltérő színeváltozás is: a szégyen pírja.

Március 14. — A szent Negyvennap 3. vasárnapja — János 2,13–25 — Megtisztítás

Jeruzsálem és Izrael szíve közepe a Templom. A népére hatni akaró Jézus minden, számára elfogadható eszközt bevet. A templomban prófétai tettet hajt végre, hogy felrázza, kizökkentse az ünnepre készülődő zsidókat. A nagy prófétai elődök is megnyilatkoztak úgy, hogy nem lehetett nem tudomásul venni üzenetüket. Izajás a külső katonai hatalmakban bízókat és megtérni nem akarókat azzal döbbentette meg, hogy saru és ruha nélkül járt: ilyen nyomor vár azokra, akik nem Jahvéban bíznak (Iz 20,2). Jeremiás jármot vett magára, figyelmeztetve a babiloni fogság veszélyére (Jer 27,2). Ezekiel látványosan hurcolkodik, hogy a fogságba kerülést és Jeruzsálem pusztulását kiáltsa kortársai süket fülébe (Ez 12,3-7). A hatékonyság reményének növelésére keresték a tömeghez szólás, kiáltás lehetőségét. Izajás egy nagy szüretet használ ki (Iz 5,1), Jeremiás a templomi imatalálkozó alkalmát ragadja meg (Jer 26,2). Jézus szervesen kapcsolódik ebbe a prófétai megnyilatkozási hagyományba.

Nagy vásári-kultikus zsongás van a templom népiesen „pogányok udvarának” nevezett területén. Rendkívüli szabályozással, rendfenntartó személyzettel és felügyelettel zajlott minden. Természetes tehát, hogy az adó is, az állataldozat is meg kellett hogy feleljen a tisztasági előírásoknak: emberi képmásokat, istenségeket viselő görög, római pénzeket megfelelőkre kellett váltani (siklusra = sékelre). Állatokat pedig nem hurcolhattak magukkal a mostoha körülmények között messziről jövő zarándokok. Legitim kereset, legitim keretek között, amit Jézus minden jeruzsálemi útja során láthatott. Prófétai tette, kiáltásának hangja ebbe a megszokott ünnepi zsongásba zeng bele.

A templomot méltató kegyes magyarázat és az isteni hatalom kinyilvánításának vallásos gondolatai helyett számunkra is szóló elemeket emeljünk ki ebből a sokirányú evangéliumi részből. Sajátos igehirdetésével Jézus nem új tartalmakat hirdet meg, hanem addigi életében számtalanszor megjelenített és hangoztatott tanítását ismétli ezen a kiemelt helyen és kiemelkedő időpontban: A ritualizmus diktatúrája és a törvényvallás nem Isten akarata! Mennyiszer összeütközött már a szombatnapi, a tisztasági törvényekkel és szokásokkal, amelyek az istenszeretet és a felebaráti szeretet gátjaivá, kijátszásává torzították az Atya akaratát. Jézus prófétai kiáltását így is megfogalmazhatjuk:

Elég legyen a pózoló, mágikus templom-központúságból! Lélekben és Istennek tetszésben kell imádni az Istent!

Elég legyen a mágikus ceremóniák embereket szédítő cselekményeiből! Nem Istent kell rávenni arra, hogy szeressen, hanem önmagunkat! Kultikus cselekményekkel nem válthatjuk ki megtéréseinket!

Elég legyen abból, hogy az Istent is belekeverjük üzletelő, a Mammon körül forgó életünkbe! Adományainkkal nem ellensúlyozhatjuk a tényt, hogy legtöbb időnket, energiánkat az anyagiakért áldozzuk, nem pedig az Isten Országáért!

Elég legyen abból, hogy a vezetők mindannyiunk helyett akarjanak dönteni még üdvösségünket illetően is! Egyéni lelkiismerettel bírván, magunk vagyunk felelősek szavainkért, gondolatainkért, cselekedeteinkért és mulasztásainkért!

Március 21. — A szent Negyvennap 4. vasárnapja — János 3,14–21 — Úgy szerette Isten...

Luther Márton ezt a részt úgy nevezte, hogy evangélium az evangéliumban. János evangéliumára jellemzően Jézus itt is kijelent. Jézus szájába adva mély teológia ez már, és Szent Pál Római levelével kifejezetten harmóniában lévő tételek sorát olvashatjuk (vö. az evangélium efezusi eredetének lehetőségével). Vajon mi lakozhat annak értékszemléletében, aki az alábbiak szerint gondolkodik:

Isten a nép bűnei miatt halálos kígyómarással bünteti a maga választotta népet. Menet közben meggondolja magát, és ad egy megmenekülési esélyt. Csináltat egy érckígyót, amely kétes értékű szimbólum a nép történetében (bűnbeesés, pogányok istensége), ezt oszlopra szegezteti, hogy erre tekintsen, aki meg akar menekülni. A halálfélelemben lévőknek elegendő föltekinteni erre a „rézkígyóra”, és meggyógyulnak.

Így szerette Isten az embert? Kiszámíthatatlan szeszéllyel? Értékrendbeli összevisszasággal? Mágikus cselekedetek elvárásával? Az elhinni valókat fölé emelve a megtenni valóknak?

A keresztre feszített Jézus sorsát így lehet az ellentmondások tételeivel misztériummá alakítani. Ha kilépünk ebből a gondolatmenetből, akkor a mai evangélium Nagyböjthöz illő, megtérésre buzdító üzenetet hordoz. Úgy szerette Isten az embert, hogy atyaként mutakozott meg számunkra. Még ostoba gyerekeit is – bár szenvedően, de – nagyon szerető atyaként. Hozzá nagyon hűséges gyermekeit is – bár a többi gyermekségre hivatott gyilkosságai miatt nagyon szomorúan, de – ugyanannyira szerető atyaként. Mindenkit teljességgel és személyre szólóan szerető atyaként.

Isten úgy szeret, hogy ad és kér. Ad olyan személyiségeket, akik ezt az önátadást példaértékűen tanítják és élik mindhalálig. Ezek legkiemelkedőbb megvalósítója a názáreti Jézus. Fölnézünk hűségének jelképére, a keresztre, mint ahogyan fölnézhetnénk az Izajás prófétát kettévágó fűrészre, István diákónust agyonverő kőre, Sebestyént kivégző nyílvesszőre, Pált lefejező pallosra, Pétert kifeszítő fordított keresztre... Mind-mind a meggyőződéséhez hűséges ember szimbólumai. Mind-mind az életét is odaadó, Istenre figyelő adás szent jele.

Nem lehet, hogy ne érezzük a felszólító erejű kérdést: Van-e olyan tartalmú hited (Istened), amelyért (akiért) életedet is áldoznád? Mert aki hittel tekint föl az Istennek tetsző életadások szimbólumaira, kiemelten is Jézus keresztjére, az üdvözül. Ez a hit azonban több, mint könnyes szemű részvét a vértanúk, kiemelten Jézus iránt. Ez a hit beállás az Isten szeretetét megélni akarók sorába. Ez a hit a meglátott és megértett atyai értékszemlélethez való hűség. Ez a hit tevékeny és személyes vállalása a mindennapok önfeláldozó tetteinek. Igaza van Pálnak, valóban nem a tett üdvözít. Igaza van Jakabnak, valóban nem a hit üdvözít. Valóban csakis a hit-hűségből született tettek üdvözítőek. Úgy szerette Isten az embert, hogy önmagát, fiait és leányait adta, és biztatja odaadásra, amíg esély lesz a földön az Isten Országának megvalósítására.

Március 28. — A szent Negyvennap 5. vasárnapja — Jn 12,20–33 — Ha el nem hal...

Fülöphöz, a még Galileán is túlról származó tanítványhoz fordulnak a görög származású zarándokok, hogy ha már itt vannak, láthassák a híressé vált Jézust. Ezek a kíváncsiak „prozeliták”, pogány származású jövevények, akik körülmetélkedtek. Nekik csak a pogányok udvarára volt szabad bemenni, a belső templomteret „Halál a továbbmenőre!” feliratú tábla tiltotta. Fülöp bevonta András, és jelezték Jézusnak ezt az érdeklődést. Mintha egy fellendülés, egy kibontakozás diadalérzése húzódna meg az események mögött: a görögök megtérésével szárba szökik a Jézus által elvetett mag. Mintha ennek adna hangot a Mester is: „megdicsőül az Emberfia”. Jézus reális helyzetfelmérése azonban kiderül a folytatásban: „Ha el nem hal, egyedül marad, de ha elhal, sok termést hoz”. A földművelés dolgaiban jártas hallgatóság nem gondolta, hogy egy búzaszem halála megspórolja a többi számára az elhalás sorsát, és mégis sok termést arathat a gazda. Nem gondolhatta, hogy elég csodálni az egy önfeláldozót, és máris egyenesbe kerül az emberiség Isten-álmodta sorsa. „Ahol én vagyok, ott lesz az én szolgám is.” Nem lehet itt mellébeszélni. A Jézussal vállalandó sorsbeli közösség jelzi, hogy hozzá tartozunk. A sorsközösség következménye annak, hogy ugyanazért az értékrendért fáradozunk, amelyért Mesterünk fáradozott.

Az élet alaptörvénye: a búzaszem csak a földben elhalva tud termést hozni. Jézus méltán alkalmazhatja ezt a maga sorsára, hiszen az általa képviselt értékszemléletért kész kockáztatni biológiai életét is. A Nagyböjt végéhez közeledve talán sikerült Jézushoz közelítenünk önmagunkat. Őt minden liturgikus hagyományunk az égbe emeli, és önfeláldozó vértanúságát oly mélyen és oly gazdag eszköztárral tárja elénk, hogy figyelmünk könnyen elterelődik önmagunk felelősségéről. A Mester, a Példakép búzaszemként értelmezi magát. Az Őt követők búzaszemként értelmezik magukat. Egy emberöltő olyan, mint egy „búzaöltő”: sok veszélyeztettség mellett csírából termésig fejlődik, miközben önmagát áldozza az élet törvényszerűségének oltárán. Az élet Istentől van, valljuk mi, hívők. Az elhalás is Istentől van, de az éltetés, az új élet világra hozatala céljából. A halálon nincs semmi misztifikálni való önmagában. A gondolata is fáj („Szomorú a lelkem mindhalálig”), közelsége megrendítő („Múljék el tőlem...”). Egy mások éltetésére leélt élet végén is az, hát még életerőben, fiatalon! Beteljesülten, sikeresen is az, hát még a sikertelenség, a termés nélküliség érzéseivel telten mennyire fájó („Még ti is el akartok menni?”)! A valóság sokkal kegyetlenebb a példázatnál. Egy szemből nem születik 30-60 új szem, és egy év múlva nem lesz 900-3600 szem. Mégis ennek vágya és ennek reménye ad erőt arra, hogy Jézus is végigvigye a maga küldetését. Kell az önerősítés: Nem lehet, hogy eredménytelen legyen az áldozathozatal, nem lehet, hogy valahol-valamiképpen-valamikor ne növekedjék a szeretet az én áldozatvállalásom gyümölcseként is...

Felhívás

Kérjük Olvasóinkat, hogy a 32. oldalon leírtaknak megfelelően legkésőbb február 25-ig újítsák meg előfizetésüket. Akinek az előfizetése eddig az időpontig nem érkezik meg, annak az áprilisi számot már nem küldjük.

Környezet, szegénység, háború...

***Székely Mózes** szociálpszichológus Szentendrei Zöld Körünkön (vö. „Érted vagyok”, 2003. december, 30–31. o.) előadást tartott disszertációs témájából: **A világproblémák visszatükröződése a közvélekedésben**. Az emberiséget fenyegető legsúlyosabb problémák fogalmai széles körben ismertek a magyar társadalomban, jelentőségükről határozott és összecsengő nézetek élnek, és a többség szerint az egyes ember tehet is a gondok enyhítéséért. Ez derült ki abból a reprezentatív felmérésből, amelyet Székely Mózes és munkatársai kérdezőbiztosok segítségével bonyolítottak le 2000-ben.*

A felmérés szabványos szociológiai keretek között történt. Pontosan ezer embert kérdeztek meg a világproblémákról: ezek sem iskolázottságban, sem érdeklődésben, elkötelezettségben nem tértek el a magyar társadalom átlagától. Először mindig nyitott kérdésekre kellett válaszolni (ahol nincs felsorolva a lehetséges válaszok listája), a későbbiekben voltak listás kérdések is.

A felmérés több meglepő eredménnyel járt: Az emberek ismerik a világproblémákat, és szívesen válaszolnak a kérdésekre: a nyitott kérdésekre 95%-ban, a zárt kérdésekre 99%-ban tudtak érdemben válaszolni.

A következő meglepetés a válaszok szakszerűsége, összhangja volt. A nyitott kérdések esetében a következő szavak szerepeltek leggyakrabban a válaszokban: **környezet, szegénység, háború.** Kisebb, és szinte egyenlő mértékben szerepeltek még az alábbi szótövek: munka, éh-, fejlődés, egészség, beteg, adni, kábítószer. A tulajdonnevek közül messze kiemelkedő az ENSZ és a Vöröskereszt, azoknál a kérdéseknél, amelyek a világproblémák megoldására kérdeztek rá. A környezetvédelmi tudatformálás szempontjából fontos, hogy a **„környezet”** szó ennyire egyértelműen kiemelkedik, az emberek tudnak róla, és ezzel az egyetlen szóval jelölik meg az ilyen jellegű problémákat.

A felnőtt magyar társadalom – a reprezentatív minta tanúsága szerint – nem ért egyet a világ haladási irányával. A válaszolók fele szerint a világfolyamatok rossz irányba tartanak. Másrészt minden negyedik válaszadó derűlátó a világ dolgainak általános megítélésében. A pozitív világkép okait firtatva egyetlen gondolatkör emelkedik ki a többi fölé: csaknem minden második magyarázat a fejlődésről, mégpedig szinte egyértelműen és kizárólag tudományos és technikai fejlődésről szól – írja téziseiben Székely Mózes.

A listás kérdéseknél hasonló válaszok érkeztek, a különbségek inkább csak szaktudományos szempontból értékelhetőek. Itt a magyar felnőtt lakosság a legfontosabb világproblémáknak a **szegénységet** (és egyenlőtlenségeket), a **környezetszennyezést** és -pusztítást, a **háborúkat** (és a fegyverkezést), az **éhezést** (és ivóvízhiányt), valamint a **betegségeket és járványokat** tartja. A tizenegy felsorolt lehetőség közül a fenti öt kapta a legmagasabb rangsorszámokat.

A kérdésekre adott válaszokban nem volt különbség nemek, életkor, iskolázottság tekintetében. Kimutatható volt, hogy a nyitott kérdésekben felvetett problémakategóriákat a válaszolók a zárt kérdésekre felelve is következetesen előbbre sorolták.

A hazai problémák tekintetében a válaszok kissé másként alakultak: előre került **az alkohol, a cigaretta, a kábítószerek** problémája (1000-ből 850 embernél), az egészségtelen életmód témaköre pedig háttérbe szorította a járványok, betegségek kategóriáját, amely nem érte el a 20%-os gyakoriságot sem a hazai viszonylatban. Itt az idősebb, képzetlenebb, kisebb jövedelmű válaszoló réteg előbb említette a betegségek, háborúk, éhezés, túlnépesedés problémáját; a képzettebbek, városlakók, fiatalabbak, vagyonosabbak viszont inkább a környezetszennyezést, az egészségtelen életmódot, az etnikai, vallási fanatizmust, írástudatlanságot, valamint kevésbé erősen az alkoholt, cigarettát említették.

A megoldásokat illetően az egyik kérdés a nemzetközi szervezetek szerepére, ismertségére irányult: A legtöbben az ENSZ szervezeteit, a Vöröskeresztet, a Máltai Szeretetszolgálatot és a környezetvédő szervezeteket említették – előzetes tájékoztatás nélkül.

Ekkor jött még csak a kérdőív neheze: az **egyéni cselekvési lehetőségek**. A válaszok egyharmada azt fejezte ki, hogy az egyén lényegében semmit nem tehet. Azok viszont, akik tájékozottabbak, vidéki városiak, 18–19 évesek, elkötelezettebbek, sokkal inkább az egyén felelőssége és cselekvési lehetősége mellett tették le a voksukat. Hogy mivel lehet segíteni? **Környezetvédelem (40%), odafigyelés egymásra, összefogás (23%), adakozás, szegények támogatása (17,5%), alkohol, cigaretta, kábítószer kerülése (17,4%), egészséges életmód (15,3%), tanítás, nevelés, példamutatás (12,4%).** Szembetűnő, hogy a megoldási oldalon **hiányzik a háború és a túlnépesedés** problémájára vonatkozó megoldási lehetőség.

Csaknem mindenki tudott mondani valamit arról, hogy a felsorolt problémák közül melyek oldódnak meg szerintük a XXI. században. Az összkép nem tűnik optimistának. A válaszolók harmada egyik probléma megoldódását sem reméli száz éven belül. A legtöbben 2-3 probléma leküzdését tartják reálisnak. A budapestiek közül csak feleannyian hisznek a problémák megoldódásában, mint a vidékiek. Legvalószínűbbnek a járványok, a betegségek, a kulturális elszigetelődés, az analfabetizmus megoldódását tartották. A minta 1/4-e tartja úgy, hogy megoldódik a túlfogyasztás, az éhezés, a környezetszennyezés, az egészségtelen életmód és a túlnépesedés problémája. Hátul kullog viszont a háború, az etnikai problémák, a káros szenvedélyek, a szegénység, a társadalmi egyenlőtlenségek megoldódásának lehetősége.

Hasonló megállapításokra jutnak a nagy világszervezetek is, amikor a globális problémákat mérlegelik. Az UNESCO például a fenntartható élet kialakításához szükséges alapelveket négy pontban foglalta össze: természetvédelem, béke és egyenlőség, fejlődés, amely figyelembe veszi a gazdaság és a környezet közötti kapcsolatokat, valamint demokrácia, amely biztosítja, hogy az embereknek igazságos és egyenlő beleszólásuk legyen a természeti, társadalmi és gazdasági rendszerek irányításába. Ez azonban teljes szemléleti fordulatot kíván, és a maival csaknem ellentétes, de a hagyományostól is jelentősen különböző értékrendet feltételez. Másrészt ezen új etika alapján – amely a másokra, a jövő nemzedékekre és a mindannyiunkat körbevevő ökológiai rendszerre is sokkal nagyobb figyelmet fordít – az életmód gyökeres átalakítása is szükséges. Röviden talán azt mondhatjuk Lányi András idézve, hogy az elővigyázatlan, öntelt és sokszor kíméletlen magatartás helyett a szelíd, a mértéktartó és a valódi szükségletekre épülőt kell választani – figyelmeztetett előadásának végén Székely Mózes társadalomkutató.

Kéry Magdolna

Háború és üzlet

Hogy a háború üzlet is, mindenki számára világos. Mindazonáltal ez nemcsak azok számára érvényes, akik egészen közvetlenül húznak hasznot a fegyverkezésből, hiszen ***befektetni*** nem csupán a pusztító eszközök, tehát bombázók, páncélosok és fegyverek termelésébe lehet, hanem tönkretett javak (épületek és infrastruktúra) *későbbi helyreállításába* is, és még csak abba igazán. Így például az amerikaiak és a britek már az 1991-es, Kuvaitért folytatott háború idején újjáépítési megbízásokért küzdöttek, jóllehet sok objektumot még le sem romboltak.

Ténylegesen azonban az pusztít, hogy jelenlegi kapitalista gazdasági rendszerünk ***kényszerűen*** rá van utalva (ahogyan annak idején a kommunizmus államkapitalista rendszere is rá volt utalva) a háborús pusztításokra!

Georg Bernhard Shaw már a második világháború idején felismerte ezt: „Azt feltételezni, hogy valamelyikünk jól megfontoltan égő gyufát hajít egy puskaporos hordóba annak érdekében, hogy a kamatláb két-három százalékkal emelkedjék, a legdurvább ellenmondásban állna az ember természetével és a meztelen tényekkel... Ennek ellenére a két és fél százalékos kamatláb-emelkedést ugyanolyan bizonyossággal követi háború, mint ahogyan az éjszakát követi a nappal.”

Miért maradunk alul ezzel a gyilkos logikával szemben? Azért, mert a kezdeti építkezési szakasz után, amikor is nagy befektetésekre van szükség, amelyek magas tőkehozamot szavatolnak, minden kapitalista rendszer eljut a telítettség szakaszába, aminek – a szabad piac sokat magasztalt szabályai szerint – a befektetett tőke kamatainak csökkenéséhez kellene vezetnie. Kellene – mivel ennek az egyensúlynak a beállását (sok tőke kicsi kereslet mellett alacsony kamatokhoz vezet) megakadályozzák, mert ***a tőke képes „sztrájkolni”***. Így kényszerít ki olyan tőkehozamot, amely fölötte áll a népgazdasági növekedésnek, s ennek egyre drámaibbá váló következménye lesz *a társadalmi össztermék egyre igazságtalanabb elosztása.*

Mivel ennek a szakadéknak nem szabad túl határozottan érezhetőnek lennie, ***szelepekre van szükség***. Ilyen szelep a javak termelésének kiterjesztése tulajdonképpen *szükségtelen termékekre*, valamint azok gyors elhasználódása és folytonos pótlásuk újítások révén.

További lehetőség *a piac területi kiterjesztése* más országokra – korábban a gyarmatosítás, ma a globalizáció révén.

Különösen fontosak azonban *a piacoktól távoli befektetések*, tehát olyan javak előállítása, amelyek nem jelentenek nyomást az árakra, s ezért nem vonják magukkal a tőkehozam csökkenését (ami például a lakásépítéseknek következménye lenne). Ebből a szempontból évtizedeken át nagy összegeket kötött le az űrkutatási verseny, de különösen a „hideg háború” volt ideális ürügy az állandó fegyverkezési verseny révén történő, hihetetlen mértékű tőkemegsemmisítésre.

S ha már ezek a lehetőségek sem elégségesek (és már hamarosan kényszerűen elégtelenné válnak, mivel exponenciális fejlődéssel van dolgunk, amely egyre gyorsabban hajlik a végtelen felé), akkor ténylegesen *már csak a pusztítás marad* azzal a lehetőséggel, hogy utána új görbe indulhat a nulla pontról, s ismét igen laposan kezdődő emelkedéssel.

Tekintettel a 3%-ra süllyedt kamatlábra, a takarékpénztárak szövetségének folyóirata már 110 évvel ezelőtt arra a következtetésre jutott, hogy „csak egy általános európai háború lenne képes megálljt parancsolni ennek a fejlődésnek, nevezetesen a tőkének azzal a roppant mértékű elpusztításával, amit ez a háború jelentene”. Mégis majdnem további 25 évig tartott, amíg az első világháborúban csaknem 3 billió dollárt semmisítettek meg, további 25 évvel később pedig, a második világháborúban 4 billiót.

Most azon a ponton állunk, hogy azt kell mondanunk: Az, hogy a második világháború óta csaknem 60 év telt el úgy, hogy Európa békében élhetett, egyrészt örvendetes, másrészt ez ***a világ más tájainak és a természetnek a rovására*** történt. És – ha kinyitjuk a szemünket – naponta ismerhetjük fel annak bizonyítékait, hogy kimerült az a játéktér, amelyre ennek falánk rendszernek szüksége van.

Ennek ellenére *elfojtjuk ezeket a felismeréseket*, és továbbra is megbízunk szakértőinkben, mivel így kényelmes nekünk. Különben ugyanis jobban részt kellene vállalnunk a felelősségből. De valóban van-e más választásunk?

Mindenesetre ma már senki sem állíthatja, hogy ezúttal sem tudhattunk semmit.

Forrás: EQUILIBRISMUS Egyesület

TARTALOM

Tanulmány
Sárdy Péter: Kísértés és szabadulás 2–4
Wolfgang Zwickel: Kié a Biblia földje? 5–8
Bernadette Mbuy Beya: Állítsátok meg az erőszakot! 11–12
Interjú
Sumaya Farhat-Naser: „A béke lehetséges" 9–10
Silke Maier-Witt: Tulajdonképpen miért? 13–14
Aktuális
Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Afrika szenvedélyes szeretője 10
Fulbert Steffensky: Úrvacsora és eucharisztia 22–23
Gyerekeknek Moha-mese
Foghúzás 17–18
Meditáció
Merza József: Regula falsi 15–16
Farkas István: Randevú 19–20
Hermann Münzel: Rövid útmutató az ellenség lefegyverzéséhez 21
Vörös Éva: Békemeditáció 23
E. Drewemann: Meditáció egy béna meggyógyulásáról 24–25
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 26–29
Környezetvédelem
Kéry Magdolna: Környezet, szegénység, háború... 30–31
Háború és üzlet 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy *2004. február 25-ig* újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 170,– Ft lesz, az *éves előfizetés* **1000,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **1700,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

A tökélyről

Az erőszaknélküliség a tökély egyik állapota.
Jelenti a célt,
amely felé az emberiség
természettől fogva, ha talán öntudatlanul is,
halad.

Az ember nem válik istenivé,
ha eléri azt a fokozatot,
hogy a hibátlanság megtestesítője lesz.
Talán csak akkor válik igazán emberré.

Azon a fokon, amelyen ma állunk,
részben emberek, részben állatok vagyunk,
s tudatlanságunkban és önhittségünkben
azt állítjuk,
hogy mivoltunk céljának híven megfelelünk,
ha az ütést ütéssel viszonozzuk,
és az ehhez szükséges haragot forrni engedjük.
Hitünknek valljuk, hogy a megtorlás a lét törvénye.

Holott létünk törvénye: önmagunk legyőzése.
Enélkül a tökély legmagasabb fokát elérni nem lehet.

Gandhi

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XV/1. (83.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 10200964-20210809
Magyar Hitelbank Rt., Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@netelek.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Halmai Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó a pénzt mire küldte.

Előfizetési díj 2004-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1700 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 2500 Ft
egyéb külföldre ..... 3500 Ft
Nyugaton: ..... 20 Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XV. évf. 2. szám
2004. április
170,– Ft

Kereszténység és tolerancia

Egy jezsuita a 17. századi Kínában

Kreol kereszténység

Júdás tragédiája

Búcsú Vadas Évától

Adatok az Opus Dei-ről

Moha-mese

A naimi ifjú története más szemmel

Meditáció a higgadtságról

Fenntartható civilizáció?

Vasárnapi szentírási elmélkedések

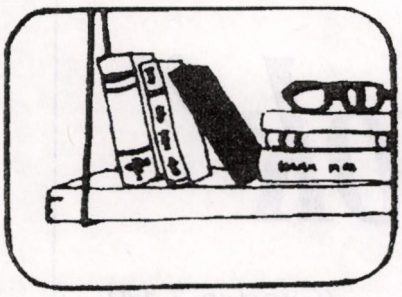

Alfons Fürst

Identitás és tolerancia a korai kereszténységben

Az „identitás és tolerancia” (azonosságtudat és türelmesség) témája aktuális. Robbanóerejét egy olyan világból meríti, amelyben áttekinthetetlenül sok meggyőződés, érdek és magatartásmód küzd egymással érvényesülésért és befolyásért. Modern korunkat a pluralitás, illetve a pluralizmus (a sokféleség, illetve a sokelvűség) jellemzi. Az elvileg egyenjogú, és nem csupán egymással versengő, hanem egymástól kölcsönösen függő és egymással együtt is működő világnézetek, értékek és életformák, kultúrák és vallások ezen együttes léte, egymásmellettisége és szembenállása olyan értékké teszi a toleranciát, amely nélkül nem lehetséges sikeres emberi együttélés. Mindazonáltal folytonosan látjuk, micsoda nehézségekkel birkózik minden résztvevő a toleranciával kapcsolatban: mennyire nélkülözzük, hogyan tesszük kockára, mennyire elkoptatjuk, milyen hangosan követeljük, és milyen könnyelműen és gyorsan vitatjuk, feledkezünk meg róla és tagadjuk meg. Nem utolsósorban azt is el kell mondani, hogy a tolerancia témája nem egy kis és nagy vallásra hoz szégyent; amint történetük mutatja, sok vallás nem tanulta meg, és nem is akarta megtanulni a toleranciát. *A kereszténység történetében mindig éppen akkor követelték és követelik ma is a toleranciát, ha a kereszténység valahol hirtelen nélkülözni kénytelen, ha nem kapja meg, és sokkal ritkábban, ha neki kellene azt biztosítania mások számára, de nem teszi.*

De hát mi teszi oly nehézzé a civilizált együttélést? Hiszen a globális kommunikáció és a növekvő elvándorlás kényszerűen megköveteli a tolerancia minimumát, nevezetesen hogy kölcsönösen tiszteljük egymást és tekintettel legyünk egymásra. Látszólag ellentmondásos, hogy a különféle értékítéletek és magatartások egymásmellettisége sürgetően szükségessé teszi a toleranciát, egyúttal azonban meg is nehezíti. Úgy tűnik, épp elég gyakran érezzük saját gondolkodásunk és cselekvésünk kihívásának, sőt fenyegetésének már azokat a meggyőződéseket vagy életmódokat is, amelyek eltérnek a miénktől. A másfajta, az idegen zavarja saját megszokott dolgaink otthonosságát, megkérdőjelezi a saját életünket irányító normák magától értetődőségét, és önkéntelenül is bizalmatlanságot, előítéletet, túlzott érzékenységet, elhatárolódást, agresszivitást vált ki. Ez azon a tulajdonságon alapul, amely eleve jellemez minden identitást, függetlenül attól, hogy etnikailag, kulturálisan, politikailag, vallásilag vagy bárhogy másképp határozzák-e meg: *Egy csoport identitásához és stabilitásához hozzátartozik, hogy hitelesnek és kötelező érvényűnek feltételezze azt az igazságot, amelyre történelme során rátalált és amelyből él, illetve magabiztosságot és önbecsülést merítsen abból.* Különösen a vallásokban nem lehet mindenfajta tetszőlegességnek kiszolgáltatni az igazságot, hiszen itt egzisztenciális igényekről van szó: arról, hogy megbirkózzunk a félelmekkel és reménységekkel, és keressük azt az igazságot, amely megbízható tájékozódási pontokat nyújt életünkhöz. A konfliktusok abból keletkeznek, hogy egy másik vallási közösségnek hasonlóképpen határozott igényei vannak, és ezeket érvényre is kell juttatnia annak érdekében, hogy azonos maradhasson önmagával. Tehát *az igazsággal és a kötelező érvénnyel szemben támasztott, hasonlóképpen hangzó, önmagukban jogos és feladhatatlan igények versenyeznek egymással.* Aligha nem ezzel magyarázható, miért éppen a vallásokon belül, illetve a vallások közötti viszonyban válik problematikussá a tolerancia: itt ugyanis nem eszmék találkoznak, hanem emberek, akik arra törekszenek, hogy boldogok legyenek és megtalálják életük értelmét, s akik megbíznak abban, ami feltétlen és igaz, következésképpen mindenekelőtt *úgy élik meg a pluralitást, mint saját identitásuk problémáját, ha nem éppen veszélyeztetését,* és – egyszerre félénken és pimaszul – úgy vélik, egységesítő türelmetlenséggel kell válaszolniuk rá. Itt húzódnak a vallási intolerancia gyökerei.

„A megtértség identitása” a korai kereszténységben

Ez a látszólagos zsákutca a korai kereszténységben egy önértelmezési sajátosság következménye. A kora keresztény identitás „a megtértség identitása”. A kereszténnyé válás az ókori egyház szigorú értelmezésében azt jelentette, hogy az ember határozottan elfordul korábbi életétől. Ismerjük az ilyen életutak példáit, Páltól kezdve, akinek egész korábbi (a zsidóságban eltöltött) élete „veszteségnek” és „szemétnek” tűnt, mivel „Krisztus ismerete mindent fölülmúl” (Fil 3,7-8), egészen Ágostonig, aki a „Vallomások” rettenetes fekete-fehér látásmódjával kizárólag tévedésként és tévelygésként írja le a 386-os milánói fordulatot megelőző egész korábbi életét.

Saját identitásunk kialakítása kéz a kézben jár az idegenség és a hamisság megalkotásával. Ez az összefüggés kettős, hiszen *az üdvösség egyetlen kizárólagos útja melletti döntés kizár minden más utat,* és hajlamos arra, hogy vitassa, létezhetnek-e egyáltalán más utak. Az ókori egyház ennek megfelelő alaptétele így hangzik: „Az egyházon kívül nincs üdvösség.” Saját hitünk fényében más vallások és világnézetek a sötétség útjaiként tűnnek föl. A megtérés tapasztalatára épülő meggyőződés, miszerint az egyetlen helyes úton járunk, legalábbis eleinte összeütközésbe kerül a tolerancia követelményével, hiszen az sok út jogosultságának elismerését kívánja meg.

A kereszténység és a nem-keresztény világ e konfliktusa tárul elénk a késői ókorban. *Egy vallásilag messzemenően toleráns, politeista szerkezetű vallási rendszerrel bíró államrend, a római császárság állt szemben egy egyetemes és kizárólagos igazságigényt képviselő monoteista vallással, a kereszténységgel.* Filozófiai-teológiai síkon az igazság keresésének és az igazság birtoklásának két koncepciója versengett egymással. Miközben – hogy a 384-es évből vegyünk példát – a vallásilag és politikailag konzervatív római szená-

tor, Symmachus az újplatonista filozófia szellemében az igazsághoz vezető sok út mellett szállt síkra, és borúlátóan ítélte meg annak kilátásait, hogy értelmi megismerés útján el lehet jutni az igazsághoz, a milánói püspök, Ambrus kizárólagosan a keresztények számára igényelte a kinyilatkoztatás révén elnyert igazságot: „Mi, keresztények Isten szájából tudtuk meg azt, amit ti nem tudtok. Isten bölcsessége és igazsága révén megbízható birtokunk az, amit ti homályos sejtéssel véltek tudni” (18. levél, 8). Noha Ambrus senkire sem akarta rákényszeríteni a kereszténységet, és vallási ügyekben elismerte a lelkiismereti szabadságot – úgy vélte, a császár „senkit sem kényszerít arra, hogy saját akarata ellenére olyasmit tiszteljen, amit nem akar...; mert mindenkinek szabadon kell megvédelmeznie és megőriznie szíve meggyőződését” (17. levél, 7) –, *a monoteizmus kikerülhetetlen következményeként* mégis kifejezetten azt követelte, hogy más vallási utakat ne tűrjenek el: „Biztos üdvösség csak akkor létezik, ha mindenki őszintén tiszteli az igaz Istent, azaz a keresztények Istenét, aki az egész világot kormányozza. Egyedül ő az igaz Isten, akit szívünk mélyéből imádunk, mert »a pogányok istenei démonok«, amint az Írás mondja (Zsolt 96,5). Mindenki ennek az igaz Istennek szolgál, és aki elfogadja őt, hogy bensőséges szeretettel tisztelje, az nem közömbös és elnéző, hanem tele van a hit és a jámborság buzgalmával. De ha nem is ilyen, mindenesetre nem szabad egyetértenie azzal, hogy a pogányok az istenek képmásait tisztelik és istentelen szokásaikat ápolják” (17. levél, 1-2). Ennek a vaskalapos türelmetlenségnek az alapján a keresztény történelem gyakran a gyakorlatban is türelmetlen volt.

A tolerancia teológiája

Vajon a keresztény identitás számára alapvetően csupán az „egy út, vagy sok út” alternatívája marad? Ez esetben minden más igazságigény kizárólag tévedésként és hazugságként állna szemben a kereszténység kizárólagos igazságigényével, és legjobb esetben is csak töredékes részesedés lenne a keresztény igazságból. Vajon az ilyen történelmietlen egységesítés, amely arra vetemedik, hogy egyszerűen figyelmen kívül hagyja egyesek elmondhatatlan szenvedéseit és bátor küzdelmét a toleranciáért a keresztény türelmetlenség történelme során, nem vezet-e vakmerőséghez és szellemi elzárkózáshoz? *A felvilágosult és világra nyitott keresztény teológia – éppen elég fáradságosan – megtanult másképp gondolkodni, és a katolikus egyház a II. Vatikáni Zsinaton lemondott a lelkiismereti-, vélemény- és vallásszabadság elismerésével szembeni évszázados ellenállásáról. Emögött annak belátása áll, hogy az igazság és a tolerancia feltételezi egymást,* mivel csak az igazságról tett, egymással versengő, komoly kijelentések teszik egyáltalán szükségessé és értelmessé a toleranciát. *Megfordítva pedig a tolerancia nem zárja ki az igazság és az értékek melletti elkötelezettséget, sőt kifejezetten szüksége van rá,* ha nem csupán lemondó egykedvűséget, moralizáló közönyt és intellektuális restséget akar palástolni. A teológiailag megalapozott és egyházilag gyakorolt türelmetlenség – noha történelmében ez van túlsúlyban – nem az egyetlen lehetősége a kereszténységnek arra, hogy foglalkozzék az igazság szükségletével és az igazságra támasztott feltétlen igénnyel. Vajon szolgáltathat-e a kereszténység korai története építőköveket a tolerancia azon teológiájához, amely olyan fogalmak köré csoportosul, mint az igazság, szabadság, sokféleség, a másik tisztelete másságában is, erőszakmentesség, párbeszéd, szolidaritás?

Erőszakmentesség: Jézus

Jézus igehirdetésére jellemző többek között az erőszakról lemondás. Míg a korai zsidóság apokaliptikus végidő-elképzeléseiben az ellenségeken aratott katonai győzelem valósítja meg Isten országát, Jézus tanítása szerint az rejtetten már jelen van véres harc és háború nélkül is. Csupán a „démonokat” űzi ki (Lk 11,20), s a szegények (Mt 5,3), a gyerekek (Mk 10,14), a vámosok és utcanők (Mt 21,32) mennek be oda elsőként. Ez pedig nem más, mint *az „Isten országával” kapcsolatos várakozás „demilitarizálása”.* Az ún. „ellenségszeretet” is az erőszakkal, a hatalmi demonstrációval és a nyilvános sértéssel szembeni alapvető állásfoglalást hirdet meg.

A keresztény igazságigény tehát veszít hitelességéből, ha hatalommal és erőszakkal juttatják érvényre. Az erőszakról való lemondás értelmében vett, szóbeli és tettekben megnyilvánuló tolerancia nem veszélyezteti a keresztény identitást, hanem megőrzi és megerősíti, az agresszív türelmetlenség viszont kárt tesz benne.

Párbeszéd és erőszak: Ágoston

Fel lehet tenni a kérdést, miért nem volt több gátlásuk az egyházak vezetőinek, amikor hitbeli dolgokban kényszert alkalmaztak. *Ágoston felemás példája* megvilágíthatja ezt a kérdést. Észak-Afrika kereszténysége a 4. és 5. században két egyházra hasadt, a donatistára és a katolikusra. A mindkét részről alkalmazott terror és zaklatások által megmérgezett légkörben *Ágoston azon kevesek közé tartozott, akik elutasították az erőszakot,* és az egyházi egység helyreállítása eléréséhez a párbeszédre szavaztak. Ágoston tárgyalókészségének, föllépésének a „szeretetben és békében” folytatott vita mellett, állandó felszólításainak a donatistákkal szembeni „szelídségre” és türelemre persze nagy gyengéje, hogy nem vette komolyan beszélgetőpartnereit, hanem a tévedést eleve egyoldalúan ellenfeleinek, az igazságot viszont a maga javára osztotta ki.

Még inkább eltévesztette azonban azt a célját, hogy érveléssel és meggyőzéssel érje el az egységet. 405. február 12-én a császár a katolikus oldal sürgetésére elrendeli a kényszeregyesülést; a donatistákat olyan eretnekeknek nyilvánítják, akikkel szemben a rendőri erő eszközeivel kell alkalmazni az eretnektörvényeket.

Többek között püspökkollégái unszolására *Ágoston helyeselte* ezeket *a kényszerintézkedéseket, sőt végül kifejezetten igazolta őket,* mégpedig nyilvánvaló sikerükkel: „A donatisták rendkívül nyugtalanok, és nyilvánvalóan igen üdvös számukra, ha az Isten által rendelt felsőbbség kordában tartja és megfegyelmezi őket. Mert mi már most örvendezünk ama sokak megjavulásán, akik annyira ragaszkodnak a katolikus egységhez, annyira védelmezik, és olyannyira örvendeznek, megszabadulván korábbi tévedésüktől, hogy csak csodálkozhatunk és tiszta szívből gratulálhatunk nekik. A megszokás hatalmától megbilincselten semmiképp sem gondolnának arra, hogy megváltozzanak és jobb útra térjenek, ha nem érné őket ez a rémület, és lelkük figyelmét nem irányítaná az igazság mérlegelésére” (93. levél, 1).

Ennek *bibliai igazolását* többek között a nagy lakoma példabeszédében (Lk 14,15-24) találta meg Ágoston. Mivel a vendéglátó meghívását sokan lemondták, és még mindig van hely, ezt az útmutatást adja az egyik szolgának: „Akkor menj ki az országutakra és a városon kívülre, és un-

szold az embereket, hogy eljöjjenek, és házam így megteljék" (Lk 14,23). A görög kifejezés (*anankaszon eiszelthein*) „sürgető hívogatást" jelent (akárcsak Mk 6,45-ben és Mt 14,22-ben). Ágoston latin fordításában azonban az állt, hogy „compelle (vagy: coge, cogite) intrare", és erőszak-alkalmazásra való felszólításként értelmezte ezt a szófordulatot: „kényszerítsd őket, hogy bejöjjenek". Ágoston elvetette a halálos ítéletet, és ezzel világos határt szabott ugyan az állami erőalkalmazásnak, ezekkel a cinikus-megalkuvó megfontolásokkal azonban – minden kétségtelenül meglévő aggálya ellenére – mégis csak igazolta és biblikusan alátámasztotta azt. Ily módon *ellenkezőjére fordította Jézus gyakorlatát*: ő ugyanis meghív „követésére", de nem kényszerít. Ismeretesek Ágoston lépésének késői következményei a középkori eretneküldözésekben és az újkori misszió történetében.

Párbeszéd: Órigenész

Az erőszakról lemondással bizonyosan csak az első lépést tesszük meg a tolerancia felé. De már ezzel az első lépéssel, az először pusztán „passzív" toleranciával is sokat nyerünk a civilizált, békés együttélés szempontjából, hiszen látjuk, milyen elképzelhetetlen brutalitással lépnek föl egymás ellen mindenütt az emberek. Közelebb kerülünk az „aktív" toleranciához, ha beszélünk egymással, persze úgy, hogy minden résztvevő hű marad saját identitásához, és így kezd egymással egyenjogú és nyílt beszélgetésbe.

Így művelte teológiáját Órigenész, a 3. század első felének keresztény filozófusa és teológusa, előbb az egyiptomi Alexandriában, majd a palesztinai Caesareában. Az első keresztény nemzedékek messzemenően abban a társadalmi és szellemi elszigeteltségben éltek, amelyet maguk választottak, és amely magától értetődőnek számított. Órigenész kitört ebből a gettóból, és ezzel maradandó nyugtalanságról gondoskodott. A keresztények igencsak jól érezték magukat saját csoportjukban élve, és abban a védettségben, amit a „világtól" való keresztény távolságtartás egyértelműsége jelentett – ez a férfi pedig feltörte ezt a védettséget: idegen elemeket hozott be, kitette azoknak a megszokott dolgokat, ennek az összeütközésnek az alapján magyarázta az evangéliumot, és ezért hallatlanul új és zavaró módon beszélt. Órigenész úgy fogalmazta meg teológiáját, hogy közben nem félt attól, valami baj keletkezhet abból, ha a vita során érintkezésbe lép a gnózissal és a platonizmussal, a kor vezető szellemi és vallási állásfoglalásaival.

Ennek felel meg az órigenészi gondolkodás szerkezete is. Órigenész „kutató teológiát" művelt, olyat, amely megpróbál minden álláspontot bevonni a kritikus beszélgetésbe; a legkülönfélébb nézetek gondos megvizsgálása segíti őt tovább az igazsághoz vezető úton. „Az igazság párbeszédes megtalálásának erkölcsével" Órigenész feltűnő hasonlóságot mutat a mai filozófia és teológia munkastílusával. Megteremti a szellemi játékteret ahhoz, hogy vitatkozás nélkül foglalkozzunk egymással, s ebben a légkörben öntudatosan, kritikusan és egyenrangúan üköztethetjük saját meggyőződésünket másokéval. *Ha az igazság és a tévedés nincs eleve egyoldalúan kiosztva, akkor a párbeszéd nem a misszionálás és a rábeszélés eszköze; ellenkezőleg, a párbeszéd a beszélgetőpartnerek ama készségén alapul, hogy feltörjék rég bevett gondolkodási szokásaikat, és fölfedezzék egymás kölcsönös gazdagításának esélyeit.*

Órigenész nagyon is tudatában volt annak, milyen kockázatokkal jár ez a vállalkozás saját meggyőződésünkre nézve, mégis belement; érthető viszont, hogy eljárása homályba borította őt az egyházban. Életében nem vitatták ugyan igazhitűségét és egyházias-ságát, később azonban szemére vetették, hogy a görög filozófia révén eltorzította a keresztény hitet. Háromszáz évvel halála után eretneknek nyilvánították, mégpedig nem csupán egyes tanbeli kijelentéseiért, amelyeket abban a formában, ahogyan elítélték őket, gyakran nem is képviselt, hanem kommunikatív gondolkodási stílusa miatt is, amely már nem illett bele egy olyan a korba, amelyben az igazságot egyre inkább bizonyos fogalmakhoz kötötték, s a beszélgetés többnyire heves és indulatos vitatkozásokra korlátozódott. Órigenész az egyházi élet „akadémiai" stílusát ápolta a megélt szellemi bölcsesség iskolájában, az ortodoxia ellenben a 4. századtól fogva azokban a szilárd egyházi struktúrákban és dogmákban kereste és találta meg egységét és biztonságát, amelyeket el kellett „hinni". Azzal párhuzamosan, ahogyan a kereszténység egyre inkább doktrinalizálódott a késő ókori birodalmi egyházban, folyamatosan élesedett a türelmetlenség.

Szolidaritás: Baziliosz

Beszélni egymással – ez az első lépés az „aktív" tolerancia felé. A következő lépés az lehetne, hogy együtt dolgozunk és együtt élünk. *Az egyház történelme* – amelyet nemcsak konfliktusok történeteként írnak le rendszerint, hanem már kezdettől fogva valóban az is volt – *a 4. század óta* a keresztény Isten helyes „fogalma" körüli végtelen veszekedések miatt nem más, mint *a konfliktusok és szakadások egyetlen sorozata.* Ez a vita tárgyát tekintve jogos volt, hiszen a keresztény identitásról való intellektuális megbizonyosodás volt a tét, mégpedig egy központi kérdésben, mégis olyan jelenségek kísérték, amelyek tekintélyes kárt okoztak annak az igazságnak, amelyért a küzdelem folyt.

Az igen kevés békességkereső egyike ezen a színpadon a „Nagy"-nak nevezett Baziliosz volt, a kappadókiai Caesarea püspöke a 4. század második felében. Mivel a vitatkozás, rágalmazás, besúgás, megvesztegetés, fenyegetőzés, elítélés és elűzés általánosan gyakorolt módszerei sem keresztényiek nem voltak, sem előbbre nem vitték a dolgot, ő más utakra lépett a kiengesztelődés és az egység keresésében.

Fölöslegesnek tartotta a sok teológiai veszekedést, és távol is tartotta magát ezektől. Vitázás helyett a megértés hídjait kereste, ezért lemondott a maximális követelésekről, engedékenyen megtette az első lépést a párbeszéd felé, megelőlegezte a bizalmat és a bizonyosságot – és éppen ezt tekintette „annak a szabálynak, amelynek alapján a keresztények között győzelmet arat az ember: aki megelégszik a kevesebbel, az nyeri el az egész koszorút" (191. levél).

Elnéző és megegyezésre kész volt olyan partnerekkel szemben is, akiknek az álláspontját teológiailag nem osztotta, s nem abban kereste a békéhez és az egységhez vezető utat, hogy megegyezzenek valamilyen formulában, ami aztán csak újabb konfliktusok kiindulópontja, hanem az együttélésben: „Kérem, hogy ezen túlmenően semmit se kívánjatok meg. Meggyőződésem ugyanis, hogy hosszabb közösségi együttélés és közös békés gyakorlatok nyomán... az Úr megadja" azt, amire a vitás kérdések tisztázásához még szükség lenne (113. levél). *A dogmatikai egyetértés nem feltétele a közösségnek – ellenkezőleg,* Baziliosz abban reménykedik, hogy a dogmatikai egyetértés a közös élet gyümölcse lesz, mivel az talán

megnyit olyan lehetőségeket, amelyek a vaskalapos vitában senkinek sem jutnak eszébe. A merev tanbeli elhatárolódással szemben a vallási és ideológiai akadályokon túli, gyakorlati szolidaritás összekötő erejére épített. A kereszténység azt hirdeti, hogy a béketeremtésben és a testvériességben áll az üdvösség. *Az „aktív" tolerancia mint a szétválasztó dolgokon felülemelkedő szolidaritás hozzátartozik a keresztény identitáshoz;* Baziliosszal szólva: „Semmi sem olyan jellemző a keresztényre, mint a béketeremtés" (114. levél).

Effajta állásfoglalásai révén egy olyan tiszta keresztény, mint Baziliosz, kivétel volt békétlen kortársai körében, akik csak akadályozták ökumenikus munkáját. Az ókori egyház veszteséglistájára tartozik az is, hogy elveszítette a közösséget. Csak a késői újkorban lehet fordulatot észlelni az egyházi szakadások jellemző áramlatában, azóta, hogy közösségalkotó akciók és intézmények révén kísérletek folynak nagyobb közösség elérésére. Az egyházi veszekedéseken túlmenően *Baziliosz magatartása az emberek közötti, vagy az államokban és társadalmakban zajló kisebb-nagyobb konfliktusok szempontjából is jelentős.* Az egyházi, politikai és egyéb feszültségek, amelyek éppen elég gyakran állnak előttünk csalódást keltő valóságként, bizony, inkább beletörődésre ösztönöznek, mint bizonyosságra. Ennek ellenére: Jézus lemondása az erőszakról, Órigenész párbeszédre képes teológiája vagy Baziliosz elkötelezettsége, hogy „szeretetet" és békességet vigyen a különböző csoportok együttélésébe – mindez nem csupán az egyházak és vallások ökumenéje szempontjából szabadíthatja fel a remény és a motiváció tartalékait, hanem számos vallási, kulturális és etnikai identitás élete és fennmaradása szempontjából is egy mind szűkebbé váló világban.

Identitás a sokféleség és tolerancia közepette

Annak a kérdésnek a megválaszolásához, összeegyeztethető-e, s ha igen, hogyan, a keresztény identitás és a tolerancia, a korai kereszténység nem sokkal járult hozzá, még ha az elmondottakon túlmenően rá is lehetne mutatni egyre s másra, például a keresztényekre vonatkoztatott vallásszabadság Tertiullianus és Lactantius által támasztott követelményére, Nagy Konstantin feltűnő toleranciájára az ókori vallásosság iránt, vagy a gótok ariánus királyának, annak a Nagy Teoderiknek a toleranciájára, aki a 6. század elején Genovából a zsidókhoz intézett levelében ezt a sokat idézett mondatot írta le: „Semmilyen vallási meggyőződést nem parancsolhatunk meg, mivel senki sem lehet arra kényszeríteni, hogy akarata ellenére higgyen." Mindezek persze oázisok a keresztény türelmetlenség sivatagában. *Egészében véve a korai keresztények sem a teológiában, sem az egyházi gyakorlatban nem voltak képesek a toleranciára. A vallásszabadság értelmében vett tolerancia nem volt ugyan teljesen ismeretlen, de peremjelenség maradt* (amint egyébként a zsidóságban is). Csak a felvilágosodás révén vált a vallásszabadság a teológia és az egyház, és egyáltalán a vallások témájává, és a jelenlegi pluralizmusban olyan intenzív vita folyik a toleranciáról, mint korábban soha a kereszténység történetében. Ahhoz, hogy értékként ismerjék fel, és a gyakorlatban is begyakorolják a toleranciát, a mai keresztények csak korlátozottan tanulhatnak valamit történelmükből, ha egyáltalán tanulhatnak valamit, és saját illetékességükre és kezdeményezéseikre kell hagyatkozniuk.

E feladat megoldásához kétségtelenül számos nehézséggel kell megküzdeni. *Hogy miért éppen a keresztény egyházaknak esik annyira nehezükre a tolerancia, ez – az említett kora keresztény konvertita-mentalitáson kívül – összefügg azzal a képpel is, amelyet az ókori egyház már igen korán megalkotott a maga eredetéről és történetéről.* Minden egyházi hagyományt azok a kereszténység kezdeti idejére vonatkozó elképzelések határoznak meg, amelyek megnehezítik a teológiák és az egyházak számára, hogy bánni tudjanak a sokféleséggel és a toleranciával. Ezekben a gondolkodási szokásokban az identitás általában konformitást jelent. *Ennek értelmében a kezdet kezdetén az egység áll, mégpedig abban az értelemben, hogy minden kérdésben szóbeli és tényleges összhang volt* – s mindazt, ami „kilóg" az egységből, egy alacsonyabb minőségű későbbi időszakra teszik. Ez a történelemkép, amelynek kezdetén csupán harmónia és egyetértés létezik, olyan egyházi és teológiai gondolkodási akadályokat támaszt, amelyek megakadályozzák, vagy legalábbis megnehezítik azt, hogy a keresztény identitást másképp fogják föl, mint a konformitás révén. *Egy ilyen modellben aligha lehet elhelyezni a sokféleséget és a toleranciát.*

A korai kereszténység modern történet-kritikai kutatása viszont arra tanított meg, mennyire színes volt a tényleges valóság. Már a legrégibb fennmaradt iratokban és azokban a hagyományokban, amelyekre ezek épülnek, a keresztény teológiák és élettervezetek hihetetlenül széles palettájával találkozunk. Sokféle módon és rendkívül rugalmasan zajlott le az egyházi struktúrák kifejlődése, a keresztény közösségek és teológusok igen sokféleképpen viszonyultak a nem-keresztény világhoz és kultúrához. Tekintettel a kereszténység kezdettől fogva fennálló sokféleségére azt kell mondanunk, hogy a sokféleség a (kora) keresztény önmeghatározás szilárd alkotóeleme. *A (kora) keresztény önmeghatározás annak a látszólagos ellentmondásnak a révén tűnik ki, hogy az egységet és a sokféleséget nem ellentétes erőkként, hanem egy pluralista egyetemesség egymást kiegészítő nézőpontjaiként szerkeszti meg.*

A kereszténység identitásának effajta, dialogikus és dinamikus sokféleségben megvalósuló szemléletmódja – szembeállítva a hagyományos, statikus-harmonizáló modellekkel – nyilvánvalóan jobban lehetővé teszi, hogy elviseljük a tőlünk idegen jelenségeket, a bennük megmutatkozó sajátos igényekkel együtt. Nem véletlen, hogy *a tolerancia fogalma és elképzelése* – keresztény motívumokból és keresztény alkotóelemekkel is – *csak akkor bontakozhatott ki, amikor a felekezetiesedés, a vallásháborúk és a felvilágosodás messzemenően feltörte a homogén politikai-társadalmi struktúrákat és az évszázadokon át bejáratott történeti-teológiai gondolkodási mintákat,* s ezt követően a teológiában és az egyházban is tere támadt annak, hogy saját eredetünket és saját történelmünket más előfeltételek alapján vegyük szemügyre és más kategóriákkal írjuk le, mint az egység és az egyetértés kategóriái, amelyek fenyegetően állnak szemben a sokféleséggel és az egyet nem értéssel. A saját eredetükről alkotott, uniformizált kép és a vele együtt járó gondolkodási akadályok persze változatlanul megvannak sok keresztény és papi személy fejében, és ez alighanem nem lebecsülendő oka annak, hogy mi, keresztények változatlanul nehezen boldogulunk a sokféleségben megjelenő identitással és a hozzá tartozó toleranciával. Lehetne másképp is...

Forrás: Orientierung, 2002. február, Nr. 3

Jean-Pierre Voiret

Adriano de las Cortes szerencsétlen utazása

Időről időre előfordul, hogy eldugott provinciák kevéssé használt könyvtárában ismeretlen vagy elkallódottnak hitt, értékes kéziratra bukkan az ember. Viszont nem nagyon gyakran fordul elő, hogy nagy, élénken látogatott fővárosi könyvtárban találunk kiadatlan kéziratot, amely közelebbi vizsgálatra oly értékesnek tűnik, hogy jogosnak látszik a következő kérdés: Az ég szerelmére, miért épp ezt a szöveget nem bocsátották még rendelkezésére könyvként a széles, vagy legalábbis a tudományos publikumnak?! Pedig pontosan ez lett a sorsa annak a beszámolónak, amelyet a 17. században Adriano de las Cortes jezsuita misszionárius írt kínai tartózkodásáról. Igen érdekes, részletes és rendkívül tanulságos kézirata (*Relación del viage, naufragio y captiverio que, con otras personas, padeció en Chauceo, reino de la gran China, con los demás que vió en lo que della anduvó, 1625*) évszázadok óta hevert a világhírű londoni *British Library* polcain úgy, hogy csupán történészek ritka tudományos dolgozatai említették meg néhány alkalommal. Ennek oka kell hogy legyen. Mielőtt tárgyalni kezdenénk a lehetséges okokat, röviden le kell írnunk – miután a szöveget 1991-ben Spanyolországban (*Adriano de las Cortes, Viaje de la China, Alianza, Madrid*), s aztán 2001-ben Franciaországban kiadták (*Le voyage en Chine du pére Adriano de las Cortes s.j., Editions Chandeigne, Paris*) – a misszionárius kalandjait, azok történelmi hátterét, valamint beszámolójának alapvonásait.

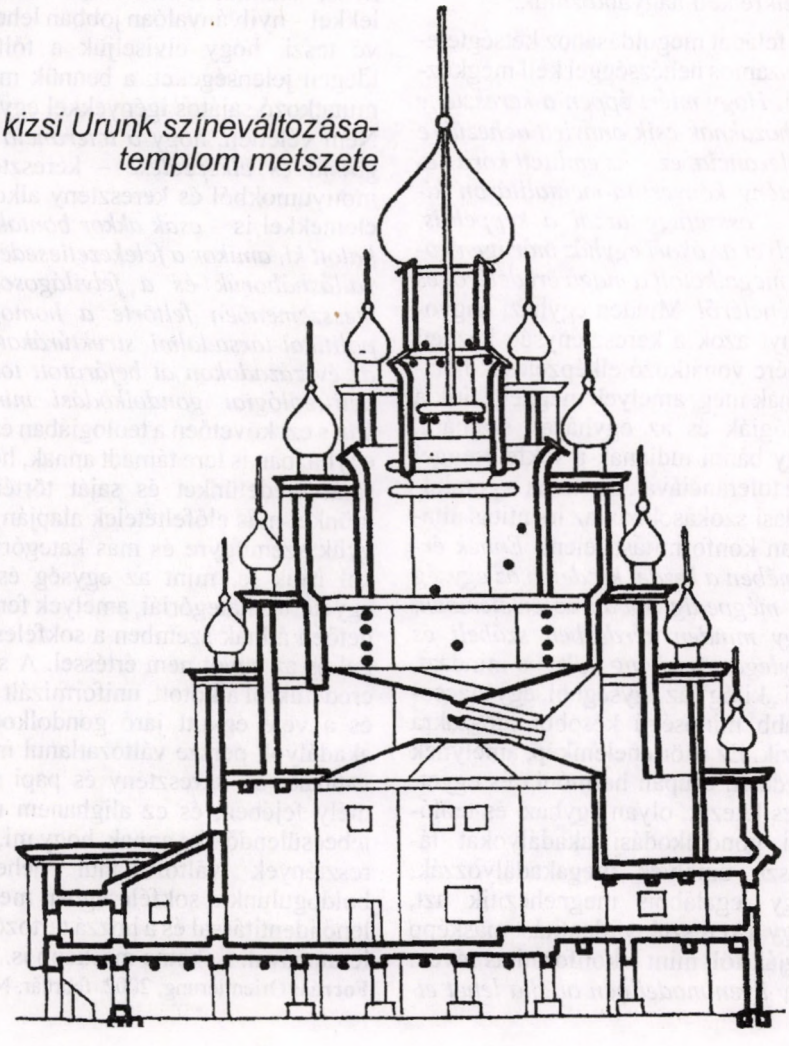

A kizsi Urunk színeváltozása-templom metszete

Vihar, tragikus következményekkel

1625. január 25-én egy spanyol galeotta (*egyárbocos, part menti hajózásra szolgáló vitorlás)* hagyta el Manilát, az akkor spanyol fennhatóság alatt álló Fülöp-szigetek fővárosát, hogy Makaóba, a dél-kínai partvidék jelentős portugál kikötőjébe menjen. E két város akkoriban rászorult arra, hogy jobban összetartson, ugyanis meg kellett védeniük közös gazdasági, gyarmatosítói és misszionáriusi érdekeiket a hollandok növekvő konkurenciájával és katonai nyomásával szemben. A manilai *Audiencia* (a gyarmat afféle legmagasabb adminisztrációs tanácsa) és a jezsuiták tartományfőnöke ez okból küldött hajós delegációt *Adriano de las Cortes* vezetésével Makaóra. Beszámolójában *de las Cortes* nem írja le az utazás pontos diplomáciai szándékát, de feltételezhetjük, hogy a Fülöp-szigetek és Makaó közti szorosabb együttmunkálkodást akarták szerződésben rögzíteni. A hajó több kereskedőt, néhány papot, valamint nagyobb pénzösszeget is szállított a célállomásra.

A küldöttséget sajnos hamarosan szerencsétlenség éri. Néhány napi navigálás után ugyanis a hajó erős viharba keveredik, észak felé sodródik el, s ráadásul a tengerpart kedvezőtlen pontján fut zátonyra, s törik össze: Denghai környéke szegény, két provincia (Fujian és Guangdong) határán fekszik, hegylánc választja el a belső területektől, s olyan vidéken van, ahol az embereknek, sem a népnek, sem hatóságainak sejtelmük sincs a keresztény misszióról, semmi kapcsolatuk nincs Makaóval, ill. Guangzhouval (Kantonnal), és semmilyen idegen nyelvet nem beszélnek. Mivel a kalózkodás és a hajótöröttek kifosztása is nyilvánvalóan hozzátartozik a szegény partlakók „mesterségéhez”, először is kifosztják a hajót, s tökéletesen kirabolják a legénységet és az utasokat, még ruháikat is leszaggatják róluk. A partra vetődöttek némelyikét egyenesen megölik, a maradékot pedig fogságba ejtik. A helyi mandarin fedezi ezt az eljárást, s ennek fejében az ő markát üti a zsákmány oroszlánrésze.

Az igazságért fáradozó hatóság

A túlélőket aztán, részben egymáshoz láncoltan, elfogott kalózokként és banditákként diadalmenetben viszik a legközelebbi körzeti fővárosba, s kiszolgáltatják az ottani hatóságnak, majd innen egy magasabb fokú hatósághoz szállítják őket és így tovább. De minden egyes magasabb fokú bíróságon egyre gondosabb és alaposabb kikérdezésnek vetik alá őket, egy alkalommal egyenesen rekonstruálják a hajótörés helyének eseményeit. Hosszú várakozás után a harmadik fórumtól kezdve tolmácsokat is alkalmaznak. Az első fordítók nyelvi ismeretei sajnos igen gyatrának bizonyulnak, de ez a helyzet is fórumról fórumra javul, úgyhogy a foglyok egyre nagyobb sikerrel tudják bemutatni foglyul ejtésük igazi történetét. Mivel azonban az első fokú hatóság, a helyi mandarin természetesen szilárdan ragaszkodik saját változatához, vagyis hogy a hajó legénysége támadást intézett az ő part menti faluja ellen, s egyre újabb tanúkat sorakoztat fel, a foglyoknak a számos fórum között lezajló kálváriája összességében több hónapra húzódik el. *De las Cortes* azonban becsületesen elbeszéli, hogy az egyre magasabb fokú bírák egyre enyhébben és tisztességesebben bánnak a partra vetődöttekkel, miután fokozatosan felfedték az első fórum számos hazugságát. A végén a provincia fővárosába, Kantonba, a legfőbb igazságügyi hatósághoz küldik a számos jegyzőkönyvet, s a bírák beszámolóit és állásfoglalásait.

De las Cortes tehát igen pozitív képet fest a kínai igazságszolgáltatásról – arról az igazságszolgáltatásról, amely a nyelvi nehézségek és a számtalan intrika ellenére komolyan fáradozik azért, hogy a számtalan nyilatkozatból kiszűrje a bonyolult igazságot. Azt is megtudjuk, hogy a procedúra végén szigorúan megbüntetik a hazugságon és rabláson kapott első fokú hatóságot, azaz a helyi mandarint, valamint a tengerparti lakosságot. Ez egyébként azért meglepő, mert a szóban forgó események a Ming-dinasztia uralkodásának vége felé zajlanak le (a dinasztiát 1644-ben döntik meg véglegesen a mandzsuk), tehát egy olyan korszakban, amelyet a történelemkönyvek a dekadencia és a korrupció koraként írnak le. A *de las Cortes* által leírt valóság viszont olyan korrupciót mutat, amely ebben az esetben a dél-kínai igazságügyi hatóságoknak csupán egyetlen – mégpedig a legalacsonyabb fokú – fórumát terheli teljes egyértelműséggel. Mindazonáltal azt is mutatja, hogy a kantoni legfőbb hatóság ismét megpróbál hozzájutni a hajótörés után eltűnt pénzhez, de úgy tűnik, nem feltétlenül azért, hogy visszaadja a spanyoloknak.

Ügyük előrehaladása azonban nem teszi sokkal kellemesebbé a foglyok helyzetét: Azok a katonák és egyszerű polgárok, akiknek a tárgyalások hosszú hónapjai alatt őrizniük kell, ill. el kell szállásolniuk a hajótörötteket, saját zsebükbe csúsztatják annak a pénznek egy részét, amelyet a hatóság a „gyanúsítottak” elhelyezésére és táplálására biztosított, így azoknak szalmán kell aludniuk, és többnyire csak szegényes, egészségtelen ételmaradékot kapnak. *De las Cortes* azonban leírja a lakosságnak a nagy népsűrűség miatti szegénységét is, ezért a sorok között megértjük, hogy az „alacsony” nép sem él sokkal jobban, mint a foglyul ejtett, vélt kalózok.

Érdekfeszítő, de nem „épületes” beszámoló

Miután röviden bemutattuk Adriano de las Cortes kéziratának fő témáját, térjünk vissza eredeti kérdésünkhöz, és kérdezzük meg, beszámolóját miért nem jelentették meg az európai jezsuiták. A rend ugyanis ekkoriban, a 17. század második, s a 18. század első felében fejtette ki a legerősebben publicisztikai és propagandisztikus tevékenységét, vagyis abban a korszakban, amikor éppen Kína volt a tárgya a hihetetlen intellektuális kíváncsiságnak Európában, s a rendnek egyidejűleg hatalmas kihívásokkal kellett megküzdenie (ld. az ún. rítusvitát). Adriano de las Cortes szövege a szó igazi értelmében hallatlanul érdekes volt, mégpedig nem csupán azért, mert részletesen írt le egy, a távoli Dél-Kínában, a lassan véget érő Ming-korszakban játszódó, bonyolult és hosszú jogi ügyet, hanem azért is, mert a spanyol misszionáriusnak volt ereje ahhoz, hogy a hosszú, egyéves szenvedés idején, egyik hatóságtól a másikhoz utasítva, félelmetes pontossággal és részletességgel megfigyelje az őt fogságban tartó országot, és – később, amikor már igénybe vehetett tolmácsokat – kikérdezze az embereket. De nem felül-, hanem alulnézetből, sőt a legalul elhelyezkedők szemszögéből írta le Kínát, egyébként rendkívül tárgyilagosan, különösebb szimpátia nélkül. Ez a börtönök Kínája volt, a mezítlábas, fajárommal és láncokkal megbilincselt rabok Kínája, a szintén szegény katonáké, akik a náluk is szegényebbek és a foglyok rovására javították fel kétes javadalmazásukat, valamint azoknak a nyomornegyedeknek a Kínája, amelyekben az eljárás során szegény magánembereknél helyezték el a foglyokat.

Csakhogy Kína effajta mélységeinek leírása éppenséggel nem illett bele az akkori európai jezsuiták koncepciójába. A jezsuita elöljárók számára ugyanis elsődleges fontosságúnak ama nézet terjesztése tűnt, amelyet Matteo Ricci alakított ki a kínai misszióról, ez a misszió pedig a kínai társadalom legfelső rétegére irányult – a mandarinokra. Ha szemügyre vesszük az akkori jezsuita propaganda legismertebb iratát – az ún. Lettres édifiantes et curieuses des missions-t –, akkor meg kell állapítanunk, hogy de las Cortes beszámolói nagyon is „curieuses” (érdekfeszítőek, egzotikusak és tájékoztatóak) voltak ugyan, de éppenséggel egyáltalán nem „édifiantes” (épületesek, a missziót segítőek és – főképp a kezdődő rítusvitát tekintetbe véve – politikailag-stratégiailag megfelelőek). Miért? Nos, Adriano de las Cortes munkája, amint mondtuk, szinte kizárólag a kínai népesség legalacsonyabb rétegeivel foglalkozott, miközben Ricci követőinek fő érdeklődése a mandarinátusra irányult elsődleges célközönségként. Ráadásul Cortes azt mondta – nem közvetlenül, de a sorok között mégis meglehetősen határozottan –, hogy a közönséges nép körében inkább csekélyek a misszió esélyei. Ha néhány tudós érdeklődött is a jezsuiták filozófiai nézetei és tudományos ismeretei iránt, és egyesek feltételezték is, hogy ezen érdeklődésük révén meg lehet nyerni őket a vallási eszméknek, a nép körében természetesen használhatatlan volt ez az eljárás. Ezt a népet a következő ismertetőjegyek jellemezték, ahogyan Cortes megmutatta: Ősrégi kultúrája volt, amelyben igen erősen gyökerezett, nagyon erős, szintén igen régi és igen mélyen gyökerező értékei voltak, és – még a legalacsonyabb rétegekben is – mélységesen meg volt győződve e kultúra és ezen értékek fölényéről. Ez valóban nem volt kedvező talaj egy új vallás és új értékek magjának elvetéséhez.

Cortes üzenete tehát nem olyan üzenet volt, amely beleillett volna a korabeli rendi propaganda kereteibe. Ez a propaganda ugyanis hivatalosan a következő adatokat közvetítette Európába teljes világossággal: A missziónak hallatlan esélyei vannak, mivel a mandarinok jóindulatúak irántunk; talán még maga a császár is hamarosan megtér a kereszténységhez!

Nem jó hír...

Ha összefoglaljuk a különböző, valószínű okokat, miért is süllyedt Adriano de las Cortes kitűnő írása a meg nem jelentetett kézirat állapotába – jóllehet visszatérése után egyházi elöljárói kifejezett kérésére kézbe kellett vennie szövegének megszerkesztését –, akkor azt látjuk, hogy ez az írás különböző okokból alkalmatlan volt az európai megjelenésre: Először is, amint mondottuk, elsődlegesen az alacsony néprétegek életét tárgyalta, és azt, amit manapság az általa nem önként meglátogatott provincia „földalatti valósága történetének" neveznénk, nem pedig azt a réteget, amely akkoriban a jezsuita rend célközönsége volt: a mandarinátust. Másodszor, beszámolója (azért) nem volt „adekvát", mivel utazását „banális" diplomáciai-gazdasági misszióként tervezték Makaóra, nem pedig úttörő jellegű missziós útként az ismeretlenbe, a vértanúságig terjedő vallási üldöztetés minden veszélyével. Beszámolója ennyiben túl kevéssé volt „érdekfeszítő". Harmadszor, leírása csak keveset foglalkozott a vallással. Adriano de las Cortes elöljárói kifejezetten azt kívánták, hogy írjon beszámolójához egy záró fejezetet a kínai misszióról. Ez nyilvánvalóan nem volt ínyére a szerzőnek, főként mivel a szövegben teljesen világosan megmondja, hogy csak azt akarta leírni, amit valóban saját maga látott – a kínai misszióból pedig valóban keveset élt meg. Bárhogyan legyen is, egészsége amúgy is romokban hevert, és ezt az utolsó, innenonnan összeszedett missziós beszámolókból összetákolt fejezetet nem sikerült halála (1629) előtt befejeznie.

Műve tehát nem az volt, amit kívántak tőle: nem volt missziós beszámoló, szó sem esett benne vértanúságról, császár közeli körökről, hősökről, és egyáltalán, nem sokat beszélt a vallásról. Ezt nem lehetett propagandisztikusan felhasználni a misszió javára, valahogy nem sugárzott eléggé fennkölt légkört. Túlságosan otromba volt, túl közvetlen, túlságosan földközeli. Viszont éppen ez adta a könyv etnológiai minőségét, csakhogy Európában akkoriban még nem volt kereslet az etnológiára.

...de adatok kincsestára

Cortes szövege az etnológiai irodalmat megelőző beszámolóként mégis valóságos kincsesbánya volt. Meghaladná egy recenzió kereteit, ha részletesen beszámolnék erről, de egy példán mégis szeretném megmutatni, mire gondolok:

Milyen hihetetlenül részletesen és „földközelien" végezte megfigyeléseit Cortes, azt különösen hatásosan mutatja például az a négy oldal (246–250. o. a francia kiadásban), amelyet egyedül annak a témának szentelte, milyen széles körű volt az újraértékesítés a 17. század Dél-Kínájában. Itt igazán behatol a legkisebb részletekbe is, és hamis gátlások nélkül mutatja be, mi minden csinálnak és állítanak elő a kínaiak pl. zöldséghulladékból és tojáshéjból, kihullott hajszálakból és papírdarabkákból, anyagmaradékokból és az utca mocskából, halszálkákból és állati csontokból, fémforgácsból és fakéregből stb. Vagy olvassuk el, mondjuk, a X. fejezetet a dél-kínai börtönökről, vagy annak a hivatalnoki vizsgának a leírását, amelyet egy körzeti fővárosban figyelhetett meg 1625 nyarán, avagy a XXIII. fejezetet „a kínaiak temperamentumáról, fizikai megjelenéséről és hajlamairól". Néhány sort szeretnék lefordítani a szerző tollából, hogy az olvasó megtudja, milyen lelkületből fakadt munkájának pontossága és alaposság:

„Igen közönséges dolgokat írtam le, de igen részletes módon. Sajátos szándékom ugyanis az volt, hogy azt mutassam meg, amit a kínaiak azáltal rejtenek el országukból, hogy gyakorlatilag nem engednek be idegent. S ha váratlan események következtében mégiscsak »becsöppen« néhány idegen, akkor a kínaiak sikeresen fáradoznak azon, hogy megakadályozzák távozásukat. Ez gyakran előfordul Kínában, és több, különböző országokból származó idegennel találkoztam ott, akik letettek arról a reményről, hogy valaha is elhagyhatják Kínát: még ahhoz sem volt meg a szabadságuk, hogy akadálytalanul beszéljenek velünk. Ezért nem tűnt fölöslegesnek számomra, hogy oly sok részletet közöljek, amennyit csak lehetséges, mivel mindig nehéz dolog ezeket megtudni. Ha azonban az olvasó ezeket a látszólag jelentéktelen apróságokat beilleszti mások általánosító beszámolóiba, amelyek már megjelentek Kínáról, akkor képes lesz arra, hogy teljesebb képet alkosson magának az országról. Ha pedig mások már beszámoltak az én részletes adataimról, akkor kiegészítő tanúságtételem megengedi majd, hogy a már ismert tényeket megerősítse vagy megcáfolja, hiszen Kínáról csak kevesen számolhatnak be egyáltalán, s ezek közül is a legtöbben kereskedők, akik évente csak egyszer, a kantoni vásár idején, s csupán e nagy város kikötői elővárosait tudják megfigyelni a folyó felől. Még az én esetemben is hozzá kell fűzni, hogy gyakran szenvedtem az idő és a megfelelő tolmács hiányától: Egy ekkora birodalom dolgai ugyanis annyira számosak, oly fontosak, oly ismeretlenek és oly bonyolultak, hogy még a bennszülöttek sem kaphatnak teljes áttekintést róluk" (274-275. o.).

A szerző, aki saját szemével látta belülről mandarinok, közepesen gazdag és egészen szegény kínaiak házait, s azokat teljes részletességgel írta le a 335–343. oldalon, a 343. oldal végén megmutatja, mennyire tárgyilagosan közelített feladatához: „Ami az alkirályi palotákat illeti, amelyeket magam nem láttam, biztos forrásból megtudtam, hogy igen terjedelmes épületegyüttesek. Számos épületből állnak, melyek közül néhány többemeletes, valamint melléképületekből. Nem vagyok azonban abban a helyzetben, hogy ezeket a palotákat magam írjam le: Ha ugyanis csupán azt adnám vissza, amiről beszámoltak nekem, túl nagy lenne annak a veszélye, hogy ostoba hibákat vétek."

Végül: néhány más tulajdonsága még értékesebbé teszi a Chandeigne Kiadó kötetét. Először is tartalmazza az eredeti beszámoló számos rajzát: Manilába történt visszatérése után ugyanis *de las Cortes* egy, a Fülöp-szigetekre emigrált kínai művésszel számos rajzot készíttetett azokról a tárgyakról, emberekről és helyzetekről, amelyeket és akiket a szárazföldön látott és megtapasztalt (eszközök, szerszámok, ruhák, kiegészítők, fegyverek, kézműves jelenetek, mandarinok hétköznapi és bírói öltözékben, állatok, szobrok, épületek, erődök stb.). Mivel ezek a rajzok az ő irányításával és ellenőrzésével készültek, abszolút valódi és szemléletes képi tanúságai a kor dél-kínai valóságának. Másodszor, a kiadó ragyogó földrajzi azonosító munkát végzett: Az eredeti szöveg (a kínai megközelítő spanyol-portugál fordításainak keveréke) nem egykönnyen értelmezhető város-, körzet- és provincianeveit gyakorlatilag makulátlanul megfejtve és modern átírásban közli franciául. Végezetül szintén igen jó teljesítményt nyújt a lábjegyzeteket, a jegyzékeket (külön hozza a földrajzi neveket, a személyneveket és a tárgyi fogalmakat!) és a bibliográfiát illetően is. Ezt külön ki kell emelni, minthogy Franciaországban meglehetősen ritka ez a minőség.

Forrás: Orientierung, 2003/67

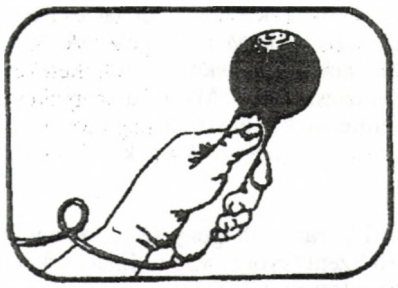

Isten erős volt, Jézus azonban hiányzott

Az Afrikából elhurcolt rabszolgák kereszténysége

Interjú ***Danielle Palmyre*** kreol teológusnővel

Palmyre asszony, mit jelent kreol kereszténynek lenni?

Ennek a kérdésnek a megválaszolásához mindenekelőtt történelmünkről kell mesélnem. Erről többnyire sejtelmük sincs Európában az embereknek. Ahhoz, hogy megértsenek minket, döntően fontos: Minket, vagyis az elődeinket Afrikában tették rabszolgává, s aztán Mauritiusra exportálták őket. A rabszolgakereskedők, illetve fehér, brit vagy francia vevőik, Mauritius urai súlyt helyeztek arra, hogy teljesen gyökértelenített, frissen megkeresztelt néger nőket és férfiakat importáljanak. Szándékuk az volt, hogy a cukorültetvényeken dolgozó fekete rabszolgáknak ne legyen közös nyelvük, ne ápoljanak közös emlékeket, ne tiszteljenek magukkal hozott, közös istenségeket. A tökéletesen gyökértelenített rabszolgaréteg, amelynek tagjai nem tudtak beszélni egymással, növelte a biztonsági tényezőt a befektető gyarmatosító urak számára. Kiegészítő „biztonsági rendőrségként” szolgált a keresztség: általa vallásilag is elvágták azokat a gyökereket, amelyek afrikai hazájukhoz kötötték a rabszolgákat, elidegenítették, és bekebelezték őket új fehér uraik uralmi világába.

Szörnyű praktikák. A kereszténység miféle története fejlődött ki aztán a rabszolgák körében?

Nem létezett oktatás, felvilágosítás, az embereket elérő prédikáció az elidegeníthetetlen személyi méltóságról, tehát az emberre vonatkozó elemi keresztény-teológiai tanításról. Így aztán meglehetősen új még az arra vonatkozó oktatás, hogy mint minden ember keresztény testvérének – tekintet nélkül az emberek bőrszínére, fajára, vallására, vásárlóerejére, osztályhoz tartozására és származására – milyen jogaim vannak. Ez az oktatás csak a 20. század utolsó negyedében kezdődött el. Mauritiusi katolikus egyházunk azonban megtért. És hogyan! Egyházként ebből a felvilágosodásból, az emberi méltóság kereséséből és újrafelfedezéséből merítjük erőnket, dinamikánkat és fiatalosságunkat. Igen, én teljesen elköteleződtem – méghozzá vezetőként – ebben az egyházban. Munkánkat szépnek látom, például amikor a bibliaolvasás során közösen fedezzük fel az egyházközségekben Jézus jelszerű cselekvéseinek és példázatszerű tetteinek felszabadító erejét.

Mit jelent az egyház megtérése?

Azt jelenti: A fehér felső réteg francia irányultságú, franciául beszélő és gondolkodó egyháza, annak fehér papokból, misszionáriusokból, iskolanővérekből és prelátusokból álló hierarchiája, illetve a kreolokból mint a rabszolgák utódaiból álló alsó osztály a múlté. A mauritiusi egyház jól előkészített zsinaton erősítette meg megtérését.

Hogyan megy végbe a megtérés?

Például azáltal, hogy házas kreol teológusnők – akárcsak én – felelősséget vállalnak. Ami engem illet, más teológusokkal és teológusnőkkel együtt részt veszek papi utánpótlásunk vagy hitoktatónőink teológiai képzésében. Katolikus egyházunk megtérése, hogy egy másik példát mondjak, azt jelenti, hogy elfordulunk attól az önelégültségtől, amely a mauritiusi többséggel szemben jellemzett minket. Keressük a vallási párbeszéd és a még létrehozandó ökumenikus együttműködés lehetőségét a hindukkal. A mauritiusi emberek többsége hindu származású.

Mi minden különbözteti meg a kreol népességet az indiaitól?

Mauritius népességének kereken 52 százaléka indiai származású. Az indiaiak általában hinduk, de vannak köztük muszlimok is. Velünk, kreolokkal ellentétben ők sosem voltak rabszolgák. A fehér földtulajdonosok kulikként hozták ide őket, hogy az ültetvényeken robotoljanak. De egész csa-

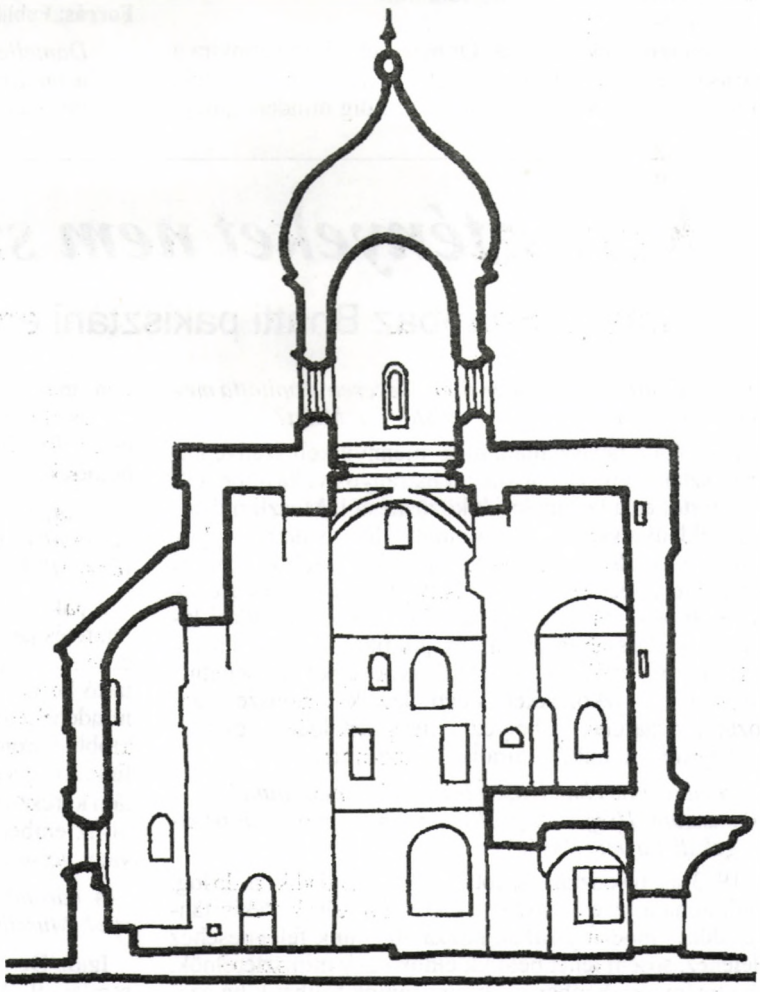

A novgorodi Teodorosz Sztratilatész-templom metszete

ládok és klánok jöttek, és magukkal hozták istenségeiket meg papjaikat. Nem fosztották meg őket gyökereiktől olyan szándékosan és rettenetes módon, mint a fekete rabszolgákat egy évszázaddal korábban.

Mit tesznek Önök a hindukkal közösen?

Egyházunk elindított például egy „szivárványközpontot" a vallásközi dialógus érdekében. Elzászi szerzetes papok vezetik. Ebben a központban nemcsak előadásokat tartanak, hallgatnak és vitatnak meg, hanem közösen meditálnak és imádkoznak is.

Ön bemutatta a rabszolgák kereszténységének drasztikus társadalmi-kulturális összefüggéseit. Miféle teológia fejlődött ki ebből?

A kreol keresztények nem a szentháromságos Istenben hittek, és nem vele élték életüket, hanem egy kettősséget tiszteltek, amely az Atyaistenből és a Szentlélekből állt. Egy patriarchális Istent tiszteltek, a világ teremtőjét. És a Szentlelket, mivel a sok szellem mindenütt jelenlévő versenyében az volt a legerősebb.

És Jézus Krisztus?

Hogy tömören és vaskosan fejezzem ki: Ő nem létezett. Legalábbis élőként nem. Viszont szerepet játszott megkínzott holttestként. Ezzel az igazságtalanul megölt emberrel össze tudták kapcsolni saját szenvedéseiket és az ősök szenvedéseit, az egykor eladottak és elhurcoltak szenvedéseit. Ez költői módon történt a néphitben, énekekkel, szobrokkal, rítusokkal és ünnepekkel, a lehető legkülönfélébb módokon.

És a feltámadás?

Európai fülek számára furcsán hat, ha elmondom, de a feltámadás gyakorlatilag nem történt meg. Jézus a fájdalmak embere, a megkínzott volt és maradt. Egy közülünk, ez természetes, de egy védtelen, tehetetlen, meghalt ember. Olyan alak, aki köré mély szomorúság rakódott.

És Mária, Jézus anyja?

Mária rendkívül eleven volt. Őt nem vette körül annyira a szomorúság sem, mint Jézust, a fiát. Máriát azért tisztelték, mivel mindig „türelmes" volt, mivel mindig mindent „megértett". Hozzá bármikor fordulhattak a nők, a férfiak és gyermekek egyaránt. Emiatt a különféle Máriák egész sokasága jött létre; ezek teljesen különböző kérésekben voltak illetékesek, a női problémáktól a pénzszűkéig... Mauritiuson gyakorlatilag az élet minden területének megvolt a maga Máriája, magától értetődően annak kegyhelyével és kegyképével együtt.

És a szentek?

Mindenekelőtt erős férfiak iránt volt igény. Olyanokra volt szükség, mint sárkányölő Szent György vagy Mihály arkangyal. A széles körű jogfosztottság világában, amelyben úgy tűnt, mindent gonosz hatalmak fenyegetnek, és amelyben semmi sem védte az emberek életét, nem volt-e kézenfekvő, hogy harcos szentekhez forduljanak?

A házasság és a család jobbára európai vonásokat hordoz az egyházi tanításban.

Ez nagy probléma. A rabszolgaság ugyanis szétrombolta a családokat. Itt többnyire nők és gyerekek alkotják a családokat, a férfiak jönnek-mennek. Egyházunkban ezért külön foglalkozunk a férfiak oktatásával, nevelésével.

Ön elemző módon, józanul, tárgyszerűen, múlt időben beszél a kreol keresztényi hitről.

Természetesen valláspedagógus is vagyok, egyházi szolgálatban álló embereket oktatok. A döntő azonban egyházunknak az emberek hitével szembeni magatartása. Nálunk nem létezik arrogáns, pedagogizáló „fölülről lefelé beszélés". Nem; az emberek hitében oly sok szeretet, vigasztalás és életbölcsesség lakott és lakik. Az emberek hite iránti tisztelettel és beleérzéssel kell a Biblia felszabadító üzenetére tekinteni, mégpedig az emberekkel közösen. Ez sikerülni is fog!

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

Forrás: Publik-Forum, 2002/12

Danielle Palmyre 45 éves, katolikus teológusnő Mauritiuson. Európában végezte teológiai tanulmányait, két felnőtt gyereke van.

„Keresztényeket nem szolgálunk ki"

Interjú Shabbaz Bhatti pakisztáni emberjogi aktivistával

Shabbaz Bhatti, Ön 1985-ben tizenöt évesen alapította meg a „Christian Liberation Front Pakistan"-t. Miért?

Saját bőrömön tapasztaltam meg, mennyit kell szenvedniük a pakisztáni kereszténveknek a hátrányos vallási megkülönböztetéstől és a társadalmi kiközösítéstől. Muszlim diáktársaim például elvertek a hitem miatt. Hogy valamit tegyek ezen elnyomás ellen, megalapítottam a Keresztény Nemzeti Frontot, amely időközben a pakisztáni vallási kisebbségek legnagyobb fedőszervezetévé vált. A pakisztáni vallási kisebbségek vallásszabadságáért és politikai jogaiért harcolunk, de eltérően attól, ahogyan harcias nevünk talán sejtetné, kizárólag békés eszközökkel és demokratikus módszerekkel dolgozunk. A harciasság helyett a kiengesztelődésre és a türelemre építünk a multikulturális Pakisztánban.

Ön „a vallási türelmetlenség legkirívóbb példájának" nevezi Pakisztánt. Hogyan képzeljük el a pakisztáni vallási kisebbségek diszkriminálását?

Az 1973-as pakisztáni alkotmánnyal kezdődik a dolog. Például: noha a keresztények sok száz éve élnek Pakisztánban, és döntő módon járultak hozzá államunk felépítéséhez és jólétéhez, sosem lehet belőlük elnök vagy miniszterelnök. Az alkotmány értelmében csak muszlimok tölthetik be ezeket a hivatalokat. A keresztények jogi értelemben is másodosztályú állampolgárok. A „tanútörvény" értelmében egy keresztény vallomása csak fele annyit ér a pakisztáni bíróságokon, mint egy muszlimé. A speciális sária-bíróságokon pedig, ahol keresztény nők muszlimok általi megerőszakolását és elrablását tárgyalják, keresztény ügyvédek nem működhetnek közre.

Az olyan emberjogi szervezetek, mint az Amnesty International, rendszeresen felhívják a figyelmet a „káromlás-törvénnyel" kapcsolatos visszaélésekre. Miért?

A pakisztáni büntető törvénykönyv 295/C §-a szerint halálbüntetés jár Mohamed próféta megsértéséért, becsmérléséért és meggyalázásáért, a Korán káromlásáért pedig életfogytig tartó börtön. E törvény bevezetése óta sok nem-muszlimot, mindenekelőtt kereszténveket vádoltak meg káromlással – az utóbbi három évben mintegy 150 keresztényt. Harcias muszlimok fegyverként használják a káromlás-törvényt a pakisztáni keresztények üldözéséhez. E törvény segítségével például az ember rossz hírbe hozhatja kellemetlen szomszédját vagy versenytársát, és megszabadulhat tőle.

A káromlás-törvény nem csupán keresztények ellen irányul. Muszlimokat is vádolhatnak káromlással.

Igaz. De mindenekelőtt kereszténveket vádolnak meg káromlással. Ezenkívül a káromlással vádolt muszlimokkal jobban bánnak a börtönben, mint a kereszténvekkel, nem kell kínzástól és bántalmazástól tartaniuk, és családjukat sem terrorizálják.

A káromlás-ítéleteket eddig mindig megszüntették másodfokon. Még egyetlen keresztényt sem végeztek ki a káromlás-törvény alapján.

Eddig. Röviddel ezelőtt azonban egy magasabb fokú bíróság első alkalommal hagyta jóvá az első fokon hozott halálos ítéletet. Ezenkívül iszlám fanatikusok több káromlás-vádlottat gyilkoltak meg lincsbíráskodással az ítélet kihirdetése előtt. Más vádlottak gyakran években át várnak perükre embertelen börtönfeltételek között, mivel a muszlim bírák és ügyvédek a harcias muszlim csoportoktól való félelmükben nem merik vállalni ezeket az ügyeket. Három évvel ezelőtt Lahorében a szélsőségesek lelőttek egy muszlim bírót, mivel az felmentett egy káromlással vádolt keresztényt. A keresztények effajta diszkriminálása elleni tiltakozásul követett el nyilvános öngyilkosságot 1998-ban John Joseph, Faisalabad katolikus püspöke.

A jogi jellegűek mellett másfajta diszkriminációval is szembesülnek-e a pakisztáni keresztények?

Pakisztánban vallási apartheid uralkodik. Némely étteremben vagy kávéházban például „Keresztényeket nem szolgálunk ki” feliratú táblák vannak kinn. A keresztények gazdaságilag is szenvednek hitük miatt. Nem tölthetnek be csúcspozíciókat közintézményekben. A vallási apartheid ily módon függő és gyenge gazdasági pozíciókba kényszeríti a keresztényeket.

A keresztény nőket kétszeresen is diszkriminálja Pakisztán macsó társadalma: hitük miatt, és nemük miatt. A keresztény háztartási alkalmazottakat például szexuálisan zaklatják muszlim munkaadóik. Ha feljelentik kínzójukat, azzal kell számolniuk, hogy amazok viszont lopással vagy káromlással vádolják meg őket.

Vannak olyan esetek, amikor iszlám szélsőségesek keresztény lányokat és házas nőket erőszakolnak meg, rabolnak el, és erőszakkal kényszerítik őket arra, hogy térjenek át az iszlámra. Az áldozatok családjai nem védekezhetnek e gyakorlat ellen a törvény előtti egyenlőtlen elbánás miatt.

Mi a helyzet az iskolákban? Hiszen 1973-ban államosították az egyházak magániskoláit, és csak ebben az évben adták vissza őket ismét az egyházaknak.

A keresztényeknek például kötelezően részt kell venniük az iskolákban az iszlám-oktatáson, és ki vannak téve az iskolai hatóságok önkényének is. Az egyik háztartástani záróvizsgán például a muszlim vizsgáztató megtagadta annak az ételnek a megkóstolását, amelyet keresztény diákok készítettek – s azok így nem tudták letenni a záróvizsgát.

Honnan ered ez a keresztények elleni gyűlölet Pakisztánban?

Ez az utóbbi harminc év fejleménye. Bár Pakisztánt 1947-ben az iszlám nevében alapították meg, az alapítóknak nem állt szándékukban teokráciát, istenállamot létrehozni. A hetvenes évek óta azonban megerősödtek és egyre nagyobb befolyásra tettek szert az iszlám pártok és harcias muszlim mozgalmak. Pakisztán ma keményvonalas iszlám állam. A pakisztániak többsége szélsőségesen gondolkodik, és ez befolyásolja a parlament többségét is.

Növekedett-e a nem-muszlim pakisztániakkal szembeni türelmetlenség?

Mindenekelőtt a keresztények érzik meg ezt a türelmetlenséget, mivel kereken nyolcmilliós létszámukkal ők alkotják Pakisztán legnagyobb és legláthatóbb vallási kisebbségét. Ezenkívül a pakisztáni keresztények váltak az iszlám szélsőségesek Amerika-ellenes gyűlöletének fő célpontjaivá is, mivel a kereszténységet általánosan azonosítják az USA-val és a Nyugattal. Iszlám szélsőségesek világosan kijelentették, hogy bosszúból az Afganisztán elleni amerikai támadásért a pakisztáni keresztényeket fogják célba venni. A keresztény templomok elleni merényletek megmutatták, hogy ez nem üres fenyegetés volt. Mi, pakisztáni keresztények mégis jó hazafiak vagyunk, szeretjük Pakisztánt, és nagyban hozzájárultunk felépítéséhez. Annál jobban fáj, hogy igazságtalanul bánnak velünk.

Úgy tűnik, hogy Pakisztán államelnöke, Pervez Musharraf tábornok liberálisabban gondolkodik vallási kérdésekben. Vallási türelemre szólít fel. Ok ez a reménységre?

Musharraf tényleg liberális férfi, de vallási kérdésekben tett liberalizálási kísérletei az iszlám keményvonalasok ellenállásába ütköznek. Hogy ne veszélyeztesse saját pozícióit, örökösen kompromisszumokba kell bocsátkoznia, és vissza kell táncolnia. 2000 áprilisában kijelentette, hogy új eljárásrenddel akar gátat vetni a káromlás-törvénnyel való visszaéléseknek, de az iszlám szélsőségesek nyomására megint rá kellett lépnie a fékre. Ezért mi, pakisztáni keresztények igencsak aggódunk a jövő miatt.

Kívánnak-e nemzetközi segítséget?

Elvárjuk az ENSZ-től, hogy tiltakozzék az emberi jogok pakisztáni megsértései ellen. A pápától azt reméljük, hogy imádkozni fog a pakisztáni békéért és igazságosságért – s az egész világ keresztényeit és keresztény szervezeteit is arra kérjük, hogy támogassák ügyünket.

Pakisztán 1973 óta iszlám köztársaság. Az ország rendelkezik – az „ősellenség” India ellen irányított – atombombával, és tagja a Brit Nemzetközösségnek. Pakisztán tekintélyuralmi katonai kormányzata szövetségben áll az USA-val. A 140 millió polgár 90 %-a muszlim. Az állami adatok szerint mintegy 3 millió keresztény van, de ez szám erős manipuláció lefelé, hangsúlyozza Shabbaz Bhatti keresztény polgárjogi harcos. Pakisztán egyházai több mint 8 millió hívőt számlálnak. A keresztények alkotják a legnagyobb vallási kisebbséget – a hinduk, a szikhek és a 19. században alapított ahmadia-szekta mellett, amelyet 1974-ben „nem-muszlimnak” nyilvánítottak, és vallásgyakorlását betiltották. Az ahmadiákat sokkal szigorúbban üldözik, mint a bizonyos helyeken elnyomott keresztényeket.

Stephan Moser

Forrás: Publik-Forum, 2003/8

Szerkesztőségi hirdetés

Köszönetet mondunk azon előfizetőinknek, akik az előfizetési díjnál nagyobb összeget fizettek be, illetve azon támogatóinknak, akik – bár lapunk az induláskor befizetett támogatásuk alapján jár nekik – alkalmilag, vagy időről-időre befizetett összeggel segítik munkánkat.

(Postai előfizetőink a kísérő cédula jobb alsó sarkában lévő, második hat számról olvashatják le, meddig érvényes az előfizetésük: év, hónap, nap.)

*

Kérjük mindazon hazai olvasóinkat, akik támogatói, tisztelet-, ajándék-, köszönet- vagy munkapéldányként kapják lapunkat (amint ezt a minden – postán továbbított számhoz – számhoz mellékelt kísérő cédula jobb alsó sarkában olvashatják), lehetőségeikhez mérten alkalmilag, vagy évenkint befizetett összegekkel támogassák lapunkat – kivéve természetesen azokat, akik ezt eddig is, kérésünk nélkül is megtették. Kérésünket az elmúlt évek nyomdai és postai áremelkedései, illetve az ÁFA kétszeresére emelkedése indokolja. (Kérjük, a befizetéseket belföldi postai utalványon, szerkesztőségünk címére adják fel.)

Támogatóink nagylelkűségét előre is köszönjük!

Anneliese Lissner

Ne legyetek már olyan türelmesek!

A végtelen türelmű vesződség, a hallatlan elővigyázatossággal és a legnagyobb mérséklettel folytatott beszéd, a teológusok távolságtartása és felvilágosult elhatárolódása az egyházi különutasokkal vagy éppen álforradalmárokkal szemben – mindezzel többé nem tudok azonosulni! Az egyház nyilvános megjelenési módja, ahogyan azzal hivatalos megnyilatkozásaiban, cselekvéseiben és legtöbb mértékadó hivatalviselőjében találkozunk, semmiféle jelzést és indítékot nem ad annak föltételezéséhez, hogy az egyház még a II. Vatikáni Zsinat nyomdokain jár a *Gaudium et spes* kezdősorainak értelmében: „Az emberek, különösen a szegények és szorongatottak öröme és reménye, szomorúsága és félelme Krisztus tanítványainak öröme és reménye, szomorúsága és félelme is. Nincs semmi igazán emberi, ami Krisztus tanítványainak szívében ne találna visszhangra..."

A világ katolikus keresztényei most már közel negyven éve erre a programra szavaztak, s a maguk részéről azon fáradoztak, hogy tettekre váltsák. A „fiatal egyházak" örömét és reményét – hogy az evangéliumot felszabadító üzenetként tapasztalhatják meg, valamint ösztönzésként a kizsákmányolás, a szegénység és az elnyomorodás elleni harchoz – a római egyház nem osztotta, hanem küzdött ellene, és elítélte mint a hit veszélyes átalakítását politikává. A hivatalos egyház nem tette magáévá az emberek szomorúságát és félelmét, és nem érzett együtt azokkal, akik bűnben élnek, akik csődöt mondtak, akik zátonyra futottak, akiknek a társkapcsolata tönkrement, hanem elfordult tőlük, morális alaptételekkel és kizárással felelt nekik. A keresztény elkötelezettségű nők és férfiak vágya, hogy társfelelősei és közreműködői lehessenek az egyházi struktúrák és hivatalok alakításának, csak a klerikalizálódás megerősödéséhez vezetett. A 20. század embereinek kérdéseit – akik a felvilágosodás, az iskolai oktatás, a tudományok, a médiumok és a demokratizálódás folytán egyre inkább önállóak és öntudatosak, a katolikus zsargon szerint „felnőttek" lettek – a hit középkori fogalmainak rögzítésével fojtották el. Ebből még a jószándékúaknál is legjobb esetben tanácstalanság és bizonytalanság lépett föl: Van-e még egyáltalán értelme a hitüknek.

Nem foglalhatunk többé állást Jézus Krisztus mellett, ha nem vagyunk már képesek szó szerint venni anyjának örökké tartó szüzességét, hét kenyér és néhány hal olyan tömegű megszaporítását, hogy ezrek jóllaktak belőle, a Mester vízen járását a Genezáreti-tavon és más, mély értelmű és csodálatos költőiséggel teli jeleket?

Vajon a keresztények számára tilos a kételkedő gondolkodás például a testi föltámadásról – tekintettel a kozmosz létrejöttével, fejlődésével, tágulásával, az élet eredetével és az ember fejlődésével kapcsolatos tudományos felismerésekre –, mivel az egyház a 20. és a 21. században is előírja, mit kell tényként hinni?

Tekintettel a „harmadik világ" nyomorgó embereinek reménytelen élethelyzetére, tekintettel a beletörődésre és kétségbeesésre, a jövőtől való félelemre és ennek életpusztító elfojtási módjaira, tekintettel az egyéni és a népeket elkábító egoizmusra – megengedhető-e, hogy az emberek Isten szeretete általi felszabadításáról és lehetséges üdvösségéről szóló megváltó üzenetet továbbra is csak családi kötődés nélküli, egyre zsugorodó számú férfiak hirdethessék „teljhatalommal"?

Egyre növekszik viszont azoknak a keresztényeknek a száma, akik megválnak az egyháztól, mivel nemmel válaszolnak az iménti kérdésekre. Azt pedig, hogy a maradók közül milyen sokan csak arra használják az egyházat, hogy az élet határpontjain szép ünnepben részesüljenek és vigaszt kapjanak az élet értelmét illetően, az egyházi adót fizetők és az ún. „gyakorlók" számának különbségén lehet lemérni. A beszélgetésekből aztán lépten-nyomon kiderül, hogy a még mindig elkötelezettek közül sokan a „minden remény ellenére való remény" alapján cselekszenek. De a minden remény ellenére való reményből nem támad magával ragadó mozgalom, bátorítás a beletörődöttek számára, kíváncsiság az érdektelenekben. Egy élettelen, megmerevedett, saját lényegét felemésztő és taszító szervezet nem jön mozgásba egyes élő sejtektől, aktív egyházközségektől, csoportoktól, köröktől.

Újból és újból olyan várakozásokkal és tételekkel nyugtatgattuk magunkat, amelyek óvták és védték a reformokat nem akaró egyházi szervezetet: „Voltak már sötétebb korok is, amelyekből ismét ragyogva és elevenen jött ki az egyház"; „mit számít tíz-húsz év szélcsend és visszalépés, amikor az egyház évszázadok alatt változik"; „abban kell bíznunk és arra kell várnunk, hogy a Szentlélek mozgásba lendíti az egyházat"; „a prófétákat mindig üldözték életük folyamán, és nem értették meg őket, de végül mégiscsak előmozdították a szükséges fejlődést". Ilyen jövőálmokkal fojtottuk el saját ellenállási energiánkat, altattuk el haragunkat, narkotizáltuk kétségbeesésünket.

Itt az ideje a határozott, hangos, nyilvános tiltakozásnak: A hierarchikusan tagozódott, az emberek hitén és lelkiismeretén „szent uralmat" gyakorló, a férfi nemre korlátozott, exkluzív papi hivatalt nem Jézus alapította! Az ő küldetése abban állt, hogy megnyissa az emberek számára az élet, mégpedig a teljes élet lehetőségét, fölébressze bennük az önbizalmat, a szeretet képességét, biztosítsa őket személyes méltóságukról és a megbocsátásról. „Vakok látnak, bénák járnak, halottak fölkelnek és a szegényeknek hirdetik a jó hírt."

Egyetlen egyház sem lehet egyedül üdvözítő, oly módon pedig végképp nem, hogy olyan hittételek elfogadására kötelez, amelyeket korlátozott érvényűvé tesznek a nyelv határai, az emberi megismerés teljesítőképessége, a mindenkori időértelmezés. Az egyházak és a világvallások, a tudományok és a művészetek képviselőinek, a hívő és nem hívő nőknek és férfiaknak figyelmes, tiszteletteljes, kíváncsi, a gondolkodásban örömöt lelő beszélgetésekben kellene megosztaniuk egymással az élet és a kozmosz titkai iránti hódoló tiszteletüket és csodálatukat, függetlenül attól, hogy megtalálják-e vagy csak sejtik-e bennük Istent, vagy éppenséggel hallgatnak erről.

A szimbólumok és jelek, a formák és rítusok, a rendek és struktúrák nem isteni eredetűek és nem Isten akaratából léteznek, hanem az emberek történelmével, kulturális és társadalmi helyzetükkel állnak kapcsolatban, ezért viszonylagosak és megváltoztathatóak. De képesek arra, hogy emlékeztessenek minket az emberiség nagy eseményeire, segíthetnek abban, hogy fölismerjük és elfogadjuk létrejöttünk folyamatát, feltételeinket és függőségeinket, tudatosítsuk felelősségünket az eljövendő korok és generációk iránt – föltéve, hogy érthetően tárják elénk és meg lehet kérdőjelezni őket, s hogy

mindenki számára nyitottak, akik meg akarnak nyílni feléjük.

Csakhogy nem mondunk-e le effajta tételekkel a reálisan létező egyházról, főként a katolikusról, de a protestáns egyházak sok válfajáról is? *Igen,* ha egy önmagában zárt rendszer megtartásáról van szó, annak a rendszernek a fenntartásáról, amely hivatkozik ugyan még arra a tételre, hogy „semper reformanda est”, hogy folytonosan meg kell újítani, de minden kívülről jövő ösztönzés nyomán csak megerősíti falait és sáncait. *Nem,* ha az egyházra is érvényes a tétel a búzaszemről, amelynek a földbe kell hullania és el kell halnia, hogy végül gazdag termést hozzon, amely képes táplálni mindazokat, akik éhezik.

Megéri-e még, hogy elköteleződjünk az egyház mellett? Számomra csak azután éri meg, ha világos nemet mondtunk mindarra, ami semmibe veszi az emberek szabadságát és saját felelősségét, nemet minden olyan rendelkezésre, amely korlátozza és röghöz köti a nőket, nemet minden olyan magatartásra, amely elnyomja és lealacsonyítja az embereket, nemet minden olyan gyakorlatra, amely a minden ember számára adott ígéretet, hogy teljes életet élhet, nem ebben a világban próbálja megvalósítani, hanem a túlvilággal vigasztalja őket.

Ezzel nem szeretném elbátortalanítani azokat, akik elkötelezetten dolgoznak az egyházban a laikusok szabadságáért és felnőttségéért, a nők egyenjogú közreműködéséért, az embereknek a szegénységből és a reménytelen nyomorból történő fölszabadításáért, a Föld megmentéséért és meggyógyításáért. De azt kívánom, hogy ne legyenek olyan türelmesek, és hogy mindig keressék a kapcsolatot azokkal, akik „kívül” vannak.

És ez a kérdés kínoz és nyomaszt engem: Hol fogják megtalálni az emberek azt a bizonyosságot, hogy őket magukat akarják és fogadják el, hogy a szeretet és az irgalom képes megbocsátani és megszüntetni minden bűnt, hogy a szenvedőkön és a szegényeken segíteni kell – ha az egyháznak már nincs jelentősége, ha az evangélium melletti tanúságtételre összehívottak („ekklézia”) már csak önmaguk számára fontosak? A fennhéjázás és az egyoldalúság egyházára mondott Nem!-mel szemben ott áll a sokféleség és a nyílt barátságosság egyháza iránti nagy igény. Össze kell-e törnie előbb az edénynek, hogy kiszabadulhasson az illat és a lényeg az egész emberiség javára? Ezt egyre inkább szükségszerűnek tartom, és mégsem vagyok képes hinni benne.

„Az ellentmondások adnak okot a reményre”, olvasom egy Thomas Brasch filmrendezőtől vett idézetben, amely így folytatódik: „...a halott, de hatalommal bíró régi és az eleven, de kilátástalan új között csekélyebbnek tűnik az az ellentmondás, amelyben dolgozom”.

Meddig tartjuk még hatalomban a holtat, és akadályozzuk meg, hogy az eleven újnak esélye legyen? Mindaddig, amíg nem mondunk figyelmen kívül hagyhatatlanul sok világos és határozott Nem!-et a holt totalitárius igényeire!

Forrás: Publik-Forum, 1992/11

Az árulás

„...látván Júdás, hogy Jézust elítélték, megbánta dolgát” (Mt 27,3)

Más az az út, amelyet gondolatban járunk be, és más az, amely tapinthatóan valósággá formálódik. Vajon Júdás nem tudta előre, mi lesz tettének a következménye Jézusra nézve? De igen. Nem az történt, amiben ő közreműködést vállalt? De igen. Elfogták Jézust és elítélték. Megkapta ezért a pénzt? Igen.

Mégis, a megvalósulás menetében Júdásnál egyszer csak az ellenkezőjére váltanak az érzelmi előjelek. Megbánja. Mindaz, amiért dolgozott, váratlanul értelmetlenné torzul. De hiába a visszacsinálhatnék, már nem lehet irányt váltani. „Önjáróvá” vált a gonosz, működik a gyilkos terv, és Júdásnak nincs hatalmában leállítani a gépezetet. Csak az indítógomb benyomásáig tudta irányítani a történéseket. Pedig már pénzt is adna érte, ha változtathatna az események sodrán. Most kell gyötrelmesen szembesülnie azzal, hogy csak a gondolatban megtett utakat lehet még meg nem történtté tenni.

Pedig annyi indulat, elszántság volt benne, amikor a főpapokat felkereste! Az árulásnak még a költségvetése is megvolt. Hol számolta el magát mégis, miért csak utólag jött rá, hogy a bevétet nem fedezi a kiadást? Mi az az ismeretlen tétel, amely tudtán kívül került a számításába?

A megvalósulás ritkán képezi le egy az egyben a gondolati tervet. Keveseknek adatik meg az „éppen így képzeltem el” élménye. Mintha a megvalósuláskor nem pusztán a saját képzeletünk festménye kelne életre, hanem láthatatlan kezek belerajzolnának még olyasmit is, amit mi már nem akarnánk! Egy-egy részlet kidolgozása átveheti az uralmat akár az egész felett is. Megváltoztató erővel hathat vissza az alkotás az alkotóra. Érzelmileg átkódolhatja maga a folyamat is. Megjeleníthet olyan erőtereket, amelyek bírhatatlanná válhatnak. Vagyis a „menet közben” ereje menet közben derül ki, és az sokkal nagyobb, mint ahogy elképzeljük.

Júdás tragédiája, hogy hiába jelezte vissza félúton tévedését, a kivitelezés végzetesen elvált a tervezéstől. Mások kezébe került, visszavehetetlenül. Júdás ténylegesen nem akart ölni. Megtette helyette más. Az ő indulati tőkéje mindössze az árulásra futotta. Vesztére azonban, itt nem állt le a vállalkozása. Betársultak olyan nem kívánt elemek, amelyek önjáróvá olajozták a pusztítást. Ő sem tudta, milyen szellemet enged ki a palackból. Amikor az megjelent, nem élte túl a közelségét.

Nagyon sok háború el sem kezdődne, ha azoknak kellene végigcsinálniuk, akik az íróasztalnál megtervezik. Idegesen tovább is lapoznak, amikor az események illetlenül oda nem illő részleteket fogalmaznak bele előre megírt forgatókönyvükbe. Viszont a véres kezű kivitelezők gyakran azzal mentik magukat, hogy „a halálosztás nem az én ötletem volt, én csak parancsot teljesítettem”. Jaj, mivé is lesz a gondolat, amikor megtestesül!

A júdási történet az Édenen kívül rekedt emberlét tragédiáját fogalmazza meg: azt, hogy istenellenes döntéseinkben vesztünkre mindig támad egy (vagy egy sereg) Láthatatlan Szövetségesünk, aki olykor akaratunk ellenére életre segíti belső árulásainkat. Észrevétlenül hozzáadódik valami olyan többlet, amely azután önmagunk számára megnyomorítóan elhordozhatatlanná teszi megvalósult elképzeléseinket.

Vigasztalásul tudnunk kell, hogy ennek a kárhozatos besegítés-mechanizmusnak a visszája is igaz: Amikor úgymond jó útra térünk, több jó történik bennünk és körülöttünk, mint ami tőlünk telik. Betoldódnak kegyelmes kiegészítések, s ettől soha nem képzelten széppé válhat bukdácsoló életünk. Tagadása közepette gondolta-e valaha Péter, hogy lesz belőle még kőszikla-apostol?

Vajon miért vagyunk olyan bátrak ahhoz, hogy benyomjuk a gonosz indítógombját, és olyan bátortalanok ahhoz, hogy csatlakozzunk a Lélek kezdeményezéseihez? A Biblia tanít némi előretudást. Már a kezdeteknél kalkuláljuk be, hogy választásainkban mindkét előjel hozzáadódik számításainkhoz, mégpedig életre-halálra.

Vörös Éva

EMLÉKEZÉS ÉVA NÉNIRE

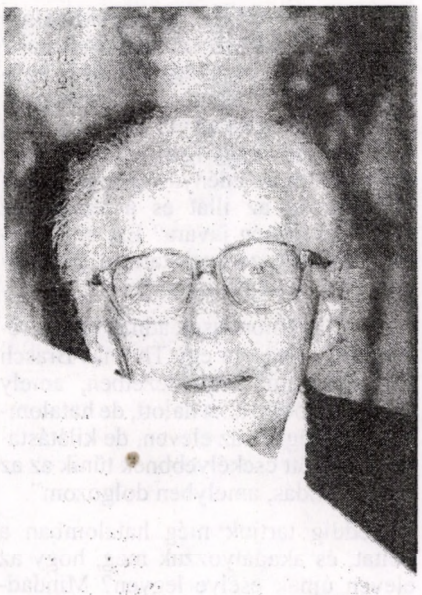

Külföldön ért a hír, hogy Vadas Éva néni hazatért. Hálát adtam a Teremtőnek, hogy földi életszakaszának végére ért. Tudtam, hogy mennyire félt a fulladástól, mennyire félt az egyedülléttől, mennyire vágyott a testvérek közelségére. Nagyon bántott, hogy sokszor kellett elszenvednie a fulldoklást, és az is, hogy alig lehettek mellette testvérei. Én, a kis porszem, kerestem az Isten akaratát, hogy miért volt ilyen nehéz ez az utolsó életszakasz az életében – amúgy sem könnyű, de egész életét Isten szolgálatában eltöltött, Istenhez mindvégig hűséges élete után? Csak valami halvány választ erőltettem ki magamnak, ami aztán némi lelki megnyugvást, beletörődést adott. Így volt néhány napunk arra, hogy imáinkkal, látogatásainkkal kísérjük, segítsük őt ezen az utolsó életszakaszon... Mindnyájan tudjuk, akik ezt fontosnak tartottuk, hogy igen keveset tudtunk adni neki, aki egyébként nagyon sok testvért, barátot „kísért el” segítséggel, imával, látogatással, jelenlétével az utolsó nehéz úton.

*

1963-tól futott egymás mellett az életünk. Az utolsó – harmadik – bebörtönzését követő szabadulása után keresett meg engem, hogy belém csepegtesse Isten Országának titkait. Persze ezt akkor még nem tudtam, csak azt, hogy Édesanyámmal egy zárkában volt egy évig, és Édesanyám küldte hozzánk. Még csak 18 éves voltam, de már dolgoztam, hiszen Édesanyám börtönben volt (még három évig), Édesapám pedig már a 301-es parcellában pihent, Nagyikámnak meg nem volt nyugdíja, és mindeközben készültem az érettségire. Ebben a „történelmi pillanatban” lépett be az életembe Ő, és lett akkor „lelki anyám”, és maradt is az élete utolsó pillanatáig.

Széles látókörű, éles eszű, művelt, derűs embert ismertem meg, aki mindig diszkréten öltözött. Szeméből kristálytiszta értelem sugárzott, és mindig csillogott benne valamiféle mosoly, még akkor is, amikor testi vagy lelki problémái voltak. Soha nem gondolkoztam rajta, hogy „honnan” van ez a mosoly. Most már tudom. Ez a mosoly volt a lélek derűje, amely megingathatatlan hitéből fakadt. Abból a hitből, amely Jézushoz fűzte, és amely erőt adott neki feladatai teljesítéséhez, az Isten akaratába való belesimuláshoz, az élet adta nehéz, kemény helyzetek emelt fővel történő elviseléséhez. Ha Éva nénire gondolok, mindig ezt a krisztusi szeretetet és békét sugárzó tekintetét idézem fel magamban. Ha sikerül magam elé idézni, mindig megkönnyezem.

Évekig nem tudtam, hogy „ki” is Éva néni. Magáról nem sokat beszélt. Csak azt tudtam, hogy a többszöri, sokéves börtönt Jézusért vállalta, és azt, hogy apáca – persze civilben, mert abban az időben senki nem viselhette rendi ruháját a szerzetesrendek bezáratása miatt. Rendszeresen találkoztunk, és alakítgatta gondolkodásomat egy általam még nem ismert, nagyon haladó, modern irányba. Kinyitotta az „ablakot”, és „friss levegő” áradt be addig csak konzervatívnak ismert, „hagyományos keresztény” elveket ismerő fejembe. Nagyon élveztem ezt a „friss levegőt”, és alig vártam a találkozásokat, hogy megbeszélhessük az újabb és újabb kérdéseket. Éva néni lelki vezetőmmé vált, bár akkor még fogalmam sem volt arról, hogy ezt lelki vezetésnek hívják. Egy vagy több napra kirándulás és kikapcsolódás címén magán-lelkigyakorlatokra vitt el Zebegénybe, bár akkor még azt sem tudtam, hogy mi az a lelkigyakorlat. Barátságunk egyre szorosabbá vált, mert vele mindenről lehetett beszélgetni. Mindenre tudott választ adni, mindig tudott segíteni. De nemcsak a tudatomat formálta – bár ez volt az alap –, hanem „belevitt” mindenféle karitatív tevékenységbe is. Vagy együtt segítettünk valakiknek, vagy elirányított testi-lelki rászorulókhoz.

Pár év telt el, mire összeismertetett Gyurka bácsival. A lelki kapcsolat töretlenül megmaradt Éva nénivel azután is, hogy megindult a közösségi élet Gyurka bácsi körül, és én is alapító tagja lettem a „Fiatalok I.” közösségnek. Igazában csak ezután láttam bele jobban Éva néni életébe, mert addig csak megbeszélt időkben találkoztam vele, és ugye, magáról soha nem beszélt. Ezután láttam azt, hogy ő a Bokor fő gépelője – bár akkor még nem voltunk „Bokor”, csak alakultak egymás után a közösségek az 1968 utáni években. Már beindultak a lelkigyakorlatok is. Éva néni a gépelésen túl ezek szervezéséből vagy megtartásából is bőségesen kivette részét. Teljesen szerényen, szinte láthatatlanul szárnyai alá vette a rászorultakat. Külön küldetése volt a mozgássérültekhez, akiket látogatott, szervezte nyaraltatásukat vagy programjaikat. A rákos vagy halálos betegekhez is különös küldetése volt. Őket is látogatta, és megszervezte ápolásukat. Barátait, testvéreit, a közösségbelieket is rendszeresen felkereste, és ha súlyos testi-lelki-anyagi gondjaik voltak, mindig mellettük állt. Akár „csak” segítő együttérzésével, meghallgatásukkal, de ha kellett, anyagi támaszával is. A sokgyermekeseknek is mindig juttatott valami természetbeni vagy anyagi támogatást a lelkieken túl. Mindezt úgy tette, hogy talán neki volt a legkevesebb keresete. Kicsi volt a nyugdíja, és a Bokor-írásokat ingyen gépelte, de mások segítésére, támogatására, az éhezőkre mindig előteremtette a szükséges pénzt. Nem lenne teljes a kép róla, ha nem említeném meg legfontosabb ajándékát, ez pedig a „szellemi ajándék” volt. Nem múlt el az életemben egyetlen születésnap, névnap, karácsony vagy komolyabb esemény – házasságkötés, gyerekszületés, keresztelők stb. –, hogy valami „lelki táplálékot”, ajándékot ne kaptam volna tőle. Ezek az ajándékok legtöbbször az ő gondolatai, írásai voltak, vagy mások értékes, építő írásai.

Éva nénire mindig, mindenben lehetett számítani, biztos pont volt az életemben, de azt hiszem, mindenki, akivel bármiféle kapcsolatban volt, elmondhatja ezt. Az adott szó szent volt számára. Amit megígért, arra bizton lehetett számítani. Diszkréciójára lehetett számítani. Ha kérni kellett bármit, őrá lehetett számítani. Fizikai, lelki, anyagi segítségére lehetett számítani. Együttérzésére lehetett számítani.

Rosszat soha, senkire nem mondott. Akkor sem mondott, ha őt érte bántás. Emlékkönyvembe írta valaki ezt a kis verset: *„Drágakő az, ami karcol, de maga nem tűr karcolást, nemes szív az, amely vérzik, de ő nem sebez meg mást.”* Éva néni nemes szív volt a maga teljes egészében. Az ő szíve rengeteget vérzett, mert sebezhető volt, de nem tudok róla, hogy bárkit megbántott volna. Magamról tudom, hogy én sajnos elég sokszor megbántottam őt – igaz, nem szándékosan –, de ő csak némán elszenvedte, és miután hazament, minden bizonnyal rengeteget imádkozott értem. Talán csak az utolsó öt évben „értem meg” annyira, hogy még véletlenül se bántsam meg őt. Természetesen ő sem volt tökéletes, de nagyon törekedett arra, hogy minél kevesebbet zavarjon másokat, és néha ez a túlzott igyekezete volt nehezebben elviselhető, talán másoknak is. Elmondhatom, hogy fölösleges dolgokat nem mondott, nem játszotta ki egymás ellen az embereket, nem intrikált, nem pletykálkodott. Talán ő az, akiről elmondható, hogy beszéde: *IGEN-IGEN, NEM-NEM* volt.

Elővettem azt az 1995-ös interjút, amely az *„Érted vagyok”*-ban jelent meg. Ebben Turiák Ildivel beszélgetett életéről, egy napjáról, múltjáról, jelenéről, terveiről. Akkor még ereje teljében volt, hiszen még „csak” 84 éves volt, de sok 20 évest meghazudtolt fiatalos lendületével, teherbíró képességével, lelkesedésével, fáradhatatlanságával, fiatalos gondolkodásával. Minden nap ½5-kor kelt, és napját elmélkedéssel kezdte. Ha otthon volt dolga, akkor fél, vagy egész napon át Bokor-irodalmat gépelt. Ha be kellett mennie a városba, akkor szentmise után betegeit látogatta, testvéri megbeszéléseket bonyolított, karitatív ügyekben járt, munkaügyeket intézett. Délután voltak közösségi találkozói, vagy a készülés azokra. Este hallgatott egy kis komolyzenét, és olvasott, majd 9-kor zárult a napja imával.

Az utóbbi néhány évben egészségi állapota fokozatosan meggyengült, de állapotához képest akkor is a maximumot teljesítette. Fokozatosan adta át a rábízottakat, hogy ne maradjanak támasz nélkül. Combnyaktörése után pedig közösségeiről is gondoskodott, átadta őket Bokorbeli testvéreinek. Nagyon kemény megpróbáltatás volt számára a combnyaktörés. A fájdalmak, a két műtét, de a kiszolgáltatottság miatt szenvedett a legjobban. Azokban a nehéz időkben napokig, hetekig nem tudott imádkozni. Igyekeztünk „helyette” imádkozni. Aztán összeszedte magát, gyakorlatilag felépült, és még el tudott jönni egy váci találkozóra négy héttel halála előtt. Ez volt a „kedvenc” közössége. Felejthetetlen volt imája és ajándékai – természetesen ezek is szellemi ajándékok voltak, nem is egy. Olyan friss volt, mint évekkel előtte. Két nappal később Érdre vittem ki a ciszterci nővérekhez látogatóba.

Szellemi érdeklődése és nyitottsága a világ dolgai, de legfőképpen Isten Országa ügyeiért, minden szenvedése, rosszullétei ellenére, öntudata utolsó pillanatáig megmaradt.

Fontosnak tartom a róla alkotott képhez, hogy idézzek Ildi interjújából is:

„Mi az, amit ha újra kezdhetnéd is, ugyanúgy tennél?

Amit ugyanúgy tennék: a szerzetesi elkötelezettség, amit sohase bántam meg! S a Bokorhoz tartozás, amit szintén sohase bántam meg.

Mit üzensz a Bokor most születő, az ezredforduló után élő tagjainak?

Üzenetem: az élet titka az imádság. Az emberektől semmit sem várni, csak adni! Istentől csupán erőt kérni a körülmények neki tetsző elviseléséhez, és naponta mindent őszinte szívvel a kezébe helyezni. Tapasztalatom szerint ez szinte csodákat eredményez. Végül: türelem, mert az élet folyamat, és a hűséges, jó szándékú törekvés egyszer termésbe fordul, „automatikusan”, magunk sem tudjuk, hogyan. Ez minden nehézség, szenvedés, kudarc ellenére a békés, boldog, harmonikus élet titka.”

*

Végül szeretném megosztani veletek, milyen bensőséges volt elkísérni Éva nénit utolsó útjára, és végakarata szerint szétszórni hamvait kedves imádkozó helyünkön, Zebegényben. A hamvait tartó urna ott „ült” a mellettem lévő helyen a kocsiban, ahol ő szokott ülni korábbi útjainkon. Hátul őhozzá szintén igen közelálló testvérei: Ildi és Ancsa. Mindhármunknak nagyon jó érzés volt, hogy „ott volt velünk”. A hajóállomáson találkoztunk a többiekkel. Olyan testvérekkel, barátokkal, akik nagyon közel álltak hozzá. Tízen-tizenketten voltunk mindössze. Szépen elvonultunk addig a padig, ahol ülni és imádkozni szoktunk, és gyönyörködni a naplementékben. Vonulás közben Éva néni kedvenc énekeit énekeltük. Amikor elindultunk Budapestről, december 6-a lévén télies, hideg, esős idő volt, viharos széllel. Mikor megérkeztünk, már nem esett, sőt szakadoztak a felhők. Nem sok kellett volna, hogy naplementében történjen a szórás! Mindenesetre csodálatos színek voltak az égen. Mivel a szél viharos volt, kerestünk egy kicsit „szélárnyékosabb” helyet, amelyet a pad fölött pár méterrel meg is találtunk, bokrok és fák tövében. Mielőtt szétszórtuk a hamvakat, felolvastam azt a pár gondolatot, amelyet erre az alkalomra írtam. Aztán többen szórtuk szét hamvait. Utána körbeálltunk, egymás kezét megfogva elmondtunk egy Miatyánkot, és elénekeltük „Megkötöm magamat” kezdetű énekünket. Aztán szépen visszasétáltunk kocsijainkhoz. Már odaértünk a hajóállomásra, amikor rádöbbentünk, hogy csak akkor érkezett oda egy kis idegen csapat kutyát sétáltatni. Vagyis mindvégig „magunk” voltunk! Az Ég megajándékozott azzal, hogy senki idegen nem zavarta meg ezt a „szent” együttlétet. Isten békéjével a szívünkben tértünk haza.

Befejezésül hadd álljon itt az a pár mondat, amelyet ott felolvastam:

„Porból lettél, porrá leszel és visszatérsz a földbe” *– csengenek fülembe a bibliai szavak. Porként térsz vissza a földbe, az örök körforgásba, eggyé válsz azzal a földdel, amelyet Mennyei Atyánk ilyen csodálatosan teremtett meg. Ebben a csodálatos körforgásban megtermékenyíted a földet, és fű, fa, bokor fog virágozni hamvaid fölött. Hitünk és reményünk szerint lelked már beleolvadt Mennyei Atyánkba. Te már színről-színre látod azt, amit mi még csak tükör által, homályosan. Hálát adok Mennyei Atyánknak, hogy minket is megtermékenyítettél példáddal, szereteteddel, szolgálatoddal, tekinteteddel, szavaiddal, irgalmas tetteiddel, együttérzéseddel. Adjon Neked békét irgalmas Atyánk, és gyönyörködj a naplementékben itt a „Te Dunád” fölött!*

LÉGY A BOKOR VÉDŐANGYALA, ÉVA NÉNI!

Debreczeni Zsuzsa

Adatok az Opus Dei-ről

1. Josémaria Escrivá 2002-es szentté avatása lendületet adott az Opus Dei-nek. Most olyan egyházi vezetők is feléje fordulnak, akik korábban inkább tartózkodóan álltak szemben vele. Például Lehman és Sterzinsky bíboros. Átveszik azt a fennkölt önarcképet, amellyel a szervezet „teljesen és kizárólagosan természetfölöttiként, szellemiként és apostoliként" ábrázolja önmagát és új szentjét. Azzal, hogy az Opus Dei alapítóját egyoldalúan a II. Vatikáni Zsinat előfutáraként állítják be, háttérbe szorul e csoportosulásnak az a fáradozása, hogy célratörő cselekvéssel meghódítsa a társadalmi és az egyházon belüli hatalom bástyáit. Az Opus Dei számára ez nagy előnnyel jár: Minél kevésbé kerül nyilvánosságra hatalma, minél kevésbé írják le vagy kérdőjelezik meg azt, annál kisebb ellenállással szerezheti meg és használhatja ki.

2. Nem kevés európai keresztény aggódik egyházának változatlan fennmaradásért. Emögött gyakran a bizonytalanságtól való, még alapvetőbb félelem rejlik. Különösen az egyre bonyolultabb világnak kiszolgáltatott fiatalok keresnek világos mércéket, sőt fekete-fehér mintákat, amelyek révén szeretnének elfutni a sokféleség elől, hogy ily módon birkózzanak meg a választás és a döntés nehéz kényszerével. Az Opus Dei uniformizáltan látja a világot és az egyházat. Világos irányvonalai vannak, és vak engedelmességet követel. Mivel szervezetileg zártan lép fel, elbűvöli azokat a katolikus keresztényeket, akiknek fontos, hogy az egyház világnézetileg zárt és ütőképes legyen – legyen szó akár egyházi vezetőkről, akár laikusokról. Ettől is nő a hatalma.

3. Mindazonáltal Németországban csak kevéssé tudott elterjedni Escrivá műve. Eredeti határait alig lépte át. (Bár nem szabad lebecsülni, hogy az említetteken kívül fontos szimpatizánsa például Meisner kölni bíboros, Wetter müncheni bíboros, Ratzinger kúriális bíboros vagy Habsburg Ottó, és olyan bankokkal-cégekkel áll közeli kapcsolatban, mint a Dresdner Bank, a Bayerische Vereinsbank, a Thyssen/Krupp, a Bayer Leverkusen vagy a Volkswagen.)

Bár 1946-ban Rómába helyezte át központját, mégis spanyol maradt. A legfontosabb vezetők és a tagok szinte fele spanyol. Tagjainak további 20%-a Latin-Amerika spanyol meghatározottságú országaiban él. Különösen erős a részesedése Mexikóban, Latin-Amerika alighanem leginkább spanyol országában. Ezzel szemben a portugál irányultságú Brazíliában lakik Latin-Amerika kb. minden második katolikusa, de itt csak mintegy 1000 tagja van az Opus Dei-nek. A maradék 30% két harmada, tehát összesen 20% a nem spanyol jellegű, de katolikus államokban található: Portugáliában és Írországban, a Fülöp-szigeteken és különösen Olaszországban. Az Opus Dei-tagok maradék 10%-a a kereszténység által befolyásolt államokban működik. Afrika és Ázsia nagy részén, de Oroszországban sincs jelen az Opus Dei.

4. Az Opus Dei olykor nemzetközi befolyást tud gyakorolni a katolikus országokra, különösen szülőhazájára, Spanyolországra. Erre volt példa a 1990-es évek közepén néhány, az Opus Dei által befolyásolt kormány összejátszása az ENSZ által szervezett kairói népesedési konferencián, és az ugyancsak ENSZ-szervezésű nőkonferencián Pekingben. Aktuális példa volt az iraki háború, amelyben Spanyolország – amelynek hadügyminisztere és külügyminisztere az Opus Dei-hez tartozik! – a George Bush vezette katonai megszállás oldalára állt. Átfogó társadalmi vonatkozásai vannak az „Isten népének egyháza" elleni latin-amerikai harcnak is, amelybe Opus Dei-tag püspökök is bekapcsolódtak.

Viszont a nem spanyol, különösen a nem katolikus államokban többnyire csekélyebb az Opus Dei befolyása, mint ahogy sokszor találgatják. Az egyháziasság visszaesésével még csökken is.

Ennek ellenére a szervezet számára igen fontos, hogy jelen legyen a felekezetileg vegyes, ill. a nem katolikus országokban, különösen Európa gazdag országaiban. Mert a különféle egyházi intézmények és alapítványok tagjaitól, munkatársaitól és szimpatizánsaitól, az ipartól és a nemességtől, egyes településektől és államoktól, s olyan nemzetek feletti intézményektől, mint az EU vagy az UNESCO, milliárdos összegeket kap, amelyeket aztán bevethet intézményeinek fenntartására, szervezetének további kiépítésére az ún. harmadik világban és Kelet-Európában, hatalmának kiterjesztésére és egyházpolitikai céljainak keresztülvitelére.

5. Az Opus Dei egyházi hatalmát részben a vatikáni koordináták magyarázzák: A Szentszék politikáját erősen meghatározza olasz „hazája", illetve Spanyolországra és Latin-Amerikára vetett tekintete. Bizonyos vatikáni erők úgy építenek erre a mozgékony hadtestre, mint rabszolgáikra, akik szívesen rendelkezésére állnak. Az Opus Dei személyi prelatúrává történt kinevezésével és alapítójának szentté avatásával ezt a segédcsapatot más egyházi közösségek fölé emelték – mégpedig globális intézményként. Mert nem az a döntő, hogy egyes Opus Dei-tagoknak milyen befolyásuk van az egyházban vagy valamelyik államban, hanem az, hogy a szervezet globálisan cselekszik, s ennek egyházpolitikai, sőt társadalompolitikai következményei is vannak. Érdeklődése ezért egyre inkább a vatikáni hatóságokra, az államok feletti szervezetekre és a világméretű kapitalizmusban elfoglalt kulcsfunkciókra irányul.

6. Így tekintve a dolgot, az Opus Dei vallási súlya nem annyira az alapítói szándékhoz, a „laikus lelkiséghez" kapcsolódik. El kell ismerni, a szervezet még mindig képviseli ezt a pozitív célt. Egy megváltozott egyház későbbi nemzedékei talán majd elgondolkodnak ezen a kezdeményezésen. De 75 évvel alapítása után az Opus Dei elsősorban a katolikus egyház teológiai, politikai és intézményi egyirányúsításának eszközeként jelenik meg – ennek minden negatív következményével az egyes hívőkre, de a saját hitelére nézve is.

Peter Hertel

A szerző az Opus Dei egyik legjobb ismerője. A cikkében foglalt állítások alátámasztása megtalálható nem rég megjelent, Schleichende Übernahme. Josémaria Escrivá, sein Opus Dei und die Macht im Vatikan c. művében (Publik-Forum Verlag, 2003). (Josémaria Escriva gyors szentté avatásáról 2003. áprilisi számunk 14-16. oldalán írtunk.)

Forrás: Publik-Forum, 2003/17

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Tyűha

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy őzike. Az volt a neve, hogy Tyűha. Történt egyszer alkonyatkor, hogy Tyűha lenézett a völgybe. Állt ott az erdő szélén egy házikó, a házikó udvarán pedig fel-alá futkosott és ugrándozott valaki. Tyűha csodálkozva mondta magában: „Tyűha! Ezt meg kell nézni közelebbről is.” A házikó udvarán egy kisfiú ugrándozott. De egyszerre csak megjelent az ajtóban az édesanyja, és így szólt: „Gyere most már be, Jancsikám! Ma korábban kell lefeküdnöd, mert reggel elmegyünk a fogorvoshoz.” Jancsika, mint a hörcsög, szembefordult az édesanyjával: „Nem megyek! Ha odamegyek, kihúzza!” „Ha ki kell húzni, hadd húzza. Érzéstelenít! De most már gyere be, kikérdem a leckét.” Jancsika rándított egyet magán: „A leckét még tanulni kell egy kicsit.” Édesanyja neheztelően ingatta fejét: „Ejnye, ejnye, kisfiam... Addig nem volna szabad mást csinálnod. Gyere hát be, hozom a vacsorádat, aztán még tanulhatsz.” „Tessék békében hagyni! Majd reggel tanulok!” Édesanyja most már kénytelen volt szigorúbban szólni: „Azonnal gyere be!” De Jancsi ezt kiáltotta: „Ne tessék folyton velem törődni! Kapom magam egyszer, és elmegyek! Akkor aztán nem lesz kinek parancsolgatni!” Édesanyja most már hideg szigorral figyelmeztette: „Azt nem tanácsolom, fiam. Úgyis visszahoznak. Akkor előveszi apád a nadrágszíjat.” Most már csakugyan parancsolólag tette hozzá: „Mire beviszem a vacsorádat, bent légy!” Jancsi sötét tekintettel nézte a becsukódó ajtót. Aztán hátat fordított a háznak, és beszaladt az erdőbe. De tüstént meg is torpant. Tétovázott.

Ekkor az őzike előjött a bokrok mögül, és így szólt: „Szervusz, Jancsika. Tyűha a nevem. Látom, szeretnél megszökni hazulról.” „Persze, hogy szeretnék. Folyton pa-

rancsolgatnak, holnap elcipelnek a fogorvoshoz is.” Tyűha ezt felelte: „Ha nekünk, őzeknek fáj a fogunk, ráharapunk egy kemény faágra, kifordítjuk a helyéből a fogat, úgy szabadulunk meg tőle. Bárcsak velem törődne annyira valaki, mint veled az édesanyád.” Jancsi keserűen dünnyögte: „Ha megpróbálnád, másképp beszélnél.” Tyűha örömmel kapott a szón: „Hát cseréljünk! Én bemegyek a házba mint Jancsika, te pedig őzike alakban szabadon szaladgálhatsz a hegyek között.”

Jancsika boldogan beleegyezett. Tyűha keresett egy odvas fát, és belesúgta az odúba: „Varázsló törpe! Várunk!” Leszállt az üzenet a fa törzsében a föld alá. A gyökerek, akár a távbeszélőhuzalok, egymásnak adták, s egy perc múlva már ott is állott előttük egy nagyszakállú törpécske. „Mit akartok? Csak gyorsan, mert éppen vacsorázom!” Tyűha megmondta, mit szeretnének, a törpe varázsigét mormogott, pattintott az ujjával, és Jancsika a következő pillanatban mintha tükör előtt állna – meglátta önmagát. Szemben állt vele ő maga, és szelíden mosolygott rá. Az őzikét nem látta sehol. Körültekintett, kereste, s ekkor észrevette, hogy hiszen ő maga az őzike. Ugrott egy nagyot boldogságában, és beszáguldott a sötétedő erdőbe... Tyűha pedig Jancsika képében bement a szobába. Csodálkozott rajta, hogy tudja, hol vannak Jancsika könyvei, füzetei. Még azt is tudja, mi a lecke másnapra. Hogyne tudta volna, hiszen benne volt mindez Jancsika fejében, Tyűha pedig most azt használta. Igen ám, de a másnapi lecke még nem volt benne. Így szólt hát a Tyűha-kisfiú Jancsika édesanyjához: „Hadd tanuljam meg előbb a leckét, édesanyám, majd utána vacsorázom.” Másnap reggel vonakodás nélkül ment a fogorvoshoz, és megszabadult attól a rossz fogtól. Az iskolában a gyerekek még az udvaron szaladgáltak, s

egyikük felkiáltott: „Vigyázzatok! Jön Jancsi!” A Tyűha-kisfiú csodálkozva kérdezte: „Miért féltek tőlem?” Nevettek: „Még kérdezed? Mert el szoktad buktatni, aki szalad.” A nevetésből azonban csodálkozás lett, mert a Tyűha-kisfiú ezt mondta csöndesen: „Többé nem teszem.” Még nagyobb lett a csodálkozás, aminkor a tanító bácsinak hiba nélkül felmondta a leckét.

De volt részük csodálkozásban az erdő lakóinak is.

A három őz, akivel Tyűha együtt szokott legelészni, örvendezve fogadta a hozzájuk száguldó Jancsi-őzikét. Persze azt hitték, hogy Tyűha tért vissza. Amikor azonban futni kezdtek, Jancsi-őzike elébük tartotta a lábaszárát, elbuktatta őket, és nevetgélt rajtuk. Napkelte után pedig, amikor ki-ki nyugvóhelyet kapart magának a lehullott levelek között, Jancsi-őzike egyszerűen elkergette egyiküket, és elfoglalta annak a nyugvóhelyét. Az őzek csodálkozva és idegenkedve tekingettek feléje: Ugyan mitől változott meg ennyire az ő Tyűha testvérük?

Az igazi Tyűha pedig Jancsika képében továbbra is barátságos volt osztálytársaihoz, és egymásután szerezte a jeleseket. Nem rosszalkodott, nem akaratoskodott odahaza se, és egy este Jancsika édesanyja könnyes szemmel magához ölelte: „Nagyon örülök, Jancsikám, hogy mégse veszett kárba az a sok figyelmeztetés.” Az őzike nagyon jól érezte magát Jancsikáéknál. Szeretettel megölelte ő is Jancsika édesanyját, és boldog volt, hogy örömöt szerez neki...

Teltek-múltak a napok, s egyszer a mi Jancsi-őzikénk talált egy diót. Figyelmeztette ugyan a legidősebb őz: „A pattáddal törd fel, ne a fogaddal!” Ő azonban ezt felelte: „Ne parancsolgass! Azzal töröm, amivel akarom.” Ráharapott a dióra, és – reccs! – letört a foga. A törött fog persze egyre erősebben fájt. Jancsi-őzike még azt is megpróbálta, hogy ráharapjon egy kemény faágra, s úgy szabaduljon meg tőle. Az erős harapáshoz azonban erős akarat is kellett volna, az pedig hiányzott.

Ekkor már november közepe volt, s a hidegtől még jobban fájt a foga. Megleste hát egy este a Tyűha-kisfiút: „Szervusz, Tyűha! Cseréljük vissza a testünket!” Tyűha elszomorodott: „Legalább még télen szívesen maradtam volna kisfiú, de hát... ha úgy akarod... cseréljük vissza.”

Suhant megint az üzenet a gyökerekben, akár a távbeszélőhuzalokon, s ismét elébük toppant haragosan a varázsló törpe: „Ejnye, ejnye, szedtevette! Hát ti mindig olyankor hívtok engem, amikor éppen vacsorázom?!”

A visszavarázsolás után Jancsika bement a házukba, és ámuldozott: fiókjában, polcain rend, füzeteiben csupa jeles. Ezen az estén vonakodás nélkül mosdott, nem halogatta a lefekvést, másnap pedig kíváncsian ment el az iskolába. A gyerekek szerettettel, tisztelettel szóltak hozzá, és jelesre felelt, mert hiszen megtanulta helyette Tyűha azt leckét még délután. Mindez persze nagyon tetszett Jancsikának. Annyira tetszett, hogy aznap nem is ment ki addig szaladgálni a kertbe, amíg meg nem tanulta a leckéjét. Este pedig amíg vacsorázott, odaült hozzá az édesanyja, és ezt mondta: „Ma éppen egy hónapja, hogy megváltoztál. Ugye mennyivel jobb így neked is, édes kisfiam?”

Hát Tyűhával mi történt ezalatt? Amikor az őzekhez futott, egyikük felkiáltott: „Vigyázzatok! Jön Tyűha, és elbuktat!” A reggeli nyugovóratéréskor pedig felugrottak előle, és mogorván dünnyögték: „Na tessék, jön már elvenni a nyugvóhelyünket!” Szívesen megmondta volna Tyűha, hogy nem ő tette azt a sok rosszat, de ha megtudják, hogy rájuk szabadított egy haszontalan kisfiút, még jobban megharagudtak volna rá. Csöndesen lefeküdt hát, és várta, hogy elaludjék. De hajh, nem az álom szállt a szemére, hanem egyszerre csak belenyilallt a fájdalom a fogába. Tyűha felkiáltott: „Tyűha! Vajon mitől fáj a fogam?” A legidősebb őz rámordult: „Attól, hogy nem fogadtad meg az okos szót! Hiszen diót törtél fel vele!” Estére már annyira gyötörte a fájdalom, hogy elindult keresni egy alkalmas kemény faágat. Útja a házikó felé vitte, s Jancsi édesanyja éppen akkor szólt ki Jancsinak: „Gyere be, kisfiam, itt a mosdás ideje.” Jancsika ezt felelte: „Megyek, édesanyám.” S az ajtó becsukódott mögöttük.

Tyűha nézte egy ideig a házikó kéményéből felszálló füstöt, aztán tovább indult. Hullani kezdett a hó.

Eugen Drewermann

Meditáció a naimi ifjú történetéről

(Lukács 7,11-17)

Naim falujában élt egy elözvegyült asszony. Az evangéliumban leírt történetnek persze előtörténete is van, amelyet talán leginkább így mondhatunk el: Együtt élt egy férfi és egy asszony, akik bensőségesen szerették egymást. A férfi igyekezett az asszony oltalma lenni, a megóvott élet biztosítékát kínálta neki, ő pedig nagyrabecsüléssel, hűséggel és hálával viszonozta a szeretetet. Mindkettőnek szüksége volt a másikra, és kiegészítették egymást, ahogyan ezt bárhol a földön megtehetik, akik szeretik egymást. A férfi egyébként abban az időben nemcsak a pénzt kereste meg, nem csupán a család megélhetéséről gondoskodott, hanem ő jelentette az öregségi ellátás, a nyugdíj, a társadalombiztosítás minden formáját is.

Egy napon meghal ez a férfi, és hátrahagy egy asszonyt, aki nem tudja, hogyan tovább. Alighanem ez a legrosszabb, ami megtörténhet. Meglehet, sok mindentől meg tudjuk óvni egymást – a halállal szemben nem vagyunk elég erősek. A test gyöngesége, a szellem fáradtsága miatt hátrahagyunk egy embert, akit sosem lett volna szabad elhagynunk. Ami az élet során is épp elég gyakran megtörténhet, egészen biztosan megtörténik az élet végén, nem várt módon gyakran és hirtelen, lappangó igazságok gyűjteményeként, amelyeket sosem akartunk tudomásul venni; reméltünk és szerettünk a halál ellenében, amely most itt van, és nem engedi, hogy kérdéseket tegyünk fel, és nem ad semmilyen választ.

Ennek az asszonynak az életében mindenek ellenére alighanem maradt valami halvány remény. A férfi hátrahagyta a fiát. Éppen tíz, legfeljebb tizenkét évesként képzelhetjük el, különben a szöveg nem nevezné – a biblikus szóhasználatnak megfelelően – „ifjúnak”. Apja halálakor ez a fiatalember bizonyára úgy érezte anyja oldalán, hogy valami szent végrendeletet, egész további életére szóló feladatot kapott. Feltehetően igyekezett megvigasztalni anyját: „Ne légy oly szomorú”, mondhatta neki, „hiszen itt vagyok neked én, s mi ketten összetartozunk; majd csak megbirkózunk valahogy a helyzettel!” S az anya nyilván túlságosan is szívesen elhitte ezt. Bizonyára beléje kapaszkodott, őrá támaszkodott, reményei hordozójára. Igaz, még túl kicsi, de néhány éven belül szintén családot alapít, s ő, az anya lesz kísérője. Fia fogja pótolni a férjét. Különben csak magány, nélkülözés, gyász és baj várna rá. Mindent megtesz az ifjúért, az pedig őérte. Ketten egységet alkotnak, dacolnak a sorssal, és bátrak, szorgalmasak, állhatatosak.

És mégis: titokban, szinte észrevétlenül, különös sorvadás zajlik az ifjúban. Valahányszor osztozni akar pajtásai örömeiben, hűtlennek érzi magát anyja iránt. Valahányszor megpróbál saját gondolatokat ápolni magában, úgy tűnik neki, mintha engedetlen lenne anyja elvárásaival szemben. És ha csak fantáziájában is kilép a házból, olyannak látja önmagát, mint aki eltaszítja az anyját. Más szavakkal: Ez a fiú egy olyan asszony oldalán nő fel, aki minden gondoskodása és jóindulata ellenére nagy, fojtogató és nyomasztó árnyékot vet fiára. Ez a fiú tönkremegy abban a bűntudatban, amely mindannyiszor meglepi, amikor megpróbálja megteremteni saját életét. Ez a fiú meghal, alighogy megkezdődött volna az élete.

Ami itt megszólal, azt százezerszeresen elképzelhetjük, már nem a kis falvakban, hanem feltehetően sokkal gyakrabban a nagyvárosok kiscsaládjaiban: szétszakadt házasságok, csak az egyik szülő mellett felnövő gyerekek, akiknek még túlságosan is gyenge vállukon kell hordozniuk ezt a szülőt, ahelyett hogy az lenne támaszuk. A következmények épp elég gyakran drámaiak; alig tizennégy éves, s már drogfüggő gyerekek, elveszett ezrek, akik nagy szemekkel tekintenek arra az életre, amely sosem lesz övék, akikről egyfelől túlságosan is gondoskodnak, de akiket másfelől túlterhelnek, akik remények hordozói, de összetörnek egy idegen remény terhe alatt. S aztán a többi ember. Természetesen az anya, a gyászoló özvegy pártjára állnak. Egy fiúnak nem szabad elhagynia az anyját, mégiscsak létezik a negyedik parancsolat, az embernek tisztelnie kell szüleit, főképp ha bajban vannak. Valamennyien elnyomják ezt az ifjút.

Ebben a történetben nincs bűnös, nincs senki, aki szándékosan tenne valami rosszat, csupa olyan ember szerepel benne, aki tökéletesen jót akar, s aztán összeomlik a mértéken felüli felelősség és a szeretet súlya alatt. Egyik ember sem tehet róla, s mégis, egyik a másikának halált hoz. Az ifjú meghal, és látjuk, amint Naim minden lakosa beáll az özvegyet gyászoló gyülekezetbe. Oda kísérik őt,

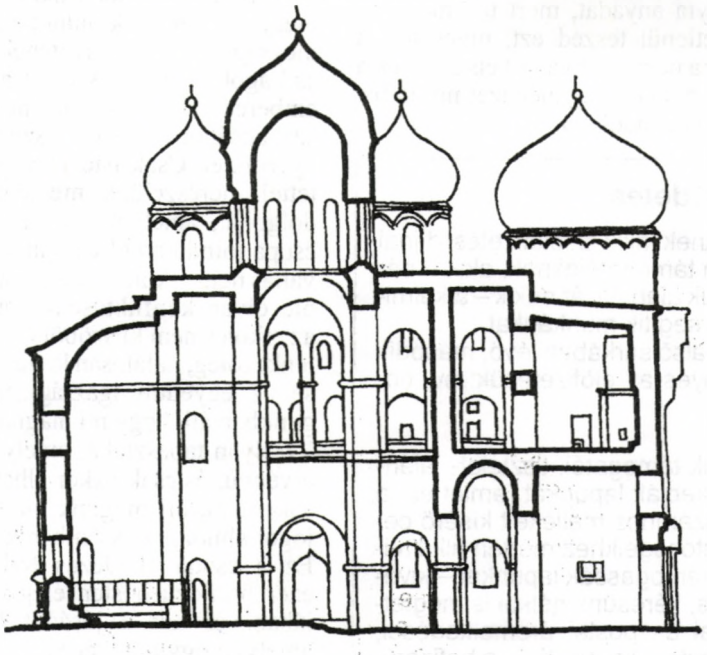

A novgorodi Szófia-székesegyház metszete

ahol minden emberi remény végződik, a sírhoz. Ez *lenne* a vég, a normális ész morális útmutatásainak körén belül nem mutatkoznék kiút, ha másfelől nem érkeznék egy másik menet, egy másik üzenet ebbe az életbe. Látszólag ellentmondásos üzenet, amely szemben áll minden normális emberi érzéssel.

Először is: Jézus hirtelen megállítja a menetet. Ezt még meg lehet érteni, mert ez így tényleg nem mehet tovább. A halálon túl nem folytatódhat, és Jézus itt nyilvánvalóan arra tesz kísérletet, hogy éppen csak feltartóztassa még, ami különben végérvényesen tragédiába fulladna. De többről is van szó: Odamegy ehhez az özvegyhez, és megszólítja: „Ne sírj!" Azt képzelhetnénk, hogy szépen mondta ezt. Talán már maga Lukács is elveszi az élét, amikor e megszólítás indítékát részvétként írja körül.

Nekem azonban úgy tűnik, hogy ez a felszólítás nem gyengéden, hanem valamiképpen szinte keményen hangzott el. Talán így kellene lefordítani: „Jóasszony, megértem a szomorúságodat; látom, mennyire szenvedsz; úgy érzed, minden kihullott a kezedből – ennek ellenére meg kell tanulnod valamit: Szomorúságoddal évek óta elnyomod a gyerekedet. Ha nem hagysz fel a férjed elvesztése miatti sírással, mindent a fiadtól várva, akkor megfojtod őt, és nem hagyod élni. Észre kell venned, mit okozol a depresszióddal. Hagyd abba! Nem követelheted magadnak a fiadat mint valami tulajdont. Csak akkor lesz képes létezni számodra, ha elkezd maga élni. Csak akkor tarthatod meg, ha elengeded. Kezdj el magad élni! Ne tekints vissza a múltba, hanem szedd össze magad, és próbálj meg valamit kezdeni az életeddel! Ne tartsd többé függőnek magad, mert ez megfojtja azokat az embereket, akikre támaszkodsz."

Mindezt jelentheti az, hogy „Ne sírj!". Ebben a rövid felszólításban az elkísérés hosszú folyamatáról van szó, amely éveket vehet igénybe. Ahhoz, hogy egy gyerekbe új erőt öntsünk, igen gyakran az anyjával vagy az apjával kell beszélnünk, a szüleivel, akik számára szentek, és a maguk bajával eltorlaszolják előle az Istenhez és önmagához vezető utat.

Mindez még mindig enyhe és résztvevő megnyilatkozás. De szinte egy ostorcsattanás élességével hangzik el, amikor Jézus az ifjút szállító hordágyhoz lép, és megparancsolja neki: „Kelj fel!" Valóban isteni szó, olyan, mint valami életre hívó parancs: ne maradjon többé fekve, agyonnyomva a tehertől, hanem álljon a saját lábára, és induljon neki a saját életének.

Itt a sorok közt kell olvasnunk, és észre kell vennünk, mi is történik, ha egy fiatalember ilyen helyzetben megpróbál eloldódni az anyjától, és megpróbálja megtalálni önmagát. A negyedik parancsolat ekkor azt mondja neki, hogy bűnt követ el, és maga is így fogja érezni. Minden saját kívánsága miatt rettenetes bűntudat fogja gyötörni, minden „nem" nyomán, amellyel megtagadja magát az anyjától, belülről a legrosszabb érzések törnek majd rá, s úgy érzi majd, hogy valósággal kettészakad. Minden önmaga felé tett lépés után hallani véli majd anyjának panaszkiáltását, amely kísértetként követi éjszakáiban és álmaiban, és a szabadság felé tett minden lépését ez a gondolat kíséri majd: „Tulajdonképpen nem szabad ezt tenned, önző vagy, megfeledkezel a kötelességedről, megölöd azt az embert, aki megajándékozott az élettel, rosszabb vagy, mint az apád, aki elhagyta anyádat, mert te önként és kegyetlenül teszed ezt, nincs jogod élni, ha nem az anyádért élsz." Ezek a naimi gyászoló gyülekezet normális, morális gondolatai.

Jézus hallatlan követelményt támaszt: „Megparancsolom neked, fiatalember, állj fel, és élj magad!" Bibliaolvasókként gyorsan túl vagyunk ezen, amikor tüstént átugorjuk ezt a sort: „És visszaadta a fiút anyjának." A világ csodálatosan rendbe jön, valóban isteni módon, s egy szempillantás alatt. De a valóságos életben ki bírja ki a feszültségeket, ha egy ifjú felkel, s elmegy az anyjától, vagy szükség esetén szembefordul vele? És képzeljük el, hogy a fiatalember eljátszik azzal a gondolattal, hogy menekülésszerűen elhagyja Naimot, és áttelepül a Jezrael-síkság valamelyik másik falujába, netán Kánaánba vagy még messzebb, talán Tírusz és Szidón pogányok lakta vidékére, egyáltalán nagyon messzire anyja világától, és sosem látja többé viszont...

„Visszaadta őt az anyjának." Közben effajta gondolatok és felismerések helyezkednek el: „Ifjú, amíg félsz az édesanyádtól, és menekülsz előle, nem lesz nyugtod, mert belül veled megy, sötét árnyként kísér oldaladon, s végül önmagad elől fogsz menekülni. Ha elég erős vagy ahhoz, hogy felépítsd saját életedet, akkor belenézhetsz anyád szemébe, s látni fogod, hogy nem egy vámpírral van dolgod, hanem egy szegény, idős asszonnyal, aki nem tehetett arról, hogyan alakult az élete. Nem fogsz belepusztulni abba, ha megpróbálsz segíteni neki, nem fog felzabálni téged, ha érte élsz." De mindez csak akkor érvényes, ha ez a fiatalember a saját lábára áll, és ha önálló életet él.

Megkérdezhetné valaki: Mi köze mindennek Istenhez, és minek ehhez Isten által végbevitt csoda? Azt felelem: A valódi csoda akkor történik meg, ha emberek talpra állnak, és megsejtik, mit is jelentenek ők itt a csillagok alatt. A szabadságot nem emberek ajándékozzák nekünk. A szabadságot Istennel szembesülve nyerjük el. Csak Istenre vetett tekintettel merészelünk megtenni olyan dolgokat, amelyek elől az emberek csupa jóindulatból elállják az utat. A vallás nem erkölcstelen ugyan, de feloldolyan konfliktusokat, amelyeket az erkölcs nem küszöböl ki, éppen ellenkezőleg, halálosan kiélez. A vallásé az egyedüli igazság: Szabadságunkban áll, hogy mi magunk éljünk. Ez olyan tapasztalat, amely abszolút érvényű, és csak akkor élhetünk másokért, ha mi magunk megkapjuk a jogot ahhoz, hogy emberek legyünk. Ez a csoda élt Jézus Krisztusban, ezért hordozta ő Isten lélegzetét a szájában, és azt a jóságot kezeiben, amely gyógyítani képes.

Forrás: E. D., Taten der Liebe, 1995, 52-61, kissé rövidítve.

Szerkesztőségi hirdetés

Köszönetet mondunk azon előfizetőinknek, akik az előfizetési díjnál nagyobb összeget fizettek be, illetve azon támogatóinknak, akik – bár lapunk az induláskor befizetett támogatásuk alapján jár nekik – alkalmilag, vagy időről-időre befizetett összeggel segítik munkánkat.

(Postai előfizetőink a kísérő cédula jobb alsó sarkában lévő, második hat számról olvashatják le, meddig érvényes az előfizetésük: év, hónap, nap.)

*

Kérjük mindazon hazai olvasóinkat, akik támogatói, tisztelet-, ajándék-, köszönet- vagy munkapéldányként kapják lapunkat (amint ezt a minden – postán továbbított számhoz – számhoz mellékelt kísérő cédula jobb alsó sarkában olvashatják), lehetőségeikhez mérten alkalmilag, vagy évenkint befizetett összegekkel támogassák lapunkat – kivéve természetesen azokat, akik ezt eddig is, kérésünk nélkül is megtették. Kérésünket az elmúlt évek nyomdai és postai áremelkedései, illetve az ÁFA kétszeresére emelkedése indokolja. (Kérjük, a befizetéseket belföldi postai utalványon, szerkesztőségünk címére adják fel.)

Támogatóink nagylelkűségét előre is köszönjük!

Doris Weber

Higgadt hétköznapok

Egy napon az apa magával vitte kisfiát, Johnt a hegyekbe, ahol állatait legeltette, és amikor elmentek egy mészkőszirt mellett, a némi távolságban tartózkodó álatok után kiáltott. Alig hangzott el kiáltása, a szikla máris pontosan lemásolta és visszadobta azt. Ez elbűvölte Johnt. Tiszteletteljes félelemmel maga is kipróbálta, elhajította szavait a mozdulatlan csöndbe, s a visszhang minden alkalommal az ő hangjával szólt vissza. A kő válaszolt neki. „Olyan volt ez”, emlékezik az ír filozófus és költő, *John O'Donohue*, „mintha a masszív mészkőhegyek titkos hallóérzékkel és beszédkészséggel lettek volna felruházva”. A végtelen hallgatásban vele együtt rezdülő szívet fedezett föl. „Ez megsejteti velünk, hogy nem vagyunk egyedül, a táj és a természet ismer minket, a visszatérő visszhang azt látszik igazolni, hogy idetartozunk.” A higgadtság mély érzése töltötte el akkoriban a kisfiút, és legbensejében megmaradt. Bármikor kereste később, újra megtalálta, a természetben, a kövek között: „Otthon, az ablakom előtt van egy kő, akkora, mint egy autó. Ez a kő ott volt már, mielőtt valaha is ember érkezett volna a faluba. A kő ott van, ott marad, vár minden napot, és kibírja e falu csendjét és nyugalmát. Olykor kis madarak érkeznek a levegőből, leszállnak a kőre, csicseregnek, trapézművészekként mozognak, s én azt gondolom: micsoda érzés lehet a kő számára, hogy efféle mozdulatok illetik meg. A kő ennek ellenére sosem veszíti el méltóságát a maga egyedülálló csendjében.”

Amikor a visszhang válaszol, a szív kiáltása meghallgatásra talál. Higgadtság tér be a lélekbe, a valahová tartozás éhsége lecsillapul. Valahová tartozásunk bizonyossága természetes egyensúlyt ad életünknek, „a valahová tartozás ugyanis megvéd minket a belső végtelenségtől, amelyet mindenki magában hordoz”, írja a filozófus: „A valahová tartozás biztosítja nekünk a külső lehorgonyzást, amely megóv minket attól, hogy saját magunkba zuhanjunk.”

Az emberi szív súlyosan sérül, ha kizártnak érzi magát. Mindenki bensőségességre vágyakozik, olyan fészekről álmodik, amelyben elrejtőzhet, amelyben megismerik és szeretik. Senki sem született elszigeteltségre. A kitaszított, kiközösített lélek súlyos károkat szenved, szorongás és negativitás szorítja ki a higgadtság adományait: a jóságot, igazságosságot, igazságot, szeretetet és szépséget. A valahová tartozás érzése nélkül ezért válik értelmetlenné és üressé minden, amit a világ kínálni tud: a tekintély, a siker és a vagyon. A valahová tartozás érzése az az alap, amelyre az élet háza épül, az a föld, amelybe a fa a gyökereit mélyíti, az a tenger, amelyben a hajó lehorgonyoz, hogy a szélvihar tévútra ne vigye. *A higgadtság abból a bizonyosságérzésből sarjad ki, hogy tartozhatunk valahová:* a természethez, a világhoz, az emberek közösségéhez. John O'Donohue azt mondja: „Amint az óceán újból és újból visszatér saját partjára, a valahová tartozás érzése is megajándékoz minket azzal a belső szabadsággal, hogy maradéktalanul rábízzuk magunkat a veszteség és a vágyakozás ritmusára; megvéd minket az élet magányától.” A higgadtság: bizalom az életben. John O'Donohue ezt nevezi boldogságnak: „Amikor boldogok vagyunk, elégedettek vagyunk, és mindenekelőtt az az érzésünk, hogy tartozunk valahová. Ezt a boldogságot nem lehet létrehozni, nem a folytonos cselekvésből és tevékenykedésből fakadó teljesítmény, de nem is puszta véletlen; inkább egyfajta művészet közted és saját tapasztalatod között, az a művészet, amely megeleveníti a csend rejtett tavát, amely mindnyájunkban ott van. Az imádság, a szeretet, a barátság, a kreativitás arra irányul, hogy amilyen gyakran csak lehet, felkeressük ezt a helyet – úgyhogy minden ember magában hordoz mindent, amire csak szüksége van ehhez az utazáshoz.”

Mindenünk megvan tehát, amire szükségünk van ehhez az utazáshoz, csak időnkint meg kell állnunk, körül kell néznünk és meg kell bizonyosodnunk; mert mindaz, amire vágyakozunk, már ott van bennünk. „Ez életem legmélyebb igazsága”, írta egyszer a jezsuita lelki vezető, *Anthony de Mello*: „Isten bennem van, és ezáltal minden, amire vágyakozom, a szívemben van. Az a lényeg, hogy ne fussunk el ettől az igazságtól, hanem álljunk meg, és mérkőzzünk meg vele. Bármilyen paradoxul hangzik is: A megállás a feltétele minden emberi és lelki haladásnak.” Ha megismerem és elismerem magamat, akkor nem kell elismerés utá futnomn, nem menekülök el hajszoltan az élettől, hanem keresztül-kasul kószálok az életen. *A higgadt ember meg tud állni, és képes kitartani önmaga mellett,* más szemmel látja a világot, tekintete belülről, a szívéből fakad. „A szem adja a testnek a világosságot. Ha szemed egészséges, akkor egész tested világos lesz” – olvassuk Máté evangéliumának hatodik fejezetében.

A kizsi Istenanya oltalma-templom metszete

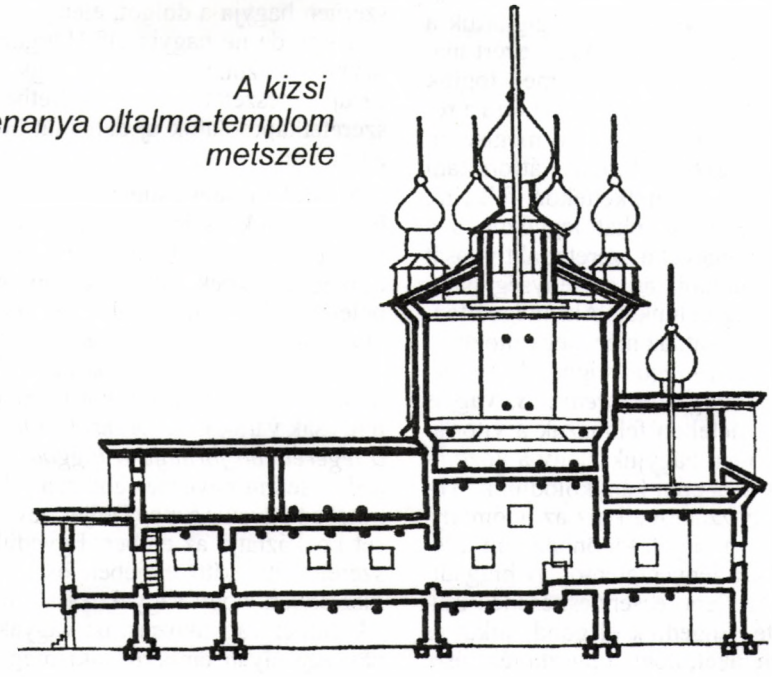

Egy fiatalember ezzel a kérdéssel fordult egy rabbihoz: „Mit tehetek a világ megmentéséért?" A bölcs így felelt: „Annyit, amennyivel hozzájárulhatsz ahhoz, hogy reggel felkeljen a Nap." „De mit használ akkor minden imádságom, összes jótetteim, egész odaadottságom?", kérdezte a fiatalember. Mire a bölcs: „Abban segítenek, hogy ébren légy, amikor felkel a Nap."

Ébren lenni, amikor felkel a Nap. Hogy el ne vesszen a nap. „Mindenki igyekszik agyonütni az időt, és senki sem akar meghalni", tartja egy francia közmondás. Agyonütjük az időt, amikor egyik tv-programról a másikra ugrálunk, amikor az unalmat üres nyüzsgéssel töltjük ki, amikor beszélünk, beszélünk, beszélünk, jelentéktelen és piszkos dolgokról, mások hibáiról, hogy megszabaduljunk saját disznóságainktól, vagy: amikor átalusszuk a napfelkeltét, egyszerűen nem kelünk fel, hogy így megszökjünk a nap kötelezettségei elől. Ha agyonütjük az időt, ezzel saját szívünket sebesítjük meg és áruljuk el, elhagyjuk helyünket az élet asztalánál, nem veszünk már részt az életben, nem tartozunk oda. Mint gyökértelen fákat a viharban, görget minket a szél – el az élettől, el az emberek közösségétől, el önmagunktól. „Ha azonban szemed beteg, akkor egész tested sötét lesz. Ha pedig a benned lévő világosság sötétség, mekkora lehet maga a sötétség?" – olvassuk tovább Máténál. Élethosszig tartó gyakorlat ez: Újból és újból sötétben kell tapogatóznunk, meg kell keresnünk a sötétségből a lélek világosságára vezető utat. De nem csupán az alagút végén feltűnő fény tesz minket higgadttá, hanem az a bizonyosság is, amely abból a tapasztalatból származik, hogy egyszer már végigjártuk a sötétségen át vezető utat, s ezért ma, holnap és holnapután is meg fogjuk találni. Ez feljogosít minket arra a reményre, hogy egy napon mégiscsak képesek leszünk hirtelen átfordítani az evezőt, napfelkeltekor felkelni, belső bénultságunkat legyőzni, s a szív restségével a szeretet aktivitását szembeállítani, ha szerénység határozza meg célunkat: Aki megváltoztatja önmagát, az már megváltoztatta a világot. *A higgadtsághoz hozzátartozik a szorgalom erénye is,* vagyis hogy ismételten felhúzzuk a vitorlákat, és nem hagyjuk, hogy a közömbösség tengerén hánykolódjunk. Továbbá hozzátartozik az az adomány, hogy meg tudjuk különböztetni a lényegest a lényegtelentől. A higgadtság a szellem lecsendesítésének művészete. Engedjük el gondjainkat és félelmeinket, hogy a puszta létezésre tudjunk összpontosítani, mondják a buddhisták, és azt tanácsolják: *Neveld magad a derűs higgadtság elérésére!* Mert akár nevetve, akár sírva éli le az ember az életét, annak ideje ugyanannyi. Ahhoz azonban, hogy akár csak egy milliméterrel is közelebb kerüljünk ehhez a boldog állapothoz, hosszú utat kell megtennünk.

Korunk a gyors halálok kora, nem a gyors életé. Ezt a legvilágosabban azon mérhetjük le, ahogyan a kapcsolatainkkal bánunk: „Befejeztem!" Hipp-hopp! Így van ez az emberekkel és a dolgokkal is. Ezért írta meg Ott maradni – a cél elérésének higgadt módja c. könyvét *Wolfgang Schmidbauer* müncheni pszichoanalitikus. „Ott maradni, ez valami átfogó dolog: olyan magatartás, amelyet ki kell alakítanunk, ha komolyan vesszük a modern kor veszélyeit. Ott maradni jó kapcsolatot jelent; olyat, amely sikeres párbeszéden nyugszik, amelynek során az adás és kapás révén mindkét résztvevő megerősödik a világhoz fűződő viszonyában. A jó kapcsolatok alapja a kötődés és az elengedés, az előzékenység és az őszinteség kiegyensúlyozott keveréke. Meggyőződésem, hogy egy kapcsolat akkor is fennmaradhat, ha elhatárolódom a számomra ártalmas jellemvonásoktól. Az ott maradásnak igen sok köze van a valóság elfogadásához."

De hát ki képes erre? Ki képes arra, hogy meghagyja a másik saját ritmusát, saját terét és saját idejét? Ki képes elviselni annak a másiknak az árnyoldalát, akitől szeretetet – és igazolást vár? Ki képes arra, hogy adott pillanatban ne mondjon semmit, ne csűrje-csavarja a dolgot, ne turkáljon önmagában és a másikban – hanem egyszerűen hagyja a dolgot, elengedje a másikat, de ne hagyja el? Hallgatni, nézni és érezni, várni és érni hagyni – ez új költészetet vihetne az életbe, a szeretetkapcsolatok új dallamát hozhatná létre.

A türelem nem csupán azt jelenti, hogy eltűrjük, elviseljük, hősiesen elviseljük a másikat, hanem azt is jelenti, hogy elnézőek, kitartóak vagyunk, belebocsátkozunk a dolgokba anélkül, hogy előre ismernénk az eredményt. A türelem annak az ideje, amikor az ember semmi mást nem tehet, csak várakozhat. *A türelem talán a legérettebb formája a higgadtságnak;* a semmittevésnek ebben az állapotában ugyanis a maga teljes bevetését kockáztatja az ember. Egyedül a szeretet átalakító erejében bízik, és hisz abban, hogy vágyakozása a másik ember vágyakozása is: vágyakozás egy olyan emberre, aki megérti lehetőségeinket, és igent mond ránk, akinek megmutathatjuk félelmeinket és gyöngeségeinket anélkül, hogy megszégyenítene minket, akinél biztonságban és elrejtettségben érezhetjük magunkat anélkül, hogy félnünk kellene attól, hogy kiszolgáltatjuk magunkat, és visszaélnek érzelmeinkkel. Azt is szeretnénk, ha rámutatnának hibáinkra, közös utakat kereshetnénk, együtt győzhetnénk le az akadályokat és nehézségeket. De ez önmagában nem lesz elég. *Jürg Willi* svájci pszichoterapeuta, aki évtizedek óta párkapcsolatok személyes fejlesztésével foglalkozik, azt mondja: „A szerelmes pároknak mint legilletékesebb és legkérlelhetetlenebb kritikusaikra is szükségük van egymásra, mivel mindegyiküket közvetlenül érinti a másik személyes élettörténete, kibontakozása és továbbfejlődése." A partnerek a tudattalan hangját, a lélek tükrét is jelentik egymás számára, és nem mindig könnyű belenézni ebbe a tükörbe, és észrevenni eltorzult, gyakran csúnya arcunkat. Két ember szerelme kemény próbáknak van kitéve, kétarcú és felszültséggel teli, de eleven is, amíg a partnerek tudják, hogy *mindketten* saját személyiségük kibontakoztatásának útját járják, hogy *mindketten* kereső emberek, akik még nem laktak jól és nincsenek készen. Az ember sosincs készen, sosem tökéletes – hála Istennek! –, és ez teszi emberivé. *Saját elégtelenségünk alázatos belátása haragunkat jósággá változtatja, s ez vezet ahhoz a szeretetteljes higgadtsághoz, amely lehetővé teszi számunkra, hogy egy kapcsolatban elviseljük önmagunkat és a másikat.* A levezetődő düh nem katasztrófa többé, nem kell elválnunk, ha veszekszünk – veszekedésben is jól együtt lehet élni, véli Jürg Willi: „Az az igény, hogy a szeretetkapcsolat boldogságot hozzon, gyakran nem teljesül, és boldogság helyett inkább az élet értelmének megvalósulásáról beszélnék. Léteznek olyan kapcsolatok, amelyek biztosítják ezt, de nem feltétlenül boldogítóak, sőt nehézzé is válhatnak. Minden emberben sok lehetőség lenne még, amelyeket kibontakoztathatna, esetleg egy másik kapcsolatban. És lényegileg feltehetően azon múlik a dolog, megvan-e az emberben az a meggyőződés, hogy „ezzel a partnerremmel ki tudom bontakoztatni lehetőségeim lényeges részét".

A hétköznapok bizonyosan sok panaszra adnak okot. De hát mégiscsak többek vagyunk, mint kötelességteljesítők, válságmenedzserek vagy konfliktusmegoldók. „Van bennünk egy olyan tér, ahová a

hétköznapi problémáknak nincs bejárásuk, ahol fellélegezhetünk, mivel ott maga Isten szabadít meg minket az emberek hatalmától és saját Felettes-énünk hatalmától, az önvád és az önmagunknak tett szemrehányások hatalmától. Ebben a térben szert tehetünk arra a tapasztalatra, hogy »vannak hibáim, de nem vagyok azonos a hibáimmal, van bűnöm, de nem vagyok azonos a bűneimmel«. Ebben a térben viszonylagossá válik mindaz, ami gondot okoz nekem, de aminek végső fokon nincs hatalma rajtam. Ez a tér szabad a dühtől, a félelemtől, szabad a csalódásoktól és a magamnak tett szemrehányásoktól. Igent mondhatok mindarra, ami bennem van. Ebben a térben nem kell többé harcolnom gyöngeségeim ellen, és nem kell legyőznöm őket, s közben véresre vernem a fejemet. Tudom, hogy ebben a térben semminek sincs hatalma rajtam. Mivel ott már teljesen ép és egészséges vagyok, szelíd és jó lehetek önmagamhoz” – így ír *Anselm Grün* bencés szerzetes. Üzenete ez: Légy jó önmagadhoz! Semmi hasznod abból, ha nyomás alá helyezed magad. Akinek túlzott igényei vannak, az önmaga útjában áll. Meg lehet tanulni annak művészetét, hogy mélyen belebocsátkozzunk az életbe, s ugyanakkor nyitottak maradjunk azon meglepetések számára, amelyeket az élet tartogat számunkra mindennap. Légy, aki vagy – de ne körözz örökké saját éned körül! Ne ámítsd magad semmivel! Fogadd el, hogy nem vagy hős, és ne tartsd olyan fontosnak magad! Dolgozz a gyöngeségeiden, de ne ragadj beléjük! Engedd el őket! Fogadd el magadat képtelenségeiddel, ellentmondásaiddal együtt. Mert csak akkor léphetsz előre, ha kibírod önmagad. *Az lehet jó másokhoz is, aki irgalmas önmagához. Az ilyen ember találja meg azt a csendes teret, amelyben a boldogság forrása csörgedez, és mély higgadtsághoz vezet minket.* E menedék kapuit azonban a félelem vadállatai őrzik. Anselm Grün néven is nevezi őket: „A hiányos önszeretet azzal függ össze, hogy nem tudom megbocsátani Istennek és magamnak, hogy az vagyok, ami vagyok, továbbá hogy eszményi képem van magamról, és azt mondom: Csak akkor tudom szeretni magamat, ha ilyen leszek; úgy, ahogy vagyok, a gyöngeségeimmel együtt, nem szeretem magamat. Az önszeretet ezért mindig alázatos szeretet, amely bátorságot jelent ahhoz, hogy szembenézzek a rám vonatkozó igazsággal, bátorságot ahhoz, hogy leszálljak saját sötét oldalam mélységeibe, abba, amit elfojtottam magamban. Így tanulom meg, hogy irgalmasan bánjak magammal, hogy azt mondjam: Minden jól van, mindennek szabad léteznie. Saját valóságom a higgadtság érzésével tölt el, és elveszi félelmeimet.”

A tökéletesség könyörtelen kívánása mögött az a mélyen ülő félelem húzódik meg, hogy értéktelenek vagyunk. Ezért oly mértéktelen önmagunk igazolásának szenvedélye, ezért dolgozzák magukat halálra sokan. Végső soron a büszkeség okozza a félelmet, mondja Anselm Grün. De ez a félelem alázatossá tehetne engem, kiengesztelődhetnék a határaimmal, gyöngeségeimmel, hibáimmal. Nem csodálatos, hogy nem kell mindenre képesnek lennem, és mégis szeretnek, szabad felsülnöm, és mégis szeretnek, szabad még bűnösnek is lennem, és mégis szeretnek?

Anselm Grün írja: „Ha harmonikusan élek, akkor azt érzem: Mindennek szabad léteznie, a szakadéknak is. Ha nem lenne szakadék, akkor felszínes lenne az életem; kifelé talán sima és sikeres lenne, de valami hiányozna belőle. Gyöngeségemnek is van értelme; ha nem lennék gyönge, akkor keménnyé válnék másokkal szemben. Hibáimnak is van értelmük, sőt bűneimnek is. *Ha nem követnék el bűnt, akkor abban az illúzióban élnék, hogy én vagyok az egyetlen hibátlan ember, és mindent megtehetek, amit akarok. A bűn higgadtsághoz vezet engem.* A hamis sáfárról szóló példabeszédében Jézus azt mondta: Akkor bánunk helyesen a bűneinkkel, ha kapcsolatba lépünk másokkal. Nem menekülhetünk el felelősségünk elől, osszuk meg tehát a felelősséget, vegyük fel a kapcsolatot, hogy egyik a másiknak felkínálhasson egy olyan házat, amelyben az nyugodtan élhet, amelyben egész ember lehet, amelyben kapcsolatokat teremtünk.”

Szép élet? Mi az? – kérdezi Bevezetés az életművészetbe c. könyvében *Wilhelm Schmid* berlini filozófus. Mindenki boldog akar lenni. De miért? A boldogságra nem feltétlenül érdemes törekedni, mondja az életművészet filozófusa; sokkal inkább a higgadtságra: Az a boldogság, amelyről Wilhelm Schmid beszél, nem olyan, amely csak bizonyos időszakokra szól, hanem olyan boldogság, amely átvonul az egész életen, mivel átfogja az élet egész teljességét, olyan boldogság, amely nem tagadja az élet tragikumát, hanem azt is magába öleli mint az élet lényegi mélységét, amely éppenséggel elkerül minket, ha csak úgy felszínesen eléldegélünk, és nem vetünk számot az élet tragikus oldalával. „A melankólia közepette kezdődik el ismét az életművészet, mihelyt szétterjed a higgadtság”, írja Wilhelm Schmid. *A higgadt ember ismeri a szomorúság dallamát. Tudomása van a boldogság törékenységéről és mulandóságáról,* és arról, hogy senkinek sincs „joga a boldogsághoz”, akárhányszor hangoztatják is ezt. Ellenkezőleg: Az igazi tanítómester a boldogtalanság, az a higgadtság, amely a vereségből nő ki: „Sokan összetévesztik az életművészetet; azt képzelik, hogy a sikeres élettel függ össze. Ez tévedés. Senki se mondja, hogy a kudarc nem fordul elő az életben. A zátonyra futás gyakoribb, mint a siker. Nem értek egyet azzal, hogy életünk egyedül a sikerre irányul. Csak a győztesek számítanak, a vesztesek nem. Miért is nem? A vesztes sokkal mélyebb tapasztalatokat szerzett az életről, ő tudja, mi az élet; a győztes nem tudja, a győztes csak a csúcson él, és nem látja a csúcs körül tátongó szakadékot.”

Seneca a lélek nyugalmának nevezi a higgadtságot. Van-e szebb szó rá? Gyakran mondják: Ha az ember nem találja a nyugalmat önmagában, hiábavaló másutt keresnie. De nem lehet fordítva is? Nem hozhatom-e létre a lelki nyugalom kedvenc helyét? – kérdezi Váljunk higgadttá c. könyvében *Rudolf Walter* teológus. A higgadtság e helyei teljesen egyéniek: „Mindenki találhat kedvenc helyeket magának. Odafigyel rájuk, megbarátkozik velük, és ezáltal átváltoztatja őket a csend oázisaivá, amelyek boldogságot és nyugalmat sugároznak. *A higgadtság helye szilárd pontot ad nekem az életben – segít tájékozódni.* Feladatunk tehát abban áll, hogy megteremtsük életünkben a higgadtság belső *és* külső helyét, és úgy vélem, minden helyet a higgadtság helyévé lehet változtatni – még egy ronda helyet is egy nagyváros közepén –, ha megbarátkozunk azzal a hellyel.”

Gyűlöli önmagát, aki hajszoltan él. Az ilyen ember nem magáért él, hanem maga ellen. A higgadtság azt jelenti, hogy tudunk lassan élni. Tudjuk, hogy mindennek ideje van; a növekedésnek, az érésnek, az aratásnak. Ismerjük a szív titkait. Nem vetjük bele magunkat a külső tevékenykedésbe. Tudjuk, hogy a semmittevés átalakulást és áldást hoz, s nem kell félnünk még a haláltól sem, ha korábban már bátran kockára tettük az életünket.

Forrás: Publik-Forum, 2003/1

A szatymazi bárány

Történt 1952 húsvétja előtt; az akkori 1 forint kereken 100 mai forintot ért.

A bárány nagyon öreg volt: messze túl az elképzelhető legmagasabb báránykorhatáron. Ha ember lett volna, most maga köré gyűjthette volna unokáit s unokáinak unokáit, sőt talán még azok unokáit is; bárány lévén azonban nem is tudta, hogy születése óta talán már a tizedik báránygeneráció növekedett fel a tocsogó mezők kemény szálú füvén és a gyógyíthatatlanul szikes foltok keserű, rövid szálú növényein. Csak azt tudta, hogy fáradt, hogy nem ízlik semmiféle étel, pedig évek óta válogatott táplálékot kapott, amilyen egyébként csak a lovaknak, a parasztudvar e gőgös arisztokratáinak járt. Igaz, hogy ez a kiváló takarmány sem sokat segített rajta: gyapja nagy foltokban kihullott, csontja éles szögletekkel feszítette ki megrepedezett bőrét, vékony, csontos lábain úgy járt, mint reszkető mankókon, s alig volt állatokhoz csak valamit is értő emberfia, aki első pillantásra meg ne jósolta volna közeli pusztulását.

A bárány nem tudta – hogyan is tudhatta volna –, hogy a halál láthatóan fölötte lebegő árnyéka hosszabbítja meg napról napra az életét. Azt is csak homályosan sejtette, hogy tehetetlen öregkorára valahogy a tanya életének középpontjába került. Az állatok egyszerű bölcsességével ezt éppoly természetesnek vette, mint a korábbi, mostoha bánásmódot, amikor is még a többiekkel együtt járkált a legelőkön, egyre-másra szülte a botlábú kisbárányokat, s hatalmas mennyiségű gyapjút hullatott el a nyíróolló alatt. Talán azt hitte, hogy ez a bárányélet rendje, s ha lett volna benne igazságérzet, bizonyára igazságosnak és megérdemeltnek tekintette volna kényelmes, nyugdíjas állapotát.

Egyedül a tavaszi, nagy utazások voltak terhére. Ilyenkor, amikor a mocsaras földek szélén álló fűzek ágán megjelentek a szürke macskafej-barkák, szinte naponta kocsira tették a bárányt, hosszú, rázós és kényelmetlen utazás végén szűk udvarban emelték le, s egy ember elé vitték, akitől először félt, de aztán megszokta, s később már szertartásnak tekintette, hogy a vaskos kéz végigtapogatja a bordáit, valahol fölülről néhány gyors, sajnálkozó szó esik, fehér papírlap villan, és őt máris rakják vissza a kocsira, hazaviszik csak azért, hogy másnap újabb szekér kanyarodjék az udvarra, s kezdődjön elölről az egész...

A számtalan utazásból csupán egyetlen emléke maradt: a bordáit tudón tapogató, nehéz kéz emléke. Az ahhoz tartozó embert már alig látta, de a hangját megismerte, és bizalmaskodó fejemeléssel üdvözölte. Most, ahogy itt feküdt az udvaron, gyámoltalanul, mozdulásra képtelenül, éppen így próbálta emelni a fejét, mert mintha ismét a súlyos kéz simogatását érezte volna az oldalán. Ez a kéz azonban nagyobb volt minden eddigi kéznél, teljesen átfogta sovány, göthös testét, megszorította a kiálló bordákat... Az öreg bárány kinyújtotta a nyakát, szeme tágra nyílt, aztán szelíden letette a fejét, nagyot sóhajtott és...

A pszkovi Istenanya születése főtemplomának metszete

Az állatorvos, amikor vagy egy órával később megérkezett, egyetlen pillantást vetett a fűben heverő, szánalmas csont-bőr halomra.

– Látják, emberek, milyenek maguk! – mordult rá ingerülten a tarkóját keservesen vakargató gazdára.

– Már mér', doktor úr? – hadarta szemforgatva a paraszt. – A lányom kedves báránya volt, nem akartuk levágni, hát kimúlt az istenadta.

– Ne nézzen már bolondnak, Mihály gazda – szakította félbe az orvos. – Erre a szegény jószágra három év alatt legalább százötven kényszervágási igazolást adtam ki. Ilyenkor, húsvét előtt egy nap kétszer is az orrom elé hozták. Egyszer lett volna igazán szüksége rám a nyomorultnak, akkor is későn hívtak. Szégyellhetnék magukat.

– Doktor úr tudta? – szaladt ki a gazda száján.

– Hát már minden foltját ismertem szegénynek. – Az orvos a kocsija felé indult. – Megérdemelnék, hogy feljelentsem magukat – dörmögte a fogai között.

– Akkor benne van a doktor úr is, nem jelenthet föl – vágott vissza a gazda.

– Nem akarok én senkinek bajt csinálni. – Az orvos hangja megvetően csengett. Aztán visszafordult arrafelé, ahol a meleg napsütésben mozdulatlanul hevert az öreg bárány teteme. – De az a szegény jószág elmondhatja, hogy ő volt az igazi húsvéti bárány.

– Hát jó bárány volt, az Isten áldja meg – mondta a gazda is ellágyult hangon. – Egy húszast kaptam érte minden kölcsönzésnél. Tavaly több mint ötszáz forintot hozott a konyhára.

A tarkóját vakarta, s előrecsúszott kalapja karimája alól szemét kifordítva pislogott az égre, mintha a húsvéti bárány fáradt lelkét búcsúztatta volna.

Tunyogi Csapó Gábor

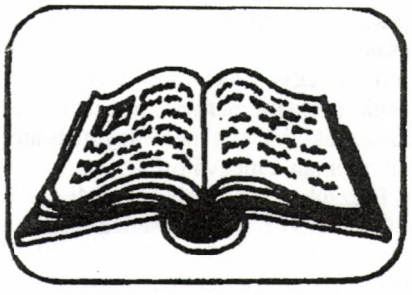

BIBLIA

Az áprilisi elmélkedéseket a székesfehérvári közösségek tagjai írták (sorrendben: Magyar László, Braila Mária és Deli József, Cserta Gábor, Simonyi Gyula), a májusiakat Gyombolai Márton (Vác).

Április 4. — Virágvasárnap — Lk 19,28–40;22,14–23.56 — Jézus utolsó napjai

1. A jeruzsálemi bevonulás

Nem nagyon illik a visszahúzódó, dicsőítést elutasító Jézushoz ez a jelenet. Hogyan rendezhettek számára tanítványai és a nép – az ő beleegyezésével – ilyen ünneplést?

Sokkal természetesebbnek tűnik, hogy az akkoriban szokásos tömeges zarándoklatnak vált részesévé Jézus, tanítványaival együtt. A Jeruzsálembe igyekvők a város határában csoportosultak, és innen már együtt tették meg az utat. Sőt, szintén a szokásoknak megfelelően, a városban lévők közül is sokan kimentek eléjük, hogy örüljenek az újonnan érkezőknek, fogadják őket, és hálát adva, énekelve vonuljanak be. Jézus tehát nem rendezett őt dicsőítő bevonulást, csupán csatlakozott a sok-sok zarándokhoz. Persze bőven akadtak, akik szemtanúi voltak a korábbi évek történéseinek, és ők ezek alapján várták, hogy Jézus most állítja helyre Isten földi országát. Jézus nem vitatkozik velük, de apró mozzanatokkal jelzi, hogy másként fog viselkedni. Szamárháton ül, ami nem a földi hatalom jelképe. A vele tartó tanítványok azért így is jól érzik magukat, biztosnak látják a jövőt, a dicsőséget. Jézus velük sem vitatkozik. Talán erőt gyűjtet velük, vagy azt szeretné, hogy a mostani diadalmenet és az utolsó vacsora lábmosása, életáldozása között még nagyobb legyen a feszültség. Hogy végre kiverje fejükből a földi dicsőség reményét.

2. Az utolsó vacsora

Jézus már tudja, hogy hamarosan elfogják, sőt azt is, hogy választottai között is van áruló. Mégsem azzal kezdi, hogy elzavarja Júdást, hanem még egy esélyt ad neki. A legnagyobb és legbensőségesebb együttlétet és áldozatot mutatja meg neki és a többi tanítványnak.

Lukács evangéliuma nem beszél a lábmosásról, de e nélkül nem teljes a vacsora képe. Jézus, a várva várt Messiás szolgálni kezdi az őt követőket. Majd még ezen is túlmegy, amikor egész életét áldozza, ajándékozza értük.

A földi élethez elengedhetetlen táplálék – amiért a zsidók nap mint nap imádkoztak és hálát adtak –, a kenyér és a bor most új értelmet, jelentést kap. A mindennapi életben a Teremtő Isten már nemcsak fizikailag táplálja őket, hanem Jézust is ajándékul adja. Jézus vállalja ezt, és egész életét és az Atyától hallott tanítást adja, áldozza tanítványaiért, mindenkiért.

Nem a hatalmat, az e világi királyságot nyújtja, hanem az élet-odaajándékozást, a tanítás legvégsőkig való beteljesítését, a kicsivé levést, a szolgálatot, a szeretetet. Most már tényleg igaz, hogy mindent átadott, amit az Atyától kapott. Egész önmagát.

A tanítványok egyelőre talán nem is értik, mi történik, de Jézus már most tisztázza: az utolsó vacsora mintájára nekik is követniük kell őt, vagyis az Atya ajándékává kell lenniük az emberek számára. Be kell mutatniuk saját életáldozatukat. Nemcsak azért, hogy emlékezzenek őrá, hanem hogy kövessék őt ebben az életáldozatban.

Mi sem tehetünk mást, ha be akarjuk teljesíteni az Atyától kapott hivatásunkat, küldetésünket.

Április 11. – Húsvétvasárnap – Lk 24,1-12 – „Mit keresitek az élőt a holtak közt?”

Mondhatnánk: Lukács olvasatában az asszonyokt mérsékelt izgalommal fogadták a szokatlan, természetfeletti esemény: meglepődtek, földre szegezték tekintetüket. Viselkedésük bátorságot, megfontoltságot, természetességet, bizalommal teli ráhagyatkozást tükröz: előkészültek, kimentek, beléptek – „Nincs itt, föltámadt!” –, eszükbe jutott, visszatértek, jelentették mindezt.

Kik is ők? Asszonyok. Megérintettek, ragaszkodók: Jézussal akartak lenni halálakor; kötelességtudók, hagyománytisztelők: illatos olajat vásároltak, hogy még utoljára szolgálatára legyenek Jézusnak; fáradhatatlanok, nem késlekedők: kora hajnalban mentek ki Jézus sírjához; elszántak, bátrak, nem problémázók: a fennálló nehézségek (ld. Mt 27,60.65-66 és Mk 16,4) nem tántorították el az asszonyokat tervüktől, feladatuk elvégzésétől. Megrendültek az üres sír láttán, de megrendülésükön úrrá lett a józan eszük, és helyén volt a szívük: emlékeztek és hírt vittek.

Mindez megtámogatja a költői kérdéssel – „Mit keresitek az élőt a holtak közt?” – hangsúlyozott lényeget: ÉL. Ne a holtak közt keresgéljünk, hanem az élők között. Az élőkkel kell törődnünk, az élőkhöz van küldetésünk. Ne térjünk ki, hallgassuk meg az üzenetet, hozzuk fel magunkban újra és újra a már megtapasztaltakat, és osszuk meg azt a többiekkel.

Mi számunkra az idő? Egybefolyó, megragadhatatlan, elpocsékolódó valami, vagy értékes, kiaknázható, felbecsülhetetlen ajándék? – Mi számunkra az akadály? „Megálljt” parancsoló, kikerülendő valami, vagy akaratunkat megszilárdító, elhatározásunkban kitartásra serkentő, hitünket erősítő ajándék? – Mi számunkra a ráeszmélés? Elhessegetendő, visszariasztó, megbénító valami, vagy felszabadító, szárnyakat adó, örömteli ajándék?

Április 18. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20,19–31 — Békesség, lelkesedés, megvalósulás

Számomra három hangsúlyos pontja is van a mai evangéliumnak, mégpedig:

- békesség,
- lelkesedés,
- megvalósulás.

1. Jézus halála után a Vele történt találkozásokban állandó elem a „Békesség nektek!” köszöntés. Lehet, hogy földi, fizikai életében is ezt az üdvözlési formát használta (Salóm!), de a Húsvét utáni történésekben mindig ezt. Úgy gondolhatta, megjelenésével elhozza ezt az állapotot, amely ezek szerint nem volt jelen a meglátogatott csoportban. Szeretjük azt hinni, hogy az „ahol ketten-hárman összejönnek…”

ígéret nyomán a mi találkozóinkon is működik az, hogy Jézus közöttünk van.

Érezzük-e, tapasztaljuk-e a BÉKESSÉGET? Az is, akit valami sérelem ér? Vagy elkezdjük neki magyarázni, hogy csak benne nincs meg, ezért meg ezért...

2. Jézus a szó minden értelmében „Lelkesíti" a csoportot. Világosan értésükre adja, hogy Rá a továbbiakban ne számítsanak, csak a Lélekre. Ez a kapcsolat, ez a csatorna, ez az „Istenarc" működik immár a homo sapiens számára. Az élő, működő kapcsolatnak is vannak világos jelei, többek között a cselekedetekben, aktivitásban megnyilvánuló lelkesedés.

Érezzük-e, tapasztaljuk-e a LELKESEDÉST? Van-e bennünk nekigyürkőző tenni akarás, szervezkedés, vagy csak egykedvű fásultság. Nem lomboz-zuk-e le az aktivitást, „Ugyan már, mit ugrálsz?" szöveggel vagy passzivitással?

3. Jézus megvalósítja Tamás számára is a személyes találkozás élményét. Tamás ugyanis hinni akart, de számára kellett ehhez a közvetlen, fizikai tapasztalat. Neki megadatott. Az ugyancsak lendületesen fejlődő „agykontroll" és egyéb technikák szerint mindenki számára elérhető, megtanulható, azaz működik a kellően vágyott és átélt hit nyomán a megvalósulás.

Érezzük-e, tapasztaljuk-e a MEGVALÓSULÁST? Vagy esetleg eredményességet látva elkezdjük a körülmények vizsgálatát, milyen egybeesések miatt következett be a vágyott esemény. Legkevésbé akaródzik szóba állni a hit nyomán történt megvalósulással, mert az valahogy kínos.

Április 25. — Húsvét 3. vasárnapja — Jn 21,1–19 — Felelős gondoskodás

Érdekes párhuzam a tengerparti halász és az üzletember turista több nyelven és változatban szegények és ökológusok közt világszerte mesélt története (ÉV 92/4, http://bocs.hu/eletharm/ev/ev03429.htm). Jézus nem buzdít a túlterhelt háló láttán, hogy érdemes lenne több kilométer hosszú acél vonóhálóra cserélni. A nagy halfogás csupán bátorító jel, a keresztre feszítés utáni különleges találkozásnak szóló bőség-gesztus (vö. a drága kenőcs elpazarlása, Mt 26,12).

Csak kevés halra van szükség a fogásból, Jézus már halat süt, mire partot érnek. „Egyszer kaptam két kilót. Azóta nem gyűjtök bélyeget" – mondja a gyerekvers (*Ami a szívedet nyomja*). Jézus talán remélte, hogy a túlzott halbőség ilyen hatással is lesz a gyakran (pl. Mk 8,16) aggodalmaskodó halászokra.

Az ilyen hatás még aktuálisabb ma, amikor a tengerek túlhalászása lerombolja a vízi élővilág mennyiségét és sokféleségét, de már nincs e célra minden halászbokornak 153 nagy hal a vizekben, hiszen Jézus korához viszonyítva kb. 25-ször annyi ember él a Földön, és ami sokkal rémítőbb, az emberi faj szaporodásának sebessége több milliószorosa (!) a Jézus korabelinek (ld. a mellékelt grafikont). Ma pl. ez a grafikon tölti be a két kiló bélyeg vagy a 153 hal szerepét, hogy az ember felül tudjon emelkedni a génjeiben lévő korlátlan szaporodási ösztönön, a saját (vallási, nemzeti, nyelvi, faji, rokoni) csoportja fogyatkozása miatti aggodalmaskodáson.

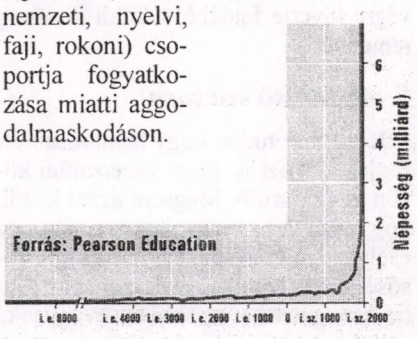

Jézus a nyáj-hasonlatot használja a gondoskodásra, mert a kor felelős gondolkodásában csak a juhok (háziállatok) jelentek meg, a halak (vadállatok, az ismeretlen mélységek és vadonok) kívül estek rajta. Érdekes a párhuzam „a közlegelő tragédiája" nevű közismert társadalmi csapdával: a mohó gazdák túlszaporítják a nyájat, túllegeltetik a legelőt, így az állatok egyre soványabbak lesznek, és végül a legelő is, a nyájak is jórészt elpusztulnak.

Ma az egész Teremtés van gondoskodásunkra bízva, hiszen már Madách látta, hogy különben az ember miatt pusztulás vár a vad élővilágra:

„– Mi állat él tehát még a világon?

– Él, ami hasznos, és mit ekkorig a tudomány pótolni nem tudott. – Im itt van az utolsó rózsa, mely nyílt a világon. Hasztalan virág, más százezer testvérrel foglalá el a legbujább tért a lengő kalásztól..." (Az ember tragédiája, Falanszter szín)

Korunkra még döbbenetesebb látások születtek:

„Irts ki mindent, amit nem tudsz megenni! Irts ki bármit, ami azt eszi, amit te eszel! Irts ki mindent, ami nem táplálja azt, amit te eszel! Ez szent munka az Elvevők kultúrájában. Minél több vetélytársat pusztítotok el, annál több embert hozhattok a világra, s így a pusztítás a létező legszentebb munkává válik." (Daniel Quinn: Izmael)

Jobban szeretsz-e engem, mint ezek? Mint akik a nagy halfogást, a kenyérszaporítást szeretik? Nem szaporítod-e túl a nyájat, kiszorítva a gyengébb lényeket, tönkretéve a legelőt, hogy végül a nyáj is elpusztul? Értékeled-e a Teremtésből azt is, ami nem közvetlenül a te hasadat és szaporodásodat szolgálja? Hagysz életteret a Természetnek, a többi társ-teremtménynek is?

Május 2. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,27–30 — „Az én juhaim hallgatnak szavamra"

Jézus ismeri az ő juhait. Ez a rövid evangéliumi szöveg bámulatos ígéretcsokrot bont ki. Jézus juhai örök életet kapnak, senki nem ragadhatja el őket Jézus kezéből. A juhokat neki adó Atya kezéből sem ragadhatóak ki, hiszen Ő mindenkinél hatalmasabb. Ezután következik egy kulcsfontosságú mondat: "Én és az Atya egy vagyunk."

A „juhok" biztonságának két feltétele van: hallgatni Jézus szavára, és követni őt. A ráhallgatás és a követés egysége, Jézus ismerete tesz bennünket az Ő juhaivá. Sajnos a keresztény „juhok" többségénél itt kezdődnek a bajok. Vagy a ráhallgatással, vagy a követéssel vannak gyakran problémák.

Az Örömhírt – Jézus tanítását – könyvtárnyi irodalom értelmezi, magyarázza. A másként értelmezők gyakran gyűlöletig menő összecsapásai, máglyák kormos füstje, vallásháborúk mutatják közel két évezrede, hogy a nyáj gyakran letéved az Útról... Túl a felekezeti csatákon, a tömeges szembenállásokon, az egyes egyének is gyakran „mazsolázzák ki" maguknak az Evangélium azon részeit, amelyeket teljesíteni próbálnak... Hányszor hallottam már: „Hát ezt már csak nem kívánja tőlem az Isten?!" Vajon hány haragtartó ember gondolja át, hogy a Jézustól tanult Miatyánk mondásakor önmagát átkozza meg? Hiszen úgy kérjük az Atya bocsánatát, „ahogyan mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek"!

Pedig Jézus egyértelművé tette tanítását azáltal, hogy amit tanított, azt elénk is élte. Tanította, hogy „senkinek nincs nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja barátaiért". Viszont tanítását elénk is élte: elment értünk a keresztre. Nem árult zsákbamacskát. Követése feltételéül szabta a kereszt felvételét, az életáldozatig menő szeretetet.

Megkérdezem magunktól: Menynyire vagyok – vagyunk – Jézus juhai? Mennyire ismerem Jézus tanítását? A „szép szövegeken” túl milyen áldozatra vagyok képes Érte? Próbálom-e az önzetlenség, áldozatkészség, másokra figyelés jézusi útját járni? Életutam során mennyire vagyok képes – befelé figyelve – hallgatni Jézus szavára és követni a bennem szóló Lélek indítását?

Adja az Úr, hogy a szó és tett egységében, a közösséggel összefogva, valóban Jézus juhai lehessünk!

Május 9. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 13,31–35 — „Új parancsot adok nektek”

Az Utolsó Vacsora termében vagyunk. Az áruló Júdás már eltávozott. A feszült légkörben meghökkentő bejelentést tesz Jézus: „Most dicsőült meg az Emberfia, és benne megdicsőült az Isten.” Egységükre utalva szögezi le, hogy hamarosan Isten is megdicsőíti őt. Felkészíti őket, hogy már csak rövid ideig lesz velük, és ahova ő megy, oda most nem mehetnek.

Ezután következik az „új parancs”: Úgy szeressék egymást, mint Jézus szerette őket! Ez legyen az ismertetőjelük az ő tanítványainak. Felismerhetőek legyenek arról, hogy szeretik egymást. Úgy, ahogyan Jézus szerette őket, azaz az életadásig!

Itt válik felismerhetővé a megdicsőülés jézusi fogalma. Nem érzem vakmerőnek a megállapítást: *A mindent-adó, szükség esetén életet is áldozó szeretet az isteni értelemben vett megdicsőülés forrása, okozója!* Erre az útra küldi, hívja a búcsúzó Mester az őt valóban követni akaró tanítványokat.

Mennyire más ez a dicsőség-fogalom a földi emberek többségének dicsőség-fogalmához képest! Diktátorok, nagy- és kiskirályok rettegés-adta, talpnyaló dicsőítésétől, a testi vagy szellemi erőfölény által kikényszerített dicsőítésig.

A földi – mulandó – dicsőségnek talán még elfogadhatóbb formája a sport és szellemi vetélkedők hatalmas erőfeszítést, felkészülést, nem egyszer aszkézist is megkövetelő győzteseinek dicsősége. Itt is meggondolandó azonban, hogy arányban van-e a befektetett energia a múló, földi dicsőséggel…

A földi „karrier” kulcsgondolata: Hogyan, milyen erőfeszítéssel, fortéllyal lehetek több, elismertebb, tekintélyesebb, sőt hatalmasabb a másiknál? És akkor még nem beszéltünk az embertelen gazdagodási, vagyongyűjtési hajsza kevés győzteséről és tömérdek veszteséről!

Pünkösdi felkészülésünk során elmélkedjünk – az egymást szeretés jézusi parancsa alapján – arról, hogyan tehetem testvéremet, közösségi társamat jobbá, gazdagabb lelkiéletűvé, vagy meglévő képességeit kibontakoztatva hatékonyabbá a közösség javára. Adja a Lélek, hogy felismerjük a szükséget és azt a tennivalót, amely ránk vár, hogy másokért élő szeretettel építhessük a jézusi tanítványság egyedül maradandó, valódi dicsőségét!

Május 16. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 14,23–29 — A három nagy ajándék

Jézus három nagy ajándékot ígér meg őt szerető és tanításait megtartó tanítványainak.

Az első ígéret: őt szerető tanítványait az Atya is szeretni fogja; Fiával együtt mennek hozzá, és benne laknak majd.

A második ígéret: a Vigasztaló, azaz a Szentlélek, akit az Atya Jézus nevében küld, kettős feladattal. Ő juttatja eszükbe Jézus tanítását, és „mindenre” megtanítja őket. (Itt nyilván az üdvösséghez szükséges dolgok jelentik a „mindent”!)

A pszkovi Szent Vazul-templom metszete

Végül a harmadik ígéret: „Az én békémet adom nektek.”

Jézus, miközben a Szeretet legnagyobb áldozatára készül, gyakorlatilag az egész Szentháromság segítségét ígéri szerető, engedelmes tanítványainak. Hiszen szívük az Atya és a Fiú otthona lesz, tanítójuk pedig maga a Szentlélek…

A fenti ígéretek mellett adja nekik az ő békéjét. Azt a békét, amely a tökéletes szeretet nyugalmát hordozza, a Szeretetét, amely örök és elpusztíthatatlan!

A Mester – túl az evilági szenvedés keresztjén – örül. Örül, mert az Atyához megy, Aki nagyobb nála. Oda, ahol az Ő örök otthona van.

Jézus csodálatos ígéretei nyugalmat és biz-

tonságot, valódi „békét” adnak. Ha elgondolkozunk azon, hogy ebből a világban – sőt, a magunk életében – bizony keveset élünk át, próbáljuk megkeresni az okokat!

Ha őszintén, komolyan szeretek valakit, azzal igyekszem sok időt tölteni. Mire elegendő az én Jézusra, a Szentháromságra fordított időm, odafigyelésem?

Jézus az Atyával *bennünk* akar lakni. Mennyi időnk van a *Lakókra*? Van annyi, mint egy rokonszenves albérlőre? Ha örömmel, bánattal végigrohanjuk az életünket, van-e néha időnk a külső dübörgésből befelé figyelni? A bennem szóló Lélek szavát mennyire nyomja el e világ gondja, zaja, rikító eseménytömege?

Adj, Urunk, legalább egy-egy csendes esti órát, amikor Lelked szól bennem, és panaszáradatommal nem fojtom el szavát, hanem tanulom tőle azt a „mindent”, amit Te megígértél a Vigasztaló által!

Május 23. — Urunk mennybemenetele — Lk 24,46–53 — „Elküldöm Atyám megígért ajándékát...”

Elérkezett a búcsú perce. Jézus, mielőtt hazatérne az Atyához, újra tanítványai lelkére köti a legfontosabbakat. Megnyitva elméjüket, levezeti az Írásokból szenvedésének, kereszthalálának és feltámadásának szükségszerűségét. Az életadó Jó Pásztor nevében kell megtérést és bűnbocsánatot hirdetni „Jeruzsálemtől kezdve minden népnek”. A tanítványok a hiteles tanúi mindezeknek. A hirdetés, a tanúságtétel a tanúk feladata. A feladat teljesítése meghaladja az átlagos emberi erőt, szellemileg és fizikailag egyaránt. Magának Jézusnak is szüksége volt az Atya és a Lélek megerősítésére a Getszemáni-kertben. Itt hangzik el a nagy ígéret: „Elküldöm rátok Atyám megígért ajándékát.” Jézus jól tudja, hogy a magasságból áradó „erő” nélkül elindulni sem érdemes...

Elérkezik az idő a búcsúzásra... Betánia közelében még egy áldás, és Jézus a tanúk szeme láttára emelkedik a mennybe. Érdekes és elgondoltató, hogy a tanítványok nem keseregnek az elváláson. Jeruzsálembe térésük örömteli. Istent dicsérve és magasztalva, szinte állandóan a templomban vannak. Reményük és bizalmuk töretlen, várják a megígért „erőt”, hogy segítségével elinduljanak tanúságtevő, Örömhírt hirdető útjukra. (Más forrásból tudjuk, hogy él bennük a félelem is; együtt vannak, egymást erősítik, imádkoznak, és várnak...)

Elgondolkodom: A Mesterrel együtt töltött három év, tanítások és csodák, a kereszt rémülete és a Feltámadás csodája nem volt elég? A mennybemenetel előtti „póttanfolyam” is kevés volt a saját erőből indulásra? Megfogalmazódik bennem: *tanú* lehetek a magam erejéből, becsületéből, akaratából, de *tanúságtevő* életemhez szükségem van a Lélek erejére, Isten segítségére!

Nagypéntek és Húsvétvasárnap után a Pünkösd teszi teljessé alkalmasságunkat a „keskeny út” végigjárására. Személyes életünkben is kérjük a mennybe távozott, és mégis köztünk, bennünk élő Jézust, hogy a mi életünk felizzó Pünkösdjét is adja meg, hogy a Lélek segítségével életünk hatékony és tanúságtevő legyen!

Május 30. — Pünkösdvasárnap — Jn 20,19–23 — ApCsel 2,1–11 — „Amint engem küldött az Atya...”

Pünkösdvasárnap... Jézus már a mennyben. Túl az Evangélium Örömhírén, most az Apostolok Cselekedetei mondja el nekünk a felizzó Szeretet-csodát. Megzendül az ég, zúg a ház, és Szeretet-lángok képében tölti el Önmagával valamennyiüket a Szentlélek. Az apostolok átveszik a Lélek tüzét, szavuk minden nyelven érthetővé válik, és átjárja hatóerejével a hallgatók szívét. Szeretet-ország hirdetői megkezdik tanúságtevő útjukat.

De... Miért is kellett ez a felizzás? Erre már János evangéliuma válaszol nekünk. Időben korábban vagyunk. A tanítványok félve, összezavarodva, zárt ajtók mögött várakoznak. Ekkor – a zárt ajtókon át – megjelenik köztük a feltámadt Mester, a békesség szavával. Zaklatottságukat látva megismétli a nyugtató szavakat: „Békesség nektek!” A sokkoló erejű örömtől magukhoz térő tanítványoknak ekkor mondja el a küldetés szavait: „Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket”. Rájuk lehelve erősíti őket a Lélekkel, annak bűnbocsátó, vagy megtartó erejével.

Így egészíti ki egymást Pünkösd két szövege. A minden népnek hirdetendő örömhírhez a tanítvánnyá tevés hirdető és példamutató munkájához, a pünkösdi Lélek felizzó Szeretet-teljesítményére, szavának hatékonyságára és bűnbocsátó erejére van szükség.

Az elmélkedés csöndjében kérdezzem meg magamtól: Milyenek az én életem Pünkösdjei? Gépiesen megtartott, „parancsolt” ünnepek? Félénken, gátlásosan, bátortalanul, lelkem bezárt ajtaja mögött? Várom-e legalább, hogy az ajtón keresztül betoppanó Mester nekem is a békességet, az „Ő békéjét” hozza el? Emberi gyengeségeimen túllendít-e személyes pünkösdöm fellobbanó lángocskája?

Behunyt szemmel – nagyon befelé figyelve – akarjam szívem szeretetével hallani és érteni a csendes, csak nekem szóló, és a világot egy picit mégis szebbé tevő üzenetet! *„Vedd a szót, és tedd a jót!”* Tudatosodjon bennünk, hogy egyetlen mosolytól, letörölt könnycseppről, megsimogatott gyermektől, megetetett éhezőtől, lefogott ököltől is szebb lesz a Föld, és gazdagabb a Szeretet Országa!

Adja a pünkösdi Lélek, hogy velünk és tőlünk is szebb legyen, és gazdagodjék!

Szerkesztőségi hirdetés

Köszönetet mondunk azon előfizetőinknek, akik az előfizetési díjnál nagyobb összeget fizettek be, illetve azon támogatóinknak, akik – bár lapunk az induláskor befizetett támogatásuk alapján jár nekik – alkalmilag, vagy időről-időre befizetett összeggel segítik munkánkat.

(Postai előfizetőink a kísérő cédula jobb alsó sarkában lévő, második hat számról olvashatják le, meddig érvényes az előfizetésük: év, hónap, nap.)

*

Kérjük mindazon hazai olvasóinkat, akik támogatói, tiszteletdíj-, ajándék-, köszönet- vagy munkapéldányként kapják lapunkat (amint ezt a minden – postán továbbított számhoz – számhoz mellékelt kísérő cédula jobb alsó sarkában olvashatják), lehetőségeikhez mérten alkalmilag, vagy évenkint befizetett összegekkel támogassák lapunkat – kivéve természetesen azokat, akik ezt eddig is, kérésünk nélkül is megtették. Kérésünket az elmúlt évek nyomdai és postai áremelkedései, illetve az ÁFA kétszeresére emelkedése indokolja. (Kérjük, a befizetéseket belföldi postai utalványon, szerkesztőségünk címére adják fel.)

Támogatóink nagylelkűségét előre is köszönjük!

fenntarthato@civilizacio.hu

Április 4.: 1968-ban egy bérgyilkos lelőtte Martin Luther King afro-amerikai baptista lelkészt. Már tíz évvel korábban is próbálták megölni, többször volt börtönben, háromszor dobtak bombát a házára. 1964-ben Béke Nobel-díjat kapott. Küzdött a bőrszín szerinti megkülönböztetés és a vietnami háború ellen. Születésnapja (jan. 15.) ma nemzeti ünnep az USÁ-ban.

Április 5.: 1957-ben Kádár János felszólalt az MSZMP Központi Bizottságának ülésén: „Az írókkal kapcsolatban nem tudnak a bíróságok tárgyilagosak lenni, személyi befolyásuk alatt vannak. A különböző bűncselekményeket elintézik hat-nyolc év fegyházzal, itt muszáj erősíteni. Előfordult például, hogy Nezvál elvtárs egy ilyen ügyben kiizzadt egy halálbüntetést, és a felsőbb bíróságon megesett a szívük, és a büntetést átváltoztatták életfogytiglani börtönre. Össze kell szedni egy tucat ilyen ügyet, és aki ellenforradalmár volt, azt keményen meg kell büntetni."

(Szépen rímel Nyikita Hruscsov mondására: „Ha tízegynéhány magyar írót időben agyonlövünk, az 1956-os forradalom sose következett volna be.")

Április 9.: 1945-ben az SS Flossenburgban kivégezte Dietrich Bonhoeffer német protestáns lelkészt. Bonhoeffer a háború közeledtét látva már 1934-ben ökumenikus zsinatra szólította fel az egyházakat (hiába), „amely kikiáltja Krisztus békéjét az őrjöngő világban".

Április 16.: 1967-ben egymillió amerikai vonult fel a vietnami háború ellen. Az első komoly tiltakozás 1964 decemberében volt. 1971-ben e napon háborús veteránok tömegesen hajigálták be érdemrendjeiket a Fehér Ház pázsitjára.

Április 22.: A Föld napja! 1970-ben volt először, Amerikában. Denis Hayes ötlete volt, 25 millióan vettek részt.

(Minden évben ekkor jelenik meg magyarul a washingtoni független intézet, a Worldwatch Institute évkönyve, A világ helyzete, amelyben a globális környezeti, társadalmi és gazdasági folyamatokat vizsgálják. www.foldnapja.okotars.hu)

Április 26.: 1986-ban robbant fel a csernobili atomerőmű. Több mint kétszázan azonnal meghaltak. 2000-ben a Greenpeace olyan naptárt adott ki, amelyben minden napra jut legalább egy atomipari baleset évfordulója.

Április 27.: 1906-ban rendelte el Apponyi Albert, hogy minden iskolában tartsanak Madarak és fák napját.

Május 1.: 1866-ban Chicagóban, a Haymarket téren, szakszervezeti gyűlésen bomba robbant. Az áldozatok emlékére május 1-e a munkások ünnepe lett. (Nem a munka ünnepe!)

Május 5.: 1994-ben volt a Talpalatnyi Zöld kárpát-medencei környezetvédelmi magazin első adása a Duna Tvben, Gadó György Pál szerkesztésében.

Május 7.: 1992-ben Oromhegyesen (Vajdaság, Szerbia) anyák, feleségek, lányok és a május 6-án kézbesített kb. 200 behívó visszautasítói békegyűlést kezdtek, amely aztán hónapokig tartott. 1992. június 26-án kikiáltották a Zitzer Szellemi Köztársaságot. Első elnöke, Almási Vilmos később 4 hónapot töltött börtönben katonaság-megtagadásért.

Május 14.: 1954-ben a kulturális javak fegyveres konfliktus esetén való védelméről egyezmény született Hágában. Már 103 ország aláírta, Irak is, de az USA és Nagy-Britannia nem.

(Bagdad 2003-as amerikai ostromának az emberiség legősibb mezopotámiai kulturális emlékei tízezer számra estek áldozatul.)

Május 15.: 1989-ben Igazságosság, Béke és a Teremtés megőrzése hármas célkitűzéssel megrendezték az I. Európai Ökumenikus Találkozót Bázelben.

1998: Philip Berrigan öt Ploughshares (Ekevasat a kardokból) aktivistával vért locsolt szét egy B-52 bombázó pilótafülkéjében az Andrews légitámaszpont (USA) éves légi bemutatója napján. A látogatók tömege és a média előtt végbemenő letartóztatásuk felhívta a figyelmet, hogy ezek tömeggyilkos eszközök. (Vö. ÉV 2002/4, 9–14.)

Philip testvére, Daniel ekkor épp börtönben volt. Mindketten katolikus papok, több mint harminc éven át hajtottak végre erőszakmentes akciókat. Életünk legszebb napja címmel német film mutatta be történetünket 1973-ban, amikor betörtek egy amerikai hadkiegészítő parancsnokságra, és Vietnamba szóló behívókat öntöttek le vérrel az aktaszekrényekben, más alkalommal pedig a behívókból máglyát raktak egy hadkiegészítő parancsnokság udvarán, és napalmtűzben égették el, szemléltetve, hogy ezek a behívók emberek vérének kiontására és emberek élve elégetésére kiadott parancsok.

Philip 1967-ben megnősült, feleségével (Elizabeth McAlister) Jónás Háza néven erőszakmentes ellenállási közösséget alapítottak Baltimoreban. 2002. december 6-án halt meg rákban. Életében összesen kb. 11 évet volt börtönben erőszakmentes tiltakozásai miatt.

Május 18.: 1917-ben az USA bevezette a háborús sorozást. Az alternatív szolgálat késedelmes kialakítása és a hadsereg brutalitása miatt az alternatív szolgálatot kérő mennonitáknak csak kb. 60%-a került civil szolgálatba, 30%-ukat táborokban tartották fogva ítélet nélkül. Egytizedük (138-an) került bíróság elé, 222 más vallású és 143 nem-vallásos katonaság-megtagadóval együtt. Az ítéletek: 5-30 év börtön, de 142 esetben életfogytiglan, 17 esetben pedig halál. A börtönökben (pl. Alcatraz) jó néhányan meghaltak a szörnyű bánásmód miatt. Sok közösség Kanadába menekült. Végül a halálos ítéleteket nem hajtották végre, az első világháború befejeződése után néhány hónappal elnöki kegyelemben részesültek és szabadultak a túlélők.

Május 25.: 1995-ben egy kis falu győzött egy nagy cég ellen: az Alkotmánybíróság megsemmisítette a bányászati törvény egy paragrafusát, és megvédte az ócsai önkormányzat rendeletét, amely természetvédelmi területet létesített.

Május 28.: 1961-ben megalakult az Amnesty International pártatlan és független világszervezet az emberi jogok védelmében. 1977-ben Nobel-békedíjat kapott.

Május 31.: 1984: Háborúellenes múzeumot és békekönyvtárat nyitott az Evangélikus egyház Berlinben. Több mint félszáz békemúzeum van a világon, a legrégebbi Hágában (1913 óta).

1996: A NATO-médiakampány vonat indulása késett, mert három Alba Körös aktivista odaláncolta magát a sínekhez.

Dohányzásmentes világnap.

Válogatás a Simonyi Gyula által szerkesztett, napi emailben kapható Bocs.hu Magazinból

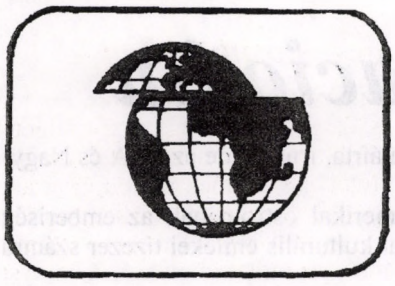

De sustinebilitate

*azaz **a fenntarthatóságról**. Mondhatjuk különböző nyelveken: sustainability (angol), Nachhaltigkeit (német), ógörögül talán a sztoa-eszmény fedi legjobban. Minél több ember mondja ki ezt az új, feltörekvő fogalmat – fenntarthatóság –, annál többfélét ért rajta. Valahogy úgy vagyunk ezzel, mint Orwell Állatfarmjának lakói a Ne ölj! paranccsal. Ki volt írva a nagy táblára, hogy „Állat nem öl meg állatot", majd később megjelent a kiegészítés: „...ok nélkül."*

Ehhez hasonlóan a fenntarthatóság a közgazdászok nyelvezetében már fenntartható fejlődéssé, fenntartható növekedéssé lényegült át, s valami olyasmit jelent, hogy növekedjünk, gazdagodjunk erősen, csak nagyobb válság, vagy infláció ne legyen belőle... ...mostanában. Vagyis: „Fenntarthatóság – legalábbis egyelőre."

A Bruntland-jelentés szerinti fenntarthatóság ennél sokkal ésszerűbb fogalom. Nulla növekedésről beszél, ahol az életszínvonal minőségi alakulását attól várhatjuk, hogy a technológiai fejlődés révén kisebb szennyezéssel, pazarlással több kényelmet tudunk biztosítani. Ennek egyes részleteit alkalmazzák is a nyugati gazdaságokban – a nulla növekedést persze nem –, de még így is akad benne egy logikai hiba. A fenntartható fejlődés feltételezi, hogy a Bruntland-jelentés készítésekor a világ még fenntartható állapotban volt, s így a technikai fejlődés arra szolgál, hogy növekedés nélkül is fokozza jólétünket; nem gondol arra, hogy a fenntarthatósághoz bizonyos területeken vissza kell térni, már elrontott dolgokat jóvá kell tenni.

Számomra a fenntarthatóság alapvetően a következő négy dolgot jelenti:

1) Kevesebbet fogyasztani, mint amit a Természet adni tud. Kevesebb fát kivágni, mint amennyit ültetünk, mint amennyit az állomány vastagodik. Állítólag az erdészet szókincstárából került át a ma politikájába a fenntartható gazdálkodás. Maga a gondolat valamikor a XVII. században jelent meg az erdészeknél. Amikor Brazíliában (vagy Kanadában) kivágják az őserdőket, Indiában, Pakisztánban több vizet hoznak felszínre a kutakból, mint amennyi a területen csapadék formájában leesik, amikor a világtengerek 60%-án több halat próbálnak kifogni, mint amennyi az éves szaporulat, joggal csóváljuk a fejünket, hogy ez így nem lesz fenntartható. Hát miért nem látjuk meg végre azt, hogy szénből, kőolajból, földgázból, a legtöbb ércből többet hozunk a felszínre, mint amennyi termelődik? Kőolajból például egészen konkrétan 5 milliószor többet. Ezért nem fenntartható a nyugati típusú ipar, a fűtés nagy része, az olajalapú közlekedés, a túl intenzív, kemizált mezőgazdaság. A népesség növekedésével is számolva pedig még az egyre szerényebb fűtés, megélhetés is végül a fenntarthatatlanság zónájába süllyed.

2) Több kárt tenni jóvá, mint amennyit létünkkel és igényeinkkel okozunk, okoztunk. El kell ismernünk, hogy máris létrehoztunk olyan helyzeteket, amelyeket a Természet nem tud orvosolni, környezetünkben vannak, és folyamatosan keletkeznek elrontott dolgok. Majd' minden tevékenységünkkel okozunk egy kis további fenntarthatatlanságot, és alig tudunk említeni olyan foglalkozásokat, olyan ismerősünket, aki a károk helyreállításával foglalkozna. Természetes, hogy enni kell, de vajon tudunk-e kenyeret sütni szén-dioxidkibocsátás nélkül? Természetes, hogy sütünk, és hogy környezeti adósságot okozunk. De vajon több kárt teszünk-e jóvá, mint amennyit okozunk; vajon az emberek többsége foglalkozik-e hivatásszerűen azzal, hogy holnap helyrehozza azt, amit tegnap elrontottunk. Ebből a szempontból (és csak ebből a szempontból) mindegy, hogy a károkat szükségből, létszámból vagy luxuspazarlásból okoztuk-e. Csak az a lényeg, hogy többet teszünk-e jóvá, mint amennyit okozunk. Ez esetben egyre csökkeni fog a fenntarthatatlanságunk. Ellenkező esetben pedig nőni.

3) Nem termelni több szennyeződést, mint amit a Természet fel tud dolgozni. Bár már ezzel is azt deklaráljuk, hogy a Természetnek semmi egyéb dolga nincs, mint a mi szennyezéseinket feldolgozni. Ebben a szemléletben a folyó nem más, mint hosszú szennyvíztisztító, az erdő porfogó, a völgy lerakó, a tenger szén-dioxidszűrő. Lehet, hogy más élőlényeknek is szükségük lenne a Természet tisztítókapacitására, bár ez nem jellemző. A legtöbb növény, állat egyszerűen táplálékot állít elő egész életműködése során más állatok, növények számára. Mi, emberek azonban előállítunk olyan fajtájú anyagokat, szennyezéseket, hulladékokat, s olyan mennyiségben, amit a Természet nem tud feldolgozni, tehát ezek csak alaposan halmozódnak. Ezekben az esetekben a Természet méregtelenítő képessége még romlik is, végül megszűnik, és akkor már tényleg nincs más, mint a hulladék, meg a rendelkezésére álló tér és idő. Ezt bocsátjuk ki mi, és ezt szívjuk is mi. *A megoldás a kibocsátásmentes technológia és/vagy a 100%-ban újrahasznosított anyagok körforgása.* Ez utóbbi mondatot egy morbid viccel szeretném megvilágítani: „– Miben különbözik a keresztény autó a fenntartható autótól? – A keresztény autónak a vezetőfülkéjében van a kipufogócsöve, és rá van írva a végére, hogy szeresd felebarátodat, mint önmagadat, a fenntartható autónak pedig a benzintankjában: Na, ezt tessék 100%-ban újrahasznosítani."

4) A fenntarthatóság eszméjének fennmaradása. És végül arra is gondolni kell, hogyha megvalósul a fenntarthatóság, ha az emberek ismerik ezeket az egyszerű összefüggéseket, ha akarják is a fenntarthatóságot, ha tanulják az iskolában a fenntartható életmód fogásait, akkor... és évezredek múlva is... ennek a tudatállapotnak folytonosan fenn kell maradnia – tekintetbe véve az emberi szabad akaratot, tömegmozgalmakat, forradalmakat mint korlátozó tényezőket. A fenntarthatóság eszméjét nem elég, ha csak néhányan ismerik, ha csak kevesen, kényszerűségből élnek így. Egyre bővülő mértékben kell eljutnia a többségig; lemondások között, mégis kétkedés nélkül kell tudni követni szinte minden nap; tíz, vagy tízezer, vagy végtelen éves távlatokban kell továbbadódnia torzítás nélkül, hogy ne írják mellé késői utódok: „Állat nem öl meg állatot... ok nélkül."

Ha már az ezredéves távlatoknál tartunk: Nem lehetett volna a fenntarthatóságot sokkal előbb kitalálni, és akkor nekünk csak gyakorlottan folytatnunk kellene a fenntartást? Nem lehetett volna már az Ószövetségben azt mondani: „Szaporodjatok, s eladdig sokasodjatok, míglen a Föld bétöltetik véletek!"? De mintha mást olvastunk volna. Csak egy magyar fordításban láttam ilyesmit: „s odutta volá néki az Paradisumut házoá és mondutta volá néki őrezni és védeni azt". A többi fordítás sajnos nem a fenntarthatóságról szól. Jézus is mondhatta volna: „Szedjétek össze a maradékokat, semmi ne vesszék kárba", esetleg azt, hogy vegyünk példát a fenntarthatóságban jeleskedő élőlényekről, legye-

nek azok szelíd galambok, verebek, növények vagy növényevők, vagy éppen ragadozók, mint a rókák. De úgy látszik, Jézus semmi ilyesmit nem mondott, a tanítványok meg csak azon törték a fejüket, hogy ők öröklik-e a Földet. Pál már messzebb távolodott az eszménytől, engedetlenség és kegyelem, e körül forgott eszmevilága; János apostol, az öreg pedig rögvest beálló apokalipszisről ábrándozott a millió éves fenntarthatóság helyett, bár azért ezer évnyi békét is beiktatott a menetrendbe – nem úgy, mint mi. Valamely sztoikus filosz nem ébredhetett volna rá arra az apóriára, hogy ha a gyorslábú Akhillesznek kettő az utóda, négy az unokája, nyolc a dédunokája, és így hatványozottan sokasodik, akkor az egy főre eső terület negyedére, nyolcadára, tizenhatodára stb. fog csökkeni, mígnem 10 000-en lesznek egy gombostűfejen, mint az angyalok, és még és még többen..., és akkor vajon mi lesz a teknőssel? A rómaiak talán fenntarthatóak voltak? A Föld határaiig nem terjedt birodalmuk, de azért a Földközi-medencéből kiirtották a cédrust, és nem éreztek semmi átgondolnivalót, ha egy kis luxusért számolatlan mennyiségű bíborcsigát, fürjet vagy fajdot kellett lemészárolni. Épp csak nem voltak elég erősek ahhoz, hogy az egész Földet maguk alá temessék. Aztán jött Ágoston, de nem ám a fenntarthatósággal, hanem az Isten államával, Tamás a teológia summájával, Kant a maximájával, hogy ha mindenki azt az elvet követné, amit te meg én, úgy is ***fenntartható*** maradjon a világ. De mi van, ha nem mindenki követi a fenntarthatóság elvét? Erre nem gondolt. Valóban... Lehetséges magát a fenntarthatóság elvét fenntartani hatékony és örök továbbadás nélkül? Lám, Jézus után 300 évvel már ölték egymást az Istenfia és az Emberfia követői, pedig Jézus milyen odaadóan indította el a művet. 1000 évvel később már lehetett vérrel, vízzel, vassal, tűzzel keresztelni népeket, akik egy mukkot nem érthettek a latin evangyéliomból. 1500-ban búcsújegyekért álltunk sorba, hiszen a másvilági fenntarthatóság mégiscsak fontosabb, mint az, hogy mi lesz 3000-ben vagy 4500-ban. És eljutottunk 2000-ig, amikor a csúcsok csúcsán állva, minden korábban élt ember összfogyasztásánál többet fogyasztva, a fenntarthatóságot utópiának becsmérlik, pedig valójában a fenntarthatatlanság u-topia: nincs hely rá a Földön.

Elviselhető, de megvalósíthatatlan

Egy vallomás: A fenntartható életet el tudom ma már képzelni, és kívánom is. Szeretnék élni egy agyonszigetelt lakásban, melynek 60 köbméter napmelengette vízből és 10 q fából megvan a fűtése. Szeretnék otthon ülni, ahol nincsen 50 W-nál erélyesebb gépezetem, kicsit gyűrötten, viseltesen öltözködve. Szeretnék olyan keveset enni, mint Cedric Prakash iskoláiban az indiai gyerekek, nem vásárolni szerkentyűket, abban a tudatban, hogy mások sem vesznek, és nem is gyártanak ilyen marhaságokat. Vágyom arra, hogy magamat megtartóztatva éljek, és csak gyalog vagy kerékpárral közlekedjek, Nap-, szél-, bioenergiával hajtott vonatokat, trolikat, villamosokat csak nagy szükség esetén vennék igénybe, lehetőleg kedvezményes jeggyel (nappal, amikor a szél is erősen fúj). Igénybe venném a vasúti fuvarozást és a kerékpáros házhozszállítást, de csak akkor, ha biztosítva látom, hogy a síneket, bicikliket mind újraolvasztják, ha elöregednek. Olyan világról álmodom, ahol vasból nem készítenek fegyvert, kőolajjal, földgázzal nem fűtenek, az uránium-ból nem lesz atombomba, és ahol drogok, alkohol és cigaretta nélkül is lehet „elviselhető” életet élni.

Mégsem látom, hogy megvalósulna... egyetlen országban. Van olyan ország, ahol nyomorúságosan keveset fogyasztanak, de a népsűrűség a Gangesz partján fenntarthatatlanul magas, és még növekszik is. Van olyan ország, ahol a világátlag szerint fogyasztanak, a Küküllő mentén, de reménytelenül isznak és drogoznak, és a szennyezéskibocsátás is a világátlag fölött van. Van olyan ország, ahol kedélyesek az emberek, megtisztították már a Temzét, de fenntarthatatlanul fogyasztanak, és ezt még gyorsabban növelik, mint a harmadik világ népességnövekedése. És van olyan ország is, ahol talán csak 20 évnyire vagyunk a fenntarthatóságtól a Duna partján, de csak akkor érezzük jól magunkat, ha a Lajtán túlra kacsingathatunk, és ha révbe ér a hajónk – úgy 10 év múlva –, akkor már 30 évnyire leszünk a fenntarthatóságtól.

Nincs egyetlen ország, egyetlen közösség, egyetlen kontraszttársadalom sem, ahol menne a dolog. Hát mégis csak utópia lenne a fenntarthatóság? E hiánynak pedig lelki okai vannak. Az emberek egyszerűen nem tudnak úgy boldogok lenni, hogy a fenntarthatóság mind a négy pillére jelen van: a kevés fogyasztás, a fenntartható népsűrűség, a nulla növekedés és az önpusztítás-mentes életmód. A lelki ok pedig éppen elég erős ok: akkor legalább hadd igyunk, hadd növekedjünk, hadd szaporodjunk, ha már nem élhetünk úgy, mint a kapitalisták.

Valaki pedig azt súgja nekem, hogy a lelki ok egyben a legkönnyebben megváltoztatható ok is. Csak újat kell gondolni, csak el kell határozni magunkat, csak erről kell álmodni, csak el kell kezdeni.

Dőry István

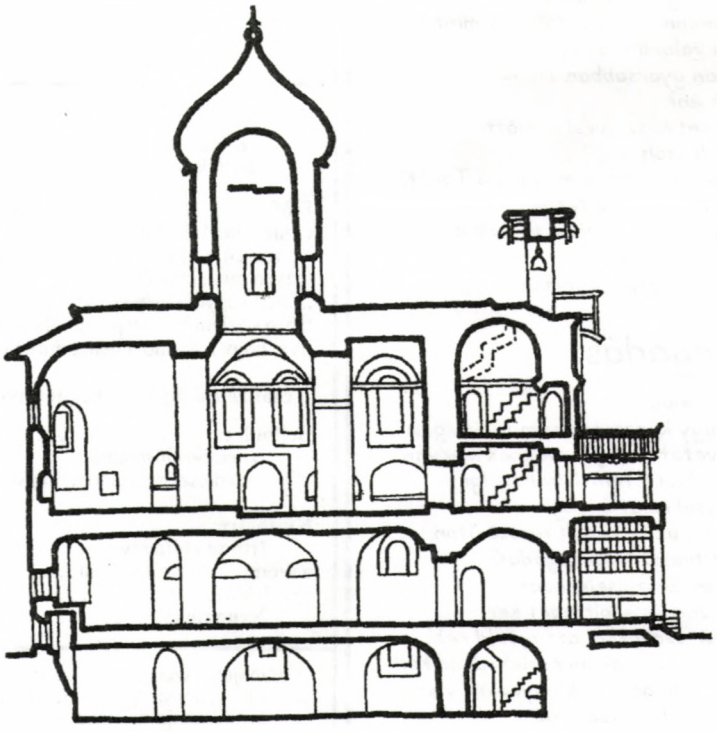

A novgorodi Kenethozó asszonyok-templom metszete

TARTALOM

Tanulmány
Alfons Fürst: Identitás és tolerancia a korai kereszténységben 2–5
Jean-Pierre Voiret: Adriano de las Cortes szerencsétlen utazása 6–8
Interjú
Thomas Seiterich-Kreuzkamp:
Isten erős volt, Jézus azonban hiányzott (Danielle Palmyre) 9–10
Stephan Moser:
„Keresztényeket nem szolgálunk ki" (Shabbaz Bhatti) ... 10–11
Egyház
Anneliese Lissner: Ne legyetek már olyan türelmesek! 12–13
Peter Hertel: Adatok az Opus Dei-ről 16
Meditáció
Vörös Éva: Az árulás 13
Eugen Drewermann: Meditáció a naimi ifjú történetéről 19–20
Doris Weber: Higgadt hétköznapok 21–23
Megemlékezés
Debreczeni Zsuzsa: Emlékezés Vadas Éva nénire 14–15
Gyerekeknek Moha-mese
Tyűha 17–18
Novella
Tunyogi Csapó Gábor: A szatymazi bárány 24
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 25–28
Környezetvédelem
Simonyi Gyula: fenntarthato@civilizacio.hu 29
Dőry István: De sustinebilitate 30–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Hirdetés

Az „Érted vagyok" 1997 és 2003 közötti teljes évfolyamai (néhány példányban), ill. egyes számai (darabonkint 100,- Ft + postaköltség) megrendelhetőek Gromon Andrástól:
06-26/334-155, vagy: gromon@freemail.hu

Haszontalan ima?

Egy haszid panaszkodott a geri rabbinak:
– Veszõdtem és fáradoztam, mégsem mennek úgy a dolgaim, mint egy iparosembernek. Neki mégiscsak jelzi valami húsz év után, hogy ma szebben dolgozik, mint régen, netán gyorsabban. De hát mit tapasztalok én?
Ma is ugyanúgy imádkozom, mint húsz évvel ezelõtt.
A caddik így válaszolt:
– Elija nyomán azt tanítják: „Az ember úgy vegye magára a Tórát, ahogy az ökör a jármot, és a szamár a terhet."
Nos, az ökör reggelenként kimegy az istállóból a földekre, és semmi sem változik számára, a megmûvelt föld azonban meghozza termését.

A jó istentagadás

Móse Löb rabbi mondotta:
– Az ember egyetlen tulajdonsága vagy képessége sem fölösleges, és minden alacsonyabb rendû és megvetett tulajdonságnak megvan a magasabb rendû megfelelõje, amellyel Istent lehet szolgálni. Ez a helyzet a fennhéjázással is: átlényegítve magasabb rendû bátorsággá változik az Istennek tetszõ úton. De vajon mi célból lett teremtve az istentagadás? Ennek megfelelõje a segíteni kész cselekedet. Hiszen ha valaki odamegy hozzád, és segítséget kér, akkor nem teheted meg, hogy jámbor szavakkal azt ajánld neki: „Légy bizalommal, és gondodat bízd Istenre!", hanem cselekedned kell, mintha Isten nem léteznék, és az egész világon csak egyvalaki volna, aki ezen az emberen segíthet: egyedül te.

Forrás: Martin Buber: Haszid történetek
(Fordította: Rácz Péter)

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XV/2. (84.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 10200964-20210809
Magyar Hitelbank Rt., Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@netelek.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Halmai Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó a pénzt mire küldte.

Előfizetési díj 2003-ra (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1500 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 2000 Ft
egyéb külföldre ..... 3500 Ft
Nyugaton: ..... 20 Euro

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XV. évf. 3. szám
2004. június
170,– Ft

Hogyan szeressük a gyerekeket?

Igazi apák kerestetnek

Az engedetlenség dicsérete

Halálos szeretet

Pedro Casaldáliga, az ellenálló püspök

Szociális Világfórum Bombayben

Novella a szabálytalan szerelemről

Jézus erőszakmentessége – új világrend?

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Miért jó biciklizni?

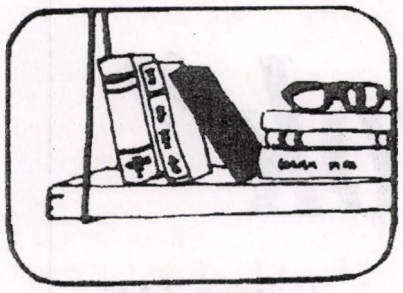

Arno Gruen

Hogyan szeressük a gyerekeket?

Janusz Korczak, a csodálatos lengyel gyermekorvos, aki elkísérte árva gyerekeit a treblinkai koncentrációs tábora, s ott velük együtt meghalt, A gyermek joga a megbecsüléshez c. könyvében beszámol egy fiúról, aki ezt mondta neki, amikor elhagyta az „Árvák házát”: „Ha ez a ház nem lenne, nem tudnám, hogy léteznek a világon becsületes emberek, akik nem lopnak. Nem tudnám, hogy az igazságot ki lehet mondani, hogy vannak a világon igazságos törvények is.” Ez a fiú önmagában hordozta a jót, s egy új életmód révén képes volt választani a jó és a rossz között, s a jót választotta.

Viszont: A rossz emberek nem azért rosszak, mert semmi mást nem ismernek, hanem azért, mert ellene vannak a jónak, és szeretnék azt elpusztítani, mivel csak akkor képesek egyenes gerinccel járónak megélni magukat, ha megaláznak másokat, lehordják, megbüntetik őket, fájdalmat okoznak nekik. Az ilyen embereknek kínozniuk kell másokat ahhoz, hogy meggyőzzék önmagukat arról, hogy nem gyengék; vagyis azért járnak el így, hogy távol tartsák maguktól saját gyengeségüket. *Aleksandar Tisma*, a nem rég elhunyt jugoszláv író Az istentelenség iskolája c. könyvében így írja le ezt a folyamatot: Dulics, a mai Balkán titkosrendőrségének egyik tagja, „éppen azért gyűlölte a gyengeséget, mivel önmagában is érezte azt”, de szüksége volt arra, hogy azt higgye: legyőzte. *Jacob Wassermann* A Mauritius ügy c. művéhez írt kommentárjában (1982) *Henry Miller* ezt írta: „Akitől megtagadják a szeretethez való jogát, megnyomorodik, és azt éli át, hogy lényének gyökerében keresztülhúzták.”

Ez a szeretetre való jogigény, s ennek gyermekkori elégtelen kielégítése kényszeríti bele az embereket az engedelmességbe. Ha a szülők és gyermekek közti viszony jellege annak a hatalmi harcnak felel meg, amely meg akarja akadályozni, hogy a gyermek állítólagosan „éretlen” akarata érvényre jusson, akkor ez elkendőzi, hogy nem a gyermek „civilizálásáról” van szó, hanem az uralom rögzítéséről. A gyermek effajta szocializációjának kell aztán gondoskodnia arról, hogy a hatalmasokkal szembeni engedelmesség motivációja mélyen belegyökerezzék az emberi lélekbe. A gyermek ugyanis nem képes a szüleihez fűződő kapcsolat nélkül élni. Ha ezt elutasítják, akkor megkísérli majd, hogy megfeleljen elvárásaiknak. Ez a folyamat olyan engedelmességhez vezet, amelynek az a rendeltetése, hogy elhallgattassa a gyermek *saját* szükségleteit, vágyait és érzelmeit. Ez terrort eredményez a gyermekben, mivel az őt gondozó felnőttek elutasítják *saját valóságát*. Így aztán a gyermek kénytelen ellenséggé tenni saját valóságát, hogy megfeleljen a szülői elvárásoknak, kénytelen idegennek és taszítónak megélni saját valóságát.

Franz Kafka ezt írta egyik levelében a nővérének: „...a tulajdonképpeni szülői érzés nem ismer határokat... Ha az apa (és hasonlóképpen az anya) »nevel«, akkor például olyan dolgokat talál a gyermekben, amelyeket korábban már gyűlölt önmagában, de legyőzni nem volt képes, és amelyeknek a legyőzésében most reménykedik, hiszen úgy tűnik, a gyenge gyermek jobban a hatalmában van, mint önmaga, és ezért a dühtől elvakultan belegázol az alakulóban lévő emberbe, anélkül hogy kivárná annak fejlődését; vagy például megrettenve ismeri fel, hogy a gyermekből hiányzik valami olyan dolog, amit ő saját kitüntetésének tekint, s aminek ezért nem szabad hiányoznia a családból, tehát elkezdi azt beleverni a gyermekbe, ami sikerül is neki, egyúttal azonban kudarcot is vall, mert közben szétveri a gyermeket...”

Ha saját valóságunkat el kell utasítanunk ahhoz, hogy fenntartsuk szüleinkhez fűződő kapcsolatunkat, akkor ez oda vezet, hogy elidegenedünk önmagunktól. A szülők részéről megnyilvánuló megaláztatást, szeretetlenséget és hiányzó beleélési képességet nem szabad észrevennünk, mivel az veszélyeztetné a szülők önértékét. Így dobják el a gyermekek saját emberiességüket. A gyűlölet ettől kezdve az ellenségre irányul, nevezetesen az embertársiasságra és az emberséges mivoltra magára.

Egy órával azután, hogy Ádám ministránsként részt vett a szentmisén, a tizenhat éves fiú – saját szavai szerint – megölt egy gyenge embert. Miután előbb megkínozta és meggyötörte a részeg áldozatot, haverjával együtt egy törött villával megölte, úgy, hogy a villát az agyába szúrták. Ádám azt mondta: „Nem éreztem könyörületet... Arról volt szó, hogy kemény fiú (hős!) legyek.”

A tettes nagyanyja meséli: „Ádámnak senkije sem volt. Szülei csavargók voltak... Nem volt szívük a fiú számára. Egyszer az ajtót verte, és így kiabált: »Mama, kérlek, nyisd ki, tudom, hogy itt vagy.« De az ajtó zárva maradt.”

Saját, melegség, szeretet és biztonság iránti igényét Ádám olyan gyengeségként élte meg, amely ellen védekeznie kell. Ha saját szükségleteik végzetté válnak számukra, a gyerekek úgy próbálnak megmenekülni, hogy eltávolodnak önmaguktól és saját emberiességüktől, hogy azt ne kelljen többé érezniük. Így állt bosszút Ádám a másik ember „gyengeségén”. Azzal, hogy meggyilkolta, saját gyengeségét ölte meg önmagában.

Brecht azt mondta, hogy a rossz bonyolultabb, mint a jó. Alapjában véve a jónak könnyebben elérhetőnek kellene lennie, mint a rossznak. Mivel azonban kultúránkat a kizsákmányolás és az ember atomizálódása határozza meg, fejlődésünkben a bonyolult kap támogatást, nem pedig az egyszerű, amit a szeretet határoz meg. Ám ahol hiányzik a nemek kapcsolatában az egyenrangúság, ott nem lehetséges a szeretet. A kapcsolat egyenlőtlensége az apák és anyák hatalmi igényeivel kapcsolódik össze, csak nem szabad ezeket közvetlenül kifejezniük. Ennek eredménye az az állapot, amelyben szeretet nem jöhet létre – de eljátsszuk azt, mivel szerepjátékunk megköveteli, hogy szerető embereknek lássuk magunkat. Ily módon a szülők is szerető emberek-

nek látják magukat, és tagadják a hatalmi játékot. Ebben a helyzetben a gyerek sem a szeretet megtagadását nem képes felismerni, sem szüleinek hatalmi ösztöneit. Azt a gyereket, aki mégis ragaszkodik az igazsághoz, megbüntetik; vagy testileg, vagy azzal, hogy a szülők elfordulnak tőle. Ezért a gyerek kénytelen azáltal fenntartani szüleihez való kötődését, hogy elnyomja saját tapasztalatait és fájdalmait.

Janusz Korczak kifinomult éleslátást fejlesztett ki a fájdalom iránt. Amiatti kétségbeesése, amit az emberek egymásnak okoznak, azt eredményezte, hogy rendkívül együtt érző szíve lett, amely nem ismerte az önsajnálatot. „Saját bánatunkat saját tudásunkká és mások számára való örömmé kell átolvasztanunk”, írta. Ez annak megtanulásához vezet, hogy a kudarcok nem demoralizálnak, nem gyengeségek. Ezáltal felismerte önnön mélységében, hogy az egyetlen igazi erő a megélt fájdalomból emelkedik ki. Ezért tekintette azt is feladatának, hogy rávezesse a gyerekeket: éljék meg önismeretüket. Síkra szállt a gyerekek egyenjogúsága mellett, hogy olyanok lehessenek, „amilyenek tudnak lenni, és ne olyanok, amilyeneknek lenniük kellene”. A gyerek csak akkor képes előteremteni az emberré váláshoz szükséges erőt, ha kitarthat saját fájdalma mellett, s a felnőtt elkíséri ebben, anélkül hogy beavatkozna. Mégis az embertelenséghez vezető fejlődés ad nekünk felvilágosítást arról, hogyan fejlődhetne ki az emberben lévő jó. A szeretetre vágyakozás mindannyiunkat összeköt, akár megtagadjuk, akár elviseljük azt. Úgy tűnik, ez a megtagadás vagy elviselés össze van kötve a fájdalom kibírásának képességével.

Ha a szülők kezdettől fogva kárhoztatják, megtagadják vagy elnyomják a fájdalmat és a szenvedést a gyermek életében, mivel ők maguk lealacsonyító gyengeségnek vagy önértéknek élik meg a fájdalmat és a bánatot, akkor a gyermek elkezdi gyűlölni saját fájdalmát – mivel az fenyegeti szüleihez kötődésének szükségszerű fenntartását. Ilyen adottságok között hogyan tanulhatja meg egy ember, hogy elviselje a fájdalmat? Hogyan lehet életben tartani a szeretet iránti vágyakozást úgy, hogy közben az élettel szembeni gyűlölet ne váljék magává az élet tartalmává? Mi történik majd, ha az ifjúságnak nem szabad érzékelnie saját kétségbeesését, saját fájdalmát? Ma a „coolness” (szenvtelenség) a divat, jobban mondva: egyfajta túlzó testtartással „cool” (szenvtelen) reakciókat játszanak meg az emberek. Szenvedni nem „menő” dolog. A gyerekek magukba testesítették szüleik leckéjét, amelynek értelmében annak az embernek van jelentősége – saját énje –, aki képes megvásárolni és fogyasztani azokat a dolgokat, amelyekkel messze távol tartja magától a fájdalmat.

A rossz emberek nem azért rosszak, mert semmi mást nem ismernek, hanem azért, mert ellene vannak a jónak, és szeretnék azt elpusztítani, mivel csak akkor képesek egyenes gerinccel járónak megélni magukat, ha megaláznak másokat, lehordják, megbüntetik őket, fájdalmat okoznak nekik. Az ilyen embereknek kínozniuk kell másokat ahhoz, hogy meggyőzzék önmagukat arról, hogy nem gyengék; vagyis azért járnak el így, hogy távol tartsák maguktól saját gyengeségüket.

Az eredmény: agresszív viselkedés, lázadás saját ellentmondásos, megszorító társadalmunk ellen, amelynek az idealizálása csak saját elidegenedésünket takargatja és palástolja. Az eredmény továbbá: minden fájdalom megvetése és szétzúzása annak érdekében, hogy az ember megszabaduljon a rá háruló felelősségtől. A gyengédség iránti vágyakozás aztán sokak életében azért pusztul ki, mert gyermekként az őszintétlen szeretetnek kellett elköteleződniük. Ennek ellenére mindig léteznek olyan emberek, akik képesek megszabadulni ebből az ingoványból, mivel megvan bennük a gyengédség iránti vágyakozás. Az a vágyakozás, amelyet végső soron újból és újból az olyan anyák lobbantanak lángra, akik maguk is foglyai voltak ennek az ingoványnak.

Richard Wagner egyik ükunokájának, *Gottfried Wagner*nek az életrajza arról tanúskodik, hogy az ember védekezhet a rárótt elidegenedés ellen, s a fájdalom és a bánat ellenére kiállhat önmaga mellett. Az ő esetében arról volt szó, hogy szembehelyezkedjen egy büntető és elutasító, az abszolút tekintélyre építő apa tekintélyével, s közben ne csak a magány és az elhagyatottság terrorjának tegye ki magát, hanem szembeszálljon az előre programozott sikerrel és státussal is. Volt valami a fiúban, ami nem tudta elfogadni az apa, a Bayreuth-i Ünnepi Játékok intendánsának viselkedésében rejlő hazugságot. Egy belső hang arra buzdította, hogy mindig azt kutassa, ami az életben valódi. Ez sok fájdalmat okozott számára, beleértve azt is, hogy empatikusan átélte anyjának szenvedését is, noha az nem akarta tudomásul venni fájdalomteli viszonyát férjével. A fiú azonban elég erős volt ahhoz, hogy megmaradjon saját fájdalma mellett, és így alkosson magának önálló életet. Egy őt szerető asszony melegsége segítette abban, hogy kibontakoztassa a sajátját, s azt továbbadja fogadott fiának, akit egy romániai árvaházból mentett ki. Wagner és felesége támogatásával ez a gyerek annyira kivirágzott, hogy el tudta tüntetni korábbi gyermekkorának hátrányait.

Mi adja hát bizonyos embereknek az erőt ahhoz, hogy kibírják a fájdalmat? Mindenesetre az olyan emberekben, mint *Hitler* és *Göring*, akiket hősökként ünnepeltek, nem volt meg a lelki fájdalom elviseléséhez szükséges erősség. Hitler vágya az volt, hogy olyan fiatal németek nemzedékét tenyéssze ki, akik nem éreznek semmilyen fájdalmat. Ezzel a fájdalomtól való félelmét takargatta, és erénnyé stilizálta. Ha az embernek nem szabad érzékelnie a bánatot, mivel azt kárhozatosnak állítják be számára, akkor tényleg örökre elveszítheti a kapcsolatot a fájdalommal.

Mérhetetlenül nagy az a terror, amelyet a gyerek akkor érez, ha nem találhatja meg magát a róla gondoskodó másik tekintetében, mert az hideg és elutasító. Azok a felnőttek is pszichotikusokká válhatnak, akiktől környezetük megtagadja lényük mindennapos elismerését. Páciensek beszámolnak arról a rémületről, amelyet akkor éreztek, amikor nem látták viszont magukat anyjuk szemeiben, az ürességnek arról a terrorjáról, amely ebből az érzésből keletkezik. Az anya esetleg jelen volt testileg, de érzelmileg nem lehetett elérni. Ha az anya szeretettel és gondoskodással fordul gyermeke felé, akkor a gyermek valóságosan képes látni önmagát az anya szemeiben, szemkontaktusában. Ellenkező esetben terror és üresség az eredmény. Két amerikai cse-

csemőkutató, *Klaus* és *Kenel* beszámol arról, hogy azok a csecsemők, akiket rögtön megszületésük után, mielőtt még megmosták volna őket, anyjuk hasára tesznek, föltámaszkodnak, és anyjuk szemét keresik. A gyereknek sok időre van szüksége ahhoz, hogy ne legyen már ráutalva az anyjával való szemkontaktusra, hogy már e kontaktus nélkül is biztos legyen saját létében, és úgyszólván a saját szemében létezzék. Ilyen élmények nélkül azonban a gyermek el fogja vetni saját érzelmeit és észleléseit, hogy fenntartsa a számára létfontosságú összeköttetetést szüleivel. Ez természetesen befolyásolja későbbi szeretet-viselkedését.

Ronald D. Laing angol pszichiáter hívta fel a figyelmet arra, hogy Túl az élvezetelven c. művében *Sigmund Freud* leírta egy kisgyerek bújócskázását, ami azt szolgálta, hogy megtanulja a szükséges átmenetet anyja szemétől a sajátjához. Tudjuk, hogy az egyéves gyerekek eldobálják a tárgyakat, hogy aztán boldogan fölujjongjanak, ha visszaadják nekik azokat. Sok felnőtt hamar megcsömörlik ettől a játéktól. Nem értik, mire szolgál a gyermek számára, mert már nem tudják beleélni magukat a gyerek helyzetébe, mivel annak idején elfojtották empatikus beleélő-képességüket. Freud leírta, anyja távollétében hogyan játszott egy másfél éves kisfiú „eltűnősdit” a tükörrel. Tükörképe váltakozva „eltűnt”, majd „jelen volt”, s azáltal, hogy ezt a játékot játszotta, úgyszólván birtokba vette saját lényét. Ezzel a munkával szerzik meg a gyerekek lépésről lépésre a szabadságot attól, hogy ne függjenek anyjuk jelenlététől.

A korai anya-baba kapcsolatban olyan harmonikus interakciós minta fejlődhet ki, amely azt az érzést közvetíti a csecsemőnek, hogy a saját és az anyja szándékai között nincs különbség, ami viszont azon alapul, hogy az anya nem csupán megérti – intuitív módon – csecsemőjének jelzéseit, hanem alkalmas módon válaszol is azokra. A magyar-angol pszichoanalitikus, *Bálint Mihály* „primer szeretetnek” nevezte ezt a tudattalanul lezajló párbeszédet. Alighanem így is van.

Mindenki, aki csak egyszer is megtapasztalta anyjának empatikus odafordulását (akár embrióként is), képes arra, hogy visszataláljon a maga együtt érző lényéhez, és ezáltal a fájdalomhoz. Csak az a fontos, hogy az empatikus lehetőség táplálékot kapjon. Az odafordulás iránti vágyakozás itt, amíg fenntartjuk, fontos szerepet játszik emberiességünk kifejlesztésében és megőrzésében. Amíg vágyat érzünk a szeretetre és odafordulásra, addig képesek vagyunk hozzáférni közös emberségünkhöz.

A valódi szeretet, vagyis az egyenrangú szeretet félelmet is ébreszthet; mert az első találkozás egy olyan anya „szeretetével”, aki sem saját határait, sem gyermeke határait nem ismeri, pánikot és rettegést válthat ki. A gyerekek ekkor mély egzisztenciális félelmet élnek meg, az elveszés félelmét, mivel azt élik át, hogy a másik felfalja és elnyeli őket. Ebben az esetben a szeretet iránti vágyakozás ellenére távol maradunk egymástól. De ezt gyakran nem tudjuk, hanem azt gondoljuk, hogy a másik birtoklása által megtaláljuk a szeretetet. Azt hisszük, hogy szeretet az, ha egy olyan ember után futunk, aki maga semmiféle valódi szeretet és melegséget nem képes adni. A csalódások aztán, amelyeknek áldozataivá leszünk, sokfélék, hiszen a szeretetigény mérhetetlen.

Ma a „coolness” (szenvtelenség) a divat, jobban mondva: egyfajta túlzó testtartással „cool” reakciókat játszanak meg az emberek. Szenvedni nem „menő” dolog. A gyerekek magukba testesítették szüleik leckéjét, amelynek értelmében annak az embernek van jelentősége – saját énje –, aki képes megvásárolni és fogyasztani azokat a dolgokat, amelyekkel messze távol tartja magától a fájdalmat. Az eredmény: agresszív viselkedés, lázadás saját ellentmondásos, megszorító társadalmunk ellen, amelynek az idealizálása csak saját elidegenedésünket takargatja és palástolja.

Gyakran futunk olyanok után, akik keveset tudnak adni nekünk, mert az ilyen „kapcsolatok” biztonságérzéssel töltenek el minket azáltal, hogy elveszik tőlünk az összeolvadástól való félelmet. Sokan azt hiszik, hogy a szexben élik meg ezt, ezért a gyengédség és szeretet nélküli orgazmust az élet jelévé magasztalják.

Mi homályosítja el látásunkat oly mértékig, hogy áldozatoknak érezzük magunkat, holott tulajdonképpen egyáltalán nem vagyunk azok? Hogy vélt ellenségek ellen harcolunk, akik alapjában véve nem mások, mint mi magunk? A lényegi probléma a bennünk magunkban lévő áldozattal függ össze, akit nem szabad felismernünk, aki azonban azzal fenyeget, hogy felébred, s ezért el kell hallgattatni. És ki jönne jobban kapóra ekkor, mint egy külső ellenség?

Oly sok eszköz és módszer van arra, hogy tönkretegyük a gyermekek valódi létét. Egyidejűleg tagadjuk ezt azáltal, hogy a jó és civilizált ember *pózaiba* kapaszkodunk. Ha körülnéznénk, észrevennénk, milyen gyakran ugratjuk a gyerekeket, milyen gyakran hozzuk őket abba a helyzetbe, hogy nevetségesnek kell érezniük magukat, ha kiállnak saját fájdalmuk mellett. Amikor nevetünk ezen, elfedjük szadizmusunkat, és ez erősségünk bizonyítékának számít. Mert már csak annak bizonyítéka számít, hogy semmi sincs, ami árthatna nekünk.

Mindez annak a kognitív pedagógiai gondolkodásnak a légkörében történik, amely a jóságos és megértő *pózokat* azonosítja a jóság és a megértés valódi érzelmeivel. Őszintének és valódinak tartjuk érzelmeinket, ha teljes buzgalommal megpróbálunk megfelelni annak a szerepnek, amelyet kiszabtak ránk.

Vegyük most szemügyre ezt az anyaszerep idealizálásában.

Pirkko Niemelä finn pszichológusnő számos tanulmányban vizsgált meg átlagos életkörülmények között élő anyákat, akik normális terhesség után komplikációmentes szülésben reménykedtek. Két csoportba osztotta az asszonyokat: Az első csoportban lévők azon a nézeten voltak, hogy egy nő csak az anyaság révén érezheti magát igazi nőnek. A kontrollcsoport tagjai sem az anyaságnak effajta idealizálását nem osztották, sem azt a felfogást, amely az „igazi” női mivoltot az anyasággal határozza meg.

Az első csoportba tartozó asszonyok a szépséget, a vidámságot és az önfeláldozást emelték ki a női lét lényeges ismertetőjegyeiként. A testi intimszféra, például menstruációjuk vagy szexualitásuk inkább irritálta őket. Női önképüket nagyobb mértékben merítették anyaszerepükből. A családot fölébe állították a házasságnak, amelyben nem ritkán elégedetlenek voltak, s a férfi és nő közötti aktuális viszonyt nem értékelték lényegesnek.

Ezeknek – ellentétben a kontrollcsoportbeli anyákkal, akik vállalni tudták kettős érzéseiket és félelmeiket – általában nehezebb szülésük volt, és a szoptatást kevésbé érezték kellemesnek. Ennek ellenére a szülés után – szerepelvárásukkal összhangban – azt hangsúlyozták, milyen boldogok. Egyidejűleg – mintegy aláhúzandó gyermekük miatti aggódásukat – különféle félelmekről beszéltek, például hogy az megfulladhat álmában, vagy hogy ők maguk valamit rosszul csinálhatnak.

Niemelä két, három és négy évvel később utóvizsgálatokat végzett. Az első csoport saját igazi érzelmeiktől elvágott asszonyai továbbra is tagadtak mindenfajta negatív érzelmet, és nem voltak abban a helyzetben, hogy belebocsátkozzanak a gyermeküktől érkező impulzusokba. Mivel elnyomták minden olyan szükségletüket, amely kívül állt a magukra rótt szerepen, nem voltak képesek felismerni gyermekük valódi, autonóm szükségleteit. A teszt szerint az első csoportba tartozó kétévesek kevésbé voltak nyitottak, mint a kontrollcsoportba tartozó gyerekek. Amikor aztán négyévesekként még egyszer tesztelték őket, a különbség szembeötlő volt: Az első csoport gyermekei alkalmazkodóak és átlagon felül együtt működők voltak. De ők, akiknek mindig kedvesnek és jónak kellett lenniük, és akik – akárcsak anyjuk – nem engedhették meg maguknak, hogy kifejezzék agressziójukat, a projekciós tesztben a legmagasabb agressziós értékeket érték el. Összevetve a kontrollcsoport gyermekeivel, függőbbek és magukat alávetőbbek voltak.

Ezen túlmenően a tanulmány azt támasztja alá, hogy a gyerekek átveszik és bekebelezik azt a magatartásmintát, hogy egyfelől fájdalmat okozzanak másoknak, másfelől azonban tagadják ezt. A Niemelä első csoportjába került anyák hasonlóképpen idealizálták saját anyjukat is – jóllehet gyermekkorukban a hűvösség jellemezte hozzá fűződő kapcsolatukat. *Itt mutatkozik meg világosan az a mechanizmus, amelynek során továbbadjuk az áldozati létet, mivel nem szabad felismernünk azt.* Ez a mechanizmus egyidejűleg olyan emberi önértelmezést tesz lehetővé, amely kikapcsolja a saját sérüléseink meglétét.

Manapság úgy áll a dolog, hogy büntetés helyett a jutalmazást használjuk eszközként. A jutalmazás mint nevelési eszköz ugyanis segít nekünk fenntartani azt az illúziót, hogy a gyermek szabadon dönthet, megtalálhatja saját útját. Ez azonban egyáltalán nem könnyíti meg saját lényének felfedezését és kibontakoztatását. Csak a nevelők érzik jobban magukat, mivel azt hiszik, hogy a jutalmazás elvével ráhagynak minden döntést a gyermek szabad akaratára, s nem kényszerítik őt, vagy nem uralkodnak rajta. Csakhogy a jutalmazás elve nem más, mint a siker érdekében alkalmazott nyomás rafinált elleplezése. S e nyomással előre programozzák a gyermek lényét.

Az eredmény ma megint az, hogy egy olyan nagy nemzet, mint az Egyesült Államok, olyan háború mellett kötelezõdik el, amely igen kevesek fondorlatából fakad – a terrorizmus leküzdésének ürügyével. A terrorista gyûlölet igazi oka azonban a szegénység, valamint egész néprétegek kirekesztése annak lehetõségébõl, hogy emberhez méltó, jelentõs életet éljenek. Ezt az igazságot elhallgatják.

Mindez rendkívül kifinomultan megy végbe, amit egy másik kultúrával történő összehasonlítással szemléltethetünk. *Eibl-Eibesfeldt*, a Max Planck Néprajzi Kutatóintézet magatartás-kutatója írja le az alábbi helyzetet egy nyugat-új-guineai anya és két kisgyereke, egy kisfiú és egy kislány között. A fiú egy darab tárót eszik (keményítőtartalmú gumó, az egyik fő élelmiszer arrafelé), a kislány utánakap, mire mindkettő bőgni kezd. Az anya odamegy, mindketten rámosolyognak. A fiú magától odaadja neki a táródarabot, ő kettétöri, és mindkettőt visszaadja a fiúnak. Az csodálkozva veszi észre, hogy most két darab tárója van, s miután egy pillanatig megszemlélte mindkettőt, az egyiket odaadja a nővérének.

Szülőkként hogyan viselkednénk hasonló helyzetben? Nem tűnnénk-e mintaszerűeknek önmagunk előtt, ha egy darab kenyeret kettétörnénk, és elosztanánk a gyerekek között, hogy ily módon tanítsuk meg őket az osztozásra? Melyikünk hagyta volna rá ezt a gyerekre? Mi egyáltalán nem feltételezzük a két-három éves gyerekekről, hogy megértik az ilyesmit, sőt hogy maguk teszik meg. Ezért szívesebben cselekszünk a társadalmunkban uralkodó előítéleteknek megfelelően, és ezzel korlátozzuk valóságunkat – s folytonosan az emberi „természet" ily módon deformált „valóságát" adjuk tovább. Megvetjük a gyermek lehetőségeit, mivel egyáltalán nem ismerjük fel azokat, s a gyermek valóságos határait szintén semmibe vesszük. Ezáltal ezek a határok megszűnnek létezni, s a gyermek elveszti kapcsolatát önmagával. Ahelyett hogy önmagától kezdeményezne valamilyen magatartást, a gyermek alárendeli magát a tekintély akaratának. Alárendelődése azonban egyúttal fel nem ismert, s ezért uralhatatlan és irányíthatatlan agressziók forrásává válik. Ezáltal olyan gyerekeket tenyésztünk ki, akik – ahogyan *Wole Soyinka*, nigériai irodalmi Nobel-díjas leírja Az emlékezés terhe c. könyvében – sosem voltak létük urai, sosem határozták meg saját sorsukat. Rosszak lesznek, mivel olyan rabszolgák, „akik örökösen hajbókolnak", mivel saját lényük láthatatlanná vált. Eközben pedig sebezhetetlennek tartják magukat, mivel képesek másokon uralkodni, képesek másokat megalázni, megkínozni, elpusztítani.

Bálint Mihály szakkifejezésével szólva, alapvető meghibásodás (basic fault) van a jellemükben, mivel nem voltak képesek saját belsőt kifejleszteni. Ezért az ilyen gyermekek, később felnőttek, folytonosan úgy érzik, hogy lényük megszűnése fenyegeti őket. Csak azáltal képesek személyes egységnek, egyenesen járó embernek megélni magukat, hogy gyűlöletüket és erőszakos agressziójukat kivetítik másokra.

Az erőszak és a rossz bacilusával szemben csak az empátia képessége tesz ellenállóvá, azaz csak az előzékenység és a szeretet kora gyermekkori átélése. *Janusz Korczak* azt mutatja meg nekünk, hogy ha hiányzik is a szeretet és azt előzékenység, ezt a hiányosságot pótolni lehet az igazságosság, az oltalom, a részvétel és a szimpátia megélése révén. Ez úgy történhet meg, hogy a felnőtt lehajol a gyermekhez, hogy tanuljon tőle. Maguk a gyerekek tudják megmutatni nekünk az emberiességhez vezető utat.

Forrás: Publik-Forum, 2003/6

Anselm Grün

Apák kerestetnek

Jákob, a Biblia egyik híres alakja, tipikus „anyja fiacskája” volt. Hogyan válhat egy „anyja fiacskája” apává? A Biblia beszámol nekünk Jákob fejlődéséről, és arról az útról, amelyen járva a sikeres és ravasz férfi leveti szerepét, és apává érik. Ez az út az árnyékával való találkozáson át vezeti őt. Ezen az úton azonban az első lépés az, hogy kitör anyjának életterületéről. Végső soron az árnyéka elől menekül. Ez a menekülés azonban anyakötődésétől is megszabadítja, és végső soron önmagához és saját igazságához vezeti el.

Menekülése közben Jákob felkavaró istenélményre tesz szert. Egy mennyei létráról álmodik, amelyen angyalok járkálnak fel s alá. Odafönt Isten áll, és megígéri neki, hogy élete sikeres lesz: „Veled vagyok, és megoltalmazlak, bárhová mégy, és visszahozlak erre a földre. Mert nem hagylak el téged, amíg végbe nem viszem, amit megígértem neked” (1Móz 28,15). Jákob itt először találkozik a tudattalanjával. Érzi, hogy több is létezik, mint hogy értelme segítségével átverekedje magát az életen. Szíve mélyén Isten szól hozzá, és megáldja őt. Az áldó Istennek ez a megtapasztalása az első lépés Jákob átalakulásának útján.

Amikor Jákob tizennégy évi, Lábánnál végzett szolgálat után két feleségével, fiaival és egész vagyonával hazatér, jelentik neki, hogy testvére, Ézsau jön elébe. Most érzi, hogy meg kell mérkőznie az árnyékával. Félelem tölti el, és ajándékokkal szeretné jóindulatra hangolni bátyját. De minden emberi kísérlet, hogy ajándékokkal győzze le bátyja haragját, hiábavaló lenne, ha Jákob nem találkozna saját árnyékával. Ez történik meg abban a sajátos éjszakai jelenetben, amikor egy sötét alakkal folytat párviadalt (1Móz 32,23-33). Jákob itt már nem képes kitérni, szembe kell néznie saját igazságával: feleségeit, gyermekeit és egész vagyonát átviszi Jabbók gázlóján: „Amikor már csak ő egyedül maradt ott, egy férfi tusakodott vele egészen hajnalhasadtáig. Amikor a férfi látta, hogy nem boldogul vele, ráütött a csípője forgócsontjára. Jákob forgócsontja kificamodott, amikor tusakodott vele. Akkor a férfi azt mondta: Engedj el, mert hajnalodik! Jákob azonban azt felelte: Nem engedlek el, ha nem áldasz meg” (1Móz 32,25-27). Életre-halálra szóló küzdelem ez. Jákob már nem tér ki a küzdelem elől. Rááll, és a sötét alaktól, aki kezdetben oly ellenségesen lép föl vele szemben, megkapja azt az áldást, amely képessé teszi arra, hogy immár félelem nélkül találkozzék bátyjával.

Azok a férfiak, akik úgy vélik, harc nélkül is boldogulhatnak, megrekednek fejlődésük útján. Az élet harc. Férfivá válásának útján mindenki találkozik saját árnyékával. S az árnyékunkkal találkozni nem élvezet. Árnyékában Jákob magával Istennel találkozott. De az árnyék meg is sebesítette: a csípőjére mért ütéstől sántít. Lassabban, óvatosabban kell keresztülmennie az életen. Már nem képes mindenre, amit szeretne. Ezt el kell tűrnie. S éppen megsebzett harcosként válik most Jákob Izrael ősatyjává. Nyilvánvaló, hogy senki sem képes valóban apává válni, aki nem küzdött meg önmagával és árnyékoldalával. Aki úgy véli, hogy ép bőrrel megúszhatja az életet, anélkül hogy megbirkózna az árnyékával, az apaként majd fiaira és lányaira fogja kivetíteni az árnyékát. Nem lesz képes olyannak látni a fiait, amilyenek azok valójában, hanem csupán elfojtott szükségleteinek és szenvedélyeinek szemüvegén át.

Sok olyan férfival beszéltem, akiknek az apja nem megerősítette, hanem eltörte a gerincét. Apjuk bennük látta mindazt, amit önmagában nem tudott elfogadni, amit megtiltott önmagának, s aztán ahelyett, hogy önmagával harcolt volna, a fia személyében harcolt az ellen, amit elfojtott; harca azonban nem áldás, hanem átok forrása lett, nem az életet, hanem a halált szolgálta. Az olyan apák fiai, akik kitértek árnyékoldaluk elől, nemigen képesek pozitív férfiasságot kifejleszteni magukban. Vagy apagyűlöletüket fogják erőszakosan levezetni, vagy folytonosan saját gyengeségeikkel lesznek elfoglalva. Sosem fognak lábra állni, és képtelenek arra, hogy megbirkózzanak az élet kihívásaival.

A Biblia Jákobon mutatja meg, hogy az árnyékunkkal való találkozásnak két módja van. Az egyik, hogy harcolunk vele; a másik abban áll, hogy alázatosan meghajlunk előtte, és elismerjük. Amikor Jákob találkozik bátyjával, Ézsauval, hétszer földre veti magát előtte. Ézsau ekkor odafut hozzá, átöleli és megcsókolja. Együtt sírnak. Jákob sejti, hogy mind a harc, mind az árnyéka előtti meghajlás révén a titokzatos Istennel találkozik a sötét alak személyében. Végső soron nem csupán az árnyék „lélektani feldolgozásáról” van szó, hanem egy másfajta istenképről is. Aki találkozik saját árnyékával, többé nem fog megelégedni túlságosan sima és ártalmatlan istenképekkel. Sok férfi számára Isten azért vált unalmassá, mert túlságosan kedvesnek és illedelmesnek mutattuk be őt. A Biblia olyan Istenre hívja fel a figyelmünket, aki megszólítja a lélek mélységeit, aki harckészségében is megérinti a férfit. Istennel nem csupán a világosságban találkozhatunk, hanem a sötétségben is, nem csupán a nyugalomban, hanem a harcban is. Isten nemcsak gyöngéd, hanem meg is ragad, és megsebesít minket. Csak az válik valóban férfivá, aki belebocsátkozik ebbe a harcba, a sebesülés kockázatával is. S amint Jákob példája mutatja, egyúttal apává is válik, nem csupán biológiai apává, hanem végső fokon szellemi apává is.

Manapság éppen a férfit fenyegeti az a kísértés, hogy csak az értelmére és az akaratára hagyatkozik, s közben kitér mindennek az útjából, ami tudattalanjának mélyéből jön. Ezen az úton épp elég gyakran ér el sikereket. A siker azonban csapda is lehet. A sikeres embernek nincs szüksége arra, hogy szembenézzen az árnyékával. C. G. Jung azt írja, az átalakulás legnagyobb ellensége a sikeres élet. Aki mindig sikeres, azt hiszi, rendben van az élete. Ha a nő szóba hozza férje árnyékoldalát, akkor az védekezik ez ellen. Egyáltalán nem érti, mire gondol a felesége. Nyilván annak vannak problémái, nem neki. Nála minden simán megy. Elégedett. Az az agresszivitás azonban, amellyel a férfiak olykor feleségük kritikus megjegyzéseire reagálnak, azt mutatja, hogy nem olyan biztosak a dolgukban, mint amennyire kifelé mutatják. Iszonyúan félnek attól, hogy valaki esetleg lekaparja sikeres arculatukról a mázt. De eljön a pillanat, amikor a régi stratégia már nem elegendő. Az értelem a maga ravaszságával nem segít már, ha a gyerekek másképp alakulnak, mint várták, ha a test betegséggel rea-

gál, vagy a lélek már nem partner, például egyszer csak nem hagyja többé aludni, vagy pánikrohamokba taszítja a sikeres embert. Lélektani szempontból az apa az, aki megerősíti a gyerekek gerincét, aki biztosítja számukra azt a hátteret, amely szükséges ahhoz, hogy merjék a maguk életét élni, és a saját kezükbe venni.

Hálás vagyok azért a tapasztalatért, amit apámról szerezhettem. Korán elveszítette a szüleit, így aztán egyedül kellett átverekednie magát az életen. Ezért aztán biztosította számunkra a hátteret, ha nagy volt bennünk a vállalkozó kedv. Sosem félt, amikor kerékpárral és sátorral két héten át úton voltunk az Alpokban. Ha terveink voltak, mindig támogatott minket. Sosem szólta le azokat, és nem aggályoskodott. Ellenkezőleg, büszke volt arra, ha valamit kézbe vettünk, és olyasmit gondoltunk ki, ami mások számára nem tűnt reálisnak. Gyerekként a legőrültebb ötleteim voltak. Hétéves koromban testvéreimmel halastavat építettem a kertben. Mivel a halak nem élték volna túl a telet, bevittem őket a fürdőkádba. Így aztán hetekig nem fürödhetett az egész család. Még ma is csodálkozom, hogy apám megértést tanúsított az effajta ötletek iránt.

Mint minden archetípusban, az apaképben is sok erő rejlik, de veszélyek is. Aki apaként nem engedi el a gyerekeit, aki patriarchális vezetői stílust gyakorol, és úgy véli, mindent meghatározhat, az meghamisítja az igazi apaképet: összekeveri a tévedhetetlenséggel és a tekintélyi vezetési stílussal. Csak az viselkedik tekintélyi módon, akinek nincs gerince. Mivel fél a konfliktusoktól, folyton vernie kell az asztalt, és bizonyítania kell tekintélyét. Ez azonban egyáltalán nem férfias dolog, ellenkezőleg, a férfi torzképe. Érezni lehet mögötte azt a félelmét, hogy esetleg megfosztják trónjától, és megkérdőjelezik tévedhetetlenségét. Azok a férfiak, akik nem szereztek pozitív apatapasztalatot, folytonosan bizalmatlanok, és az a benyomásuk, hogy örökösen igazolniuk kell magukat. Mivel nem találnak támasztékot önmagukban, nyugtalan aktivitással kénytelenek bizonygatni, mennyi férfierő rejlik bennük. Ez az erő azonban jó apatapasztalatok híján többnyire pusztító. Itt nem az alkotókedvről van szó, hanem arról a nyomásról, hogy az embernek igazolnia kell magát, hogy az apja végre méltányolja. A politikában látjuk, milyen rettenetes hatással van az effajta apátlanság. Egyesek egész népüket használják fel arra, hogy levezessék az apjuk által okozott sérelmeket.

A férfivá váláshoz hozzátartozik az apaság, teljesen függetlenül attól, hogy a férfi biológiailag is apja-e fiúknak-lányoknak, vagy csak szellemi értelemben. Apának lenni azt jelenti, hogy az ember megerősíti mások gerincét, életkedvet sugároz feléjük, tartást ad nekik, s így azoknak lesz bátorságuk saját kezükbe venni az életüket. Az apa közelében fiainak és lányainak van bátorságuk hibázni is. Tudják, hogy apjuk nem fogja hátba támadni őket. Akkor is odamehetnek hozzá, ha tévúton jártak. Az apa nem csimpaszkodik beléjük. Elengedi gyerekeit, de kitart mellettük. A gyerekek tudják, hogy mindig visszatérhetnek, hogy rátámaszkodjanak, vagy segítséget, vigaszt kérjenek tőle.

Sok olyan férfi van, aki egyoldalúan csak a munkájával törődik, és megtagadja az apai szerepet. Ezek képesek ugyan vezetni a cégüket, de a gyerekeiket nem. A gyerekeikkel létrejött vitákban a férfiak érzik, hogy nem rejtőzhetnek el szerepeik mögé. Gyerekeik a saját árnyékoldalukra emlékeztetik őket. A gyerekek nem bámulják csodálattal a sikeres üzletembert: ők mint embert és apát állítják kihívások elé. Apává csak az válik, aki engedi, hogy gyerekei megmutassák neki saját árnyékoldalát. A szembenézés saját árnyékunkkal és tehetetlenségünkkel, előfeltétele annak, hogy valódi közelséget tanúsítsunk gyerekeink iránt, és megerősítsük a gerincüket, ha éppen csődöt mondtak. Sok férfinak az a benyomása, hogy családjában is a siker ugyanazon receptje szerint kell élnie, mint a munka világában, ez azonban nem válik be. A gyerekeknek szükségük van az apai energiára, hogy növekedni tudjanak. A gyerekek a férfit akarják látni, aki birkózik velük, nem pedig az üzletembert, aki csak kifelé éli meg energiáit, a családban viszont csak azt akarja, hogy békén hagyják.

Nem csupán a családoknak van szükségük apákra, hanem a társadalomnak is. Az apa nem csupán gyerekeiért létezik, hanem felelősséget vállal azokért is, akik a rövidebbet húzták, akik elárvultnak és elhagyatottnak érzik magukat, akik a társadalom peremére kerültek. Apa az, aki a fejével felel, ha valami balul üt ki a családban. Nem hárítja el magától a felelősséget. Családja élére áll. Élére áll azoknak az embereknek, akiknek nincs gerincük.

Összefoglalva azt mondhatnánk, hogy az igazi apára két magatartás jellemző: határozottság és nagylelkűség. A valódi apa cselekszik, ha a helyzet megköveteli. Döntést hoz, ahelyett hogy minden problémát maga előtt tologatna. Sok cégnél, testületben és csoportban hiányzanak ma az apai férfiak, akik a fejükkel felelnek, akik felelősséget vállalnak és döntést hoznak. Attól való félelmében, hogy hibázhat, sok férfi inkább egyáltalán nem dönt – de nem is származik tőlük semmi új. Félnek a konfliktusoktól, és semmivel nem járulnak hozzá a helyzet tisztázásához. A másik magatartás a nagylelkűség. A valódi apa nem kicsinyes és nem szűklátókörű. Nagy szíve van. Feltételez egyet s mást a gyerekeiről, vagy akiket támogat. Ilyen nagy szívű apákra van szüksége korunknak.

Forrás: Publik-Forum, 2003/24

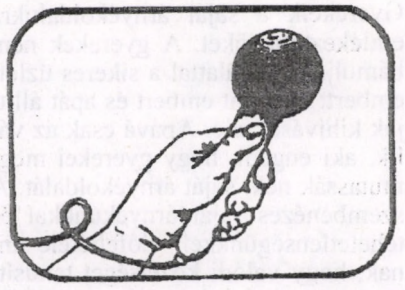

Az engedetlenség dicsérete

Interjú *Kurt Singer* pszichoanalitikussal

Gonosz az ember ifjúságától fogva, mondja egy helyen a Biblia. Professzor úr, inkább jó, vagy inkább gonosz ember?

Ez nehéz kérdés, de azt hiszem, kiindulhatunk abból, hogy jobbá kell tennünk. Minden emberrel mintegy vele születik az úgynevezett rossz, az agresszió; de gondoskodnunk kell arról, hogy ez egészséges agresszióvá legyen. Ez azt jelenti, hogy az emberek aktívan kezükbe veszik a dolgokat, hogy mozognak, hogy megtanulnak védekezni és szellemi vitákat folytatni. Azt a kérdést, hogyan tudjuk kifejleszteni az egészséges agressziót, sokkal fontosabbnak és hasznosabbnak tartom, mint csupán azt kérdezni, hogyan vagyunk képesek leküzdeni az agresszivitást és az erőszakot.

Mire van szükségük a gyerekeknek ahhoz, hogy megtanulják ezt az egészséges agressziót?

Kezdettől fogva megtanulják ezt, ha a lehető legnagyobb teret biztosítjuk számukra az önálló mozgáshoz. A testi értelemben vett mozgás a gyerekek és fiatalok egzisztenciális szükséglete. Naponta hat órában egy székre ültetni, és passzív hallgatóvá tenni őket, súlyos korlátozása az egészséges agresszió kifejlődésének. Erősen veszélyezteti az egészséges fejlődést a televíziózás is. Kevésbé a látott tartalmak miatt; inkább amiatt, hogy a gyerekek órákon át mozdulatlanul, gyakran mintegy transzban ülnek a tv előtt.

Az iskolát illetően azonban ez azt is jelenti, hogy nem lenne szabad hallgatói iskolának lennie, bár még mindig az, hanem munkavégző iskolának, ahol a gyerekek cselekedve tudnak tanulni, nekigyürkőzni a feladatoknak, vitázni.

Az egészséges agresszióhoz hozzátartozik az önmagunkat megőrző „nem”. A gyerekeknek meg kell tanulniuk nemet mondani annak érdekében, hogy megóvják önmagukat, és később aztán nemet tudjanak mondani, ha olyasmit kívánnak tőlük, ami etikai normákba ütközik. Vagyis meg kell tanulniuk az önálló engedelmességet.

Önálló engedelmességet? Ez ellentmondásként hangzik!

Az önálló engedelmességen az engedelmesség felülvizsgálatát értem: Helyes-e, amit parancsolnak nekem? S ha nem: Merek-e ellentmondani? Az ellentmondás bátorsága nem nagyon becsült erény. Amikor megkérdezek szülőket vagy tanárokat: „Mikor dicsért meg utoljára egy gyereket azért, mert engedetlen volt?”, gyakran meghökkennek. Holott minden szellemi és technikai haladás az engedetlenségen nyugszik.

Az ún. Milgram-kísérlet megmutatta, hogy az emberek kétharmada inkább megkínoz másokat, mint hogy szembehelyezkedjen egy tekintély parancsával. Hogy-hogy ilyen nehéz nemet mondani?

Mindenekelőtt az egyedül maradás félelme az oka: Többé nem állok a csoport oltalmában, hanem egyedül kell felelősséget vállalnom azért, amit teszek. Ha ellenben meghajlok a hatalmasok előtt, akkor védett vagyok. Még ha „bűnt követek is el”, akkor sem történhet velem semmi, mert akié a hatalom, megbocsáthat nekem. Ennek az engedelmeskedési készségnek messze ható következményei vannak; Erich Fromm például úgy vélte, Földünk belepusztulhat az engedelmességbe, mivel morális fejlettségünk messze elmarad technikai fejlettségünktől, mondjuk az atombombától.

Tényleg csak az engedelmességen múlik a dolog, vagy létezik a gonoszság bűvölete, a pusztítás élvezete is?

Ténylegesen léteznek szadista vonásokkal bíró emberek, akik élvezettel kínoznak másokat. De nem ez a normális; ezeknek az embereknek a lelki energiája tévútra szaladt. A Milgram-kísérletek azt is megmutatták, hogyan kerültek lelkileg bajba, és zuhantak erkölcsi kétségek közé a kísérleti személyek, akiknek megparancsolták, hogy áramütésekkel kínozzák az áldozatokat. De aztán mégis tovább csinálták, ha a kísérletvezető megparancsolta, noha érezték, hogy nem helyes. Mindazonáltal az is megmutatkozott, hogy a szenvedésokozás gátlása annál nagyobb, minél közelebb van térben az áldozat.

Ez azt jelenti, hogy bár az emberek hajlanak az együttérzésre, de az engedelmesség megakadályozza őket ebben?

Igen. Rousseau azon a véleményen volt, hogy a mindenkiben közös emberi természet nem az értelemben rejlik, hanem abban a velünk született undorban, hogy szenvedni lássunk egy embert. „Civil kurázsival” megáldott emberekkel folytatott interjúim azt mutatták számomra, hogy a részvét az egyik lényeges mozgatórugója annak, hogy ellenálljunk, ha jogtalanság történik: A részvétből harag fakad, és az az ösztönzés, hogy segítően beavatkozzunk.

Különösen bátor emberek-e azok, akik hajlanak az ellenállásra?

A civil kurázsival rendelkező emberek nem rámenősek. Sok olyannal találkoztam köztük, akik inkább félénkek, és akiknek a félelméből születik meg az ellenállóerő. Például a nőkben gyakran több civil kurázsi van, mint a férfiakban. Ez nagyobb beleérző képességükkel függhet össze. A férfiaknál gyakran a ráció játszik nagyobb szerepet, ők olyan célokat jelölnek meg mozgatórugóként, mint az igazságosság vagy a béke, a nők viszont sűrűn hivatkoznak az együttérzésre.

Újból és újból előkerült viszont a szilárd tájékozódás olyan emberi alapértékek szerint, mint a segítőkészség vagy a felebaráti szeretet. Olyan emberek vizsgálatában, akik életveszélyben segítettek másoknak, például a varsói gettóban, ismételten kiderült: alapindíttatásuk az volt, hogy „emberileg tisztességesek” legyenek, és segítsenek másokon. Sokszor éreztem kényelmetlenül magam, amikor a motívumok iránt érdeklődtem, és valaki egyszerűen azt mondta: „Azt akartam tenni, ami helyesnek tűnt számomra.” Ezt a szerénységet sok olyan emberben megtapasztaltam, akiben volt civil bátorság.

Milyen szerepet játszik ebben a szülői ház?

Egy tanulmány azt vizsgálta, hogyan voltak képesek fiatal amerikai férfiak megtagadni a katonáskodást Vietnamban, jóllehet nagy büntetéssel kellett számolniuk. Legtöbbjük azt élte meg korábban, hogy családja támogatja, hogy egészen biztos a családhoz tartozása. Ezekben a családokban közösen gondolkodtak el értékrendi kérdésekről és politikai problémákról.

Sophie Schollnak, a nácizmussal szembeni ellenállás egyik alakjának például olyan szülei voltak, akik kifejezetten támogatták a bátor ellentmondást. Apja, aki elkötelezett antifasiszta volt, eltűrte gyermekei véleményét, pedig azok kezdetben lelkesedtek a Hitlerjugendért. A Scholl szülők nem ítélték el gyerekeiket azért, mert másképp gondolkodtak, de megismerkedtek azok értékelképzeléseivel. Nem gyakoroltak nyomást, de világosan megmondták, mit gondolnak és hol állnak. Scholl papa különösen is azon a véleményen volt, hogy az embernek sok önálló mozgásra van szüksége. Mindig is nagy lakást akart, hogy a gyerekeknek elegendő mozgási szabadságuk legyen, hogy „el tudjunk menni egymás mellett”. Az önálló testi és szellemi mozgás fontos eleme a civil bátorságnak.

A Scholl testvérek aztán maguk jutottak arra a felismerésre, milyen megvetendő a nemzetiszocialista rendszer. Amikor Sophie Scholl a Fehér rózsa nevű ellenálló csoportban a nemzetiszocializmus ellen küzdött, ezt írta egyik levelében: „Szét kell tépnünk a közöny köntösét.”

Minek kellene történnie ahhoz, hogy több emberben alakuljon ki a civil kurázsi?

A nevelés lényeges eleme: komolyan kell venni a gyerekeket. Fel kell hívni a szülők és tanárok figyelmét: bánjanak tisztelettel a gyerekekkel. Ne szégyenítsék meg őket, ne tegyék nevetségessé gyengeségeiket, a tanítás során sose adjanak feladatot anélkül, hogy engedélyt kértek volna a gyerektől, vagyis hogy megőrizték volna a pedagógiai tapintatot. A szülőknek szabad szidniuk gyerekeiket, a tanároknak szabad feldühödniük, de – és ez az a pedagógiai imperatívusz, amelyet szeretnék megfogalmazni – nem szabad megalázniuk a gyerekeket, nem szabad lekicsinyelniük őket. Egy gyereket kinevetni bűncselekmény, mondta a híres orvos és pedagógus, Janusz Korczak.

Éppen az iskolának lenne sok lehetősége arra, hogy előmozdítsa a civil bátorságot, de túl kevéssé teszi. Támogatni kell a tanulók önálló gondolkodását, komolyan kell venni saját témáikat. Ha egy dolgozaton az áll, hogy „Elvétetted a témát!”, akkor többnyire a tanár vétette el a témát, mert nem találta el, mivel kapcsolatban lett volna mondanivalója a gyereknek, és nem adott lehetőséget rá, hogy elmondja azt! A modelliskolákban kiderült, hogy a cselekvő tanulás, a művészi tevékenység, a szabad témájú dolgozatírás és a szabad előadás révén önállóbbakká válnak a gyerekek, és nagyobb önbizalomra tesznek szert. Ez az önbizalom az alapja a nagyobb én-erősségnek, és ezáltal annak is, hogy nagyobb bátorságuk lesz ellentmondani, és kisebb lesz a készségük arra, hogy engedelmeskedjenek.

Ennek a struktúráit meg lehetne teremteni, de a szülők nem merik, a politikusok pedig nem tartják elég fontosnak.

Az elmúlt negyven évben, mióta a Milgram-kísérletet kifejlesztették, sok minden megváltozott. Ez derűlátóvá teszi Önt?

(Hosszas hallgatás után:) Nem; én osztom Christiane von Weizsäcker bioetikus rémületét. Ő beszámolt egy neurofiziológus kísérletéről, aki egy halrajból kivett egy halat, és elvágta annak az agyába vezető idegszálait, úgyhogy a hal többé nem volt képes érzékelni környezetét. Amikor ezt az agyműtött halat visszatette a rajba, az elkezdett vadul ide-oda úszni. És mi történt? Az egész raj követte! Christiane von Weizsäcker azt mondja erre, hogy olykor az a benyomása, mintha agyműtöttek módjára követnénk parancsokat, anélkül hogy megnéznénk, ki is adja nekünk a parancsot.

Forrás: Publik-Forum, 2003/2

Könyvismertetés

Megbékélés és jóvátétel

Milyen a jó és hatékony büntetés? Mi a teendő a gyermek- és fiatalkorú bűncselekményt elkövetőkkel? Hogyan lehet megnyugtató módon segíteni a bűncselekmények áldozatainak?

Ezekre a kérdésekre (is) keresi a választ a ***Megbékélés és jóvátétel*** című könyv, amely bemutatja azokat a tendenciákat és technikákat, amelyek elsősorban Új-Zélandon, Ausztráliában, Észak-Amerikában, de egyre több helyen Európában is növekvő népszerűségnek örvendenek

A növekvő méretű bizonytalanságérzés, félelem a bűnözéstől, a riasztó számok a gyermek- és fiatalkorúak által elkövetett egyre durvább cselekményekről, az ijesztő mértékben terjedő iskolai erőszak komoly kihívás a szakemberek, a jogalkotók számára.

A kutatási adatok szerint az igazságszolgáltatás klasszikus eszközei, a rendőrségi vizsgálat, a bírósági tárgyalás, a javítóintézet, a börtön nagyon kevéssé hatékony és megelőzésre semmiképpen sem alkalmas lehetőségek. Ezért keresik a szakemberek azokat a módszereket, amelyek bizonyíthatóan eredményesek ezeken a területeken.

A tettes-áldozat mediáció, a helyreállító igazságszolgáltatás olyan lehetőség, amely esélyt ad az áldozatnak és a környezetnek arra, hogy átérezhesse, elmondhassa, megmutathassa az őt ért sérelem hatását, és maga is aktívan részt vegyen a számára is elfogadható büntetés, jóvátétel meghatározásában. Az elkövető számára pedig jó alkalmat nyújt arra, hogy rövid idővel a tett elkövetése után szembenézzen áldozatával, az elkövetett cselekmény hatásával és következményeivel, és maga is aktívan kivegye részét a jóvátételből. A folyamat részeként tettes(ek), áldozat(ok) és támogatóik egy képzett csoportvezető segítségével megbeszélik a történteket, és megállapodnak a tennivalókban.

Ez a technika kiváló lehetőséget biztosít a pártfogóknak, az iskolai, gyermekotthoni pedagógusoknak, rendőröknek, szociális munkásoknak arra, hogy a ma sokszor megoldhatatlannak látszó konfliktusokat jobban kezelhessék, a gyerekek és fiatalkorúak elkerülhessék a későbbi bűnelkövetővé válást és a súlyos büntetéseket.

A könyv ismerteti a helyreállító igazságszolgáltatás kialakulásának és eddigi fejlődésének, gyakorlatának történetét, a hazai előzményeket és a már működő programokat, és azt a kézikönyvet, amelynek alapján a csoportvezetői – facilitátori – ismeretek a tanfolyam keretében elsajátíthatók.

A módszer jól használható a nagyobb közösségek – futball klubok, kisközösségek, népcsoportok között felmerült konfliktusok kezelésre is, amint ezt Kanadában, Új-Zélandon vagy Dél-Afrikában nyomon követhetjük.

Megbékélés és jóvátétel – kézikönyv a helyreállító igazságszolgáltatásról (szerkesztette: Herczog Mária), CSAGYI könyvek, Budapest, 2003

„Nem tudom behatárolni, milyen egy jó apa... nekem az a jó, ami van. Nagyon is jó!”

Apukám!

„Atyák, ti se mérgesítsétek fel gyermekeiteket, hanem az Úr nevelésével és intésével tápláljátok őket!” (Ef 6,4)

Gondoljunk most az apákra. Bevallom nagyon tisztelem őket – mármint az igazi apákat (az Apákat). Talán azért is, mert még nem vagyok apa. Meg azért is, mert nehéz idők járnak rájuk. Nagyon sok a megfelelési problémájuk, nagy a verseny a munkáért, a nőkért, a megélhetésért, és mindezek mellett gyakran a patásokról címkézik őket (jámbor marha, vad bika, igavonó barom – hogy a szarvakat ne is említsük). Óvodában-iskolában szinte csak nők nevelik a fiúkat is. Otthon a legtöbb családban szinte csak az anya ér rá (olykor) foglalkozni velük, mert sok helyütt hiányzik az apa, vagy pót-apa van (néhol több is). Így, eleven minta nélkül hogyan fogják férfivá nevelni őket a nők? Hol az apa, aki rászól a rosszalkodó gyerekre, megtanítja fiának a barkácsolás, a sakk alapjait, az ügyintézést, akitől látni, ahogy átkarolja anyát, megsimogatja, aki kirándulni viszi a családot, s közben megmutat, elmagyaráz mindent?

Marcello D'Orta bájos könyvekbe foglalta gyermek tanítványai dolgozatait – világsikerrel. Hogy nálunk is aranybánya a kiskamasz lelkivilága, arra bizonyságul álljon itt néhány vallomás az apákról. (Nem javítottam a stílust, hogy még több érződjék ebből a világból.) Ez a 20-30 emberke nem tekinthető meggyőző mintának, de amit közöltek, elgondolkodtató. Hittant tanulókról van szó, ezért feltehetően jó apákról is írhattak. Lássuk először, hogy milyen apa tetszik a gyerekeknek:

„Felnézek rá, nagyon jó fej”, „sok idejét fordítja rám”, „kedves és vicces”, „szeretem, mert segít, ha tud”, „ha teheti, segít másokon”, „tényleg ő egy igazi családfő”, „nem olyan szigorú, mint anyu, de mindenre rá tud venni, amit meg kell csinálnom”, „szigorú, de jót akar. Azt szeretné, ha normális felnőttekké nőnénk fel”, „néha nem ért velem egyet, ilyenkor megmagyarázza, hogy miért nem helyes, amit teszek”, „szokott szigorú lenni, de nem bánom meg, ha nem engedte, amit akartam, mert jót akart nekem, és azt, hogy az életben kevesebb gondom legyen”, „szigorú, de szeretem”, „nagyon szeret, mindig jót akar nekünk.”

Istennek hála, vannak ilyen apák is. Bár egyre inkább lennének! Ezek után intő jelnek jöjjön néhány panasz olyan apákról, akik nem állnak élethivatásuk magaslatán:

„Mindig későn ér haza”, „nincs ideje, hogy beszélgessünk”, „nem törődik sem velem, sem a húgommal, sem anyámmal”, „veszekedni szokott, ezért nem tudom igazán szeretni”, „nem igazi családszerető, gyakran iszik”, „igen nehéz természete van”, „nehezen viseli, ha nem neki van igaza, és fontos neki a látszat”, „mindig jót akar, csak néha nem tudja, mi a jó, túl büszke”, „nem igazán érdekli a mi véleményünk”, „nagyon makacs”, „folyton ellenőriz”, „a tanárnak hisz, nem nekem”, „nem nevel, nem szól rám”, „nem igazán jelent sokat”, „nagyon változó.”

Az intés után álljon itt elrettentésül néhány mini tragédia. Elöljáróban annyit, hogy sokan olyan családban élnek, ahol a válás miatt távol él az apa. Van, aki hét közben is találkozik vele, van, aki csak hétvégén vagy kéthetente, havonta, félévente, évente, de olyan is akadt, aki 8 éve látta, vagy egészen kis korában („...olyan sovány féle; talán szakálla van”). Mindemellett van, aki azt írta: „azért, mert az apukám, természetesen szeretem” – talán értelme-akarata mondatta vele, de az is lehet, hogy vágyai.

„...anyut nem engedi el bulizni, ő meg szeret ilyen helyekre járni. Anyut sajnálom, de az ő baja. Miért nem vál el tőle? Engem az egész nem hatna meg, csak a kis öcsémnek lenne rossz... Ha jobban bele gondolok, én nem is szeretem apámat. Pedig nem iszik, és nem árt nekünk, még soha nem is bántott. Csak egyszerűen nem bírom.”

„Apu megcsalta anyut... amikor anyu ezt említette, mindig ideges lett és azt mondta, hogy nem igaz, pedig én is láttam... Amikor pénzt kérnék, ... azt mondja, hogy anyagilag nem tud támogatni, pedig állandóan arról beszél, hogy mennyi munkája van, ami tök jól fizet... Azért mert az apukám, természetesen szeretem, de az egy nagyon rossz pont, hogy még az én képembe is belehazudik.”

„Olyan jó lenne, ha olyan apukám lenne, aki törődik velünk, nem iszik, és néha elvisz minket például egy moziba vagy hóvirágozni – mindegy, hogy hová.”

„...most lesz a legrosszabb a válás miatt, mert eddig nem igazán fogtam fel. Mindig azt mondták, hogy nézzem a jó oldalát, amire képtelen vagyok... kicsit elidegenedtem tőle... unom az ide-oda mászkálást... egyébként nagyon megváltozott...”

És végül, hogy ne maradjon ilyen keserű a szánk íze, olvassunk néhány vidám töredéket is:

„Nem tudom behatárolni, milyen egy jó apa... nekem az a jó, ami van. Nagyon is jó!” „Ha nyugodt, akkor olyan, mint egy bárány, de ha agresszív, akkor nagyon kemény.” „Most fogyni akar, ezért engem is minden tréningre elvisz, ez egy kicsit unalmas, de nem akarom, hogy megharagudjon, ezért elmegyek vele.” „Megpróbálok türelmes lenni vele szembe, és pár napja egész jóba vagyunk.” „Néha jónak látom, máskor meg olyan helyre kívánnám, ahova még magamat se, vagy senkit.” „Megpróbálom meglátni benne Jézust, de sokszor nagyon nehéz. Nem adom fel.”

Nos, apukák, itt a tükör. Bele lehet nézni, és mosolyogni vagy sírni, esetleg hálát adni Istennek, vagy bocsánatát kérni, de semmi esetre se felejtsék az őszinte kamaszvallomást: „Nem adom fel.” Ne adjuk fel!

- Leló -

Miért lesz a szerelem fészkéből csatamező?

Minden harmadik házasságot felbontják. (Magyarországon 1970-ben kb. 72 ezer volt a házasságkötések száma, s 23 ezer a válásoké, 1998-ban viszont a 33 ezer házasságkötésre már 26 ezer válás jutott.) A válások szinte mindig csupán végpontjai egy házassági háborúnak. Sok, látszólag boldog házasságban kevéssé folyik nyílt harc, s a házastársak úgy vélik, sértetlen a kapcsolatuk, miközben a valóságban régóta hadban állnak egymással. Egy partnerkapcsolat harci eszközei igen sokfélék lehetnek. Íme, egy kis áttekintés: A partnerek olykor szavakkal harcolnak, máskor hallgatással, sértődöttséggel, érdektelenséggel, könnyekkel, dühvel, szomorúsággal, depresszióval, alkoholba menekülléssel, csak kívülállók felé mutatott, demonstratív örömmel, a másik születésnapjának elfelejtésével, várakoztatással, figyelmetlenséggel, sőt gondoskodással, amelyet úgy vetnek be, hogy nyilvánvalóvá tegye a másik gyengeségét, bizonyos morális elképzelésekkel, amelyek lehetetlenné teszik, hogy a másik szabadon kibontakozhasson, elvárásokkal, csalódottsággal, szomorú pillantásokkal, bókokkal, amelyek megkötik a másikat a dicsért magatartásban, ajándékokkal, amelyeket úgy alkalmaznak, hogy fokozzák a másik függőségének tudatát, vagy akár kézzel fogható agresszióval, testi erőszakkal. A tartós háború, amellyel kölcsönösen pokollá teszik egymás számára az életet, akkora stresszt jelenthet, hogy betegségek keletkeznek, amelyekkel aztán az ember egészen új módon helyezheti nyomás alá partnerét. De mindig mindketten vesztesek.

Ha az ember szemügyre veszi a partneri kapcsolatok nyílt és álcázott harcformáinak e palettáját, akkor elcsodálkozik azon, hogy újból és újból akadnak olyan párok, akik az oltár vagy az anyakönyvvezető elé vonulnak, vagy egyszerűen csak közös lakásba költöznek. Ebben nem az a szándék vezérli őket, hogy például a házasságkötéssel megnyissák a harcot, vagy hadba vonuljanak, ellenkezőleg, tudatos céljuk az, hogy növeljék boldogságukat! Egyetlen ember sem házasodik meg abban a tudatban, hogy végre rosszul fogja érezni magát. Végül is az ember szerelmes, vagyis *kedveli* partnerét. Szinte mindig így kezdődik.

A következő kérdések tolulnak fel: Miképpen lehetséges, hogy a szerelem fészkéből újból és újból többé-kevésbé nyílt csatamező lesz? Milyen mechanizmusok felelnek ezért az olyannyira áldatlan jelenségért? Léteznek-e olyan utak, amelyek kivezetnek a kapcsolati csapdából, s elvezetnek a boldog élethez?

Ha érett, önálló felelősséggel bíró, odaadásra és elhatárolódásra képes, fájdalmas korábbi tapasztalatok vagy megsebző élmények nélküli egyének lennénk, amikor belebocsátkozunk egy partnerkapcsolatba, akkor társkapcsolatainkban örökké a boldogság mámora töltene el minket. De sajnos a lehető legkevesebb ember indul ilyen feltételekkel. A pszichoanalízisnek inkább az a tapasztalata, hogy első életéveink különleges módon meghatároznak minket: Szüleinktől való totális függésünk arra kényszerít, hogy azáltal biztosítsuk törődésüket, hogy alávetjük magunkat szóbeli és nem szóbeli követelményeiknek. Ezáltal elfojtjuk saját, őseredeti ösztönzéseinket és lehetőségeinket. Létezési lehetőségeink ily módon arra korlátozódnak, ami szüleink számára kellemes, illetve arra, amit szüleink neurotikus személyiségszerkezete képes elviselni. Minél súlyosabbak a kisgyermek lelki és fejlődési amputációi, annál határozottabb lesz az az arculat, amelyet első éveiből magával visz a jövőbe. Ez azt jelenti, hogy gyakran súlyos gyermekkori megterheléssel lépjük át a társkapcsolatok küszöbét. Mivel pedig a társkapcsolatok a szülő-gyermek kapcsolat mellett az ember legmélyebb, legszorosabb kapcsolatai, különösen termékeny talajul szolgálnak a gyermekkor neurotikus vetésének felnövekedéséhez.

Már a társválasztásban (gyermekkori) mintánk határoz meg minket; vagyis olyan társat „választunk”, aki mellett megélhetjük korlátozott személyiségszerkezetünket. Ez a sokat emlegetett *ismétlési kényszer*. Bár a boldogságot keressük, de egyszer csak ismétlésre törő gyermekkori mintánk látszólag örökre tűnő körhintájában találjuk magunkat. A tudattalannak megvan a maga szupertrükkje, amellyel rákényszerít minket az ismétlésre, ez pedig nem más, mint az a természeti esemény, amelyet „szerelmessé válásnak” hívunk. A „szerelmi baleset” révén landolunk az ismétlés görcsében, amely mindaddig megmarad régi terheink új kiadásának, amíg ismét életre nem keltjük gyermekkorunkban elnyomott lehetőségeinket.

Így szemlélve a dolgot, minden társkapcsolat esély arra, hogy gyakoroljuk, hogyan törhetnénk ki ebből a körforgásból. Ezt azáltal tehetjük egészen konkréttá, hogy felismerjük, mire képes a társunk, mivel rendelkezik vagy mit él meg. Ha aztán társunk tulajdonságainak e csokra ún. „merev bámulatba” ejt minket, vagy valami idegesít és zavar minket a kedvesünkben, akkor biztosak lehetünk abban, hogy pontosan azt látjuk benne/rajta, amit mi magunk nem éltünk/élünk meg. Ez esetben az lenne a feladatunk, hogy a társunkban észrevett tulajdonságokat kifejlesszük saját magunkban.

Csak úgy leszünk képesek elhordani a régi trágyadombot, és kitörni az ismétlési kényszerből, ha újból élettel töltjük meg saját képességeinket és személyiségrészeinket. Sokan azt hiszik, azáltal kerülhetik el gyermekkori helyzetük megismétlését, ha olyan társat keresnek, aki ellenkező nemű szülőjük *ellenképének* felel meg. Ez azonban tévedés. Ebben az esetben ugyanis a partnernek meg kell felelnie ennek a képnek, s így nem vagyunk képesek őt valóságos, egyszeri egyediségében érzékelni. Ha pedig partnerünk nem felel meg a ráhúzott képnek, akkor ez kiváltja belőlünk a régi gyerekkori érzelmeket, s ismét beindul a neurotikus körhinta, ismét megjelennek a régi fájdalmak, kudarcok és sérelmek, amelyekért persze partnerünket tesszük felelőssé, pedig csupán az történt, hogy saját ismétlési kényszerünk beszippantotta társunkat. Máris ott állunk mindketten azon a csatatéren, amelyről pedig azt reméltük, hogy magunk mögött hagyjuk, amikor elköltözünk a szülői háztól – neurózisaink (elfojtási mechanizmusok által keletkezett hibás viselkedéseink) azonban sajnos mindig félelmet és bűntudatot váltanak ki belőlünk.

A félelem és a bűntudat alapjában véve állandósítja neurózisainkat, mivel mindig akkor tart sakkban minket, ha

engedni akarunk valamilyen eredeti (valóban önmagunkból fakadó) ösztönzésnek. Nézzünk egy példát, Mária sorsát. Uralomvágyó apja volt, aki gyermekként mindig akkor blokkolta le őt, amikor érvényesíteni akarta önmagát. Ennélfogva mindig félelmek támadtak benne, ha kísérletet tett önmaga érvényesítésére. A félelmeknek és az önérvényesítési kísérleteknek ezt az összekapcsolódását magával vitte Jánoshoz fűződő társkapcsolatába, s ez az összekapcsolódás alkotta valamiképpen azt a szemüveget, amellyel János viselkedését látta és értelmezte. Gyakran képzelte azt, hogy János akadályozni akarja önérvényesítését, holott valójában félreértette Jánost, mivel még mindig saját gyerekkori filmjét nézte. János előtt Péterrel járt, aki – elképesztően szélsőséges macsóként – ténylegesen korlátozta őt önérvényesítésében. Az ismétlési kényszernek mindegy, hogy régi fájdalmaink belső körülményeink, gyermekkori mozink folytán, vagy külső körülmények miatt élednek-e újra. Mária ily módon két különböző úton landolt „kedvenc” csataterén.

Ha el akarjuk hagyni csatamezőinket, akkor, mint mondtuk, ki kell lépnünk az ismétlési kényszerből. A fenti példára vonatkoztatva ez egész konkrétan azt jelenti, hogy Máriának *minden félelme ellenére* ki kellett alakítania önérvényesítési képességét. Amilyen mértékben sikerült ez neki, olyan mértékben csökkent az az érzése, hogy János fékezi őt. Egyidejűleg többnyire úgy áll a dolog (Péter-variáns), hogy az önérvényesítésben gyenge személy automatikusan önérvényesítésben erős partnert vonz; ez azt jelenti, hogy Mária saját önérvényesítési erejét vetítette ki Jánosra, s amikor aztán elkezdte kialakítani saját önérvényesítő képességét, akkor ezzel visszavonta a kivetítést. A Péterrel járás idején ráadásul súlyos migréntől szenvedett. A pszichoszomatikából tudjuk, hogy a migrén a visszatartott vagy helytelenül irányított energiával függ össze. A megoldás itt is az lett volna, hogy kifejleszti önérvényesítő képességét; mert minden krónikus betegség alapjában véve nem más, mint testi síkon megmutatkozó ismétlési kényszer.

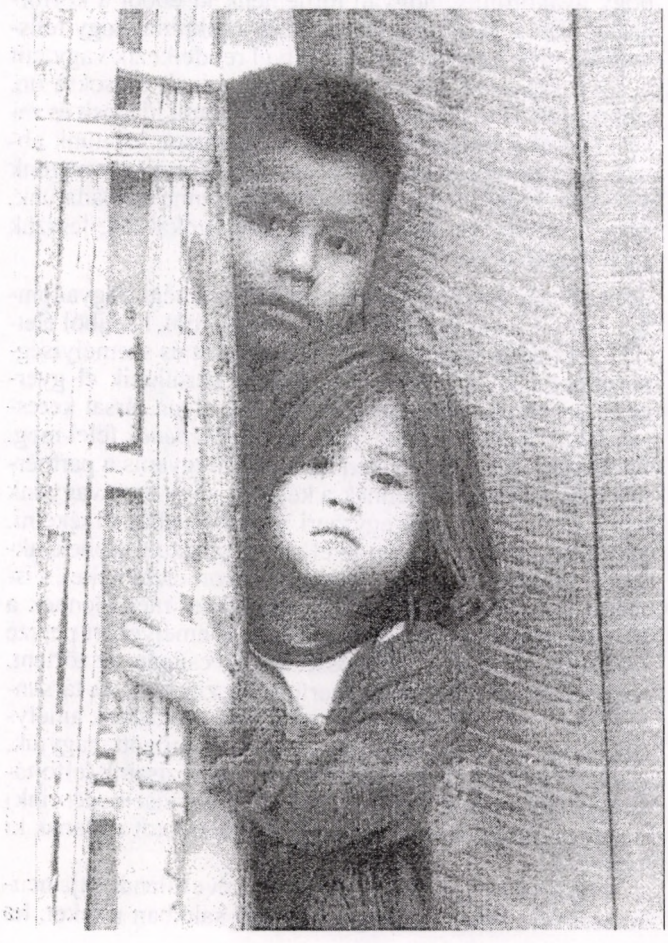

Hiszen neurózisaink avagy lelki és alkati elfojtásaink csak azért jöttek létre, mert többek között a szülői tilalmak miatt nem élhettük meg eredeti természetünket, s ez azt jelenti, hogy most (felnőttként) meg kell változtatnunk gyermekkorunk fejlődési folyamatának pólusait, mert akkoriban leértékelték saját képességeinket. Most végre lehetővé tesszük, hogy e képességeink érvényre jussanak, mégpedig azáltal, hogy mégiscsak kifejlesztjük mindazt, amit annak idején (szüleink) leblokkoltak. Minden utálatosság és durvaság, amellyel megnehezítjük mások, különösen szeretteink, s nem utolsósorban önmagunk életét, végső soron saját lelki nyomorúságunk vészjelzése. Mindezek rejtjelesen a saját eredeti, kibontakozásukban egykor megakadályozott képességeinkre emlékeztetnek. E képességek újjáélesztése érdekében természetesen igen praktikus lenne, ha mindenkori utálatosságainkból valamelyik meg nem élt személyiségrészünkre következtethetnénk, hogy ily módon pontosan tudjuk, mit kell pótolnunk. A rejtjelek effajta megfejtése könnyebb, mint gondolnánk. A különböző betegségképek elemzéséből például kitalálhatjuk, milyen meg nem élt erők nyilatkoznak meg a betegségben.

Ha sikerül kifejlesztenünk saját elfojtott alkatunkat, akkor képesek leszünk elegánsan, azaz vértelenül elhagynunk a csatateret. Akkor végre képesek leszünk reális kapcsolatba lépnünk társunkkal, mivel először is társunk többé nem házi mozink statisztája lesz, másodszor mi magunk többé nem neurózisaink szemüvegén át fogjuk érzékelni őt, és harmadszor, mivel társunk többé nem áll majd az említett ellenkép megszállása alatt. Társkapcsolatunk akkor végre kiszabadul a múlt harapófogójából, és szabadon kibontakozhat az Itt és Most-ban. Mindazonáltal nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy a képességek pótlása és kialakítása igazi munka, és naponkénti edzést követel.

Összefoglalásként elmondhatjuk, hogy ha reális boldogságot akarunk megélni társkapcsolatainkban, akkor le kell győznünk azokat a végzetes ismétlési kényszereket, amelyek összezsugorodott természetünk foglyaivá tesznek minket. Ebben félelmeink és lelkiismeret-furdalásaink vannak segítségünkre, mivel érzékletessé teszik számunkra korlátjainkat, s ezzel értékes útmutatást nyújtanak ahhoz, hogy széttépjük régi bilincseinket. Cselekvési formulaként, provokatívan megfogalmazva: Tedd mindig azt, amiben *neurotikus* félelmeid és lelkiismeret-furdalásaid meg akarnak akadályozni!

Kiderült, hogy minden társkapcsolati problémánk végső soron egyéni problémáinkban gyökerezik. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy társkapcsolataink mérföldes ugrásokkal haladnának a boldogság irányába, ha már nem lennének problémáink. A társkapcsolatra vonatkoztatva tehát mindig akkor robban ki harc, ha saját erőimet elfojtom, kivetítem vagy testi síkon élem meg. Mivel azonban a természet egyensúlyra törekszik, saját hiányosságaimnak megfelelően fogok partnert vonzani, tehát ahogy a népnyelv mondja, minden zsák megtalálja a maga foltját. De nem lenne-e sokkal szebb és kiteljesítőbb, ha lyuk nélküli, ép zsákokként találkoznánk egymással, s nem csupán kifoltoznánk egymást?

A társkapcsolati problémák megoldásának kiindulópontja tehát mindig *kizárólag* saját személyünk. Csak olyan mértékben tudom „megváltoztatni” a társamat, amilyen mértékben komolyan és naponkénti gyakorlással önmagamat változtatom meg – és ezáltal más reakciókat váltok ki belőle.

Hasznos lehet tehát a jó társkapcsolatok hét tételének figyelembevétele:

1. tétel: *A szeretet forrása mindig az emberben magában rejlik.*

Aki ezt megéli, az nem várja el, hogy a másik szeretete értékelje fel, s nem hiszi azt, hogy a társkapcsolat szilárdsága kizárólag a másik szeretetre való képességétől függ.

2. tétel: *A másik másmilyen.*

Aki ezt valóban megéli, az többé nem saját neurotikus személyiségszerkezetének vagy lelki korlátjainak szemüvegén át érzékeli társát, hanem reálisan olyannak látja őt, amilyen.

3. tétel: *A szeretet feltétlen.*

Aki feltételeket szab, az nem szabad szeretetkapcsolatban él, hanem többé-kevésbé álcázott hatalmi harcot folytat.

4. tétel: *Az embernek mindig olyan a társkapcsolata, amilyet tudatosan vagy tudattalanul akar.*

Társkapcsolatát csak az képes építően megváltoztatni, aki ezt az álláspontot képviseli, mivel ez esetben kész lesz arra, hogy önmagán kezdje a dolgot, ahelyett hogy minden felelősséget társára hárítana. A felelősség-megosztás romboló és értelmetlen.

5. tétel: *Aki nem akarja többé megváltoztatni a másikat, az fél lábbal már elhagyta a csatamezőt.*

Aki sikeres nevelőmunkát akar végezni társkapcsolatában, az még fáradságosabb és erőpocsékolóbb feladatra vállalkozik, mint Sziszifusz, aki fel akarta görgetni az erejét meghaladó követ a hegy tetejére.

6. tétel: *Az agresszió és zsarolás mögött mindig valamilyen félelem rejlik.*

Akinek sikerül észrevennie ezeket a félelmeket, az építőbb módon tud reagálni az agresszióra és zsarolásra.

7. tétel: *A jelen a múlt jövője.*

Ha jelenünket valóban múltunk eredményeként fogjuk fel, akkor jó kiindulópontunk van ahhoz, hogy olyan új csatornákat találjunk, amelyeken keresztül akadálytalanul kifejeződhetnek lehetőségeink, s így érvényre juttathatjuk eredeti természetünket. Ez persze megerőltető út, amely azonban – föltéve, hogy járunk rajta – az élet minden területén kielégítő érzést nyújtó társkapcsolattal jutalmaz meg minket.

Ute Lauterbach

Forrás: Publik-Forum, 2003/20

„Vágjátok ketté az élõ gyermeket, és adjátok oda az egyik felét az egyiknek, a másik felét a másiknak!”
(1Kir 3,16-28)

Halálos szeretet

Ez az abszurd, ókori, bírósági ítélet mintha újra és újra megismétlődne napjaink válóperes történéseiben. A különbség pusztán annyi, hogy nem a bibliai anyák marakodnak csecsemőiken, hanem a párkapcsolatok hajótöröttei. A döntés pedig, amely a legnagyobb igyekezet mellett sem lehet gyermekbarát, évtizedekre elnyújtva „valósítja meg” a fenti idézetet, érleli be a „halálos” szeretet gyümölcseit. Van azonban olyan család, ahol még válás sem kell ahhoz, hogy a gyermek egy életre sérüljön. Ismerek egy anyát, aki szereplője lehetne a salamoni példázatnak. Leánya csak úgy maradhatna életben, ha ő el tudná engedni, ő azonban nem tudja elviselni, hogy máshoz tartozzon, még akkor sem, ha a „magzatja” már elmúlt negyvenéves.

A majdnem félbevágott gyermekről szól Salamon példázata. Arról, hogy a lemondani nem tudás öl, az elengedés pedig életet ment. A bibliai történetben mindkét anya jogot formál ugyanarra a gyermekre. Az egyiknek a jussát a vér szavatolja, a másikét a hiány, a tárgyvesztéses szeretet. Más a történetük. Az egyik ráfeküdt a gyermekére és agyonnyomta, a másik pedig átaludta a gyermeklopást. Maradt: két anya, és mindössze egy csecsemő.

Dermesztő a halott gyermek sorsának szimbolikája! Megjelenik azokban az élethelyzetekben, amikor az anya öntudatlanul ugyan, de teljes mértékben ránehezedik gyermekére. Nem akarattal teszi, szeretetével mégis megfojtja. Megfosztja attól a nélkülözhetetlen élettértől, amit a szabad mozgás, a fejlődés, az életfontosságú távolságtartás jelent. A szülőnek olykor önmagától is óvnia kell azt, akit eddig önmagában óvott. Ami egykor testének része volt, többé már nem lehet az.

De a példázatbeli másik asszony anyasága is sérült. El tudunk fáradni annyira, hogy észre sem vesszük, amikor a leglényegesebbet, a jövőnket veszítjük el. Sajnos nem lehet olyan fontos része az életünknek, amit ne idegeníthetnének el tőlünk! Hogy-hogy nem sír fel az, akit a szívünk alatt hordtunk, amikor messzire kerül tőlünk, és hogy-hogy nem ébredünk rá időben kifosztottságunkra? Miért kerülünk olyan helyzetbe, amikor azon kell osztozni, ami oszthatatlan?

A birtoklási vágy olyan elementáris, hogy még a félmegoldás is valóságosnak hazudható, pedig a részekre szedést a gyermekek nem élik túl. Képtelenek megfeleződni. Mégis hány olyan anya van, aki nem tud veszíteni! A döntő pillanatban elárulja anyasága leglényegét, és amikor a sors bárdja gyermeke feje fölött villan, a bibliai történetet idéző kegyetlenséggel igent mond a felezésre. A szülés jogán legalább részben igényt tart gyermekére: akarja idejének, erejének, mosolyának, jövőjének a felét. Kell ez neki akkor is, ha utódja pusztulását okozza. Azt gondolja, hogy kárpótolni tudja majd. A romokat látva aztán anyai eszelősséggel akár a vérét is öntené a sebesültbe, hiányzó felét saját testével pótolná, sőt mindent adna érte, de már késő: a feldarabolt életek nem életképesek. Elengedni nem tudja, de megmenteni sem. Csak idő kérdése, mikor vérzik ki gyermekéből az élet.

Sokak sorsa a megfelezett emberi lét, az, amikor egyforma intenzitással tartanak igényt rá ketten vagy akár többen is. Valójában nem is olyan egyszerű olykor túlélni a szeretetet – legyen az anyai vagy hitvesi. A gyermekEGÉSZség viszont olyan érték, amely üdvös meghátrálásra késztetheti még a Biblia szerinti legnagyobbat is. Ez a szeretet pedig igazi változatában tudja, hogy „néki növekednie kell, nékem pedig alábbszállnom” (Jn 3,30). Vállalja azt a kisemmizettséget, amelynek bibliai ősképe az az anyai lemondás, amely elfogadja az elfogadhatatlant – azt, hogy egykor szíve alatt hordott életrésze idegenek karjába kerüljön. Ezek a kis halálok azonban soha nem maradnak rejtettek a végzetesen életpárti Bölcs Tekintet előtt. Bízhatunk abban, Aki idejében felhozza napját a kárpótlásnak, és ítéletét a lemondani nem tudó „halálos” szeretetnek.

Vörös Éva

„Csak ma ne!”

Carola Steffen egy rutinvizsgálat alkalmával, a 29. terhességi héten tudja meg, hogy gyermeke bizonyára súlyos szívbetegséggel fog a világra jönni. Az anya beszámol fia jöveteléről és búcsúzásáról.

A kardiológus néhány nappal később megerősítette a feltételezést: hipoplasztikus balszív-rendellenesség, ami azt jelenti, hogy gyermekünk baloldali szívrésze nem működőképes. Várható életkor: 7-től 14 napig. Van lehetőség arra, hogy ezt szívbajt közvetlenül a születés után megoperálják. De majdnem minden orvos lebeszélt erről, mert kicsi az esély, és arra megy ki a játék, hogy a gyerekkel kísérletezzenek.

Amikor megtudtam ezt a szörnyű hírt, egészen tanácstalan lettem. Mit csináljak: Megszüljem, elvetessem vagy operáltassam meg a gyermeket? Egy amsterdami klinika nagyon barátságos orvosa azt javasolta: Hagyja a természet szabad működését, így legalább később sem tehet szemrehányást önmagának. Ezért elhatároztam, hogy egészen természetesen várok a fájásokra, és nem operáltatom meg a gyermeket.

A szülés után, amely teljesen úgy folyt le, mint egy egészséges gyermek születése, fiúnk a gyermekkardiológiára került. Az orvosok és ápolónők velünk ünnepelték ott fiúnk keresztelőjét, sütemény is volt, és minden rokon jelen volt. Ez egy kicsit megnyugtatott, mert azt gondoltam, hogy ha Jonas most hal meg, legalább meg van keresztelve, és egész családja látta és köszöntötte őt. Rögtön születése után gondolnunk kellett halálának hírül adására. Ez kemény volt.

A következő napokban már csak egyre gondoltunk: Most hal meg a gyermekünk? Vagy egy óra múlva, ezen az éjszakán, vagy következő reggel? Körülményeihez képest Jonas nagyon stabil volt. A szokásos négynapos kórházi tartózkodás után ezért elhatároztuk, hogy hazavisszük. A klinikán úgyis csak az ágyában feküdt volna. A lehető legtermészetesebben vele együtt akartunk élni a családban, amíg a világon van.

Az első hét nap elmúlt, az első 14 nap is, és Jonas továbbra is jól volt. De félelmünk minden nappal nagyobb lett. Normálisan lélegzik? Megtehetem, hogy Jonasszal bevásárolni megyek? Nem tudtunk semmire sem felkészülni, és folyamatosan feszültek voltunk, hogy mindenre fel legyünk készülve. Aztán jött a lányunk születésnapja. Azt gondoltuk: Csak lehetőleg ma ne haljon meg, mert Savina egész életében szenvedne attól, hogy születésnapja testvére halálának napja lenne. Nagyon szerette az öccsét.

Eljött a szenteste, karácsony első napja, a második napja – és mi minden reggel azzal az érzéssel ébredtünk: Kérem, csak ma ne! A szilvesztert barátainkkal együtt nálunk ünnepeltük, természetesen ekkor ismét arra gondoltunk, hogy Jonas ma nem halhat meg, és holnap sem, és leginkább egyáltalán nem.

Szilveszterkor aludtam át először az éjszakát. A következő reggel Jonas másként hatott, másként lélegzett, és másmilyennek látszott, mint szokott. De nem akartuk magunkat megőrjíteni, és megpróbáltuk magunkat megnyugtatni. Talán csak félrenyelt vagy sokat köhögött. Már többször előfordult, hogy féltünk: most van itt az ideje, de aztán mégsem történt semmi.

Jonaszt a nappaliba vittem és a heverőre fektettem, a nap átsütött az ablakon, kinn minden fehéren csillogott – csodálatos téli hangulat uralkodott. Hirtelen szükségét éreztem a takarításnak, mielőtt az orvos megjön. Előző este a karácsonyfát felvágtuk apró fának, mert annyira havazott, és egyáltalán, borzasztó rendetlenség volt nálunk. Ezt éppen abban a pillanatban vettem észre.

Fiam várt rám. Barátságosan várt, míg a reggelit letakarítottam az asztalról, rendbe hoztam a konyhát, és összesöpörtem a tűleveleket. Várt, míg kipihenten odaértem hozzá, és a karomba vettem. És aztán hirtelen, hirtelen csönd lett. Halkan abbahagyta a lélegzést. Egészen nyugodtan. Egyszerűen elaludt, a karomban fekve. A lányom ott volt, és elbúcsúzott tőle. Jöttek a szüleim. Az egész család. Nem voltunk egyedül. Ő sem. Én sem.

Ez már majdnem két éve történt. Örülnék, ha ezt a tapasztalatot megspórolhattam volna. Másrészt azt gondolom, hogy sokkal rosszabbul már nem történhet semmi az életemben. Előtte teljesen meg voltam győződve arról, hogy egy gyermek halálát sohase tudnám átvészelni. Aztán vettem észre, hogy mennyi mindent kibírok. Anélkül, hogy megőrülnék. Anélkül, hogy ágynak esnék, hogy soha többé ne keljek föl. A gyermekem halála által okozott fájdalom úgy hatott rám, mint egy határ átlépése. Ez azonban nem ölt meg. Ezen csodálkoztam a leginkább.

Birgit-Sara Fabianek

Fordította: Hampel Mária

Forrás: Publik-Forum, 2003/21

AMOR ANOMALIS

– Kiss Sándor a nevem, doktor úr. Nemsokára negyvenéves leszek, foglalkozásomra nézve önálló kiskereskedő vagyok, tizenkét év óta házas. Három gyermekünk van, anyagilag nem állunk ragyogóan, de rosszul se, sokat dolgozunk, tisztességesen keresünk, általában elégedettek vagyunk. Magam részéről meg is vagyok győződve, hogy nincs nekem semmi bajom, nem is kerestem volna fel önt, ha a feleségem nem...

– Kiss úr – szakította félbe a pszichiáter a szóáradatot –, ez már csak így van. Betegeim nyolcvan százalékát a házastársa küldi hozzám, s mind meg van győződve arról, hogy neki semmi baja. Ez normális dolog, Kiss úr, teljesen normális.

– Örvendek, hogy nem vagyok különleges eset, doktor úr. Szóval, amint mondtam, biztos vagyok abban, hogy nem szorulok az ön kezelésére, a feleségem azonban más véleményen van. Nem tartja ugyanis normálisnak, hogy újra és újra szerelmes leszek. S már annyiszor kinevetett emiatt...

– Ó! Kinevette? – Az orvos egyszerre hegyezni kezdte a fülét.

– Úgy bizony, képzelje el! Mindig azt hajtogatja, hogy az évek múltával a férfiaknak is észhez kell térniük, nekem azonban nyilván nem akar benőni a fejem lágya, és ez szerinte nem normális. S ezt most már annyiszor a szememre vetette, hogy elhatároztam: utánajárok a dolognak. Tudni akarom végre: valóban beteges hajlamaim vannak, vagy normálisnak nevezhető az, hogy egy férfi a házasságkötés után is újra és újra szerelmes lesz? Mit gondol, doktor úr?

– Hmm... Úgy általában azt mondanám, Kiss úr, hogy ez normális, teljesen normális. Speciális esetben persze többet kellene tudnom a szerelmek fokáról, módozatairól, a szerelmi... hmmm... ügyek lefolyásáról és a többi. Bizonyára érti, mire gondolok.

– Azt hiszem, igen. De hol is kezdjem? Nézze doktor úr, a házasságom előtt összesen kétszer voltam szerelmes. Az első szerelem azonban... Hogy is mondjam... Nem volt igazi.

– Hmm... Erről többet kellene tudnom.

– Sok mondani való nincs. Röviddel a tanulmányaim befejezése előtt ismerkedtem meg a lánnyal, fülig belé szerettem s minden áron feleségül akartam venni. Kinek van azonban pénze fiatal korában? Nekem legalábbis nem volt. A családalapításhoz szükséges anyagiakat megteremtendő, azonnal igent mondtam tehát, amikor nyelvi ismereteim alapján nagyon jól fizetett állást ajánlottak fel külföldön, meglehetősen messze, Majungában...

– Hát az meg hol van?

– Madagaszkár szigetén, szóval valóban nem a szomszédban. Hat hónapon át szenvedélyes szerelmes leveleket írogattunk egymásnak, aztán teljesen véletlenül megtudtam, hogy a leányzó más férfiakkal szórakozik, s ettől persze megvadultam.

– És ön?

– Én? Rá sem néztem más asszonyra. Ha én szerelmes vagyok, doktor úr, akkor totálisan.

– Aha. Folytassa, Kiss úr.

– Nos, ezzel voltaképpen vége is volt az ügynek. Mert akármennyire szerelmes vagyok is, nem hagyom magamat bolonddá tenni. Egyszerűen megszakítottam a kapcsolatot. A lány először nem akarta hinni, amit írtam, fel volt háborodva, hisz' ő csak teljesen ártatlanul szórakozott másokkal... Aztán szenvedélyes levelekkel ostromolt, örök hűséget esküdött, fogadkozott, hogy én vagyok az egyetlen... A végén öngyilkossággal fenyegetőzött. Erre a levélre begurultam, összeszedtem a megtakarított pénzemet, repülőbe vágtam magamat, s mint derült égből villámcsapás berobbantam éjfél tájban a lányhoz. És hát mit mondjak? A hölgy nem volt egyedül. S a szituáció félreérthetetlen volt. Szóval, in flagranti, ahogy mondják. No, ezzel vége volt mindennek.

– Keserű élmény. Kiheverte minden nagyobb nehézség nélkül?

– Másnap reggel már repültem is vissza, s attól kezdve teljesen a munkámba temetkeztem. Nem is esett nehezemre, nagyon érdekes munka volt, meg kellett állnom a helyemet egy teljesen idegen világban, ez azonban most nem tartozik ide. Mindenesetre nagyon jól kerestem, amikor négy év után hazatértem, csinos kis tőkével rendelkeztem, s önállósíthattam magamat. Hamarosan visszatérésem után megismerkedtem egy másik leánnyal, ismét totális szerelembe estem, hevesen udvaroltam neki s boldogan feleségül vettem, amikor igent mondott.

– És miért mondja, hogy az első szerelem nem volt igazi?

– Mert nem volt az. Ami a testieket illeti, nem ment túl hosszú és forró csókolózásokon.

– Aha. Ez fontos lehet. Milyen helyet foglal el emlékezetében az első leány? Gyakran gondol rá?

– Gyakran? Nem.

– Egyáltalán nem gondol rá?

– Azt megintcsak nem mondhatnám. Az embernek néha eszébe jutnak a régi szép idők, a fiatalság, a diákévek... S azzal együtt az első szerelem is. A régi szép idők, ahogy mondani szokták. Az ember néha koplalt, mint a kutya, látástól vakulásig dolgozott meg tanult, mégis úgy gondol vissza azokra az évekre, mint régi szép időkre. Hát nem bolondság?

– Nem, nem bolondság, Kiss úr. A lényeges kérdés: Mit adna ma azért, hogy teljes értékű, igazi, kielégült első szerelemre gondolhasson vissza?

– Hogy mit adnék? Furcsa kérdés. Mit adnék azért, ha... ha Anna, így hívták a leányt, ha Anna egészen az enyém lett volna? Így érti, doktor úr?

– Pontosan így, Kiss úr.

– Hmm... Érdekes kérdés. Soha nem gondoltam erre. Igazán érdekes kérdés. Mit adnék azért, ha... Nos, ha jól meggondolom, semmit. Abszolút semmit. Boldog vagyok, hogy minden úgy történt, ahogy történt.

– Értem. És a második szerelemből mindjárt házasság lett.

– Úgy van.

– És ismét nagyon szerelmes volt, Kiss úr? Hogyan is mondta? Totálisan szerelmes.

– Totálisan, igen, azt hiszem ez a találó kifejezés, mert egész valómat ki- és betöltötte a szerelem, azt hittem akkor, nincs is tovább, soha többé nem leszek szerelmes. Aztán három évvel később, az első fiunk születése után újra elkapott a láz. Fel kellett ismernem, hogy minden addigi érzelem csak vértelen árnyéka volt az igazi, a nagy szerelemnek, amelyről fogalmam sem volt azelőtt.

– Mondhatjuk, hogy egy még totálisabb szerelem? – Az orvos nem tudta elnyomni nevetését.

– Pontosan, akármilyen komikusan hangzik is. És most meg voltam győződve arról, hogy elértem a legmagasabb csúcsot...

– Bocsánat, Kiss úr. Ez az új szerelem is viszonzásra talált?

– Természetesen. És ahogy mondtam...

– Egy pillanat! Minden szempontból teljes értékű, kielégült szerelem volt?

– Világos. Ismét tévedtem azonban, amikor azt hittem, hogy végre megismertem a szerelmi boldogság

legmagasabb fokát. Mert azóta is újra és újra szerelmes leszek, csaknem szabályos időközökben, legalább kétszer egy évben, hiába is beszél a feleségem, aki bizony nem titkolja, hogy nevetségesnek tartja a dolgot. De mit tehetnék? Úgy tör rám a szerelem, mint valami természeti tünemény, mint egy vad és gyönyörű nyári zivatar, ellenállhatatlan erővel megragadja egész valómat a sejtek legmélyéig, ezért mondom, a totális az egyetlen helyes jelző. És esetről esetre totálisabb lesz, mert minden új szerelem újabb, s egyre mélyebben fekvő rétegeket szaggat fel bennem, amelyeknek létezéséről fogalmam sem volt azelőtt. Hasonlíthatnám a tisztítótűzhöz is, amely teljesen kiégeti az embert, hogy aztán új, nemesebb, értékesebb tartalommal töltse meg. Így minden szerelem után más ember vagyok, telve új erőkkel, addig nem is sejtett tájak nyílnak meg bennem, s ezáltal gazdagabb lesz az egész világ. Mondja, doktor úr, valóban betegség ez? Szükségem van az ön kezelésére?

– Kedves Kiss úr! – A pszichiáter mosolyogva felemelkedett ültéből. – Legyen teljesen nyugodt, nincsen szüksége semmiféle kezelésre. Az ön esete teljesen normális és természetes, bár, ezt meg kell mondanom, abszolút egyedülálló. Mert látja, egész eddigi, most már kerek huszonöt éves praxisom során nem találkoztam még olyan férfivel, aki úgy élt volna, mint ön, s ahogy voltaképpen minden férfinek élnie kellene, aki teljesíteni óhajtja a személyiség teljes kibontakoztatásának parancsát, amely nem más, mint az ősi „gnóthi szeauton”, ismerd meg tenmagadat modern, dinamikus értelmezése. – Az orvos megveregette látogatója vállát, amikor az ugyancsak felemelkedett a székről. – S ha itt valaki valakitől tanácsot akarna kérni, akkor az én lennék. Teljesen megfoghatatlan ugyanis számomra, hogyan lehetséges így élni egyáltalán. Szinte hihetetlen, sőt elképzelhetetlen, hogy szerelmei mindig viszonzásra és kielégülésre találnak. Szívesen tudnám, hogyan éri el mindig a célt.

– Nos, nem mondhatnám, hogy mindig minden úgy megy, ahogy én szeretném. Az asszonyok néha megváratják az embert, szívesen éreztetik a hatalmukat. Ez azonban hozzátartozik a játékszabályokhoz. Annál szebb viszont, ha végül mégis célhoz jut az ember.

– És Kiss úr mindig eléri a... hmm... célt? Minden szempontból?

– Természetesen. Miért is ne?

– Nem tudom, hogy ez olyan természetes-e – mondta az orvos már csaknem kissé ingerülten. – És a lélektani rejtély az egész dologban kétségtelenül a felesége magatartása.

– A feleségem? – A látogató kuncogott. – Na, előre mulatok! Milyen arcot vág, ha megmondom neki, hogy orvosi szakvélemény szerint teljesen normális vagyok, s hogy nincs oka és joga kinevetni engem. Mert mi történt ma reggel is? Rám nézett és nevetett. Na, hát már megint?, kérdezte, és nyelvet öltött rám, ezt képzelje el, doktor úr! És aztán: Mikor mégy el már végre az orvoshoz? Na, majd csodálkozik, ha elmesélem, mit mondott az orvos!

– Hát, Kiss úr... – A pszichiáter egyre ingerültebb lett. – Meg kell mondanom, hogy valószínűtlen szerencséje van. Ezer, tízezer, talán százezer asszony között nem találna még egyet, aki képes lenne a humoros oldaláról felfogni a dolgot.

– No de, ha olyan normális és természetes!

– Normális, ami a férfiúi természetet illeti. De hol az a nő, akinek meg lehet ezt magyarázni?

– Érdekes... Nekem pedig mindig az volt, s ma is az a benyomásom, hogy alapjában véve a feleségemnek is tetszik a dolog.

– Hát szóval... – Az orvos most már kimondottan bosszús volt. – Ezt, őszintén szólva, nem tudom elképzelni.

– Ezt meg én nem értem. A feleségem nyilván szeret, különben nem is jött volna hozzám.

– Hát ez az érthetetlen! Nem próbálta soha visszatartani önt?

– Visszatartani? Ha jól meggondolom, nem. Nem igazán.

– Megfoghatatlan. És mindig visszafogadja önt, keserűség és szemrehányások nélkül, ha egy ilyen... hmmm, hogy is mondta, természeti tünemény vagy nyári zivatar után új emberként visszatér hozzá?

– Visszatérek hozzá? Ezt hogyan érti, doktor úr?

– Nos, ha hivatalosan nem is vált el a feleségétől – magyarázta dühösen az orvos –, érzelmileg elfordult tőle, csodálatos, megújító, nagy szerelmet élt meg egy másik asszonnyal...

– Másik asszonnyal? Ezt meg honnan veszi, doktor úr?

– Hát nem azt mondta, hogy... Álljunk meg egy pillanatra. – A pszichiáter hátralépett, kitapogatta maga mögött a széket, és lassan leült. – Itt... Hmm. Itt valami nincs rendjén. Kezdjük elölről az egészet, Kiss úr. Nem azt mondta, hogy házassága harmadik évétől kezdve csaknem szabályos időközökben újra és újra szerelmes lesz?

– Persze, hogy azt mondtam. De honnan veszi a másik asszonyt? Ezt kikérem magamnak!

Az orvos szinte üveges szemmel bámult a páciensre.

– Nyugalom, Kiss úr, nyugalom. Higgadtan, indulat nélkül, tudományosan kell elemeznünk a dolgot. Ön tehát szabályos időközökben újra és újra szerelmes lesz, mégpedig mindig ugyanabba a nőbe, véletlenül éppen abba a hölgybe, akit tizenkét évvel ezelőtt feleségül vett, s akivel azóta állandóan együtt él. Így van?

– Véletlenül? Mi az, hogy véletlenül? Meg tudná mondani, doktor úr, ki másba lehetnék szerelmes?

A pszichiáter hófehér zsebkendőt húzott elő a zsebéből, s gépies mozdulatokkal törölgette homlokáról a gyöngyöző izzadtságot.

– Bocsánatot kérek, Kiss úr. Nyilván teljesen félreértettem, amit mondott. – Az orvos hangja gyönge volt, s enyhén remegett. – Kérem, foglaljon újra helyet. Azt hiszem... Attól tartok, mégiscsak kezelésre szorul...

Tunyogi Csapó Gábor

Leszkay András bácsi Moha-meséje

„Nem látja a fáktól az erdőt”

(I. rész)

Bizonyára hallottátok már ezt a szólásmondást: „Nem látja a fáktól az erdőt.” Olyankor szokták mondani, amikor valaki nem vesz észre valamit, pedig az a valami ott van a szeme előtt. Én azonban, amikor kisfiú voltam, butaságnak tartottam ezt a szólásmondást, mert hiszen – így okoskodtam – az erdő fákból áll, aki látja a fákat, látnia kell annak az erdőt is. Egy nyáron aztán megértettem, hogy nincs igazam. Megértettem: nagyon is lehetséges, hogy látjuk a fákat is, a bokrokat is, a bogarakat is, mindent, mindent, amiből az erdő áll, de magát az erdőt mégsem látjuk.

Egy délelőtt kint szaladgáltam házikónk előtt a virágoskertben, s egyszerre csak észrevettem, hogy jön egy bácsi odakint az úton. Ma már tudom, hogy huszonkét éves fiatalember volt, akkor azonban, hétesztendős koromban, bácsi vagy néni volt a szememben mindenki, aki már kinőtt a gyermeksorból. A bácsi benyitott a kertünkbe és megkérdezte tőlem, idehaza van-e édesapám. Kicsiny verandánkon át elvezettem édesapám műhelyének ajtajáig – amint tudjátok, édesapám ötvösmester volt –, kinyitottam a vendég előtt az ajtót, magam azonban kint maradtam. Szerettem volna ugyan tudni, milyen ügyben jár, de szüleim megtanítottak rá: ha látogató jön hozzájuk, nem illő tüstént odaállnom s hallgatóznom.

Szaladtam hát a konyhába, s elújságoltam édesanyámnak, hogy jött valaki. Nemsokára kilépegetett a konyhába édesapám is a bácsival, s elmondotta édesanyámnak, hogy ez az a fiatal festőművész, akiről már beszélt neki. Budapesten ismerkedtek meg, az Iparművészeti Múzeumban. Édesapám ugyanis az Iparművészeti Múzeumnak is dolgozott – ásatásokból előkerült ötvösműveket javított ki –, szétesett csatokat, töredezett kösöntyűket állított helyre, horpadt ezüstkupákat kalapálgatott simává. Megismerkedett, megbarátkozott a fiatal festőművésszel, s felajánlotta neki, ha kedve kerekedik a Börzsönyben festeni, ellakhatik nálunk. Azt kérdezte most a festőművész – Béla bácsi –, hogy mennyit fizessen a kosztért, s édesanyám alighanem kicsiny összeget mondott, mert vendégünk nem győzte hangoztatni, hogy majd valahogyan viszonozni fogja szüleim szívességét. Hát hiszen... viszonozta is igen bőkezűen, tőle tanultam meg ugyanis, hogy ne csak a fákat lássam, hanem az erdőt is.

Mihelyt lerakta holmiját vendégszobánkban, és megmosdott egy kicsit, tüstént fogta a vázlatkönyvét, s arra kért engem: vezessem fel a hegygerincre, Törpeháza fölé, hadd tekintsen szét a vidéken. Feltűnt nekem, hogy odafönt a gerincen, a magas sudarú, öreg bükkfák között Béla bácsi halkra fogta a szavát. Meg is kérdeztem tőle: „Miért tetszik ilyen halkan beszélni?” Elmosolyodott: „Halkan beszélek? Önkéntelenül történt. Bizonyára azért, hogy ne rontsam el ezt az ünnepélyes csöndet.” „De miért ne? Miért fontos, hogy ne tessék elrontani?” Béla bácsi most már meg is simogatta a fejem, és elgondolkozva felelte: „Miért fontos? Hát csak azért, amiért egy szép festménynek se megy neki az ember szurtos ecsettel, és nem mázol rá krikszkrakszokat.” Ebben igazat adtam neki. Azt is könnyű volt megállapítanom, hogy csakugyan csönd van. Az ünnepélyességből azonban, amelyet emlegetett, egy csipetnyit sem éreztem. Pedig füleltem és nézelődtem erősen, mert boszszantott, hogy ez a városi bácsi jobban akar érteni az erdőhöz, mint én, aki itt születtem Törpeházán, és már pici koromban ezek alatt a bükkfák alatt totyogtam. Még inkább bosszankodnom kellett, amikor Béla bácsi ezt mondotta: „Azért nem érzed az ünnepélyességet, mert csak a fákat látod, nem pedig az erdőt.”

Napnyugtakor ismét fölmentünk a gerincre, de Béla bácsi most már festékes ládáját, festőállványát is hozta, és festeni kezdett. Már délelőtt kiszemelt két öreg bükkfát, amelyek közt ki lehetett látni az erdőből egy másik hegyre. A kép két szélére az a két öreg bükkfa került, a közepére pedig az a távoli, erdő borította hegy. Bíráló szemmel figyeltem a munkáját, és egyszerre csak észrevettem benne valami hibát, s rögtön egy másikat is. Mielőtt azonban szóltam volna neki, egészen közel mentem a fákhoz, és alaposan meggyőződtem róla, hogy igazam van. Aztán kijelentettem: „Hiba van a pemzli körül, Béla bácsi! Ezen a fán odúcska van, de a képen nem tetszett odúcskát festeni rá. Emennek meg beteg az egyik ága, alig van levél rajta, Béla bácsi mégis lombosnak festi azt az ágat is.” Béla bácsi megint mosolygott. „No ugye, hogy csak a fákat látod, de az erdőt nem? Az én szememben ennek az erdőnek az ünnepélyesség a lényege. Megfesteni is éppen ezt az ünnepélyességet akarom. Az odúcska is, a beteg ág is: lényegtelen részletek. Ha minden lényegtelen részletet ráfestenék a képre, elvonnám a néző figyelmét a lényegről: az ünnepélyességről.”

Másnap este – amikor ismét ennek a képnek a festését folytatta – észrevettem, hogy időnként összehúzza a szemét, s úgy nézi a lefestendő táj részleteit. Megkérdeztem, hogy miért teszi ezt, s igen nagy meglepetésemre így válaszolt: „Te tegnap este, amikor az odút meg az ágat szemlélted, egészen közel

mentél a fákhoz. Úgy valóban jól láthatod a fákat, de nem láthatod az erdőt. Azért húzom össze a szemem, hogy ne zavarjanak a lényegtelen részletek, hogy úgy lássam a fákat, mintha távolabb volnék tőlük. Elárulok neked egy nagy titkot: ha meg akarod érteni valaminek a lényegét, olyasminek a lényegét, amit közelről már jól ismersz, akkor el kell távolodnod tőle.” No, nekem se kellett több: elszaladtam jó messzire, onnan néztem a bükkfákat, de nem használt az sem, nem éreztem én attól semmiféle „ünnepélyességet”. Béla bácsi jóízűt nevetett rajtam, s ezt mondotta: „Próbáljunk valami egyebet. Talán majd ez a kép kinyitja a szemed. De ne lásd, amíg el nem készült.” A következő három estén egyedül ment fel a gerincre festeni, negyedik nap alkonyán pedig beszólított a szobájába, s ujját szájára szorítva figyelmeztetett, hogy csöndben legyek. Aztán rámutatott az elkészült festményre. Ha nem figyelmeztetett volna is a csöndre: torkomon akadt volna a szó. Mert az a kép maga volt a csöndet parancsoló csönd és az erdei alkonyat ünnepélyessége. Azt szerettem volna suttogni: „Jaj, de szép...”, de még suttogni se mertem, s amikor Béla bácsi kézen fogott és kivezetett a szobából, bántott, hogy kopog a csizmácskám sarka, bántott, hogy megzavartam vele a kép csöndjét, s a bennem támadt csöndet. Béla bácsi vezetett, vezetett, egyszerre csak fönn voltunk a gerincen – ugyanott, ahol a képet festette –, megláttam a két öreg bükkfát, köztük a távolban az erdő borította hegyet, és tudtam, hogy most már nemcsak a fákat látom, hanem az erdőt is. Éreztem az erdei alkonyat ünnepélyességét, a festmény, a művészi ábrázolás kinyitotta a szememet.

Körülbelül két hét múlva Béla bácsi útra készült, de akkorára én már azt is tudtam, hogy nemcsak ünnepélyes erdő van, hanem üde erdő is, hajnali harmatcsöppektől csillogó, déli álmát alvó erdő is, vagyis napsütötte, aranysárga, mozdulatlan, sőt még bohókás erdő is van, gömbölyű, pufók bokrocskákkal. Mondotta is Béla bácsi: „A valódi erdőt már meg tudod látni, kis Moha, már nemcsak a fákat látod odúkkal, a leveles vagy levéltelen ágakkal. De azért... előfordulhat még veled az életben, hogy »nem látod a fáktól az erdőt«. Ha majd a vendégem leszel Budapesten, megpróbállak megtanítani rá, hogy semmiféle fák ne akadályozhassanak meg semmiféle erdő látásában.” Meg is beszélte szüleimmel, hogy ha majd augusztusban édesapám bemegy Budapestre az Iparművészeti Múzeumba, engem is magával visz, egy hétig nála fogok vendégeskedni, s megmutogatja nekem Budapest látnivalóit. Ezzel akarta viszonozni szüleim kedvességét.

Azon az augusztusi délelőttön, amelyen édesapám elvitt engem Béla bácsi lakására, vendéglátóm már útra készen várt ránk. Sietve átvett édesapámtól, s már vitt is magával, el hazulról, egy képkiállításra. Elkedvetlenedtem egy kicsit, mert bármennyire tetszett is nekem az a börzsönyi festmény, Budapesten én legelőször is az Állatkertbe szertettem volna menni. A kiállításon – miután elhangzottak az unalmas megnyitó beszédek – Béla bácsi kézen fogott, odavezetett az elé a kép elé, amelyet ő festett, és megkérdezte tőlem, hogy mit látok rajta. Elmondottam, hogy látok egy kisfiút, amint egy kertben, asztal mellett reggelizik. Bögre van a kezében, az asztalon meg kanál, labda, sótartó. Mialatt beszéltem, Béla bácsi fürkészve nézte az arcom, aztán szomorkásan bólogatni kezdett: „Sajnos, nem látod a képet, kis Moha. Ha látnád, akkor mosolyognál. Azelőtt az erdőből csak a fákat láttad, nem pedig az erdőt. Ugyanúgy most még csupán az ábrázolt tárgyakat meg az ábrázolt személyt látod ezen a festményen, nem pedig az ábrázolt eszmét. De próbáld csak távolabbról nézni.” De hiába néztem távolabbról, Béla bácsi attól sem lett elégedett, mert csak annyit mondottam neki, hogy innen sok-sok fénykarikát látok, a földön, az abroszon, a kisfiú ruháján, vagyis innen csak annyit látok, hogy süt a Nap.

A kiállításról az állatkerti vendéglőbe mentünk, s ebéd után egy óra hosszat sétáltunk az állatkertben. Okos ember volt Béla bácsi, mert engedte, hogy kifárasszon a sok látnivaló. Uzsonnázás után hazavitt, de tudatta velem, hogy másnap ismét kimegyünk az Állatkertbe, s folytatjuk a nézelődést. Odahaza a kisfiús képre terelte a szót, aztán körülmutatott műterme falain, és ezt mondotta: „Egyébként... itt függ annak a képnek a legelső vázlata. Megtalálod-e?” Oda se kellett mennem a falhoz, tüstént megtaláltam a képet: „Az a vázlata, Béla bácsi!” Aztán pedig, amikor közelről is megnéztem, szemem-szám elállt a bámulattól. Azon a képen ugyanis erdei tisztást láttam, a tisztáson pedig fiatal őzike legelészett. Béla bácsi örvendezett: „Megtaláltad! De mit gondolsz: Hogyan lehetséges, hogy ez a vázlata? Hiszen ez egészen mást ábrázol” Tiltakoztam: „Ó dehogy! Ez is olyan... Ez is éppen olyan... Ezen is süt a Nap... Ezen is van sok napfény-köröcske... Ez is vidám és kedves, és...” Nem tudtam kifejezni magam, de Béla bácsi segített: „Ez is csupa derű. Ezt akarod mondani, látom a mosolygásodon, hogy ezt érzed. Igen, kis Moha: a derűt akartam ábrázolni azon a képen, amely ott függ a kiállításon, nem pedig kisfiút, bögrét, kanalat vagy őzet.” Így tanultam meg, hogy a festményeken se csupán a fákat lássam az erdő helyett, vagyis ne csupán a tárgyakat az eszme helyett. Megtanultam még Béla bácsitól a művészet és az élet egyéb területein is az erdőt látni a fák helyett. Azt azonban, hogy még mi mindent, s miképpen tanultam meg tőle, legközelebb mondom el.

Fedezzük fel az erőszakmentes Jézust!

Új világrend jön létre, ha a keresztények követik Jézust

A világ egyik válságból a másikba, egyik háborúból a másikba támolyog – s mindezért a hatalmasokat, a kormányokat és a nemzetközi konszerneket tartjuk felelősnek. Számunkra azonban, akik az egyházban élünk, célszerű felismernünk a magunk felelősségét is. Túlságosan gyakran működtünk együtt ezekkel az erőkkel. Csődöt mondtunk plébániáinkon. Felvizeztük és kicsavartuk Jézus üzenetét, amelyet pedig hirdetnünk kellett volna.

Mostanság nagy dolog az USA keresztényeinek körében WWJD-t hordani. A WWJD egy kérdés rövidítése: „What Would Jesus Do?” „Mit tenne Jézus?” Hordják karkötőként és nyakláncként egyaránt. Csak az a probléma, hogy a WWJD viselői közül sokan nem ismerik ezeknek a szavaknak a kulcsát. Nem tudják, mit tenne valóban Jézus, mivel egyházuk nem hozta közel hozzájuk Jézust. A legtöbb keresztény számára Jézus távoli lény. Az egyházak ugyanis egy feltámadott, éteri Krisztust tisztelnek, a test-vér Jézust azonban semmibe veszik.

Jézus a római megszállás alatt élő zsidó volt. Példázataival kihívást jelentett mind az imperialista Róma uralmi rendszere, mind a Rómától függő király és templomi laikusok számára. Jézus felvonultatta a birodalmi-templomi rendszer igazságtalanságát, s ezzel ellenségeket szerzett magának mindkét oldalon, a rómaiak és a farizeusok körében egyaránt. Példázataiban óvott az erőszakos forradalom céltalanságától. A „hegyi beszédben” gyakorlati útmutatásokat adott hallgatóinak az ellenállás erőszakmentes útjára. Arra tanította őket, hogy álljanak egyenesen, és dacosan tartsák oda „a másik arcukat” is ahelyett, hogy a porban csúsznának. Azt tanácsolta, „menjenek el kétannyira”, mivel tudta, hogy a római katonák számára a törvény csak azt engedte meg, hogy egy mérföldnyi távolságon kényszerítsenek másokat felszerelésük cipelésére. Felforgatta a bevett és általánosan ismert gyakorlatot, s azt tanácsolta: „szeressétek ellenségeiket”, és „tegyetek jót azokkal, akik üldöznek titeket”.

Jézus azonban nem egyszerűen csak prédikálta az erőszakmentességet, hanem meg is élte, egészen a keresztútig. Egy erőszakmentes, végtelenül szerető és irgalmas Istent mutatott meg nekünk. Olyan istent, aki nem féltékeny, s nem rója fel vétkeinket, ahogyan az a zsidó írásokban gyakran megjelenik. Igen, Jézus forradalmár volt – de forradalma nem a római jog, hanem inkább a széles körben elterjedt, elidegenedett istenkép ellen irányult. A mi Istenről alkotott elképzeléseinket is drasztikusan meg akarja változtatni, és arra tanít minket, hogyan cselekedjünk Isten akarata szerint. Nyilvánvaló, hogy Isten azt akarja: úgy cselekedjünk, mint Jézus. Azt akarja, hogy a dolgokat nevükön nevezzük, és erőszakmentes módon ellenállást tanúsítsunk napjaink imperialistáinak kizsákmányolásával szemben. (Ez vonatkozik az olajtársaságokra is, valamint a globális rablóbárókra és azokra is, akik az USA kormányának tényleges mozgatói a háttérben.) Azt akarja, hogy védelmünkbe vegyük az özvegyek és árvák ügyét, a szegények és kitaszítottak, az idegenek és a diszkrimináció áldozatainak ügyét. Azt akarja, hogy a mai leprások és szamaritánusok oldalán álljunk. Mindenekelőtt azonban azt kívánja, hogy lemondjunk az erőszakról. Az önvédelemről is.

A korai egyház megértette ezt. A keresztényeknek tilos volt a hadseregben szolgálniuk, vagy büntető akciókban részt venniük. A keresztények aktív erőszakmentessége és a császárral együtt nem működése eredményezte üldözésüket és „kaszton kívüli” státusukat.

Aztán jött Konstantin császár. A keresztények előjöttek katakombáikból, és bevonultak a palotákba. Közben megfeledkeztek erőszakmentességükről, függetlenségükről és addigi útjukról. Jézus követése helyett elkezdtek a császár után futni. Óh, okos és értelmes indokokat találtak eljárásukra. Kitalálták az „igazságos háború” elméletét is önmaguk igazolására, mivel kardot fogtak a császár érdekében. És jó 1600 év óta a legtöbb keresztény egyház, illetve főpapjaik azt tanácsolják az ifjú keresztényeknek, hogy vonuljanak hadba az éppen uralkodó császár zászlói alatt – függetlenül attól, Napóleonnak, Hitlernek, Bill Clintonnak vagy George Bushnak hívják-e.

Sok tíz- és százmillió embert öltek meg. Lelkészek áldották meg a keresztény legénységet is, amikor elindultak, hogy ledobják az atombombát Hirosimára és Nagaszakira. Jézus ezt tette volna? Biztosan nem! Zavarodott, de engedelmes római katolikusként 101 harci bevetésen vettem részt Vietnamban. Ha tudtam volna, amit ma tudok, nem tettem volna meg. Miért nem létezett akkor egyetlen pap sem, akit megkérdezhettem volna, mit tenne Jézus? Miért nem volt egyetlen püspöki kar sem, amely világosan a háború ellen nyilatkozott volna? Miért nem volt olyan pápa, aki bűnnek nevezte volna a részvételt a háborúban? Miért van napjainkban ebben az országban csak kevés, csupán egy maroknyi olyan katolikus, aki valóban követi Jézust? Miért nem nyilatkozik az egyház világosan, hogy hazug háború folyik a terrorizmus ellen? Az USÁ-ban csak a *békeegyházak* helyezkednek szembe hagyományos módon a császárral. És ezek elég kicsik ahhoz, hogy figyelmen kívül hagyják őket. De mi történne, ha a nagy és befolyásos római katolikus egyház válna békeegyházzá?

Messze lemaradnának-e az anglikánok, az evangélikusok és a metodisták? (Az amerikai baptistáknak talán egy kicsit hosszabb időre lenne szükségük.) Mi történnék, ha a haderő minden kereszténye csak olyan bevetésekre pályázna, amelyek *sem-*

miképpen sem harci bevetések? Mi történnék akkor, ha minden keresztény visszautasítaná behívását? Ha ez megvalósulna, megszűnne a háború.

Mennyi háborút lehetne folytatni a keresztények részvétele nélkül? Mi, egyházak elveszítenénk adómentességünket, valamint előnyös elbírálásunkat; talán megint üldöznének minket. De jobb nekünk Jézust a katakombákban követni, mint a hatalom csarnokaiban elárulni őt. Mi történik akkor? Amerikai kormányzatunk többé nem lenne abban a helyzetben, hogy megvédje tulajdonunkat, és biztosítsa az amerikaiak gazdagsága és a „harmadik világ” szegénysége közötti szakadékot. Arra sem lenne képes többé, hogy megvédelmezze amerikaiakként élvezett „jogunkat” ahhoz, hogy nyolcszor annyi erőforrást használjunk el, mint a többi ember.

Az erőszakról lemondani azt is jelenti, hogy lemondunk az erőszak „gyümölcseiről” és „előnyeiről”. Felkészültnek kell lennünk erre. Ezért hangzik így számunkra ma a döntő kérdés: Mit tenne Jézus?

Az elhunyt jezsuita bibliatudós, *Az USA Katolikus Bibliaegyesületének* egykori elnöke, John L. McKenzie kijelentette: „Az erőszak elutasításáról szóló kijelentés teljesen világos. A keresztények sosem vonták kétségbe, hogy Jézus ezt mondta, vagy hogy Jézus megengedi a korlátozás nélküli erőszakot. A keresztények egyszerűen amellett döntöttek, hogy nem tudnak Jézus szavai szerint élni. Ha a római egyház most mégis amellett döntene, hogy a *mennoniták* békeegyháza mellé áll, és ellene mond az erőszaknak, nincs kétségem, hogy az USA-kormányzattal fennálló harmonikus kapcsolatunk csupán e döntés napjáig tartana.”

Sok tanulmányának egyikében a Béke Nobel-díjra jelölt katolikus béketeológus, Emmanuel Charles McCarthy kijelenti: Van néhány olyan tevékenység, amely nem hasonlít Krisztuséra. Például meg lehet tölteni egy bordélyházat szobrokkal, ikonokkal, tömjénfüsttel, harangszóval, gregorián korálokkal, teológiai könyvtárral, kápolnával, de mindez nem teszi a prostitúciót olyan tevékenységgé, amely összhangban áll azzal, amit Jézus tanított… A keresztény élet ultimációszerű normája maga Jézus – az ő szavai és tettei. Ha nem ő szabvány, akkor ki vagy mi? Platón? Arisztotelész? A Play Boy alapítója, Hugh Hefner? Az NBC vagy a FOX tévéadó?”

McCarthy ezt a következtetést vonja le: „Minden mai kísérlet, hogy az erőszakot Jézus vagy az ő tanítása alapján igazolják, nélkülözi a spirituális vagy intellektuális minőséget. Mindebből pedig ez a következtetés adódik: Amikor mi, keresztények feljöttünk a katakombákból, és elfogadtuk Konstantin császár ajánlatát – a világi hatalmat, a presztízst és a védelmet –, nem váltunk-e ezzel keresztényekként a hatalom prostituáltjaivá?”

Még megtérhetünk. Kiállhatunk az erőszakmentes Jézus mellett, és helyreállíthatjuk a korai egyház örökségét – a „római katolikus előtti egyházat”, ha úgy tetszik. Minden keresztényt felszólítok arra, hogy nyilvánítsa „békeegyházzá” egyházát és egyházközségét.

Robert Bowman

Forrás: Publik-Forum 2004/1

A Szerzőnek a terrorizmusról szóló írását 2002. februári számunkban közöltük.

Paradoxon

Korunk paradoxonja, hogy magasabbak az épületeink, de kicsinyesebb a természetünk, szélesebbek az autópályáink, de szűkebb a látókörünk. Többet költünk, mégis kevesebbünk van, többet vásárolunk, de azt kevésbé élvezzük. Nagyobbak a házaink, de kisebb a családunk, több a kényelmünk, de kevesebb az időnk. Több képzettséggel, de kevesebb értelemmel, több tudással, de kevesebb belátással rendelkezünk, több a szakértőnk, mégis több a problémánk, több gyógyszerünk van, de rosszabb az egészségünk.

Túl sokat iszunk, túl sokat dohányzunk, túl meggondolatlanul költekezünk, túl keveset nevetünk, túl gyorsan vezetünk, túlzottan dühbe gurulunk, túl sokáig fennmaradunk, túl fáradtan kelünk, túl keveset olvasunk, túl sokat tévézünk, és túl ritkán imádkozunk. Megsokszoroztuk a javainkat, de csökkentettük az értékünket. Túl sokat beszélünk, túl ritkán szeretünk, és túl gyakran gyűlölünk.

Tudjuk, mi a jólét, de azt nem, hogy mi a jó lét. Éveket adtunk az élethez, nem pedig életet az éveknek. Eljutottunk a Holdig és vissza, de nehezen megyünk át az út túloldalára azért, hogy az új szomszéddal találkozzunk. Meghódítottuk a világűrt, de a belsőnket nem. Nagyobb dolgokat csinálunk, nem pedig jobb dolgokat.

Megtisztítottuk a levegőt, de beszennyeztük a földet. Meghódítottuk az atomot, de az előítéleteket nem. Többet írunk, de kevesebbet tanulunk. Több tervet szövünk, de kevesebbet teljesítünk. Megtanultunk rohanni, de várni nem. Több komputert gyártunk, hogy több információt tároljunk, több másolatot készítsünk, mint valaha, mégis egyre kevesebbet és kevesebbet kommunikálunk.

Ez a gyors étkezés és a lassú emésztés kora, a nagy emberek és a kis jellemek, a kiemelkedő hasznok és a sekélyes kapcsolatok időszaka. A kétkeresős jövedelmek, ám gyakoribb válások, a tetszetősebb lakások, de szétesett otthonok korszaka. A villámutazások, az eldobható pelenkák, az egyszer használatos erkölcsök, az egyéjszakás tartózkodások, a túlsúlyos testek kora ez, és a tablettáké, melyek mindenre jók: felvidítanak, lenyugtatnak, ölnek. Olyan idő ez, amikor sok van a kirakatban, de kevés a raktárban. Olyan időszak, amelyben a technika eljuttathatja hozzád ezt az írást, te pedig választhatsz, hogy megosztod másokkal is, vagy egyszerűen figyelmen kívül hagyod.

Ügyelj rá, hogy szánj némi időt a szeretteidre is, mert nem lesznek melletted örökké. Gondolj rá, hogy legyen egy kedves szavad ahhoz, aki tisztelettel tekint rád, mert ez a kis ember hamarosan felcseperedik és odébbáll. Legyen gondod rá, hogy magadhoz öleld azt, aki közel áll hozzád, mert ez az egyetlen kincs, amit jó szívvel adhatsz, és egy fillérbe sem kerül.

Mondd a párodnak és a szeretteidnek, hogy „szeretlek“, de leginkább éreztesd velük. Egy csók és egy ölelés helyrehozza a sérelmeket, ha mélyen a bensőből jön. Fogd meg a kezét, és őrizd meg ezt a pillanatot arra az időre, amikor ő többé már nem lesz itt. Szánj időt arra, hogy szeress, szánj időt arra, hogy beszélgess, és szánj időt arra, hogy átadhasd a fejedben lévő értékes gondolatokat.

(A szerkesztőség számára ismeretlen a szerző.)

Püspök, költő és ellenálló

Pedro Casaldáliga 75 éves

Aki először látogatja meg – esetleg sárral beverten – egy fárasztó, egész napos utazás után az Isten háta mögötti brazíliai pampákon, 40 fok körüli fülledt melegben, bizonytalanul áll a megadott cím előtt.

Micsoda? Ez a nyomorúságos viskó az agyagpocsolyákkal teli, aszfaltozatlan út szélén, a nagy, sárga Rio Araguaia mentén, ez püspöki rezidencia lenne? Az ember aztán bizalmatlanul közeledik a sosem zárt telek felé, kerti szerszámokat lát, egy ősrégi kerékpárt – s végül annak tulajdonosát, amint durván összeácsolt faasztalnál, kéziratok fölé hajolva ül a szabadban. *Pedro Casaldáliga* könnyű, olcsó farmeröltözetben van, s vidáman emelkedik fel. Az ország szokása szerint átöleli a vendéget, minden formaságtól mentesen – ez sem megszokott eleme a püspöklátogatásoknak. Egy olyan püspökkel, mint Casaldáliga, az óriási ország katolikus egyházának dolgai sosem mehetnek rosszul. Ez az ember bátorságot ébreszt bennünk. Ez a püspök meghökkent következetességével és egészséges radikalitásával, amellyel a keresztény értékekért és az emberi jogokért harcol, s folyamatosan az életét kockáztatja. Évtizedek óta teszi ezt. A katonai diktatúra 21 éve alatt a „Palito eletrico” – „őrülten elektronizált fogvájó” – kódnéven tartották számon a detektívek. Találó választás volt.

Casaldáliga vékony, energiával teli, hiperaktív. Felvillanyozóan hat. A szegények melletti kiállást úgyszólván szó szerint veszi. Velük él. Olyan egyszerű körülmények között, mint e Sao Felix de Araguaia nevű nagyobb falu egyszerű emberei itt az észak-nyugati Mato Grosso, „Nagy Erdő” államban. Holott a püspök sikeres szerző. Több mint harminc verseskötetét Latin-Amerika sok országában adták ki. Több művét német kiadók is megjelentették. A bevételek egyházmegyéjének különböző projekteket támogató kasszájába folynak be.

A katalán Casaldáliga 34 évvel ezelőtt lépett erre az Isten háta mögötti vidékre. Olyan hevesen támadta az itteni nagybirtokosokat és rabszolgatartókat, s ráadásul Brazília katonai diktátorait, hogy hirtelen az erőszakmentes ellenállás jelképes nemzeti alakjává vált. Rio de Janeiro és a főváros, Brazília hatalmi elitje nemigen gyűlölt annyira más egyházi embert, mint Casaldáligát. Többször is elhatározták, hogy likvidálják. Azzal vádolták, hogy együtt működik a gerillákkal.

„Amikor 1976-ban egy rendőrösön Joao Bosco Burnier plébánossal együtt tiltakoztam két nő már messziről hallható, szadista kínzása ellen, akkor a katonai rendőrök Joaót tartották a hetek óta bekerített áldozatnak, s nem engem”, meséli Casaldáliga. Burnier páter ugyanis sokkal inkább tűnt egyházfőnek, mint a sportos, inas Casaldáliga. „Először puskatussal fejbe verték; aztán lövések estek; egy dum-dum lövedék átütötte a homlokát – s barátom és kísérőm, Burnier páter mellettem zuhant a földre, és meghalt.”

Később, néhány hónappal később egy, a nagybirtokosok által felbérelt, vallásos családból származó hivatásos gyilkosban az utolsó pillanatban támadt fel a bűntudat. A férfi egy plébánosnak és a rendőrségnek is bevallotta gyilkos szándékát, valamint megbízását, hogy ölje meg Casaldáligát... Casadáliga ezután is sűrűn kapott halálos fenyegetést, csaknem hivatali idejének végéig. Nem egy munkatársát tartóztatták le és kínozták meg. Mivel a katonai diktatúra idején a martalóchad körülvette házacskáját, állandóan fogolyként élt ott. A „demokratikus” időszakban a jobboldaliak egy teherautót állomásoztattak a püspök háza előtt: a kocsi tele volt fizetett randalírozókkal, akik kövekkel és tűzijáték-rakétákkal zúzták szét az ablakokat és a tetőt. A püspök ezt is meglehetősen higgadtan viselte, akárcsak a területi sajtó kampányát a „vallásellenes, hazug és őrült Casaldáliga” ellen, aki állítólag „az ideológiai alapon materialista gerillák fő fészkévé változtatta” egyházmegyéjét. Így aztán a püspök, aki a távoli Spanyolországból érkezett Latin-Amerikába, olyan szélsőséges helyzeteket élt meg, amilyeneket talán egyetlen más brazil lelkész sem, s ezért talán sokkal közelebb áll a társadalmi konfliktusokhoz, a nép életéhez. És sokkal élesebben és részletesebben pellengérezi ki az éhezést, a korrupciót, az újfeudális hatalmi visszaéléseket, mint más püspökök.

A katonai rezsim „kommunista püspöknek” rágalmazta, és ötször próbálta meg kiutasítani – VI. Pál pápa azonban mindannyiszor megakadályozta ezt. Kezdetben azonban a brazil klérus, sőt maga Róma is félreértette Casaldáliga radikalizmusát. Mindazonáltal egyre inkább igazat kellett adniuk neki. Utóbb, 2003 novemberében még Brazília Nemzeti Kongresszusa is azt hangsúlyozta „a kirekesztettek püspökének” tiszteletére rendezett ünnepi ülésén, hogy aki meg akarja érteni a föld legnagyobb katolikus országának bonyolult valóságát, annak Casaldáligát és írásait kell iránytűnek tartania.

Mindez azonban sokkal többet is jelent, és messzebbre is kihat. A földnélküliek lelkipásztori gondozásának részben általa alapított szervezete a legfontosabb és legszorosabb szövetségese a földnélküliek mozgalmának, és évtizedek óta makacsul küzd a még mindig létező rabszolgaság ellen. Casaldáliga társalapítója továbbá az Indiánmisszió Tanácsának, amely nem azért jött létre, hogy misszionálja a több mint félmillió őslakost, hanem hogy érvényre juttassa azok alkotmá-

nyos jogait, többek között jogukat ahhoz, hogy saját kultúrájuk legyen, a hit dolgaiban is.

És mi a mérlege 34 püspöki évének a távoli São Felix egyházmegyében? Casaldáliga így felel: „Brazíliában nőtt az éhezés, a korrupció, a szegénység és az erőszak – egyidejűleg azonban a tiltakozás, a nép közösségi tudata és szervezettségi foka is. A demokrácia lassan valósággá válik. Az indiánok ma többen vannak, és tudatosabbak. Időközben megtanulták, hogy követelésekkel álljanak elő, s azokat érvényesítsék is."

Elégedett-e az új kormányfővel, Lulával? „Sok minden heterogén és kétséges ebben a kormányban – végül is a kulisszák mögötti megegyezések, szövetségek, engedmények révén jött létre. Jó, hogy létezik a Munkáspártban egy radikális csoport, amely számon kér, nyomást gyakorol, ha Lula az ellenoldalon játszik", mondja a püspök. „Engem aggaszt Brazília mostani kurzusa, elutasítom az ALCÁ-t, a tervezett amerikai szabadkereskedelmi övezetet, mert azt jelenti, hogy az USA leigázza, magához csatolja és rabszolgájává teszi Latin-Amerikát. Azt várom, hogy Brazília majd ellenszegül az ALCA imperialista céljainak – ezt követelem én Lulától. A neoliberális individualizmus ugyanis tönkreteszi az embereket és a humánus kultúrát."

Tervei a jövőt illetően? Casaldáliga válasza: „Vissza Európába – soha többé! Tulajdonképpen arról álmodtam, hogy Afrikába megyek. Egészségi állapotom azonban már nem teszi lehetővé; magas a vérnyomásom és Parkinson-kórom van, nem akarok mások terhére lenni. Ha utódom folytatja utamat, akkor itt maradok. Ellenkező esetben nem akarom zavarni, valahol másutt fogok élni Brazíliában."

A pápa elfogadta életkorára való tekintettel benyújtott lemondását. Az új püspök küszöbön álló kinevezését nem csupán a Rio Araguaia partján várják feszülten. Pedro Casaldáliga aztán már csak előadásokat fog tartani, s a költészet és a zene iránti szenvedélyének hódol majd. És időről időre polémikusan és merészen megmossa a hatalomgyakorlók fejét.

Klaus Hart

Forrás: Publik-Forum, 2003/

A test mint ellenség

A szomszédos házban lakik egy fiatal férfi, aki szenvedélyesen edzi testét. Amikor reggelenkint, még kissé álmosan lemegyek az újságért, némelykor találkozom vele az udvaron. Ekkor már túl van a futáson. Izzadtan, maszkszerű arccal és furcsán üveges szemekkel megy el mellettem, és úgy köszön, mint aki nincs is jelen. Azt a benyomást kelti, mintha valamiféle transzban lenne, elragadtatottan, s egyúttal kimerülten. Esténkint gyakran találkozik velem, hazaérvén napi kerékpártúrájáról. Ekkor úgy hat, mint akit egyszerűen kiszipolyoztak. Arca sápadt, és liheg, mint egy kimerült kutya. Kerékpárját nem a pincébe állítja be, ahol lenne rá hely, és biztonságban lenne, hanem magával viszi lakásába: állítólag jobb ott őrizni.

Idővel megtudtam, hogy a fiatalember még hetente háromszor felkeres egy fitness-központot is. Egy napon elkísértem oda, és megfigyeltem, hogyan fárasztják agyon magukat a látogatók a gépekkel és súlyokkal, a nyújtókon és matracokon, súlyzózással és futószalagon rohanással. Ezek az emberek robotoknak tűntek számomra. Az emberek közti légkört az erőltetett vidámság jellemezte. Mindenkire nyomás nehezedett, mert bizonyítania kellett a többieknek, milyen szép ez a testedzés. A központ tulajdonosa megkérdezte, hogy tetszik nekem az intézmény. Kifejtettem neki, hogy az egész üzem engem egy középkori kínzókamrára emlékeztet, és semmiképpen sem az életöröm helyére. A kérdező elcsodálkozva bámult rám, aztán a fejét rázta. Kár volt szót vesztegetnie rám.

A szomszédbeli fiatalember készségesen felvilágosított táplálkozásáról is. Kiókumulált programhoz tartotta magát. Minden mennyiséget és időpontot előre rögzítettek. Minden alkalommal gondosan állították össze a fehérjét, a vitaminokat és a szénhidrátot. Az ifjú rejtett büszkeséggel utalt kifogástalan alakjára, annak bizonyítékaként, mennyire sikeres az ő étkezési fegyelme. Alkoholt természetesen nem ivott, s a vörös borban lelt örömömet elnéző mosollyal intézte el. Amikor egyszer megkérdeztem az egészség e hercegét, mindez ízlik-e neki egyáltalán, abban a pillantásban részesített, amellyel a fitness-központban is búcsúztattak. A fiatalember elmagyarázta nekem, mennyire döntő, hogy táplálékunk az egészséget szolgáló és testbarát legyen. De valóban testbarát-e ez a program a reggeli futástól a joghurtig?

Ma mindenütt az egészséges életvezetést és táplálkozást reklámozzák. Az USÁ-ból folytonosan új divathullámok érik el az európai piacot. Az egészségünkkel kapcsolatos gondosság és felelősség magában véve nem kifogásolható. Hiszen a jelen nagyon ellenszenves jelenségei közé tartozik, hogy az ipari országokban a túltápláltságban, a „harmadik világban" viszont az alultápláltságban halnak meg az emberek. Emitt a féktelen zabálás szenvedélye, amott a könyörtelen éhezés.

A mi szélességi fokunkon azonban sok ember életében a test ellen viselt kicsinyes háborúvá változott a testről való gondoskodás. Rafinált edzési és étkezési programokkal tartják szemmel a testet, kényszereknek vetik alá, sőt kínozzák. Úgy tartják karban, mint valami gépet, amelynek örökösen nyújtania kell a lemondás és az akaraterő csúcsteljesítményét. Az egészségápolás kézen-közön a test rendetlensége, elcsábíthatósága és ösztönössége ellen viselt keresztes hadjárattá változott, mintha állandóan résen kellene lenni azokkal szemben. Így válik a test az ember ellenfelévé, akit le kell győzni. Ez a viszonyulás nem is olyan új dolog Nyugaton. A bemutatott látszólagos testbarátság az ősrégi aszkézis modern formája. Hogy a test az ember ellensége, ez a hit sziklaszilárd alkotórésze annak az élvezetellenes vallásosságnak, amelytől sok ember szenved évezredek óta.

Jörg Bopp

Forrás: Publik-Forum, 2004/1

Szerkesztőségi hirdetés

Köszönetet mondunk azon előfizetőinknek, akik az előfizetési díjnál nagyobb összeget fizettek be, illetve azon támogatóinknak, akik – bár lapunk az induláskor befizetett támogatásuk alapján jár nekik – alkalmilag, vagy időről-időre befizetett összeggel segítik munkánkat.

(Postai előfizetőink a kísérő cédula jobb alsó sarkában lévő, második számról olvashatják le, meddig érvényes az előfizetésük: év, hónap, nap.)

*

Kérjük mindazon hazai olvasóinkat, akik támogatói, tisztelet-, ajándék-, köszönet- vagy munkapéldányként kapják lapunkat (amint ezt a minden – postán továbbított számhoz – számhoz mellékelt kísérő cédula jobb alsó sarkában olvashatják), lehetőségeikhez mérten alkalmilag, vagy évenkint befizetett összegekkel támogassák lapunkat – kivéve természetesen azokat, akik ezt eddig is, kérésünk nélkül is megtették. Kérésünket az elmúlt évek nyomdai és postai áremelkedései, illetve az ÁFA kétszeresére emelkedése indokolja. (Kérjük, a befizetéseket belföldi postai utalványon, szerkesztőségünk címére adják fel.)

Támogatóink nagylelkűségét előre is köszönjük!

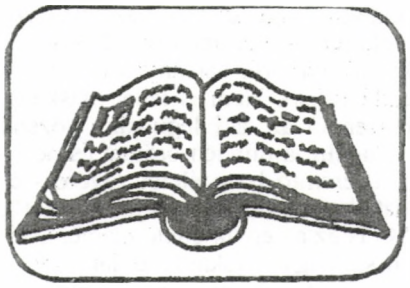

BIBLIA

Az júniusi elmélkedéseket Kőszeginé Rihmer Melinda, a júliusiakat Galla Gábor darnózseli plébános írta.

Június 6. — Évközi 10. vasárnap — Jn 16,12–15 — Még sok mondanivalóm volna…

Mindig is izgatott, hogy mit is akarhat még mondani nekem Jézus? Méghozzá olyat, amihez erősnek kell lennem. Akkor biztosan valami nehezen elviselhető „mondanivalóra” gondolt. De akarhat-e nekem Jézus rosszat? Szerintem nem.

Akkor viszont gondolatai – feltehetően – csak első hallásra tűnnek keménynek, kellemetlennek, hosszú távon biztosan nemcsak javamat, hanem örömömet is szolgálják. Mint ahogy a Gonosz ajánlatai éppen fordítva: első látásra nagyszerűnek, élvezetesnek tűnnek, s csak némi idő után jövök rá becsapottságomra, kiüresedésemre.

Az Ige szerint a Lélek – aki ugyanazt a gondolatvilágot képviseli, mint az Atya és Jézus – elvezet majd a teljes igazságra.

Nem tudom, szeretném-e ismerni a teljes igazságot. A világról nem biztosan, nyomasztanak már a féligazságok is. Istenről és magamról viszont nagyon szeretném tudni az igazságot. És itt nem a jog sokszor bizony megkérdőjelezhető igazságára gondolok, hanem arra, ahol az ész és a szív egyszerre tud lelkesen rábólintani valamire.

De leginkább az ügyben szeretném Isten Lelkét faggatni, hogy itt és most mi is a dolgom a világban? Mit tenne, mondana Jézus az én helyemben, ha duzzogó serdülővel, alkoholista hajléktalannal, nőiségét sirató tolókocsis nagylánnyal, biszexuális, sokgyerekes hívő apával, skizofrén beteggel, rúgó-harapó, súlyosan értelmi fogyatékos gyerekkel, sokak által megbántott, hiperérzékeny keresztény testvérrel, öngyilkosságra készülő, kilátástalan helyzetű meglett férfivel stb. találkozna?

Néha, ha nagyon figyelek, sikerül a Lélek indítására eltalálnom a megfelelő szót vagy mozdulatot. Ebből arra következtetek, hogy Isten folyamatosan üzen.

Szüleim annak idején arra tanítottak: „Ha nehéz helyzetben vagy, mindig számolj tízig, mielőtt reagálsz valahogyan.” Ez a szusszanásnyi idő többnyire elég is lenne ahhoz, hogy ráérezzek Isten „ötleteire”.

A „sok mondanivaló” naponta több részletben érkezik (érkezne) a lelkembe.

Segíts, Uram, megállni, Rád hallgatni, szeretetben cselekedni!

Június 13. — Évközi 11. vasárnap — Lk 9,11b–17 — Kenyérszaporítás – kenyérosztás

Töprenghetnék köteteken át, hogy pontosan hogyan is történhetett a kenyérszaporítás. Valószínűleg azonban ezt is hozzáírom a Mennyben megtudakolandó dolgok – eleddig is igencsak hosszú – listájához.

Nekem most azt kellene kibogoznom, hogy mire tanít ez a történet engem itt és most? Azt hiszem, valahol a „halas” kisfiú környékén kell keresgélnem. Aki gyermeki bizalommal, nem mérlegelve (hogyha odaad mindent, ami az övé, akkor neki vajon mi marad?) indult Jézus felé a hívó szóra. Mi ezt felnőtt agyunkkal felelőtlenségnek hívjuk. „Annyit nem szabad adni, hogy magunkat is rászorulóvá tegyük” – hangzik a bölcs tanács. Jézus viszont nem arra tanít, hogy a feleslegemet osztogassam szét, letudva ezzel az osztozásra felszólító parancsot (és nem tanácsot!). Ő azt szeretné, hogy törekedjünk arra, hogy egyforma – lehetőleg minél magasabb – életszínvonalon éljünk szerte e világban. Ennek alapján viszont, amíg találok egy nálam szegényebbet, addig bizony a szükségesnek gondoltat is felezni kellene. Hú, de kínos! Főleg úgy, hogy egyre több tűnik „szükségesnek”. A mai nemzedék számítógép, mobiltelefon és bankkártya nélkül megbénul. De ha magamat nézem is, bizony, gyarapodtam az elmúlt húsz évben, pedig Magyarországon is bőven találok magamnál szegényebbet, nem beszélve a harmadik és negyedik világról. „Izzadjon meg kezedben az alamizsna” – szoktuk mondogatni mentségül magunknak. Nem adunk (eleget), mert kell majd hamarosan a mi gyerekeinknek is, hogy ne legyenek kiszolgáltatottak; mert az illető esetleg elissza; nem tud vele bánni; „ennyike” úgysem lendít rajta; miért pont én (amikor például az ő országában nálam sokkal gazdagabbak is tétlenül nézik éhezését) stb.

Bernhard Häring így ír egyik könyvében: „A kenyér az ünnepi öröm jele, ha az a ***mi*** kenyerünk, amit elosztunk egymás között. De ha mindannyian a ***'saját kenyerünkre'*** vetjük magunkat, mohón megragadva a földi jót, anélkül hogy másokra tekintettel lennénk, akkor erőszakos tettekhez, igazságtalan struktúrákhoz jutunk, s Isten adományát tolvaj-áruvá tesszük.”

Jézus pedig peremre szorultan vár az „amit eggyel tesztek, velem teszitek” jegyében. Rám is, rád is. Hol is kezdjem (folytassam) az osztozást?

Mindegy, az a fontos, hogy ***még ma!***

Június 20. — Évközi 12. vasárnap — Lk 9,18–24 — Kinek tartotok engem?

Nem tudom, Jézus hogyan Isten és ember egyszerre. Nem tudom, hogyan testesült meg. Nem tudom, hogyan van jelen az Eucharisztiában, Úrvacsorában. Nem tudom, hogyan támadt föl. Nem tudom, mert egyiket sem tudom ésszel fölfogni. A fenti tételek csak a hit számára megfoghatóak.

Biztosan tudom azonban, hogy:

Jézus a legjobb barátom. Valaki, akinek nagyon fontos vagyok. Aki együtt örül és sír velem. Nekem drukkol, ha társat, munkát, Isten Országába illő tevékenységet választok; ha nehéz beszélgetésre vagy gyomorforgató szolgálatra készülök, de akkor is, ha sietek a mosogatással, vagy futok a busz után. Nem babusgat agyon, de minden esetben velem van, ha vigasztalásra, bátorításra, ölelésre van szükségem. Semmit sem tesz meg helyettem, elvárja, hogy felnőttként döntsek, s annak viseljem a következményeit is. Ha valami rosszat teszek, türelmesen elmagyarázza a helyzetet, megmutatja a másik fél szempontjait, s tettem következményeit is, amit én elvakultságomban nem mindig veszek észre.

Néha bizony elég alaposan le is szokott tolni, a „nem rád haragszom, hanem érted” lelkületével. De biztos vagyok abban, hogy jelenlétét és elfogadó szeretetét soha sem vonja meg tőlem.

Jézus mesterem és példaképem. Jézus kétszeresen is tanítómesterem. Először is az Újszövetség számomra igen logikus, minden helyzetben alapvető hozzáállási útmutatójának szerzőjeként. Ne tedd másnak, amit

magadnak nem szeretnél, illetve igyekezz jót cselekedni! Pusztán ennyit kellene betartanunk ahhoz, hogy boldog élettere lehessen mindannyiunknak a Föld. Másrészt ezt az általános bölcsességet Jézus segít „lefordítani” a mindennapi helyzetekre. Sok mindent nem tudott elénk élni. Nem mutatta meg, mit kell tenni, ha a családi vagy hivatásbeli gondok miatt összecsapni látszanak a hullámok. Nem mutatta meg, hogyan kell évtizedeken át éltetni egy kisközösséget. Nem mutatta meg, hogyan kell alternatív életet kialakítanunk egy ilyen másokon átgázoló, önző világban. Így aztán folytonos „vezérfonal-aktualizálásra” van szükségünk imádságban, testvéri beszélgetésekben.

Azt mondják, a mai embereknek példaképhiányuk van. Ez valamennyire igaz is. Én is csak sok emberből tudnék „összegyúrni” egy olyat, akire minden szempontból szeretnék hasonlítani. Szeretném az egyik ismerősöm bölcsességét, a másiknak a szívósságát vagy éppen türelmes szeretetét, szakmai hozzáértését, békességteremtő karizmáját stb. a magaménak tudni. Jézus az egyetlen, akire minden szempontból szeretnék hasonlítani.

Jézus a játszótársam. Sohasem tudtam mit kezdeni a Jézus-filmek ondolált hajú, szomorú szemű férfialakjával. Az én Jézusom játékos lelkű, jó humorú, harsányan nevetni is tudó valaki. Nem is lehet másképp, hiszen Ő az, aki leginkább közénk tudta élni a minden örömet és nevetést teremtő Isten életét. Gyerek- és fiatalkorom folyamatos játékban telt. Ma is ez az egyik éltető elemem. Jézussal nagyon jókat lehet játszani. A természetet, önmagamat, az embereket figyelve, próbálunk Jézussal együtt „mögé látni” a dolgoknak, s keressük a vidám-bolondos pillanatokat, amelyek felüdítik a lelkemet.

Jó nekem, hogy ilyen társam lehet egy életen át!

Június 27. — Évközi 13. vasárnap — Lk 9,51–62 — Azért jött, hogy megmentsen

Jézus a Megmentő, Megváltó! Központi tanítása ez minden keresztény felekezetnek. A személyes életekre lefordított magyarázatok azonban igen széles skálán szóródnak. Az egyik véglet a „féreg vagyok Isten talpa alatt” gondolattal jellemezhető, állandóan mellet verő, orrot lógató, és életük nagy részét a saját bűnösségük boncolgatásával eltöltő emberek tömege. A másik véglet a saját felelősséget és vétket bagatellizáló, „Isten úgyis megbocsát, hisz az a mestersége” jelmondatot hirdetők sokasága. Ha hinnénk Isten végtelen szeretetében, akkor biztosak lennénk abban, hogy Jézus komolyan gondolta, amikor ezt mondta: „barátaimnak mondalak titeket” (és nem férgeknek), s az Ő lelkületével, tulajdonképpen megsokszorozott Jézusokként hirdetnénk az Igét és gyógyítanánk a világ sebeit. A „megbocsátógép” elképzelés nemcsak azért szomorú, mert ki tudja, hogy lesz-e időm bocsánatot kérni, hanem azért is, mert az ember akkor sem szívesen bántja meg szeretett barátait, ha biztos abban, hogy utóbb megbocsátanak. Sőt!

Nem tudok mit kezdeni azzal a gondolattal sem, hogy Isten haragszik rám Ádám-Éva vétke miatt, de megbocsát Jézus áldozata okán, ha viszont örökletes bűnösségemet, valamint Jézus bűneimet előre is eltörlő halálának tényét elfogadom, akkor szinte üzembiztos az üdvösségem. Ez a gondolkodás valójában tagadja Isten szerető atyaságát, s bábként kezeli az istenképű embert.

Hát akkor mitől ment meg engem Jézus? Miért tudom mégis nyugodt szívvel mondani, hogy bizony személyes Megváltóm Ő?

Sok mindentől megszabadít engem, pl. az alábbiaktól:

Az immanens gondolkodás egysíkúságától. Jézus élete és tanítása olyan transzcendens távlatokat nyitott meg előttem, hogy azoknak gyökeresen meg kellett változtatniuk kicsinyes, földhözragadt kis mindennapjaimat.

Az evilági „értékrend” értelmetlenségétől. Isten szemszögéből nézve a világ kincsei paradox módon bolondságnak, szemétnek tűnnek, a világ által megvetett dolgok viszont nemcsak hogy felértékelődnek, hanem egyedüli életcélt is kínálnak.

Önmagamtól. Attól a csapdahelyzettől, hogy én magam legyek saját tanácsadóm és bírám egy személyben. Erre kizárólag Isten lehet az egyedüli megfelelő személy, Ő, aki engem megteremtett és szeretetével létben tart.

Az „úgy sem fog sikerülni” kísértésétől. Jézus végigélt minden nehézséget, anélkül, hogy isteni erejét használta volna. Nem menekült el a kínos helyzetekből, nem szállt le a keresztről. Soha nem mondhatom: „Neki könnyű volt, de nekem ez a Szeretet-ország-építés túl nagy falat. Tőlem nem várható el, hogy minden szempontból Krisztus-követő legyek!” De bizony, elvárható! S el is várja a mi Istenünk, aki bízik bennünk, hogy kapott képességeinket arra használjuk fel, amire Ő adta nekünk.

Július 4. — Évközi 14. vasárnap — Lk 10,1–12.17–20 — A tanúságtevők öröme

Az evangéliumi szakasz azzal a közléssel kezdődik, hogy „az Úr kiválasztott más hetvenkettőt” (1. v.). Feltételezhetjük, hogy ezek a tanítványok ahhoz a tágabb körhöz tartoztak, amely Jézust követte, de semmiképp sem tartoztak a tizenkét apostol közé. Meghatározott céllal, meghatározott felszereléssel küldi őket Jézus feladatuk megvalósítására. A „ne vigyetek magatokkal erszényt, se tarisznyát, se sarut” (4. v.) kitételt a szakirodalom „felszerelési szabálynak” nevezi. Arra utal, hogy a tanítvány a Lélek erejében bízva valósítsa meg küldetését. De mi a tanítványok küldetésének célja? Nem más, mint a Mester küldetésének célja: Isten országának közeli megvalósulása. A 9. vers azt is elárulja, hogyan kell hatékonyan meghirdetni Isten országát: először betegeket kell gyógyítani, azután pedig Isten országáról beszélni.

A tanítványok – mai szóhasználattal élve – óriási sikerélménnyel tértek vissza küldetésükből. A szövegből kiderül, hogy sikerélményük tartalma azokra a látható jelekre vonatkozott, amelyeket Jézus előre megígért nekik. Egész pontosan „az

ellenséges erők” feletti uralomra (19. v.), amit Jézus nem értékel túl, mert ő sokkal fontosabbnak tartja azt, hogy ezek a tanítványok már most Isten országának tagjai (20. v.).

Jézus mai tanítványai számára is sok küzdelmet, kínlódást jelent Isten országának hatékony hirdetése. Bizony, ha visszatekintünk apostoli tevékenységünkre, nem sok sikerélményünk van. Mi is el-elgondolkodunk, hol rontottuk el, mit kellett volna másképp mondanunk vagy csinálnunk. Ezért nem árt az evangéliumi szövegre is odafigyelni, és annak fényében megvizsgálni apostoli küldetésünket.

Jézus, mielőtt még Isten országának hirdetéséről szól, gyógyítani küldi a tanítványokat. Ezen elgondolkodtam. No, azért az illuzórikus lenne, hogy betegeket gyógyítsak vagy gyógyítsunk. Ez nálunk, sajnos, nem működik. De annak igenis működnie kell, vagy kellene, hogy többet törődjünk a betegekkel. Erre van is lehetőségünk. Beteg embertársaink adottak, egyre nagyobb számban. Tekintettel az egészségügy helyzetére, minden segítséget tárt karokkal fogadnak. Csak hát van-e bennem erő, elszántság, lelkület, hogy odaálljak beteg felebarátom mellé? Ez itt a kérdés. Ha odaálltam, már tettem valamit a hatékony igehirdetés érdekében. Ha nem álltam oda, akkor írhatok akár értekezéseket is arról, hogy a mai világban hányféle akadálya van Isten országa hatékony hirdetésének, ettől még semmi nem fog változni.

Azt olvassuk, hogy amikor a tanítványok visszatértek küldetésükből, nagy öröm volt bennük (17. v.). Jézus mai tanítványaiból mintha hiányozna ez az öröm. Pedig örömtelenül örömhírt hirdetni olyan ellentmondás, amelynek csak az örömhír hirdetése látja kárát. Örömben élni nem azt jelenti, hogy állandóan fülig ér a szánk, de azt igenis jelenti, hogy állandó optimista kisugárzásunk van. Nem engedjük, hogy a problémák eltemessék bennünk a jókedvet, a vidámságot.

Jézus mai tanítványát is lelke mélyéig át kell hatnia az örömhírnek, amely saját életének kérdéseire megadja a választ. Ezért nincs elcsüggedve, elkeseredve, ezért képes örömet, bizalmat, optimizmust adni másoknak is.

Ha bennünket is ez az öröm fog áthatni, akkor Isten országa már általunk is hamarabb fog megvalósulni.

Július 11. — Évközi 15. vasárnap — Lk 10,25–37 — Irgalmas szívvel élni

Lukács evangélistát nem véletlenül nevezik a biblikusok az irgalmasság evangélistájának. Csodálatos példázatokban beszél az irgalmasság lényegéről. Elsősorban arról, hogy maga Isten irgalmas hozzánk, ahogy a tékozló fiú történetében olvashatjuk. A mai evangéliumi szakasznak az irgalmas szamaritánusról szóló példázata pedig arra irányítja figyelmünket, hogy nem csupán csodálnunk kell Isten irgalmas szeretetét, hanem nekünk is gyakorolnunk kell az irgalmasságot.

A történet egy kérdéssel kezdődik, amit Jézus egyik ellenfele, egy írástudó tesz fel: „Melyik a főparancs?” Jézus jól ismert válaszából egyetlen szót, egy jelzőt szeretnék kiemelni. Ez a jelző így hangzik: „egész”, és négyszer ismétlődik a főparancsban: Istent egész szívvel, egész lélekkel, egész erővel és egész értelemmel kell szeretni. Nyilván nem véletlenül. Istent ezek szerint nem szerethetjük fél szívvel, fél lélekkel, fél gőzzel, fél értelemmel, vagyis fél szellemi kapacitással. Érdekes, hogy a főparancs második részében, a felebaráti szeretet parancsára vonatkoztatva már nem szerepel az „egész” jelző.

Jézus szerint a szeretet törvénye az élet törvénye. Nem az teljesíti Isten akaratát, aki úgy gondolja, hogy vallásos életet él, de csak saját maga körül forog, hanem az, aki Istenért és felebarátaiért él. Aki nem a szeretet törvényei szerint él, az valójában csak vegetál.

Jézus válasza után nem könnyen érthető, miért veti fel a törvénytudó a felebarát kérdését, vagyis hogy „Ki az én felebarátom?”, de ennek a felvetésnek is van oka. Jézus működése előtt ugyanis nem volt egyértelmű meghatározás a felebarát értelmére. Az ószövetségi törvény a felebaráti szeretet körét a honfitársakra és az Izrael népe közt lakó idegenekre korlátozta. A farizeusok viszont kizárták a honfitársak köréből a törvényt nem ismerő népet. Az írástudó kérdése tehát valódi problémát takart.

A megoldást Jézus hozta, amikor kimondta, hogy minden ember felebarát. Vagyis felebarát a zsidó, a román, a cigány, a hajléktalan, hogy csak a magyar valóságot tekintsük. A feladat – a rászoruló ember. Mindegy, mit gondolsz róla, milyen volt az előélete, a magatartása, most segítségre szorul – a te segítségedre. Csak a legnagyobb tisztelettel tudok tekinteni arra az orvosra, aki télvíz idején önként és ingyen járja a várost, hogy segítsen hajléktalan felebarátain. Ha nem segítesz rászoruló felebarátodon – bármilyen kifogással élsz is –, akkor lehetsz ugyan a legkiválóbb a többiek szemében, vagy lehetsz akár „Isten szolgája” is, Jézus szemében nem sokat érsz.

Jézus példázatában van még egy fontos hangsúlytevés: igazában akkor leszek felebarát, ha én segítek a rászorulón, vagyis nekem kell felebaráttá változnom mások számára. Ilyen szempontból vizsgáljuk meg magunkat: Vajon felebarátja vagyok-e másoknak? Persze, a dolgok mindig összefüggenek. Ha csak fél szívvel szeretem Istent, akkor ne csodálkozzam azon, hogy nagyon is személyválogató vagyok a segítségnyújtásban. Jézus tanítása irányt akar mutatni számunkra: az Isten iránti szeretetben növekedve tudjuk személyválogatás nélkül, örömmel teljesíteni a mindenkire irányuló szeretet törvényét.

Július 18. — Évközi 16. vasárnap — Lk 10,38–42 — Jézusra figyelve tevékenykedni

Jézus Máriánál és Mártánál tett látogatásának történetét a hagyományos lelki irodalom a szemlélődő és a cselekvő élet ábrázolására, illetve alá- és fölérendelésére használta fel. Eszerint a szemlélődő élet megtestesítője Mária, aki odakuporodott az Úr lábához, és áhítatosan hallgatta őt, a cselekvő élet megtestesítője pedig Márta, aki sürgött-forgott, végezte a háziasszonyi teendőket, hogy minél finomabb falatokkal tudja megkínálni az Urat. Ezzel az értelmezéssel nem is lenne baj, a probléma a következtetések levonásában rejlik. Hosszú-hosszú évszázadokon keresztül az a szemlélet uralkodott az egyházban, hogy a szerzetesi életforma magasabb rendű, mint a családi élet, a kolostori fogadalmakkal elkötelezett élet tökéletesebb, mint a „világiak” élete. Ehhez a hamis szemlélethez tűnt kiváló megalapozásnak a mai evangéliumi történet.

Ma már nyilvánvaló, hogy a középkori lelki írók félreértelmezték a jézusi tanítást. Az a Jézus, aki a Hegyi Beszédben azt mondta: „Ti vagytok a föld sója… a világ világossága… a hegyre épült város” (Mt 5,13-16), egészen biztosan nem akart alapot adni a szerzetesi élet magasabb rendűségét hirdető középkori (és nem csupán középkori) ideológiához.

Mindennek tudatában hogyan kell értelmeznünk Jézus Mártához intézett szavait az „egy szükségesről”? Továbbá mit jelent az a kijelentés, hogy Mária „a jobbik részt választotta”?

Úgy gondolom, igazabb, evangéliumszerűbb a megközelítésünk, ha a

két nővér magatartását nem állítjuk szembe egymással, hanem egymás kiegészítéseként fogjuk fel. Másként fogalmazva: a Jézus szellemében aktív, cselekvő élet nem működik elcsendesedés, Jézusra figyelés nélkül. A két nővér magatartása együttesen tükrözi a jézusi elgondolást. Egy szeretetben tevékeny életet nem lehet másként megélni, mint úgy, hogy időről időre – képletesen szólva – leülünk Jézus lábához. Nem azért, hogy csupán lelki élményekre vadásszunk, és ezeknél megálljunk, vagy ami még ennél is rosszabb, hogy ezt valljuk a keresztény lényegének. Azért csendesedünk el, azért figyelünk Jézusra, hogy újból képesek legyünk a szeretetre, mások szolgálatára. A mintát maga Jézus adta meg nekünk: egész éjszakákat képes volt végigimádkozni, hogy világosan lássa küldetését, feladatát, amellyel a Mennyei Atya közénk küldte őt. Ha Jézusnak is szüksége volt ezekre a csendes órákra, akkor mennyivel inkább szükségünk van rá nekünk. Mária felismerte ezt az „egy szükségeset”, ezért részesült az Úr dicséretében. Ez a Jézusra figyelő lelkület bizonyára elvezette őt annak felismerésére, hogy az ő életének is a szeretet gyümölcseit kell teremnie. A Mártának adott figyelmeztetésnek pedig az a lényege, az üzenete, hogy elcsendesedés nélkül, Istenre figyelés nélkül nagyon gyorsan kiüresedünk, és nem lesz erőnk a szolgálatra.

Mária és Márta történetéből önként adódik kérdés: Vajon nekem „hol szorít a cipő”? Elcsendesedés nélkül tevékenykedem-e csupán, vagy vannak ugyan lelki élményeim, de mindebből nem következik számomra semmilyen szeretetszolgálat?

Mindannyiunkban van Máriából is, meg Mártából is. Az egyoldalúság kísértését mi is megtapasztaljuk magunkban. Ahhoz, hogy mindezt fölismerjük, és változtatni tudjunk, bizony, nekünk is el kell csöndesednünk, és Jézusra kell figyelnünk.

Július 25. — Évközi 17. vasárnap — Lk 11,1–13 — Az imádkozni tanító Jézus

A mai evangéliumi részlettel kapcsolatban azon gondolkodtam el, vajon egyik tanítványa miért fordul Jézushoz ezzel a kéréssel: „Uram, taníts meg minket imádkozni!” Miért kéri ezt a tanítvány, hiszen nem ateisták voltak, hanem hívő zsidók, akik ismerhették az ószövetségi zsoltárokat, szent énekeket és egyéb imákat. Az is feltételezhető, hogy mindennap alkalmazták is ezeket.

Másban látom a kérés okát. Egészen egyszerűen fogalmazva: A tanítványok rájöttek arra, hogy ők csak imádkozgatnak, aminek alig van hatása rájuk, Jézus viszont imádkozik, aminek következtében egész lényén átsüt az Atyával folytatott párbeszéde. Dicsérjük meg ezt a tanítványt, mert az ő kérése nyomán tanította meg nekik Jézus legszentebb imádságunkat, a Miatyánkot.

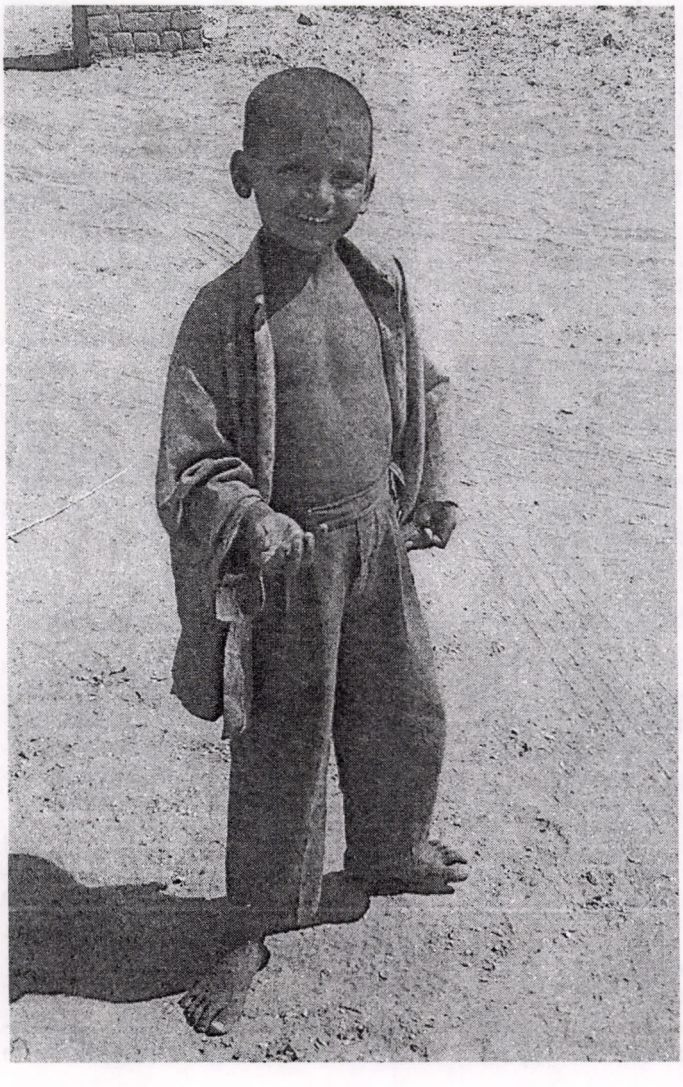

Alapvető igazság, hogy imádságra tanítani az tud, aki maga is imádkozik. Ebben a tekintetben is van mit tanulnunk Jézustól, aki rendszerint a magányban imádkozott, hegyen (Lk 6,12; 9,28-29), különválva tanítványaitól. Hogy ez esetben mikor és hol imádkozott, a szöveg nem árulja el, talán nem akarja, hogy tekintetünk elforduljon a lényegtől, az imáról szóló tanításról.

Úgy gondolom, hogy Jézus imáinak sarkalatos pontja ennek a bizonyos „magánynak” a kérdése. Ez a magány a csend keresését és megtalálását jelentette számára. Az evangéliumok más helyeiről jól tudjuk, hogy ezt a magányt legtöbbször az éjszakai órákban találta meg. Ilyenkor nyilván kevesebb a zavaró tényező. A tőle gyógyulást remélő emberek ilyenkor már aludni tértek, a kérdéseket feltevő tanítványok szintén.

A jó imához azonban még nem elegendő a külső csend megteremtése; még valami kell, amire annak idején Barcza Barna testvérünk tanított meg minket az ún. belső csend hangsúlyozásával. Ő alkotta meg az „időzsilip” fogalmát, amely azt az időmennyiséget jelenti, amíg valaki belsőleg le tud csendesedni. Ezt egyéne válogatja, kinek kevesebb, kinek több időre van szüksége, ezért erre is érvényes a mondás: Gyakorlat teszi a mestert. Vagyis aki rendszeresen gyakorolja a belső csend megteremtését, az hamarabb el is fogja érni azt. Miután a kettő összejött, azaz a külső csenden túl sikerült magunkban belső csendet is teremtenünk, akkor majd számunkra is megszólal a csend.

A csendteremtés tekintetében egészen bizonyosan hátrányosabb helyzetben vagyunk, mint a Jézus korabeli ember, mert zaj aztán van körülöttünk bőven. Pontosabban fogalmazva: nagy a kísértés, hogy zajjal vegyük körül magunkat, hiszen megvannak erre a technikai eszközeink. Aztán belső csendet teremteni sem mindig könnyű feladat, amikor a napi hajsza után fáradtak vagyunk, és nem tudunk összpontosítani. Egy ilyen nap után leülni, és komolyan Istenhez fordulni, bizony, csak életfegyelemmel rendelkező ember képes.

Vajon megpróbáltuk-e már a (külső-belső) csendet megteremteni? Már a próbálkozás is értékelendő. Ha megvan bennünk az az állhatatosság, amelyre az evangélium második része utal, akkor előbb-utóbb sikerünk lesz. A lehetőség újra és újra adott. Ne késlekedjünk!

A bombayi csillagmenet

India minden égtája felől haladt egy csillagmenet Bombaybe. Célja: a *Szociális Világfórum*. Január közepén kezdődött, de sok ezer ún. „érinthetetlen” már december közepén útnak indult. A magukkal vitt poszterek közül soknak egy nagy költemény néhány sora a felirata:

„Nem kérem a ti egetek Napját / földjeiteket / toronyházaitokat vagy nyaralóitokat / Nem kérem isteneiteket vagy kasztjaitokat / Csak emberi jogaimat kérem. / Tüdőm minden levegővétele / megrengeti hagyományaitokat / poklaitokat és mennyországotokat. / Ezek ugyanis félnek a bepiszkolódástól... / Meg fogtok verni engem / szállásomat föl fogjátok égetni. / De barátaim! / Hogyan fogjátok letépni szavaimat / amelyek napként állnak keleten? / Adjátok meg jogaimat... / Jogaim felkelnek, mint a Nap.”

Kereken harminc év telt el azóta, hogy az „érinthetetlen” *A. Limbale* megírta ezt a verset Indiában. Egyike ez azoknak a szövegeknek, amelyekben az érinthetetlenek olyan fogalmakat hoznak összefüggésbe emberi jogaikkal, mint a napfelkelte vagy a fényesség. Az 1950-ben kihirdetett szövetségi alkotmány hivatalosan eltörölte ugyan az érinthetetlenséget, ténylegesen azonban változatlanul erőteljesen elnyomják a dalitokat – a „megtört embereket” –, ahogyan a politikailag öntudatos érinthetetlenek ma nevezik magukat.

Limbale versének ma éppoly erős mondanivalója van, mint a '70-es években, ezért idézik a Bombaybe, a Szociális Világfórumra tartó menetben is. India minden sarkából indultak decemberben aktivisták. Egy 200 dalitból álló központi csoport az egész utat maga mögött hagyja. A menet során ezrek csatlakoznak hozzájuk, a csoport tagjai pedig 900 rendezvényt tartanak az út során, hogy tájékoztassák a dalitokat jogaikról, valamint a globalizáció veszélyeiről.

„Tekintettel a dalitok különleges diszkriminációjára és az ellenünk irányuló, a kasztrendszerből fakadó erőszakra, fontos, hogy igényeinkkel jelen legyünk a Szociális Világfórumon”, mondja *Paul Divarkar*, a *Nemzeti kampány a dalitok emberi jogaiért* egyik társalapítója, s a csillagtúra társrendezője. Ezt a kampányt 1998 végén, az Általános Emberi Jogok Nyilatkozatának 50. évfordulóján indították el, és fontos fóruma annak, hogy a dalitok világszerte megkövetelik emberi jogaikat. A kampány beleilleszkedik az érinthetetlenek felszabadításáért a 19. század közepén indult mozgalmak hosszú sorába – vagyis azoknak az embereknek a felszabadításáért, akik alatta állnak, illetve kívül állnak a hindu kasztrendszeren.

A dalitok több dologban egyetértenek az indiai kormányzattal: a szövetségi alkotmány a világ legjobbjai közé tartozik, ami a kisebbségi jogokat illeti. A benne rögzített támogatási intézkedések – mint például az egyetemeken vagy bizonyos foglalkozásokban a dalitoknak fenntartott helyekről – megteremtettek egy kis dalit középosztályt. A demokratikus folyamat lehetővé tette továbbá, hogy egyes dalitok magasan kiemelkedtek. Így például az érinthetetlen *Mayawati* többször is miniszterelnöknője volt a 150 millió lakosával legnépesebb szövetségi államnak, Uttar Pradeshnek. *R. K. Narayanan* személyében pedig röviddel az ezredforduló előtt először került egy érinthetetlen államelnöki hivatalba. A dalitok nagy többsége azonban ma nyomorban él. Minden társadalmi mutató szerint – oktatás, egészségügy vagy tiszta ivóvízhez jutás – az ő helyzetük a legrosszabb. Legtöbbjük földnélküli mezőgazdasági munkás, vagy a városokban adják el magukat napszámosnak. Ráadásul továbbra is nekik kell elvégezniük minden „tisztátalannak” számító, döglött állatok, emberi hullák, vér és ürülék érintésével összefüggő munkát. Szűk egymillió dalitnak mindmáig puszta kézzel kell latrinát tisztítania. A legtöbb gyerekmunkás, ill. adósrabszolgává lett indiai is az érinthetetlenek soraiból származik.

Az aktivisták az érinthetetlenek nyomorúsága melletti további bizonyítéknak tartják, hogy India kormánya 1989-ben kénytelen volt törvényt hozni a dalitokkal szembeni kegyetlenkedés ellen. Mivel vonakodnak attól, hogy továbbra is alsóbbrendű embereknek számítsanak, „áldozataivá válnak annak az irtó hadjáratnak, amely kegyetlen bűnözés formájában folyik ellenük”, áll emberjogi kampányuk nyilatkozatában. Több tanulmány szerint az érinthetetleneknek főként vidéken bekövetkezett mozgolódása a dalitok elleni, növekvő erőszakhoz vezetett. Ha a dalitok lázadoznak, igazságos bért követelnek vagy a jogaikra építenek, számolniuk kell a következményekkel: kunyhóikat felgyújtják, férfiaikat megkínozzák és meggyilkolják, asszonyaikat és lányaikat megerőszakolják és megölik. Egy hivatalos jelentés szerint 2000-ben közel 24000 erőszakos cselekményt követtek el dalitok ellen, s ebből több mint 3000 volt gyilkosság. Hogy mekkora a homályban maradt esetek száma, senki sem tudja megmondani.

A dalitok javára hozott 1989-es törvény alig valósul meg. Dalitok ellen elkövetett bűncselekményt ritkán követ per, és még ritkábban büntető ítélet.

Udit Raj, vezető Új Delhi-i dalit aktivista és az Igazságosság Pártja alapítója szerint az érinthetetlenek felszabadítása csak azzal kezdődhet, hogy hátat fordítanak a hinduizmusnak. „A hinduizmus az egyetlen olyan vallás, amely hátrányos társadalmi megkülönböztetést tanít és terjeszt”, hangsúlyozza Raj, és azt kérdezi: „Hogyan kaphatnának így a dalitok valaha is méltóságot és tiszteletet?” Raj szerint az áttérések a dalitok mentális felszabadulásához vezetnének, és erőt adnának nekik civil küzdelmeikben.

A dalitok megvetésének szélsőséges példájaként hozza fel Raj, hogy 2002 októberében a Delhivel határos Haryana államban öt dalitot meglincseltek azért, mert állítólag megöltek egy tehenet. Raj kijelenti: „Ez kétségtelenül nyilvánvalóvá teszi, hogy egy dalit élete kevésbé fontos, mint egy állaté.”

Amikor a dalitok sorsukról beszélnek, ismételten szóba kerül az állatok és az érinthetetlenek kezelésének összehasonlítása. Udit Raj egy másik esetet is említ: „Egy-két hónappal ezelőtt egy Jaipur közeli faluban a dalitoknak nem engedték meg, hogy vizet vigyenek egy tóból. Az állatok, kutyák, kígyók hozzáférhetnek a vízhez, a dalitok nem. Amikor a dalitok szembe akartak szegülni ezzel a tilalommal, a magasabb kasztok hozzátartozói botokkal támadtak rájuk. Nem világos-e, hogy ebben a helyzetben az áttérés az egyetlen megoldás a dalitok számára?”, kérdezi Raj, akinek mintaképe *Bhimrao Ambedkar*, az érinthetetlenek 20. századi nagy vezére, a független India alkotmányának megalkotója és első igazságügyminisztere. A kasztrendszerhez ragaszkodó erők miatt őt ért kudarcok miatt Ambedkar lemondott miniszteri hivataláról, és 1956-ban több százezer dalittal együtt áttért a buddhizmusra, amely nem ismer kasztokat.

Egyes radikális hindu szervezetek masszív fenyegetést látnak az átlépésre történő felszólításokban. A szö-

vetségi síkon koalícióban kormányzó, hindu nacionalista *Indiai Néppárt* már utalt arra, hogy egész Indiára kiterjedő áttérés-ellenes törvény megalkotásában érdekelt. Főleg kereszténynyeknek vetik gyakran a szemükre, hogy csábítással és kényszerrel szereznek új megtérőket. Ezt mind a katolikus, mind a protestáns egyház visszautasítja.

Sok dalit számára persze kérdés, hozna-e számukra egyáltalán valamit, ha átlépnének valamelyik másik vallásba. A vallási kisebbségek ugyanis, így a keresztény egyházak sem vonhatják ki magukat a túlnyomó részt hindu India szociális és kulturális befolyása alól. A hierarchikus, kasztokban gondolkodó felfogás más vallásokban is szilárdan meggyökerezett – tanításuk ellenére. Így aztán buddhista dalitok éppúgy léteznek, mint muszlim vagy keresztény dalitok.

A keresztény papságnak, ill. a keresztény vezető testületeknek még csak 5 %-a dalit, jóllehet a dalitok az ország összes kereszténynyeinek legalább 60 %-át teszik ki. „De már ez az 5 % is nagy haladás, mert 20 évvel ezelőtt egyáltalán nem volt dalit a lelkészek között. Valami tehát változik. Az érinthetetlenséget néhány kivételtől eltekintve már nem gyakorolják olyan nyíltan. A fejekben és a felsőbb kasztok lelkében azonban még erős gyökerei vannak", mondja *Louduswamy*, exelnöke annak a „dalit-ügyi bizottságnak", amelyet az indiai Katolikus Püspöki Kar hívott életre. Még mindig léteznek olyan keresztény temetők, ahol külön részekben nyugszanak a magasabb kasztok, illetve a dalitok halottai. És néhány templom zárva marad, mivel az érinthetetlenek nem akarnak meghajolni a felsőbb kasztok parancsának, hogy bizonyos ünnepeket külön-külön tartsanak meg.

„A kasztkülönbségek ellenére sok területen van egyenlőség. Egy dalitnak alapvető jogai vannak, például a bármely egyházi hivatalhoz jutás joga, amihez hasonló a hindu társadalomban nem létezik. A keresztény üzenet mindenki egyenlőségét tanítja, még ha ezt nem lehet is rögtön megvalósítani", magyarázza *Philemon Raj*, Louduswamy utóda. 2000-ben a dél-indiai Hyderabad *Marampudi Joji* személyében először kapott dalit érseket India katolikus egyházának történetében. Ez fontos siker volt a dalitok számára, még ha részben rendkívül dühösen kommentálták is sokan.

A dalitok legtöbbje azonban még mindig azért küzd, hogy – amint egyik aktivistájuk fogalmazott – „emberként élhessen ebben az országban". Ambedkar így fogalmazta meg a célt: „A mi harcunk nem gazdagságért vagy hatalomért folytatott harc. Azért harcolunk, hogy visszanyerjük szabadságunkat, emberi mivoltunkat." A Bombayba tartó menet egyik transzparensén ezeket a szavakat is lehetett olvasni.

Brigitte Voykowitsch

Forrás: Publik-Forum, 2004/1

„Csodálatos, hogy az emberek mennyire nem engedik megzavarni magukat tönkremenésükben." *(Hamvas Béla)*

Erdőtüzek emberi kezektől

Klíma, pénz és a természet

Emberek menekültek a lobogó lángok elől, több mint százan égtek el vagy fulladtak meg Olaszországban, Franciaországban és az Ibériai-félszigeten. Számtalan állat pusztult el – az egykor eleven természet holdbéli tájjá változott. De alig oltották el a tüzeket, mindenki napirendre tér a dolog fölött. A politika a kártalanításról vitatkozik, de általánosságban azt a tételt képviseli, hogy a természeti katasztrófákat, így az erdőtüzeket sem lehet megakadályozni, főként nem egy olyan forró nyáron, mint az idei volt.

Ez a tétel csattanós bizonyítékot nyújt ugyan az elfojtás nyilvánvalóan túlságosan is emberi művészetére – azonban mérföldekkel elmegy a valóság mellett. A dél-európai (és másutt fellángolt) erdőtüzek nagyobb részt nem természeti katasztrófák, hanem emberek művei, amelyek betekintést nyújtanak a világot fenyegető, szörnyű emberi mélységekbe.

Már ennek, a 2003-as évnek a forró szakasza is éppoly kevéssé véletlen, mint a 2002-es év százados rekordokat döntő árvizei. Természetesen minden talkshow-ban fellép egy időjárási béka, aki ártalmatlan színben tüneti fel az ügyet: Ilyesmi mindig is adódott. Ezzel kapcsolatban a színész Peter Usztyinov már korábban megállapította, hogy a „szakértők" még a világvége pillanatában is talkshowkban hirdetnék, hogy az adott feltételek mellett egyáltalán nem lehetséges a világvége. Közben a klímakutatók 20 éve egyetértenek abban, hogy a klímának az ember által is okozott felmelegedése világszerte egyre szélsőségesebb időjárási viszonyokhoz fog vezetni. A hurrikánok növekvő száma, az ázsiai és európai árvízkatasztrófák éppúgy a klíma felmelegedésének jelei, mint a szélsőségesen forró időszakok. Az, hogy még mindig vitatják ezeket az összefüggéseket, nem más, mint kísérlet arra, *hogy elterelj ék a figyelmet* az elkerülhetetlen következményekről.

Megfelel a drámai fejleménynek, hogy a nagy, az emberek által okozott klímaváltozás a forró szakasz révén úgy esett egybe a helyi „kis" emberi katasztrófákkal, hogy erdők égtek. Dél-Európában nyíltan abból indulnak ki, hogy az erdőtüzek legnagyobb részét *szándékosan okozták* – gazdasági érdekből: Dél-Olaszországban a maffia abban reménykedik, hogy állami megbízásokat kap az újjáépítésre és az erdők újratelepítésére. Portugáliában és Spanyolországban a természetvédelem sok befektetőnek áll útjában, ők szívesebben építenének szállodákat és golfpályákat. Véletlen-e, hogy Portugáliában 65 gyújtogatót tartóztattak le, méghozzá úgy, hogy egy részüknek még több ezer euró volt a zsebében? Ehhez társul az az erdőpolitika, amely nem a természet hosszú távú szükségleteit követi, hanem az emberek rövid távú érdekeit. Mallorcán a lángok mindenekelőtt olyan erdőkben találtak táplálékot, amelyekben egy két évvel ezelőtti vihar sok fát kidöntött. A hatóságok nem takarítatták el a kiszáradt törzseket és ágakat – az ilyesmi túlságosan drága. Portugáliában több mint 30 éve monokultúrákkal váltják fel a vegyes erdőket, mindenekelőtt eukaliptuszfákkal. Ezek már néhány év múltán adnak eukaliptuszolajat. Mindazonáltal az eukaliptuszfák felszívják a környék vízkészletét, s így az kiszárad. Tetézi a bajt, hogy az eukaliptuszfák igen gyorsan égnek: egy szikra elég az erdőégéshez.

A 2003-as év erdőtüzei sokkal többek, mint természeti katasztrófák. Jelzőtüzek: megmutatják, milyen pusztítóan bánik az ember a természettel, és hosszú távon hogyan végződhet ez az ember önpusztításában. A következtetések levonása azonban, úgy tűnik, nem kívánatos.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum, 2003/16

fenntarthato@civilizacio.hu

Június 1.: 1983: Megalakult az ELTE Természetvédelmi Klub (ma Egyetemes Létezés Természetvédelmi Egyesület Klub). Kezdettől rendszeresen megjelenő kiadványa a György Lajos szerkesztette Gaia Sajtószemle.

Június 3.: 1981: A történelem talán leghosszabb virrasztásának kezdete. 1981 óta éjjel-nappal folyik a demonstráció a Fehér Ház előtt az emberiség létét fenyegető nukleáris arzenál leszereléséért.

Június 4.: A háborúk ártatlan gyermekáldozatainak világnapja. Az ENSZ-Közgyűlés rendkívüli ülésszaka 1982. augusztus 19-i ülése az izraeli invázió áldozatául esett palesztin és libanoni gyermekek emlékére június 4-ét „az agresszió ártatlan gyermekáldozatai nemzetközi napjává" nyilvánította.

Június 8.: 1947: Bolza Pál gróf botanikus, természettudós halála (szül. 1861. aug. 18.). Ő volt a szarvasi arborétum (Pepi-kert) tervezője és kialakítója. Gyűjtőmunkájának eredményeként ma is több mint ezer olyan fafaj és változat él az arborétumban, amelyek eredetileg Alaszkától Mexikóig, Szibériától a Himalájáig, ill. Afrikában honosak.

Június 9.: 1843: Bertha von Suttner osztrák írónő, újságíró, békemozgalmár születése (†1914. jún. 21.). 1891-ben megalapította az osztrák békemozgalmárok társaságát. A Berni Állandó Nemzetközi Békeiroda elnöke volt. Béke Nobel-díjat kapott 1905-ben. Nobel az ő hatására döntött úgy, hogy Béke Nobel-díj is legyen. Die Waffen nieder c. önéletrajzát szerte Európában kiadták (magyarul 1905-ben: Le a fegyvert!), németül 33 kiadást ért meg.

(A Bocsmagazin folytatásokban közli e százéves bestsellert, amely ma már szinte megtalálhatatlan. A már közölt részek olvashatók a bocs.hu weboldalon.)

Június 14.: 1992: Befejeződött a Föld Csúcstalálkozó Rio de Janeiróban. A Greenpeace a hegytetőn hatalmas transzparenst állított fel, amely a Földet ábrázolta, rápecsételve a SOLD (eladva, elárulva) szót. A fiatalok (a népesség 60 %-a) a csúcstalálkozó hivatalos idejéből 22 percet kaptak, 10 pontjukat nem fogadták el. A konferencia 12 napja alatt 3.3 millióval nőtt a Föld népessége, közel ezer faj halt ki, 200 ezer hektár vált sivataggá, félmillió hektár esőerdőt irtottak ki. Az 1972-es stockholmi csúcs óta eltelt két évtized alatt a népesség 3.8 milliárdról 5.5-re, az atomreaktorok száma 100-ról 428-ra, az autóké 200 millióról 480-ra, a széndioxid-koncentráció 327 ezrelékről 356-ra, a tízmilliós városok száma 3-ról 13-ra nőtt.

Június 21.: 1905: Jean-Paul Sartre francia író, filozófus, az egzisztencializmus vezéralakjának születése (†1980. ápr. 15). Kísérletet tett az egzisztencializmus, a marxizmus és freudizmus összekapcsolására. Szépírói munkásságában filozófiai nézetei kaptak irodalmi megformálást.

Irodalmi Nobel-díjat kapott 1964-ben, de visszautasította, mert pacifista meggyőződését nem tartotta összeegyeztethetőnek a díj adományozójának tevékenységével (Nobel ugyanis főleg a dinamit feltalálásával és gyártásával szerezte vagyonát). Sartre az algériai háború idején is szembefordult a háborús közvéleménnyel. Aktív volt a nemzetközi békemozgalomban.

Június 26.: 1992: Oromhegyesen (Vajdaság, Szerbia) a katonaság-megtagadók és polgári engedetlenséget szervezők kikiáltották a Zitzer Szellemi Köztársaságot. Első elnöke Almási Vilmos (később 4 hónapot töltött börtönben katonaság-megtagadásért).

1996: Létrejött a C3 Kultúra és Kommunikáció Központ, amely számtalan civil szervezet web-otthonává vált. www.c3.hu

A kínzások áldozatainak napja

Június 29.: 1990: ICOM (Nemzetközi Katonaság-megtagadó Találkozó) Bécs mellett. Először vettek részt magyar katonaság-megtagadók.

Szent-Györgyi Albert a sorozásról és katonai kiképzésről: „...És ha felnő, nemes tettekre készen, / szervezett mészárlásra taníttatom, / legszebb éveit erkölcsi iszapba fojtva. / Uram, mentsd meg gyermekeinket. / Mentsd meg értelmüket, hogy romlottságunk ne rontsa meg őket..." (Psalmus Humanus)

* * *

Július 6.: 1535: Morus Tamás angol filozófus, író kivégzése Londonban (szül. 1478. febr. 7.). 1529-től VIII. Henrik kancellárja volt. Szembeszegült a királlyal az angol egyház különválása ügyében. Az ügyvédek védőszentje. Fő műve az *Utópia*, melyben egy tökéletes állam képét rajzolta meg, ahol szabadság és igazság uralkodik. Kancellárként szakember volt egy ország működése tárgyában. Számításai szerint, ha nincs túlnépesedés, luxusfogyasztás és háború, elég lenne napi 3-6 órát dolgozni a boldog élethez. „A háború: merőben vadállati dolog, de a vadállatok nem űzik olyan alakban és olyan buzgalommal, mint az emberek" – mondta.

Július 9.: 1967: A Világkonferencia Vietnamról (Stockholm, 430 küldött 63 országból) elítélte az USA beavatkozását (noha a legerősebb küldöttség az amerikai volt).

Július 13.: 1863: Sorozás elleni lázongások New Yorkban.

1988: Romániában megkezdődött az erőszakos urbanizálást és az aprófalvak felszámolását célul kitűző, világszerte tiltakozást kiváltó ún. településrendezési terv végrehajtása.

Július 16.: 1945: Az új-mexikói sivatagban az USA végrehajtotta a világ első kísérleti atomrobbantását. Egy labdánál nem nagyobb fémgömbből 19 ezer tonna TNT robbanóanyaggal egyenértékű energia szabadult fel. A robbanószerkezetet tartó acéltoronyból hírmondó sem maradt, 700 méteres körzetben üveggé olvadt a sivatag homokja.

(Három hét múlva már százezer ember olvadt szét a földön Hirosimában.)

Július 24.: 1845: Törökszentmiklóson megalakult a 299 ezer magyar hold érdekeltségi területű Tisza Szabályozási Egylet. A Közép-Tisza vidéki térségben ezzel megkezdődött a folyó szabályozása. (Hogy minél több termőföldet nyerjenek, a tervek közül a folyónak a legszűkebb teret hagyó Vasvári Pálét fogadták el, s a földesurak a kivitelezéskor még annál is beljebb tették a gátakat...)

Július 25.: 1946: Az USA atombombát robbantott a Bikini-szigeteknél. Ez volt az első víz alatti kísérleti robbantás.

1971: Az első BAO-BAO néprajzi és környezetvédelmi tábor, amely azóta is minden évben *jú*lius 25-én, Szent Kristófnak, a vándorok vedőszentjének napján kezdődik Kakas Zoltán, a Székely Nemzeti Múzeum néprajzkutatója vezetésével az Esztelnek feletti Lassúágon, az Uzba ömlő Lassúág-patak völgyében, Kézdiszentkereszt közelében. 1999-ben a Bao-Bao-táborozók felállították Szent Ferenc, az ökológia védőszentjének emlékkeresztjét (Winkler Imre faragása). A vidék természetvédelmében a sepsiszentgyörgyi Nemere Természetjáró Kör dolgozik sokat.

Válogatás a Simonyi Gyula által szerkesztett, napi emailben kapható Bocs.hu Magazinból

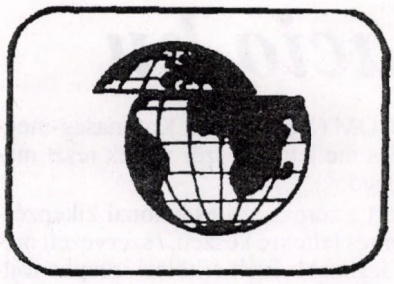

Miért jobb...?

„Miért jobb kerékpározni, mint autózni?" Ez volt az egyik felteendő kérdés a Föld Napján rendezett kerékpáros ügyességi vetélkedőn és körtúrán. Volt alkalmam ezt a kissé zajos, 11-es út melletti versenyállomást vigyázni két órán keresztül, azután pedig, hogy meglegyen a testmozgás, magam is letekertem a távot az utolsó csapattal. Hogy miért inkább a kerékpár, mint az autó? – a válaszokat olvashatjuk az alábbiakban.

Résztvevők

A versenyen nem profi kerékpárosok vettek részt; hanem teljesen amatőrök, többségében családok, sok gyerekkel, és még a legkisebbek is mind hozzátettek egy-egy gondolatot az alábbi ötletcsokorhoz. Aki még bizonytalan a kérdésben (to bike or not to bike), vagy akinek gondot okoz az elinduláskor, hogy kerékpárhoz vagy autóhoz öltözzön-e – kérjük, olvassa el a több tucat résztvevő csapat ajánlását... és használja egészséggel.

Miért jó kerékpározni?

Nem ezt kérdeztük – hiszen akkor még több választ kaptunk volna. Kerékpározni jó, különösen, ha valaki annyira szereti, hogy még a vetélkedőre is eljön. A kérdés határozottan arra irányult, hogy **miben jobb** az autónál a kerékpár. Nos, a résztvevők nem kerékpár-fanatikusok voltak, inkább olyan családok, akik ez alkalommal otthon hagyták az autójukat. Néha az apuka diktálta az autózás hátrányait, és az egész család formált belőle választ a feltett kérdésre: Konkrétan miért jobb kerékpározni, mint autózni? Hogy a hangulatot érzékeltessem, leírom, hogy még a leggyengébb ifi csapat is milyen okos válaszokkal ajándékozott meg minket. Tehát: ***Miért is jobb kerékpározni, mint autózni?*** Gondolkodási idő nincs, óra indul...

Gyenge csapat: Tigrisek

Egészségesebb, sportosabb kerékpározni – olcsóbb, mint autózni – környezetkímélőbb – ha kerékpárúton megyünk, akkor biztonságosabb is – (nagy csönd) (ezt is el tudjuk fogadni jó válasznak, mert a kerékpár, ha jól van megszerelve, akkor csöndesebb is, mint az autó) – friss levegőt szívunk... – Letelt a két perc, 6 pont.

Jó csapat: Ferences segítők

(egymás szavába vágva diktálják, alig tudom jegyezni)

Nem szennyez – egészséges – erősít – a kerékpárnak olcsóbb a beszerzése, javítása is – gyorsabb (4–7 km-es távon, nappal, városban valóban gyorsabb a kerékpár) – biztonságos, ha van bicikliút – nem kell bele benzin – nem kell érte háborúzni – könnyű vele parkolni – kisebb helyen elfér menet közben is – az idegrendszert kíméli – az egyensúlyt fejleszti – olyan helyre is bemegy, ahová a kocsi nem (szentendrei sikátorok, természetvédelmi területek) – kevesebb alkatrészből áll – könnyebb javítani menet közben is... – és még sorolnák tovább, de egyezzünk ki 11 pontban.

A legtöbb pontot

egyébként Csermely Alexa és családja szerezte – gyorsbeszédű anyukák előnyben: 16 pont –, de olyan sok jó poént is mondtak, hogy inkább átteszem a viccrovatba.

Ők a jövő (csupa gyerek): malacok 2

Kipufogógáz nincs... – erősíti az egész testet... – szabad levegőn vagyunk... – megismerjük a környezetet... – néha gyorsabb... – kis helyet foglal, pl. garázsban... – korhatár nélkül vezethető... – olcsóbb... – nem kell jogsit szerezni sok pénzért... – fel a hegyekbe is elmehetünk klassz utakon... – nagyobb csapat is együtt mehet... – Összesen 11 pont

Ömlesztve

Mivel a legfontosabbakat szinte mindenki említi, az ismétléseket kerülendő, összefésülve hozom a további, jobbnál jobb válaszokat:

- Egészséges, egészséges és megintcsak egészséges – persze jó lenne, ha nem forgalmas utak mentén kellene kerékpározni, ha a tisztább sávokban vezetne sok bicikliút.
- Sportos – ezt szinte mindenki említette. A résztvevők döntő többsége olyan család volt, akik a hétvégén használják a biciklit, együtt kirándul az egész család. Szentendrén egyébként a teljesen autótlan családok aránya az autós-kerékpárosokhoz képest 13,6%. A hivatásszerűen kerékpározó, értsd: munkába/vásárolni is kerékpárral járó családok is mondtak például ilyeneket:
- Hordozható kompon is; kis távolságon sokkal gyorsabb; a boltunk mellett több a kerékpártartó, mint a parkolóhely (szólni kellene nálunk is!); nincs dugó, nincsenek elterelések, mert kerékpárral akkor is át tudunk menni.
- Felvidít – sokan említették; nem mellékes a lelki egészség szempontjából.
- Az autó büdös, bűzlik, bűzös stb., stb. – rengeteg említették, mégpedig ilyen erős szavakkal;
- Jó cuccokat lehet kapni a biciklikhez – ezen egy kicsit összevitatkoztunk, hogy érdemes-e gyűjtögetni, és aztán ellopatni a kütyüket, de végül abban megállapodtunk, hogy hamarabb lesz az embernek egy jó biciklije, mint egy (jó) drága autója.

És most már tényleg ömlesztve – a normál és a ***dőlt*** betű csak az olvashatóságot segíti:

A kerékpár környezetbarát; ***családi program;*** mindenhol lehet vele menni; ***könnyen szállítható – pl. héven, vonaton;*** vagánykodni lehet vele; autóval, motorral is lehet, csak életveszélyes; ***a célhoz közelebb lehet jutni;*** az autó környezetszennyező; ***a bicikli edzésben tart;*** nincs benzinköltség (csak a kaja, de 20-30 km-ig az sem számít); ***nem szemetelünk*** (Miért, az autóból szemetelnél?!) Hölgyek, figyelem! ***jó a narancsbőr ellen!;*** jobban lehet a kerékpáron barnulni, nem csak a könyökünk; ***nagy melegben is hűsít;*** szabadságérzet; ***boldogsághormonok szabadulnak fel;*** zsírégetés; ***feszültséglevezetés;*** magam vagyok, ha akarom; ***napi testmozgás;*** olcsóbb; ***többet látunk;*** természetvédelmi területre is jó – sőt ott még kölcsönözni is lehet; ***nem a tv előtt ülünk*** – Miért, a kocsitok-

ban van tévé? – Nem, de ha apu elmegy a kocsival, akkor a tévé előtt ülünk... vagy biciklizünk. ***Nem kell benzin;*** nem fülled be a parkolóban, mint az autó; ***a kerékpár a legjobb a szívnek, tüdőnek*** – persze tiszta környezetben; ***nyaralásra kiváló;*** az utat nem rongálja; ***kevésbé szennyez...*** szinte semmit...; ***kikapcsolódás;*** önállóságra nevel – gyerekjáték a bicikli javítása stb. stb.

Használati utasítás: Kéretik ezt a listát a sofőrülésen tárolni! Kocsiba szállás előtt, alatt, helyett, után olvasgatni. Csak rá ne üljön! Ugye használt? Váljék egészségére! A gépkocsi használata előtt kérdezze meg kezelőorvosát, gyógyszerészét a várható mellékhatásokról!

És végül:

Humoros, de igaz

- Kerekezés közben meg lehet inni egy jó sört – na, nem a közúton... a Szigeten, gáton, erdőben, horgászóhelyen
- Aztán meg könnyebben meg lehet állni pisilni
- Nincs vita, ki ül az ablaknál, ki ülhet előre
- Jobb társaságot hoz össze
- Kevesebb (részeg embert... izé...) állatot ütünk el
- Kisebb kár ér, ha ellopják (Mt 6,19)
- Nem szívják le a benzint

Mindezt a sok ötletet gyűjtöttük 2003. április 22-én két óra leforgása alatt, és adtunk érte 219 pontot, meg egy kiló pogácsát. Ugye, megérte!

Amit nem fogadtunk el

Voltak persze vitatható válaszok is. Ezeket a két perc letelte után megbeszéltük, és ha „kimagyarázták” akkor elfogadtuk.

- „A kerékpár biztonságosabb.” – Ez csak akkor igaz, ha bicikliúton, az autóktól elkülönülve haladhatunk. A legtöbb kerékpáros balesetben az egyik „partner” egy autó.
- „A kerékpár gyorsabb.” – 4–7 km-es távon. Ha az autózáshoz (kerékpározáshoz) hozzászámítjuk a pénz előteremtésének idejét is, akkor már 10–20 km-es távon is jobban megéri kerékpározni. Ha még az autók megfizetetlen környezeti kárait is kiszámítjuk (környezetszennyezés, zaj, egészségi károk, balesetek, tájrongálás, növényzet letaposása, előállítás, meddőhányók, háborúk – kerékpárolajért drága lenne bombázókat küldeni...), nos, akkor már begyújtani sem érdemes a motort. Marad a jó öreg kerékpár, vagy hosszabb távra a vonat.
- „A kerékpár kényelmesebb.” – De akkor, miért olyan sok az autó? Az igaz, hogy vannak nagyon kényelmes kerékpárok – borsos áron; meg az is igaz, hogy tavasszal kellemesebb kerekezni, mint az autóban poshadni, de összességében inkább az a helyzet, hogy a környezetünkért sokszor áldozatot is kell vállalnunk.
- „A kerékpár jobb a szállításra.” – A kormányon, csomagtartón, vagy hogyan? Voltak, akik észrevették a falnak támasztott bicikliutánfutót, amivel az állomás tárgyi eszközeit kiszállítottuk, így ezt is el tudtuk fogadni. 1 pont a bicikliutánfutóért!
- „Túl sok az autó.” – Hogy több lenne az autó, mint a kerékpár, ez egyszerűen nem igaz. Több a kerékpár, és nemcsak Kínában, Hollandiában, az alföldi városokban, de még az egész Földön is jóval több a kerékpár, mint az autó, csak legföljebb fészerben porosodnak a járgányok. „A közterületeken sok az autó” – így elfogadható... mármint a válasz. Az útfelület használatából 96 %-ot tesznek ki az autók, a többi 4% jut a buszoknak, teherkocsiknak, kerékpároknak, gyalogosoknak. Ez viszont elfogadhatatlan... De demokratikus – úgy látszik –, hiszen a parlamenti döntéshozóknak is éppen 96%-a autós.
- „Nagycsaládosoknak kedvezőbb.” – Inkább csak bizonyos létszámoknál: 7, 8, 11 embert könnyebb kerékpárra ültetni, mint 1–2–3 autóba bevarázsolni. Nagycsaládosoknak – tisztességgel legyen mondva – anyagilag „kedvezőbb” a kerékpár.
- „A kerékpár nem szennyezi a környezetet” – Olyan nincs, hogy nem szennyez. Mennyivel kevésbé szennyezi a környezetet, mint az autó? A helyes válasz: kb. ezerszer kevésbé, az összes forgalmat tekintve pedig tízezerszer kevésbé.

Lejegyezte: ***Dőry István***

A másik kérdés: Milyen a jó bicikliút?

Az igazság(osság)hoz az is hozzátartozik, hogy a tisztán felnőttekből álló, sportoló csapatoknak egy nehezebb kérdést is kitaláltunk, nevezetesen: Milyen a jó bicikliút? — Sorold a tulajdonságait – 2 percig:

A jó bicikliút:

- 3 méter széles, 2 sávos, ki van táblázva
- vasoszlop van az elején
- az út mindkét oldalán legyen
- elég, ha olyan, mint a 2×6-sávos amerikai autópálya
- biztonságos, azonos szintbeli kereszteződések kellenek
- fölfestik, tisztán tartják (!)
- fát ne ültessenek mellé – ezt nem fogadtuk el! – helyette:
- vastagon alapozni, a gyökerek ne törjék fel
- a széleit is simára, mert a gyerekek lemehetnek róla
- olcsóbb a bicikliút, mint az autóút (ezt még a családosok mondták)
- jól jelzett; elkülönített; gyalogos sáv is kell
- minden térképen jelölve legyen (autós térképeken is)
- biztonságos – kerékpáros – zebra
- lámpás kereszteződés, ahol szükséges
- hidakon korlát (nem az útkorlát csavaros oldala!)
- ellenőrizzék, hogy nem állnak rajta autók!
- túl éles kanyar ne legyen
- dilatációs hézagok
- a szegélyt nyírni kell az allergiások miatt
- ne legyen lépcső, rámpa
- kereszteződésekben piros sáv legyen
- ivóvízkút, paradicsomlé stb.

Akiket szakmai szempontból is érdekel a dolog, az Ökoszolgálatnál (06-80-269-446 ingyenes telefon) kapható, kölcsönözhető egy kiadvány Kerékpárutak – ahogy a hollandok csinálják... címmel, szerkezeti rajzokkal, fényképekkel. Érdemes elolvasni!

TARTALOM

Tanulmány
Arno Gruen: Hogyan szeressük a gyerekeket? 2–5
Anselm Grün: Apák kerestetnek 6–7
Ute Lauterbach: Miért lesz a szerelem fészkéből csatamező? 11–13
Interjú
Az engedetlenség dicsérete (Kurt Singer) 8–9
Könyvismertetés
Megbékélés és jóvátétel 9
Meditáció
- Leló -: Apukám! 10
Vörös Éva: Halálos szeretet 13
Robert Bowman: Fedezzük fel az erőszakmentes Jézust! 19–20
Paradoxon 20
Jörg Bopp: A test mint ellenség 22
Életkép
Birgit-Sara Fabianek: „Csak ma ne!" 14
Novella
Tunyogi Csapó Gábor: Amor anomalis 15–16
Portré
Klaus Hart: Püspök, költő és ellenálló (Pedro Casaldáliga) 21–22
Gyerekeknek Moha-mese
„Nem látja a fáktól az erdőt" (I. rész) 17–18
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 23–26
Harmadik világ
Brigitte Voykowitsch: A bombayi csillagmenet 27–28
Környezetvédelem
Wolfgang Kessler: Erdőtüzek emberi kezektől 28
Simonyi Gyula: fenntarthato@civilizacio.hu 29
Dőry István: Miért jobb? 30–31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

Hirdetés

Az „Érted vagyok" 1997 és 2003 közötti teljes évfolyamai (néhány példányban), ill. egyes számai (darabonkint 100,- Ft + postaköltség) megrendelhetőek Gromon Andrástól:
06-26/334-155, vagy: gromon@freemail.hu

Az igazi játék

Hazafelé rohanva (ahogy szokták), felfedezték, hogy a sarkon új játékbolt nyílt. Beestek, és egymás szavába vágva (ahogy szokták), bombázni kezdték az eladót:

– Tudja, egész nap dolgozunk...
– És a gyereknek ma van a szülinapja...
– Valami értelmes játék kéne...
– Aminek örül...
– Ami leköti...
– Amivel jó sokáig elvan...
– Tudja, olyasmire gondoltunk...
– Amitől nem lenne olyan magányos napközben...

Az öszülő eladó szelíden rájuk mosolygott:

– Értem. Igazán sajnálom, de ebben a boltban szülőket nem árusítunk.

(Ismeretlen szerző)

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XV/3. (85.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 10200964-20210809
Magyar Hitelbank Rt., Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@netelek.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Halmai Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó a pénzt mire küldte.

Előfizetési díj 2003-ra (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1500 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 2000 Ft
egyéb külföldre ..... 3500 Ft

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XV. évf. 4. szám
2004. augusztus
170,– Ft

Szabadság és rend

G. W. Bush és Oszama bin Laden közös vonásai

Interjú Karlheinz Böhmmel

Magyarság Romániában

Moha-mese

Novella

Cigányzarándoklat Rómába

Megemlékezés Barcza Barnáról

Vasárnapi szentírási elmélkedések

Hajsza a „kék aranyért”

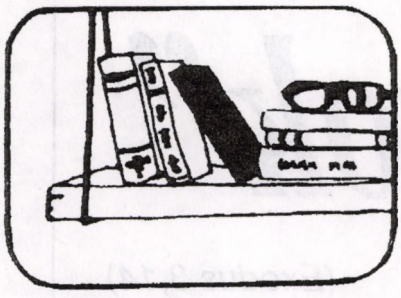

Tunyogi Csapó Gábor

*Szabadság és rend – jog és felelősség**

Részletek a szerző Testamentum c. tanulmányából (1999)

I. rész

Ecce Homo

Az ezredforduló felé közeledvén minden elfogulatlanságra törekvő szemlélőnek egyre inkább az az érzése, hogy az emberiség tragikomédiája végéhez közeledik. Az ezredfordulónak ehhez persze valószínűleg csak annyi köze van, hogy az emberek nagy többsége babonás tiszteletet és félelmet érez a nagy és kerek számok iránt; annyi azonban biztos, hogy Földnek nevezett, kozmikus méretekhez képest porszemnyi bolygónk felületén az utolsó száz évben mind mennyiségileg, mind minőségileg olyan változások állottak be, amelyek lehetetlenné teszik a további létet az eddigi keretekben.

Ez persze nem tragédia. Az általunk már annyira-amennyire ismert mindenségben naprendszerek, egész galaktikák születnek s enyésznek el; az, hogy egy legfeljebb közepes nagyságú galaktika egyik, legfeljebb közepes napocskájának egyik közepesnél is kisebb bolygóján a bioszférának nevezett baktérium-tenyészet egyik vagy másik fajtája kipusztul – az örökkévalóság távlataiban – igazán jelentéktelen ügy. No persze, a kipusztuló tenyészet egyedei másképp látják a dolgot: nevetségesen ragaszkodnak fennmaradásukhoz, amivel rendszerint csak siettetik pusztulásukat. Aki csak kicsit is beleütötte az orrát az Adler-i kollektív mélylélektanba, nem tarthatja véletlennek azt, hogy az ezelőtt mintegy hatvanöt-hetven millió évvel kipusztult dinoszauruszok, amelyek előzőleg százötven millió évig voltak urai a bioszférának, éppen napjainkban váltak közismert és közkedvelt figurákká: nyilván magunkra ismerünk bennük. Hozzájuk képest törpék vagyunk ugyan, de a jámbor angol lelkész, Malthus már kerek kétszáz évvel ezelőtt látta az emberi túlnépesedés veszélyeit. Inkább elméletinek látszó, csöndes figyelmeztetését persze senki nem vette komolyan. S amikor az amerikai biológus, Ehrlich 1958-ban megkongatta a vészharangot, már régen késő volt. Az emberiség létszáma Malthus korához képest négyszeresére nőtt, 3,5 milliárd ember nyüzsgött a Földön, s az akkori mutatók alapján ki lehetett számítani azt, ami ma statisztikai valóság: az ötmilliárdot meghaladó lélekszámot az ezredfordulóig. A sejtek káros burjánzását az élő szervezetben rákbetegségnek nevezzük; az emberiség túlszaporodása a Föld – vagy legalábbis a bioszféra – rákbetegségének tekinthető.

E túlszaporodás azonban nyilván nem egyetlen s talán még csak nem is legfőbb oka nyomorúságainknak. A magyar közmondás szerint sok jó ember elfér kis helyen, ami még akkor is igaz, ha tekintetbe vesszük másik közmondásunkat is, amely szerint jóból is megárt a sok. A baj sokkal inkább ott keresendő, hogy az ember sem mint egyed, sem mint fajta – species – nem nevezhető jónak. Tapasztalatból tudom persze, hogy ez a megállapítás gyakran viszolygást kelt, érdekes módon éppen a hívő keresztények körében. A dolog azonban másoknak sem tetszik. Szinte nevetséges, hogy a felvilágosodásnak nevezett szellemi áramlat (17-18. század) legnagyobb tévedése, mely szerint az ember eredendően jó, és csak természetes értelméhez és érzelmeihez kell visszatérnie ahhoz, hogy megtalálja, vagy újra megalkossa az elveszett paradicsomot, milyen makacsul megragadt az egyébként oly feledékeny emberiség tudatában. Kiirthatatlannak látszik a rousseau-i elképzelés, hogy az ember jó, csak a társadalom tette rosszá; arra a kérdésre, hogy a jó emberek alkotta társadalom miért és hogyan sikeredett annyira félre, hogy megrontotta a jóságos egyedeket, máig sincs válasz. Az alapvető kérdés természetesen: Mit értünk, értsünk azon, hogy valaki vagy valami jó, illetve rossz? Istenben hívő – nemcsak keresztény – ember számára a kérdés nagyon egyszerű: jó az, ami megfelel Isten akaratának, rossz az, ami ellenszegül annak. Igen ám, de ki állíthatja biztonsággal, hogy ismeri Isten akaratát? (...)

Egyszerűbb talán, ha megpróbáljuk a hétköznapi, gyakorlati gondolkodás felől megközelíteni a dolgot. Jónak nevezzük általában azt, ami megfelel rendeltetésének. A jónak ez a meghatározása persze teljesen relatív. Gondoljunk csak számtalan mindennapi szerszámunkra: a jó borotva alkalmas arra, hogy könnyen és gyorsan eltávolítsuk arcunkról a szőrt, teljesen alkalmatlan viszont például favágásra; s fordítva: a legjobb motorfűrésszel sem lehet borotválkozni... Ilyen értelemben voltaképpen nem is kérdezhetjük azt, hogy mi a „jó”, legfeljebb azt, hogy mi mire jó? Ez a kérdés viszont tovább vezet akkor is, ha az emberre vonatkoztatjuk.

Tehát: Mire jó az ember? Vagy a filozófia nyelvén: Van-e értelme és célja létének, s ha igen, akkor mi az? Ha viszont meggondoljuk, hogy az ember, az emberiség s egész Földünk is az általunk ismert, s állítólag egyre táguló kozmoszban legfeljebb mikroszkopikus nagyságnak – helyesebben kicsinységnek – tekinthető, akkor nyilván azt kell kérdeznünk először: Van-e értelme, célja, rendeltetése az

* Ezt a tanulmányt, illetve a következő két számban olvasható folytatását vitaindítónak szánjuk.

egész mindenségnek, amely körülvesz bennünket?

Erre a kérdésre emberi értelemmel csak két válasz lehetséges, és egyik sem bizonyítható. Az egyik az, hogy nincs, a másik az, hogy van, de számunkra megismerhetetlen és felfoghatatlan. Egyik sem kielégítő, belenyugodni egyikbe sem tudunk. (...) Viszont: tertium non datur, nincs harmadik lehetőség, így el kell fogadnunk valamelyik választ. Az első esetben fölösleges minden további szó vagy gondolat, ha az egésznek nincs értelme és célja, akkor részeinek sincs, minden úgy puffan, ahogy esik, illetve akárhogy esik, sehogy se puffan, s az ember számára csak két lehetséges magatartás marad: az öngyilkosság, vagy a totális cinizmus. Ez a válasz tehát még csak munkahipotézisként sem jöhet számításba, mert egyszerűen megbénítja az elmét.

Ha tehát tovább akarunk gondolkodni (...), akkor abból kell kiindulnunk, hogy a mindenségnek van értelme és rendeltetése, bár korlátolt értelmünk számára mindkettő megismerhetetlen és felfoghatatlan, még csak el sem képzelhető. Ebben az esetben fel kell tennünk, hogy van valaki vagy valami, aki vagy ami ismeri az értelmet és a rendeltetést, tudja, mi végre történt és történik minden, mert maga indította el a dolgokat a maga kitűzte cél felé. (...)

A továbbiakban abból indulunk ki tehát, hogy van Teremtő, aki teremt, s teremtése során teremtmények miriádjait hozta/hozza létre, közöttük az embert is. (...) A biológiának és résztudományainak eredményei alapján elég jól ismerjük a Földön nyüzsgő teremtmények – élőlények – sokaságát, de legkevésbé talán önmagunkat, pedig nyilván csak kellő önismeret alapján kísérletezhetünk azzal, hogy meghatározzuk helyünket, létünk értelmét és rendeltetését a teremtés áradatában. Nem csoda tehát, hogy már az emberi eszmélkedés kezdeteinek kezdetén is az a kérdés állt, hogy mi az ember. (...)

Az emberi eszmélkedés eddigi eredményei minden egyébnek nevezhetők, csak áldásosnak nem. „Gnóti szeauton” – Ismerd meg tenmagadat! – követelte már két és fél ezredévvel ezelőtt a delphi Apolló-templom homlokzatának felirata, s az ez irányú, fáradhatatlan fáradozások következtében az ember képe ma elmosódottabb, mint valaha, s az egész emberi történelem aligha tekinthető másnak, mint egyetlen szörnyű vérfolyamnak vagy kíntengernek, amelyben egyetlen mentőöv az a hit, hogy a Teremtő, aki mindezt elindította s az idők kezdetétől azok végéig mozgásban tartotta és tartja, tudja mit – s mit miért – cselekszik, s hogy ennek következtében e létező világ minden szörnyűség ellenére végső fokon mégiscsak rendben van. Csak e mentőövbe kapaszkodva hihetjük – s kell is hinnünk –, hogy mind az embernek, mind az emberiség egészének létében gyökerező (ontológiai) feladata, rendeltetése éppen az önmegismerés, a tudat fejlesztése, amit nevezhetünk önkibontakoztatásnak vagy tökéletesedésnek is, csaknem mindegy. Lényeg az, hogy ez emberségünk fő motívuma, az az erő, amely az emberi tudat egyre újabb tájait hozza napvilágra, újra és újra átformálva a világot is a bővülő emberi tudat képére és hasonlóságára.

Ecce homo, íme az ember: a rejtvény, amelynek az ad értelmet és létjogosultságot, hogy megfejthetetlensége tudatában is fáradhatatlanul keresi önnön megfejtését. E dinamikus meghatározás alapján többé-kevésbé mindenki találkozhat egymással, leginkább azok, akik nem hajlandók az emberben gazdasági vagy társadalmi futószalagok tömegtermékét látni, s minden ember számára követelik a szabad önkibontakoztatás jogát. (...)

Szabadság

(...) Korunk egyik súlyos – talán legsúlyosabb – betegsége a szabadság fogalmának végletes eltorzulása. Mikor mondhatja magáról az ember: szabad vagyok? A válasz kézenfekvőnek s oly egyszerűnek látszik: akkor, ha nem szolgál senkinek és semminek, nincs alávetve semmiféle külső erőnek vagy hatalomnak, kényszernek, tekintélynek, rendnek, mentes minden tehertől és kötelességtől. S bár első pillantásra látszik, mennyire üres, ostoba és abszurd ez a meghatározás, ez mai világunk általánosan elfogadott, nagy felhajtással és óriási költségekkel reklámozott, sőt szuggerált elképzelése a szabadságról: szabad vagy, ha mindig azt teheted, amit akarsz.

No persze: az akarat valóban szabad. Akarni mindig lehet bármit is, mindenki akarhat mindent. De hogy kezdettől fogva ad absurdum vigyük a dolgot: akarhatok például repülni minden technikai segédeszköz nélkül, mellső végtagjaimmal ütemesen csapkodva, mint a madár; legjobb esetben is orra esem, s könnyen halálra is zúzhatom magamat. (...) Ily nyilvánvaló ostobaságokat nem is akar senki, a példa csak arra jó, hogy megmutassuk: pusztán biológiai létünk szigorú és áthághatatlan határokat szab már akarásunknak is. Ettől függetlenül van persze számtalan más határ is. (...) A zseniális festőművész talán képtelen megtanulni a legegyszerűbb dallamot is, a matematikai zseni esetleg egyetlen idegen nyelvet sem tud megtanulni, s az, aki tizenkét nyelven beszél tökéletesen, nem fogja fel talán még Püthagorasz tételét sem... A képességek és képtelenségek sorát nyújthatnánk a végtelenségig, de minek? A lényeg az: akarat magában, tárgy nélkül nem is létezik. Akarni csak valamit lehet. (...) Viszont akarhatok bármit, de abban a pillanatban, amikor akarok valamit, már nem vagyok szabad, mert akaratom tárgyának szolgájává lettem. Ez a szabad akarat alapvető, nagy paradoxona: megszületése pillanatában szolgává teszi hordozóját, a szabad akarat elkerülhetetlenül szolgaságba vezet. (...)

Mi marad akkor a döntés, a cselekvés szabadságából, egyáltalán a szabadság fogalmából? Bele kell nyugodnunk abba, hogy illúzió minden elképzelés arról, hogy szabadok vagyunk vagy lehetünk? Egyáltalán nincs is szabadság, s talán még csak nem is gondolható el? És mi marad az ember-rejtvény önmegfejtő fáradozásaiból, az önmegvalósítás parancsolatából, amiről az előbbiekben beszélgettünk?

Nos, mielőtt továbblépnénk ezen az úton, legyen szabad néhány keresetlen szót mondani az önmegvalósítás fogalmáról, helyesebben a szóról, amely mögött igazából nem is áll fogalom. Új keletű szó, amely nyilván nem véletlenül a hatvanas években bukkant fel a tekintélyellenes nevelés abszurd követelményével együtt. Maradjunk azonban tárgyilagosak, s ne a szó megjelenésének idejét és körülményeit vizsgáljuk, hanem értelmét vagy értelmetlenségét. Tetszetősen hangzó szavak közelebbi vizsgálat nyomán gyakran bizonyulnak szappanbuboréknak. Megvalósítani olyasmit lehet (nem föltétlenül kell), ami nincs. Márpedig az ember, aki egyszer megszületett, az van. Igen ám, de nem az, aminek lennie kellene, érvelnek az önmegvalósítás álapostolai, amiben persze teljesen igazuk van; csak éppen azt nem veszik észre, hogy akkor nem önmegvalósításról kellene beszélniük, hanem önkibontakoztatásról, önfejlesztésről, vagy – még kimondani is szörnyű! – önnevelésről! Ez esetben azonban azt is be kellene vallaniuk, hogy voltaképpen normatív követelést állítanak az egyed elé, ami viszont nyakatekert ideológiájuk szerint legnagyobb ellensége az „önmegvalósításnak”. (...)

Felejtsük el tehát az önmegvalósítás botor jelszavát, térjünk vissza az ember-rejtvényhez, melynek megfejtése ontológiai feladatunknak látszik. Bizonyára nem véletlen, hogy a rejtvény minden kultúrában a művészetek egyik legősibb formájaként jelenik meg, tehát a szellemi szféra tartozéka. S a tisztességes rejtvény két alapvető ismérve, hogy valós dolgot rejt, s hogy van megoldása, tehát megfejthető, csak legyen elég okos hozzá az ember.

Mi köze ennek a szabadsághoz? Nos, amint láttuk, a biológiai lét bilincseit hordozó ember eleve nem tekinthető szabadnak cselekvéseiben, s képességei – vagy azok hiánya – már akaratának szabadságát is szűk területre korlátozzák. S abban a pillanatban, amikor e szűk keretek között eldöntöttük, hogy mit akarunk, már el is veszítettük szabadságunkat, mert akarásunk céljának szolgálatába álltunk.

Mindez persze nem új, lévén a szabadság az emberi gondolkodás leg(ön)ellentmondásosabb (legparadoxabb), legkevésbé megoldott s valószínűleg megoldhatatlan alapkérdése. Az ógörög gondolkodók – élükön Szókratésszel, Platónnal és Arisztotelésszel – még nem sokat bíbelődtek vele; őket, akik kivezették az emberi szellemet a mitológiák ősködéből a később sajnos nagyon kétes értékűnek bizonyult értelem világosságába, nem a szabadság, hanem a megszabadulás kérdése izgatta, és számukra világos volt: az értelem fényében élő ember nem tehet önszántából rosszat, minden rossz cselekedet egyedüli forrása tehát a tudatlanság. No persze: rejtve bár, de már itt is felcseng az alapmotívum: a tudatlanságtól megszabadult ember természetesen és magától értetődően a „jó” szolgálatába áll, nem is tehet mást. A szabadság tehát a „jó” szolgálata az egész világ és lét minden „rosszra” késztető, sőt kényszerítő csábításával és hatalmával szemben is. (...)

Persze már Pál apostol felismerte, hogy azért nem ilyen egyszerűek a dolgok. „Látom a jobbat, s mégis a rosszabbat cselekszem”, írta. Miért? Szent Ágoston (354-430) ismeri fel és mondja ki először, hogy az erény ismerete nem elegendő arra, hogy az ember szabad legyen, legyőzvén önnön gyöngeségeit, ehhez Isten kegyelmére van szükség. Amivel bezárul a kör: akire kiárad ez a kegyelem, az Isten rabja lesz, viszont minden mástól szabad. Hányan mentek börtönbe, kínpadra, máglyára Istent dicsőítő énekkel ajkukon e szabadság jegyében? (...)

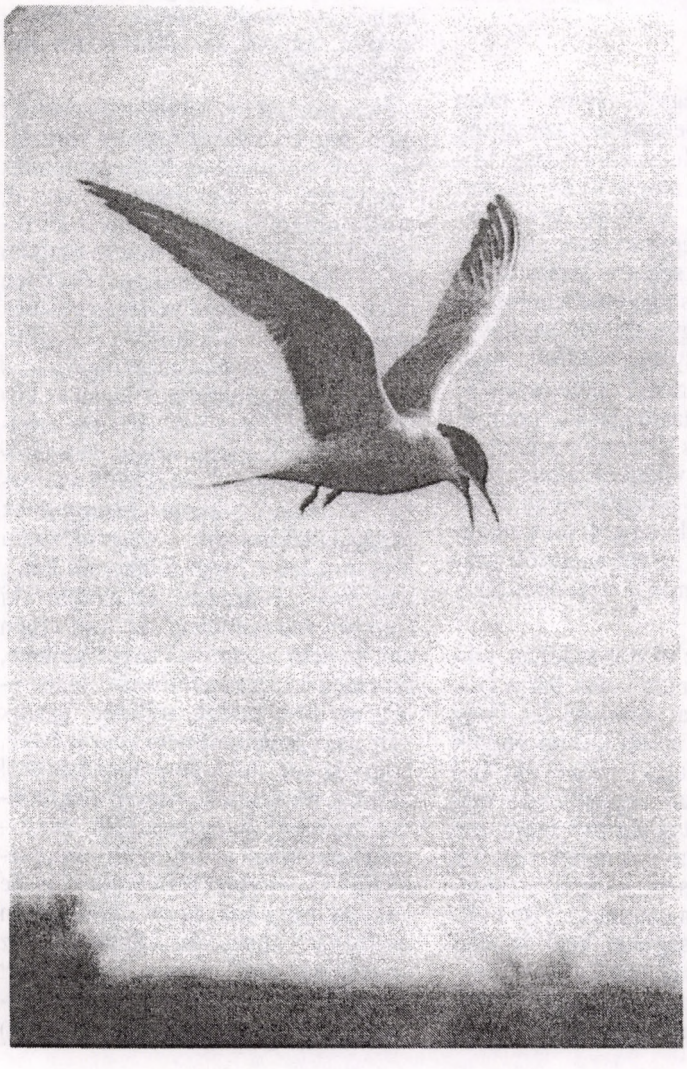

A szabadság azonban roppant teher lehet börtön, kínpad és máglya nélkül is, ha az ember megpróbál valóban szabadon, mindentől és mindenkitől függetlenül élni. Erre egyik legszebb, legszomorúbb vagy legalábbis legmegindítóbb példa Baruch Spinoza (1632–1677) élettörténete. (...)

Anyagi jólét, egyetemi katedra, társadalmi elismerés, hírnév, dicsőség... – mindebben része lehetett volna Spinozának, de számára mindez valóban közömbös volt. Miután hitközsége kitaszította és családja megtagadta, rendkívül igénytelenül élt, kicsiny, bérelt szobákban lakott. Ő valóban szabadon akart élni és élt is, csöndes alázattal vállalva minden ezzel kapcsolatos hátrányt, veszélyt, terhet és megaláztatást. (...)

Pedig Spinozánál talán senki nem látta jobban a szabadság-fogalom nagy paradoxonát, amely közvetlenül Istenből ered. Isten létét Spinoza soha nem vonta kétségbe, éppen ellenkezőleg: Isten az egyetlen létező, helyesebben a létezés maga, amely olyan, amilyen, ami persze azt is jelenti, hogy nem lehet másmilyen, mint ahogy a háromszög háromszögségéhez is hozzátartozik, hogy szögeinek összege két derékszöget (180°) ad ki. Ez a szabadság paradox alapkérdése: Nevezhetjük-e szabadnak Istent, ha nem lehet más, mint amilyen? Itt visszacseng a görög szofisták ironikus kérdése Isten mindenhatóságával kapcsolatban: Képes-e Isten olyan súlyos követ teremteni, amelyet nem tud megemelni? Spinoza elegánsan oldja meg a kérdést: Isten olyan-amilyenségében a szabadság és a szükségszerűség egybeesik, Isten azáltal szabad, hogy olyan, amilyen, s azáltal olyan, amilyen, hogy szabad. (...) Az ember – mint teremtmény – akkor szabad, ha mindezt értelmével felismerve, Istentől adott olyan-amilyenségét éli, minden egyébtől függetlenül. Spinoza röviden: „Az ember annyiban nevezhető szabadnak, amennyiben az értelmet szolgálja.”

A szabadság tehát Spinoza szerint is: szolgálat. Nézzük, mint mond Immanuel Kant (1724-1804), aki abból indul ki, hogy „minden emberi belátás véget ér ott, ahol alapvető erőkről és képességekről van szó; ezeknek lehetősége ésszel ugyan fel nem érhető, mégsem képezheti kitalálások vagy feltevések tárgyát„. S ezekhez az alapvető erőkhöz tartozik az erkölcsi törvény is, amely tehát emberi értelemmel fel nem mérhető, de az emberi tudat számára eleve (a priori) adott, vitathatatlan, kétségbevonhatatlan valóság, s mint ilyen, a szabadság előfeltétele is. Gondolati bukfenc? Óh nem! Kerítéseket áthágni vagy ledönteni csak ott lehet, ahol vannak kerítések; erkölcsi törvények, tilalmak és parancsolatok nélkül nevetséges lenne a szabad döntés lehetőségéről akár csak beszélni is. Éppen a „modern” zabolátlanság mérges bűvöletében felnőtt ifjúság tapasztalhat-

ja meg a legkeservesebben, hogy a korlátok hiánya nem szabadságot, hanem teljes kiszolgáltatottságot jelent. A szabadság fogalmától elválaszthatatlan a törvény és a kötelesség fogalma, az értelmes lény szabadsága nem abban áll, hogy fittyet hány mindenféle törvényre, hanem abban, hogy maga szab törvényt önnönmagának, s azt követi, ha kell, tűzön-vízen át, mindhalálig.

Ezzel a döntéssel előbb-utóbb mindnyájan szembekerülünk, s jaj annak, aki mintegy önmagát is megerőszakolva, vagy legalábbis megcsalva kitér a döntés elől. A nagy spanyol gondolkodó, José Ortega y Gasset (1883–1955) így ír erről:

„Az emberi életnek saját természeténél fogva szolgálnia kell valamit, legyen az dicsőséges vagy szerény mű, ragyogó vagy szokványos sors. Ez létünk különös, kérlelhetetlenül belénk vésődött feltétele. Egyrészt mindenki önmagából és önmagáért létezik. Másrészt: életünk minden tartást, feszültséget és formát elveszítve összeomlik, ha nem állítjuk valaminek szolgálatába. Ma egyre gyakrabban látjuk, milyen sok ember elvész önmaga labirintusában, mert nincs semmi, ami odaadást követelne tőle. Minden parancsolat, minden rend elillant, ami tökéletes állapot is lehetne, hiszen mindenki abszolút szabadságot élvez, teheti azt, amit szeretne... De éppen az ellenkezője következett be annak, amit elvártunk: az önmagáért szabad élet elveszti önmagát, üressé és céltalanná válik. S mert mégiscsak meg kell tölteni valamivel, kitalál az ember látszat-foglalatosságokat minden belső indíték nélkül, ma ezt, holnap azt, talán éppen a tegnapi ellenkezőjét. A magára hagyott élet elvész. Az önző élet egyetlen útvesztő. Élni annyi, mint kilőtt nyílként repülni valamely cél felé. S a cél nem e repülés, nem az élet maga, hanem valami, amire feltettem az életemet, ami tehát azon kívül esik, túl az életen. Aki életét önző módon önmagában, önmagáért akarja leélni, nem jut előre, nem ér el sehová, egy ponton forog körbe-körbe. Ez a labirintus, az az út, mely nem vezet sehová, mely elvész önmagában...”

Szabadok akkor vagyunk tehát, ha magunk adunk célt, értelmet és törvényt létünknek, vagy – ha erre nem vagyunk képesek – legalább magunk választjuk meg, mely cél, mely törvény szolgálatába állunk. A szabadság tehát csak mint a szolgálat szabadsága értelmezhető és gondolható el, ami természetesen a szabadság szolgálata is minden, a szolgálat szabadságát fenyegető erővel szemben. (...)

A modern élet a jóléti – és még a magyarországi fél-jóléti – társadalomban is a látszat-szabadságok özönével borít el bennünket. A „szupermarketek” vagy a vendéglők szinte átláthatatlan kínálatai között valóban szabadon válogatván eszünkbe se jut, hogy azért válogatunk, mert ennünk kell, s ha nem lenne választék, boldogan elmajszolnánk az üres kenyeret vagy akár a szárított marharépát is. (...) Erkölcsi értelemben szabad, igazi döntésről persze akkor lenne szó például, ha arról kellene határoznom, hogy az utolsó darab üres kenyeret vagy szárított marharépát megosszam-e a mellettem hozzám hasonlóan az éhhalál szélén álló embertárssal...

Ezt a helyzetet ma már nem mindenki tudja elképzelni, ami kétségtelenül örvendetes, bár talán nem lenne szabad elfeledkeznünk arról, hogy bolygónkon ma is emberek milliói állnak naponta ilyen, vagy ehhez hasonló döntések előtt. (...)

Melyik embert tartsuk szabadnak, vagy legalábbis szabadabbnak? Azt, aki a kábítószerek karjába veti magát, vagy azt, aki ki sem próbálja azokat, vagy egy esetleges kísérlet után azt tudja mondani: köszönöm, nem? Azt, aki fényes, tudományos pályafutás reményében tudatosan tévtanokat hirdet egyetemi katedráról, vagy azt, aki hasonló, talán még jobb képességek birtokában elmegy inkább kubikosnak vagy éjjeliőrnek, esetleg vállalja a börtönt és a halált is? A pribéket, aki parancsra meggyújtja a máglyát a walesi bárd alatt, vagy a bárdot, aki „dalolva ment lángsírba”, mert „nem tudta mondani, hogy éljen Eduard”?

Ilyen – és csak ilyen – döntések előtt kérdezhetjük meg magunktól: Szabad vagy? Ilyenkor viszont kutya kötelességünk feltenni e kérdést. Igen: ennyi az ember szabadsága. (...)

A szabadság tehát a szolgálat szabadsága, amely a szabadság szolgálatává válik, ha döntésemmel az önkibontakoztatás, az önmegfejtés, a krisztusi megfogalmazás szerinti tökéletesedés szolgálatába álltam. Kevés? Lehet. De ez az aszkéták, a szentek, a mártírok szabadsága. A lutheri „itt állok, nem tehetek másképp” szabadsága. A minden ellenállással szemben új utakat törő gondolkodók, kutató tudósok, művészek, az önmagukat szinte rabszolgaként hajszoló élsportolók szabadsága is... Mindenesetre az emberi tudatfejlődés fáklyavivőinek önemésztő szabadsága, amelynek sajnos véres zászlói alatt mindig legjobbjaink hullanak el.

KÁPRÁZAT*

Szavak, szavak... Betűk és hangok? Olvasott vagy kiejtett szöveg? Kiderül, hogy szent és mágikus tudomány mondatokba ágyazva? Szavak, szavak... Merre visznek, és honnan hoznak? Mit sejtetnek, és mire ébresztenek? Mivel vonzanak, és minek taszítanak? Szavak – és falak. Szavak – és édességek. Szavak – és tomboló erőfeszítések. Szavak – és fájó médiumok. Lüktetnek, dobognak, sajognak.

Kínok azok számára, akik nem értők. Őrület azoknak, akik nem hisznek bennük. Csalódás azoknak, akik mást gondolnak róluk. Mert nem lehet más a *más*, ha igaz. Nem lehet jó a jobb, ha talmi. És hogyan bírhatna látomással, aki eltávozott? És miért közvetítene áldomással, aki még visszatér, vissza kell térnie, hogy értsen? Talán vérzésig, talán ájulásig, talán bénulásig – szavak a szavakra hatnak.

Mennyi szép ihlet, megkapó varázs! Mennyi csodás tétel, végzetes kirándulás! Innen, a lélek mélyéről indul el, és a lélek magasságába jut. Onnan kozmikus erőket indít, és próbát próbára halmoz, hogy segítsen. Szavak, melyek dinamikusan átalakulnak és átalakítanak. Szavak, melyek gyógyítanak és hegesztenek. Szavak, melyek feloldódnak s feloldanak, és megváltoztatják halmazállapotukat.

Szavak! Tulajdonképpen nem boldogulunk velük, és tulajdonképpen nem boldogulunk nélkülük. Mert a szó is csak fogódzó, rejtelmes mankó a betegnek. A szavak mögött ott lapul az Óceán, Atlantisz, a Háromszög, a Protuberanciák, az Antigravitáció, az Oszthatatlanság. Nemcsak lepleznek, felfednek is. Nemcsak titkosítanak, sebzően vallanak is. Nemcsak árnyékot adnak, hanem a világosságot is árasztják féktelenül. Aki jól hallja őket, adja át! Ne fosszon meg senki senkit se a szavak mély, valódi és kísérteties *értelmétől*. Aki helyesen ejti őket, tanítva artikulálja. Aki azt érti rajtuk, ami fakad belőlük, magyarázza meg másoknak is, hogy terjedjen, terjedjen a bölcsesség és az egészség.

Hegyi Béla

* Szepes Mária *Szómágia* c. könyvének margójára.

Arno Gruen

Hamis istenek jármában

Mi a közös G. W. Bushban és Oszama bin Ladenben?

A világban növekszik a gyűlölet, és ezzel az erőszak és a pusztítás is. Korunk a Római Birodalom korára hasonlít: annak bukása is hatalmának csúcsán kezdődött. Ahogyan annak idején Róma, ma az USA az a gigantikus hatalmi központ, amelyet a kirekesztett és megalázott népek tehetetlensége vesz körül. A terrorizmus e sarkaiból kifordult világ tünete, s a növekvő gyűlölet ennek a társadalmi egyenlőtlenségnek a kísérőjelensége.

A gyűlölet a mozgatórugója annak a gyilkos pusztításvágynak, amely oda vezet, hogy a tetteseket és az áldozatokat egyre kevésbé lehet megkülönböztetni. Azért nem lehet megkülönböztetni, mert a hatalmi központokban élő emberek is kirekesztést és megaláztatást élnek át, csak másképpen, mint a hátrányos helyzetbe kényszerített országokban. Arundhati Roy, indiai írónő és India elnyomott asszonyainak bátor harcosa ezért mutat rá arra, hogy a terror és „a gonosz elleni háború” mostani összeütközésében a két élenjáró vezető, George W. Busch és Oszama bin Laden kölcsönösen tükörképe egymásnak: „Micsoda Oszama bin Laden? Ő az amerikai elnök sötét hasonmása. Minden állítólagos szépség és civilizáltság brutális ikre. Annak a világnak a bordájából született, amelyet az amerikai külpolitika tett tönkre – a maga hadihajó-diplomáciájával, atomfegyver-arzenáljával, azzal, hogy a korlátlan hatalom gondtalan politikáját folytatta, hogy hidegvérrel semmibe vett minden nem amerikai emberi életet, hogy despota és diktatórikus rendszereket támogatott, továbbá azokkal a gazdasági törekvéseivel, amelyek révén sáskajárásként törtek rá a szegény országok gazdaságára, és irgalmatlanul felzabálták azokat; fosztogató multijai kisajátították a levegőt, amelyet beszívunk, a földet, amelyen állunk, a vizet, amelyet iszunk, s még a gondolatainkat is.”

Ezeket az embereket a nem-lét félelme, azaz a személyes megsemmisülés félelme határozza meg. Ez a félelem ösztönzi őket arra, hogy halhatatlanok akarjanak lenni, s dacoljanak a halállal. Az ilyen emberek kitárt, „szerető” karokkal ígérnek követőiknek örök életet és örök közösséget a hősök paradicsomában. Ez nem csupán öngyilkos merényletekhez vezet, hanem meghatározza a nyugati világ politikai és gazdasági vezetőinek kevésbé közvetlenül érzékelt, de éppoly gyilkos üzelmeit is.

A problémát azok a vezetők jelentik, akik hasonlítanak egymásra, és akiknek legbelső alkata azt eredményezi, hogy a rombolás válik életcéljukká. Olyan vezetők ezek, akiknek a személyiségfejlődését pszichopatikusnak nevezem. Hatásaikban ezért nem lehet megkülönböztetni őket. Ők is átélték a kirekesztést és a megaláztatást, csak másképpen, mint követőik. Oszama bin Laden a szaud-arábiai építőipar egyik császárának gyermekeként, 53 testvér közül tizenhetedik fiúként született. Apja halálakor 50 és 300 millió dollár közti összeget örökölt. A család dinamikáját nehéz felbecsülni, de egyetlen gyermeke volt egy olyan anyának, aki tizenegyedik vagy tizenkettedik felesége volt az apjának. Bátyjai „egy rabszolganő fiának” hívták.

Itt azokról az anyákról van szó, akik – mivel a férfiak világa, amelyben élnek, nem biztosít számukra önálló egzisztenciát – arra használják fel fiaikat, hogy általuk teremtsék meg a maguk számára az élet értelmét és létük jelentőségét. Elkényeztetik fiaikat, de ez a kényeztetés egyáltalán nem jelenti azt, hogy szeretettel lennének a gyermek önálló élete iránt. Inkább az anyáknak arról a szükségletéről van szó, hogy egy macsó világban, amely megtagadja tőlük, hogy önálló életük lehessen, fiaik által tegyenek szert jelentőségre, hiszen a fiúkat nemük révén jelentőség illeti meg.

Ez oda vezet, hogy az ilyen gyerekek úgy élik meg anyjukat, mint aki el akarja nyelni őket, ez pedig létrehozza bennünk a személyes megsemmisüléstől való félelmet. Így aztán meghasonlott kapcsolatuk alakul ki anyjukkal. Egyfelől csalóka a kényeztetés, mivel a különleges jelentőség és fontosság érzésével tölti el a fiút, másfelől ez az „erő” egy játék eredménye, és lénye legmélyén minden gyermek tudja, hogy ez az „erő” illuzórikus. Önértéke ennélfogva homokra épült, amiért is örökké kételkednie kell önmagában, ez pedig azt eredményezi, hogy a fiúnak ettől kezdve nagy, „férfias” tettekkel kell igazolnia önmagát. Ebből fakad az anya iránti, felszín alatti gyűlölet, s a felszín alatt maga a nőiség válik ellenséggé. Mivel a fiúnak az erős, nagyszerű férfi képét kell mutatnia, egyúttal bűnösnek is érzi magát; azért érez bűntudatot, mert fölényben érzi magát az apjával szemben, és fontosabbnak tűnik önmaga számára, mivel anyja előnyben részesíti őt.

Donald W. Winnicott pszichoanalitikus azt a véleményt képviseli, hogy a nőtől való, felszín alatti félelem (ti. hogy a nő elnyelheti az embert) mozgatja azokat a férfiakat és nőket, akik uralkodni akarnak másokon: az uralkodás révén szabadulnak meg attól a félelemtől, hogy egy nő fog uralkodni rajtuk. A gyermeki fejlődés során ez a folyamat oda vezet, hogy a gyerek idealizálni fogja apját, akitől fél, hiszen az erőszakkal nyomja el az anyát. A gyerek így szabadítja meg magát az anyától való félelmétől, s egyidejűleg az apa terrorjától.

Az eredmény: a gyermek azonosul az agresszorral, az apával, illetve továbbadja annak erőszakosságát, valamint a nőt elnyomó és megvető viselkedését.

Az iszlám terroristák esetében ezt világosan fel lehet ismerni, saját pusztító erőink esetében azonban csak homályosan tudjuk látni ezt a folyamatot. A terroristák annak a nőgyűlölő fundamentalista rendszernek a termékei, amely kettéhasítja a családot, és nem engedi meg, hogy a férfiak és a nők egyenjogúan, barátságban éljenek egymással: „Társadalmunkban nem léteznek baráti kapcsolatok férfiak és nők között”, írja Mona Al-Munajjed a *Women in Saudi Arabia Tuday*-ben.

De a nyugati társadalmakban is ilyesmi megy végbe, csak leplezettebben, s így kevésbé világosan lehet felismerni, kik az áldozatok, és kik a tettesek. Nálunk is félnek egymástól a férfiak és a nők. Ez a félelem azonban rejtett, és nem érzékeljük félelemként, hanem azt hisszük, hogy az ideális partnert keressük, és ezért sosem vagyunk elégedettek azzal, aki éppen a partnerünk. A félelem által meghatározott kapcsolatok ezért kölcsönös rosszakaratot váltanak ki, egymás kölcsönös becsapását és tönkretételét eredményezik. A gyermekek itt is ugyanazt a mintát látják, hiszen itt is a

félelem, a megvetés és a gyűlölet jellemzi a szülők viszonyát. Csupán az a különbség, hogy mi „civilizáltabbak” vagyunk, és kevésbé nyíltan mutatjuk ki reakcióinkat a bántásokra és sértésekre.

Így aztán párhuzamosságot lehet megfigyelni Oszama bin Laden és George W. Bush történetében. Bush apját, a korábbi elnököt, George H. Busht gyakran verte bőrszíjjal az apja. Ahogyan öccse, Prescott leírta, George H. Bush halálosan félt az apjától. Amikor az Öböl-háborút folytatta, ő is arról beszélt, hogy az amerikaiaknak „védekezniük kell a gonosszal szemben”, akárcsak fia, George W. Bush, aki szeptember 11-e után „a gonosz tengelyét” emlegette.

Az idősebb Bush is rendszeresen megfenyítette fiát, és így adta tovább, amit gyerekként maga is átélt. A pszichoanalitikus DeMause, a *Psycho Hystorie* c. folyóirat alapítója arról is beszámolt, hogy az ifjabb Bush és anyja között olyan kapcsolat volt, amelyben a fiút „szolgáló szabadítóvá” tették. Amikor meghalt a kishúga, és anyja depresszióba esett, neki, a hároméves gyereknek jutott a feladat, hogy jókedvre derítse anyját, és így biztosítsa, hogy lelkileg talpon tudjon maradni. Pontosan így fest az a viszony, amely korán marionettfigurákká teszi a gyerekeket, megfosztja őket attól, hogy létük saját jogon kapjon igazolást, és beléjük veri az önmaguk és a világ iránti megvetést. Itt ered a forrása az olyan emberek viselkedésének, akik aztán az élettel folytatott játékukkal mindenkit pusztulásba kergetnek.

Az ilyen önjelölt hősöknek szükségük van a gyalogságra, amely tettekre váltja eszméiket és pusztító ösztöneiket, amelyekre építenek. A történelemnek az a tragédiája, hogy a hősök és az istenek mások által élik ki destruktivitásukat – és erre ténylegesen képesek is, mivel a gyalogság, tehát mi együtt működünk velük, mert a születésünktől kezdve ránk rótt engedelmesség foglyaiként elnyomóinkat hősökké és istenekké tesszük, és nem látjuk, mik is ők valójában. Az igazság felismerésére annyira rátelepszik a félelem, hogy azokra támadunk, akik szembesítenek vele minket. Az igazság mélységesen fenyeget minket, mert belső összefüggésrendszerünk hazugságra épül. Az igazság helyett olyan „megváltókra” van szükségünk, akik leveszik rólunk szorongásaink és értéktelenségünk érzésének terhét. Azok az emberek, akiknek nincs valódi azonosságtudatuk, mivel az engedelmesség lehetetlenné tette annak kialakulását, csak így érzik teljesnek és sértetlennek magukat.

Szimbolikus nagyságot hirdető látványosságok megrendezésével a vezetők mindig is céljaik kiszolgálójává tették a kirekesztetteket és megalázottakat. A nácik tömegrendezvényei egy legyengített, elnyomott önbecsülés illuzórikus feltámasztását szolgálták. A terrortámadásoknak ugyanez a feladatuk. Ha anyák büszkék arra, hogy fiaik a levegőbe röpítették, vagy fogják röpíteni magukat, akkor ez a téboly csak a nők elnyomott és megalázott önbecsülésének eredménye lehet. Egy adott kultúra struktúrái hozzák létre ezt a patológiát. Társadalmaink tulajdonképpeni betegségének itt van az eredete.

Ezzel kapcsolatban még valamit el kell mondani. A gazdagok és a szegények között tátongó szakadék még sosem volt olyan nagy a történelem folyamán, mint ma. A szegények objektív megkárosításához azonban még valami társul: Ma mindenkibe beleoltják azt az érzést, hogy saját hibájából birtokol kevesebbet, hogy a szegénység erkölcstelen dolog, mivel csak a vagyon teszi jelentőssé az embert, és csak a vagyontól érezhetjük értékesnek magunkat. Bizonyos edzőcipőkért vagy karórákért még gyilkolnak is, mivel azok birtoklása státust ad az embernek. Orhan Parmuk török író azt mondja: „Azt mondhatnánk, hogy a jólétben élő országok gazdagsága az ő dolguk, és nem befolyásolja a szegény országok dolgait. De a történelem során még soha nem irányították olyan nyomatékosan a szegények figyelmét a gazdagok életére, mint manapság a televízió és a hollywoodi filmek révén. Azt is lehetne mondani, hogy a királyok életéről szóló történetek a szegények szórakozása. De sokkal rosszabb a helyzet, mert a nyugati világ gazdagjai és hatalmasai oly mértékben tüntetik fel magukat egyedül értelmes és rendes embereknek, mint soha korábban.”

Ez azt jelenti, hogy a szegény országokban mindenki érzi, milyen jelentéktelen ő, és milyen jelentéktelen a részesedése ebben a gazdagságban. Ezek az emberek tudják, hogy sokkal rosszabb körülmények között élnek, mint a jómódúak. Egyidejűleg magukévá tették a Nyugat ideológiáját, és ezért saját bűnüknek érzik a szegénységet, s azt hiszik, hogy saját ostobaságukkal és elégtelenségükkel idézték elő. A gazdagoknak sejtelmük sincs annak a megaláztatásnak és elnyomásnak a mértékéről, amit világunk legtöbb embere átél. Ezek az érzések vezetnek oda, hogy számos megalázott ember elveszíti a közösségi szellem iránti érzékét, és hagyja, hogy terroristák, fundamentalisták és nacionalisták hálójába essék. Itt az ideje, hogy a Nyugat elkezdje felfogni, mi játszódik le azokban az emberekben, akik úgy érzik, világunk kirekeszti őket, és akiket világunk ténylegesen ki is rekeszt. Messze ezek az emberek vannak többségben. Mozgatójuk a teljes erőtlenség és tehetetlenség, ami viszont megaláztatásukból és annak lehetetlenségéből ered, hogy érvényt szerezzenek saját hangjuknak.

Ennek ellenére nem válik mindenki terroristává, mint ahogy nálunk sem akar mindenki háborút kirobbantani vagy szélsőjobboldalivá válni. A gazdag társadalmak is szállást adnak a gyűlöletnek, ezekben is megaláznak, lealacsonyítanak és kirekesztenek egész népcsoportokat; a vezetők itt is kihasználják saját céljaikra a nacionalista viselkedés keltette gyűlöletet és az ellenségképek kialakulását.

A gyűlölet és az erőszak mindig annak a megaláztatásnak az eredménye, amelyet valaki már saját gyerekkorában átélt. Azok, akik gyerekként szeretetet és törődést tapasztaltak, nem válnak a pusztításnak elkötelezett merénylőkké. Már idézett cikkében Orhan Parmuk megemlít egy szegény, öreg isztambuli férfit, aki dühében először mentegette a szeptember 11-i eseményeket – dühében, amely a megkárosítottság érzéséből fakadt. Amikor azonban ez a férfi felismerte a vérfürdő félelmetes méreteit, elszégyellte magát első reakciója miatt, és sajnálkozott. Hogy a gyűlölet ténylegesen destruktivitássá fajul-e, éppen azon múlik, empatikus képességeink mennyire teszik lehetővé az emberi közösség átélését. Kultúránkban valósággal tenyésztjük a szeretetlenséget, s aztán nem értjük, hogyan hozzuk létre a terrorizmust, vagy nem tudjuk, akadályozhatnánk meg.

A „gazdagok” nem kevésbé áldozatai szocializációjuknak, mint a „szegények”. Ezeket is, azokat is megalázták gyermekkorukban, elvágták őket a szeretet és melegség iránti igényüktől, és engedelmessé tették őket a tekintély iránt, ami oda vezet, hogy azok elismerését keresik, akik meggyalázzák őket. Az ember ily módon megöli azt a legsajátabb önmagát, aki lehetett volna. Bob Kerrey, egy vietnami hős, akit Nixon a legmagasabb katonai érdemrenddel tüntetett ki, s aki Nebraska kormányzója és szenátora volt, most pedig a New York-i New School University elnöke, Amikor fiatal voltam címmel írta meg önéletrajzát. Ez egy olyan gyerek története, aki egy tipikus amerikai középosztálybeli családban nőtt fel, amelyben arra nevelték, hogy csak

azt érezze, amit megkívánnak tőle, és amelyben az volt a lényeg, hogy az ember sikeres legyen, és mindent helyesen csináljon. Saját érzései számára nem volt hely.

E családban elfojtották a sajátos tulajdonságokat, így aztán nem csoda, hogy Kerrey-ből derék katona lett, aki arra törekedett, hogy elfogadják, megfeleljen az előírásoknak, és ne legyenek igazi érzései. A nőkhöz fűződő kapcsolatában sem alakított ki mély szenvedélyt. Vietnamban ugyanúgy gyilkolt, mint sok más katona, látszólag anélkül, hogy gyűlöletet érzett volna: csupán parancsok józan teljesítéséről volt szó. Csak amikor hónapokig feküdt szétroncsolt lábbal egy klinikán, és nem tudta többé letagadni a fájdalmat és a magányt, akkor vált világossá számára, hogy a vagyonnak és az elismerésnek szentelt életéből hiányzott minden elevenség. Felismerte, hogy csak akkor szabadulhat meg, ha rabszolgaságként leplezi le azt a félelmét, hogy elveszítheti vagyonát.

Valamennyien áldozatai vagyunk annak a társadalmi feltételekből összeálló folyamatnak, amely lehetetlenné teszi a szeretetet, mivel csalódásokkal, árulásokkal és mélységes sérülésekkel terheli meg azt. A probléma viszont az, hogy a világ elnyomottai az elnyomó képét ama szabadítóként tették magukévá, aki részt ad nekik hatalmából, és megszabadítja őket értéktelenségüktől. Ezért félnek sokan a szabadságtól, és válnak önként rabszolgává. A szabadság azt jelentené, hogy kiűzik magukból ezeket a képeket, és saját felelősségük vállalásával helyettesítik azokat, amint oly hatásosan ábrázolja ezt Az elnyomottak pedagógiája c. könyvében Paulo Freire.

És mi a helyzet a hősökkel és az istenekkel? Mivel az az érzésük, hogy ők „erősek”, mindig képzelődésszerű – mert abból ered, hogy anyjuk megtévesztő módon csodálta őket, és ebből következően romboló hatású kapcsolatba kerültek apjukkal –, csak *hamis* istenek és hősök lehetnek. Központi ügyük, hogy hatalmat szerezzenek. Az ilyen emberek számára mások kínzása csak eszköz, amellyel kényszerítik azokat. Azt mutatják meg vele, hogy saját fájdalmukkal csak úgy tudnak bánni, hogy továbbadják másoknak. Ezek az emberek nem tudnak elképzelni olyan realitást, amelyet *nem* a hatalom határoz meg. Mások megalázása és lealacsonyítása életük tulajdonképpeni tartalma. Ez éppúgy megmutatkozik Oszama bin Laden, mint Szaddám Huszszein, vagy idősebb és ifjabb George Bush esetében. Valamennyiüknek az a problémája, hogy anyjuk a szeretet *tárgyaként* használta ki őket, és így a nagyság és fontosság teljesen irreális érzése töltötte el őket.

A világpolitika színpadának veszélyes fejleményeit ráadásul támogatta és támogatja a Szovjetunió kommunista rendszerének összeomlása. A maximális profit értékébe vetett hit azóta szinte megszentelt vonásokat öltött, s ezzel együtt elvetik mindannak történetét és hagyományát, ami emberi. Tény, hogy a szegénység egész különlegesen érinti az USÁ-t, amely ennek a vallásnak az eszményképét sugározza szét. Az amerikaiaknak több mint 20%-a szegény, miközben a szegények száma Európában 8% körül van. Az USÁ-ban 60%-kal több gyerek hal meg első életéve betöltése előtt, mint Franciaországban vagy Németországban.

Mit jelent ez az olyan amerikaiak számára, akiket becsvágyuk arra ösztönöz, hogy „az Egyesült Államok nemzetbiztonsági stratégiájaként” olyan külpolitikát hirdessenek meg, amely katonai világuralomra törekszik, és fenntartja magának más államok megtámadásának jogát? Miben különbözik ez a fajta államterrorizmus a terrorista csoportoktól? Nem logikus következmény-e a terrorizmus mindazon „realizmusnak”, amelyet újból és újból prédikálnak olyan nyugati ideológusok, mint Lord Acton, George Kennan vagy Henry Kissinger? Szerintük a nemzeteknek nincsenek állandó barátaik, sem állandó ellenségeik, csak állandó érdekeik vannak. Ha egy ellenség csak azért válik baráttá, mert valamelyik ellenségünk ellensége, akkor a demokráciára és emberi méltóságra való törekvés csak terhes lehet, hiszen akadálya „állandó érdekeinknek”.

Vegyük hát szemügyre azoknak a valódi érdekeit, akik a hősök és istenek szerepében tetszelegnek! Oszama bin Laden milliomos, George W. Bush is jómódú üzletember, aki már 1988-ban, amikor apja Ronald Reagan elnök helyettese volt, megpróbált saját cége számára gázvezeték-építési szerződést szerezni Argentínában.

De miért van szükségünk ilyen hamis istenekre? Miért van az, hogy népességünk nagy része nyilvánvalóan nem képes nélkülük élni? Nem csupán arra neveltek minket, hogy tekintélyektől várjunk választ kérdéseinkre, hanem hogy a tekintélyek révén megmenekülünk annak felelősségétől, hogy magunk döntsünk. Meglehet ugyanis, hogy ha magunk döntünk, akkor bűnösnek találnak minket. „Azt tettem, amit parancsoltak nekem” – ez nem csupán a nürnbergi per vádlottjainak kifogása volt. Ily módon folyton „kötelességteljesítésről” szavalnak, amikor valójában engedelmességről van szó.

Másfelől azért van szükségünk a hamis istenekre, mert gyermekkorunk egy imázst vésett belénk, nem pedig a valóságot – legalábbis a népesség felébe, ahogyan számos tanulmány kimutatta. Megtanultuk, hogy az erő és a nagyság pózát valóságként fogadjuk el. Ez megfelel annak a propagandának, amelyre a szülők önmagukat illetően megtanítják gyermekeiket, és amelyet azoknak igazságként kell elfogadniuk, hogy fenntarthassák szüleikhez fűződő, életfontosságú kötődésüket. Innen ered az, hogy keressük a hamis isteneket és hősöket, olyan embereket, akik a leginkább sugározzák az erő pózát, az öntetszelgő felháborodást és az akaraterőt. Azt reméljük tőlük, hogy megszabadítanak minket attól a rossz érzéstől, amit mindenki érez, aki nem tehette létének magvává mindazt, amit saját maga érzékelt.

Azért van szükségünk a hamis istenekre, mert nincs saját személyiségünk. Ha gyermekként arra kényszerítettek minket, hogy tagadjuk le szüleink gyengeségeit, mivel ez az igazság egzisztenciális veszélyt jelentett számunkra, akkor egész életünk során keresni fogjuk az erő pózát, hogy megszabaduljunk attól a képtelenségtől, hogy nincs saját személyiségünk. Ez persze nem jelenti azt, hogy akik ennek a fejleménynek a foglyai, azok nem szállhatnak szembe saját szüleikkel. A nemzetiszocializmus idején vagy Sztálin kommunista rendszerében egyenesen dicsőségnek számított, ha a gyerekek besúgták szüleiket. A döntő mozzanat az erő és az elszántság imázsának bevésődése. Mihelyt feltűnik egy új „isten”, aki még hihetőbben játssza ezt a szerepet, megkérdőjeleződik a „régi isten” iránti lojalitás.

A szülői pózra való beállítódás azt eredményezi, hogy az ilyen emberek sosem képesek valóságosan átélni áldozati mivoltukat, mivel a szülők nem tűrték a panaszt és a kudarcot. Egyik interjújában Richard Sennett szociológus azt mondta az amerikai gyereknevelésről, hogy a szülők úgy tesznek, mintha mindent a gyerekek javára tennének, holott mindig csak arról van szó, hogy „Te meg tudod tenni! Képes vagy rá!” – és sosincs szó arról, hogy a gyerek akarja-e. Ez a lelki módja annak, hogy a szülők a saját csapásukra tereljék a gyereket. Az erőszak eszköze itt nem a testi, hanem a lelki büntetés. A gyereket ráveszik arra, hogy a közös ügy árulójának érezze magát, ha nem működik együtt. A közösséghez

nem tartozás érzése ily módon traumává válik a gyermek és a felnőtt számára egyaránt. Ez tette vezetőinek kiszolgálójává Bob Kerrey-t, és vett rá egykor sok németet arra, hogy részt vegyen a náci rémtettekben.

Így teszik ellenségekké az olyan embereket, akik gyermekkoruk áldozatai. És az a tény, hogy a világ egyik fele, a gazdag, térdre kényszeríti a világ másik felét, a szegényt, elősegíti azt a hajlandóságot, hogy a másik emberben ellenséget lássunk, ne pedig társunkat a szenvedésben. Mivel a „civilizált” országok lakói gyakran oly messze távol állnak saját érzéseiktől, nem érzékelik a saját tetteik mögött megbúvó gyűlöletet. Csak a jobb- vagy baloldali radikálisokban ismerjük fel. Ezért háborúzunk, és tizedelünk meg népeket „objektív” indokok ürügyén.

Sok terrorista azonban privilegizált körökből származik. Számukra valami másról van szó, nevezetesen arról, hogy belső ürességüket gyilkolásra váltsák, aztán pedig ideológiailag és vallásilag felmagasztalják a gyilkolást.

Itt olyan szimbolikus cselekvés kezdődik, amelynek semmi köze sincs a valóság tényeihez. A World Trade Center és a Pentagon elleni támadás annak a jelképe, hogyan harcolnak valakik saját kisebbrendűségük tudata ellen azáltal, hogy lerombolják az ellenség nagyságának jelképeit, és bizonyítják így saját „erejüket”. Az ilyen akciók sok ember számára hoznak borzalmas halált, a fennálló hatalmi struktúrákon azonban mit sem változtatnak. Ezek akkor is fennmaradnak, ha az „elnyomott” támadóknak sikerül valahol a hatalmasok helyébe ülniük. Végső soron mindig csak azért döntik le a régi bálványokat, hogy újakat állítsanak helyettük. Amíg a lázadók nem űzik ki saját hatalmi törekvésüket saját bensejükből, addig – ahogyan Henry Miller mondta – mindig csak azért omlik le egy templom, hogy helyet adjon egy másiknak.

Oszama bin Laden playboy volt, aki – hogy „becsületességét” és férfiasságát bizonyítsa – Amerika-ellenes harcosként szerzett magának hirtelen személyes jelentőséget. Ahol „becsületről” és „férfiasságról” esik szó, ott a felszín alatt mindig gyűlölet rejlik mindazzal szemben, ami az életet szolgálja. Oszama bin Laden minden nyilvánosságra hozott nyilatkozatában megtalálható a becsület hangsúlyozása és a nőiség megvetése.

Ebből azt a végkövetkeztetést vonhatjuk le, hogy éppen azok harcolnak mások ellen, és teszik tönkre őket, akiket megfosztottak attól, ami valóban a sajátjuk volt, s azt valamely tekintély akaratával helyettesítették. Saját áldozati mivoltunkról szerzett tapasztalatunkat azonban nem szabad felismernünk, s ezért továbbadjuk azt oly módon, hogy saját áldozati létünk miatt másokat teszünk áldozattá. A becsület és a férfiasság nagyra tartása azon nyugszik, hogy lénye legmélyén az ember kételkedik saját értékében – ezért aztán örökösen bizonygatnia kell önmaga számára ennek az ellenkezőjét.

A férfias hűség és becsület nem csupán a nácik ismertetőjegye volt: Jellemző minden vallási fundamentalistára is, függetlenül attól, hogy a muszlim, a keresztény vagy a zsidó táborba tartozik-e az illető.

A gyűlöletnek elkötelezett emberek esetében az a döntő, hogy szocializációjuk során nem érintette meg őket a lét pozitívuma. Oly nagy bennük a gyűlölet, hogy ideológiák után kutatnak, amelyekkel racionalizálhatják ezt a gyűlöletet. A vallási ideológiák csak abban különböznek a politikaiaktól, hogy isteni küldetéstudatot oltanak be az emberekbe.

Milyen úton-módon lehetne megakadályozni ezt a pusztító körforgást? A magam részéről abban látom a megoldást, hogy visszaadjuk gyermekeinknek gyermekségüket. Támogatnunk kell kreativitásukat, már a bölcsőben, s aztán az óvodában is. Továbbá ki kell szabadítanunk az anyákat elszigeteltségükből. Ha megadjuk az anyáknak az esélyt, hogy beszéljenek helyzetükről és érzéseikről, akkor jobban tudatosodik majd bennük a férfiak által rájuk szabott szerepük miatti, érthető rosszkedvük, s ennek következtében gyermekeikkel való bánásmódjukban képesek lesznek vállalni valódi érzelmeiket.

A múltunkat is jobban kell tudatosítanunk. „Az embernek a hatalom elleni harca az emlékezet harca a feledés ellen”, írta Könyv a nevetésről és a feledésről c. művében Milan Kundera: „A múlt telve van élettel, a múlt arca felizgat, megharagít, megsért minket, s ezért vagy el akarjuk pusztítani, vagy át akarjuk festeni a múltat. Az emberek csak azért akarnak a jövő urai lenni, hogy megváltoztathassák a múltat.” Azért nem szabad áldozati mivoltunk történetét felismernünk, és azért nem is akarjuk felismerni, mivel az félelmet kelt bennünk. És ahelyett, hogy tanulnánk történelmünkből, úgy érezzük, hogy sértő ránk nézve, és a becsület, a hősiesség után futunk, önként hajtva nyakunkat hamis istenek jármába. Így tagadjuk meg közös múltunkat. Múlt nélkül azonban nincs szilárd talaj a lábunk alatt, nincs olyan összefüggésrendszer, amelynek alapján mozgósíthatnánk a létünk morális változatához szükséges energiát.

Az emlékezés létünk egész szerkezetébe ágyazódik bele, abba a lehetőségünkbe, hogy saját személyiséggel és saját történettel bíró, önálló személynek éljük meg – vagy éppen ne éljük meg magunkat. Ha azonban az emberek arra építik létezésüket, hogy másokon uralkodjanak és megalázzák őket, akkor meg kell hamisítaniuk közös múltunkat annak érdekében, hogy igazolhassák önmagukat. Az istenek és a hősök segítenek az effajta fikciók létrehozásában.

Civilizációnk valósággal tenyészti a sebezhetetlenség, a sérthetetlenség iránti igényt. Ha azonban az emberi létet az határozza meg, hogy helyzetünk elviselhetetlenségéből csak azáltal tudunk megmenekülni, hogy azonosulunk azokkal, akik elnyomják létünket, akkor máshová helyeződik annak az értelme, amivé az ember válhat. Akkor legyengült személyiségünk megmentőjévé egy olyan ideológia válik, amely kizárólag erősséget ígér. Itt rejlik a nacionalizmus és minden fundamentalizmus gyökere: mindkettő sikeresen támogatja azt az önbecsülést, amely félretolja a saját elégtelenségünk miatt érzett kínokat. Akkor az önazonosság már nem belső ügy, hanem a vélt erősség, a hegemónia és a tekintély kirakatba helyezett, jelképes ábrázolása.

Sören Kierkegaard dán filozófus ezért nyilvános korszakként jellemezte korunkat. Ezzel olyan egyedek társulását jelölte, akik alapjában véve gyengék, mivel nincs saját önazonosságuk, amiért is nincs saját etikai álláspontjuk sem, következésképpen valóságos közösséget sem alkothatnak. Az emberek ilyenkor fiktív, de veszélyes és pusztító egységekké zsugorodnak (illetve hagyják, hogy zsugorítsák őket). A veszélyes végeredmény a jobboldali, vagy baloldali, vagy vallási fundamentalisták fasizmusának tömegembere lesz, akinek legyengült személyisége rászorul a hősökre és istenekre.

A hamis istenek kultiválják az ellenségképeket. Az új, aktuális ellenségképek akadémiai szinten igazolt rendelkezésre bocsátásának példája az a vita, amely az ún. kultúrák harca (mint az eljövendő háborúk forgatókönyve) körül folyik. Ezt az elméletet elsőként 1993 nyarán mutatta be a Foreign Affaires folyóiratban, A kultúrák összeütközése c. írásában Samuel P. Huntigton. A politológus ezt írja: „Hipotézisem értelmében a konfliktusok alapvető oka ebben az új világban sem nem ideológiai, sem nem gazdagsági természetű. Az emberiség szétválasztója és a konfliktusok elsődleges forrása a kultúra... A jövő harcvonala a civilizációk harca lesz.” A nyugati külpolitikának tehát a jövőben már nem az ideológiai ellenségkép, hanem a kulturális ellenségkép szerint kell tájékozódnia. Ez a szemlélet rövid úton ellenséggé nyilvánít más kultúrákat, és arra szólítja fel a nyugati világot, hogy védelmezze meg racionalitását és felvilágosultságát. Ezáltal maga az ellenségkép válik ideológiává, amely elkendőzi és hozzáférhetetlené teszi forrásait.

A kultúra és az ideológia vélt ellentétének leple alatt hirtelen egy „magasabb” síkon találjuk magunkat: egy tiszta, a vér- és földmitológia „tisztasága” által hordozott, alapvető ős-erő síkján – lényegileg ugyanúgy, mint Hitlernek a megronthatatlan germán biológiáról szóló tézisében. Persze Hitler genetikai támadásának helyébe itt a kultúrafüggő másféleség lép, de mindkét gondolkodásmód egy ellenségképre esküszik azzal a céllal, hogy racionalizálja és igazolja az erőszakot.

Úgy tűnik, az emberek nem tanulnak a történelemből, ha egy olyan férfi, mint Huntigton, képes alapot szolgáltatni egy új ellenségkép megteremtéséhez, és képes ezt tudományos-történeti ismeretként feltüntetni. Mint minden ellenségkép esetében, itt is egy kísértet felidézéséről van szó annak érdekében, hogy mások ellen harcolhassanak, hiszen a gyűlölet effajta tárgya nélkül sokan nem képesek emelt fejjel járó embernek megélni magukat.

Az ellenség. Igen, ki is az ellenség?

Huntigton tagadja azt, ami minden emberben közös. Ugyanúgy, mint Hitler, csak ügyesebben, ő is gyárt egy ellenséget, egy kulturális elvontságot, hogy ne kelljen önmagával szembenéznie. Mi pedig engedünk ennek a csábításnak, mivel mi sem akarunk szembenézni magunkkal.

A Bush-adminisztráció taktikájához hozzátartozik, hogy olyan „jó-kontra-rossz világlátást” tálal az amerikaiaknak, amely azt az érzést táplálja beléjük őket, hogy ellenségek fogják körül őket. Természetesen mindenütt küzdeni kell a terror ellen, ahol emberek válnak áldozataivá – az USA-ban, Irakban, Oroszországban, Izraelben, Palesztinában, Indonéziában. A szélsőséges fundamentalistáktól és sovinisztáktól azonban nem lehet megoldást várni, inkább a nemzetközi emberjogi szervezeteket kell megerősíteni, és globálisan érvényes, humánus törvényeket kell érvényre juttatni.

Az igazi probléma a szegénység, valamint a világnépesség nagy részének kirekesztése és megalázása. Politikai vezetőink ezt nem csupán semmibe veszik, hanem nagyon is jól felismerik saját hatalmi- és profitérdekeiket, de elleplezik őket azzal, hogy vallási és más ideológiákat hoznak fel ürügyül. Ebben áll hamisságuk, és morális értékeink ellen elkövetett árulásuk.

A morál ott kezdődik, hogy tudatára ébredünk annak, mit követünk el önmagunk ellen hazugságainkkal és gaztetteinkkel. Ha azonban egy állam minden síkon a képmutatást, a hamisságot és a megtévesztést teszi létének alapelvévé, akkor azok fogják elsőként elismerni a tekintély e hamisságát, akiknek nincs semmilyen saját moráljuk. Arra fogják kihasználni ezt a helyzetet, hogy ledöntsék csupán külsődlegesen fenntartott lelkiismeretük korlátjait, és akadálytalanul kövessék gyűlöletük iránymutatását. A bűnözés növekedése ezért – akár a kisstílű csalóké, akár a látszólag tiszteletreméltó nagyiparosoké – ama vezetők erkölcstelenségének ismertetőjele, akik isteneknek és hősöknek játsszák meg magukat.

Ha egy olyan vezető, mint George W. Bush amerikai elnök, túlteszi magát országa és a nemzetközi közösség törvényein annak érdekében, hogy megszilárdítsa saját hatalmát, és eltussolja a maga (és kormánya) részvételét a vállalkozások bűnözői üzelmeiben (példa: Enron), akkor nincs mit csodálkozni azon, ha a világban már nem lehet megkülönböztetni az áldozatokat és a tetteseket. Kegyetlen, primitív, magukat minden kötelezettség alól felmentő magatartásukkal, amelyet „erősségként” tüntetnek fel, a hamis istenek kétségbeesést és önállósuló erőszakot váltanak ki. A tömegtájékoztató eszközök által közölt rémtettek forrása a nemzetek vezetőinek cinikus és kegyetlen viselkedése. Az a kétségbeesés, amelyet Putyin ébreszt Csecsenföldön, Bush pedig az egész világon, csak fokozza a terrort, ahelyett hogy legyőzné. Kurt Vonnegut amerikai író a Frankfurter Rundschaunak 2002 novemberében adott interjújában azt mondta Irakról és az USA-ról: „Teljesen nyilvánvalóan azon vagyunk, hogy megöljük bolygónkat.”

Egész nyilvánvaló, hogy erről van szó: A hamis istenek – akik újból és újból erősséget ígérnek nekünk, amikor ellenséggé tesznek egy gyengébbet, mivel az igazi ellenség félelmet kelt bennünk – pusztulásba taszítják az egész világot. Freud halálösztönről beszélt. Ezek az emberek azért keresik a halált, mert hallucinációk szerint az jelenti az életet. Aztán hozzábilincselnek minket egy olyan logikához, amely egyáltalán nem logikus, mivel az Irak elleni háború nem Oszama bin Laden terrorizmusának legyőzését szolgálja, hanem annak veszélyét idézi fel, hogy a nukleáris holokauszt hamujával borítják be a világot.

Forrás: Publik-Forum, 2004/6 *(Csekély rövidítéssel)*

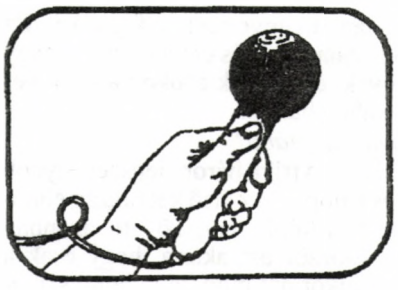

„Emberek az emberekért”

Interjú *Karlheinz Böhm* színésszel

Karlheinz Böhm *1928-ban született Darmstadtban; Thea Linhard szopránénekesnő és Karl Böhm karmester fiaként Németországban és Ausztriában nőtt fel. 1948-ban kezdődött színházi és filmes karrierje, később, főleg a hetvenes években élénken együtt működött Rainer Werner Fassbinder filmrendezővel. 1981-ben megnyert egy fogadást a „Fogadjunk, hogy...” c. tévéműsorban, s ez fordulatot hozott az életében: azóta munkálkodik az általa életre hívott „Emberek az emberekért” alapítványban, amely számos önsegélyező programot támogat Etiópiában. Az alapítványnak kereken 600 munkatársa van, közülük hét az európai. Számlaszámuk: Stadtsparkasse München, BLZ 70150000; Konto-Nr. 18180018.*

Böhm úr, sok százezren látják a világban lévő szegénységet, de nem akarnak tudni róla. Hogyan jutott Ön arra a döntésre, hogy harcolni fog ellene?

Az ötlet természetesen nem máról holnapra jött. Mindenesetre a szülői házban nem készítettek föl rá: Apám híres karmester és művész volt, és arra tanított engem, hogy egy művésznek semmi dolga ne legyen a politikával. Felfogását befolyásolta a művészet helyzete a hitleri Németországban. Így aztán a mi házunkban nem is esett szó politikáról. 1968-ban azonban először, s ráadásul olyan súlyosan találkoztam a politikával, hogy már nem tudtam követni apám alapelvét. Éppen ebben az időben tiltakozott az utcákon az a generáció, amely gazdag emberek gyerekeiből állt. Feltettem a kérdést, miért teszik ezt. Akkoriban sokat ültem művészkocsmákban. Az ottani beszélgetések igencsak elgondolkodóvá tettek. Negyvenéves koromban kezdődött bennem az a gondolkodási folyamat, amely gyökeresen megváltoztatta az életemet. Egyre alternatívabb területre sodródtam – nem utolsósorban Rainer Werner Fassbindernek köszönhetően, akit 1971-ben ismertem meg Münchenben, és aki korának egyik legforradalmibb rendezője volt. Valamikor világossá vált számomra, hogy a háború után az emberek sem etikailag, sem morálisan nem néztek szembe a nemzetiszocializmus bűntényével, hanem az Erhardt-féle gazdasági csoda következett: Az emberek gazdagságba burkolóztak, új házakat építettek, és a luxus minden formájával kényeztették magukat. Ez tűnt föl ennek a tiltakozó generációnak, ez volt forradalmuk oka.

A 68-as mozgalomba nyúlnak az Ön későbbi, Afrika iránti érdeklődésének gyökerei?

Igen, a szó legtágabb értelmében ezt lehet mondani. De 47 évesnek kellett lennem, hogy először lássam ezt a földrészt. Akkoriban egy színházi orvos Kenyába küldött súlyos hörghurutom miatt. Olcsó turistaszállodában laktam, s ott találkoztam egy igen rendes kenyai pincérrel. Szerettem volna megtudni, hol lakik. Nevetni kezdett, és megkérdezte, valóban tudni akarom-e. A következő napon a szálloda bejáratánál találkoztunk, és kerékpárral a trópusi erdőbe hajtottunk. Aztán ott álltam egy afrikai falu előtt, és egyszerűen magamon kívül voltam, hiszen az iskolában vagy az egyetemen legfeljebb történetileg említik meg a gyarmatosítást, de hogy ténylegesen mit váltott ki – nevezetesen egy egész földrész bármely vonatkozású önálló fejlődésének totális elnyomását –, arról keveset tudhattunk meg. Szörnyen sokkolt és megérintett, amit láttam – mindenekelőtt a szegénység. Ez a nap váltotta ki későbbi elköteleződésemet. Rettenetes dühöt éreztem, s döntően ez motivált, hogy elindítsam az „Emberek az emberekért” alapítvány munkáját.

Dühében lépett ki később az egyházból is?

Igen, dühömben – és tiltakozásul egy olyan pápa ellen, aki hevesen küzd a fogamzásgátlás ellen. Ez az üzenet éppen Afrika számára végzetes! Ha ma megkérdez, milyen vallású vagyok, semmi mást nem felelek, csak ezt: Nézze meg a munkámat, és tudni fogja!

Önnek a munkája a vallása?

Ez megintcsak túl fennhéjázóan cseng számomra. Engedje meg, hogy így mondjam: Abszolút realista módon gondolkodom a társadalomról és az életről. És nem akarom, hogy bármi közöm is legyen azokhoz az elnyomó mechanizmusokhoz, amelyek világszerte jellemzik a vallásokat. Munkáról beszélek, de mindenestül benne vagyok, úgyszólván szőröstül-bőröstül. Ha Ön ezt vallásos dolognak nevezi – kérem!

Aki hallja a munkájáról beszélni Önt, annak az a benyomása támad, hogy Önt nem csupán a düh és a tiltakozás hajtja, hanem a szeretet is. Afrika révén új viszonyba került embertársaival?

Igen. Etiópiában, ahonnan a feleségem származik, végtelenül sokat tanultam e tekintetben. Talán azért volt ez lehetséges számomra, mivel egyszerűen közeledtem az emberekhez, és megkérdeztem őket, mire van szükségük. A világ legjobb nyelvét beszéltem: Mosolyogtam, és kitártam a karjaimat. Sajnos, nálunk veszendőbe ment ez a kommunikációs forma.

Mi tetszett meg Önnek az etiópiai társadalomban – mondjuk az osztrákhoz viszonyítva?

Kezdjük azzal, amit a „család” jelent még ott. Amikor a feleségem először járt velem Svájcban, egyik barátunkhoz autóztunk Sankt Gallenbe. Egy kisvároson hajtottunk keresztül, amikor feleségem észrevett egy óriási építkezést. Mondtam neki, ez egy öregek otthona lesz. Erre azt mondja: „Micsoda?” Megismételtem. Megkérdezte, kik fognak élni benne. Elmondtam, hogy öregedő emberek fogják ott eltölteni életük alkonyát. Mire azt kérdezte, hogy bolondot akarok-e csinálni belőle. Csak nem akarom azt állítani, hogy vannak olyan öregedő emberek, akik nem a családjuk körében öregszenek meg, míg aztán egy napon elmennek? Valósággal dühöngeni kezdett! Egy etióp családban ugyanis elképzelhetetlen, hogy valaki ne családi körben öregedjék meg. És én? Ismét csak Etiópiában tanultam meg először, mit jelent a család. Azt, ahogyan ott együtt élnek az emberek a családban, ismét megtanulhatnánk, és meg is kellene tanulnunk.

Így tanulta meg ismét jobban becsülni a saját családját?

Igen, a sok közül ez az egyik oka annak, miért vagyok olyan boldog, hogy rátaláltam a feleségemre. Ő az az ember, akit egész életemben kerestem, és csak olyan későn találtam meg... Amikor feleségem kezdeményezésére

minden gráci családtagunk eljött hozzánk, kiderült, hogyan sokan közülük nem is ismerik egymást. Úgy vélem, a gráci család még ma is nagyon hálás azért, hogy egyszer csak megint létrejött a kapcsolat. Másfelől pedig teljesen elfogadott engem az etiópiai családom. Tőlük a munkám szempontjából is leírhatatlanul sokat tanultam az etiópiai hagyományokról és szemléletmódról.

Gyermekkorában Önt valószínűleg eléggé magára hagyták, mivel mindkét szülőjét igen lefoglalta zenei tevékenysége.

Igen, ez volt életem egyik legnagyobb problémája. Szüleimnek viszonylag kevés idejük volt rám. De anyai nagyanyám olyan volt, mintha anyám lett volna. Feleségem, aki egy 55 tagból álló etiópiai nagycsaládból származik, szintén nagyanyjánál nőtt fel. Különösen is kedveltem ezt az asszonyt. Olykor úgy tűnt számomra, mintha az a nagyanyám született volna újra benne, akit anyámként szerettem, és akivel haláláig szoros kapcsolatban álltam.

Tulajdonképpen etiópiainak érzi már magát? Hol van az Ön hazája?

Az etióp félnomádoknak azt mondtam: „Olyan nomád vagyok, mint ti. Ha alaposan végignézek az életemen, akkor azt látom, hogy lényegesen többet voltam nomád, mint bármelyikőtök!" Mert nézze csak! Már apám munkája révén is Németország legkülönbözőbb városaiban laktam. És hogy a háborúban ne hívjanak be, Kufsteinbe mentem gimnáziumba, majd egy svájci internátusba. Csak 1945 decemberében tértem vissza szülővárosomba, Grácba. Ott érettségiztem, majd az egyetemre mentem. Majd következtek bécsi színészi tanulmányaim, utána pedig bécsi és müncheni működésem. Negyvennyolc film készítése közben az egész világot bejártam, Németországban pedig minden nagyobb város színpadán álltam. Úgy vélem, pontos leírás rólam, ha nomádnak nevezem magam! Ezért tekintem családomnak az etiópiai félnomádokat. Első hazámat tulajdonképpen Etiópiában, az Erer-völgyben találtam meg. 53 évesen jutottam el oda először, és az „Emberek az emberekért" első programja révén megtaláltam életem értelmét.

Van második hazája is?

Igen, erre véletlenül találtam rá a feleségem által. Ő marhatenyésztési szakértő, és mezőgazdasági tanulmányokat folytatott, aztán részt vett az egyik programunkban, s akkor ismertem meg. Ez 17 évvel ezelőtt történt. Tizenkét éve vagyunk házasok, és két gyermekünk van. Amikor megkérdeztem tőle, hol nőjenek fel a gyermekeink, azt mondta: Ausztriában. Végigutaztam vele az ország minden tartományát, végül Salzburgban kötöttünk ki, s ő azt mondta, ott szívesen letelepedne. Így lettem ismét osztrák a feleségem által. Ő oly módon kapcsolódott bele szervesen az itteni életbe, hogy azt alig lehet elképzelni: például tagja az egyik népviseleti egyesületnek, és alapító tagja egy asszonyklubnak, továbbá szociális programokban vesz részt. Az első naptól fogva nagyobb osztrák, mint én valaha is voltam *(nevet)*! Nekem most két állampolgárságom van, nevezetesen Etiópia díszpolgára vagyok, és élvezem az ottani állampolgárok összes jogait, de ugyanakkor osztrák állampolgár is vagyok. Osztrák vagyok Etiópiában. Ez a válaszom a kérdésére.

Mindez akkor kezdődött, amikor Frank Elsner meghívta Önt „Fogadjunk, hogy..." című show-műsorába...

Ez 1981. május 16-án volt. Úgy gondoltam, megszólíthatnám azt a közönséget, amelynek az ötvenes és hatvanas években örömöt szerezhettem a filmjeimmel. Abban fogadtam, hogy még minden harmadik néző sem ad nekem egy márkát, hét schillinget vagy egy svájci frankot, hogy a szegény országok lakóit támogathassam. Tizennyolc millió nézője volt akkoriban a műsornak, hatmillió márkának kellett volna tehát összejönnie. Mivel „csak" 1,2 millió jött össze, toronymagasan megnyertem a fogadást. Ez azonban közömbös volt számomra, és elhatároztam, hogy a Szahel-övezetbe megyek, és segítek azokon a gyerekeken, akik ott évről-évre éhen halnak.

Hogyan jutott el éppen Etiópiába?

Azt mondták nekem, hogy Afrika három legszegényebb országa Csád, Szudán és Etiópia. Az első két ország elutasította segélyajánlatomat, Etiópia nagykövete azonban szívélyesen meghívott. Először azt akarta, hogy csak a csekket küldjem el, de amikor azt mondtam, hogy szívesen tennék magam is valamit, beleegyezett. Az adás után fél évvel odarepültem. Néhány nappal később – hála a rendkívül elkötelezett német nagykövetnek, Rüdiger von Pachelbelnek – találkozhattam az akkori etióp külügyminiszterrel. Eleve tisztázni akartam, hogy nem kívánok feltételt szabni az etiópiaiaknak, kivéve azt, hogy ők ne szabjanak nekem feltételeket. Azt mondtam, gazdaságilag, politikailag, kulturálisan és vallásilag teljesen függetlenek vagyunk – s ez mind a mai napig kitűnően működik. Néhány hónappal ezelőtt az etióp államelnök az ország díszpolgárságával ajándékozott meg. Ez nem az én személyem dicsérete, hanem annak az elismerése, amit az „Emberek az emberekért" alapítvánnyal 22 év óta csinálunk ebben az országban. Azoknak az embereknek az elismerése is, akik oly nagy bizalmat tanúsítanak irántam Németországban, Ausztriában és Svájcban. Eddig több mint 220 millió euró jött össze. Ezzel már sok mindent meg lehetett mozgatni.

Ön nagy színházi és filmes karriert futott be. Játszott-e még egyáltalán azután, hogy 1981-ben elindította afrikai programját?

Az „Emberek az emberekért" elindulása után még két évig színészkedtem. Utána sem tettem mást, csupán levetettem maszkjaimat és kosztümjeimet, hiszen továbbra is ott maradtam a színpadon és a kamera előtt. Ha ma megkérdez, mi a foglalkozásom, azt mondom: színész vagyok. A szerepemet játszom tovább. Csak éppen Karlheinz Böhmként. Noha az emberek ezt kissé tévesen értelmezik olykor. Valamennyien emberek vagyunk és színházat játszunk – függetlenül attól, hogy ezt bevalljuk-e, vagy sem. Tanult mesterségem révén megpróbálom rávenni az embereket arra, hogy ajándékozzanak meg a bizalmukkal – hogy tovább dolgozhassam az „Emberek az emberekért" ügyeiért. Mikor változtattam tehát foglalkozást?

Akadályozták-e Önt „régi-új" foglalkozásában?

Nem, vagy legalábbis nem nagyon. A huszonkét év alatt csak egy olyan mozzanat volt, amikor teljes kétségbeesésemben abba akartam hagyni a munkát: Egy terepjárónk három munkatársunkkal, négy parasztttal és három felkapaszkodott fiúval taposóaknára futott. A kocsi felrobbant, és mind a tízen meghaltak. Néhány órán át azt fontolgattam, hogy nem folytatom munkámat. Végül úgy gondoltam, ezzel megbüntethetném rosszakaróimat. Boldog vagyok, hogy aztán mégis a munka folytatása mellett döntöttem.

Ha még egyszer húszéves lehetne, mindent úgy csinálna-e, ahogy életében csinálta?

Ez a kérdés olyan idealista elképzelést foglal magában, amelynek semmi köze sincs az én realista gondolkodásmódomhoz: Mindent vállalnom kell, amit megéltem! Egyetlen másodpercet sem bánok meg, de ez nem jelenti azt, hogy ma nem nézem igen kritikusan ennek az életnek végtelenül sok mozzanatát. De már semmit sem tudok kijavítani. Az az ember, akit ma maga előtt lát, 75 év életév eredménye. Olyan éveké, amelyeket mindenesetül vállalok. És megpróbálom folytatni az életemet – olyan jól, ahogy csak tudom, és addig, amíg csak tudom.

Antje Bultmann

Forrás: Publik-Forum, 2004/3

Gyémántok, vér és konszernek

Kongó kifosztása – például a mobiltelefonok érdekében

Már több mint három millió ember életébe került. Tudniillik az *Első Afrikai Világháború*, ahogyan a bennszülöttek nevezik. Senki sem számolja a megcsonkítottakat, a mészárlásokat és a tömegsírokat. Még a fővárosban, Kinshasában, ezer kilométer távolságban is érezhetőek a hatások: a város tele van menekültekkel, akik rokonaiknál keresnek menedéket. A következmények: túlnépesedés, éhezés, prostitúció. 1998 óta hat idegen hatalom – Ruanda, Burundi, Uganda, Zimbabve, Angola és Namíbia – s a kongói hadsereg maradványai folytatnak háborút, s a legkülönfélébb banditák avatkoznak bele erőteljesen. 2002 júliusában aláírtak ugyan egy nemzetközi békeszerződést, de nem lett béke. Miért? Természetesen szerepet játszanak a törzsi viszályok, az USA-ból, Európából, Oroszországból és Kínából származó modern fegyverek nélkül azonban csak regionális jelentőségűek maradnának. S a háttérben nagyhatalmú szereplők vesznek részt a játékban: olyan gyarmatosító hatalmak, mint az USA, Franciaország, Anglia, de a nemzetközi konszernek is. Mindenekelőtt Kongó kincseiért harcolnak.

Miközben az emberek a legszegényebbek közé számítanak az egész világon – a várható élettartam 46 év –, az ország mérhetetlenül gazdag: van itt réz, szén, ezüst, cink, ón, kadmium, rádium, urán, kobalt, koltán, arany, gyémánt és feltehetően kőolaj is. Olyan nyersanyagok, amelyek felébresztik a nyugati ipari konszernek sóvárgását, s amelyeket gyermek- és kényszermunka bevetésével ejtenek zsákmányul. Egy 2002. októberi ENSZ-vizsgálóbizottsági jelentés – amelyet egy szakértői csoport készített el – néven nevezi a fosztogatókat: 85 céget és 54 magánszemélyt. Az illegális kizsákmányolás átmenetileg alábbhagyott, a konszernek és azok kormányai azonban a kulisszák mögött tekintélyes nyomást gyakoroltak az ENSZ-re annak érdekében, hogy tisztára mossák őket. A vizsgálóbizottság 2003. október 30-án mutatta be jelentését. Ennek 12 oldala azonban olyan robbanásveszélyes, hogy az ENSZ titkosnak minősítette, és csak a Biztonsági Tanácsnak hozta tudomására. Az pedig – „hogy ne veszélyeztesse a kongói békefolyamatot” – nem mert intézkedéseket hozni, hanem köszönetet mondott a szakértőknek, és véget vetett munkájuknak.

Kik a háttérben álló figurák? Miben érdekeltek? Íme, néhány példa.

A *koltán* két rendkívül ritka fém, a kolumbium és a tantál keveréke. Mobiltelefonokhoz, videókészülékekhez és az űrutazáshoz van szükség rá. Nagyobb mennyiségben csak Kivuban, a Ruandával és Ugandával szomszédos régióban fordul elő. A gátlástalan, Anglia által támogatott diktátor, *Paul Kagame* Ruandája átmenetileg illegális koltán-eladásból fedezte katonai költségvetésének 80%-át. Amikor Ruanda és Uganda hadseregének vissza kellett vonulnia Kongó keleti részéből, a katonák levetették egyenruhájukat, és „magánúton” folytatták a koltán-csempészetet.

A *germánium*ra az üvegszálas kábelekhez és a távközlési műholdakhoz van szükség. Ennek a nagyon ritka fémnek mintegy 3000 tonnájához nevetséges áron jutott hozzá a belga fémbáró, *George Forrest*. Azt állította, hogy ez a mennyiség előzőleg finn-amerikai partnercégének, az OMC-nek a tulajdona volt. Forrest vállalkozásai Európában, a Közel-Keleten és Afrikában dolgoznak. Ő maga egyike a réz- és kobaltüzlet nagyjainak, Kongóban mindenütt benne van a keze a dologban, tiszteletbeli francia konzul Lumumbasiban, és gyakran utazik New Yorkba, ahol erőteljes nyomással győzi meg az ENSZ-et ártatlanságáról.

A *gyémánt* a másik igen praktikus dolog az arany mellett. E tekintetben nem lehet megkerülni a *De Beers* nevet. A világ gyémántkereskedelmének egyes számú cége természetesen nem engedheti meg magának, hogy közvetlenül bonyolódjék bele a piszkos kongói ügyletekbe. Így például a De Beers részt vett 2003 októberének végén annak a nemzetközi szerződésnek a lezárásán a dél-afrikai Sun Cityben, amely azon fáradozott, hogy világszerte átláthatóvá tegye a gyémántkereskedelmet, és eredetét igazoló papírral lásson el minden egyes követ. De léteznek olyan cégek, amelyekkel a De Beers együttműködik, s amelyek kevésbé ódzkodnak a csempészett gyémánt érintésétől. Ilyen cég vezetője *Benny Steinmetz*. Izraelben van a székhelye, Dél-Afrikában, az USA-ban és Belgiumban dolgozik, Kongóban és Angolában vásárol be – és barátja az Oppenheimer családnak, amely a De Beers céget birtokolja. Vagy vegyük a *KGK Diamonds* példáját. Ennek székhelye Antwerpen, s indiai kereskedők tulajdona – India pedig egyike azon országoknak, amelyek Sun Cityben megakadályozták az illegális gyémántkereskedelem szigorú ellenőrzését.

Különösen meghatározhatatlan figura *Dan Gertler*. Nagybátyját, Smuel Schnitzert, a Tel Aviv-i tőzsde alapítóját a csempészés minden gyanúja alól felmentették, noha Schnitzer magyarországi partnerét és képviselőjét rajtakapták orosz gyémántok csempészésén. Maga Gertler megkapta a régi elnöktől, Kabilától minden kongói gyémánt exportálásának kizárólagos jogát. Amerikai partnerével, Chaim Leibowitz-cel együtt ma az övé Bakwanga nagy gyémántbányája, amely Kongó exportbevételének háromnegyedéről gondoskodik. Chaim Leibowitz viszont a *Le Monde* beszámolója szerint adományokat gyűjtött a republikánus párt választási kampányához, s ma ő az összekötő az új kongói elnök, Joseph Kabila és a Bush-kormányzat között.

Mi közünk nekünk mindehhez? Amikor kezünkbe vesszük mobiltelefonunkat, bekapcsoljuk videónkat, vagy műholdas tv-adást nézünk, rézből készült vízvezetékcsöveket építünk be lakásunkba, netán arany ékszert vagy gyémántot vásárolunk, vagy részvényeink osztalékának örülünk – meglehet, minden alkalommal a kongói valóság egy részével kerülünk érintkezésbe.

Martin Koschorke

Forrás: Publik-Forum, 2004/1

Vörös Éva

*Magyar karácsony Romániában**

Ha megkérdeznék, milyen egy amerikai vagy angol karácsony, talán gyorsabban találnék rá szavakat, mint saját nemzeti – sőt, hogy nehezítsem a feladatot – felekezeti ünnepünk jellemzésére. Pesten járva annyit hallani az angol-amerikai karácsonyi dallamokat, hogy egy idő után már kétségeink támadnak, vajon a Jézuska az angolon kívül beszél-e még más nyelven is. (Vagy már csak az a kérdés, hogy az amerikai vagy az angol dialektust kedveli-e jobban.) Az ünnepi kellékek olyannyira uniformizálódtak – magyarul amerikanizálódtak –, hogy az angyaloknak már Közép-Európában is tájékozási nehézségeik akadnának a bevásárlóközpontok körül repkedvén, és aggódva kérdezgetnék egymástól, honnan kezdődik az, ami már nem Amerika. A merészebb képzeletűek pedig olyasmin töprengenének, vajon merre van a magyar karácsony?

Hát most már tudok mutatni nekik egy helyet, ahol „tutti biztosra” mehetnek, ha nosztalgiázni van kedvük, vagyis hungarikumot keresnek a karácsony műfajában. Igaz, át kell repülniük Magyarország határait, el egészen Erdélyországig. „Clujnál” már el kell kezdeni a leszálláshoz készülődést – néhány évtizeddel ezelőtt még itt is volt magyar karácsony, de most már „egyneműen”, „tisztán” funáros piros-sárga-kékben díszlik a város, románul és ortodoxul hallatszik az ünnepi melódia. Az ízminták ugyan még őrzik az őslakosok gusztusát, mert még árulják a mákos bejglit és a krémessé töltendő hájas tésztát. A piaci kofák hordóiban is megadóan várják még a besavanyodott káposzták, hogy ünnepi étekké (töltött káposztává) alakuljanak a nemzeti hovatartozástól független fazekakban. Szóval onnan a magasból a konyhák illatfelhői már vagy még Kolozsvár fölött is megtévesztően magyar karácsonyt ígérnek, mégis, hogy biztosra menjünk, az angyaloknak 15 km-rel odább, egy kalotaszegi kis faluban, Mérában ajánlom a landolást. Ha körülnézünk a kis hegyi településen, talán Walesre emlékeztet a környezet – hogy a csak külföldiül tudóknak segítsek az azonosításban –: a vidék dimbes-dombos, s mivel fák nem takarják be a felszínt, a felszeg-alszeg rajzos vonulatai szemet gyönyörködtetően adják ki a táj változatos formáját.

Ezúttal nem is akarom palástolni büszkeségemet, hogy eldicsekedjem: azon kiváltságosok közé tartozom, akiknek megadatott, hogy még a XXI. század elején is valódi, tőről metszett magyar karácsonyban legyen részük – igaz, Romániában. Sőt hozzáteszem – hogy fokozzam az irigységet –, itt a karácsonyt magyarul, ráadásul reformátusul ünnepelték. Mégpedig eredetiben. Nem volt ez hamisítvány, tanúsíthatom, hiszen jelen voltam, amikor csinálták. Mint afféle kiváltságos papi személy, tűzközelből szemlélhettem az eseményeket. Mert ennek az ünnepnek még „működött” az őseredeti „központja”, a templom és a parókia. Ünnep szombatján a forgalom itt vetekedett ugyan a „posztmodern” szentélyekével, a bevásárlóközpontokkal, csak éppen pénz helyett a kézzelfogható szeretet jelei és tettei halmozódtak a „mindenki mindenkiért” jegyében. Errefelé még találkoznak a tekintetek, amelyek ilyenkor csodaváróan csillognak. (Nem agyonshoppingolt lárvaarcok néznek át rajtam). De Budapestet emlegetve folytatom még a hasonlítgatást: ott késő délutánra többnyire kiürül a város, siet mindenki magánkarácsonyozni. Ebben a faluban pedig éppen este hat körül volt a csúcsidő, mert a település apraja-nagyja, szegénye és gazdagja, magyarja és roma származásúja, jelmezestül, angyalszárnyakkal és pásztorbotokkal, báránybundákkal és hangszerekkel, kottákkal és énekeskönyvekkel a templom felé sorjázott.

Amikor beléptem a templomba, már kézzelfoghatóvá vált a másság (vagyis a magyarság). Isten házának belseje ünnepi díszbe öltözött. A szószék piros szőttes szoknyát viselt, amelynek a párja az úrasztalán virított terítőként (gondosan védve a templom legrégibb festett bútordarabját). A fehér falakon, a karzatokon piros hímzéses, írásos igék. A padok fehérek, a karzatok égkékek, piros rózsásan díszítve, úgyszintén a faragott énekszámtartó is. Az Árpád-kori alapokon 1849-ben újjáépített templom boltíves falai, arányai, rendezettsége az ősök letisztult ízlését, formaérzékét és puritánságát hirdette.

A teltházas templomban nyilvánvalóvá vált számomra, hogy itt a falu nagy része még együtt karácsonyozik. Európában az ilyesmit már mutogatni kell, mint valamiféle ősrégi bennszülött találmányt, amit imittamott próbálnak feleleveníteni, leginkább vallásos buzgalomtól indíttatva. Itt azonban úgy tűnt, hogy szerencsére „még nem jöttek rá arra”, hogy másként is lehetne csinálni. (Talán azért, mert a Big Brother hangja idáig nem, vagy csak kihagyásokkal hallatszik el – hála a román műsorszóróknak.)

Magyarországi elöregedő falvainkra gondolván szemem-szám elállt, amikor bevonult a „bevetésre kész”, kb. hetven főnyi ünnepi gyereksereg, akik közé még nem számláltam az óvodás aprószenteket. Ők jóval a műsoridőn túl folytatták a nagyok angyalmunkáját. Énekekkel, versekkel dicsőítették Istent. Ezen még az angyalok is elálmélkodhatnak, mert ismerjük el, hogy egy két-hatéves, csöpp kicsi ember számára nem akármilyen indítása ez a karácsonynak! A nagyobbak számára is derekas munka az ének és szövegmondás, de a méteren aluliaknak megszerezni a nagyünnepi templomos nép figyelmét, lefoglalni szemét, fülét akár egy-két mondat erejéig is, mondhatni emberfeletti feladat! Mégis, az a sok száz tekintetből álló fürdő, amelyben ilyenkor megmártózhatnak, nem hétköznapi szeretetbevétel! A szereplők átélhetik, hogy a nagyközösség magáénak tudja őket, saját jövőjüket látva ben-

* Ez a karácsonyi beszámoló talán furcsán hat a nyár közepén, de szerepe és jelentősége rögtön világossá válik, ha azt a kérdést tesszük fel: Hogyan őrizhetjük meg magyarságunkat az Európai Unióban?

nük. Nekik pedig ilyenkor sok száz főre tágul a nagycsalád.

Talán nem is tudják ezek a gyerekek, mennyivel gazdagabbak, mint az a sok csonkacsaládos nagyvárosi egyke, aki ilyenkor többnyire csak tv képernyőjétől remél ember-meleget, akinek megveszik drága pénzen a karácsonyt, de mit se tud arról az ünnepről, amelyet ebben a kis faluban még a kicsik is maguk csinálnak – a nagy egész részeként. A fővárosiaknak pedig kevés elképzelésük van arról, hogy – pestiesen szólva – milyen a „home made Christmas”. Mit sem tudnak arról a közösségi emlékezetről, amely megőrzi ezeket az angyalmondatokat, még akkor is, ha a múló idő többé-kevésbé kirostálja ezt a gyermeki agyakból. Az itt felnövekvők önazonosságának egy darabja, a gyermekkori múlt a Mari nénik és János bácsik elbeszéléseinek szövetében lelhető fel.

A közös szenteste a falu templomában – egy kis darab örökkévalóság. Ez az alkalom nincs áttéve és előrehozva, hanem akkor van, amikor az Isten azt megadta. Senki sem nézi ilyenkor az óráját, megülnek a kicsik (némi segítséggel) és a nagyok a karácsonyfaszagú lehelet-melegben.

Együtt énekelnek, de úgy, ahogy nálunk már nem tudnak. Teljes szívből és tüdőből, és teljes elméből harsog a dallam. Csak ritkán kell az énekeskönyvbe pillantani. Tudják a szöveget könyv nélkül is, még otthonról, apáiktól, ősapáiktól.

Az éneklő kedvet ilyenkor különben sem hagyják a templomban. Az angyalok itt akár szabadnapot is vehetnek ki, mert a méraiak átveszik tőlük a műszakot. Az istentisztelet után csapatosan indulnak el kántálni. A presbiterek kezdik a sort a parókiával. Aki ilyenkor olyan balga (vagy fáradt), hogy éjfél előtt nyugovóra tér, az ne bosszankodjék, ha néhányszor kiénekelik az ágyából. Mert illik a kántálókat enni-innivalóval fogadni. S ha akadna olyan házigazda, aki nem tudja a dolgát, azt eligazítja a rigmus:

„Eljöttem a fagyon, nem kopogtam nagyon.
Adjanak, ha vagyon, ne üssenek agyon.
Ha nincs a házba', van a kamarába.
Adjanak ebbe az üres tarisnyába.”

Mindez még csak az ünnep előestéje. A java még eztán jön: a testi- lelki díszbe öltözés, amikor a harangszóra a kalotaszegiek népviseletbe öltözve útnak indulnak a csikorgó havon Isten háza felé. Fél órán keresztül szól a harang, hogy még a messziről érkezőt is a templomba kísérje. A presbiterek külön fogadják a papot, és a kézfogásos ünnepi köszöntésre „Isten hallgassa meg könyörgésünket”-et felelnek. A lelkész előtt vonulnak be Isten házába, amely a sok-sok csillogó gyöngyös ünnepi ruhától ilyenkor olyanná válik, mint egy felnyitott ékszerdoboz.

Hideg téli napokon, amikor a természet színelvonó kúrát tart az egyszínűen szürke, fekete vagy fehér változatokkal, akkor éppen karácsonykor ez a minden képzeletet felülmúló színorgia, amely itt a templomban fogad, felejthetetlen, sőt gyógyító. (Kétlem, hogy más népek is tudnak ilyet. Vagy ha tudtak is, náluk bizonyára már „kiment a divatból”.) Itt még élnek a színek. Kibeszélik viselőjük korát, családi állapotát. Aszerint, hogy ki hol tart életútján, vonul fel az árnyalatok gazdag választéka: olykor párba kerül a vérbő piros és a mélyzöld, világít a bársonyos égkék. A kályha-meleg barnát még jobban kiemeli a csillogó sárga, és a kazalnyi rózsa, a hímzett és festett virágok ezernyi változata – meseszép. Na és a gyöngyhímzések! Egy-egy fejék, párta két kilót is nyomhat.

Panaszkodott is az ifjabb nemzedék, hogy ez „nehéz viselet”, és sajnos ők már szívesen becserélik „úri ruhára” a „falusit”. Meg talán nekik még nem mondta senki, hogy a szépségért meg kell szenvedni. (Becsüljék meg ősanyáik munkáját, mert a nemzetközi divatdiktátorok még kegyetlenebbül bánnak el a szépséget bálványozó áldozataikkal.) Mindenesetre a mérai tele templom látványát depressziós embereknek receptre kellene felírni, mert elképzelni sem tudok hatékonyabb színterápiát, mint végignézni a díszbe öltözött seregen, amint az Úr asztala elé járul. Viszont kezdő papoknak – az amolyan városi aszfalt által nevelteknek – az úrvacsoraosztás ilyenkor kifejezetten ellenjavalt, mert az Ige-idézetek esetleg áldozatul esnek a váratlanul érintésközelbe kerülő színpompának. (Voltam én is bajban ettől. Megőrződött emlékezetemben az a jelenet, amikor nézett rám egy asszony várakozóan, elvévén tőlem a kenyeret, gyönyörködtem én is hosszan a ruhájában, és csak nagy sokára jutott eszembe a feladat, hogy a szent jegy mellé még a mondatot is várja tőlem, az Igét lelke táplálására.)

A nagyvárosi életmód nagykanállal tömi belénk a multikultúrát (mindegy, hogy kérjük-e, vagy sem), ezért valóban már-már egzotikumnak éljük meg azt a fajta pihentető homogenitást, ahol azonban helye van roma származásúnak és a külföldinek, ahol előre tudhatóak az események, ahol rendje, menete van a dolgoknak, Ahol a mozdulatok, az öltözékek, a színek, mind önmagukon túlmutatóan üzennek, mégpedig évszázadok alatt letisztult, közérthető beszédet. Aki pedig ezt megzavarja, azt bizony megszólítják – legyen az akár a papné, ha nem úgy köti meg a kendőjét, ahogy azt kora és családi állapota előírja. Mert öntudatlanul is közösségbe gyúr az azonos viselet. Besorol egy adott helyre, és azon a ponton mint élő láncszemet nélkülözhetetlenné tesz. Megkülönböztet és elvegyít. A tájékhoz, a nemzethez, a múlthoz köt. A dédnagymama főkötője ismerős az ősök kínjával és örömével, s belevegyül mindebbe jelenlegi viselője sorsa. Testet ölt a folytonosság, a folytathatóság szépsége. Mintha ezek a ruhák már maguktól is tudnák az utat a templomig, hiszen váltakozó gazdákkal ugyan, de évtizedek óta rójják az úrasztala és a családi asztal közti távolságot. Beléjük ivódott már nemzedékek tapasztalata, bölcsessége, bűne és kegyelme. Ezért is nehéz viselet. Korlátozza, lelassítja a mozgást, szabályozza a tennivalót, és mindenekfelett méltóságot ad. Megkérdőjelezhetetlenné válik a hovatartozás. A ruhát magára öltő számára az önazonosság történelmivé tágul. Átélheti, hogy nincs egyedül a jól ismert úton az Isten háza felé, lélekben vele lépkednek a letűnt nemzedékek. Az ősök viseletével saját sorsán túl családját, nemzetét, történelmét is viszi az Úr asztalához, hogy megtisztulva, megigazulva térjen haza – velük.

A fogyasztói kultúra állandóan a legújabb „trend” igézetében tart bennünket, és eldobásra ítéli a még egy életévet sem élt ruhadarabot. Mit tudnak a tiszavirág-életű ruhák a díszbe öltözésnek arról a varázsáról, amely már a magunkra öltés pillanataiban közösségbe von. Már csak azért is, mert az öltözködéshez is segítség kell, mégpedig az a tudás, amelyet még a nagymamák örökítenek át. Bennünket már idegen áramlatok uniformizálnak, díszeink is nemzetköziek. Itt még kézzel font szalmaharangocskákat és fűzött gyöngyhálós gömböket aggatnak a karácsonyfákra. Mérában még az történik, hogy az ősanyák vonalai, ízlés- és színvilága az utódokon megelevenedik. Nincsen eldobandó holmi. Az időtlenné vált ruhák újra és újra testre szabódnak, beléjük öltődnek az egyéni méretek. Ez a viselet a pillanatnak élés helyett a magyar múltba, s a még azon is túlra, egyfajta magyar időtlenségbe – hogy ne mondjam: örökkévalóságba – helyez.

Nem Méra az egyetlen falu itt Kalotaszegen, ahol a népviselet még eleven él. Ünnep harmadnapján kórustalálkozó volt itt. Összesereglettek az egyházközségek énekesei. Akadt ruhaválaszték bőven, ami – ahogy ők

mondják – a falusi ruhát illeti. Igaz, az influenzajárvány ugyancsak megtizedelte a kórustagokat, de az itteni énekes istentisztelet vetekedett akármelyik brit gyülekezet „carol service”-ével. Elismeréssel kell adóznom a helybeli papoknak és papnéknak, hogy a főleg állattartásból, földművelésből élő gyülekezeti tagok közül ki tudtak nevelni olyan énekeseket, akiknek műsorán még Händel-művek is szerepelnek.

Amikor ilyen sokféle lelki kinccsel meggazdagítva érzi magát az ember, önkéntelenül is felbuzog benne a törleszthetnék. Ezért a magányosok számára rendezett összejövetelen aziránt érdeklődtem a besötétedő színek viselőitől, az ún. 'fekete seregtől', hogy kik a faluban azok, akik igazán rászorultak. Nagy csönd lett erre. Bizonyára gondolatban végiglátogatták a portákat, és az összegezésnél kiderült, hogy valójában nincs ilyen. Mert vagy a rokonok, vagy a szomszédok mindenkinek gondját viselik. Nehezemre esett ezt elhinni, mert köztudott, hogy szegénységből Románia nem szorul behozatalra, s különösen igaz ez az elszegényedő magyar falvakra. Mégis egybehangzóan megerősítették, hogy nem tudnak megnevezni rászorulót. Igaz, arra nem kérdeztem rá, hogy ebbe a 'hegyi lakókat' – a roma közösséget – is beleértették-e. Az biztos, hogy velük több baj van – mondták –, s ezek között a legnagyobb az igénytelenség. Három diakónus dolgozik közöttük, őket az egyházi alapítvány alkalmazza. Tervbe van véve egy diakóniai ház építése is.

Egyszóval, akad itt látni-, sőt tanulnivaló még az angyaloknak is. Pedig még csak többnyire a gyerekekről és az asszonyokról szóltam. Az utóbbiak az istentisztelet után némán kisorjáznak a templomból, ők ilyenkor sietnek haza, várja őket a tűzhely. Ha ők nem is, de a viseletük elkezdett beszélni hozzám. Azt próbáltam csak továbbadni, amit nekem meséltek – magukról, és arról a nagyon színes, piros rózsás néplélekről, amely odahaza még legalább egy szobányi bútorra is rá van festve.

Amikor az ún. kalotaszegi szobákban járva rácsodálkoztam arra a milliónyi pingált virágra, és azt tudakoltam, hogy ki tud ilyet csinálni, többnyire visszakérdeztek: Hát ki más, mint mi? (Vagyis ez is „home made”.) Csak hát akkor még fiatalok voltunk… – emlékeztek az idősebbek. Még volt türelmünk hozzá. Úgy látszik, abból már lassanként itt is – mint szerte a felgyorsuló világban – behozatalra szorulnak.

Visszatérve a férfiakra, a presbiterekre, ők az istentisztelet után még papi köszöntésre vártak, azután bevonultak elfogyasztani az úrvacsorai „maradékot”. Egy pohár bor és a megtört kenyérdarab mellett megtárgyalták a világ sorját, és megosztották maguk közt az ünnepi teendőket. Szép számban jelentek meg a templomban, még karácsony harmadnapján is. (Itt nem kapkodják el az ünneplést!) A templomlátogatók nemi megoszlása azt jelzi, hogy itt az Isten-ügy még nem lett asszonyi dologgá, mint sok városi gyülekezetben. A figyelő férfi tekintetek, a kérges tenyerek, a tűző nap és hideg szél cserzette, barázdált arcok mögött paptisztelő, nemzetéhez ragaszkodó, Isten-kereső lélek rejtezik. Nem hagyták el az Isten házát anélkül, hogy rá ne zendítettek volna a „Tebenned bíztunk eleitől fogva” vagy az „Isten, áldd meg magyart” kezdetű „énekre”.

Mégis, hogy ne idealizáljam ezt a közösséget: megvannak itt is az árnyoldalas hétköznapok. Jelenetek, ahonnan az angyalok is szemlesütve távoznak. Magammal hoztam annak a férfinak a történetét, akit az apósa ápolása kis híján az idegösszeroppanás szélére sodort. Nem egyszer szemtanúja volt, amint a nagybeteg a tisztába tételkor maradék erejével még utolsó napjaiban is rúgott egyet a feleségén. Vagyis az, aminek olyan nagy irodalma van manapság Amerika-szerte – a családon belüli erőszak –, sajnos megterem ezen a vidéken is.

De bennem maradt annak az asszonynak a kérdése is, aki részletesen elmondta, milyen mostohán bánt el nyári munkára kiküldött fiával az anyaország: Miért van az, hogy természetes életösztönére hallgatva minden nép a sajátját részesíti előnybe, kivéve a magyart? Románia például senkinek nem ad állampolgárságot '89 óta, csak a moldáviai románnak. De annak munkát is meg lakást, gyermekeinek magas ösztöndíjat. Mégse aggódja magát agyon senki amiatt, hogy hol marad a nálunk lépten-nyomon emlegetett „eurokonformitás”.

Az ünneplésnél maradva még hadd mondjam el, hogy bizonyára kevesen tudják az otthoniak közül, hogy az itteni magyarok kétszer kezdik el az újévet. Előbb a románra koccintanak, majd bevárják az egy órával később érkező magyart, hogy elénekelhessék a Himnuszt, és végighallgathassák a Magyar Köztársaság Elnökének köszöntőjét.

Hosszúra nyúlna a beszámoló, ha sorra venném, milyen egyéb kínjai vannak az itteni, kisebbségi létbe, szegénységbe nyomorított életeknek. Mégis, ez a falu nekem most az ünnepi arcát mutatta. És jó volt az angyalokkal – akik az itteni karácsonyozásban bizonyára még magyarul is megtanultak – együtt örülni annak, hogy ennek a közösségnek még van arca, mégpedig felismerhetően magyar. És ezek a vonások bizony – szóhoz juttatva honleányi elfogultságomat – díszbe öltözötten páratlanul szépek. Megőrzésre méltóak.

Karácsonyi legátusként közöttük szolgálván hadd ragadjak magamhoz még némi Isten-képviseletet, hogy hozzátegyem azt is: szerintem ezt Odafönn is így látják.

Kolozsvár, 2004. január

Leszkay András bácsi Moha-meséje

„Nem látja a fáktól az erdőt”

(II. rész)

Elmondottam nektek legutóbb, hogy már kisfiú koromban igen jól ismertem a fákat, a bokrokat, a bogarakat. Azokban az erdőkben, amelyek szülőfalumat, Törpeházát körülveszik, még azt is tudtam, melyik fában van odú, melyik odúban lakik mókus, melyikben harkály, melyik fán van vadgalambfészek, és hol tanyázik a legtöbb szarvasbogár. Amint mondom, ismertem én jól a fákat, a bokrokat, mindent, mindent, ami az erdőt alkotja, éppen csak mindezeknek az összességét, vagyis magát az erdőt nem ismertem. Azt bizony nem tudtam, hogy melyik erdő ünnepélyes, melyik rideg, barátságtalan, melyik titokzatos, melyik bohókás és így tovább. A részletek elvonták a figyelmemet az egészről. Valóban, amint a szólásmondás tartja, nem láttam a fáktól az erdőt. Lakott azonban nálunk néhány hétig egy fiatal festőművész, Béla bácsi, s ő megtanított rá, hogy ne csak a részleteket lássam, hanem észrevegyem, megértsem a részletek összességének, az erdőnek a hangulatát is. De még sokkal többet is tanultam Béla bácsitól.

Hogy viszonozza a vendégül látást, szüleim szívességét, meghívott engem magához Budapestre. Tüstént elvitt egy képkiállításra, és megtanított arra is, hogy a festményeken se csupán a részleteket vegyem észre, hanem a részletek összességét is. Hogy ne csupán azt lássam, kisfiút, őzikét, bögrét meg labdát ábrázol a festmény, hanem észre tudjam venni azt is, hogy milyen hangulatot, milyen eszmét fejez ki. Megtanultam, hogy a festészetre is érvényes az előbbi szólásmondás. Aki festményt szemlél, annak is ügyelnie kell, nehogy a fáktól ne bírja meglátni az erdőt.

Mindezt már az első napon megtanultam, és Béla bácsi nagyon örült fáradozása eredményének. De örültem új tudásomnak magam is, és másnap, vasárnap, mikor ismét a képkiállításon jártunk, már magamtól is meg-megálltam egy-egy festmény előtt, gondolkoztam egy ideig, aztán megmondtam Béla bácsinak, hogy mit fejez ki a kép. Persze előfordult az is, hogy nem tudtam tüstént megmondani. Emlékszem is az egyik festményre, az volt a címe: Tehenek. Csöndes folyócskát ábrázolt a kép, a part közelében néhány tehén álldogált a vízben, a túlsó parton lankás, zöld dombok, világoskék égbolt, egy-két bárányfelhő. Ez előtt a kép előtt annyi ideig gondolkoztam, hogy Béla bácsi már sürgetett: „Nos? Mit fejez ki?” De nem tudtam. Béla bácsi figyelmeztetett: „Nézd távolabbról! Hiszen már megtanultad: ha a lényegét akarod látni valaminek, olyasminek, amit közelről már jól ismersz, el kell távolodnod tőle. Lépjünk hát hátrább.”

Igaza volt. Mihelyt nem kötötték le a figyelmemet a közelről szemlélt részletek, hanem csak a világos, üde színű foltokat láttam, a csillogó folyó halvány ezüstjét, a lankák gyönge zöldjét, a kék ég fehér felhőit, a békésen bámészkodó, mélázó teheneket, tüstént megéreztem a kép hangulatát, mondanivalóját, lényegét. Már mondtam is Béla bácsinak: „Szelídséget...békességet fejez ki.” Béla bácsi örvendezve bólintott, s megkérdezte tőlem: „Hogyan lehetne ugyanezt másféleképpen kifejezni?” Most már meg tudtam felelni erre is: „Ki lehetne még fejezni... például... egyetlen szál hóvirággal is... De úgy kellene lefesteni, amint kinő a földből...” Béla bácsi ismét örvendezett: „Jól van, kis Moha! Látom, jól meg tudod már különböztetni egymástól az ábrázolt tárgyakat és a kifejezett eszmét. Rólad már nem lehet azt mondani, hogy nem látod a festészetben a fáktól az erdőt.”

Ezzel azonban, mint hamarosan tapasztaltam, még nem szereztem meg azt a képességet, hogy más művészetek területén is fel tudjam ismerni a kifejezett eszmét. Volt akkoriban az Operaház közelében egy gyerekszínház, oda vitt el engem másnap, hétfőn délután Béla bácsi. Akkor voltam életemben először színházban. Talán ez volt az oka, hogy az előadott színdarabot ismét olyan szemmel néztem, mint odahaza Béla bácsi oktatásai előtt az erdőt. Lekötötték figyelmemet a részletek, s nem bírtam észrevenni, hogy mit fejez ki a részletek összessége, vagyis maga a színdarab. „Hófehérke és a hét törpe”, ez volt a címe, s ti bizonyára mindnyájan tudjátok, miről szólt. Én magam is jól ismertem Hófehérke történetét, s éppen ezért nagyon csodálkoztam rajta, hogy Béla bácsi, amikor kijöttünk a színházból, ezt kérdezte tőlem? „No, kis Moha, meg tudnád-e mondani, miről szólt ez a mesejáték?” Ha magamban csodálkoztam is a kérdésen, feleltem rá illedelmesen, vagyis mondani kezdtem Béla bácsinak Hófehérke meséjét. Ő azonban mosolyogva közbeszólt: „Ezek csak az események, barátocskám, a színmű cselekménye. Egyebet nem vettél észre?” Gondolkodtam erősen, aztán elmondottam még olyasmiket is, hogy a vadásznak övig érő fekete szakálla volt, s hogy a királynő mindig gőgösen magasra tartotta a fejét. Béla bácsi azonban ismét mosolygott: „Ej, ej, kis Moha, te most megint csak a fákat látod, nem pedig az erdőt. A részleteket igen jól megfigyelted, de a lényeget, vagyis az eszmét, melyet ez a színmű kifejez, nem látod. De sebaj, ha majd távolabb leszel tőle időben, egy-két nap múlva, bizonyára látni fogod a lényeget is.”

A következő két napon, kedden és szerdán annyi helyre vitt Béla bácsi, hogy szinte meg is feledkeztem Hófehérkéről és a hét törpéről. Voltunk az Állatkertben, a Margit-szigeten, a Várban, a János-hegyen, a Nemzeti Múzeum-

ban, nagyon sokat tanultam és igen jól éreztem magam. Csak egyetlen gondolat zavarta a szórakozásomat, mégpedig az, hogy Béla bácsi talán nem akar engem elvinni a cirkuszba. Oda ugyanis nagyon szerettem volna elmenni, ő azonban nem említette, én meg nem tartottam illőnek, hogy kérjem. A Hófehérkét azonban szóvá tette szerdán reggel: „No, kis Moha, most már távolabb vagy tőle időben, gondolj most vissza az előadásra, és mondd meg, hogy tulajdonképpen mi történt abban a színdarabban.” Gondolkoztam egy pillanatig, aztán azt mondtam: „Tusáztak!” „Jól van! Kik tusáztak?” „Hát... tulajdonképpen csak a gonosz mostoha tusázott a jó Hófehérke meg a jó törpék ellen. Ők inkább csak védekeztek. De végül mégis a jók győztek.” Béla bácsi felkapott engem örömében a levegőbe: „Bravó, kis barátom! Már nemcsak a lényegtelen részleteket látod, hanem az eszmét is, amelyet a mű kifejez. Most már a színművek területén se lehet azt mondani rád, hogy nem látod a fától az erdőt!”

Ezen a napon, vagyis szerdán, még egy nagy öröm ért. Délután, mikor kijöttünk a Pál-völgyi Cseppkőbarlangból, és hajókázni indultunk, közölte velem Béla bácsi, hogy szombaton délutánra jegyet rendelt a cirkuszba. Úgy látszik, kitalálta, mennyire szeretnék a cirkuszba is elmenni, s éppen ezért hagyta utoljára a szórakozások betetőzéséül. Szüleimmel ugyanis úgy állapodott meg, hogy szombaton este ő maga visz engem haza Törpeházára, s két napig ismét vendégünk lesz. Örömöm azonban csak másnap délig tartott. Akkor ugyanis váratlanul beállított édesapám, és felszólított, hogy csomagoljak, hazavisz. Elmondotta, hogy amúgy is be kellett ma jönnie Pestre, s édesanyám megkérte: vigyen haza engem is, mert már nagyon aggódik miattam

Rosszul mondottam az előbb, hogy ezzel véget ért az örömöm. Nemcsak az örömöm ért véget, hanem bosszúságot, sőt felháborodást is éreztem. Édesapám csak azt tette, amire édesanyám kérte, de én még őhozzá is alig szóltam hazafelé utaztunkban. Édesanyámat meg odahaza éppen csak köszönésül csókoltam meg, s már fordultam is el, mentem a szobánkba. Ott beültem egy sarokba, komoran magam elé meredtem, s arra a három budapesti napra, arra a sok látnivalóra gondoltam, amit édesanyám – a cirkusszal együtt! – elvett tőlem. Egyszerre csak bejött hozzám édesanyám, és sopánkodva, neheztelve beszélni kezdett: „Jaj, kisfiam, ne duzzogj, ne komorkodjál! Nagyon aggódtam ám érted! Arra gondoltam, hogy kicsike vagy még... ha ízlik valami, nagyon is sokat eszel belőle... féltem, hogy elrontod a gyomrod, rosszul le-

szel, kínlódol, s én nem vagyok melletted...Kapkodós is vagy kicsit...féltem, hogy hirtelen átszaladsz a kocsiúton, elgázol valami, kórházba kerülsz, és én csak napok múlva tudhatom meg. No, ne duzzogj már, kisfiam, hallod-e!” Én azonban felálltam, fitymálós mozdulattal legyintettem egyet, s ezt mondtam: „Mindig úgyse lehet velem édesanya... Éppen akkor aggódik, amikor Budapesten vagyok? Ez csak olyan... szülői túlzás... Édesanya csak hatalmaskodásból hozatott haza! Ez pedig nagyon nem volt szép édesanyámtól!” Azzal kimentem a szobából, ki a házból, és felbaktattam a hegyoldalra, leültem egy kiugró sziklára, bámultam Budapest felé, és tovább duzzogtam.

Így telt el vagy két óra, s egyszerre csak alkonyodni kezdett. Odalent Törpeházán egymás után gyulladt világosság az ötvös törpék műhelyszobácskáiban, s ha lépegetett valaki az utcán, már nem tudtam megállapítani, hogy kicsoda. S amint lefelé nézelődtem a homályosodó falura, egyszerre csak észrevettem, hogy kijött a házunkból egy asszony. Gondolkodtam, ki lehet az. Talán látogatóban volt nálunk valamelyik szomszéd néni, s most hazamegy? Az asszony azonban megállt a kiskertben, jobbra-balra tekingetett, majd a kerítéshez sietett, szétnézett ott is, végigtekintett az utcán, nézett az erdő felé, kapkodta a fejét erre-arra, aztán a hegyoldalt kezdte kémlelni, de azt is gyors, nyugtalan fejmozdulatokkal cselekedte. Majd mindkét karjával kétségbeesett mozdulatot tett és a fejéhez kapott. Én pedig ekkor hirtelen ráeszméltem, hogy hiszen ez az asszony nem szomszéd néni, hanem az édesanyám, engem keres. S minthogy onnan messziről nem láttam helytelenítő tekintetét, nem hallottam sopánkodó szavát: nem vonhatták el figyelmemet a részletek a lényegről. A távolság és az alkonyi homály következtében csupán a mozdulatokat láttam, egy aggódó anyát láttam, és ezekből a mozdulatokból megértettem a lényeget: édesanyám féltve szerető egyéniségét. Már ugrottam is fel a szikláról, kiáltottam, ahogy csak kifért a torkomon. „Itt vagyok! Megyek!” Leszaladtam hozzá, most már szeretettel csókoltam meg, és mondottam: „Nem duzzogok már, ó, édesanyám, dehogyis duzzogok! Tudom én jól, hogy nem hatalmaskodásból hívott vissza!”

Szombaton este pedig, amint tervezte, megérkezett hozzánk Béla bácsi: lementem elébe a magyarkúti vasútállomásra, s szinte még le se lépett a vonatról, már újságoltam is neki: „Felfedeztem valamit, Béla bácsi! Nemcsak az igazi erdőben meg a művészetben történhet meg velünk, hogy nem látjuk a fáktól az erdőt. Az is előfordulhat, hogy az emberekben se látjuk meg a lényeget. Pedig nagyon fontos, hogy meglássuk!” Béla bácsi megölelt: „Igazad van, kis Moha! Nagyon fontos!” S minthogy valóban nagyon fontos, azért mondottam el nektek ezt a történetet.

Farkas István

Márványlepke

Idén nagyon sok a pillangó Dobogókőn. Olyanokat is látni, melyekkel eddig csak lenn, Gazdagréten találkoztam annak idején, amikor még gyerek voltam és még gazdag volt a rét arrafelé, és őszibarackosok kínálták gyümölcseiket az arra járóknak. Melegednek a nyarak.

A körülmények nagyon sok mindent meghatároznak. Szinte mindent. Más a lepkék élete, ha itt fenn kemény és hosszú a tél, és megint más, ha hűvös, esős a nyár. A lepkék élete során nagyon sok veszélynek vannak kitéve bonyolult átalakulásaik. Nem elég az időjárás viszontagsága, ott vannak a madarak, melyeknek életkörülményei elválaszthatatlanok a lepkékétől, és akkor még nem is beszéltünk olyan bonyolult kölcsönhatásokról, mint a Hold, a Nap és a bolygók befolyása a Föld egész élővilágára. Ha kedvezőtlenek a feltételek, akkor is vannak lepkék, de nem annyian, amennyien idén.

Már a lepkék vagy a peték áttelelése is sok bizonytalanságot rejt magában. Nem a petékkel van baj, mert azokat a természet olyan bőven ontja, mint minden magot és spórát, hanem a körülményekkel. Egy-egy makk el tud bújni az avarban úgy, hogy az éhes disznók sem találják meg, s mire kitavaszodik, már mélyen beleeresztette gyökereit a köves talajba. S millió és millió makk közül sok erdőre való éli túl a legkeményebb teleket is, hogy aztán esetleg évekig várakozzon a növekedéséhez kedvező körülményekre. A gombaspóra dolga sem egyszerűbb, mert őt is sokan szeretik, de billiónyi spóra...? Így van ez az áttelelő petékkel és lepkékkel is. Olyan ez a törvény, mint a csillagvilágban. Évmilliárdok telnek el, amíg egy hidrogénion a kozmikus térben egy másikkal megfelelő sebességgel és szögben ütközik, hogy egy átalakulás megkezdődjön, de sok billiárd ionnál mégis elindul egy állandó folyamat, amely csillagokat szül.

A márványlepkénél a csalán a meghatározó körülmény. Ha van elég csalán, és időben, még a szárazság előtt kifejlődik, akkor a petékből elég fekete, kis hernyó bújik ki vékony narancsvörös csíkkal az oldalán. Okos volt, aki kitalálta, hogy a márványlepke hernyója csalánnal táplálkozzon, mert ki látott már olyan tavaszt, amikor nem nőtt meg a csalán? S Dobogókőn a bükkösök alja, a jelzett utak széle, a patakmedrek és a rétek széle mindig tele van csalánnal.

Ekkor kezdődik a márványlepke első élete: a hernyóé. Célja pedig: minél több csalánlevél elfogyasztása. Ezért aztán a hernyó csak eszik és eszik és eszik. Éjjel és nappal, szünet nélkül. Nem törődik semmi mással. Nem lát semmi mást a világból, csak a csalánlevelet. Mindenáron enni és növekedni akar. Van benne valamiféle beépített vágy. És emiatt küzd az életéért is. Nemcsak a táplálékért, a csalánért, hanem a mellette felnövő sok ellenséggel is. Meg kell tanulnia rejtőzködni. Enni, ha lehet, és megmerevedni, ha arra van szükség, de sohasem felejteni el azt a feladatát, hogy növekednie kell, majd át kell alakulnia valami mássá, valami finomabbá, valami tökéletesebbé. Vakon engedelmeskedik ösztöneinek, amelyek ismerik ezt a főszabályt, s amelyek azt mondják: Ne törődj semmivel, csak egyél, de légy éber! Ne kérdezősködj, ne foglalkozzál másokkal, ne nézd, hogy kinek mennyi jut, és miért csak annyi! Csak magaddal törődj! Nem a te dolgod, hogy eldöntsd, mi mire való, és mi mért úgy jó, ahogy van. A hernyó törvénye a csalánevés, a növekedés és a vedlés. Mert időről időre valami átalakul a hernyóban. Nemcsak kinövi a bőrét, hanem a szerkezete is módosul. Valamiféle belső fejlődés indul meg benne. Egy anyag kezd benne felgyülemleni, egy finomabb anyag, amire valami másnak van szüksége. Eleinte csak néhány sejt, vagy sejtcsoport kezd el másképpen működni, mint a többi. Aztán a folyamat egy ponton megfordul. Kifelé valami lelassul, befelé valami felgyorsul. Még mindig eszi a csalánt, de már lelassulva. Valami elkezd benne egy alkalmas külső helyet keresni. A hernyó teljessé vált. Kifejlődött. Létrejött benne az a mennyiségű finomabb anyag, amely képes egy újabb test kialakítására. Elérte azt a kritikus mennyiséget, amely már képes létrehozni egy újabb testet. Egy egészen más testet. Más funkciókkal, más feladatokkal, más szereppel. Egy szaporodásra képes testet.

És akkor egy napon megtalálja az alkalmas helyet egy csalánlevél alján, amelyet még magára is hajtogat, hogy még alkalmasabb legyen a feladatra. Kemény kérget növeszt magára, hogy még a cinkék kedve is elmenjen tőle. Mert elkezdődik az átalakulás, és a mozgó, zabáló gépből egy csendesen „alvó”, befelé élő, mozdulatlan lény jön létre, mely sem nem eszik, sem nem iszik, csak lélegzik. Befelé él. Belső tartalékaiból táplálkozik, melyeket a csalánzabálás hozott létre benne. S a felgyülemlett finomabb anyag az „alvás” alatt ismét módosuláson, teljes átalakuláson megy át. A kemény burok alatt a hernyó szerkezete eltűnik, mert átalakul valami egészen mássá. Ekkor is ugyanaz a szabály. Ne kérdezősködj, ne foglalkozzál másokkal, ne nézd, hogy kinek mennyi jut, és miért csak annyi! Csak magaddal törődj! Nem a te dolgod, hogy eldöntsd, mi mire való, és mi mért úgy jó, ahogy van. A szabály kívülről jön valahonnan. Van benne valamilyen szerkezet, valamiféle központ, amely érti benne a kintről jövő szabályt. Aki küldi, összhangban van azzal, aki megérti. Együtt működnek. Együtt látnak. Együtt tudnak. A hernyó nem tud mást tenni, és nem is akar, mert összhang van. Ez az összhang nem szolgaság – nem az erősebb mondja meg, mi az igaz, bár megtehetné –, hanem szabadság, mert mindkettő ugyanazt tudja és teszi. A valóságot, ami Egy. És ez a valóság az élet törvénye. A földi élet törvénye, hogy életével, halálával valami nála kozmikusan alacsonyabb növekedését táplálja, miközben őt magát egy kozmikusan magasabb táplálja növekedésében. Nincs megállás. Nincs fellebbezés. Nincs szolgálatmegtagadás, mert valaki valamikor kitalálta ezt a működést, és fenn is tudja tartani. A hernyó mindenképpen szolgál. Ha megáll, megtagad, akkor a halálával. Ha csinálja, akkor az életével. De nem tud megtagadni. A lepke életében nincs tagadás. A báb nem megtagad, hanem erőt gyűjt egy még teljesebben szolgáló élethez. A csalán mint alapanyag először hernyóvá alakul, majd egyre finomabb és finomabb szerkezetű hernyóvá. Azután bábbá, amely már semmilyen további anyagot nem vesz magához, csak azt finomítja, amije már megvan, amit már megszerzett. És ebben a fázisban már semmi más nem számít, csak az idő és a fény.

Ismét a körülmények, az alkalmas idő. Ha esős és hűvös a nyár, a báb úgy pusztul el, ahogy van. Vagy tesz egy kísérletet a megnyílásra, és abba pusztul bele. Mert nem megfelelőek a körülmények. Nincs elég meleg, nagy a szél, vagy éppen akkor történik valami, amikor elindul az újjászületés, a végső átalakulás. Egy pók lecsap rá, egy vörösbegy veszi észre, vagy a fekete erdei hangyák egy csapata talál rá. Mindegy.

A kísérletnek vége. Eddig tartott a szolgálata. Nem teljesült be, mert nem fejlődött ki azzá, amire szánták. Nem lett pillangó.

De idén minden jól működött. Meleg, száraz volt a tavasz és a nyár eleje is. A belső átalakulás befejeződött, és egy nap, amikor belül minden készen állt, megkezdődött a végső küzdelem. Ismét létrejött egy új test, egy új forma, egy új lény új működéssel, új feladatokkal, és teljesen más életkörülmények között. Ebben a fázisban a sebességnek van döntő szerepe, és ezért fontosak a kedvező körülmények. Csupán néhány perc áll rendelkezésre a születéshez. Megint az a szabály, mint a csillagok születésénél. Évmilliárdos várakozás után megtörténik egy találkozás, egy kedvező ütközés, és ezt követően a keletkező anyagokban tizedmásodpercek alatt lejátszódik a béta-bomlásnak nevezett folyamat, előkészítve egy új anyag, a hélium létrejöttét. Itt a belülről előkészített szerkezet napfényre jön, láthatóvá válik, és a kinyíló puha szerkezet a nap melegétől és a levegő hatására megkeményedik, alkalmassá válik az új élet működésére. Egyedi formát ölt, ami egy felületes szemlélőnek mindig ugyanaz – márványlepke –, de minden rovarértő tudja, hogy ahány márványlepke, annyiféle mintázat. S ha nincs elég belső erő a megfelelő sebességhez, ha hirtelen lehűlés jön, vagy szélvihar, vagy külső ellenség? Ismét vége a kísérletnek.

De idén itt is minden jól működött. Színpompás, hatalmas márványlepkék lepték el már a korai kakukkfüvet, a rododendronokat, a cickafarkokat és végül az illatozó hársfákat, hogy betöltsék szolgálatukat abban, amire teremtették őket: létrehozzák azt a még finomabb anyagot, amely a faj fenntartásához szükséges, a petéket, és mindeközben beporozzák a virágokat, hogy azokból táplálék, termés legyen megint mások számára.

Ez a pillangó-lény azonban valami egészen más, mint a hernyó vagy a báb volt. Nemcsak a külseje, a szerepe, a belső szerkezete, hanem más az egész életvitele, tápláléka és a közeg is, amelyben él. Már szó sincs csalánról, szó sincs koplalásról, sőt, a növények által előállított egyik legfinomabb anyagot, a nektárt szívják ki azzal a furcsa, rugalmas, feltekerhető szerkezettel, amelyről a hernyónak fogalma sem volt, mint ahogy a szárnyakról sem, amelyekkel repülni lehet. Nem a levelek alján, rejtőzködve élnek, hanem a legmagasabb fák koronái körül keringve, szállva, szabadon, mindenki szeme láttára, a Nap és az ember – főleg a gyerekek – gyönyörűségére. Mert mi sem okoz az embernek nagyobb gyönyörűséget, mint a pillangók kergetőzésének figyelése. A márványlepkék színes nyüzsgése a gyalogbodza virágain, a fecskefarkú lepkék játéka a nyomókút tócsáinál, vagy a kis boglárkák himbálódzása a Márton-rét virágmezeje felett. „Nézd a pillangókat” – mondja a mama a kisfiának, és ránevet. „Nézd ezt a gyönyörű éjszakai pillangót” – mondom feleségemnek, amikor sötétedéskor megpihen egy pillanatra a borospohár szélén, és megsimogatom a karját. Sohasem mondtam, hogy „Nézd!”, amikor elmentünk egy csipkésre rágott levelű csalán mellett, amelynek alján valószínűleg ott habzsoltak a márványlepkék hernyói. Nem látszottak. Valaminek történnie kell, hogy valami, ami láthatatlan volt, láthatóvá váljon. Előtte nem is létezik, mert nem látható. Mint a zsúfolt villamos utasai. Nem is látják egymást, amíg valami nem történik. Az erdőt átszelő autópálya autói, de még a turisták sem láthatóak az erdő fáinak. Valaminek történnie kell, hogy valamilyen dolog láthatóvá váljon valaki számára. Az kevés, hogy létezik. Attól még nincs kapcsolat. Léteznek egymás mellett, ha kereszteződnek útjaik; bizonyos mozdulatokat, védekező gesztusokat tesznek, hogy ne kelljen változtatni, alkalmazkodni, csak ha elkerülhetetlen. Azonban látni, azaz megismerni, megérteni, megszeretni – ez valami egészen mást igényel. Valamiféle vágynak kell először működnie valamelyik, vagy mindkét oldalon. Mint a pillangóknál. Vágyakoznak a Nap után, a Nap pedig utánuk a kozmikus táplálási rend törvényeinek megfelelően. Ezzel a végső átalakulással jár valamiféle kárpótlás azért a sok kínlódásért, amit hernyóként és bábként el kellett viselnie. Egy olyan fajta boldogság és könnyedség, amely lehetővé teszi számára a Napban csillogás, a szárnyalás, a lebegés és a minimális földi kényszerkapcsolat, így a félelem megszűnésének lehetőségét. Ez a teljes átalakulás. Az újjászületés, a megfordulás, a *metanoia* – ahogy az emberrel kapcsolatosan az Evangéliumok fogalmaznak: a tudás, az értés és a szív teljes átalakulása. Egy új létezési forma. A teljes bűnbánat. Amikor már teljes szívéből, teljes lelkéből, minden erejéből és egész elméjével érti és éli valaki, hogy nem ő az, aki hat, aki cselekszik, és már nem akar mást, csak annak tetszeni és szolgálni, aki hat, aki cselekszik. És a felebarátnak, mint önmagának. Önmagát ténylegesen megismerve, és meglátva, kicsoda is valójában, és akkor a felebarátját is teljes részvéttel és együttérzéssel a szívében ugyanúgy szeretni, mint valóságos önmagát – nagy-nagy együttérzéssel, látva jelenlegi helyzetét, és vággyal valami létező, valóságos, nála magasabb után. A pillangóknál csak nektárt szíva és a Napnak tetszve lebegni, közben másokat szolgálni: beporozni a virágokat, gyönyörködtetni és emlékeztetni azokat, akiket ez éltet.

Az ember esetében valahogyan fordított a sorrend. Nagyon hamar, tizenöt-húsz év alatt ivaréretté válik. Ha tisztességgel nevelték a szülei, és a körülményeknek ellen tud állni, s azok nem viszik más irányba, felelősséget is tud vállalni utódaiért. Azok is felnőnek ennyi idő alatt. És akkor még ott van harminc, negyven év az életéből a megfordulásra, az újjászületésre, az egyesülésre, majd a szabadon szolgálására annak, Aki teremtette. Amikor már nem az élet, hanem valami felette lévő mondja meg, merre kell mennie. Az, akivel létrejött az összhang. Ami magasabb, lejött abba, ami alacsonyabb, hogy emelje, finomítsa, újabb test, „más szerkezet” felöltésére buzdítsa – ahogy Tanquerey írja. S akkor ez a szolgálat, amíg tart, nem más már, mint mások szelíd hívogatása erre az útra, mert sokak „munkájára” van szüksége annak, aki a Nagy Befektetést elkezdte. Vissza kell térülnie, kamatostul.

Idén nagyon sok a pillangó Dobogókőn.

Egyet sajnos nem tudnak ezek a gyönyörű rovarok. Azt a csodálatos, teljes átalakulást, amin végigmennek, betöltve ezzel Teremtőjük akaratát, teljesen azzá válva, amiknek szánta őket – nem tudják tanítani. Csak tenni tudják, de azt tökéletesen. Nincs más lehetőség. Ha egy másik teremtmény, aki kedvező, vagy esetenként túlságosan is kedvező körülményei ellenére, bár megvan benne a vágy erre a tisztánlátásra, erre a teljes átalakulásra mégsem képes, ellesheti tudományukat, meg tudja figyelnie őket, és ha akarja, alkalmazni tudja módszerüket saját életére. De vigyázat! A körülmények megfigyelésének – beleértve önmagát is –, az időpontok, az alkalmak és a megfelelő sebesség megválasztásának, valamint a szükséges csöndes elvonulások, rejtőzködések szükségességének mindenütt, az egész világmindenségben azonosak az alapszabályai, s ha megszegik őket, vége a lehetőségnek, bár az „eredmény” akkor is hasznosul valahogyan. De tisztánlátás nélkül, vágy nélkül...? Marad minden a csalánzabálás szintjén. S ha sikerül? Ki tudja? Akkor már valószínűleg egészen más törvények lépnek életbe, mert valaki észreveszi őket.

A próféták, a szentek, a misztikusok, de a guruk és Julis néni Felsőszömörcéről is azt mondja, hogy olyankor már viszik az embert (s csendben hozzáteszik, hogy nem mindig arra, amerre az ember szeretné). Nem kell kitalálnia, mi a teendő, mi a fontos és hogyan kell megvalósítani. Nem kell aggódni amiatt, hogy sikerül-e. S vágyódni sem kell utána, mert már megvan. Már elfelejteni sem lehet. Úgy működik, mint a pillangóknál: lassan beépült az ösztönökbe, a génekbe, vagy ahogy Gurdjieff mondja, az eszenciába, és már képtelen rosszul működni. Már összhangban működik a Természet Teremtőjének törvényeivel. Már látszik. Már van.

Dobogókő, 2003. július 2.

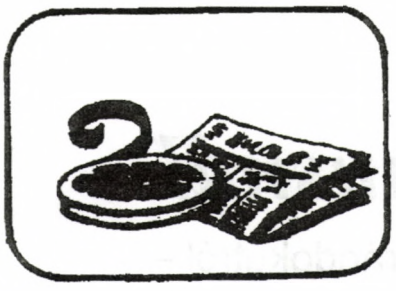

A PASSIÓ

Evangélium Mel Gibson szerint

Semmi nem időszerűbb ma az emberiség, a társadalmak, a kis- és nagyközösségek vagy az egyes ember számára, mint Jézus Krisztust hatni engedni az életükre. A világ ma oly mértékben sodródik, annyi a veszélyhelyzet, a deviancia, valamit annyira elrontottunk, hogy ki kell mondani: „A világnak Jézus kell!” Mert más esély nincsen! Jézus kell, mielőtt még minden tönkremegy.

A kérdés az: Milyen Jézus? Az evangéliumok lapjairól közénk jövő, a szeretet országát tanító Jézus kell? Vagy a megváltás teológiájának Jézusa kell? Esetleg mindkettő? Óriási ma az írástudók felelőssége, hogy milyen Jézus-képet hirdetnek, főleg a hollywoodi filmgyártás eszközeivel. Mert milliárdnyi ember néz meg egy-egy szuperprodukciót, tömegek találkoznak ezeken keresztül Jézussal. Egy Jézus életéről szóló film hatása nagyobb, mint papok és tanítók ezreinek munkája vagy kereszténynek milliónak élete. Ez a hatás azért is nagy, mert a filmnézők táborának jelentős része a lelkipásztorkodás megszokott eszközeivel elérhetetlen, és a film olyan érzelmi, képi muníciót szolgáltat, amit könyvek, prédikációk, liturgiák, imák nem képesek nyújtani. A felelősség óriási, és messze túlnő a filmkészítő esetleges eredeti szándékán, hogy ti. ő csak a passiót akarta megjeleníteni. Fel kell tenni az elvi kérdést is: Reális képet ad-e Jézusról, ha kiemelünk egy részt az életéből? Mert Mel Gibson filmje nem csupán Jézus életének utolsó 12 órája, hanem kőkemény állásfoglalás is: a szenvedésről, a megbocsátásról, a zsidókról, a politikai hatalomról, a cinizmusról, a hitről.

„A világnak Jézus kell!” De a film valójában nem Jézusról szól, hanem arról, hogy ki hogyan viszonyul Jézushoz, az ő mártíromságához. És ez a legnagyobb probléma ezzel a filmmel: újból kimaradt egy lehetőség Jézus megismerésére. Újra áthelyeztük a súlypontot. Hiszen Jézus élete, tanítása és halála együttesen alkotja őt. A halál és a szenvedés kiragadásával gellert kap a komplex jézusi mű. A filmben bemutatott viszonyok végtelenül leegyszerűsítettek, belső fejlődés nélküliek, sematikusak. A rosszak ördögien rosszak, a jók angyalian jók.

Mi a zsidóság viszonya Jézushoz a film szerint? Agresszív, önmagukból kikelt, gyűlölettel teli papok és vérszomjas nép, mely ravaszsággal, fenyegetéssel eléri Pilátusnál a halálos ítéletet.

Milyen a római hatalom? Taktikus; mindenáron a hatalom megtartása a célja, a felelősség elhárításával és a tömegek manipulálásával.

Milyen Heródes? Erkölcstelen kéjenc, aki a homoszexualitás határait súrolja.

Milyenek a katonák? Perverz, szadista parancsvégrehajtó gépek.

Milyenek a tanítványok és Mária? Őszinte érzésekkel hitelesen együtt szenvedők.

És a gonosz mindenütt jelen van: kígyó képében, kukacként, eltorzult gyerekarcként, és ténylegesen a csuklya mögé rejtőzve.

Az evangéliumokat olvasva azt mondhatjuk: lehet, hogy mindez így történt; mert ilyen a gyűlölet, ilyen a hatalom, és lehet ilyen a szenvedés. A film reális – eltekintve a teátrális nem evangéliumi jelenetektől, mint a holló, vagy az asztalkészítés, vagy akár Veronika, illetve a megkínzás túlzásai. A fényképezés néha giccsbe hajló, az effektusok túlzóak, a jelenetek történelmileg és orvosilag helyenként hiteltelenek. (Egy orvosprofesszor kiszámította, hogy a filmen kb. 15 liter vér folyik ki Jézusból.) A néző érzelmei felkorbácsolódnak. A keveset több lett volna. De nem ez a lényeg. Mel Gibson szemlélete már csak ilyen. A lényeg az, hogy Jézus szenvedése és megbocsátása a filmen valóságos. Igaz, hogy mai világ szenvedései sem maradnak el ettől, gondoljunk a holocaustra, Irakra, Ruandára, az éhező gyerekekre, a sérültek évtizedes szenvedéseire. Már Bergman megkérdezi: Mi Jézus 12 órás szenvedése egy sérült egész életen át tartó szenvedéséhez képest? És hányan bocsátanak meg ma is emelkedett lélekkel betörőknek, szülőgyilkosoknak, auschwitzi kínzóknak. Kérdés, hogy Jézus mégoly nagy szenvedése és megbocsátása-e az alappillére a jézusi tanításnak.

Újra vissza kell térnünk a kiindulóponthoz: „A világnak Jézus kell!” De vajon segítő-e, előremutató-e ez a film, vagy csak kasszasiker, üzleti vállalkozás? Bár ez sem jön rosszul valakiknek, az önmagát mélyen katolikusnak mondó Mel Gibson ennél nagyobbat markol, jobban aktualizál:

A világban egyre jobban ébredő és egyre inkább meghatározó vallási fundamentalizmusok (az iszlám és a zsidó) mellé felemeli a keresztény fundamentalizmust. Don Cupitt vallásszociológus szerint az egyházaknak csak akkor van jövőjük, ha fundamentalistává válnak. Ez az USA-ból nézve már kőkemény politika, hiszen a katolikus és protestáns fundamentalisták egymásra találása és megerősödése választásokat tud eldönteni. Kultúrák harca ez, ahol a hit mozgatja a történelmet. Iszlám, zsidó, keresztény párbeszéd szükségessége? A film nem sugallja mindezt. Sőt! A film nem antiszemita, csak azzá tehet.

A katolikus egyházban egyre markánsabban szemben áll a zsinat szellemében gondolkodó és működő, illetve a rendpárti, konzervatív egyházvezetés, és a mögéjük felzárkózó hívők vonala. Ez a különbség sajátos hatalmi harcban nyilvánul meg, s az a legmagasabb vatikáni szintekig ér fel. Az Opus Dei [vö. ÉV, 2004. április, 16. o.] erősödése (Mel Gibson lelkesen szimpatizál vele), az egyházon belüli gondolkodási szabadság korlátozása – mind-mind ennek a hatalmi harcnak a része. Nem véletlenül üdvözölte a filmet a konzervatív egyházvezetésű országok püspöki kara, míg a zsinat szellemében működő német és francia püspöki kar kritikával fogadta. A pápa nem talált kivetni valót a filmben, a német püspökök annál inkább.

A teológiai világa is lassan kettészakad. A Jézus *megváltó szenvedését* a középpontba helyezők állnak szemben a jézusi *tanítást* hangsúlyozókkal szemben. A kereszthalál Jézus eljövetelének célja, avagy életének egyenes következménye? A film a hagyományos (azaz a Szent Pál-i) teológia apoteózisa.

Ezekbe az egyre mélyülő repedésekbe A passió újabb éket üt. Hangsúlyozni kell: Mel Gibson nagyon jó filmet csinált. Hatásosat. És mérhetetlenül veszélyeset. Árkokat ásott, pedig azokat betemetni kellene. Gyűlöletet hozott oda, ahol simogató szeretetre lenne szükség. Érzelmeket és indulatokat indukált, holott csendesen tanítania kellett volna. Istenképet adott, de nem reálisat. Produkciót csinált, pedig Jézust kellett volna adnia.

„A világnak Jézus kell!” A jó hír. Az evangélium. Ha kell, a film eszközeivel, de nem Mel Gibson szerint.

Garay András

Várjuk olvasóink hozzászólását!

Látogatóban a Szunto Baro Manusnál

– Benyomások, gondolatok egy római zarándokútról –

Nem első alkalommal érkeznek magyarországi cigányok a Szent Városba. Nagy jelentőségű alkalom volt 1997. május 4., amikor II. János Pál pápa első ízben avatott boldoggá roma embert, Zeferino Gimenez Mallát, a Pelének nevezett spanyol mártírt, akit 1936-ban, a polgárháborúban lőttek tömegsírba hitéért, önfeláldozásáért. Akkor barna arcú emberek tömegei gyűltek össze mindenünnen Bernini oszlopai között. Most viszont, a 2003-as év Szent Erzsébet ünnepén pápasága legnépesebb cigány csoportját, 180 főt fogad a pápa a Kihallgatási Csarnokban. Egyetlen nemzet delegációját. Megelőzte ezt az Apostoli Szentszéktől sugallt nyári Cigánypasztorációs Világkonferencia Piliscsabán, 25 ország képviselőivel.

Mert ennek a népnek anyaországa nincs, Indiát már régen elhagyták. Ám a Kárpát-medence, mint oly sok nációnak – bár a tragédiát itt sem sikerült elkerülni – nekik is védelmül szolgál 6-700 éve. Általában megvoltunk egymással. Sok helyütt ők ma is migránsok, útonjárók és vándorlók. Nálunk nem. Akik több mint félezer évüket osztják meg velünk, nemde már honfitársaink?

A gyülekezés izgalmas. Az Országház előtt, 18-án, hétfőn reggel, szemerkélő esőben. Négy nagy autóbusz vár reánk. Miniszter asszony, kormányzati tisztviselők, roma vezetők. Írott és elektronikus sajtó. Püspöki úti áldás. „Politika.“ Igen, az is. Már nem nagyon szeretjük ezt a szót. Tönkremegy. Kár érte. Egykor a polisz ügyeivel való közös törődést jelentette a hozzáértő nép okos gyülekezetében. Mágikusan gondolkodó népek ebből még őriznek emlékeket. Mint a Romani Kriszt, a Cigánytörvényt. „Engedelmo mangav, kado bajo pelász, szo gindin tume?” „Engedelmet kérek, valami baj történt, mit gondoltok?” – kezdte a vajda a törvénykezést, este, a tűz mellett, amikor a kompánia megpihent. A dolgokat megbeszélték, véleményét ki-ki elmondta, végül a tekintély döntött. Ma ezt a gyakorlatot konszenzuskereső, közvetlen demokráciának neveznénk.

Ezekben a fejekben még nem válik ketté törvényhozó és végrehajtó hatalom, egyház és állam. Ők még zsigereikben emlékeznek arra, hogy őseik az érinthetetlenség kegyetlen ázsiai kirekesztése után indultak útnak, a sötét arcú anyaisten sem védte-átkozta őket többé, hanem találkoztak egy másik, de szelíd asszonnyal. Azután a kínzatások és a kiirtatások borzalmai után fejedelmektől és királyoktól való oltalomleveleket kértek, kaptak, szereztek és csináltak, mondván, ők üldözött keresztény zarándokok. Azután a jámbor zarándokokról kiderült, nem feltétlenül csak jámborok, és fejlett társadalmakban erények és vagyonok védelmében szegezték őket fákhoz, dobták gyermekeiket tűzbe. Ám akadtak ezeknél irgalmasabb tájak is.

Nyolc fiatal pap utazik velünk, közülük négy cigány származású. A mi buszunkban a kispap lovári nyelven köszönti övéit. És leakasztja gitárját. Budapesttől Rómáig autóbusszal 15 óra az út. Ha cigányokkal megyünk, ez 20 óra. Amikor megállunk valahol, a negyedóra technikai szünet esetükben egy óra. Kávé, cigaretta több is. Nem sietünk. Hiszen a pápához megyünk. Az örökkévalóság dimenziói mások, mint a gyorsuló időé.

Azután sajtótudósítások érkeznek haza. Megjelennek hírek. „A Pápa nem is fogadja őket, csak néhány vezetőt.” Nem vagyunk egy hullámhosszon ezekkel az újságírókkal. Mert az érintettek életük csúcsához közelednek. Erről álmodoztak eleik. Jött volna most család, rokonság, az egész telep. Hiszen a Szunto Baro Manushoz, a Szent Nagy Emberhez megyünk látogatóba. Akik hittant tanultak, tudják, hogy ő Jézus Krisztus földi helytartója. Hallok – itt-ott – kritikus mondatokat is. Hogy ő milyen gazdag. Mekkora hatalma van. Gyerekkoromban ez úgy hangzott, hogy ha az apostolok mezítláb jártak, ő miért nem jár mezítláb. Az ilyen mondatok lejtéséből igyekszem kihámozni, ki melyik gyülekezetben informálódott. A másnapi fogadás majd elsöpri ezeket a hangokat. Visszafelé nem hallok már kritikát. Már a Szent Nagy Ember áldását hozzuk magunkon.

Napvilágra fognak kerülni másfajta elemzések is. Mennyibe kerül ez az út? Nem titok. Az összesen 200 ember utazása, szállása, étkezése: 7 millió forint. Reális. Persze, lehetett volna ezt a pénzt másra is költeni. Ez is régi érvelés. „Mária vett egy font valódi nárdusból készült drága olajat, megkente vele Jézus lábát és megtörölte a hajával... Az egyik tanítvány méltatlankodott... Miért nem adták el az olajat 300 dénárért, s miért nem osztották szét a szegények között?” A folytatás kissé pikírt: „Nem azért beszélt így, mintha a szegényekre lett volna gondja, hanem mert tolvaj volt... ő kezelte a pénzt” (Jn 12,4-6). Elgondolkodtató.

Szeretem a 89-ik zsoltárt („Boldog az a nép, amelyik ünnepelni tud”). De vajon az, akit a nép ünneplése taszít, lehet, hogy nem boldog? Észreveszem magamon, hogy egész úton citálgatok. Hol az Írást, hol költőket.

Első közös nagy élményünk a Szent Péter Bazilika. Michelangelo fantasztikus terve nyomán úgy épült, hogy akik messziről érkeznek, gyalog, kereszttel a vállukon, azok egyben lássák, kupolástul; akik viszont hintón, azok a templom alatt csak egy palotával találkozhassanak. Ennyi színt, szépséget egyszerre képtelenség felfogni.

Egy-egy mozzanatra figyelünk. A Pietára. Egy – sajnos magyar származású – őrült kalapáccsal rontott neki. Azóta távolibb, védett helyre került. Péter jobb lábát évszázadok alatt simára koptatták a hívek. XXIII. János pápa teste épségben fekszik egy mellékoltár alatt. Ő hozott be egy új szót kétezer éves intézményébe: „aggiornamento.” Azaz: „napraállás”. Tanuljuk ezt olyan népektől, akik évezredek óta állnak a napon. Ezért nevezzük őket színes bőrűeknek. Istennek a népe sokszínű.

Tekintélyes bajuszos úr kérdezi: „Van itt Szent Antal szobor?” Mert otthon azt szereti. „A szentek közvetítők Isten és közöttünk.” „Itt másmilyen szobrok vannak. De keressen egy csendes zugot.” Talált. Úgy látom, nyugalmat is. Imádkozik. Otthon maradt családjáért. Távollétében mi van kis vállalkozásával? Rokonai munkanélküliek. „Adj nekik, Uram, munkát. Ha munkát nem tudsz, akkor több segélyt. Sok a gyerek. Az öregek meg betegek.” Aztán – ha már Szent Antalt nem találta – illendően magát Szent Pétert kéri: „Egészséget kérnék. Mert csak az hoz szerencsét...” Szent Péter – a katedrális mélyén – mosolyog.

Nagy megértéssel van az ilyen szavak iránt. Egyszerű gondolkodású férfiak mindig megértették egymást.

Az asszonyka – aki mellém lép – összefacsarja a szívemet. „Mi olyan tudatlanok vagyunk.” „Jöjjön, kedves. Amit tudok, magyarázok.”

Este a vacsoránál – eléggé messze Rómától – már vidám a hangulat. Csak a paradicsomos makaróni nem nyeri meg többek tetszését. „Mi cigányok a húst szeretjük, hússal.” Azért kapunk csirkét is. Másnap reggel 5-kor kelés. Megyünk a pápához.

Most meglepő a csendes gyülekezés. A férfiakon sötét öltöny, fehér ing, szép nyakkendő. Az asszonyok földig érő díszes ruhában, fejkendővel. Többen népviseletben. Feltűnik a cseresznyefából faragott nagy feszület. Őszentsége meg fogja áldani. Aztán bejárja országunkat, majd Csatkán kerül végleges helyére.

Kissé bonyolultan jutunk be az Örök Városba. Építkezések, elterelő utak, reggeli dugók. Valóban késésben vagyunk. Magam is igyekszem oldani az ideges hangulatot. „Látjátok, várnak minket. Ki van írva: Roma. Aki elsőnek látja meg a kupolát, meghívom valamire.” Megérkezünk. Irány: az audiencia. Mindenféle csoportok a világ négy tájáról. Emitt szakácsok, amott egyenruhás, díszes katonazenekar. Svájci testőrök vigyázzák vonulásunkat. „Benn fotózni, videózni tilos.” Majd fotózni is, videózni is fognak.

Feltűnést keltünk kivételezett helyzetünk miatt. A legjobb helyet kapjuk. Kik lehetünk? Lassan terjed a hír át a termen: „Hungarian gipsy company.” Ezt a tízezernyi zarándok nem könnyen érti. Nem felelünk meg a cigány-imázsnak. Ez a cigány és magyar egy nép lehet – gondolhatják sokan. Benn hosszú várakozás. Főpásztori beszámolók sokféle nyelven. Nemzeti énekek, szavalókórusok, transzparensek. Mi is sorra kerülünk. A püspök úr magyar nyelvű igehirdetése Valakiről, aki Istennel való egyenlőségét nem tekintette zsákmánynak, hanem értünk szolga lett (Pál a Filippiekhez, 2,6–7.) És felcsendül érzésen a cigány énekes, Kozák András szólója, a két himnusz: „Gélem, gélem lungone dromenca” és „Nem loptunk mi, csak egy szeget Jézus vérző tenyeréből”. Némán izzanak a tekintetek. Ez is megtörténhetett.

Betolják székén a pápát. Hatalmas üdvrivalgás. A Szent Nagy Ember. Maga az Isten van itt? Első pillanatban olyan az arca, mint amilyennek a képernyőkön szoktuk látni. Mint aki a halállal viaskodik. A kihallgatás során fokról fokra fiatalodik meg. A még egyszer felhangzó „Gélem, gélem”-nél már feszülten figyel. Végül a nagy kiváltság, odatérdelhetünk elé a felső lépcsőre, karnyújtásnyira, külön áldásra. El is éri őt sok cigány keze. A Biztonsági Szolgálat nem szereti a helyzetet. A rendhagyások nem szívük szerint valóak. Történt már baj. A két gyermeket a püspök teszi az ölébe. Hungarian gipsy company. Istennek barna bőrű népe egy viharvert országból.

Kétórás szabadidő mintegy kánikulai melegben, november közepén. Van, aki lemegy a Colosseumhoz, hiszen itt vetették az oroszlánok elé az őskeresztényeket. A többség inkább vásárol. Figyelem, nyelvi nehézség nincs. Mert az olasz is kereskedik, a cigány is. El is kél mindenféle rengeteg kegytárgy. És ajándékok az otthoniaknak. Egy rakéta is. Hiszen a tengerhez megyünk, azt onnan kell fellőni.

Nincs kedvem ebédelni. Veszek egy kuglófot és egy üdítőt. Leülök szemben a térrel. Megjelennek a galambok, növekvő mennyiségben. Lassan, önfeledten dobálom a kuglófdarabkákat. A vatikáni galambok hihetetlenül érdekérvényesítőek. Már a kezemből tépik ki a süteményt. Szent Ferenc-i hangulatomból az árus kiabálása riaszt fel. Azonnal menjek a térre. Igaza van, a galambok piszkítanak. Zavaromban az Országos Cigány Önkormányzat alelnöke jön segítségemre. Meghív egy pizzára, sörre.

Adott időben gyülekezünk ismét. De a megbeszélt helyen, az Obeliszknél senki sincs. Csak idébb és odább: 20-30 méterekre. „Mi szabadságszerető nép vagyunk.” Hazafelé lassan, biztosan oldódik a hangulat. De valamiként mindvégig ünnepélyes marad. Hogy mennyire bírják az éneklést! Oda is, vissza is szinte végigdalolják az utat. A nagykanizsai leányka torkában kincs van. István pedig végig kíséri gitárján. Komoly és tréfás dalok. Folklór. Azután felváltva klasszikus művek és slágerek. „Az egész zeneirodalom a fejedben van?” „Hellyel-közzel” – válaszolja István. Bahrám Gór perzsa király már 430 táján kért Sangul indiai királytól zenészeket udvarába. A luri muzsikások sokáig ellátták birodalmát zengő dallamokkal. Másfél évtizede csodálom: hihetetlen nyomorukban is nem éhséglázadásokat szerveznek, helyette énekelnek és táncolnak. Egész történelmükön keresztül?

És álmodnak. Fiatal, egyébként kétdiplomás barátom: „Dezső bátyám, én erre a pápai áldásra építem a jövőmet. Már indulás előtt is köszönt nekem az egész falu.” Lélek és karrier. Hasonló projekt gádzsó fejében soha meg nem születne. Mi – „elkötelezettek” – állandóan böngésszük a különböző kormányok rövid-, közép- és hosszú távú programjait, pályázatait. „A romák esélyegyenlőségét csak következetes tanulásuk biztosítja. A munkaerőpiacon való reintegrálásukat csakis korszerű szaktudásuk garantálhatja.”

Visszaérkezünk a Kossuth térre. Bensőségesen búcsúzunk egymástól. Fogunk még találkozni. Nem tudom pontosan, hogyan is lesz ezután. De azt tudom, hogy a fiatal fiúnak tágra nyílt, nagy fekete szemét a Pietá előtt soha nem fogom elfelejteni. „Éhe a kenyérnek, éhe a Szónak, éhe a Szépnek hajt titeket” – mondja Ady. „Zsa Deviesa! Menj Istennel!” – mondják egymásnak a zarándokok.

Budapest-Róma, 2003. november 18-21.

Gergely Dezső

„Boldogok, akik az igaz-voltot éhezik és szomjazzák, mert ők eltelnek vele” (Máté 5,6)

Mind a nyolc boldogság-megfogalmazásban ott visszhangzik az ember legalapvetőbb igénye, hogy boldog legyen. Itt, a negyedik boldogság-kijelentésnél megállva, megkérdezzük: Mit is tartanak a boldogságról az emberek?

Mást tart a balga, és mást a bölcs.

A balga azt gondolja, akkor lesz boldog, ha a világ javaiból minél többet birtokol. Akár azért, hogy csak felhalmozza, akár azért, hogy fel is használja. Mindkét esetben boldogságának forrása, oka rajta kívül helyezkedik el. Mivel a birtokolható javakba beleérti a tárgyakat, élőlényeket, sőt embereket is, ezért számára az egész világ nem más, mint megszerezhető és megszerzendő javak raktára. Ez a raktár az ő boldogságának forrása. Miközben életét kitölti a különböző „javak” különböző, és egyre rafináltabb módszerekkel való birtokba szerzése, eközben szinte elhanyagolhatóan keveset törődik azzal, hogy ő milyen lesz. Nem is veszi tudatosan kézbe saját maga kiformálását. Nem maga irányítja személyiségének kialakítását. Amit tervszerűen csinál, az a birtokba szerzés, s közben nem is veszi észre, hogy milyenné alakult. Mások – főleg a szenvedő alanyok – észreveszik, és alapos véleményt alakítanak ki arról, aki balgán akar boldog lenni.

Észreveszik minden területre kiterjedő mohóságát. Egyre nagyobb léptékben akarja megszerezni a birtokolhatókat. Hogy ezt tehesse, ehhez meg kell szerveznie a hatalmat, a birodalmat, a hadsereget, a háborúkat. Sőt, még az ideológiát is. Mert a hangosan hirdetett megokolás mindig az lesz, hogy népének akar jólétet. A valóságban a nép verejtéke vagy vére árán megszerzettek csak kis részben szolgálják a nép fennmaradását, nagyobb részben az ő birtoklási továbbterjeszkedését. Batu kán, Nagy Sándor, Napóleon, Hitler és Sztálin be tudta gerjeszteni a tömeget, hogy halált megvetően szolgálja az ő birtoklási vágyát. A nép csak késleltetve vette észre azt a rengeteg bajt, pusztulást, amit a balgán boldogok nagy szenvedélye okozott. Ráadásul ezek az óriási balgák eltakarják és feledtetik a kis balgák milliárdjait. Ez a fajta boldogságvágy fertőző. A tömegek általában ilyen módon akarnak boldogok lenni. Még a tömegkatasztrófák után is csak néhányan ébrednek fel balgaságukból.

A bölcs azt gondolja, akkor lesz boldog, ha Teremtője elgondolásához igazodik, és azt bontja ki magából, amit az Alkotó magként belehelyezett. A bölcs enged annak a belülről feltörekvő vágynak, hogy igaz ember legyen. Hogy Isten elgondolása szerinti jó ember legyen. Jézus ezt így fogalmazta: éhezi és szomjazza az igaz-voltot, az Istennek kedvében járást, az Istennek tetszést.

A bölcs egyik szemével az Isten elgondolására, tervére, másik szemével a saját életalakítására figyel. Mivel ő Isten-képmás, ezért folyton-folyvást olyan akar lenni, mint az Isten. Miközben gondolkodását, beszédét és cselekedeteit Istenhez igazítja, kétségtelen, hogy egy sereg dolgot birtokolnia kell mint eszközöket célja megvalósításához. Csakhogy az ő alapállását nem a megszerzendő dolgok határozzák meg, hanem az az elemi erejű vágy, hogy olyan legyen, amilyennek az Isten akarja.

Boldogsága belülről árad, és alig függ a kívül lévő dolgoktól. Attól lesz boldog, hogy egy felismert értéket, egy nagyszerű lehetőséget valósít meg életében. Egyre többé és jobbá alakítja magát. Egyre inkább hasznára tud lenni embertársainak. Éppen ezzel jár kedvében Istennek is, magának is, embertársainak is.

Valami mégis összekapcsolja ezt a két fajta boldogságvágyat: a balgáét és a bölcsét. Ugyanis mind a kettő birtokolni akar. Csakhogy a balga anyagi létezők birtoklásától reméli boldogságát, a bölcs szellemi létezők birtokba szerzésétől. A bölcs szellemi értékeket akar megvalósítani életében. Értéket megvalósítani annyi, mint értéket birtokolni. Mivel a legnagyobb érték maga az Isten, ezért a bölcs nem kevesebbet akar boldogsága érdekében, mint birtokolni az Istent. Ám ő azt is tudja, hogy Isten nem tárgy, hanem alany. Egy másik alannyal pedig akkor lehetek a legszorosabb kapcsolatban, ha átveszem az ő életét, ha magamévá teszem az életstílusát.

Így már világosan szétválik a balga és a bölcs boldogság-keresése. Mivel a balga magán kívüli anyagi dolgok birtoklásától várja boldogságát, azok pedig időlegesek, elpusztulók, így még legjobb esetben sem tudja az általuk nyújtott boldogságot átcipelni a halál kapuján. Ugyanakkor a bölcs szellemi értékeket gyűjt. Olyan értékeket, amelyek legtökéletesebb megvalósultságban az Istenben léteznek. Ezekből formálja ki személyiségét, az egyetlent és elpusztíthatatlant.

Ez az értékek szerint alakított, vagyis Istenhez igazított személyiség át tudja vinni boldogságát a halálzsilipen. Tehát az ő boldogságával már az időtlen kezdődött el benne. Az az időtlen valóság, amely csak felépülésében függött az időbeli, tehát anyagi feltételektől, de meglétében nem. Elpusztíthatatlan, miként az Isten.

A boldogság lélektanilag annak átélését jelenti, hogy életem helyes mederben folyik. Meggyőződésem szerint alakítom. Ez érzelemvilágom pozitív visszajelzése a jó úton járásról. Ha figyelembe vesszük, hogy Isten rendszerint belülről ad indításokat, jelzéseket, lelkiismeretünkön vagy imánkon keresztül, s ha hozzá igazítjuk életünket, akkor ez a megnyugtató érzelmi kísérőjelenség is belülről árad, akkor tehát mondhatjuk, hogy a boldogság belülről áraszt el bennünket. Képletesen szólva, mint a növény hajszálerein keresztül a nedvesség, úgy szivárog föl bennünk ez a boldogságérzület egészen az arcmimikánkig vagy a pantomimikánkig. A bölcs ember boldogsága meglátszik rajta. Észrevehető.

Miben áll az igaz-volt, a *dikaioszüné?* Most így közelítjük meg: Igaz az az ember, aki az igazságra tette rá az életét. Nem akármilyen igazságra, hanem az Isten igazságára. Arra az igazságra, amely megmondja, mitől lesz boldog az ember. Ha ezt az igazságot akarja birtokolni, akkor ezt három területen kell tennie:

1. Isten igazságát kell birtokolnia gondolkodásában,
2. Isten igazságát kell hordozniuk szavainak,
3. Isten igazságát kell megvalósítania cselekedeteiben.

Isten igazsága abban áll, hogy miként az Istent, úgy az embert is a szeretet teszi igazán és tartósan boldoggá. Az ember akkor „igaz ember”, akkor az Isten léttartalmához igazodó jó ember, ha gondolatvilágában részleteiben is feldolgozta és tartalmazza a szeretet alkotóelemeit és megvalósítási lehetőségeit, szavaival erről beszél, ezt hirdeti, ehhez segít hozzá másokat is, vagyis szavaival másokat is a boldogság felé vezet, aztán életével is felzárkózik gondolataihoz és szavaihoz, vagyis megvalósítja a másokat segítő szeretet cselekedeteit. Az igaz ember életében a lehető legteljesebb szinkronban van a gondolatvilág, annak szavakban feltárása és tettekben megmutatása. Az ilyenfajta igaz embertől távol van minden hamisság, minden álság. „Igaz“ annyiból is, hogy a valóságnak megfelelő. Nem látszat, hanem valóság. Méghozzá a legteljesebb Valóságnak, az Istennek megjelenítése gondolataiban, szavaiban, cselekedeteiben. Igaz és hamisítatlan azért is, mert a Valóságot tükröző igazságtartalmaihoz zárkózik fel érzelemvilága. A Valóságot öleli át tőle telhetően teljesen és egészen.

Milyen arányban keveredik életemben a balgák és a bölcsek boldogsága? Rátettem-e valamire igazán és teljesen az életem? Anyagiak vagy szellemiek bekebelezésével foglalkozom? Boldogságomat tárgyakból vagy alanyokból ötvözöm? Igaz ember vagyok? Mélyen Istenhez igazodó? Ki veszi ezt észre: Isten, emberek, önmagam? Melyik tartalmazza bennem keveretlenebbül Isten igazságát: gondolatom, beszédem, tetteim, érzelmeim? Melyik lóg ki a szinkronizálásból?

Barcza Barna

1999. szeptember 14-én távozott közülünk Barcza Barna testvérünk (ld. ÉV 1999. december). Rá emlékezve közöljük fenti elmélkedését halálának 5. évfordulóján.

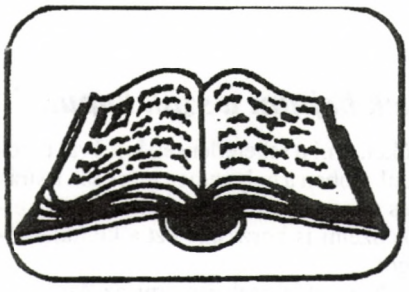

BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket a péceli SZIKÓR közösség tagjai (1. és 8.: Mlecsenkov Angel, 15.: Szekeresné Ági, 23. és 29.: Széplakiné Erzsi), a szeptemberieket a bányai közösség tagjai készítették.

Augusztus 1. — Évközi 18. vasárnap — Lk 12,13–21 — Az anyagi javak szolgálata

Ha valamikor, akkor napjainkban különös jelentősége van a Mammon szolgálatával kapcsolatos problémának. A pénz ördöge olyan társadalmi és gazdasági helyzetet teremtett, hogy szinte alig lehet ellenállni neki. Eltereli az ember figyelmét arról, hogy nem az anyagiakban, hanem Istenben kell gazdagodnia. Azt a csapdát kínálja fel elfogadásra, hogy lehet két úrnak is szolgálni. Mi viszont tudjuk, hogy csak egyetlen végső érték lehetséges: „Nem szolgálhatok az Istennek is, és a Mammonnak is” (Lk 16,13).

Ijesztő jelenség napjainkban a Mammon egyre inkább időt és energiát rabló hatása. Hosszú-hosszú évekkel ezelőtt örültünk annak, hogy minden második szombat, majd minden szombat szabadnap lett. Ezt az időt családra, közösségre, pihenésre lehet majd felhasználni, gondoltuk. Ma riadtan látom, hogy egyre több ember a napi 10-12 órás munka után már szombaton és vasárnap is teljes munkaidőben dolgozik, szolgál a Mammon hatalmának.

A Mammon ereje elérte, hogy az emberek rettegve féltik a munkahelyüket. Ennek az a következménye, hogy a havi egy délutáni közösségi találkozóra sincs idejük, képtelenek ezt az időt erre a célra kiszakítani.

A pénzkeresésben megfáradt emberek elveszítik a Mammontól való szabadságukat. Ez okozza az embernek az életében a végső csalódást, a mulandóság teljes csődjét. Ezért kérdezzük meg magunktól:

Mennyi időt töltök pénzkereséssel? Ez mitől veszi el az időmet? Gondoltam már arra, hogy nem a Mammon szolgálatára lettem teremtve?

Augusztus 8. — Évközi 19. vasárnap — Lk 12,32–48 — Az irgalmas szeretet

A szeretetnek az emberre kell irányulnia, mert különben nem létezik Jézust szeretés. Ha pedig nincs az embert szeretésen keresztül Jézust szeretés, akkor nincs Istent szeretés sem.

A Szentháromság világán belül a Fiú szeretete úgy nyilvánul meg az Atya iránt, hogy teljesíti akaratát. Elvállalja a küldetést. Küldetésében hirdette az Atyától hallott tanítást. Pontosabban abban nyilvánul meg az Atyát szeretése, amit nekünk és értünk tett. Tanított minket, életet adott nekünk, életét adta nekünk, új népet szerzett. Azzal szerette az Atyát, hogy minket szeretett. Így tehát Jézus szeretetének két iránya volt, az Atya és mi, emberek. De ennek a két irányultságnak egyetlen tartalma van: ugyanazok a cselekedetek az Atya iránt, és az irántunk tanúsított szeretettartalom. Ugyanez vonatkozik ránk is: nekünk is úgy kell szeretnünk, ahogyan Ő szeretett. Ez nemcsak a parancs teljesítésére és annak intenzitására érvényes, hanem az egyetlen vonatkozási irány tartalmára is. Tehát szeretnünk kell Istent is, embertársainkat is, de nem lehet két magatartásunk: egy az Isten-szeretésre, és egy másik az emberszeretésre. Csak egyetlen magatartásunk lehet: az irgalmas szeretet sorozatos gyakorlása. Ezzel az egyetlennel szeretjük az Istent és az embert is.

Az irgalom és a szeretet egymástól elválaszthatatlan. Ahol hiányzik a szeretetből fakadó irgalom, ott hiányos a szeretet. Nincs lehetőségünk az irgalmat zárójelbe téve szeretni. Istennek tetsző az, aki gyakorolja az irgalmas szeretet hat válfaját.

Pusztán a vágyaim átrendezése és a helyváltoztatás nem megoldás. Pusztán az, hogy az egyik faluból átköltözök egy másik faluba lakni, nem megoldás. Mi a megoldás? Az emberek iránti irgalmas szeretet gyakorlása.

Augusztus 15. — Nagyboldogasszony ünnepe — Lk 1,39–56 — „...boldog vagy, mert hitted, hogy beteljesedik...”

A két, gyermeket váró asszony találkozásáról szól a mai Örömhír. Két jelentős nőalak van az evangéliumokban: Mária és Erzsébet, rajtuk kívül név szerint csak Mária Magdolnát, illetve Máriát és Mártát, a két testvért említik, hiszen a patriarchális társadalmakban a nők háttérben maradnak, nem tesznek semmi jelentőset, ami említésre méltó volna. *Csak* az otthoni teendőkkel, *csak* a ház körüli munkával, *csak* gyerekszüléssel, gyerekek gondozásával, nevelésével foglalkoznak. Ma úgy mondjuk: biztosítják a nyugodt hátteret a férfiak társadalmi kötelezettségeihez, családfenntartó munkájához.

Mária és Erzsébet is – valószínűleg – csak ezt a nyugodt háttér-életet élte. Most mégis előtérbe kerültek.

Mária nagyon fiatal. Még nem volt ideje felocsúdni a gyermekkor álmodozásaiból, máris történik vele olyasmi, ami gyökeresen megváltoztatja az életét.

Erzsébet már idős, túl minden álmodozáson, vágyakozáson, belefáradva a munkás-dolgos háttér-életbe, a gyermekszülés és nevelés utáni vágyakozás boldogságáról lemondva.

Ekkor történik meg velük az emberi ésszel felfoghatatlan, megmagyarázhatatlan esemény, amit mi csodának hívunk, hiszünk: gyermeket várnak. Rendkívüli esemény mindkettőjük életében.

Vajon tudták-e, érezték-e rögtön, hogy Istennek, a Mennyei Atyának van terve velük? Az elfogadás öröme, a gondban levés, az aggodalmaskodás, a gyötrő gondolatok ezrei mikor árasztották el, illetve hagyták el őket? Vagy nem is ebből az irányból kell megközelíteni a kérdést? Lehet, hogy ők igenis kezdettől tudták, hogy Istennek terve van velük? Átadták magukat, belesimultak az isteni tervbe, alázattal meghajolva várták sorsuk beteljesedését?

Akárhogy volt is, a kérdésfelvetések, a választások, az átgondolás, a tudatos élet-ráhangolás, a döntéshozatalok éppoly boldoggá, lelkileg erőssé tesznek, mint a nyugodt belesimulás, az odaadottság. A befelé is figyelő, elcsendesedő ember ma is meghallja a szerető Atya hangját, észreveszi az életében Isten tervét. Hittel abban, hogy ez beteljesedik, önmagunkban hordozva Jézust, bármilyen nehéz, sziklás és meredek úton is elindulhatunk, továbbléphetünk.

A csodák, a Szentlélek ujjongásai bennünk, a mai világban is lehetségesek. Ha nem bonyolítjuk túl az életünket, s a szolgáló szeretet egyszerű, tiszta útját járjuk, kikerülve a csapdákat és buktatókat, a tudatos odaadottság vállalásának csodájában élhetünk, és Isten-dicsőítőek lesznek szürke hétköznapjaink.

Augusztus 22. — Évközi 21. vasárnap — Lk 13,22–30 — „Igyekezzetek bejutni a szűk kapun!”

Jézus Jeruzsálem felé tart tanítványaival. Sok városon és falun át visz az útjuk.

Mindenütt, ahol megállnak pihenni, Jézus tanítja a köréje sereglő népet, hiszen vándorlásának fő célja ez.

Egy ilyen alkalommal az egybegyűltek közül valaki – akit az üdvözülés nehézsége izgatott – fölteszi a kérdését: „Uram, kevesen vannak-e, akik üdvözülnek?” Ő így felel: „Igyekezzetek bejutni a szűk kapun, mert mondom nektek, sokan akarnak majd bejutni, de nem tudnak.” A családatya-hasonlattal érteti meg magát: ő éjjel fölkel, és bezárja az ajtót, a kinnrekedteket pedig már nem bocsátja be.

Érdekes megfigyelni, hogy válasza további részét már a kérdezőre vonatkoztatja: „Ti akkor kinn maradtok és zörgetni kezditek az ajtót…”

Hiába minden magyarázkodás a kinnrekedtek részéről, a mentegetőzés, hogy ismerték őt, előtte ettek-ittak, a vallási, honfitársi együvé tartozás bizonygatása.

Ez a külső kapcsolatokra való hivatkozás kevés. A családatya több mint hajthatatlan. Igen kemény ítélettel él: „Távozzatok tőlem mind, ti gonosztevők.”

Aki eddig elsőnek hitte magát (külső cselekedetei alapján, és meg is kapta érte a világ elismerését), most azon kapja magát, hogy az utolsók közé sorolták. Akikről pedig ő azt gondolta, hogy utolsók, előtte mehetnek be a szűk kapun.

Gondoljunk bele a kinnrekedtek helyzetébe. Sorsuk visszafordíthatatlanná vált. A trauma nem dolgozható fel. Keserűség és düh keríti hatalmába őket, ami a tehetetlenség kínjával párosul. Ebben a helyzetben már csak a sírás és a fogak csikorgatása marad. Még elképzelni is borzasztó ezt a kiúttalanságot.

Nem elég csak ismerni az Atyát, és szájjal hirdetni. Nem mind, aki mondja: „Uram, Uram!”, jut be a mennyek országába. Jézus az ilyen önelégültek hitét akarja megingatni.

Nézzünk önmagunkba! Mennyire önelégült a mi hitünk? Van-e bennünk kellő önismeret saját „rangsorbeli helyünket” illetően? Az egyházi előírások betartásával még nincs biztosítva az üdvösségünk. Bízunk-e a kafarnaumi százados alázatával és hitével?

Jóságos Tanítónk, adj nekünk elég erőt, hogy még visszafordíthassuk életünket a keskeny útra!

Augusztus 29. — Évközi 22. vasárnap. — Lk 14,1.7–14 — A törvénynél fontosabb az irgalom

Jézus nem véletlenül fogadja el szombati napon az előkelő, nemzeti párthoz tartozó, elkülönült (farizeus) vendégségbe szóló meghívását. Eddigi tevékenységét jól ismerve elutasították tanításait, mivel Jézus fölébe emelte magát törvényeiknek.

Itt is kitűnik bizalmatlanságuk Jézus iránt: „szemmel tartották”. Az az érzésünk, mintha kifejezetten provokáció készülne a vízkóros megjelenésével (nem tartozott a meghívottakhoz). Jézus nem hagyja magát provokálni, kérdésével elébe megy a vádaskodóknak. Nem mintha válaszuktól tette volna függővé cselekedetét, mégis megkérdi: „Szabad-e szombaton gyógyítani?” Nincs válasz. Menten meggyógyítja, és elbocsátja a beteget. Ezzel a cselekedetével is megragadja az alkalmat, hogy a gőgös, képmutató egybegyűlteket oktassa.

Az irgalmasság cselekedete – irányuljon az emberre vagy állatra –, az Ő szemében többet ér a törvénynél. Irgalmasságot akar, és nem áldozatbemutatást!

A tőlünk segítséget kérőnek nem helyezhetjük elébe liturgikus cselekedeteinkhez való ragaszkodásunkat. Ha a barátom házat épít, és segítségemet kéri, nem utasíthatom el azzal, hogy vasárnap az Úr napját kell megszentelnem.

A szelíd és alázatos szívű Jézus nehezen viseli a farizeusok külsőséges elvárásait. Miután észrevette, hogy a meghívottak válogatják a főhelyeket, ismét oktatja őket a lakodalom első helyére telepedettek tanulságos példájával. Fordított vendégbarátság esetén, amikor nem mi vagyunk a meghívottak, hanem mi fogadunk vendéget, ne azokkal tegyük ezt, akik visszahívnak, hanem a szegényeket, az elhagyottakat, a betegeket hívjuk meg, akik nem tudják viszonozni.

Jézus tudta, mi tesz boldoggá bennünket: az a viszonzatlanul maradt adás, amelynek nyomán hála sugárzik felénk a megajándékozott szeméből. Ha képesek leszünk teljesen önzetlenül adni a szükséget szenvedőnek, megtapasztalhatjuk annak kézfogásában, kiolvashatjuk szeméből azt a boldogságot, amely bennünket is boldogít!

Ha már tapasztaltunk hasonlót, tudjuk, hogy ezekért a pillanatokért érdemes élni.

Szeptember 5. — Évközi 23. vasárnap — Lukács 14,25–33 — Kizárólagos tanítványság

Az ember tartozik valakikhez, birtokol valamiket, kötődik valahova. Ezek támaszok. Igaz viszont, hogy sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonítunk nekik, mint amennyire megtartanak bennünket. Ezer szállal fűzzük fel magunkat, egyensúlyozva közöttük, hogy egyik se sérüljön, és ne okozzon nekünk feladatot, kellemetlenséget. Életünkben előfordult már mindenféle bonyodalom, megoldhatatlannak tűnő gubancok, amelyek azt bizonyítják, hogy az egyensúlyozás legtöbb esetben nem sikerül. Sokszor az örök élet feltételeként éljük meg emberekhez vagy tárgyakhoz való kapcsolódásunkat. Mintha elkísérnének bennünket mindenhova, mintha a boldogságunk szilárdsága rajtuk múlna. Személyek, tárgyak, belső építmények, harcok, győzelmek, hiedelmek.

Jézus jól ismeri ezeket a begyűjtött vagy kapott „kincseinket”. (Mi ismerjük-e őket?) Nem becsüli alá őket. Nem mondja, hogy ezek semmit sem érnek, dobd el. Cserét ajánl. Van valami, ami mindezzel felér. Valami, ami csak kizárólagosan birtokolható. Ami valóságos támasz, és elkísér mindenhova. Kifejezetten nem mondja Jézus ezt sem, de ki lehet olvasni a betűk mögül. Tehát cserét ajánl. A cserében nem alkuszik. Az egyik oldalon a tanítványság, a másik oldalon minden egyéb.

Soha semmiféle iskola, tanító nem igényelt annál többet tanítványaitól, mint eljárni az oktatásra, megtanulni a feladatot, beszámolni, vizsgát tenni róla. Slussz.

Jézus olyan tanítványokat akar, akik miközben tanulják a feladatot, egész lényükkel vizsgáznak. Olyan tanítványokat, akik minden kötődésük szálát egybefonva, hozzá kötik magukat. Ennél kevesebb áldozat alkalmatlanságot mutat.

Miért ilyen igényes Jézus? Miért nem elégszik meg a más tanítókra jellemző elvárásokkal?

Talán azért, mert Jézus tanítványává lenni minden egyéb életnél értékesebb az ember és az emberiség számára. Talán azért, mert a félig elszakított szálak veszélyesek. Olyan veszélyesek, mint a félig megépített torony, a félig elkezdett harc. Veszélyt jelent a kötél másik végén élő viszonyulása miatt. A teljes elszakadásban nem érheti a tanítványt sérülés, hiszen szabad már. Szabadon dönt. Tetteit Jézushoz, nem pedig a másik emberhez, esetleg tárgyhoz igazítja. Nyugodtan vállalhatja a „Gyűlölsz engem! Hát ez a szeretet?” vádat, mert tudja, igazodási pontjának kötelét nem akárkihez, akármihez kötötte. Nyugodtan vállalhatja a mindennap előforduló keresztbe tevéseket is, hiszen környezetünk nem könnyen mond le arról a lehetőségről, hogy a kötél végén van, akit táncoltasson, s ha ez elveszni látszik, akkor kitör a botrány.

Van tehát választási lehetőségünk. Az egyik oldalon a Jézus általi irányítottság, a tanítványság, a másik oldalon a minden egyéb általi irányítottság, ezer, sokszor egymásnak ellentmondó kívánalommal.

Csak úgy ne járjunk, mint az a szamár, amelyik nem tudta eldönteni, hogy széna vagy szalma legyen-e az ebédje, és éhen halt.

Szeptember 12. — Évközi 24. vasárnap — Lk 15,1–32 — Mindenképp Isten szárnyai alatt

Bár kétezer éve történtek az események, és Jézus a választott nép fiainak okulására hozta fel ezeket a történeteket példaként, mégis teljesen időszerű, ránk is vonatkozó intelmeket tartalmaznak, mint mindig. Bármelyik esendő, veszendő szereplővel azonosítani tudjuk magunkat.

Először is, vajon ki mentes a farizeusi magatartástól? Vagyis az ítéletalkotástól. Attól a gondolattól, hogy ez és ez az illető milyen utolsó módon viselkedik, megérdemelné, hogy... Ki az, aki nem helyezi el magát egy bizonyos sorban, ahol vannak hátrább állók? Én vagyok az a farizeus, akinek a jézusi feddés szól.

Az elveszett bárány is én vagyok, ha elfelejtem, hol van a biztos helyem, kik között, kinek a pásztorolása érvényes rám. Hajt a kíváncsiság, a kalandvágy, egy nagyobb, más ízű falat utáni vágy, a szakadék felé. A bárányok közösségének védő koszorúját könnyedén kikerülöm, nem értékelem annyira, hogy érdemes legyen velük maradni. A farkas ellen a nyáj között maradás véd meg. Szeretetem célt tévesztett.

Én vagyok az elgurult drahma, amikor lapulok valami meleg, védett helyen. Haszontalan vagyok a gazdám számára. Kényelmem vagy vélt biztonságom féltése mozdulatlanná tesz. Nem vagyok benne a körforgásban, kihúzom magam a feladatok alól. Nem vagyok lelkes, tettre kész, bizakodó, és biztató. Értékeimet meg akarom tartani magamnak. Szeretetem alszik.

Jézus mozdul helyettem, vagy inkább értem. Mindent átnéz, mindent felforgat körülöttem, hogy bégessem, sírjam el magam, vagy csillanjon meg rajtam valami fény. Drukkol neki az egész mennyei birodalom. Értem drukkol Jézusnak, hogy aztán felharsogjon a HURRÁ, MEGVAN!!! kiáltás.

Egy esetben nem mozdul értem Jézus. Akkor, ha tiszta fejjel vettem más irányt, úgy, mint a tékozló fiú. Ha szeretetemet magam felé fordítottam, teljesen. Hagyja, hogy megjárjam az utat. Elejétől a végéig. Hagyja, hogy átéljem elhagyatottságomat. Kivárja, hogy magamtól rájöjjek, merre van a visszaút, és elinduljak rajta. Hagyja, hogy tanuljak a helytelen döntésekből, hogy átértékeljem az életem, a körülményeimet, a hozzám közel állókat. Kivárja, hogy mindezek után értékeljem magam, legalább annyira, hogy a legkisebb helyre méltónak találtatok. Várja a tudatos, önálló döntést, a tudatos, önálló cselekedetet. Vár. Rám vár.

Ha az eddig felsoroltak között nem találtam meg magam, akkor az otthon maradt fiúban bizonyosan benne vagyok. Abban az esetben mindenképpen, ha munkámat nagyon fontosnak, értékesnek, el nem hagyhatónak élem meg. Ugyanakkor unom, és legszívesebben én is csatlakoznék az önfeledten játszó, nemtörődöm emberekhez. Mindent vállalok, de semmit nem végzek el rendesen, csak olyan hamarjában, felületesen, oda nem figyelve. Tudom, vannak elképzeléseim arról, hogy mit érdemlek a hűségemért, amibe kis híján belerokkantam már, hiszen oly nehéznek érzem. Zúgolódó lélekkel élem napjaimat, teszem a kötelességemet, közben azt figyelem, hogy más mit nem tesz. Szeretetem feltételhez kötött. Ki kell érdemelni.

Milyen jó, hogy Jézus minden esetre adott megoldást. Milyen jó, hogy Jézus mindenre figyelmes, észrevesz minket, bárhol legyünk is. És milyen szerencse, hogy olyan Édesapánk van, akinek minden gyermeke egyformán a szíve csücske, lett légyen az farizeus lelkű, butuska-barika, csendben lapító drachma, elköszönő, kicsapongó vagy honn maradó fiú, leány.

Milyen jó, hogy én is a szíve csücske vagyok!

Szeptember 19. — Évközi 25. vasárnap — Lk 16,1–13 — Egy síkon a szolgatársakkal

Az intéző szolgatárs. Ugyanazon a síkon mozog, mint a többi szolga. Csak a másében, a gazda dolgaiban van tényke-dési területe. Nincs saját vagyona. A gazda vagyonát védi, vagy éppen tékozolja. Beosztja, vagy szétszórja. A gazda bizalmával él, vagy visszaél. A szóban forgó intéző rendre az utóbbiakat választotta. Talán elfelejtette, hogy egyszer a körmére néznek? Talán azt gondolta, élhet, ahogy akar? Talán azt hitte, az övé az, amit a gondjaira bíztak?

Úr csak egy van, mi pedig szolgatársai vagyunk egymásnak. Nem a sajátunk, amit kezelünk, amit használunk, vagy éppen szétszórunk. Kölcsön kaptuk, hogy hasznára legyünk vele az Úr szolgáinak. Minden körülöttünk létező holmi, bennünk felhalmozott tudás, időcseppjeink, a fületlen gombtól az értékes kincsig minden a semmibe hull, ha nem állítottuk a szeretet szolgálatába, ha nem arra használtuk, hogy valakinek jobb legyen általa.

A történet intézőjével együtt mi is sokszor választottuk a második megoldást. Tékozoltunk. Az Úr bőkezűségét, bizalmát félreértettük. Azt hittük, van valami, ami a miénk, ami felett rendelkezési jogunk van. Azt hittük, létezik olyan dolog, amit kedvünk szerint arra használunk, amire akarunk. Nincs olyan dolog. Még arról a föld darabkáról is, ami a lábam alatt van, és telekkönyvileg a nevemen, bármikor leráz-hat egy földrengés. Micsoda elbizakodott dölyf azt gondolni, hogy az enyém.

Most már mindegy, mi volt, mi nem, tény, hogy sok minden pocsékba ment. Ez még nem lenne olyan nagy baj (?), mert maradt bőven a ránk bízott vagyonból. A baj ott van, hogy kitudódott. Az Úr megtudta, mit tettem. Az Úr mindent megtud. Előbb vagy utóbb, de mindent megtud. Szembesít azzal, hogy mindent tud rólam. S most valamit tenni kéne azzal, ami már nincs. De nem lehet. Ami nincs, azzal nem lehet tenni semmit.

Jézus azt tanácsolja, vagy inkább tényként közli, hogy van egy, egyetlen egy megoldás. Irányt kell változtatni. Eddig a felhasználható anyagi javak álltak figyelmem középpontjában, most

szolgatársaim felé kell fordulnom. Az adóstársaim felé. Beszélgetni kell velük. Érdeklődni az Úr felé felhalmozott adósságaikról. Közel sem tartoznak annyival, mint én, ezért nem lehetek velük fennhéjázó. A saját butaságomból tanulva megértem gondjaikat, könnyítek kétségbeesett lelkükön, és vigasztalom őket. Ha már az Úrnál elfogyott a becsületem, megpróbálom a velem egy síkon élők bizalmát megnyerni azzal, hogy magamról elfelejtkezve, teljesen együtt érző leszek velük. Egyetlen esélyem arra, hogy újra bizalmába fogadjon a Gazda, hogy sorsközösséget vállalok a többi szolgával. Többé nem véthetem el a lépést, mert az életemmel játszom, és nem tudom, meddig tart a játékidő.

Nagyon szeretném a játékszabályokat mindvégig betartani.

Szeptember 26. — Évközi 26. vasárnap — Lk 16,19–31 — Hogyan szabaduljunk meg ürességünktől?

A gazdagnak nincs neve. A koldusnak van. Talán úgy is fogalmazhatunk, hogy a rászorulót személyesen ismerik az égiek.

A gazdag ember is ismerte Lázárt. Nem takarózhat azzal, hogy nem tudott róla. A kínlódások közepette tesz erről tanúságot. Sőt, a túlvilágon is szeretné kihasználni annak szolgai, alacsonyabb rangú állapotát. Hiába látja a kettőjük közötti bánásmód különbségét. A halál nem hozott benne felfogásbeli változást.

Halál. Lázár szinte észre sem veszi, mert olyan sürgés-forgás kezdődik körülötte, a gazdag viszont „átéli” a halálát, eltemettetését.

Igaz, hogy Jézus elrettentő példának szánta e történetet, mégis sokban hasonlítunk mindkét szereplőhöz.

Kiszolgáltatott helyzetünkben mindent eltűrünk, és a legkisebb segítséget is szívesen fogadnánk, ami a teljes kilátástalanságot vagy a szenvedést valamiképp enyhítené.

Ha jólétben élünk, hajlamosak vagyunk még a morzsáinknak is nagy jelentőséget tulajdonítani. Semmit nem adhatunk másnak, mert mindenre nagy szükségünk van. Így teljes a körülöttünk felhalmozott mindenség. A hiányérzetet, amit a szeretetünk hiánya okoz, apróságok halmazával töltögetjük, de természetesen az űr annál nagyobb, minél nagyobb a kupac. A végén már akkora lesz az üresség bennünk, hogy éget. Akkor sem magunkban találjuk meg a hibát (azt hisszük, hogy a megoldás nem a mi kezünkben van), hanem a körülményekben. Oldja meg más a gondot, ugorjon más valaki, és hűsítő szeretettel könnyítsen rajtunk. Majd a mennyeiek, majd a férjem, majd a szomszédom, majd a testvérem Krisztusban. Majd ha ő másképp viselkedik, és megteszi ezt meg ezt, akkor én megkönnyebbülök.

Ha nálam „magasabb” valakivel kerülök kapcsolatba, akkor előadom a jófiút. A családjáért aggódó anyát, apát, testvért. Hátha leesik valami, hátha az ő tehetségéből gyarapodhatok.

A példázat befejezéséből kitűnik, hogy ezt a helyzetet senki nem tudja megoldani, ugyanakkor nincs mentsége senkinek, aki ilyen helyzetbe hozta magát. Van idő a megoldásra, és van útmutató a kellő időben. Mindenkinek, mindenhol. Csak magunkra vessünk, ha ezeket a lehetőségeket kihasználatlanul hagytuk.

Mint például a kapunk előtt vagy máshol élő, vagy éppen halni készülő Lázárokat, az árvákat, az éhezőket, a betegeket, a szomorkodókat, a rabokat, s a testvérekben lakó Jézust. Ha találkozni szeretnénk vele, még időben, akkor e kicsinyek között keressük. S az űr egyszeriben betöltődik élettel.

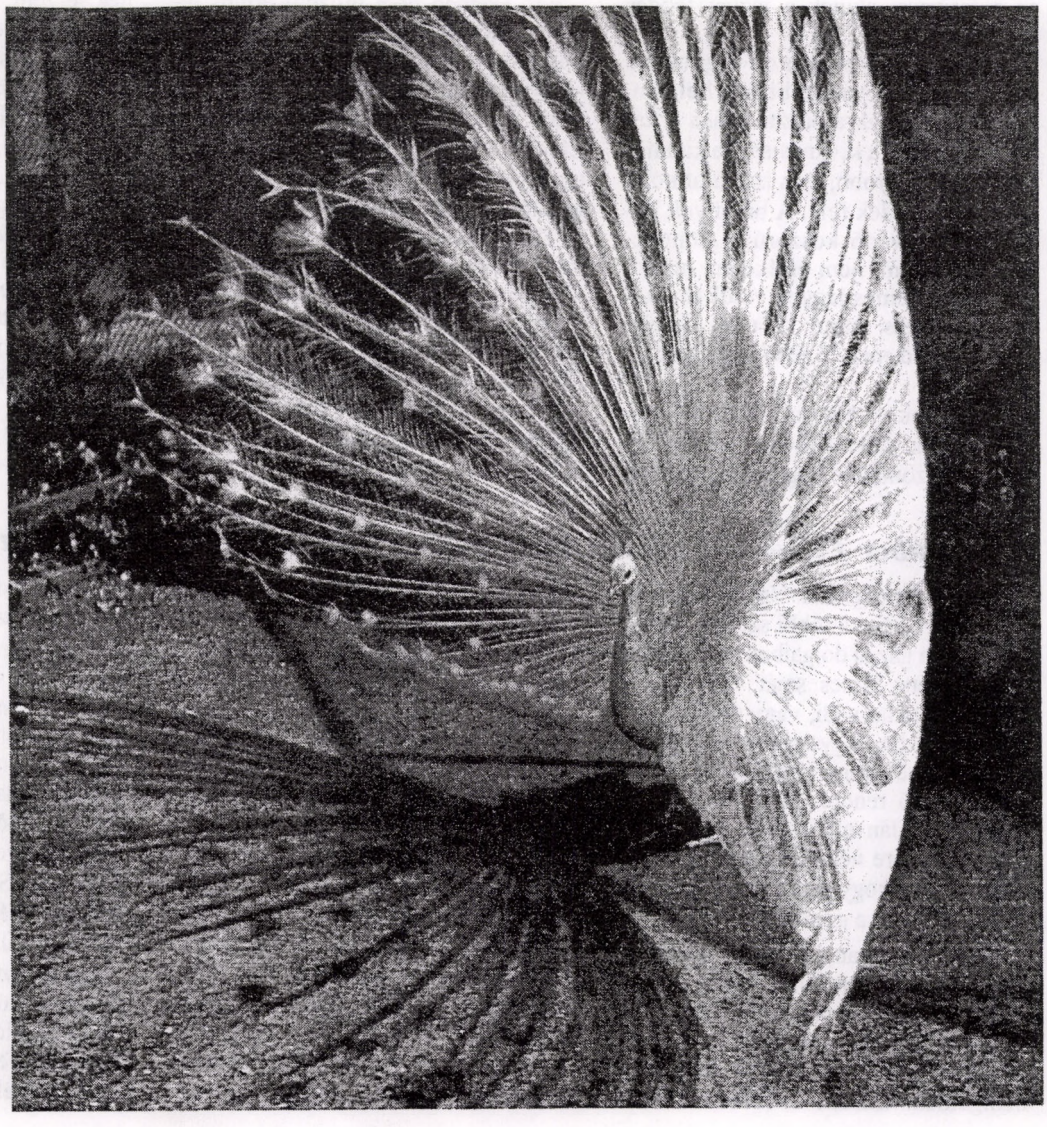

fenntarthato@civilizacio.hu

Augusztus 2.: 1976: Kiszely Károly 22 éves esztergályos, római katolikus civil teológushallgató megtagadta a katonáskodást. Aug. 6-án 33 hónap börtönre ítélték, amit végig letöltött (kedvezményt a katonaság-megtagadók nem kaptak, mert nem bánták meg tettüket). Zöld meditációk c. könyve 1985-ben jelent meg szamizdatként.

Augusztus 22.: 1895: Gróf Almásy László Ede Afrika-felfedező születése (+1951. márc. 22.). Legjelentősebb felfedezései a Líbia, Egyiptom és Szudán határán fekvő Uweinat-hegység sziklafestményei. 1935-ben megtalálta az Egyiptom déli határvidékén, a Nílus egyik szigetén élő, a XVI. században a törökök által elhurcolt magyarok leszármazottait, a magyarabokat. Életéről készült Az angol beteg című amerikai film, amely 1997-ben kilenc Oscar-díjat kapott.

Augusztus 31.: 1979: Egy elhaladó teherautóból babakocsijára dobott kővel megölték Adeline Schwartz Amish-kislányt. A rendőrségi vizsgálat megállapította, hogy az autóban ülő négy fiú számos más bűntettet is elkövetett az Amish közösség ellen. A szülők és a közösség megbocsátott.

A kb. százezer fős Amish erőszakmentes keresztény közösség az USA több államában él önálló farmokon, egy-két száz fős falvakban a természettel összhangban. Az Európából a katolikus és protestáns üldözések elől menekült, legalább vallási nyelvként ma is egy önémet dialektust használó egyház teljesen elkülönül az államtól. Semmiféle állami támogatást nem fogadnak el. A katonáskodást megtagadják.

Gyermekeik külön engedéllyel együtt dolgozhatnak szüleikkel (hiszen a gyermekmunka egyébként tiltott az USA-ban). Saját iskoláikban hivatalos képesítés nélküli tanítóik oktatják gyermekeiket, továbbtanulás nincs. Az ötvenes években számos szülő töltött le többhetes elzárást amiatt, hogy gyermekeiket nem engedték állami iskolákba, de 1972-ben a Legfelsőbb Bíróság az ún. Wisconsin állam kontra Jordan perben a javukra döntött.

A társadalombiztosítás fizetését is megtagadták, mondván, hogy ez nem adó, hanem biztosítás, márpedig a bajba kerülőkről, öregekről, betegekről az egyház dolga gondoskodni, nem az államé. Az adóhivatal 1961-ben elkezdte behajtani rajtuk a tb-t, de ez közfelháborodást váltott ki, és 1965-ben a Legfelsőbb Bíróság az Amish egyháznak adott igazat.

A fotózás, filmezés elől elhúzódnak. Csak maguk közt házasodnak, emiatt némileg gyakoribb körükben néhány genetikai probléma (törpeség, nagyothallás). A vallás nem különül el az életüktől, nincs templom, imaház, hittan. Az istentiszteletet minden második vasárnap a családi otthonokban tartják.

A technikai változásokat társadalmi hatásaik alapján szelektálják, tiltják. Nem kapcsolódnak rá a villamos energiahálózatra (amióta a tej hűtését a gazdaságokban kötelezővé tették, szélkerekes és aggregátoros áramfejlesztőket használnak, de csak a hűtőtornyokhoz). Nincs autójuk, mert az az individualizmus eszközeként (mint a magántelefon is) szétzilálja a közösséget (de taxit, bérautót használhatnak szükség esetén).

A csűrben használnak gépeket a nehéz munkákhoz, de a földeken nem használnak traktort, mert az elvenné a fiatalok munkáját, és azok arra kényszerülnének, hogy a városi gyárakba menjenek dolgozni. (A XX. század harmadik negyedében szerte az ipari országokban a mezőgazdaságból élő lakosság kb. a népesség egyharmadáról egyharmincadára csökkent, óriási tömegek kényszerültek a városi munkáséletbe.)

Az Amish egyházban (ellentétben pl. a mennonitákkal) szigorú kiközösítés van, ha egy megkeresztelt tag nem tartja be a szabályokat. Viszont az Amish-fiatalok 20-22 éves korukban szabadon dönthetnek az Amish egyházba való belépésükről, megkeresztelkedésükről, és 85%-uk ezt választja. A többi 15% nincs kiközösítve, jó kapcsolatban maradhat a közösséggel, barátaival, kultúrájával, gazdaságával.

Szeptember 1.: Szent Egyed napja, aki a remetebarlangjába menekülő szarvast saját testével védte meg a vadászó király nyilától.

1979-ben Merza József megtagadta a (tartalékos) behívót. Az ENSZ 96 országról 1982-ben készített jelentése (további 54 ország nem adott információt) Magyarországon külön említi a római katolikus katonaság-megtagadókat.

Szeptember 5.: Szept. 5: 1927-ben megnyitották a Országos Magyar Biológiai Kutatóintézetet Tihanyban. A Balaton vízminőségének és élővilágának védelmét hangolja össze.

(Csak a pénzhiánynak köszönhető, hogy van Balatonunk. A XIX. században a vízügyesek megtervezték lecsapolását, Bécs aláírta, a környező vármegyék boldogan kiszámolták, mennyi termőföldet nyernek...)

1940-ben Michael Lerpscher német katolikus katonaság-megtagadót lefejezték Berlinben.

Szeptember 9.: 1730-ban 353 ember halt meg a favágók fejszéitől, amikor a fákat átölelve saját testükkel védték a kivágás ellen a bisnoi törzs Khedsadali falujában (Észak-India). A fákat Adzsit Szingh maharadzsa palotaépítéséhez vágták ki. A tömegmészárlás okozta népfölkelés hatására a maharadzsa törvényben tiltotta meg, hogy a bisnoi települések körzetében bárki állatot öljön vagy fát vágjon ki.

1828-ban született Lev Tolsztoj pacifista orosz író, a világirodalom egyik legnagyobbja (+1910. nov. 20.). Társadalom- és egyházkritikája miatt Tolsztojt (máig is fenntartva!) kiközösítették az orosz egyházból. Válaszul ezt írta a zsinatnak: „Hiszem, hogy mindnyájunk életének értelme a bennünk levő szeretet növelése."

Szeptember 11.: 1961-ben a WWF (World Wide Fund For Nature, Természetvédelmi Világalap) bejegyzése Zürichben. www.panda.org

Szeptember 13.: Aggtelek a világörökség része lett.

Szeptember 15.: 2000-ben az olimpiai lángot Cathy Freeman, őslakos ausztrál futónő gyújtotta meg Sydneyben. 1994-ben női 400 méteren meglepetés-győzelmet aratott a Brit Nemzetközösségi Játékokon, majd utána az ausztrál zászló helyett egy fekete-vörös, a közepén sárga körrel a napot szimbolizáló lobogóval az aboriginik, az ausztrál őslakosok saját zászlójával futott tiszteletkört.

Az aussie-k (ejtsd: ózik) – azaz a bevándorlók – majdnem megkövezték ezért. Ugyanis az 1770 után egyre érkező telepesek fokozatosan elvették az őslakosok földjeit, sőt irtották őket. Tasmániában ma már egyetlen őslakos sem él. Az 1920-as, 30-as években a kormány hivatalos politikája az asszimiláció, a beolvasztás volt. Az őslakosok gyermekeit ebben az időben teherautószám vadászták össze a bozótból. Elválasztották őket a szüleiktől, akiket soha többé nem láthattak, és táborokba zárva próbálták őket átnevelni. A 90-es évek elejéig Ausztráliában a fehérek mélyen hallgattak erről az intézményesített gyermekrablásról, az „ellopott nemzedékről".

(Egy ötvenezer éve fenntarthatóan működő civilizáció gyermekeit nevelték át egy alig tízezer éve elfajult, mára teljesen pusztítóvá vált életformára.)

Szeptember 18.: Rokkantak napja. A huszadik században közel egymilliárd ember szenvedett közlekedési balesetet.

1978-ban jegyezték be a Church & Peace (Egyház és Béke) európai hálózatot, amelyet keresztény pacifista csoportok alkotnak, és már 1949-től működik. Az IFOR és a történelmi békeegyházak (Mennoniták, Kvékerek, Brethren) hozták létre, de ma minden felekezetből vannak tagcsoportjai.

Szeptember 21.: Autómentes világnap (EU). Béke és erőszakmentesség világnap (ENSZ).

Szeptember 22.: 2002-ben a Fertő-tó a világörökség része lett.

Válogatás a Simonyi Gyula által szerkesztett, napi e-mailben kapható Bocs.hu Magazinból

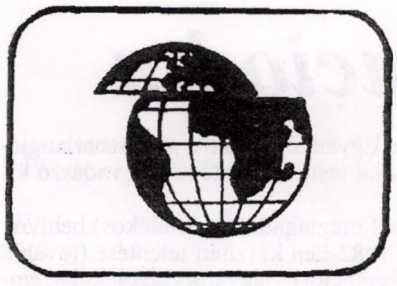

Gerhard Klas

Ki csapolja meg a szegények vízvezetékeit?

A Világbank, a Valutaalap és Tanzánia vízellátása

Adolphinának mindennap meg kell tennie ugyanazt a fárasztó utat. Vödrével a fején akár tízszer is elmegy a tűző napon a több száz méterre lévő vízcsaphoz, hogy két és fél centért megtöltesse vödrét vízzel. A víz nagy probléma Tanzániában. Az öttagú Momila család számára is. A szülők együtt laknak Adolphinával és másik két lányukkal Temekében, Dar es Saalam egyik szegénynegyedében. Az apa, Joseph éjjeliőrként dolgozik egy fogadóban, s havonta 30 000 tanzániai schillinget keres, ami átszámítva kb. 30 euró, 7500 forint. Ahogyan a főváros szegényebb városrészeiben többnyire szokásos, a Momila család lakásába sincs bevezetve a víz.

Momiláék ily módon Dar es Saalam lakosságának ahhoz a szűk 70%-ához tartoznak, amely a *Világbank* adatai szerint „valamiképpen hozzájut a vezetékes vízhez”. A milliós város új lakói – akik vidékről költöztek a város külső negyedeibe, s ott infrastruktúra nélküli fa- és bádogkunyhókban telepedtek le – teljesen ki vannak szolgáltatva a szállítóknak, és gyakran nem jutnak hozzá kúthoz vagy utcai csaphoz.

Az illetékes vízügyi hatóság, a *Dawasa* egy 824 kilométeres vezetékhálózatot kezel, amelyet 1950-ben fektettek le, s azóta alig-alig tartották karban. A kormányzat csaknem napi 300 millió liter vezetékes vízzel számol, mindazonáltal ennek 30%-a elszivárog a csőhálózat hibái miatt. Ami megmarad, túlságosan kevés a főváros 4-5 millió lakosa számára, ráadásul a csapból nem ivóvíz folyik, ezért felhasználás előtt fel kell forralni.

A rossz vízellátás okai *Nshoya Magotti*, az elnöki reformbizottság munkatársa szerint abban rejlenek, hogy „túlságosan alacsonyak” a fogyasztói árak, és még a költségeket sem fedezik. Ráadásul alig léteznek vízórák, hogy mérhetnék a vízfogyasztást. Azok a végfelhasználók ugyanis, akik rendszeresen hozzájutnak a vízhez, fogyasztásuk mértékétől független átalányt fizetnek a Dawasának. A Dawasa ezen kívül működtet néhány nyilvános töltőhelyet is, ahol a lakosság ingyen szolgálhatja ki magát. E „visszás helyzeten” túlmenően Magotti úgy találja, hogy a vízellátás túl sok munkást foglalkoztat, és ezért nem jövedelmező. Magotti nem említi meg, hogy számos állami intézménynek és minisztériumnak van komoly fizetési hátraléka, és ez nagy érvágást jelent a vízellátás költségvetésében.

Pontosan ezt a logikát követi a tanzániai kormány új stratégiája is: privatizálni akarja a vízellátást. *Edward Lowassa* vízügyi és állattartási miniszter már tárgyalt is a *Világbankkal*, a *Nemzetközi Valutaalappal* és lehetséges befektetőkkel egy tízéves lízingszerződésről Dar es Saalam vízellátásával kapcsolatban. Mindenesetre nem egészen önkéntesen. Tárgyalásával annak egyik feltételét teljesítette, hogy a Valutaalap elengedje Tanzánia külföldi adósságainak egy részét.

A tervek szerint egy magántársaság fog javítani a vízellátáson. A minisztérium e tekintetben a Világbank szakértelmére épít. A Világbank e szakértője, egy francia, minden tárgyaláson részt vesz, és övé az utolsó szó. Három vállalkozás került be a választottak szűkebb körébe: a francia *General des Eaux* és *Saur International*, valamint a brit-német Joint Venture, amely a *Gauff Ingeniure* frankfurti tanácsadócégből és a *Biwater* konszernből áll.

„Sok tanzániai még mindig azon a véleményen van, hogy mivel az eső az égből jön, a víznek ingyenesnek kell lennie”, feleli a Dawasa egyik szóvivője leereszkedően arra a kérdésre, vajon a konszernek nem csupán nyereséget akarnak-e csinálni. A vízfelhasználás privatizálásának céljai világosak: A vízfogyasztást a jövőben egyedileg kell mérni és számlázni. A felelősök a „fizetési morál” szembeöltő javulását remélik.

Mindenesetre mielőtt valamelyik magántársaság átveszi a vízellátást, a Dawasának 120 millió dollárt kell befektetnie az infrastruktúra javításába. A Világbank és a tanzániai kormány csupán 2,5 millió dollár belépési tőkét és havi 50 000 dolláros bérleti díjat vár el attól a magánvállalkozástól, amely megkapja a vízellátási megbízást. Ennek fejében zsebre vághatja a víz eladási árának 70%-át. Milliós üzlet: Napi 300 millió liter vízfelhasználás és a bejelentett áremelés mellett a havi forgalom – még a vízveszteség figyelembevételével is – több mint egy millió dollárra rúg. Ebből 750 000 dollárt kap a magáncég, s neki kell fedeznie a méréstechnika, a számlarendszer és a bérlet kiadásait, valamint az alkalmazottak – jelenleg – több mint szűkös fizetését. Az új vezetékek kiépítése, illetve a meglévő hálózat fenntartása viszont kizárólag a Dawasa feladata lenne, de ezért csak a jövőbeli bevételek 30%-át kapná meg, 250 000 dollárt havonta. Hogy a magántársaság még az alkalmazottakon is spórolni fog – ezt már ma is tudja a tanzániai kormány. A Dawasa 1400 alkalmazottjának fele fölöslegessé válik majd, véli Magotti, a kormány embere.

Az egyéb „kockázati tényezőket” pedig, mint például a fogyasztók fizetésképtelenségét, amit a tárgyalásvezetők szívesen neveznek „fizetési kelletlenségnek”, olyan alacsonyan akarják tartani, amennyire csak lehet. A német pályázók, a Gauff Ingeniure, akik már több afrikai országban gyűjtöttek tapasztalatot, „következetes eljárást” hirdettek meg arra az esetre, ha a végfelhasználók nem fizetik ki számlájukat. Középtávon a privatizálás után majdnem a duplájára akarják emelni a vízdíjat, átszámítva 5 centre vödrönként. Tekintve, hogy az egy főre eső átlagos jövedelem még a napi egy dollárt sem éri el, ez magas ár.

Jürgen Berthold, a vállalkozás tanzániai telepének vezetője minden erejével azon van, hogy a szociálisan nehéz helyzetűek részletfizetési kedvezményt kaphassanak, főnöke azonban, *Wolfgang Chalet*, az Afrika-osztály vezetője nem hagy kétséget aziránt, hogy a „fizetési morált” csak akkor lehet javítani, ha végső lépésként „szigorúan elzárják a vizet”.

A vízszolgáltatás privatizációja során a lehető legnagyobb hangsúlyt fektetik majd a polgárok részvételére és az átlátszóságra, biztosít Magotti: nem csupán a menedzsmentet akarják bevonni a döntésekbe, hanem a dolgozókat is. *Julio Rutatina*, a közszolgálatok szakszervezetének általános titkára azonban mit sem tud erről: A Dawasa dolgozói kollektíváját a küszöbön álló átvételről sem tájékoztatták, nem is szólva arról, hogy a tárgyalásokon részt vehettek volna. Joseph Momila is felháborodik, amikor a tervezett áremelésről hall. Nem tudja, honnan vegye a pénzt a drága ivóvízre – fizetésének jó ötödét már ma is a vízre költi. Temeke szegénynegyedének lakóit senki nem kérdezte meg. Ez azonban megbosszulhatja magát. A bolíviai Cochabamba vízellátását két éve szintén privatizálták és megdrágították. Aztán hatalmas népfelkelés tört ki. Most ismét közszolgáltatás a vízellátás.

Forrás: Publik-Forum, 2003/4

Hajsza a „kék aranyért”

Interjú *Maude Barlow* környezetvédővel

Új könyvében azt írja, hogy a Föld édesvíz-készlete fogyóban van. Az emberiség legnagyobb válságától óv. Nem túloz? Az utóbbi évben sok helyütt szenvedtek árvizektől.

A globális klímaváltozás ilyen szélsőségeket tartogat számunkra – árvizet itt, szárazságot amott. Az ipar egyre inkább felmelegíti a bolygót, ezenkívül óriási tömegű vizet használ el, amely aztán örökre elveszett. A gazdag északon még nem érzünk sokat a válságból – ennek ellenére valóság.

A víz azonban más, mint a kőolaj vagy a fa. Elhasználjuk, de visszatér a természetes körforgásba. A Föld vízkészlete nemde mindig ugyanaz marad?

Így kellene lennie. De a talajvíz ma olyannyira szennyezett, hogy nem képes már elég gyorsan regenerálódni – itt van, de használhatatlan. Az édesvíz körforgása kibillent egyensúlyából. Ebben minden szakértő egyetért, függetlenül attól, hogy jobb- vagy baloldali-e, vagy akár a Világbank képviselője. Az iparosodás és a növekvő városiasodás miatt egyre több régióban vastag betonernyőre hull az eső, és a föld helyett a tengerbe megy. Az emberek sok országban fertőzött folyókból isznak, mivel nem engedhetik meg maguknak a vezetékes vizet. Már most minden nyolcadik másodpercben meghal egy gyerek a vízhiány következtében. Az ENSZ becslése szerint 2025-ben az emberiség kétharmadának nem lesz tiszta vize.

Csak a tengervizet kellene sótlanná tenni – a Föld háromnegyed részét ez borítja. A technika megvan hozzá.

Ez hamis ígéret. A sótalanítás szélsőségesen drága, és energiát nyel el. Ráadásul mérgező maradványok keletkeznek. Ha ezeket visszaborítjuk a tengerbe, kipusztulnak az utolsó halak is. És a sótlanná tett víznek rettenetes íze van. Kipróbáltam.

Talán drágábbnak kellene lennie a víznek, hogy kevésbé pocsékoljuk. Sok kormány a vízellátás privatizálása mellett van. 2003 márciusában a víz második világfórumán Den Haagban kereskedelmi áruként határozták meg a vizet. Nem kézenfekvő ez? Mert például az elektromos energiát éppúgy természeti erőforrásokból nyerik, és szabadon kereskednek vele. A piac meghatározza a tisztességes árat.

Nézetem szerint a vízellátás emberi alapjog, s ezért ingyenesnek kellene lennie. A piac különben is csak akkor működik, ha az embereknek van pénzük. Emberek százmillióinak nincs pénzük – haljanak szomjan? Ha itthoni városok és önkormányzatok felszámolnak valamit a vízellátásért, akkor remélni lehet, hogy a pénzt a vízvédelembe fektetik. A konszerneket ellenben a profit érdekli – s ezek többnyire multik, valahol távol. Például: A víz privatizálása után Detroitban ezrek csapját zárták el, mivel az emberek nem tudták kifizetni a magas számlákat. A bolíviai Cochabamba városában egy áremelés után lázadások törtek ki – s csak akkor bontották fel a szerződést a vízszolgáltató konzorciummal, amikor egy rendőr az egyik demonstráción lelőtt egy 17 éves fiút.

Az egyik német tartományban a privatizálás után csökkent a víz ára. A privatizáló cégek megjavították a rossz vezetékeket, a hatékonyság növekedett.

A konszernek természetesen nem akarnak pocsékolni. Tudják, hogy a víz – amit én „kék aranynak” nevezek – hamarosan olyan értékes lesz, mint egykor a „fekete arany” volt. Az emberek mindent meg fognak tenni, hogy hozzájussanak. Tény: a Földön nincs elég édesvíz, s még kevésbé lesz, ha a népesség tovább növekszik. Gazdasági nézőpontból ennek logikus következménye: Biztosítani kell, hogy a szűkös kincs oda jusson, ahol az emberek meg tudják fizetni. Például Európa szegényebb területeiről a gazdagabbakra. Ez a jövőbeli jólét receptje. A társadalom mély árkainak és milliók halálának receptje.

A vízellátás 90%-a világszerte még állami kézben van, s a szabad piacon nem csupán a globális játékosok vannak ott. Némely indiai kisparaszt ma több pénzt keres azzal, hogy talajvizét eladja a városoknak és az ipari felhasználóknak, mint korábban a földműveléssel. A kisemberek is hasznot húzhatnak a privatizációból?

Na persze, Kanadában is vannak ilyen parasztjaink, akik azt mondják: Minek vessek gabonát, ha a víz eladásával sokkal kevesebb a munkám? Kézenfekvő az érv ezzel a személyes profittal szemben: Jön az ipar a hatalmas fúrókkal és pumpákkal – és nemcsak ennek az egy farmnak a talajvizét viszi el. Harminc kilométerrel arrébb egy reggel felébred a szomszéd, és megállapítja, hogy az ő kútja is kiszáradt. Minden víz összeköttetésben áll. Az a rendszer tehát, amelyben mindenki tetszés szerint eladja az „ő” talajvizét, nem működhet. A víz mindenkié. Az államnak kell gondoskodnia arról, hogy csak annyit vegyünk el, amennyi termelődik, és hogy azt ismételten felhasználjuk. Különben az a farmer, aki csak egy kis nyereséget akart, hamarosan igen ostobának fog bizonyulni.

Nálunk egyrészt sok vizet pocsékolnak el, másrészt újabban szabályszerű liturgiákat végeznek a vízzel – az élményfürdőkben és a wellness-farmokon. Ez a megfelelő méltatása ennek a drága elemnek?

És ne feledkezzünk meg a palackos ásványvizekről! Ezek akár kétezerszer annyiba is kerülhetnek, mint a vezetékes víz, és gyakran kevésbé tartalmasak. Az egész egyetlen nagy marketingcirkusz. Pont úgy, mint az élményfürdők – olyan luxus, amelyet csak kevesen engedhetnek meg maguknak. Mindez a jövő előízét kínálja, ha továbbra is így folytatjuk: A víz már csak a gazdagoké lesz.

Mit tehet az egyes ember, hogy megóvja a tartalékokat? Globálisan keveset hoz a konyhára, ha kevesebbszer zuhanyozunk. Vagy?

Jó, ha a mosógép takarékos programját használjuk, de nem a háztartások jelentik a nagy problémát. Az autók és a komputerchipek gyártása víztömegeket nyel el, éppúgy, mint az ipari mezőgazdaság. Olyan, nemzetközi érvényű törvényekre van szükség, amelyek megállítják a vízzel való masszív visszaélést. Alapvetően búcsút kellene vennünk a korlátlan növekedés gondolatától, ahelyett hogy még a világ maradékára is kiterjesztenénk a mi modellünket. Észak-Kínában városlakók millióinak éppen azért szűkös a vizük, mert azt az új ipari területekre pumpálják, ahol olcsó árukat állítanak elő vele a Nyugat számára. A Föld nem fogja sokáig kibírni ezt a gazdasági rákot, az fel fogja zabálni a Földet. Ennek ellenére az Európai Unió a víz kereskedelmi forgalomba vonását támogatja – a három legnagyobb konszern ugyanis európai. De biztos vagyok abban, hogy az itteni emberek nem akarják látni, hogy gyermekeik a szennyezett víztől haljanak meg. Németországban is sok olyan polgári kezdeményezés létezik, amely a fenntarthatóságért és az emberi jogokért küzd. Ezekben mindenki elkötelezetten tevékenykedhet.

Képes még arra, hogy lelkiismeret-furdalás nélkül lemossa az autóját, vagy lehúzza a WC-t?

Nem. Utazásaimon túl sok olyan embert láttam, aki vízhiánytól szenved. Hazafelé tartva minden alkalommal azon bosszankodom, milyen figyelmetlenül bánunk a vízzel – én magam is.

A kanadai Maude Barlow ökológus, író. Társalapítója a Blue Planet Projectnek, a víz védelmére létrehozott nemzetközi polgári mozgalomnak. Kék arany című, 17 nyelvre lefordított könyvével vált világhírűvé.

Forrás: Publik-Forum, 2003/14

TARTALOM

Tanulmány
Tunyogi Csapó Gábor: Szabadság és rend – jog és felelősség (I. rész) 2–5
Arno Gruen: Hamis istenek jármában 6–10
Interjú
Antje Bultmann: „Emberek az emberekért" (Karlheinz Böhm) 11–12
Aktuális
Martin Koschorke: Gyémántok, vér és konszernek 13
Vörös Éva: Magyar karácsony Romániában 14–16
Gyerekeknek Moha-mese
„Nem látja a fáktól az erdőt" (II. rész) 17–18
Novella
Farkas István: Márványlepke 19–20
Recenzió
Hegyi Béla: Káprázat (Szepes Mária: Szómágia) 5
Garay András: A passió 21
Úti beszámoló
Gergely Dezső: Látogatóban a Szunto Baro Manusnál 22–23
Megemlékezés
Barcza Barna: „Boldogok, akik az igaz-voltot éhezik és szomjazzák, mert ők eltelnek vele" 24
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 25–28
Környezetvédelem
Simonyi Gyula: fenntarthato@civilizacio.hu 29
Gerhard Klas: Ki csapolja meg a szegények vízvezetékeit? 30
Maude Barlow: Hajsza a „kék aranyért" 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

„Az ismeretlen Istennek"

Nem hódításra indultunk mi el
A végtelenből – csak találkozásra.
Testvér, a mi testvériségünk
Ezért oly ritka, szép és drága.
Nem hajtottuk lelkünket igába.
Egymás lelkét prédának se néztük,
Szemmel nem vertük, szóval nem igéztük.

Maradtunk szabadok a szeretetben.
Maradtunk egyenlők a szeretetben.
Maradtunk testvérek a szeretetben.

Egymás lelkében tiszteltük a törvényt.
S a végzetet, mint napsugárt és örvényt.
A törvény betűje, ha összevágott:
Ujjongva hirdettük a rokonságot.

S ha egymás lelke tájait bejárva
Rábukkantunk egy nekünk idegen,
Ismeretlen istenség templomára:
Oltárát virággal szórtuk tele,
És szóltunk csendesen: Bár nem az enyém,
Szenteltessék meg mégis a neve.

Reményik Sándor

„Érted vagyok"
(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XV/4. (86.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 10200964-20210809
Magyar Hitelbank Rt., Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@netelek.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Halmai Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó a pénzt mire küldte.

Előfizetési díj 2004-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 1500 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba ..... 2000 Ft
egyéb külföldre ..... 3500 Ft

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XV. évf. 5. szám
2004. október
170,– Ft

A rendről

A jézusi szövetség

Miért van szükség az öregekre?

Az apró dolgok boldogsága

Könny és mosoly – kerekesszékes élet

Novella egy tiszta lélekről

Moha-mese

Búcsú Dombi Ferenctől

Sik Toma halálára

Vasárnapi szentírási elmélkedések

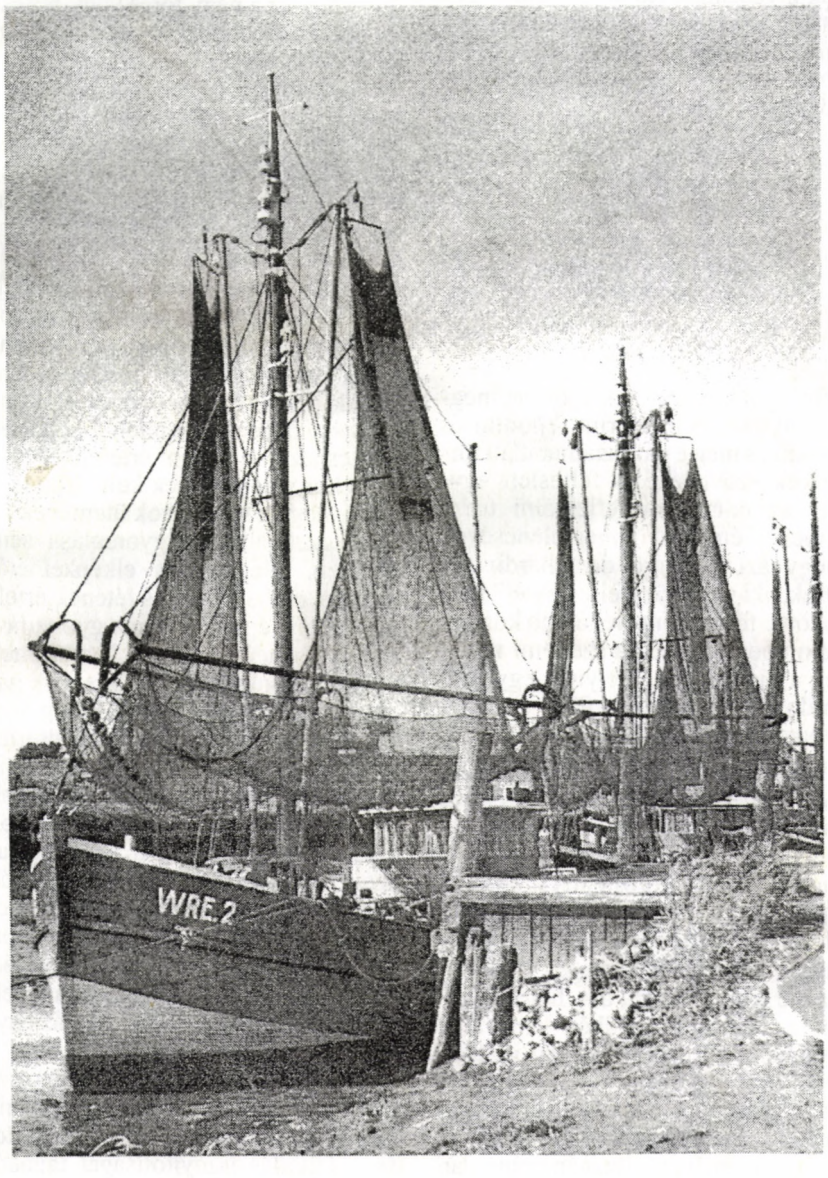

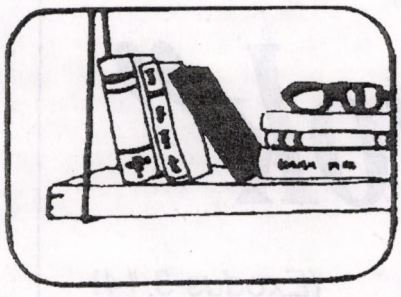

Tunyogi Csapó Gábor

Szabadság és rend – jog és felelősség

Részletek a szerző Testamentum c. tanulmányából (1999)

II. rész

Rend

Történelmünk nagy paradoxona, hogy az ember hosszú távon – és itt nem évtizedekben, hanem évszázadokban kell gondolkodnunk – nem képes elviselni semmiféle rendet, rend nélkül viszont rövid távon sem képes élni. Ez a paradoxon adja a történelmi fejlődés lüktetését, ahogy azt a költő, József Attila látta és utolérhetetlen tömörséggel leírta:

„Én föltéztem az est alól
az egek fogaskerekére —
csilló véletlen szálaiból
törvényt szőtt a múlt szövőszéke
és megint föltéztem az égre
álmaim gőzei alól
s láttam, a törvény szövedéke
mindig fölfeslik valahol.”

Bolygónk az anyag szigorúan megszabott törvényei szerint fejlődött és fejlődik, s még e változtathatatlan törvények szövedéke is felfeslett egyszer az önmagára reflektálni tudó, emberi én-tudat megjelenésével, ahogy azt Teilhard de Chardin-nál látjuk, aki szerint e „felfesléssel” kezdődött a földtörténet legújabb korszaka, a nooszférának, a szellemi rétegnek a kialakulása, melynek egyedüli hordozója – legalábbis földi viszonylatban – az ember. (...)

Mitológia, vallás, filozófia, költészet, természettudomány... Az ember tragédiája mindegyik szemléletében azonosnak látszik. „Ez őrült sár, ez istenarcú lény” (Vörösmarty) „tudásra törpe, vakságra nagy” (Madách). Megáldva vagy megverve a szabadsággal, azzal a képességgel, mely lehetővé teszi számára azt, hogy kiléphjen a teremtett rendből, ami által szembefordul önnönmagával is. Kétségtelenül tudathasadásos állapot, s ezt talán semmi nem mutatja világosabban, mint a rendhez való viszonya, amely történelme folyamán számtalan változáson ment keresztül, valójában mégis mindig azonos maradt. Az adott rend megtagadása új rend megalkotását követeli, s ha az új rend már adottnak számít, jön az új tagadás, melyet ismét új rend követ... Mindig változó tartalom mindig ugyanazt a formát követve, mint ahogy az egyenletesen áramló patakban is mindig más víz rohan, mindig azonos hullámokat verve. Így megy ez a nagy törés vagy felfeslés óta, valószínűleg így ment azelőtt is, a különbség „csak” annyi, hogy a szellem megjelenése irdatlanul felgyorsította a dolgok menetét. Az első egysejtűek megjelenésétől az emberig csaknem 600 millió év telt el; az emberi kultúra első, maradandó jegyei, a barlangfestmények, mindössze harmincezer évesek.

Az idő tényezőjének valószínűleg nem szabad túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítani, hisz az örökkévalóság szemszögéből jelentéktelen. Ennek ellenére: ha elfogadtuk munkahipotézisként azt a tételt, hogy a teremtésnek van valami értelme és célja, akkor valószínűnek kell tartanunk azt is, hogy a változások ütemének ez a lélegzetelállító felgyorsulása sem véletlen. Még az is elképzelhető, hogy az emberi species létének értelme és célja éppen ebben a gyorsulásban keresendő, mintha a Teremtőnek valamilyen oknál fogva egyszerre nagyon sürgőssé vált volna a dolog. (...) Ha meggondoljuk, hogy a földtörténeti korok legrövidebbike (a triász) is 34 millió évig tartott, mialatt csak annyi történt, hogy az óriáspáfrányok között elszaporodtak a dinoszauruszok különböző fajtái, s összevetjük ezzel a *homo sapiens sapiens* megjelenése óta eltelt negyvenezer év alatt végbement változások már szinte áttekinthetetlen tömegét, akkor azt kell mondanunk, hogy az ütemváltás enyhén szólva szédületes.

A fejlődés iránya viszont változatlanul az egyszerűtől az összetett felé halad, s ebben még a teremtő akaratot és a fejlődés irányítottságát tagadó, mindent a természetes kiválasztódás materialista elméletével magyarázó neodarvinisták is kénytelenek igazat adni a mélyen keresztény hitű paleontológus-antropológus Teilhard de Chardin-nek, aki az összetettség (komplexitás) fokát tekinti a fejlődés paraméterének, s a bioszféra eleddig legösszetettebb képződményét, az önreflexióra képes, az én-tudatot hordozó emberi agyvelőt a legújabb földtörténeti kor és réteg – a nooszféra – primus motorjának.

E talán érdektelennek látszó és ezért unalmas geneológiai fejtegetéseket azért kellett előrebocsátanom, hogy megértsük, miért létfontosságú éppen ma, amikor a már legalábbis részben felvázolt okok miatt az emberi történelem eddig legnagyobb válságában vergődünk, minél előbb minél tisztábban látnunk az emberi szabadság és az emberi rend viszonyát. Mert: az emberi eszmélkedés előtti évmilliárdok alatt a fejlődés kizárólag az anyag inherens (belső) törvényei szerint haladt, az ember számára szinte elképzelhetetlen lassúsággal. (...)

Az öntudatra ébredő, a természet tudattalan erőit – a tűztől az atomenergiáig – (cél)tudatosan a maga szolgálatába kényszerítő ember új minőség az evolúcióban. Az, hogy leigázza a természetet, s ezzel megbolygatja, sőt néha teljesen fel is forgatja annak rendjét, miáltal arra kényszerül, hogy maga alkosson új rendet magának, érthetővé teszi az ember és a természet kettősségének (dualitásának) látszatát, s elfedi szemünk elől azt a tényt, hogy az emberi rendek (rendszerek) ugyanolyan törvényszerűségek szerint váltakoznak, mint a bioszféra tudat előtti rendjei; ezt azonban csak azóta tudjuk (véljük tudni), amióta az emberi történelmet annak tekintjük, ami: a kultúrák egymásutánjának, vagy pontosabban: az egymást váltó kultúrák időbeli sorozatának. És ez a felismerés még nagyon fiatal. (...)

A továbbiakhoz tisztáznunk kell természetesen, hogy mit is értsünk kultúrán. A latin *cultura* szó eredetileg megművelést, illetve megművelt-

séget jelentett elsősorban termőföldre vonatkoztatva, amelyet az ember művi beavatkozással kényszerített arra, hogy abból teremjen lehető legtöbbet, amire az embernek szüksége van. A szó értelme azonban egyre tágult, hamarosan magába foglalt mindent, amit a természet magában, magától, azaz az emberi szellem beavatkozása nélkül soha nem hozott, nem hozhatott volna létre. (...)

A kultúra tehát az a rend, amelyet az ember alkot önmagának, miután kilép a bioszféra természet alkotta rendszeréből. Az emberi rendek – a kultúrák – a minőségi különbség ellenére éppúgy a bioszféra törvényei szerint születnek, fejlődnek, élnek és halnak, mint az egyes élőlények és fajok. (A faj szót itt a latin *species* = fajta értelmében használom.) (...) Bizonyára érdemes lenne eltűnődni azon is, miért van ez így, jelen eszmefuttatásunk szempontjából sokkal fontosabb azonban a kérdés: A kultúrát alkotó és hordozó elemek, a közös származás, nyelv, szokások, hagyományok életmód, életszemlélet és vallás között miért éppen e legutóbbi – a vallás – az az elem, amely nemcsak a többivel együtt, hanem sokszor a többitől függetlenül, s néha még a többivel ellentétben is elsőrendű hordozója a kultúrának? Azt, hogy ez így van, lehet vitatni, sőt tagadni is, a tétel helyességét azonban éppen az utolsó évtized történései igazolták és igazolják napról napra.

Mindenekelőtt természetesen azt kell tisztáznunk, hogy mit is értsünk az egyébként oly egyértelműnek látszó, hétköznapi „rend” szón. Éppen a leggyakrabban használt szavak értelmén általában nem szoktunk gondolkodni. Hányszor mondjuk azt: ez vagy az nincs rendben, tehát rendbe kell tenni; s ha ez sikerült, akkor úgy véljük: no, ez most rendben van, amivel körülbelül azt állapítjuk meg, hogy – véleményünk szerint – minden úgy van, ahogy lennie kell. Ezzel nincs is semmi probléma, amíg valami meghibásodott szerkezet – legyen az karóra, kerékpár, gépkocsi, számítógép vagy űrrakéta – megjavításáról van szó: ha a szerkezetet rendbe hoztuk, az azt jelenti, hogy minden alkatrésze a maga helyén van és hibátlanul ellátja feladatát, minek következtében az egész szerkezet rendeltetésének megfelelően működik.

És itt kezdődnek a nehézségek, ugyebár. Mert nyilván csak akkor mondhatjuk valamiről, hogy rendben van, ha rendeltetésének megfelelően működik, ezt viszont csak akkor állíthatjuk, ha ismerjük a rendeltetését. Ha nem, akkor csak azt állapíthatjuk meg bármiről is, hogy létezik, esetleg működik is, fogalmunk sem lehet azonban arról, hogy valóban rendben van-e. (...)

Amint láttuk: a rend önmagában nem értelmezhető fogalom, csak akkor lehet kezdeni vele valamit, ha ismerjük a rajta kívül fekvő (filozófiai szaknyelven: transzcendens) rendeltetést. Amiből persze – éppúgy, mint a szabadsággal kapcsolatban – messzemenő következtetések adódnak kényszerítő erővel. Általában az a meggyőződésünk, hogy az embertől függetlenül létező természet, a fizika, kémia, biológia s egyéb tudományok eszközeivel felmért és felmérhető világ „rendben van”, amíg az ember bele nem kotnyeleskedik; szigorúan véve azonban csak azt mondhatjuk: mindez egyetlen, hatalmas, kétségtelenül alaposan megszerkesztett rendszert alkot, amely általunk is – már annyira, amennyire – felismerhető törvények szerint kifogástalanul működik. (...) Voltaképpen megtévesztő dolog tehát a természet rendjéről beszélni, mert az, hogy a természetnek – amelyen itt és most az egész emberen kívüli, teremtett világmindenséget értem – van célja, értelme és rendeltetése, s hogy az egész „gépezet” annak megfelelően működik, tehát nemcsak szerkezet és rendszer, hanem rend is, legfeljebb feltevés, esetleg csak jámbor óhaj. Illetve: hit kérdése, amivel azonban máris visszakanyarodtunk a vallás problémájához. (...)

Tévedések elkerülése végett: a vallást, illetve vallásokat itt és most nem a hívő keresztény, hanem a tisztán racionálisan gondolkodó ember szempontjából elemezzük, mint az emberi rend, a kultúra legfontosabb hordozóját. A vallás a lexikonok szerint: a közösségi tudat természetfölötti erők és lények létezésébe vetett hiten alapuló formája; vagy másképpen: az érzékelhető világ határainak átlépése az értelmet adó túlvilág felé. (...) A lényeg a hit abban (a vallástalan gondolkodó számára: az a feltevés), hogy az általunk megismerhető, időnek és változásnak alávetett – relatív – világon kívül létezik a magasabb rendű, ha úgy tetszik, mélyebb és igazabb, örök és változatlan – abszolút – valóság, amely alfa és ómega, eredet és vég egyben, s hogy létünk, sőt az egész világ létezésének célja, értelme és rendeltetése ez abszolút valóság megközelítése, végső fokon teljes érvényre juttatása itt e Földön, mely cél elérésével befejeződik az emberi történelem.

A vallásos világkép tehát teleologikus (a görög *telosz* szó célt jelent), azaz valamely transzcendens célra irányuló, mint ilyen természetesen feladatok elé állítja mind az egyes embert, mind az emberi közösségeket, s erkölcsi parancsolatai messzemenően meghatározzák egy-egy kultúra jellegét. (...)

Ennyit el kellett mondanunk ahhoz, hogy világosan lássuk azt, amit mai világunkban oly sok oldalról próbálnak elködösíteni, tudniillik, hogy emberi rend csak vallásos – transzcendens – alapon képzelhető el, tehát csak akkor és úgy, ha abból a hitből – vagy legalább feltevésből – indulunk ki, hogy az általunk megismert és megismerhető világ mélyén (mögött? fölött?) létezik az abszolút valóság, amely döntően meghatározza az előbbi eredetét, végcélját, értelmét és rendeltetését. Ami az abszolútum létezését, sőt fogalmát is elutasító gondolatrendszereket – ateizmus, materializmus, utilitarizmus, evolucionizmus, monizmus, (neo)darwi-nizmus, (neo)pozitivizmus, behaviorizmus – illeti: egyik sem tudta igazolni, minden, tiszteletre méltó szellemi erőfeszítés ellenére sem a francia filozófus, Pierre Bayle (1647–1706) véleményét, amely szerint nincs szükség transzcendens (isten)hitre az erkölcsiség megalapozásához. Márpedig erkölcsiség nélkül nincs – el sem képzelhető – teherbíró emberi rend. (...)

Jelenünk válsága természetesen nem mai keletű. Gyökereit a 17. században kell keresnünk, az európai felvilágosodás kezdeteinél, amikor az ember elég ismeretet gyűjtött már ahhoz, hogy vakon bízzék a „tiszta értelem” – a ráció – hatalmának korlátlanságában, abban, hogy minden kérdést megoldhatunk s boldoggá tehetjük az emberiséget, ha kivezetjük a tudatlanság sötétjéből a tudás fényébe, ami ugyebár nagyon egyszerű dolog, csak meg kell tanítani az embereket, hogy használják értelmüket, mellyel minden embert egyenlő mértékben látott el a természet. (...)

Persze az emberi gondolkodás öntörvényűségét felfedezte már Arisztotelész, nem vonták kétségbe sem az egyházatyák (Jeromos, Ágoston), sem a skolasztikusok (Abelard, Albertus Magnus, Aquinói Szent Tamás), de egészen a 17. századig senkinek nem jutott eszébe, hogy az öntörvényűségben mindenhatóságot lásson, s éppen az öntörvényű emberi gondolkodás legjelesebb bajnokai – Descartes, Newton, Leibniz, Kant – soha nem gondoltak arra, hogy akár a fizikai, akár a szellemi világ öntörvényűségének felismerése alapján kétségbe vonják a törvények megalkotójának, Istennek létét. Materializmusról (anyagelvűség) és ateizmusról (istentagadás) szigorú értelemben csak a 18. század közepétől beszélhetünk, s mindkettő csak a 19. században ölt vallásos jelleget, Fichte, Feuerbach, Marx és Nietzsche műveiben s követőik fejében. S azt, hogy ez hová vezetett éppen a

minket itt és most elsősorban érdeklő rend szempontjából, a 20. század rettentő történései után talán nem kell részleteznünk.

Éppen ezen a téren nagyon jelentős s bizonyára nem véletlen, hogy a felvilágosodás gyakorlati, politikus elméi még a 18. század végén is mereven elutasították az ateizmus gondolatát, mégpedig nem is annyira vallási vagy filozófiai alapon, hanem sokkal inkább nagyon is gyakorlati, politikai meggondolásból. (...) Tudták minden filozófiai és teológiai vonatkozástól függetlenül, hogy erkölcsiség, hatékony és tartós emberi rend s így kultúra is elképzelhetetlen Istenbe, transzcendens túlvilágba, a lélek halhatatlanságába vetett hit nélkül. (...)

Meggyőződésem, hogy az emberiség jövője – így nemzetünké is – azon fordul, milyen új rendet alkotunk magunknak. Az ugyanis aligha vitatható, hogy a keresztény erkölcsiségen alapuló rend a 17. század közepe óta hanyatlóban van, s ma már gyakorlatilag nem is létezik, vagy legalábbis romokban hever. (...) A napnyugati kultúrkörhöz tartozó országokban – ha ide számítjuk Dél-Amerikát és Ausztráliát is – az emberiségnek körülbelül egy harmada él. Ezeknek az embereknek túlnyomó többsége megkeresztelkedett, helyesebben megkeresztelődött, rendszerint közvetlenül születése után. Az a kis keresztvíz és az egyházi szertartás azonban nem tesz kereszténnyé senkit. Különösen a fejlett ipari országokban, az ún. jóléti társadalmakban a keresztény gondolkodás, vallás, eszme- és értékrendszer semmiféle szerepet nem játszik sem az egyének, sem a közösségek életének alakításában. (...) Még mindig meglepően sokan látogatják a templomokat és az istentiszteleteket, azt sem vonom kétségbe, hogy a templomba járó keresztények többsége istenhívő – ha nem is föltétlenül istenfélő – ember, és nem komédiázik; viszont közöttük is elenyésző kisebbséget képeznek azok, akik valóban ismerik a keresztény vallás eszme- és értékrendszerét, és még sokkal kevesebben követik – vagy tartják legalább követendőnek. (...)

A túlnyomó többség, az átlagember egyszerűen hedonista (a görög *hédoné* szó élvezetet jelent), abban az értelemben, ahogy azt a görög bölcselő, Szókratész legméltatlanabb tanítványa, Arisztipposz (Kr. e. 435–366) megfogalmazta: egyetlen gondja az élvezetek keresése, sőt halmozása, illetve a kellemetlenségek – fájdalom, szenvedés, vagy akár csak a hiányérzet és unalom – elkerülése. Az ilyen ember természetesen állati szinten él, bár ezt általában nem tudja, s természetesen soha nem ismerné el; az állattól csak annyiban különbözik, hogy ez állati szintű lét céljainak elérésére igénybe veheti – veszi is – emberi értelmét. (...)

Azonban már az ógörög hedonisták is rájöttek arra, hogy a csupán testi gyönyöröket hajszoló emberek csordájából soha nem nőhet ki társadalom; már az imént említett Arisztipposz legnevesebb követőjének, az athéni Epikurosznak (Kr. e. 341–271) gondolkodásában sem az élvezet (*hédoné*), hanem a boldogság (*eu-daimonia*) a cél, amely leginkább a kiegyensúlyozott mértékletesség útján közelíthető meg. Ez az eudémonizmusnak nevezett filozófiai irányzat – éppúgy, mint a hedonizmus – a keresztény életszemlélet uralomra jutásával föld alá szorult ugyan, valójában mégis ez határozta meg a széles tömegek életét. Eszmei síkon a 18. században bukkant fel újra, bizonyára nem véletlenül az ún. ipari forradalom idejében. James Watt (1736–1819) zseniális találmánya, az 1769-ben szabadalmazott gőzgép gazdasági téren korábban elképzelhetetlen távlatokat nyitott meg az emberiség előtt, megszülethetett a társadalmi eudémonizmusnak tekinthető utilitarizmus, amely szerint az emberi együttélés célja és feladata a lehető legmagasabb fokú jólét biztosítása a lehető legtöbb egyed számára. Ami természetesen rendkívül tetszetős célkitűzés, ennek bűvöletében élünk – helyesebben vergődünk – ma is. Az utilitarizmus, magyarul haszonelvűség (a latin *utilitas* szó magyarul hasznot jelent) ugyanis lerombolta a keresztény világ transzcendens értékeken alapuló rendjét, nem teremtett azonban új értékrendet, éppen azért nem, mert nem tudott, nem is akart transzcendens alapokra, illetve célokra hivatkozni. Erkölcsisége nagyon egyszerű: jó az, ami az általános jólétet növeli, rossz az, ami azt csökkenti. Ami – mint már mondottuk – nagyon jól hangzik, a baj csak az, hogy nem működik a dolog, mert valójában mindenki csak a maga életszínvonalának emeléséért ügyködik, keveset, sőt semmit nem törődik azzal, hogy jólétét esetleg mások kárára növeli. A gyakorlat nem igazolta és igazolja az utilitarista filozófusok optimizmusát, amely szerint a liberális utilitarizmusból, a kizárólag önérdeküket szolgáló egyedek szabad versenyéből kialakulhat olyan társadalmi rend, melynek keretében mindenki, vagy legalábbis a túlnyomó többség egyre jobban – vagy mondjuk inkább: kellemesebben – él: a mai emberiség egynegyede a jólétben, háromnegyede pedig a nyomorban fuldokol. (...)

Ennél is sokkal aggasztóbb azonban az erkölcsiség és a kultúra elképesztő zuhanórepülése, s ezekhez társulva a közízlés minden eddigi képzeletet felülmúló lezüllése, amelyet a szórakoztató iparnak nevezett maffia nemcsak a nyomtatott szó és kép, hanem még inkább az elektronikus médiumok sokkal szuggesztívebb hatalmával mélyít mindig tovább, tudatosan és célzatosan, szétrombolván ezzel nemcsak a magasabb kultúra iránti igényt, hanem a minden társadalom alapsejtjét képező családot összetartó normákat is.

Mindez érdekes módon éppen az ún. jóléti társadalmakban figyelhető meg leginkább. Ezen azonban nem szabad csodálkoznunk. Akinek volt szerencsétlensége nyomorogni életében, az tapasztalatból tudja, hogy a közös nyomor nagy összetartó erő, ha nem is teremt föltétlenül erkölcsiséget. A keveset az emberek sokkal könnyebben megosztják egymással, mint a sokat, ez is egyike az emberi lélek paradoxonainak. Ezt azonban csak mellékesen említem, mert nem változtat az alaptételen: pusztán az emberi értelemre alapozott rend, kultúra és erkölcsiség elképzelhető ugyan, ez az elképzelés azonban az egész emberi történelem folyamán mindig csak elképzelés maradt, s a megvalósítására irányuló kísérletek iszonyatos eredményekhez vezettek. A történelem tanúsága szerint rend, erkölcsiség és kultúra mindig csak valamely transzcendens, vallásos hit alapján jött létre, s maradt fenn csaknem minden esetben évezredeken át. Ilyen transzcendens hit elképzelhető természetesen vallás nélkül, az alázatos emberi értelem felismerése alapján is, ez lenne Kant értelem-vallása (*Vernunftreligion*), melynek alaptétele: Istent létét bizonyítanunk nem lehetséges, hinnünk szükséges. Ez azonban megint csak elképzelés. Történelmi tény, hogy a rendet, kultúrát és erkölcsiséget teremtő transzcendens hit mindig is valamely személyhez kötött, túlvilági, „isteni" kinyilatkozáson alapult. A (vallás)történelem öt világvallást ismer, amelyek alaptétele legvilágosabban az általunk apostoli hitvallásnak ismert szöveg első mondatában jut kifejezésre: „Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és Földnek teremtőjében." (...) De e nagy világvallásoktól függetlenül is: minden korábbi társadalom erkölcsi értékrendje s kultúrája is valamely transzcendens, vallásos hiten alapult; ez kétségbevonhatatlan, történelmi tény.

Ez az, amit ma senki nem tud, nem mer, vagy nem akar felismerni, még kevésbé kimondani, pedig világos, hogy a szétomló világrend helyére csak egy teljes vallási megújulás te-

remthet újat. Erre a megújulásra azonban – úgy látszik – csak az iszlám képes, talán azért, mert a „legfiatalabb” vallás; meg kell azonban mondanunk, hogy megújulásának tünetei, az iszlám fundamentalistáinak bigott és sokszor vérgőzös megszállottsága minden egyéb, csak nem rokonszenves és ígéretes az emberiség – és az emberség – szempontjából. A keresztény egyházak megújulására sajnos nem lehet számítani, s ha a keresztény hit mégis megújulna, akkor az nem a mai keresztény egyházak kereteiben fog történni. De még ha ez be is következnék, még mindig nagyon távol lennénk egy új világrend kialakulásának akár a lehetőségétől is. Az emberiségnek ma legfeljebb 35%-a keresztény, túlnyomó részben persze csak névleg; s még ha elképzeljük is, hogy ez a nem egészen kétmilliárd ember valamilyen csodálatos hitbéli megújulás következtében egy csapásra valóban a Föld sójává változnék, semmi remény arra, hogy ez a megújult kereszténység hamarosan meghódíthatja a többi három-három és fél milliárdot. Egy új vallást alapító, új Messiásnak pedig valószínűleg még sokkal kevesebb esélye lenne arra, hogy megvalósítsa a Földön az „egy akol, egy pásztor” elképzelését. (...)

„Jöjj el szabadság, te szülj nekem rendet!” fohászkodott nagy költőnk, József Attila. Ennek a fohásznak természetesen csak akkor van értelme, ha a szabadságot annak tekintjük, ami: a szolgálat megválasztásának szabadsága, ami visszafordítva a szabadság szolgálata is. A kérdés persze: Elképzelhető, hogy az így felfogott szabadság valóban rendet szül? Erre a kérdésre viszont a mindennapi élet ezernyi változatban harsogja: igen! Sőt: nemcsak elképzelhető, hanem meg is valósítható. Mindennapi életünk nagyon sok területén találkozunk olyan renddel, amely kizárólag az így felfogott szabadság szülemény. Számtalan példát sorolhatnék fel, legyen szabad itt csak kettőt említeni mutatóba.

Gondoljunk egy együttesre – emberi közösségre –, amely célul tűzi ki Johann Sebastian Bach h-moll miséjének, vagy Ludwig van Beethoven IX. szimfóniájának megszólaltatását. Mindkettőhöz nagy zenekar és kórus szükséges, az előbbihez hat szólóénekes és egy orgonaművész is, mindent összevéve száz, százhúsz, esetleg száznegyven ember, vagy annál is több. Parányi, de nem jelentéktelen emberi közösség, amelynek minden egyes tagja önálló egyéniség, a legkülönbözőbb tulajdonságokkal, képességekkel és felkészültséggel. Ezek az emberek valószínűleg semmivel nem jobbak, nem is rosszabbak bármely más, akár kisebb, akár nagyobb közösség tagjainál, ha ismerik is, nem föltétlenül szeretik vagy tisztelik egymást, bennük is munkálkodik minden emberi gyöngeség, hiúság, féltékenység, irigység, vetélkedésre és viszálykodásra való hajlam. Ennek ellenére tökéletesnek, ideálisnak nevezhető közösséget alkotnak, hiszen valamennyien szabad döntés alapján – senki nem kényszerít senkit arra, hogy muzsikáljon vagy énekeljen – állanak egyetlen, közös, minden egyed számára transzcendens cél szolgálatában, mely nem egyéb, mint egy rég elhunyt zseni csodálatos zenei alkotásának lehető leghívebb és leghatásosabb megszólaltatása.

Mindenki, aki játszott valaha zenekarban bármilyen hangszeren is, vagy énekelt énekkarban, tudja, hogy ez a lehető legnagyobb kötöttséget, ha úgy tetszik: szolgaságot jelenti, hogy a karmester minden intése vagy szemvillanása kérlelhetetlen, megfellebbezhetetlen parancs. Ez a teljes kötöttség mégsem rabság, hanem iskolapéldája a közös célt önként szolgáló, szabad egyedek közös akaratából született rendnek.

Akinek ez a példa túlságosan elvont vagy éppenséggel érthetetlen, gondoljon a sokkal kisebb és egyszerűbb labdarúgó-csapatra. Arra sem kényszerít senki senkit, hogy rúgja a bőrt, aki azonban a pályára lép csapata mezében, önkéntes hordozójává, sőt alkotójává válik annak a rendnek, amelynek transzcendens célja a csapat győzelme. A labdarúgás szabályai természetesen sokkal tágabb teret engednek az egyénnek, mint amilyennel a muzsikus rendelkezik a zenekarban, amelyben egyetlen hangot vagy ütemet sem szabad eltéveszteni; a labdarúgónak szinte minden pillanatban döntenie kell arról, hogy mit s hogyan tegyen, e döntésében azonban már nem szabad, kutya kötelessége minden esetben azt a lehetőséget választani, amely leginkább hozzájárulhat csapata győzelméhez. Itt persze szabad és lehet is tévedni, sőt még meg is lehet sérteni a szabályokat, ami gyakran meg is történik, rendszerint akaratlanul, néha azonban szándékosan is; az ellenfél biztos gólhelyzetben lévő csatárát elgáncsolni nem szép dolog ugyan, de minden jó hátvéd gondolkodás nélkül megteszi, ha úgy látja, hogy a következmények – szabadrúgás, sárga vagy akár piros kártya – kisebb rizikót jelentenek. A labdarúgópályák rendje tehát messze nem olyan tökéletes, mint a zenekaroké, de éppen ezért talán emberibb, mindenesetre érthetőbb.

Illuzórikus lenne természetesen, ha nagyobb emberi közösségeket vagy az egész társadalmat a zenekar mintájára akarnánk megszervezni; embertársaink 99%-a egyszerűen nem képes az ehhez szükséges önfegyelmezésre, még a legsúlyosabb kényszer alatt sem, különösen nem hosszú távon. A labdarúgópályák sokkal lazább és az indulatoknak is tág teret engedő rendjének kibővítése talán elképzelhető lenne, ha tudnánk olyan, általános egyetértésen (konszenzuson) alapuló célokat tűzni a társadalom elé, mint amilyen a csapatgyőzelem a labdarúgók számára, olyan célt tehát, amelynek önkéntes, de feltétel nélküli szolgálatában a társadalom minden egyes tagja képes és hajlandó a tőle telhető legjobbat nyújtani; ilyen célokat azonban a történelem tanúsága szerint – ezt nem lehet elégszer ismételni – csak valamely vallás tudott és tudhat az emberi közösségek elé állítani. Ne feledjük: a

labdarúgó is csak azért képes legalább kilencven percig teljes és feltétel nélküli, egyéni bevetésre az összjáték keretében, mert állandóan szeme előtt lebeg a győzelem istennője, akit a görögök Nikének, a rómaiak Victoriának neveztek, és mindig szárnyakkal ábrázoltak.

Körben járunk tehát, mint a nyomtató ló? Üres szalmát csépelünk? Lehetséges, sőt valószínű. Ez azonban nem változtat azon, hogy az emberiségnek a 21. században meg kell alkotnia az új, az egész Földre kiterjedő (globális) rendet, különben elpusztul, ha nem is teljes egészében, de bizonyára beteljesedik a költő, Weöres Sándor még a hatvanas évekből származó, sötét látomása:

„... a Történelmi Tél itt fütyül immár. Az ember, tagjaiban öngyilkos hatalommal, vérében méreggel, fejében őrülettel, mint a veszett kutya: nem tudni, mi végzetre jut. Ha új pusztító eszközeivel végigboronál népein: eljut a kerék és tűz elvesztéig, a beszéd elfeledtéig, a négykézlábig... A történelem eddigi véres sodra, bármennyi szépséget és fenséget hordott magában: immár a közös halál, vagy még rosszabb: továbbvergődés folyton embertelenebb leszűkülésben...”
(Nehéz óra, a Tűzkút c. kötetben, Magvető, 1964.)

Ha őszinték akarunk lenni, meg kell mondanunk: az emberi értelemtől nem várhatunk segítséget, még csak reményt sem, hiszen az elmúlt évszázad tanúsága szerint minden, nagyszerűnél nagyszerűbb technikai vívmány – és másfajta vívmányra nem tellett az értelemből – csak növelte és növeli a sebességet, amellyel a szakadék felé száguld az emberiség. Igen: higgadt, józan értelemmel nézve úgy látszik, hogy a 3. évezred 1. századában az emberi együttélés eddigi formáinak apokaliptikus összeomlása csak valamely isteni csoda által kerülhető el.

Csodákban persze már régen nem hiszünk, az egykoriakban sem, újaknak pedig még az elképzelését is nevetségesnek tartjuk. Pedig milyen egyszerű lenne minden, ha megjelennék fölöttünk valamely égi jel, ahogy a kereszt megjelent 312-ben a Pons Milviusnál Nagy Konstantin hadainak, hirdetvén ezúttal az egész emberiségnek: „In hoc signo vinces”, e jelben győzedelmeskedel. Egy égi jel, amelynek alázatos és feltétel nélküli, önkéntes szolgálatában egymásra találna minden ember, és önnönmagára az emberiség, s megalkotná a „novus ordo saeculorum”-ot, az évszázadok, esetleg az egész évezred új rendjét. Ugye, milyen nevetséges elképzelés!

Istennek azonban – még ha hiszünk is benne – nem írhatjuk elő, hogy tegyen csodát, még kevésbé azt, hogy mikor, milyet és hogyan. Ezt tehát hagyjuk rá, ha hiszünk benne. S ha nem, akkor mi marad? Ismét csak az emberi értelem, melynek elégtelenségéről már annyit beszéltünk. Az alapvető kérdés tehát: Mit mondhat a tisztességes, önnön elégtelenségét alázatosan fel- és elismerő emberi értelem az adott helyzetben, amelyből ő maga nem lát, nem láthat kiutat?

Nyilván nem sokat. Annyit azonban megállapíthat, hogy az általunk ismert történelemben minden tartós és teherbíró társadalmi rend valamely vallásos hitre alapult, és elenyészett, ha az alapokat képező hit megrendült. Azt is megállapíthatja viszont, hogy voltak történelmi pillanatok – napok, hónapok, esetleg évek, mindegy, hiszen történelmi léptékkel mérve az évek is csak másodpercnek számítanak –, amelyek vallásos hit és transzcendens cél nélkül is egységbe kovácsoltak közösségeket, mint például az egyébként oly széthúzó görögöket Szalamisznál Kr. e. 480-ban Xerxész ellen, Spartacus szedett-vedett rabszolgaseregét Kr. e. 73-ban Róma ellen, Dózsa György vagy Münzer Tamás jobbágyhadait (1514-ben, illetve 1526-ban) a főúri önkény ellen, az észak-amerikai kontinensre részben kivándorolt, részben kitoloncolt, eléggé gyülevész népséget 1776-ban az angol királyság mostoha gyámkodása ellen, a francia nemzetet 1789-ben a teljesen degenerálódott arisztokrácia zsarnoksága ellen, 1848-ban a németeket, lengyeleket, osztrákokat, magyarokat, olaszokat a Habsburg-ház és Metternich abszolutizmusa ellen, 1953-ban a keletnémeteket, 1956-ban a lengyeleket és a magyarokat, 1968-ban a szlovákokat és a cseheket, 1980-ban ismét a lengyeleket a szovjet imperializmus ellen; mindig csak valami ellen, soha nem valamiért...

Igen: ezért tiszavirág életű minden forradalmi megmozdulás, akár elbukik, akár győz. A józan, higgadt emberi értelemnek sajnos azt is meg kell állapítania, hogy a történelem folyamán általános, mindenki által önként vállalt elkötelezettség mindig csak pillanatokra jött létre s mindig csak valami ellen, soha nem valamiért...

Nem kell azonban föltétlenül a történelem e néha magasztos, de mindig véres és szörnyű, nagy pillanatait felidéznünk, hiszen a mindennapi életben is találkozunk ezzel a jelenséggel, sajnos mindig csak akkor, ha valamely emberi közösség egész létét fenyegető – egzisztenciális – veszedelemmel találkozik. Az ilyen egzisztenciális fenyegetés, legyen az elemi csapás, mint árvíz, tűzvész, földrengés, járvány, vagy kívülről hirtelen ránk törő, gyilkos szándékú ellenség, először rendszerint pánikot okoz, de aztán sokszor órák alatt kialakul a rend, amelynek keretében mind az egyének, mind az egész közösség felülmúlja önmagát, mindenki tudja irányítás és parancs nélkül is, mit kell tennie s azt meg is teszi, feltétel nélkül, teljes erejének bevetésével, adott esetben saját életét is kockára téve a nagy, közös cél, a túlélés szolgálatában, ami ugyan az emberi célok legnyomorúságosabbika, mégis elég ahhoz, hogy az egyedek szabadon vállalt elkötelezettségére alapuló, ideális rendet alkosson legalább addig, míg fennáll az egzisztenciális fenyegetettség; ennek elmúltával azonban szétfoszlik ez a rend is.

Az emberiség jövőjét – esetleg – biztosító, új, az egész Földet átölelő rend tehát csak háromféleképpen képzelhető el. Jöhet egy új Messiás, vagy egy új felirat az égen, aki/amely térdre kényszeríti az egész emberiséget, s az új, vallásos hit erejével megalkotja az évszázadokra érvényes új rendet, amely azután új kultúrát szül; ehhez isteni csoda kellene, tehát nem tartozik a mi hatáskörünkbe. Ha Isten így akarja megmenteni az emberiséget, ám tegye, bár tenné minél előbb! A másik lehetőség az oly sok, az őrület határán mozgó lángelme látomása, amelyet nagy költőnk, Vörösmarty Mihály fogalmazott meg talán legtömörebben: *„...majd, ha tanácsot tart a Föld népsége magával, és eget ostromló hangokon összekiált, s e zajból egy szó válik ki dörögve: igazság...”* Prózára fordítva: ha az egész emberiség – vagy legalább annak túlnyomó többsége – általános megegyezésre (globális konszenzusra) jut az igazság értelmezésében s megvalósításának szándékában; ami persze emberi csoda lenne, tehát sokkal valószínűtlenebb és elképzelhetetlenebb, mint az isteni. S a harmadik, a legnyomorúságosabb elképzelés sem kecsegtet sikerrel: valahogy le kellene ültetni ezt a meglehetősen infantilis emberiséget valamely gigantikus osztályteremben, hogy megmagyarázzuk a ma már csaknem hat milliárd éretlen lurkónak: „Nézzétek, gyerekek, iszonyatosan nagy bajban vagyunk ám, mert együtt és valamennyien szédítő sebességgel rohanunk az emberi történelem eddig legmélyebb szakadéka felé, amelybe belezuhanván eljutunk a költő, Weöres Sándor látomásáig, a kerék és a tűz elvesztéig, a beszéd elfeledtéig, a négykézlábig; az egész emberiség mint fajta (species) az egzisztenciális fenyegetettség állapotában leledzik, s ha már nem másért, hát össze kellene fognunk a megmaradásért, a puszta túlélésért, úgy, ahogy össze szoktunk fogni kicsiben, árvíz, tűzvész, földrengés esetében, hogy mentsük a menthe-

tőt, ha nem is magunk, de legalább a közösség számára, amelyben élünk, s amelyért élni eddig talán eszünkbe se jutott... Mert ha nem vagyunk képesek erre az összefogásra, éppúgy el fogunk pusztulni, mint ezelőtt 150 millió évvel a dinoszauroszok, amelyek nem voltak képesek alkalmazkodni az új életfeltételekhez...”

Kerek harminc évvel ezelőtt a világ egyik legtekintélyesebb kutatóintézetének, a Massachusetts Institut of Technology (MTI)-nek tudósai az akkor mintegy hetven tagot számláló Római Klub (Club of Rome) megbízása alapján a kor legnagyobb teljesítményű számítógépén kiszámolták, hogy legkésőbb a 21. század közepe táján, tehát úgy 2050 körül belezuhanunk az említett szakadékba, ha nem tudunk gyökeresen változtatni azokon a gazdasági, társadalmi, politikai és szellemi mechanizmusokon, amelyek irányítják és megszabják az emberiség létét. Óvatosan, de nagyon határozottan megfogalmazott végkövetkeztetésük:

„Az ember jelenleg, még egy rövid történelmi pillanatra kezében tartja a tudás, a technikai segédeszközök és a nyersanyagforrások leghatékonyabb kombinációját, mindent, ami fizikailag szükséges ahhoz, hogy megteremtse az emberi közösség teljesen új formáját, mely generációkon keresztül fennmaradhat. Ami hiányzik: a hosszú távra szabott, realisztikus célkitűzés, amely az emberiséget az egyensúly állapota felé vezeti, s az emberi akaratot e célkitűzés megvalósítására... Az átmenet mindenesetre fájdalmas lesz, s rendkívüli követelmények elé állítja mind elméket, mind döntési készségünket. Ehhez az emberi történelemben eleddig egyedülálló vállalkozáshoz csak az a meggyőződés adhatja meg a szükséges erkölcsi, intellektuális és alkotóerőt, hogy nem vezet más út a túléléshez... Végezetül nem szabad elmulasztanunk rámutatni arra, hogy az embernek éppúgy fel és át kell kutatnia önnönmagát, saját céljait és értékfogalmait, mint a világot, amelyet meg akar változtatni. Mindkét feladat véget nem érő odaadást és erőfeszítést kíván. Végső fokon azonban nemcsak arról van szó, hogy fennmarad-e az ember mint biológiai species, hanem arról is, hogy megmaradhat-e anélkül, hogy visszazuhanjon a lét olyan síkjaira, amelyeken már nem érdemes élni...” (...)

Mivel nem számolhatunk az egész emberiséget alázatosan térdre kényszerítő új Messiásra vagy égi jelre, hogyan tartom – tarthatom – mégis elképzelhetőnek az új rend megszületését?

Hangsúlyozom: elképzelhetőnek, amiben nagyon bátortalanul ugyan, de benne foglaltatik az is, hogy lehetségesnek, vagy legalábbis nem lehetetlennek, bár természetesen nagyon valószínűtlennek. Nos, a kiindulás az eddigiek alapján elég világos lehet: teherbíró, tartós, emberhez méltó rend csak az emberi lét határain túlmutatóan hitt vagy feltett cél és értelem jegyében alkotható, ami a modern ember számára körülbelül annyit jelent, hogy nesze semmi, fogd meg jól. Nem lehetne-e azonban valóban jól megfogni e semmit?

Mit akarok ezzel mondani, illetve kérdezni? Nos: már gyermekfővel rájöttem arra, hogy a legfőbb krisztusi parancsot, amely szerint nemcsak felebarátaimat, hanem esetleges ellenségeimet is szeretnem kellene, képtelen vagyok teljesíteni; sőt mi több, nemcsak fele-, hanem egész barátaimmal is bajban vagyok néha. S ha őszinte akarok lenni, meg kell mondanom, hogy két kezem tíz ujja is sok, ha össze akarom számolni, hány embert tudok – tudtam – szeretni egész életemben őszintén, igazán, fenntartás nélkül, úgy ahogy szeretni kell(ene). Szégyen és gyalázat? Minden bizonnyal az, szégyenkeztem és szégyenkezem is eleget emiatt, és nem vigasztal az sem, hogy e súlyos gyöngeségben bizonyára osztozik velem embertársaim legalább 99%-a, mert hát minden hiába: ha fejre állunk, se tudunk szeretni parancsszóra, én legalábbis nem vagyok képes erre, s erről még csak nem is tehetek. Amit viszont megtehetek, mert szabad vagyok az isteni parancsolat követésére, az annyi, hogy úgy teszek, mintha... Azaz: amennyire gyarló erőmből telik, megpróbálok embertársaimmal – azokkal is, akiket ki nem állhatok, azokkal is, akikről tudván tudom, hogy gyűlölnek s legszívesebben megfojtanának egy kanál vízben, sőt még azokkal is, akik ezt meg is kísérelték vagy megkísérlik – gyakorlatban és még gondolatban is úgy bánni, mintha szeretném őket...

Álnok, hazug élet? Voltaképpen igen. De valljuk be nyíltan: igaz, őszinte szeretet csak nagyon kicsiny közösségeket tart(hat) össze, általában csak a legszűkebb értelemben vett családot, s még azt sem mindig, hiszen ki ne tudná, hogy a testvérek olykor jobban gyűlölik egymást, mint bárki mást? Ha tehát a családnál nagyobb emberi közösségek együttélését őszinte alapokra akarnánk helyezni, össze kellene ülnünk, egymásra mosolyogni, s egymás szemébe mondani: „Gyerekek, avagy Hölgyeim és Uraim, ne játsszuk meg magunkat! Valamennyien tudjuk, hogy valójában ki nem állhatjuk és csak nagyon nehezen tudjuk elviselni egymást. Ebben ugyebár valamennyien egyetértünk. Ennek ellenére, helyesebben éppen ezért egyezzünk meg viszont abban is, hogy megpróbálunk gyakorlatilag úgy élni, mintha igaz, őszinte szeretet kötne össze bennünket. Jó, jó, mindenki tudja, hogy ez jámbor hazugság, de ha kellő következetességgel fenntartjuk, sokkal szebb, gazdagabb, emberibb, vagy legalábbis elviselhetőbb lesz a közös lét valamennyiünk számára.”

E „mintha” szellemében – és csak ebben – alkothatnánk meg az új emberi rendet is. Mert ha a fejünkre állunk is, ahogy szeretni, úgy hinni sem tudunk parancsszóra, hinni Istenben, túlvilágban, örök életben, Teremtőben és teremtettségben, mindabban, amiben hinnünk kellene ahhoz, hogy erkölcsi értékrendet alkothassunk magunknak, ami nélkül nincs sem társadalmi, sem gazdasági, sem politikai, sem semmiféle közösségi rend, s természetesen kultúra sincs. S ha ezt beláttuk, akkor be kell látnunk azt is, hogy egyetlen lehetőségünk a dinoszauruszok sorsának elkerülésére: úgy tenni, mintha hinnénk, s a közösségi létet, nemcsak a nemzetét, hanem az egész emberiségét is a Tízparancsolat, helyesebben a Hegyi Beszéd alapelveire építeni fel, akkor is, ha valójában nem tudunk hinni abban, hogy a két kőtáblát az Úr adta Mózesnek a Sion hegyén, s hogy Jézus Krisztus Isten egyszülött fia volt. Tennünk kell pedig ezt nem azért, hogy a túlvilágon üdvözüljünk, hanem azért, hogy ezen a világon el ne vesszünk.

Bolygónk kapacitása nem elegendő még ahhoz sem, hogy akár csak kétmilliárd ember számára is édenkertet teremtsünk, hat milliárdról már nem is beszélve. Az emberiség csak akkor élheti túl valamennyire is szervezett és emberhez méltó formában a 21. századot, ha a hit nélkül is vállalt vallásos elvek alapján úgy rendezzük be a Földet, mint egyetlen, hatalmas, nagyon szigorú középkori kolostort, amelyben úgy élünk együtt valójában kiállhatatlannak érzett és tartott, esetleg utált és gyűlölt embertestvéreinkkel, mintha szeretnénk egymást, belátván azt, hogy a Krisztus szellemében értelmezett felebaráti szeretet ma már nem erkölcsi luxuscikk, hanem általános gazdasági, politikai és társadalmi kényszerűség.

Ettől a belátástól persze több fényévnyi távolság választja el a mai világot, amelyben mindenki a maga (vélt) igazát védi foggal-körömmel, minek érdekében minden ***aljas*** hazugságra képes. Valószínűleg iszonyatos katasztrófáknak kell bekövetkezniük ahhoz, hogy az emberiség felismerje: a valóban globális, egzisztenciális fenyegetettség állapotából egyetlen kiút e nagy, univerzális, ***kegyes*** hazugság közös vállalása.

Bulányi György

A jézusi szövetség nagy alakjai

Mindenekelőtt tisztázzunk egy különbséget. Más az új szövetség, mint az Újszövetség. Új szövetségen – két szóban leírva – a keresztény emberek azt a szövetséget értik, amelyet Jézus kötött meg Istennel az utolsó vacsorán. A vérében és értünk!

Különbözik ettől az új szövetségtől az egyetlen szóval és nagy kezdőbetűvel írt Újszövetség. Ez utóbbi köztudottan egy 27 írásból álló könyvgyűjteményt jelöl: a négy evangéliumot, az Apostolok cselekedeteit, az apostoli leveleket s a Jelenések könyvét. Ennek a gyűjteménynek az utolsó darabja is elkészül a Jézus keresztre feszítését követő századik év végére, de csak a negyedik század második felére alakul ki, hogy az egyházi köztudat éppen ezt a 27 könyvet tekinti az Újszövetség kánoni könyveinek, megkülönböztetve őket az ókeresztény irodalom egyéb könyveitől és természetesen az Ószövetségnek nevezett könyvektől is. Ily módon van Újszövetségünk, és van Ószövetségünk. Az elsőbe tartozik 27 könyv, a másodikba bő kétannyi, de háromszoros terjedelemmel.

Most arról az újdonságról akarok beszélni, amely rákköszöntött a világra annak folytán, hogy kétezer esztendővel ezelőtt Jézus elmondta, amiket elmondott, s amik miatt a Jézus előtti, az ó szövetség főpapja méltónak találta őt a halálra.

Van egy jézusi szövetség is. Ezt a szövetséget tanította az a legény, aki a názáreti zsinagógában szétbontotta tekercset, s erről beszélt… Miről is? „Az Úr lelke van rajtam. Fölkent engem és elküldött, hogy örömhírt vigyek…” S amit olvasott, ahhoz hozzátette: „Ma beteljesedett az Írás, amelyet az imént hallottatok.” Mert beteljesedik, ha egyszer kimondjuk!!!

* * *

Hallod, hogy dübörgünk? – kérdezte a kisegér az elefántot, amikor mentek át a folyó felett egy eléggé rozoga hídon. Mikor húsz éve belebonyolódtam a *szövetség*-témába, és előadtam róla a Bokor egyik négynapos, bentlakásos nyári lelkigyakorlatán, odajött hozzám valaki a szünetben, s ezt kérdezte: *Nem érzed a képtelenségét annak, amit beszélsz? Hogyan lehetne az ember szövetségese, társa az Istennek?* Hát csak úgy – válaszolom most –, ahogy a kisegér társa a hídon-dübörgésben az elefántnak: együtt mennek át a hídon. Hát csak úgy, hogy az Isten sem tud egyedül – átmenni a hídon: azaz nem tud Isten Országát csinálni egymagában. A Teremtő csak teremtményeivel összefogódzva tudja kiterjeszteni önmagát, a maga világának stílusát-törvényeit rámintázni a rajta kívüli világra, teremtményeire. Igazán szüksége van ránk, ha Isten Országává akarja formálni a teremtett világot? Igazán! Miért? Azért – s most meghatározásfélét próbálok adni Istenről – azért, mert **Isten olyan, hogy szabadon szeret**. Ezért aztán nem tudja ráírni az általa megteremtett világra: Itt terül el az Isten, itt terül el a szabadon szeretés birodalma. Nem tudja, mert a szabadon szeretés birodalmához szabadon szeretőkre – értsd: bűnözni is képes lényekre – van szükség. Akkor is, ha Istenhez viszonyítva olyanok vagyunk csak, mint a kisegér az elefánt mellett.

Amikor új szövetséget mondok, a jézusi szövetség után következő időre gondolok. Köztudott, hogy Jézus az utolsó vacsorán erősítette meg szövetségét tizenkét gyerekkel, fiatallal, tizenévessel, mert azok voltak hajlandók úgy-ahogy figyelni rá. Mi volt ez a szövetség? Nem ó és nem új, hanem örök, mert mindig tudtunk róla, amióta csak ember él a földön. Az ember megteremtésekor kötötte meg e szövetséget Isten velünk. Beleírta annak tartalmát a szívünkbe. Tudja az írástudatlan is. Nemegyszer sokkal jobban, mint az írástudó. Mit tudunk? Azt, hogy jónak kell lennünk. Azt, hogy nem illet meg minket semmi kiváltság. Azt, hogy életünk fenntartásához elég, és elégnek kell lennie az egy dénárnak. És azt is tudjuk, hogy tönkremegyünk, ha ezt nem értjük és nem akarjuk. S kivirulunk itt a földön, s odaát az örökkévalóságban, ha megértjük, s ha ez az értés határozza meg az életünket.

S ebből az isteni szándékból és szövetségből lett az emberiség Jézus előtti történelme: Éva almába harapása, Kain botjának zuhanása, Dávid parittyaköve Góliát fején, a zelóták görbe, a légionáriusok egyenes kardja, a zsidók által foganatosított megkövezés, a pogány kivégzési mód, a keresztre feszítés, illetőleg a keresztények oroszlánokkal birkóztatása a cirkuszokban. De ez az utóbbi már Jézus keresztre feszítése és feltámadása után következett be. A történelem új időszakában, melyben megkeresztelt és szent királyok hadseregei vágták az ellenséget, mint a nyerstököt. A Jézus utáni és Jézus szolgálatára fölszentelt pápák, püspökök, papok égették el az eretnekeket a máglyákon. Kiirtottunk Jézus nevében a 16. században 60 millió amerikai indiánt, kiirtottunk 60 millió embert Sztálin nevében a Gulágon a moszkvai pátriárka leghalkabb tiltakozása nélkül. Feltaláltuk az atombombát, amellyel akár a levegőbe is röpíthetjük a földgolyót, s megszüntethetjük rajta az emberi élet feltételeit. Mindenesetre Hirosimában egy bombakioldó gomb megnyomásával kiirtottunk kétszázezer embert. Kitaláljuk rendre a legerősebb katonai szövetségeket, melyekben előkelő helyük van tábornoki rangban a tábori püspököknek, és gyilkolunk olyan hatékonysággal, amilyenről a Jézus előtti emberiség még nem is álmodhatott. S ha akad egy embercsoport, amely kijelenti, hogy ebben a szervezett tömeggyilkosságban nem hajlandó részt venni, mert Jézus tanítványa, s mert a háború erkölcséhez képest a rablógyilkosok glaszékesztyűs úri emberek, akkor eretnekséget kiabálunk, s rámutatunk oltárra emelt hadvezéreinkre, a tömeggyilkolás Jézusban megdicsőített nagymestereire.

Mindebből látható, hogy nemcsak szövetségkötés van, hanem van a szövetségnek hatástörténete is. Meg vagyok győződve arról, hogy ha komolyan akarjuk a jézusi szövetség érvényesülését a történelmi mában, akkor a legalapvetőbb feladat megnézni a Jézus óta eltelt kétezer esztendő gyümölcseit. Mit is mondott Jézus? Ezt: *Atyám a szőlősgazda. Azt a szőlővesszőt, amely nem terem gyümölcsöt énbennem, lemetszi; amely viszont gyümölcsöt terem, azt megtisztítja, hogy még több gyümölcsöt teremjen.* Milyen gyümölcsöt teremtünk? Le-

metszi szőlővesszőnket az Atya? – kérdezem. Majd újrakezdi valakikkel, akik használhatónak bizonyulnak majd, s értik a szavát? Így lesz? Nem tudom. Én, amíg élek, már ennél a vállalatnál maradok, s azt nézem meg – míg az égi és ninivei hatalmak engedik, hogy beszéljek s meg ne haljak –, hogy mit ér a walesi tartomány, az-az hogy mit ért az a kétezer esztendős sürgés-forgás, amit Jézussal az ajkunkon sürögtünk-forogtunk.

Jézus halálát és feltámadását már nem érte meg egy jelentős alak, de ott volt Jézus indulásánál. Ki? Az unokabátyja, János, a bemerítő. Felmerülhet a kérdés: Keresztelő Szent Jánost hova sorolom? Melyik szövetségbe? A régibe vagy az újba? Jó kérdés. Hova sorozta János önmagát? *Nem én vagyok az Eljövendő. Az utánam jön. Annak a saruszíját sem vagyok méltó megoldani. Én csak vízzel keresztelek. De ő tűzzel és Szentlélekkel. Kezében a szórólapát. Elégeti a pelyvát olthatatlan tűzzel, s csak a tiszta búzát gyűjti csűrébe.* És hova sorozta őt Jézus? *Mért mentetek ki a pusztába? Nádszálat nézni, amelyet szél ingat? Embert látni, aki puha ruhába van öltözve? Prófétát látni. Bizony mondom nektek: Prófétánál is nagyobbat Mondom nektek, hogy az asszonyok szülöttei között senki sem nagyobb Jánosnál, de az Isten országában a legkisebb is nagyobb nála.* Értjük-e ezeket a befejező szavakat? Hogyan mondhatta róla Jézus ezt az utolsó állítást? Mindjárt válaszolok rá, de előbb el kell mondanom, hogy mindezek milyen szövegkörnyezetben hangzottak el.

János a szép lány táncáért Machaira várának börtönében ül. Heródiásnak nincs nyugta, amíg Jánosnak a helyén van a feje. János úgy tudja, hogy nem szabad Heródiásnak – az uralkodó Heródes király asszonyának lennie. Nem okos a nők férfi-ügyeibe avatkozni. Ha csak közönséges földi halandók, akkor sem. Heródiás kimódolja, hogy ne legyen szabad valami más se. Mi? János fejének János nyakán maradnia. Csak idő kérdése, és eléri célját. Addig is börtön fenekén van János, akit meglátogathatnak a börtönben tanítványai. Nem Rákosi Mátyás szocialista börtöne ez, ahová csak a madár jutott be. A látogatás során tanítványaival kiüzen Jézusnak. Ő, aki bemutatta Jézust Izraelnek mint az Eljövendőt. Ezt üzeni és kérdezi: *Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várjunk?*

Hogyan üzenhette ezt János Jézusnak? Csak úgy, hogy ő azt az eljövendőt mutatta be a Jordán partján Izraelnek, aki tűzzel keresztel, akinek kezében van a szórólapát, aki szétválasztja a tiszta búzát s a pelyvát. S a pelyvát elégeti olthatatlan tűzben. És Jézus nem váltotta be János prófétai reményeit. Jézus nem választja el sem a konkolyt, sem a pelyvát a tiszta búzától. Jézusnak nincs szórólapátja. A szórólapát az olyan urak kezében marad, aminő Heródes is. S Heródes az Isten tiszta búzáját, Jánost, akinél nincsen nagyobb az asszonyok szülöttei között, éppen most készül elégetni. Csoda-e, ha János így következtet: *Nem Jézus az eljövendő!?* S ez az eljövendő, nem eljövendő Jézus válaszol János kérdésére: *Vigyétek hírül Jánosnak, amit láttatok és hallottatok: Vakok látnak, sánták járnak, leprások tisztulnak, süketek hallanak, halottak támadnak fel és a szegényeknek hirdettetik az örömhír – és boldog, aki meg nem botránkozik bennem.* Nem tűzzel égetni jöttem én, nem szórólapáttal dolgozni jöttem én. Tűz és szórólapát már volt a történelemben elég. Istennek nincs is tüze, és nincs szórólapátja sem, Istennek csak ölelő karjai vannak, mert az Isten szeret. Ő szereti hálás gyermekét és a hálátlant, gonosz gyermekét és a nem gonoszat. Szereti házasságtörő lányait is, és ír a porba, s ennek hatására kövezni akaró fiai kezéből kiesnek az asszony kövezésére szánt kövek. Szereti tékozló gyermekeit, s a nem tékozlókat is. Tüze, lapátja, ökle, köve nincs és nincs neki, mert mindenkit szeret, és csak szeret.

Rossz hittant tanult még János a szülőfalujában, a júdeai *Beth-Kerem* zsinagógájában. Tanult ott egy olyan Istenről, aki kiűzi őseinket a kertből, melyet nekünk csinált, lángpallosú kerubokkal őrizteti az élet fáját, hogy ne ehessünk gyümölcséből a fának, amelyet számunkra ültetett, özönvízzel árasztja el a Földet, hogy Noé házanépét kivéve mindnyájan belefulladjunk a vízbe. Összezavarja beszédünket Bábelben, hogy ne értsük egymást. Odaígéri a Jordán-vidéket Ábrahám ivadékának, s Józsuéval kiirtatja e föld őslakosságát, hogy az egyedül Izrael fiaié legyen. Ő viszi célba Dávid parittyáját, ő győz Dávid csatáiban, ő viszi hadi győzelemre az asszírokat, a babiloniakat, Nagy Sándort és a zsidó Makkabeusokat, ő élesíti a zelóták kardját, hogy azok lemészárolhassák a pogányokat, a gójokat. Rossz hittanra járt János. Jézus is ilyen hittanra járt, de ő kinőtte ezt a hittant: valamikor rájött arra, hogy ez a gyilkoló fenevad Isten nincs. Valamikor rájött egy másik hittanra. Erre:

Az Úristen őriz engem,
mert az ő zászlóját zengem,
Ő az áldás, Ő a béke, nem a harcok istensége.
Ő nem az a véres Isten: az a véres Isten nincsen.
Kard ha csörren, vér ha csobban,
csak az ember vétkes abban.
Az Úristen őriz engem,
mert az ő országát zengem.

Hogyan jöhetett rá erre, amikor nem ezt tanulta a hittanórán? Úgy, hogy Jézus gondolkodott. Arról is, hogy milyen az Isten. Azt gondolta Jézus, hogy az Isten lehet Úr Isten, meg lehet Atya-Anya Isten. Az Isten lehet olyan, mint az urak, s az Isten lehet olyan, mint a szülők; olyan, mint az anyák és az apák. S megállapíthatta Jézus, hogy Izrael népének istenfogalmát – azt, amit a hittanórán tanítottak neki – az Úr-féle Isten határozza meg. Az Úr-féle, aki odaüt, és halálosan, kárhozatra rendelően is odaüt. S azt gondolta, hogy ez az Isten nincs, ezt csak kitalálták. Kik? Biztosan urak, úr-félék. Helyette azt gondolta, hogy Isten csak olyan lehet, mint a szülő, mint az apa és anya, akik képtelenek halálosan odaütni gyerekükre, akármekkora disznóságot is csináljon az a gyerek. S így születik meg benne az az Isten, aki mindenképpen jóságos. Akkor is jóságos, ha a gyerek hálás és jó, és akkor is, ha a gyerek hálátlan és gonosz. Isten, aki képtelen irgalmatlan lenni, aki csak irgalmas tud lenni. Isten, aki felkelti napját jókra és gonoszokra, esőt ád igazaknak és hamisaknak.

Így érthető, hogy miután Jézus elmondja a lehető legnagyobb dicséretet Jánosról – *És ha el akarjátok fogadni: ő Illés, aki eljövendő volt. Akinek van füle a hallásra, hallja!* –, mondja ezt is: *Nem született még asszonytól nagyobb ember, mint Keresztelő János, de a mennyek országában még a legkisebb is nagyobb nála.* Érthető. Mert minden jó szándéka mellett sem volt képes lecserélni a tanult hittant arra, amit Jézus már tudott, hogy az a véres, az az úr-féle Isten nincsen. Az a nagyobb, aki lecseréli.

A Keresztelőnek meg kell tanulnia, ám kivégzésére várva, hogy az Isten eljövendője, képviselője, fia, lánya, akárkije csak gyógyítani tud. Vakot és sántát, süketet és leprást. Talán még halottat is tud támasztani Isten erejéből, mint Jézus Naimban, Jairus és Mária Magdolna otthonában. És tud még evangéliumot hirdetni. ***Tud egy másik hittant az emberek tudomására hozni.*** Azt, hogy az Isten szeret. S ha akarjuk, hogy közünk legyen hozzá, semmi más nem kell, csak szeretnünk és tennünk, ami ebből következik.

Hogy jött rá erre Jézus? Lehetővé tette Istennek, hogy elmondja ezt neki. Hogyan? Elment 40 napra a pusztába. A Kísértő rá akarta venni őt, hogy legyen – úr. Jézus azonban visszautasította az uraságot.

A Szerző fenti írása
egy prédikáció-sorozatának egyik darabja.

Messziről jövünk

Miért van szüksége a társadalomnak az öregekre? Ha 2000 évvel ezelőtt tették volna fel ezt a kérdést, könnyen meg lehetett volna válaszolni. Az öregek voltak az okosabbak, mivel hosszabb ideig éltek. Ők figyelték meg legtovább az időjárást, ők szántottak-vetettek, gondozták az állatokat a legrégebben. A régi, alig változó világban nekik volt a legtöbb tapasztalatuk, s így ők voltak képesek a legjobban megfogalmazni azokat a szabályokat, amelyek szerint élni kellett. Mivel a világ akkoriban alig változott, az öregek élete és magatartása volt az az alapterv, amely a fiatalok életére is érvényes volt. Az öregek múltja várt jövőként a fiatalabbakra. Ahogyan amazok tették, úgy kellett nekik is viselkedniük, gondolkodniuk, gyermeket nevelniük, vetniük, az állatokat ellátniuk. Úgy kellett torkukat köszörülniük és köpniük, ahogyan az öregek köszörülték torkukat, és köptek. A fizikai és szellemi mozdulatlanság és változatlanság e korában tehát az öregek nélkülözhetetlenek voltak a fiatalok életterve szempontjából. Ez nem csupán szellemtelen tradicionalizmus volt, mert a tradíciók évszázadok bölcsességét rejtették magukban.

Ehhez jön, hogy ennek a mozdulatlan világnak az öregjei nem voltak túlságosan idősek. Az emberek várható élettartama kicsi volt, s már korán, erejük teljében öregnek számították. A rómaiak 45. évének betöltése után nevezték *senior*nak („idősebbnek”) az embert. Amikor Kant 50 éves lett, az ünnepi szónok „Tiszteletreméltó agg!” megszólítással köszöntötte. Ezekről az erőteljes öregektől tehát sokat lehetett tanulni abban a mozdulatlan világban. Könnyen meg lehetett hát mondani, miért van szükség az öregekre.

Mi más világban élünk. Fiatal öregeknek nevezik ma azokat, akik száz évvel ezelőtt még ősöregeknek számítottak. De nem csupán a várható élettartam változott meg, hanem az élet egész világa is. Az életbölcsességet nem lehet már egyszerűen ellesni az öregektől. Világunk oly rohamosan változik, hogy a tegnapi tapasztalat és tudás ma már csak feltételesen alkalmazható. A régi viszonyok számára elképzelhetetlen helyzetben vagyunk: gyermekeinktől és unokáinktól tanulunk. Amit mi, öregek tegnap megtanultunk, az csak korlátozottan érvényes a jelenben. Ha a számítógép mellett kétségbeesem, unokáim szánakozva segítenek nekem. Gyermekeim jobban beszélnek angolul, mint én. Az én régi világomban a latin és a görög élvezett elsőbbséget. Így aztán a mai világban folytonosan olyan határokba ütközöm, amelyeken gyermekeim és unokáim rég átléptek. Ezért élesen vetődik fel a kérdés, hogy a jelenlegi társadalom mit tanulhat az öregektől. Hiszen nekünk, öregeknek egyik nagy fájdalmunk, hogy egyre inkább érezzük, nincs ránk szükség. Éppen abban a korban, amelyben mindent a hatékonyság és a használati érték határoz meg, csak nehezen igazolhatják magukat azok, akiknek nincs közvetlen hasznuk.

Tehát könnyű megmondani, miért *nincs* szüksége a társadalomnak az öregekre, és nehezebb megmondani, miért van szüksége rájuk. Ezzel kapcsolatban először egy képpel szeretnék előállni. Nem rég Elzászban jártam egy régi, tágas parasztházban. Nagy kertben állt, diófákkal körülvéve. Szívesen néztem meg a házat. Eltöprengtem azon, mennyi gyerek született ebben a házban, és mennyi halottat vittek ki belőle. Ahogy ott állt, a folyamatosság és a tartósság érzését árasztotta. Így van ez az öreg emberekkel. Messziről jönnek, sokat láttak és tapasztaltak. Tapasztalataik talán nem tették bölcsebbé őket, de keresztülmentek azokon, és kitartottak. A tapasztalatok megrázták őket, mint a szél az elzászi ház előtt álló diófákat, s ők nem pusztultak bele. Az öreg emberek a hosszú, az állandó idő érzését keltik. Az élet bizonyosságához hozzátartozik a folyamatosság és a tartósság. Ezt a bizonyosságot csak ott lehet megtapasztalni, ahol legalább három nemzedék látható, és él együtt. Az embereket megrázza a félelmet keltő véletlenszerűség, ha csak önmagukról és saját idejükről szereznek tapasztalatot, és legfeljebb még a következő nemzedékről. Alighanem ebben áll az a védettség, amit a gyerekek a nagyszüleik körében élnek meg. Az öreg emberek az időn átívelő hidat építenek, pusztán a létükkel, vagy azzal, hogy mesélnek. A mesélés az öregek művészete, és az öregektől elvárjuk ezt a művészetet. Mesélni annyit jelent, mint összefüggéseket létrehozni. Az elmesélés időben összekapcsolódó és értelemmel teli folyót teremt az élet töredékeiből. Amikor unokáinknak mesélünk, azok nem maradnak a néma jelen foglyai, hanem megtanulják, honnan jönnek, és hová mennek. Az általunk elmondott mesékkel, a bibliai történetekkel vagy saját életünk történeteivel azt súgjuk gyermekeinknek: Az élet megy tovább. Megmenekülhetsz a szerencsétlenségtől, ahogyan mi, öregek is megmenekültünk – ahogyan Jancsi és Juliska is megmenekült, s ahogyan Jónás is kiszabadult a cet gyomrából.

Más okokból is szükség van arra, hogy az öregkor látható legyen. Illuzórikus lenne a színpad, ha csak fiatalokat, erőseket és egészségeseket lehetne látni rajta. Az élet végességének érzése csak akkor jön létre, ha véges élettel találkozunk, ha látjuk, hogy emberek elhervadnak és meghalnak. Minden olyan tekintettel, amelyet öreg emberekre vetek, ezt a leckét tanulom: Ember, meg kell halnod! Nem pánikkal tanulom ezt, hanem hétköznapi higgadtsággal. Nagyvárosainkban, ahol láthatatlan sarkokba száműzik az öregséget és a halált, ez a probléma: azt az illuzórikus érzést keltik, hogy csak az erőteljes élet a normális, pedig a normalitáshoz hozzátartozik az élet és a halál, a virágzás és az elmúlás egyaránt. Abban a faluban, ahol felnőttem, naponta lehetett öreg embereket látni; az ember látta, mint válnak egyre esendőbbekké, végül mindenki láthatta, hogyan viszik koporsójukat házukból a temetőbe. Az emberek gyakran kijártak a temetőbe, és sokáig megőrizték az eltávozottak halálának dátumát. Az *ars moriendi*hez, a meghalás művészetéhez hozzátartozott az emberek látható esendősége és meghalása. Honnan tudhatnánk hamis dramatizálás nélkül, hogy az ember halandó, ha öreg embereket már csak az öregotthonok állatkertjében lehet észlelni?!

Az öreg emberek egyre kevésbé alkalmasak és használhatóak valamire. Ha nem túlságosan idősek, akkor még tudnak a gyerekekre vigyázni vagy krumplit hámozni. De egyre kevésbé képesek önmagukkal igazolni magukat. Egyre kevésbé képesek munkájukkal, intelligenciájukkal vagy vicceikkel igazolni magukat. Azért vannak, mert vannak. Nem azért vannak, mert valamit teljesítenek. Eleinte a gyerekeket sem társadalmi funkciójuk igazolja, mindazonáltal „befektetést jelentenek a jövő számára”, ahogy a cinikusok mondják. Ám léteznek olyan emberek, akiknek a létét nem lehet teljesítményi vagy jövedelmi értékükkel igazolni: a sérültek, a tartósan betegek, az öregek. Ők arra tanítanak minket, hogy az ember nem önmagán kívüli célok érdekében létezik. Ha elviseljük őket, és engedjük, hogy láthatóak legyenek, akkor megtanítanak minket arra, mi a kegyelem – arra, hogy az embernek szabad „igazolatlannak” lennie, joga van ahhoz, hogy ne tetteinek nagysága, ne az erőssége, ne az alkalmazhatósága, használhatósága igazolja létét. Van valami csodálatos akadékoskodás és anarchizmus abban a társadalomban, amely láthatóvá teszi az öregeket, a betegeket, a sérülteket. Az ilyen társadalom tudja, hogy az ember célja nem a felhasználhatóságában áll. A humanitás alaptudásához tartozik, hogy egyetlen ember sem azért létezik, hogy önmagán kívüli célokat szolgáljon. A legerősebben talán a náci korszakban gondolkodtak „cél-szerűen” az emberről: önmagában semmit sem számított, ahogyan ezt a cinikus „Te semmi vagy, néped a minden!” tétel tanította. Az egyént mindig az egész alapján, a népből, a hazából, a Führerből kiindulva határozták meg. Teljesen következetes dolog volt, hogy kiirtották azokat, akik haszontalanul ették a kenyeret: a betegeket, a sérülteket. Egészen biztos, hogy hosszú távon az öregek is sorra kerültek volna.

Nekünk, öregeknek azonban szembe kell néznünk még valamivel. Ha a társadalomnak szüksége van arra, hogy látható legyen az öregségünk, akkor nekünk magunknak sem lenne szabad azt elrejtenünk, akkor vállalnunk kellene végességünket és halandóságunkat. Nekünk, öregeknek nem lenne szabad hagynunk, hogy bárki is bebeszélje nekünk: tulajdonképpen még nem vagyunk öregek. Nekünk magunknak sem lenne szabad bebeszélnünk magunknak. Nem lenne szabad szégyenlősen „idősebbeknek” neveznünk és neveztetnünk magunkat, ha egyszer öregek és betegesek vagyunk. Saját méltóságunknak és a társadalomnak is tartozunk azzal, hogy ne hivalkodjunk azzal a kevéssel, amink még van – azzal a kis egészséggel, szellemi és fizikai képességeinkkel. Nevetséges és taszító, ha hetvenesekként úgy viselkedünk, öltözködünk, festjük a hajunkat, mint az ötvenesek. Fokozatosan meg kellene tanulnunk azt a nagy életművészetet, hogy már ne önmagunkkal igazoljuk magunkat. Ez egyúttal saját előkészületünk is lenne a halálra; élete végén ugyanis már semmi más nem igazolja az embert, csak a jóság tekintete, amely szebbnek talál minket, mint amilyen vagyunk, vagy valaha is voltunk.

Fulbert Steffensky

Forrás: Publik-Forum Extra, Wachsen ein Leben lang

Ez a remek piros...

Az apró dolgok boldogsága

Gyere csak át, gyere gyorsan! – kiáltotta Gréta, 93 éves szomszédasszonyom az ablakból. Azt hittem, történt valami, átrohantam a lakásába, s ő már ott állt a lépcsőn, virágcseréppel a kezében. „Hát nem csodálatos? Nézd ezt a remek piros amarilliszt! Csak úgy világít!” Gréta egészen szorosan tartotta arcához a virágot, és mosolygott. Láttam, hogy' ragyog szemeiben a boldogság. Gréta szinte teljesen vak.

Gréta különös nő. Napsütéses napokon, ha összetalálkozunk a kertben, azt mondja: „Gratulálok neked ehhez a szép naphoz!” Mintha a kék ég és a rózsák illata az én érdemem lenne. Egyszer megsimogatta az arcomat, és azt mondta: „Boldogság, hogy létezel.” Szinte sírva fakadtam. Grétánál jól érzem magam. A boldogság fertőző. Tőle megtanultam: boldognak lenni egészen egyszerű dolog. És mégis oly nehéz. „Istenem, mi a boldogság?”, kérdezte Theodor Fontane, és így válaszolt: „Egy csontleves, egy hálóhely. Testi fájdalmak hiánya. Ez már sokat jelent.” Gréta is mondhatta volna.

Barbara boldogtalan. Autót akar, új lakásberendezést, szép ruhákat és gyakoribb utazást. „Csak akkor leszek igazán boldog, ha nyerek a lottón”, mondja. Annak esélye, hogy egy napon megvásárolhatja boldogságát, egy a tízmillióhoz. Károlynak joga van a boldogságra. Elhagyta a feleségét, aki nem tette őt boldoggá. Nem úgy, mint az a nő, akivel most él. Mi a boldogság felezési ideje? Olykor csak néhány másodperc. Az ember azonban az örökkévalóság után kívánkozik. Fenntartott helyre a hetedik mennyországban. Ott felsőfokban kapható a boldogság: szupersztárok, szuperférfiak, szupernők, szupergyerekek, megaméretű szerencsefiak.

„Örökké tartó boldogságot kívánok neked”, írjuk egymásnak ünnepek előtt. „Ezt nem szükséges kívánnod nekem”, mondta Gréta, „hiszen már oly sok boldogságban van részem.” Eközben bizonyára az amarilliszére gondolt. Gréta boldogságát a hétköznapok apró szilánkjai rejtegetik. Ápolja barátságait, virágot ajándékoz azoknak, akiket szeret, becsüli környezetét, tiszteli a természetet és az őt körülvevő dolgokat. Lekapcsolja a villanyt, ha órákra elhagyja házát, és megtanulta, hogy megkülönböztesse a jót a rossztól. Boldogsága apró lépésekben, halkan közelít hozzá, a megelégedettségben és a lemondás gyakorlásában. Mert az a korszellem, amely mindig csak a teljességet akarja, hosszú távon mindent elveszít. A boldog ember ismeri a csendet, s a szomorúság, a melankólia szelíd dallamát is, hiszen tudatában van a boldogság törékeny voltának és mulandóságának. Minden reggel újból és újból ajándékként köszönti a boldogságot. „Gratulálok neked ehhez a szép naphoz”, mondja Gréta. Ha esik, akkor is. Nem Szerencsés Gréta meséjét mondom itt el, hanem annak az öregasszonynak a történetét, aki megtanulta, mit kell kívánni. Istenem, mi a boldogság? Egy csontleves, egy hálóhely. Testi fájdalmak hiánya. Ez már sokat jelent.

Gréta boldogsága szerény és megbízható. Nem kell az ismeretlen távolban keresnie. Boldognak lenni egészen egyszerű dolog. És mégis oly nehéz.

A boldogság életfeladat. A boldogság követeit fegyelemnek és munkának hívják. Így lehet sikeres a művünk, így válik a boldogság életművészetté; annak művészetévé, hogy ott találjuk meg, ahol valóban vár ránk.

„Ha nem lehet az enyém az, amit akarok, akkor itt az ideje, hogy azt akarjam, ami az enyém”, írta Kathleen A. Sutton. Ezt hívom én boldogságnak. Gréta boldog.

Doris Weber

Frorrás: Publik-Forum, 2004/6

Gabikának,
aki az erő, a szeretet és a biztonság forrása

Megtört lendület

"Ha földbe döngöl, hiszek akkor is. Mert *valamiért* meg kell ennek történnie.
S ha a földbe döngölt, ki is csíráztat majd. Csak kibírni. *Csak kibírni.*"

(Jókai Anna)

Kezdet és Vég

Minden, ami történt, az életem része; megosztom, de átadni nem lehet. Tíz év, amelyben az ember fizikai, lelki átalakulásába bele van sűrítve minden. Bánat, küzdelem és elfogadás.

A puszta tények éppoly megrázóak, mint a mögöttük sikoltó kétségbeesés.

33 éves voltam. Már túl a világmegváltáson, de még innen a megfáradt beletörődésen. Az élet olyan egyszerű volt. Kiegyensúlyozott házasság, biztos egzisztencia, egy gyönyörű, négyéves kislány. Amiktől akkor féltem, ma már tudom, nem kellett volna félni, s ami még várt rám, ránk, az eszembe se jutott.

Az, hogy felnőtt fejjel bárányhimlős lettem, inkább furcsa volt, mint ijesztő. Talán még nevettünk is a „pöttyeimen".

S akkor, egy hét után, egy reggel nem tudtam fölkelni. A lábam nem engedelmeskedett. Feküdtem, de hiába ültem föl, a lendítés, az az egyszerű mozdulat, amellyel földet érnek a végtagjaink, nem ment.

Még csak rémült sem voltam, hiszen a véglegesség, a visszavonhatatlanság még gondolatban sem merült föl.

A háziorvos mozdulata, amellyel felemelte a lábaimat, s ahogyan azok visszazuhantak, inkább mókás volt. Mentőt hívott, s akkor arra gondoltam, mi lesz addig a családommal, amíg én pár (!) napig kórházban leszek.

Vizsgálatok, kérdések és kételyek. Végül mégis eredmény: kiterjedt szakaszon gerincvelő-gyulladás. A bárányhimlő szövődményeként. Ritka, de létezik (én már csak tudom). Mindenki arra gondolt, hogy ez átmeneti, ahogy múlik a gyulladás, úgy tér vissza a mozgás. Ha visszagondolok arra a napra, emlékszem a fáradtságra, a zűrzavarra, a vizsgálatoktól való félelemre. De nem emlékszem a rettegésre, amely csak később jött, amikor a tudatom teljesen felfogta, hogy addigi életem nincs többé. Amikor orvosilag bizonyos lett, hogy soha többé nem mozdul meg a lábam, amikor a lelkem minden reménység és önáltatás ellenére pontosan jelezte, hogy egy új élet kezdődik.

Megindult a harc. A gyógyszeres kezelés, az infúziók, felvételek mindenféle nagy és még nagyobb képfelbontású ketyerékkel. Az ismeretlentől való félelem egy idő után megszűnt, mert már semmi sem volt ismeretlen. Orvosok, nővérek, akik velem együtt bíztak a sikerben, s akik velem együtt csüggedtek, ahogy telt az idő.

Nagy dolog a pszichológia. Milyen pontosan ismeri az emberi lélek rétegeit, s milyen pontosan lép életbe minden pszichológiai törvényszerűség, amikor kell. Sokszor olvastam arról, hogy beteg emberek ugyanazokat a lépéseket teszik meg az elfogadásig, de ezt olvasni egészen más, mint megélni. Amikor veled történik ilyesmi, megszűnik a józan gondolkodás, törlődik az elméleti tudás. Marad a saját vívódásod, a saját küszködésed, a saját magányod. Mert egyedül vagy, még akkor is, ha szerető család, jóbarátok és szakemberek állnak melletted. A szíved dörömbölését te hallod, a könnyek a te arcodon törnek utat, az éjszaka lidérces gondolatai a te álmaidat borítják be.

S bármennyire tiltakoztam is, eljött a nap, amikor bele kellett ülnöm a kerekesszékbe, hogy ne csak annyi maradjon a világból, amennyit az ágyamból fekve láthatok.

Ekkor, ezen a napon jött el a *kezdet,* a másik életem kezdete, és jött el a *vég*, a régi életem vége.

Könny és mosoly

Amikor véglegessé vált, hogy többé nem tudok járni, hogy az állapotomban nem lesz változás, rehabilitációs intézetbe kerültem. Vittem a zárójelentésemet, amelyben szép latin kifejezésekkel ott állt a kíméletlen valóság. Nem tudtam pontosan, mi is az a rehabilitáció, mit lehet még itt tenni. Az ott lévő emberek már nem betegtársak, sorstársak voltak. Régi és új sérültek, ezernyi féle mozgássérültséggel. *A szenvedés háza.*

Én egyre a régi életemet kerestem. Hiába, mert a testem, a lelkem már nem volt ugyanaz, egy szárnyaszegett madár próbált makacsul újra a felhők közé repülni.

Az itt eltöltött hónapok akkor kegyetlenül nehezek voltak. Ma már tudom, hogy ezek nélkül nem lennék önálló, talán már egyáltalán nem lennék.

Tanulni kellett. Praktikus és emocionális dolgokat. Ülj ki az ágyadból a kerekesszékbe, és vissza! De lábak nélkül hogyan?

Miért kérnek ilyet? Ennyi erővel akár egy Himalája-expedícióra is elküldhetnének! Az embernek remeg mindene, miközben próbálkozik, izzad és fél. Amikor először sikerült, nem voltam boldog, inkább dühös. Én nem akartam ilyen próbatételeket. De ebben az egész történetben nem nagyon volt választási lehetőségem.

Öltözz föl egyedül! De hogyan, mikor nem tudok felállni? Hogy húzzak nadrágot, zoknit, cipőt? Ezt is megtanultam. Először nem öltöztem, hanem dühödten rángattam magamra a dolgokat, ülve, fekve, ahogy jött. És még ezernyi más trükk. Mint a zsonglőrök a cirkuszban. De itt nincs taps. Viszont lassan rájöttem, hogy minden nap, amikor ügyesebb leszek, az én életem lesz könnyebb.

Azt sem értettem, hogy miért gyötörnek gyógytornával meg egyéb terápiás kezelésekkel. A tornatermet egy nagy kínzókamrának láttam, ahol öncélú, de annál keservesebb tortúra vár rám nap-nap után. A cél az erősítés, az izmok fejlesztése volt, hiszen a karjaimnak a lábaimat is helyettesíteniük kellett. Lassan ezt is beláttam.

Meg azt is, hogy ez az állapot másfajta, új fegyelmezettséget kíván az embertől. Az egész napos üléstől felfekvéseid lesznek, a rossz táplálkozástól az emésztéseddel lesz baj, ha ellazsálod a hólyagürítést, fertőzést kapsz stb. És nincs haladék. Tested, amely egy egészen új élethez kénytelen alkalmazkodni, benyújtja a számlát. Rögtön.

Sok embert megismertem ott. Sokféle sors, sokféle feldolgozása a traumának. Éjszakába nyúló beszélgetések, tanulás egymástól. Összekapcsolódott a lelkünk, próbáltunk összekapaszkodni.

Itt mondta egy 21 éves lány: Ne azt nézd, hogy ez az állapot mit vett el tőled, hanem azt, hogy mit hagyott meg! Ezek a szavak csak hosszú idő

után nyertek értelmet, de a mai napig hálás vagyok értük.

Eleinte csodálkoztam, hogy 5–10 éve mozgássérült emberek hogy lehetnek ilyen derűsek, kiegyensúlyozottak? Hogy-hogy még élnek, céljaik vannak, szeretnek, örülnek, nevetnek? Ma, amikor ezeket a sorokat írom, éppen tíz éve, hogy lebénultam. És tudok már szeretni, örülni, nevetni is.

Ez az időszak életem meghatározó időszaka volt. Egy út eleje, melyen bukdácsoltam, sokszor elestem, s hogy felálltam újra és újra, a kislányomnak köszönhetem, aki erőforrásom mind a mai napig.

Itt történt meg az is, hogy a sok *könny* mellett felbukkant egy-egy *mosoly* is, a változás megkezdődött.

Élet az élet után

Amíg kórházban, rehabilitációs intézetben van az ember, a kinti világ nem nagyon érdekli. Csak egy dolog volt fontos igazán, hogy a családom valahogy vészelje át ezt az időszakot, s hogy én le tudjam küzdeni a naponta elém tornyosuló akadályokat.

S ahogy hazakerültem, minden nagyon idegen volt. Túl hosszú idő telt el azóta, hogy azon az áprilisi napon megszakadt a fonal. Összecsomóztam, de sima és hibátlan már nem volt többé. Az új helyzet sok változást hozott. Egészen prózai változásokat is. Lakást kellett cserélni, mert a harmadik emelet lift nélkül nem ideális. A bútorok, a tárgyak, mintha ellenségek lettek volna. Minden akadály volt. És megkezdődött a célirányos átalakítás. Az esztétikum a dobogó második helyére szorult, győzött a praktikum. Az ember nem is gondolja, hogy milyen leleményes tud lenni, ha rá van szorítva. Sok mindenről azt hiszi, hogy ezt aztán már végképp nem tudja megoldani. De meg tudja. Ennek azonban ára van. Izzadságos próbálkozás, és bizony, néha egészen alpári káromkodás.

Örültem, hogy otthon vagyok, de szorongtam is, tudok-e majd létezni. A tárgyi feltételek nagyon fontosak, de csak egy részét jelentik az életnek. Körülöttem emberek jöttek-mentek, élték azt az életet, amelytől én távol kerültem. Többé már nem ugrottam fel az asztal mellől, nem álltam lábujjhegyre, ha nem értem el valamit. Figyeltem ezt a világot, s ez a világ ismerkedett velem.

A nagy kérdést azonban a lelkemnek tettem föl. Vajon elfogadnak-e így is? A válasz rögtön jött, csak én nem hittem el. Igen, anya, feleség, barát, testvér, szüleimnek gyermeke maradtam.

A fokozatok persze itt is megvoltak. Az első ijedtség után a lassan kezdett kialakulni a mindennapok ritmusa. Az első étel, amit én főztem kerekesszékben, mintha finomabb lett volna. A tanulás a kislányommal, a játékok boldogságos pillanatokat jelentettek. Szükség volt rám, s ez az érzés láthatatlanná, lebegővé tette a kerekesszéket. A családom, a barátok, ismerősök, s mindazok, akik mellettem, mellettünk álltak, ugyanúgy tanultak, akárcsak mi. Hogy ne legyen könnyes a szemük, ha meglátnak. Hogy amit én egyedül meg tudok csinálni, azt ne akarják helyettem megcsinálni. Hogy én ugyanaz vagyok, aki voltam. A lelkem, a személyiségem szabadon szárnyal. A testem van bezárva.

Persze minden nagy változás sok energiát vesz ki az emberből. Egyet azonban összeszorított foggal tudomásul kell venni. Ez mindenkinek nehéz. Sokszor éreztem kísértést, hogy az önsajnálatban megmártózzam, belemerüljek, hagyjam, hogy teljesen körbefonjon. S bizony gyakran nem tudtam ellenállni ennek a kísértésnek. Ilyenkor csak rá kellett néznem a kislányomra, hogy mérhetetlenül elszégyelljem magam.

Amikor eljöttem a rehabilitációs intézetből, azzal bocsátottak utamra, hogy így is lehet teljes életet élni. Nem lehet. Mert sok a veszteség, sok az akadály. De lehet értelmes életet élni. S én hiszem, hogy ami a testből hiányzik, azt szívvel lehet pótolni.

Az elfogadás, a teljes elfogadás nekem a mai napig nem sikerült. De küszködöm, igyekszem. A tenger már nem nekem zúg, de a nap engem is lágyan végigsimít, s emlékeimben egyre halványulnak annak a másik világnak a képei. S tudom, hogy melyik világhoz tartozom én, s hol kell megőriznem magam.

Most már azt is tudom, hogy van élet az élet után.

Semmi más, csak a szeretet

Képzeljenek el egy napot, amikor nagy dolgok történnek. A nap ugyanúgy süt, az emberek élik az életüket. Mégis van, akinek ez a nap rendkívüli. Úgy érzi, hogy a világ megmozdul, készül valamire, valami rendkívülinek a befogadására.

Egy ilyen napon született meg a kislányom, 15 évvel ezelőtt. A várakozás, a titkokkal teli együttlét 9 hónapja után találkoztunk. S én már akkor tudtam, hogy ajándékot kaptam. Olyan ajándékot, amelyre vigyázni kell, amelyet óvni kell.

A kötelék, amely összeköt bennünket, nem hasonlítható semmihez. Átível távolságon, időn, embereken. Mi ketten vagyunk benne: Gabika és én.

Amikor lebénultam, még nem volt 5 éves. Igyekeztünk, hogy a helyzetet félelem nélkül el tudja fogadni. Hogy a könnyekből neki jusson a legkevesebb. Tudom, hogy ez nem mindig sikerült. Mert gyarló az ember, sokszor a számára legfontosabbakra nem figyel. De egy dolgot az első perctől kezdve éreztem. Őt nem érdekelte a fizikai valóság. Ez a kicsi lány félresöpörte a kerekesszéket, egy volt a fontos, hogy így is az édesanyja vagyok, így is vagyok.

A mindennapokat a gyerekek hihetetlen rugalmasságával élte meg. Természetesen voltak nehéz időszakok. Amikor elfogyott a türelem, amikor nem úgy fogtam a kezét, ahogy kellett volna. De hiszem, hogy ő ezt megértette, tudja, látja, hogy a szülei életében ő a legfontosabb.

Gabika hamarabb lett felnőtt, mint a kortársai. Gyermekkora túl korán véget ért. S ezért még akkor is bűntudata van az embernek, ha nem tehet róla.

Gyakran gondolok arra, hogy hol van az elfogadás határa? Egy gyerek mit és hogyan bír el? Nagyon nehéz dolog ez. Hogy úgy nézhess a szemébe, hogy ott békességet és megnyugvást láss, s hogy ezt tükrözze a te szemed is. De ha baj van, légy őszinte, hogy tudja, része az életednek.

Hosszú évek teltek el. Sok minden változott. A férjemmel azóta elváltunk. Gabika az édesapjával él. Életünk újabb próbatétele ez. Mi hárman már nem vagyunk egy család, de az édesapjának is, nekem is Gabika a legfontosabb most is. Nincsenek szabályok, papírra lefektetett időpontok. Vágy van, hogy találkozzunk, s bennem megértés, hogy az ő életét ne nyomjam agyon. Nem biztos, hogy jól döntöttünk, amikor így rendeztük be az életünket. Nem számít, hogy kinek mi a véleménye. Az számít, hogy Gabika ne vesszen el a felnőttek között.

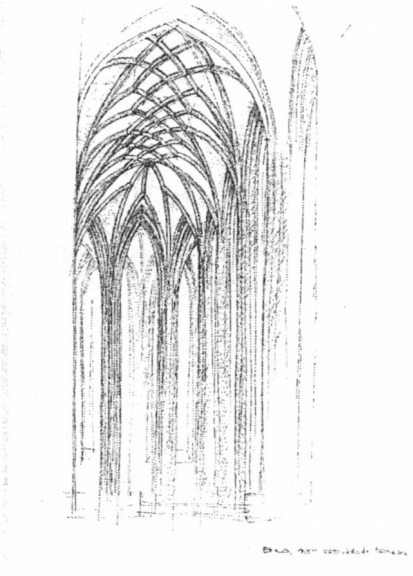

Boldog és büszke vagyok. Mert olyan kislányom van, aki mindig helytáll. Az ő életében sok próbatétel volt. Egészen komoly, sokszor fájdalmas döntésekben kellett részt vennie. De az ő szívében áradó jóság, feltétel nélküli, mélységes megértés van. Az ő biztatása, kitartása sokszor segített.

Isten igazságos. Veszteségeimet kárpótolja Gabikával. S ezért nagyon hálás vagyok.

Minden nehéz élethelyzetben kell egy kapaszkodó, egy támasz. Hiszem, hogy ez mindenkinek megadatik. S ezt felismerni, elfogadni: kegyelem. Én tudom, hogy Gabika olyan gyerek, aki egy felnőtt bölcsességével, egy tündér szelídségével és a világ összes szeretetével áll mellettem. Ezért vagyok biztos benne, hogy bármi érhet már ebben az életben, minden legyőzetik.

Mindig arra törekedtem, hogy irányt mutassak neki. Helyes irányt. Hogy tudja, mi az érték, az igazi érték.

Mert ami igazán összetart, az a szeretet. Semmi más, csak a szeretet.

Isten és én

"...Mikor a lelkem roskadozva vittem,
Csöndesen és váratlanul
Átölelt az Isten."

(Ady Endre)

Nem tudok többet mondani. Ebben benne van *Isten,* és benne vagyok *én.*

Megnyugodott lélekkel

Önmagamtól is megkérdezem, miért írtam le ezt a néhány dolgot. Talán mert ezek a gondolatok bezárva, élettelenül ott voltak a tudatom mélyén, s most így, kiszabadulva, szavakba öntve, segítenek. Nekem és másoknak.

Amikor nekiláttam, tudtam, hogy ez nem olyan lesz, mint egy beszámoló. Talán azért nem, mert az érzelmek túláradóak, s az egyes történések nem is olyan fontosak. A részleteknek nincs jelentőségük. Amit ebből a tíz évből meg akartam mutatni, talán megmutattam. A kezdetet, a törést és az építkezést. Olyan ez, mint egy impresszionista festmény. Benyomások, elmosódott vonalak, de a lényeg mégis benne van.

Mindenki másképpen éli meg a nehézségeket. Nincsenek receptek, az ember van és a próbatétel. S győzelem születik, vagy vereség. De ez a fajta győzelem nem jár diadallal. Nem is járhat, mert soha nem végleges. A mindennapokban újra és újra kezdődik a megmérettetés.

Amikor a test működésében zavar keletkezik, a lélek is reagál. Addig ismeretlen, mélyről jövő érzések törnek felszínre, melyeket irányítani kell. Tudatosan törekedni kell arra, hogy ne gyűrjenek maguk alá a negatív gondolatok. Ez iszonyú energiákat emészt fel, de másképpen nem lehet, vagy nem érdemes.

Az első időkben gyakran hallottam, hogy „te erős vagy, ezt is kibírod". Én nem akarok erős lenni. Ugyanolyan szeretnék lenni, mint bárki más. Ha bánatom van, sírhassak, ha örömöm van, nevethessek.

Biztosan én is változtam az eltelt években: Más a fontossági sorrend. De ez így természetes. Amíg egészséges az ember, ne rettegjen mindenféle csapásoktól, mert úgy nem lehet élni. Bíbelődjön csak ma már számomra jelentéktelen problémákkal. Akkor annak van az ideje. Most meg annak, hogy érzékenyen, kihegyezett lélekkel figyeljek.

Amit tanultam, tapasztaltam, már az enyém. Nem így szerettem volna megfontoltabb és talán jobb emberré válni. Túl nagy árat fizettem, de nem volt más választásom.

Amit leírtam, nem szolgálhat tanulságul senkinek. Mert mindenki más. De talán elhiszik nekem, hogy bármekkora legyen is a törés az életünkben, fel lehet állni. Meginog az ember, néha szédül, néha megbotlik, de áll. Nehéz, mintha ólomsúlyt raktak volna ránk, de vinni kell.

Ma már higgadtan tudok sok mindenre gondolni, ami történt velem. Dolgozom, létezem, adok, amit tudok, és elfogadom, amit kapok.

Maradjon ez így, hogy élni tudjak, immár *megnyugodott lélekkel.*

Szvitil Györgyné

Novemberi hangulat

Csütörtökön, óráról az irodába menet, két felhősáv átvonulása közt, egy rövid, fátyolos napsütés idején láttam egy embert. A teniszpályák és a MAFC tornacsarnok között, a könnyűszerkezetes büfé előtt ült, egyszerű, fehér műanyag székben, egyszerű, fehér műanyag asztal mellett, a Magyar Tudósok Körútja és a Warga László út sarkán. Az asztalon egy üveg sör, mellette egy negyedébe hajtott napilap. Hatvan körüli, szerény átmeneti kabátba öltözött, sovány, csúnya arcú, hosszú orrú férfi. Nem csinált semmit, csak ült. Nem olvasott, nem ivott a sörből, csak nézett maga elé, kifürkészhetetlen, kissé elégedetlen, de minden keserűség nélküli tekintettel, valahová a BME Informatika épület irányába, talán a fiatal platánokat nézte. Nem volt semmi dolga, nem sietett sehová, megvárta a sör is, az újság is. A szél néha fölkapta, odébbsodorta a lehullott leveleket, a férfi alig észlelhető fejmozdulattal követte a forgatagot, aztán visszasüllyedt önmagába. Mintha az életét összegezné, mintha éppen azon töprengene: ennyi volt, ennyi jutott. Nem volt elég, de a semminél több, éppen nem semmi, hogy itt ülhet most, délelőtt, dologidőben az utolsó őszi napsugarakban, telik még újságra, sörre, béke van.

Szombaton reggel melegen sütött a nap kilenc óra tájban, amikor csaknem húsz percet vártam a 12-es buszra a gesztenyéskertben. Néhány lépés a nagy sétány és a szállodai bekötőút közti gyepen a kitakarított, felásott virágágyás felé, és megváltozik a táj. Hatalmas rezgőnyárfák közé állok, a laposan melengető napsugár aranyszínűre festi a vastag törzs legaljától a csúcsokig reszkető, leszakadó, földig táncoló leveleket. Tiszta a levegő, tiszta a frissen ásott föld, tisztán látható a háttérben a gesztenyék félig zöld, félig aknamoly-vörös lombja, de a nyárfák aranysárga reszketésével semmi nem ér föl. Mintha a Balatont látnám Kenesénél a magasból, amint a kezdődő szél apró hullámokat borzol kékeszöld üvegére. Elhalkulnak a város zajai, megszűnik az olajzabáló robbanómotorok dübörgése, elmaradnak a türelmetlenül tébláboló utastársak, nincs már otthon, lakás, ahonnét jöttem, nincs iroda, tanulás, napi feladat és cél, csak a szellő szárnyán lebegő lombok hullámzása.

Alkonyatkor kijöttem az irodából, fullasztóan levegőtlen volt már odabent. A földalatti garázs bejáratánál, a járdától jobbra, vagy negyven koromfekete varjú sétált, keresgélt a nap utolsó sugaraiban. Lustán, tessék-lássék libbent föl egyik-másik, ahogy lassan elsétáltam mellettük. Csöndes őszi idő ült a pályákon, versenyeknek, versenyzőknek, elszánt öngyötrő fakíroknak nyoma sem volt. Mire a megállóba értem, besötétedett. Korán esteledik.

B.E.

Krisztina

Bálint mesélte barátjának, miközben a Rákóczi úton mentek.

– Jó néhány nappal ezelőtt, mikor hazafelé jöttem, fiatal lányt pillantottam meg a kertben, egy padon. Még soha nem láttam ezt a lányt, azon töprengtem, ki lehet, talán új lakó a házban, mikor észrevettem, hogy rám néz, elmosolyodik. Nagyon derűs, de ártatlanul-kedves mosolya volt, és tiszta, világos szeme.

– Gyere ide – intett valami gyermekes közvetlenséggel, és ujjai hegyével megérintette a padot.

Meghökkentem. A mosolynak ezt a különös tisztaságát még soha nem tapasztaltam. Annál kevésbé értettem, hogy miért szólít meg és miért tegez. De azért – természetesen – odamentem.

Tiszta fehér blúz volt rajta, és sötétkék vászonszoknya. Kezében valami kis virágot szorongatott.

– Hogy hívnak? – kérdeztem félszegen, s közben leültem mellé a padra.

– Krisztinának. És téged?

– Bálintnak.

– Nézd milyen szép – mutatta a virágot, önfeledt mosollyal, mint egy gyerek. – Valaki leszakította; én megtaláltam. Nézd – mutatott a virág közepébe, amely sárga volt, mint egy apró barack –, ez itt a Nap – majd megcirógatta a virág sugárszerűen szétfutó szirmait: –, és ezek a napsugarak.

Rám nézett.

– Ugye, szép?

– Szép – mondtam komolyan.

– Neked adom – mondta és felderült az arca, – tessék – és nyújtotta –, a tiéd lehet.

Elvettem, megköszöntem, és azon gondolkodtam, hogy mit csináljak vele.

Ekkor egy sovány, középkorú nő jött ki a házból, sietve és szigorú arccal.

– Krisztina!...

A lány felugrott, mintha megcsípték volna, s köszönés nélkül befutott a házba. A nő utána indult, de előbb végigmért engem:

– Hagyjon békét ennek a lánynak, láthatja, hogy nem épeszű.

Ezzel eltűnt.

Kissé meglepődtem, sőt azt hiszem, rosszul is esett, hogy Krisztina nem épeszű. Persze, csakugyan volt a viselkedésében valami szokatlanul gyermeteg, de nem sokat törődtem vele, még aznap elfelejtettem az egészet.

Pár nap múlva azonban, amint a Hidász téren jöttem keresztül, megpillantottam Krisztinát. Ott guggolt a fűben, a fenyőfák tövében, s figyelt valamit.

Odamentem.

Megismert. Felállt, majd lemutatott a fűbe.

– Nézd, hangyák. Hosszú sorban mennek valahová. Nézd, hogy sietnek.

Egyszerre guggoltunk le, összekoccant a fejünk.

– Nézd – suttogta, mintha a hangos beszéddel zavarná a hangyákat –, erre vonulnak, hosszú sorban. Mintha temetésre mennének, vagy templomba – tette hozzá eltűnődve.

Leültünk a fűbe, a nyüzsgő hangyasor mellé. Néztem a lányt, aztán ujjam hegyével gyengéden megböktem a könyökét.

– Krisztina – mondtam barátságosan –, vannak, akik azt mondják rád, hogy nem vagy épeszű.

Elgondolkodva nézett rám, aztán vállat vont, majd elmosolyodott. Nem szólt semmit.

– Krisztina – kezdtem újra – tudod te, mennyi az, hogy ötezer forint?

Gondolkozott.

– Sok – mondta komolyan. – Sok pénz, ötezer forint.

– Mit csinálnál, ha neked ennyi pénzed lenne?

Nevetett.

– Kiraknám ide, szép sorjában, az út szélére, és akkor az emberek megtalálnák.

– Mind ide tennéd, az útra?

Bólintott.

– Hát magadnak nem vennél semmit?

A fejét rázta, elgondolkozva.

– Szép ruhát sem?

Végignézett magán.

– Van ruhám – mondta, és rám nézett.

– Hány éves vagy te, Krisztina?

– Huszonkettő leszek szeptember... szeptember...

Nevetett. Nem tudta, hogy hányadikán született.

– Na és mondd – szóltam –, mit csinálnál, ha erre jönne egy kisgyerek, és elesne?

– Odamennék – mondta –, és felemelném.

– És ha megütné a lábát úgy, hogy folyna belőle a vér?

– Akkor odavinném a kúthoz, és megmosnám.

– És ha egy kövér gyerek volna, és jó nehéz? Elbírnád?

– Igen.

– Biztos?

– Biztos.

– Ilyen erős vagy?

Gondolkozott, majd vállat vont.

– Ahol valami baj van, ott valaki mindig erős.

– Látod, ez igaz. De ha közben, ahogy cipeled, bepiszkítanád a ruhádat?

– Akkor anyuka megverne.

– Tehát mégse mosnád meg a lábát annak a fiúnak?

Gondolkozott.

– De megmosnám.

– És ha az egy cigánygyerek lenne, és rettentően piszkos? Akkor is megmosnád?

Bólintott, kétszer is.

– Na és mit csinálnál akkor, ha volna egy kisgyereked?

– Egészen kicsi? – kérdezte érdeklődve.

– Egészen kicsi – bólintottam.

– Akkor megszoptatnám – mondta, és boldogan felnevetett.

– És ha idejönne egy ember, és megütne téged?

– Megütne? Miért ütne meg?

– Hát, mondjuk, az egy rossz ember volna, és megütne. Haragudnál rá?

Gondolkozott.

– Nem.

– Miért nem haragudnál?

– Nem tudom – és vállat vont.

– Na és mondd, Krisztina, mit csinálnál, ha valaki például leszúrná az Istent?

– Leszúrná? – álmélkodott.

– Igen, egy nagy késsel keresztülszúrná.

– Azt nem lehet – s a fejét rázta.

– Miért nem?
Megint gondolkozott.
– Mert csak azt szokták megszúrni, aki fél.
Megdöbbentem.
– Biztos ez, Krisztina?
– Biztos – bólintott. – Ő azért nem fél, mert jó.
– Hát te nem félnél, ha erre jönne egy nagy oroszlán, és a fogát csattogtatná? Képzeld csak el.
– Nem félnék – mondta.
– Akkor sem, ha neked ugrana és megharapná a torkodat?
Mosolygott, szelíden.
– Nem ugrana nekem – mondta –, és nem harapná meg a torkomat.
– Honnan tudod ezt, Krisztina?
Gondolkozott.
– Az oroszlán tudja, hogy én szeretem őt. Az oroszlán nem gonosz.
– És te – kérdeztem –, Krisztina, te sem vagy gonosz?
– Nem vagyok – mondta.
– Honnan tudod?
Eltűnődött.
– Onnan, hogy nem félek.
– Semmitől?
– Semmitől?
– Ezek szerint tehát: jó vagy?
Fejét rázta.
– Nem vagyok jó, csak engedelmes.
– Engedelmes? Hogy érted ezt, Krisztina? Kinek vagy engedelmes?
– Kinek? Hát az angyalnak.
– Miféle angyalnak?
– Hát aki itt van, és beszél.
– Itt? Hol van itt angyal?
– Nem tudom. Itt van.
– És te hallod, hogy beszél?
Bólintott.
– Hallom.
– És mit mond, amikor beszél?
– Hát azt, amit én mondok. Csakhogy ő előbb mondja, halkan, és én csak ismételem.
– De hiszen, amikor kérdeztem valamit, Krisztina, te feleltél, nem az angyal.
Szelíden mosolyogva megrázta a fejét.
– Ő felelt – mondta –, és én csak ismételtem.
– Furcsa. De mondd: mindenki az angyal szavai után beszél?
– Nem – mondta lassan és szomorúan. – Anyuka önmagától beszél, és eltéveszti a szavakat.
– Eltéveszti? Hogy érted ezt, Krisztina?
– Nem tudom. Eltéveszti. Mintha a fazék után nyúlna, és a kanalat fogná meg.
– Különös. De mondjad, szoktál-e olvasni?
– Nem szoktam. Egyszer olvastam egy könyvet, abban ez volt: „A szegénység: fény az, legbelülről.” Egész délután sírtam.
– Miért?
– Mert olyan szép. Ez volt benne: „Aki szeret, kifogyhatatlan olajjal világít.” Olyan szép.
– Mást nem olvastál?
– De igen, néha. De azt elfelejtettem.
– Miért felejtetted el?
– Mert önmagától beszélt, mint anyuka, és eltévesztette a szavakat. Az ilyet mindig elfelejtem.
– Nagyon érdekes, amit mondasz, Krisztina. De figyelj csak ide, mondok valamit. Jól figyelj! „Különös tekintettel a fennálló lehetőségekre, javaslom, hogy minél előbb kezdjük meg a tárgyalásokat.” Szép volt ez?
– Nem. Ez olyan, mintha a szél rázná az ablakokat.
– Hát ez? Figyelj: „Áldjon, Uram, téged, víz húgunk, oly nagyon hasznos ő, oly drága, tiszta és alázatos.” Ez szép volt?
Fénylő szemmel felelt:
– Igen. Nagyon szép.
– De Krisztina – mondtam –, hát húgunk nekünk a víz? Micsoda badarság ez?
– Nem badarság – mondta.
– Miért, talán neked testvéred a víz?
Bólintott és mosolygott.
– Igen.
– De hát miért?
– Mert szeretem, mintha a nénje volnék.
– De hát akkor miért mondtad, hogy nem szép az, ami úgy kezdődött: különös tekintettel a fennálló lehetőségekre?
– Mert az nem szép. Azt én nem értem.
– Hát ezt érted? Figyelj jól: „A fáradt bogarak mind hazatalálnak, ha esteledik, s te nyitott tenyérrel, térdig csobogó nyugalomban ott állsz az útjuk végén.”
Eltűnődött.
– Ez nagyon szép – mondta.
– De hát miért?
– Nem tudom. Mondd még egyszer.
Elismételtem. A szája kissé nyitva maradt, annyira figyelt. Aztán boldogan mosolygott.
– Nagyon szép – mondta.
– És érted?
– Igen – bólintott –, ezt értem.
– De hát mit jelent az, hogy „s te nyitott tenyérrel, térdig csobogó nyugalomban ott állsz az útjuk végén?” Mit jelent ez?
– Azt – mondta –, hogy Isten szereti az embereket.
– De hát itt szó sincs emberekről! Csak bogarakról van szó.
– Az nem baj, mert a bogarak is emberek, és az emberek is bogarak. Mi együtt vagyunk.
– Mit beszélsz?
– A bogarakkal, Isten szeretetében.
Sokáig hallgattunk. Aztán ezt kérdeztem tőle:
– És olyankor, ha édesanyád megver, mit csinálsz?
Vállat vont:
– Semmit.
– Mérges vagy rá?
– Nem vagyok.
– És igaza van anyukádnak, amikor megver?
Gondolkozott.
– Nincs igaza.
– Na látod. Hát akkor miért nem haragszol rá?
– Mert ő szomorú, amiért nincs igaza és megver. Ha nem verne meg, akkor gyakrabban tudna nevetni.

Nos hát így és ilyesmiről beszélgettem én Krisztinával, aki nem volt épeszű – mondta Bálint, barátjának, miközben a Rákóczi úton mentek a Keleti felé.

Jól öltözött, szemüveges férfi jött szemben, egy idősebb nővel. A férfi feldúlt arccal, harsogva magyarázott. – Én?? – kérdezte rikácsolva.. – Én adjak neki kölcsön pénzt? Hát megőrültél? – Hirtelen megállt, és szemüvege fölött dühösen a nőre meredt. – Én?! – és cibálni kezdte saját mellén a kabátot. – Annak a szemétnek? Ennyi pénzt?
Valósággal tajtékzott, amikor újra megindultak.
– Nézd ezt az embert – szólt Bálint.
– Mit nézzek rajta? – kérdezte Bálint barátja.
– Nézd csak meg! Ez tudniillik épeszű.

Deák Károly

(Megjelent a Vigilia c. folyóirat 1980. júniusi számában)

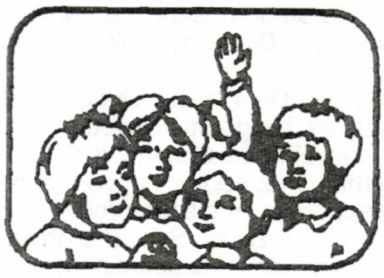

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Győző

Beszéltem már nektek Béla bácsiról, a festőművészről. Elmondottam, mi mindent tanultam tőle, amikor kisfiú koromban itt vendégeskedtem nála Budapesten. Barátságunk azután sem szakadt meg, gyakran vendégül látott egyké hétig. Amikor tízéves koromban a vizsgák után ismét meghívott, egy kisfiút találtam nála: Győzőt. Győző egyidős volt velem, unokaöccse volt Béla bácsinak, s már egy fél éve nála lakott a budai Várhegyen, mert Béla bácsinak a Várban volt lakása, egy nagyon kedves, ódon házacskában. A városba rendszerint Béla bácsival jártunk le – sűrűn vitt minket múzeumba, színházba, cirkuszba, és gyakran kirándult velünk. De előfordult az is, hogy amikor nem ért rá, megengedte: nélküle menjünk le a városba, múzeumba, a Városligetbe, ide-oda, hiszen már tudnunk kellett vigyázni magunkra, s már az édesanyám is bízott benne, hogy nem lépek le vaktában a gyalogjáróról. Sőt! Egyszer még kirándultunk is Béla bácsi nélkül, s most éppen ezt a kirándulást szeretném elmondani nektek.

Irén néni, Béla bácsi nővére bőséges kosztot csomagolt Győző hátizsákjába s az én tarisznyámba. Győzőnek azonban, amikor korán reggel lejöttünk a Várhegyről, az jutott eszébe, hogy neki szalámi is kell. Beléptünk hát egy nagy csemegeüzletbe, megálltam az ajtó közelében, Győző meg beljebb sietett. Ekkor vettem csak észre, hogy milyen sokan állnak az árusító asztal előtt, s szólni akartam Győzőnek, hogy gyerünk tovább, ne várjon, találunk útközben üresebb boltot is. De bármennyire nézelődtem is, Győzőt ekkor már nem láttam sehol. Már arra is gondoltam, hogy talán kiment mellettem, s nem vettük észre egymást. Ekkor azonban az egyik várakozó bácsi haragosan megszólalt: „Hallod-e, te kisfiú! Hogy kerülsz te oda előre? Várj a sorodra!” A kisfiút, akihez szólt, nem láthattam – ő valahol elől állt –, a válaszát azonban hallottam, és ámulva ismertem föl Győző hangját. Ezt mondta: „Előbb voltam itt, mint a bácsi, csak nem vett észre.” Már mondta is az árusítónak: „Tíz deka szalámit kérek.” Többé nem szóltak rá, elhitték, hogy ott volt elöl, s csak kicsinysége miatt nem látták. Győző pedig, amikor a pénztártól a csomagért ment, ismét meghökkentett viselkedésével. Ott is várakoztak többen a csomagjukra, ő azonban egészen előre nyújtotta szelvényt, s tüstént megkapta szalámiját. Amikor mellém ért, huncutul kacsintott, és ezt súgta: „Ugye, ügyes voltam?” De észrevette, hogy nekem nem nagyon tetszik a viselkedése, s rám támadt: „Nem ismered a közmondást? 'Szemesnek áll a világ!' Legalább tíz percet nyertünk, mert szemes voltam, és észrevettem, hol lehet előre sliszszolni.”

Amikor felszálltunk az óbudai villamosra, Győző odaintett a villamos másik végébe két kisfiúnak. „Szervusztok!” Kérdésemre pedig elmondta, hogy osztálytársai azok a kisfiúk. Egyikükkel, Sanyival barátkozott is egy ideig, de aztán megszakadt a barátságuk, mert Sanyi – így mondta Győző – „sértődős”. Nagy nehezen elmondta azt is, hogy csavaros ceruzát cseréltek, s a ceruza, amely Sanyihoz került, elromlott, és Sanyi megharagudott rá. A két kisfiú ugyanott szállt le, ahol mi, kiderült, hogy ők is kirándulnak, s szintén a Hármashatár-hegyre, természetes volt tehát, hogy együtt menjünk. Amikor már a hegyoldalon lépegettünk fölfelé, Győző egyszerre csak így szólt Sanyihoz: „Látom, sípod is van. Mutasd, milyen!” Sanyi előhúzta zsinórra kötött sípját, belefújt, aztán odamutatta Győzőnek. Győző megnézegette és legyintett: „Egyszerű fémsíp. Még csak nem is rozsdamentes.” Azzal előhúzta a maga sípját: „Ez a jó síp.” Sanyi csodálkozva kérdezte: „Ez?! De hiszen ez fából van.” Győző föllegyenesedett: „Persze, hogy fából van. Mint a zongora meg a hegedű. Azért rezonál ilyen remekül.” És belefújt. A síp hangja gyöngébb volt, mint Sanyi sípjának a hangja, de rezgett, trillázott, mint a villanycsengő. Győző meg is magyarázta, hogy mitől: „Fagolyó van benne. Az ilyen hang sokkal távolabbra hallatszik.”

Nemsokára felértünk a Hármashatár-hegy tetejére, és elénk tárult a kilátás, Budapest, a Duna, Csepel, a Pilis- hegység, még Dobogókő is. Legalább egy egész percig egyikünk sem szólt egy szót sem, csak forogtunk lassan magunk körül, és bámultunk a mélybe és a távolba. Azt hiszem, Sanyira is meg Jóskára is, a társára, úgy hatott a látvány, mint énrám. Mintha az egész világ terülne el szemünk előtt.

Az első, aki megszólalt, Győző volt. A völgybe mutatott. „Nézzétek azt az embert. Meg fogja hallani.” És sípolt egy óriásit. Az a völgybeli ember csakugyan fölkapta fejét. Győző meg Sanyira nézett. „Látjátok? Ilyen messzire hallatszik a trillázó síp hangja!” Sajnáltam Győzőt, hogy a gyönyörű látvány csöndes szemlélése helyett sípjával dicsekszik. De ekkor még nem eszméltem rá, hogy kitervelt céllal teszi.

A tetőn megtízóraiztunk, aztán a túlsó oldalon lementünk, és ebéd idejére elértünk a Rózsika-forráshoz. Jobban mondva, nem tüstént a forráshoz, hanem előbb a pataknak egy kis öbléhez. Azóta már

sokszor felkerestem azt a kis öblöt, mert olyan gyönyörű. Sűrű bokrok között keskeny rejtekút vezet egy kicsiny tisztásra, a tisztáson körben üde zöld fűpárkány, a tisztás közepén, lombmennyezet alatt a megcsendesedett patak öblöcskéje. A csönd, a sötétzöld félhomály s az áttetsző kristálytiszta patak-öblöcske meghatja az erdő vándorát, s mi is meghatottságot, a felfedezők meghatottságát érezve gyönyörködtünk e tündérszép lombzugolyban...

Ekkor azonban loccsant valami a vízben. Győző beledobta sípját: „Látjátok, ezért is jó, hogy fából van. Akkor se vész el, ha véletlenül vízbe ejti az ember.” Azzal már ki is kapta, és Sanyira pillantott. Megkerestük a forrást, letelepedtünk, megebédeltünk, pihentünk egy kicsit, s aztán vagy három óra hosszat rúgtuk a labdát. Körülbelül négy órakor szedelőzködni kezdtünk, s miközben Pesthidegkút felé lépegettünk, Győző egyszerre csak amúgy félvállról, mintha egy cseppet se volna fontos neki, így szólt Sanyihoz. „Ha szeretnéd ezt a sípot, lehet szó cseréről. Ez ugyan többet ér, mint a tied, de van otthon még egy trillázó sípom, nem bánnám, ha lenne egy sima hangú is.” Sanyi kapott az ajánlaton, s a csere megtörtént. De hogy ez a csere miért volt annyira fontos Győzőnek, azt már csak a Várhegyen értettem meg. Sanyi lent lakott, elvált tőlünk, Jóska azonban szintén a Várban lakott, s indítványozta, hogy menjünk ki még egy kicsit vacsora után a Bástya-sétányra. Irén néni meg is engedte, s amikor kiléptünk a kapun, Győző nagyon jókedvűen ezt kérdezte tőlem: „Mit szólsz hozzá, milyen klassz cserét csináltam? Azért a vacak fasípért ezt a remek fémsípot! És rozsdamentes is!” Megálltam, és megdöbbenve bámultam Győzőre. Zavarba jött, de erőltette a nevetést: „Mit bámulsz? Észrevettem, hogy remek sípja van, és elhatároztam, hogy megszerzem. Szemesnek áll a világ!”

Most már beszélni akartam, megmagyarázni, hogy az ilyen csere majdnem lopás, de már futott elébünk Jóska. Átnyújtott mindkettőnknek egy-egy gyönyörű, nagy almát. „Nesztek! A mamám küldi!” Győző tüstént enni kezdte, én azonban zsebre dugtam a magamét későbbre. Vagy félóra múlva vettem csak elő, a Halászbástya kőpadján. Ekkor azonban Jóska így szólt: „Add ide, mutatok valami érdekeset.” Elővette bicskáját, cikk-cakkos vonalban körbevágta az alma hasát, és mutatta, hogy most olyan a két fél alma, mint a krokodilus hegyes fogú állkapcsa. No, akár krokodilus, akár nem, én majszolni kezdtem. Majszolás közben fölpillantottam az égboltra, és ezen a napon már harmadszor láttam valami nagyon szépet. Egyetlen felhő sem volt az égen, még a Hold sem kelt fel, nem takart hát el felhő és homályosított el a holdfény egyetlen csillagot sem. Teljes pompájában tündökölt a nyári csillagrengeteg. Szótlanul bámultunk egy ideig, aztán Jóska halkan mondta: „Gyerünk innen a lámpa alól, onnan a sötétből még jobban látjuk!” Átültünk egy sötétebb részre, s onnan már nemsokára haza is mentünk. Győző ugyan visszament egy pillanatra előbbi helyünkre, de akkor semmi jelentőséget sem tulajdonítottam ennek.

Néhány perc múlva azonban már értettem, miért tette. Amikor ugyanis elváltunk Jóskától, megláttuk, hogy már ég a villany Béla bácsi szobájában, s szaladni kezdtünk. Győző néhány lépéssel előttem loholt, és egyszerre csak koppant valami a kövön. Kiesett valami Győző zsebéből. Lehajoltam, felvettem, és ismét rémülten bámultam Győzőre. Az a bicska volt a kezemben, amellyel Jóska az almát vágta. S máris kitaláltam, hogy Jóska letette maga mellé a kőpadra, ottfelejtette, s ezért a bicskáért ment vissza Győző. Megszólaltam: „Tüstént add vissza neki!” „Nem adom.” „Erre is azt mondod, hogy 'Szemesnek áll a világ!'?” „Azt hát! Ne fújd föl ennyire! Gyere!”

Most már meg kellett értetnem vele, hogy szörnyű, amit cselekszik. Szörnyű és utálatos. Megindultam hazafelé, de úgy, mintha Győző ott sem lenne, mintha nem is látnám. Béla bácsinak pedig bejelentettem, hogy másnap hazautazom. Béla bácsi Győzőre nézett, és hallgatott. Sejtette, ki az oka az elhatározásomnak. De hallgatott, mégpedig nagyon megszeppenve és elszomorodva hallgatott Győző is. Szótlanul feküdtünk le közös szobánkban, nem kívántunk egymásnak jó éjszakát sem. Egyszerre csak, vagy félórai csönd után, Győző megszólalt: „Moha...” Hallgattam. „Úgyis tudom, hogy nem alszol.” Hallgattam. „Mohácska... megígérem, hogy... hogy nem veszek el többé senkitől semmit.” Most már megszólaltam: „Ne ígérd meg!” Most ő hallgatott egy ideig. Aztán ismét szólt: „Megígérem, hogy cserével sem csapok be többé senkit. „Ne ígérd meg!” „Hát mit ígérjek, mit akarsz?” Most már felkönyököltem: „Mondd, Győző... ugye, te ügyes vagy? Ma reggel is milyen ügyesen megelőztél vagy tíz vásárlót a csemegeboltban.” „Igen, igen... Na és?” Most már fel is ültem: „Azt ígérd meg, hogy ezentúl még ügyesebb leszel. Ha bemégy egy üzletbe, jól nézd meg, kik voltak ott már előtted, és gondosan ügyelj rá, hogy senkit meg ne előzz. Ha ezt megtartod, eszedbe sem fog jutni, hogy cserével csalárkodjál, s hogy elemelj valamit.” Most már Győző is felült, és csodálkozva bámult rám a kelő Hold fényében. Én meg folytattam: „Szemesnek áll a világ, ez igaz. De szemes-e az, aki nem bírja meglátni a hegytetőről a táj szépségét? Völgyben a patak szépségét? S a csillagos eget. Mert hiszen nem láthatja meg, szegény, lefoglalja figyelmét a csalárd csere meg a tolvajlás. Szerezhet ugyan egy sípot vagy egy bicskát, de ugyanakkor elveszíti a tájat, a patakot, a csillagokat, a barátját. Nyerhet ugyan tíz percet valamely boltban, de elveszíti annak tudatát, hogy igazságos, tisztességszerető ember. Hidd el, Győző! Aki úgy 'szemes', ahogyan te gondolod, az nem 'szemes', hanem szemtelen és ostoba.”

Ezen aztán nevetni kezdtünk. De nem sokáig nevettünk, fáradtak és álmosak voltunk. Mert nem csekélység ám átmászni a Hármashatár-hegyen a Rózsika-forráshoz, három óra hosszat rúgni a labdát, gyalog lemenni Hűvösvölgybe, este még sétálgatni a Várban, s ráadásul még azt is fölfedezni, miként lehet megelőzni nagy rosszaságokat a kicsiny rosszaságok elkerülésével.

Lelkigyakorlat

Akár bennetek, akár köztetek, akár valahol kívül van, a Mennyek Országa rajtatok fordul

Amikor azt mondod, hogy lelkigyakorlaton voltál, akkor tulajdonképpen mit gyakorlatoztattatok? – tette fel egyszerű kérdését minap egy kedves barátom. Kérdésére azonnal megvolt a kész válaszom: Hát mit! Természetesen a lelkünket – mondtam, és furcsán néztem rá. Hogyan lehet ilyen blőd kérdést feltenni? Azonban az ügynek ezzel nem volt vége. Igen, igen – mondta –, de hogyan csináltátok, és mi lett edzettebb, gyakorlottabb tőle? Hát mi? – kérdeztem vissza –, hát a lelkünk. Értem – mondta, és több kérdése nem volt, de némi sajnálkozást véltem felfedezni tekintetében. Ez adott okot arra, hogy elgondolkozzam, miért is van szükség lelkigyakorlatra, és mit is gyakorolunk ott.

A Bokorban megtanulhattam, hogy a Mennyek Országáért való munkának több szintje van. A munka maga az Ország építése, a hétköznapi élet tere, ahol adni, szolgálni és szelídnek, vagyis jónak kell lenni. Ebben az élettérben való munkát segíti aztán a havi tápláló közösségi találkozó és az ugyancsak havi egy vagy több szolgáló közösségi találkozó. Ezek koronája a nyári lelkigyakorlat. Aki még nem volt ilyen lelkigyakorlaton, az csak annyit tudhat róla, hogy emberek, akik rendszeresen összejárnak év közben, évente egyszer össze is költöznek néhány napra. Ezen túl egy közeli szemlélő számára is csak annyi látszik, hogy együtt esznek, együtt beszélgetnek, énekelnek, néha szétszélednek egyedül, vagy két-három ember együtt, majd ismét összeülnek. Esetenként dolgoznak a ház körül vagy a konyhában, de az, hogy ezt miért teszik, egy külső szemlélő számára nem derül ki.

Feltettem magamnak a kérdést, mert barátom kérdése csak nem hagyott nyugton: Miért jövünk össze, mit gyakorolunk és miért?

Az első válasz mechanikusan jött: mert barátok vagyunk, és szívesen jövünk össze, erősítve-támogatva egymást a hétköznapok küzdelmeire. Aztán ráébredtem, hogy ha barátok összejönnek, azt nem szokták lelkigyakorlatnak nevezni. És különben sem kellene összeköltözni, hiszen mindenkinek megvan a maga lakása, és év közben is találkozhatnánk akár hetente is, ha nagyon hiányzunk egymásnak, vagy szükségünk van egymásra.

Második válaszom már kissé „bokrosabb” volt: hát azért, hogy megerősítsük egymást az Ország-építés munkájában. Sokan sok jó és rossz tapasztalatot elmondunk a munkáról, és abból tanulunk, ahogy azt a közösségi találkozókon is tesszük. De hát miért lelki ez, és mitől gyakorlatozik a lélek? Csak nem az együttlét nehézségeitől: a szervezés nehézségeitől, az előadók hallgatásának nehézségeitől, a megszólalás, a véleménynyilvánítás vagy egymás elviselésének nehézségeitől? Lehet, ezektől is, de ez a mi lelkünk, amiről a pszichológusok beszélnek. A Lélek azonban valami egészen más, valami nagyon magasztos dolog lehet bennünk, mert ő lehet kapcsolatban Istennel. Ő az, akire hallgatva – ha a kapcsolat megvan – biztosak lehetünk, hogy Isten Országát építjük, és nem másét. Éreztem azonban, hogy ez sem az igazi válasz, mert bár sokszor és igen komolyan hangzik el Isten neve, Jézus neve és a Szentlélek neve a találkozókon, ezeket a neveket szinte már úgy használjuk, mint a szomszédunk nevét. A fejünk tud valamit arról, hogy mi van ezek mögött a nevek mögött, de az érzelmeink és a testünk nem is reagál már erre a tudásra. Gyurka bátyánk a Bokorlelkiségben azonnal az elején letette a voksot a Lélek mellett, azonban ezt követően csakis a lélekkel foglalkozik.

A harmadik válasz már mélyebbre jutott: azt gyakoroljuk, hogy a figyelmünket minél hosszabb ideig ezeken a neveken – és a velük kapcsolatos kötelességeinken – tudjuk tartani, hogy aztán visszatérve a hétköznapokba, az emlékezés, az emlék ereje folytán ne felejtsük el olyan könnyen a dolgunkat. Aztán éreztem, hogy a Bokorban nem erről van szó. Mert itt nem a fenti neveken kell a figyelmet tartani, hanem a felebaráton és az ellenségen, mert azt kell szeretni, azzal együtt, vagy annak ellenére kell építeni az Országot. De akkor melyik lelket is kell gyakorlatoztatni? Hát a saját lelkemet – jött a válasz –, és ott, ahol elakad az, amit a fej már tud, már évek, évtizedek óta tud. Elakad, mert a Lélek, aki éltet, mozdít, vágyódik, akar, nem képes a lelket mozdítani, vagy ha az mégis mozdul, nem arra, amerre a Lélek hívja. És ha a lélek nem mozdul, akkor a test sem, mert az erőt a testbe a lélek adja. Hát akkor mit is kellene gyakorolnunk a lelkigyakorlatokon?

Először talán azt, hogy a figyelem, amely ma kilencvenkilenc százalékban kifelé irányul, engedjen egy kicsit, és adjon teret a testre és az érzelmekre figyelésnek. Ez keserves munka, mert ha elkezdi egyáltalán az ember – különösen egy Bokor-beli ember –, hamar rájön arra, hogy képtelen önmagára figyelni. Nemcsak azért, mert bűnnek tartja az időveszteséget – bár leginkább ezért –, hanem mert azt sem tudja, mit is figyeljen. Pedig ahhoz, hogy építsük az Országot, nincs más eszközünk, mint a szervezetünk: a testünk, az érzelmeink és az érzékszerveink. Ha egy kicsit őszintén szétnézünk, látjuk, hogy a fejünk, a gondolataink már réges-régen felépítették. Könyvtárak vannak tele azokkal a tervekkel és elképzelésekkel, ahogyan az Ország építése megvalósítható. De kinek sikerült ez eddig? A „Mit kell tenni?” kérdés minden vallás lényeges és bárki számára hozzáférhető eleme. A „Hogyan?” azonban mindig „titkos” volt, mert egyrészt senkit sem érdekli, másrészt akit érdekli, a nehézségek láttán annak is elmegy a kedve tőle. Így a megvalósítás néhány „eretnek”, s ezért felszámolt kísérlettől eltekintve mindig a tervek, az elképzelések, a filozófia és teológia szintjén maradt. Pedig csak a kapcsolatok jó működésén múlik minden. A Lélek ott van és vár. A fej vagy érti, mit mond neki, vagy nem. Ha érti, akkor már „csak” el kell tudnia mondani a léleknek, hogy az megindítsa a testet. Ilyen egyszerű az egész. De a valós helyzet egész más. A test maga nincs jó állapotban, állandóan dugulások, rozsdásodások, szokások nehezítik a működését, és saját törvényei vannak, ezeket követve minden energiája eltékozlódik, így meg sem hallja a lelket. A lélek el van foglalva rengeteg fenséges és nagyszerű, vagy éppen szomorú, lehangoló érzelemmel, melyek a körülményeknek kitéve pillanatról pillanatra változnak. A fej pedig a legrosszabb helyzetben van. Nem hogy a Lélekre nem figyel, de még a lélekre és a testre sem. Álmodozik, légvárakat épít, vagy minden pillanatát a világgal való folyamatos küzdelemnek szenteli. Figyelme, emlékezete vagy szétszórt, vagy nagyon is koncentrált, de mindkettő kifelé történik. A Lélek pedig ott van és vár, de nem hallgat rá senki.

De hát mit kell tenni? – kérdezték az emberek Keresztelő Jánost, és a Mestert a tanítványok. Keresztelő János megmaradt annál, ami az Országon kívüli szint. Jézus elmondta a hogyant, de a tanítványok nem értették meg. Mi az igazság? – kérdezte Pilátus, és Jézus hallgatott. Mit mondhatott volna? Így is keresztre feszítették, hát még akkor, ha egy politikusnak elmondta volna az igazságot.

A negyedik válasz már ijesztő volt: a kiindulás a rossz. Ha már eleve Isten fia vagyok – mert megkereszteltek –, akkor a lelkigyakorlat istenfiak találkozója, akik elhatározzák, hogyan mentik meg a világot, és utána hazamenve meg is teszik. Akkor a lelkigyakorlat csak egy fedőnév, mert minek gyakorlatoznia Isten Lelkének? Ha azonban nem így van, akkor először meg kellene ismernem magamat, a működésemet, annak hibáit, a lelkemet és testemet teljes valóságukban és kapcsolataikban, úgy, ahogy vagyok, amilyen vagyok. Azt, aki képtelen bármit is tenni a Lélek indítására. Az összes természeti és társadalmi törvényeket megismerni, amelyek rabságában sínylődik a Lélek, hogy megismerve lássam, valójában mit is tud egyáltalán tenni az, ami az ember lelke, és lehet-e egyáltalán valamilyen kapcsolata egy nála magasabbal, a Lélekkel? A magasugrás gyakorlását nem lehet két méteren kezdeni. A közösségi munka, és így a lelkigyakorlat is arra szolgál, hogy egészen kis, hétköznapi, mindennapos dolgokban összeszedetten – teljes szívvel, teljes lélekkel, teljes elmével és minden erővel – együtt tudjak működni, először is önmagammal, aztán másokkal. Ez nagyon nehéz dolog, ha az ember egyáltalán megpróbálja. De úgy vagyunk vele, hogy minek azt megpróbálni, ami már megvan. Már tudok a lelkiismeretem szerint cselekedni, már tudok tenni a világért, az éhezőkért, a természetért, a hontalanokért. Már azt teszem, amit akarok. Igen? Akkor nem kell lelkigyakorlat. Akkor tenni kell a dolgokat, ahogy Isten fia-lánya teszi, de addig...? Addig csak gyakorolni kell és gyakorolni, egymást segítve. Szóval a Lelkiismeretet kell gyakorolni? Nem, mert az nem a jó és a rossz ismerete, ami kor-, hely-, ízlés- és vallásfüggő. Az együtt-látás, együtt-tudás, mint azt a szó eredeti, görög értelme mondja. Az valami közös és egy, már akkor, ha van. Amíg annyi vélemény, nézet, gondolat, teória, mozdulat és cselekvés és cél van, ahányan vagyunk, addig nincs. Addig csak *az a* lelkiismeret van, ami a személytől, vagyis egy sokaságtól függ. És a személy a körülményektől, a tetszik-nem tetsziktől, a szeretem-nem szeretemtől, az ittam már kávét, vagy még nem ittam állapotától. Ezért a lelki-ismeretnek kell a gyakorlat, hogy *a sokból* eggyé váljon. Először a mozdulat, aztán az érzelem, majd az értelem is és mindezek összhangban egymással tudva, hogy micsodák így együtt. És akkor megnyílik valami, ami mindenki felett ott van, és azonosan – s így „együtt-ért”.

Nyáron voltam egy lelkigyakorlaton - de lehet, hogy csak álmodtam, *mert olyan volt.*

Húszan vagy huszonöten voltunk. Csupa egyszerű ember. Olyanok, akik már sok mindent kipróbáltak. Volt, aki már többször nősült, vagy ment férjhez, olyan, aki már sok vallást és szektát végigjárt, olyan, akinek sok gyereke volt, és olyan is, akinek nem volt sem gyereke, sem párja. Voltak huszonévesek és nyolcvanasok is, magyarok, izraeliek, románok, franciák, németek és amerikaiak. Semmi közös nem volt bennük azon kívül, hogy keresték az igazságot. Volt, aki csak néhány éve, és volt, aki már ötven-hatvan éve. Ez a keresés hozta össze őket. Tudták, hogy az igazság egyedül nehezen található meg, de hittek abban, hogy együtt megtalálható.

Badacsonyban jöttünk össze, de összejöhettünk volna a világ bármely szép részén. Szerencsénk volt. A nap a terasszal szemben kelt fel minden reggel. Együtt néztük meg. Utána fél órás meditáció együtt. Majd együttes reggeli-készítés és reggeli. Mindenki megtalálta a helyét, pedig nem volt felelős szervező, irányító, pedig sokan akkor látták egymást először. De így volt ez az előkészületekkel is. Valamikor nyár elején készült ugyan egy lista, de azután mindenki felkapott valamilyen témát, és kezdésre minden összejött. Pedig asztalokat kellett gyártani, vásárolni, fuvart szervezni, zongorahangolást, szállást intézni, és mindezt három világrésszel levelezni. A reggelik hosszúra nyúltak, mert a napfelkelték sok gondolatot ébresztettek minden állandó mozgásáról és változásáról, a távolságok és nagyságok relativitásáról, mindezek megfigyeléséről és a tapasztalatok megosztásáról. Előre megfogalmazott program nem volt. Vezetőnk, a legöregebb köztünk, türelmes ember volt. Semmit sem siettetett, és minden előre elkészített, mechanikussá vált dolgot – mozdulatot, szót, tervet, mondanivalót – azonnal észrevett, és könnyed kedvességgel megkérdezte: Most ezt ki mondja, vagy miért megyünk oda? Minden gondolat, szó és cselekedet, ami nem a munkát szolgálta, azonnal kérdésessé vált. A munka pedig egyéni is volt, meg közös is. Egyéni annyiban, hogy csak akkor szóljak, ha olyan mondanivalóm van az egész számára, ami nem az én találmányom, filozófiám, rendszerem, hanem csak tapasztalatom, személyes tapasztalatom valamiről, ami az egész javát szolgálhatja. Így nehéz volt hozzászólni. Nehezen jöttek a szavak még a hetvenévesekből is. Mindennek súlya volt. Minden személyes volt, és igazi, átélt tapasztalat. Azonnal meg lehetett hallani valaki hangján, ha már nem ő beszélt, hanem a hétköznapi, gépies ember. Közös pedig annyiban, hogy ami elhangzott, és ami a csendes percekben nem hangzott el, de ott volt, az egész csoportra kihatott. Senki sem tudott semmit előre. Voltak mozgalmas napok, amikor a házban végeztünk munkákat: redőnyöket javítottunk, padlót burkoltunk, hulladékfát dolgoztunk fel, festettünk, vagy csak alapos nagytakarítást végeztünk. Ezek a munkák csendben zajlottak, kis csoportokban. Mindenki igyekezett a dologra, önmagára és a társára is figyelni. Nem a teljesítmény volt a lényeges, hanem az összeszedettség, a minél teljesebb jelenlét. Voltak kirándulások is, főzés minden nap 20–25 emberre, váltott csapatokkal, akiket szintén reggel választottunk, illetve fogadtuk el önként vállalt munkájukat. Voltak csendes pihenő órák ebéd után, és voltak közös mozgásgyakorlatok zongorakísérettel. Ez utóbbi mindennapos programunk volt, és szintén ugyanazt szolgálta: a test mozgásának, az érzelemnek és a gondolatnak az összekovácsolását. Minden gyakorlat olyan volt, mint egy imádság. A vacsora mindig hosszúra nyúlt, mert ismét ott volt a lehetőség, hogy egy egész nap minden élményét, kérdését, tapasztalatát megosszuk egymással. Szóba kerültek olyan kulcsfogalmak, mint a szolgálat, a csend, a figyelem, vagy éppen a magyar nyelv gazdagságát reprezentáló egyes szavak, mint például az „ért” kezdetűek, vagy a művészetek célja és használhatósága a munkában. S mindez több nyelven, önkéntes, csendes fordítókkal. A napot szintén meditáció zárta, mert a csend, mint minden reggel megtapasztaltuk, mindennek az alapja. Csendből jöttünk, és csendbe megyünk vissza. Az egész világmindenségben csend van. A Lélek a csendből szól, nem a zajból.

A hét elrepült. Néha úgy éreztem, hogy nem bírom tovább a reggel fél hattól este tizenegyig tartó munkát. Néha pedig úgy éreztem, hogy repülök. Hatalmas mélységek és magasságok nyíltak meg. Végtelenül kicsi lettem a hét végére, és körülöttem mindenki szintén végtelenül kicsi lett. Ezért lett végül is közös a nyelvünk. Ezért nem volt már nézeteltérés köztünk. Ezért tudtunk a végére már egy irányba, felfelé – ami ugyanaz, mint befelé – nézni, és ugyanazt látni. Szombaton felmásztunk a Csobáncra. Nehéz volt és meredek a felfelé vezető út, de együtt voltunk, néha egyszerre is léptünk – mint valaki mondta. Együtt értünk fel a tetőre. Együtt ámultunk el azon, amit láttunk, mert mindannyian ugyanazt a gyönyörű kilátást láttuk mind a négy égtáj felé, ami lentről nem volt látható. Aztán lassan visszaereszkedtünk a völgybe.

Vasárnap hazautaztunk.

Azóta, miközben teszem a dolgomat, megpróbálok emlékezni. Emlékezni önmagamra, minél gyakrabban, ha lehet, minden gondolatomban, szavamban, mozdulatomban. Tudom, hogy nem megy, és mégis... És akkor, ha egyszer, talán, mégis... Akkor talán felszabadul valaki bennem, és figyelni tud a csendre, amely megszólalhat, és amelyet a többiek is ugyanannak hallanak.

2003. szeptember 12., Mária napja

Farkas István

Búcsú Feri bácsitól

Az első 42 Hang-kötet szerzője Dombi Feri bácsi, aki 1927. november 25-én született Szob községben (Hont vm.), egy tizenkét gyermekes család ötödik gyermekeként, mint első fiú.

Tanulmányait Székesfehérvárott és Szegeden végezte, 1954-ben szentelték pappá. Egy évig káplán, majd hitoktató. 1960-tól az állam nem engedélyezi hivatalos működését Székesfehérvárott és Nagy-Budapest területén. 1976. október 4-én Lélek-keresztségben részesül Alsószentivánon. 1977-től nem kap engedélyt önálló működésre. 1979-től Pátkán működhet plébánosként, egészen nyugdíjazásáig, 1987-ig. Ezután két hónapot tölt Medjugorjében, ahol törött lába csodálatos módon egy pillanat alatt meggyógyul.

Az előző politikai rendszer bukása után, 1991-ben engedélyt kap a váci megyés főpásztortól arra, hogy Inárcs községben kisegítő lelkipásztori munkát végezhessen. Itt a hívek áldozatos szeretete és a helyi önkormányzat jóindulatú hozzáállása folytán két év alatt plébániát építenek számára, s a váci főpásztortól folyamatosan, évenként kap engedélyt a további működéshez. Itt, Inárcson erősödik meg benne a HANG, amelyben égi lények gondolatait ismeri fel.

Működési engedélyét 1997 őszén a váci püspök a Váci Egyházmegye területére vonatkozóan visszavonja, majd 1999 őszén ismét visszaadja.

Betegsége miatt 2002-től a székesfehérvári papi otthonban élt. 2004. május 1-én elhagyta a földi világot, és égi otthonába költözött.

Temetése május 14-én volt Székesfehérváron . 16-án Inárcson ünnepélyes szentmise keretében búcsúztunk tőle. Az ott elhangzott megemlékezésekből idézünk néhányat, és egyet azelhangzott dalokból.

Kedves Feri bácsi!

Felháborodnál azon, ha gyászolnálak és nekrológgal búcsúztatnálak. Nem is szeretted a búcsút. Ha elvégezted a feladatodat valahol, akkor mentél tovább, és nem hagytad elérzelmeskedni a dolgot. Szikrázó egyéniség és szikár egyediség vol... Le nem merném írni, hogy voltál. Mert azt mondanád szelíden: „Katikám! Hát hogy lehet ilyen pogány a látásmódod! Örök életünk van! Én most is vagyok!”

Igen, Feri bácsi! Létezel. Gogol köpönyegére gondolva, itt mi nagyon sokan a te köpönyegedből bújtunk elő. Az általad közvetített istenképet hol veszekedve, hol egyetértve éltük meg. Nem kispályás játékosnak küldött minket Isten a küzdőtérre, s ha csetlettünk-botlottunk a pályán, egyéni passzokra és egyedi játékra biztattál. Állandóan diskurzusokra és vitákra késztettél. Hány lelkigyakorlaton provokáltál a végletekig, hogy aztán hazamenve ugyanúgy meghökkentsem a körülöttem lévőket Isten újszerű látásával.

Észre sem vettem, ahogy beemeltél a nagypályára, Isten és az Ősgonosz igazi küzdőterére. Mert „a fickó”, ahogy te nevezted, kis ügyekkel és kis életekkel nem foglalkozik, azokat nem támadja. Te már akkor is tudtad, hogy akit Isten hozzád sodor, azért teszi, mert különös módon megtapasztalja az Isten melletti döntés izzasztó kohóját, a küzdelem kockázatos útját és a szenvedélyes istenszerelmet.

Pátkán ismertelek meg, mint annyi kereső. A kibelezett buszüléseken éjszakákon át tanultam meg az ülve elmélkedés és a bóbiskolás művészetét. De ezek a nagy keresések segítettek többünket elrugaszkodni a kispolgári családi fészkekből. Amikor batyummal befogadtál, csak egy kis riadt verébfiókának éreztem magam, aki dideregve elindul egy különös, cikk-cakkos úton. Nem erre vágytam. Olyan akartam lenni, mint a többi ember. „Ne mások bűneiből és erényeiből élj!” – olvastad fejemre az önállóvá válás elindító mondatát egy gyónásom alatt. Küzdelmeim biztatásának egyik pillére azóta is ez lett. Mert te mindenkinek, aki hozzád fordult, találtál egy égető mondatot. Te tudtad, hogy harcunkat csak úgy tudjuk megharcolni, ha Isten egyetlenjeként éljük meg mindennapjainkat. Utolsó éveidben erre figyelmeztettél. A jézusi útra úgy küldtél, hogy istenszerelemre biztattál. Pár éve döbbenten tapasztaltam, hogy egyre jobban vonzzák szavaid az embereket, és míg én s a hozzám hasonlók a pályán nagyokat rohangálnak és luftokat rúgnak, addig te újabb és újabb embereket hívsz, és bődületes gólokat rúgatsz velük az örök ellenség kapujába. Tudom, hogy neked fájt és sokszor bosszúságot okozott, hogy játékom, játékunk olyan görcsös, komótos, nehéz látású és nehéz lábú volt, hogy néha saját énünkbe botlottunk bele és magunkat cseleztük ki.

Utolsó beszélgetéseink egyikén végtelenül megtisztelve éreztem magam, hogy ama régi testvéreid egyikeként kezeltél, akinek gondolatai, véleménye igazolás és megerősítés volt számodra. Te, az odaátról beszélés nagy művésze, tudsz-e most segíteni vajúdó testvéreiden? Ugye kicselezted „a fickót”, az Ősellenséget? Ugye mi is győzünk a nagypályán? Ugye rúgunk annyi gólt Isten csapatában, hogy veled együtt mégis hitelesen énekelhetjük el azt a szentimentális nótát, hogy „Járom a Jézus lábnyomát, mind a sírig én, és az égi Jeruzsálemből árad rám a fény”?

Így legyen. Ámen.

Kiss Kati

Istenem!

Köszönöm Neked Dombi Ferit! Rajta keresztül ismertem meg harminc évvel ezelőtt a Bokrot. Egy ifjúsági lelkigyakorlatra hívtam meg őt a Tisztviselőtelepre, ahol azt kérdezte a fiataloktól, hogy mit kell csinálni kereszténység címén. Az írásbeli válaszok nem tetszettek neki. Az ő válaszai még engem is megdöbbentettek. Úgyhogy a háromnapos lelkigyakorlat első napján a fiatalokkal együtt megállapítottuk, hogy ez az ember őrült. A második nap alább

adtuk, hogy csak szektás, a harmadik napon pedig közösen megállapítottuk, hogy igaza van. A kereszténység valóban a minket szegényítő adás lehet, a minket perifériára szorító szolgálat és a minket kiszolgáltató, esetleg börtönbe juttató erőszakmentesség. Ezt a kereszténységet valósította meg a názáreti Próféta a maga kisközösségében.

Ferivel ugyanabba a közösségbe jártam. Harminc éven át sok szellemi csatát vívtunk mi ketten, főleg amikor minden hónapban új kinyilatkoztatásokkal állt elő a papi csoportban. De a lényegben mindvégig megegyeztünk, s az evangéliumi lényeghez haláláig hű maradt, kapcsolatunk pedig egyre jobb lett. Megkülönböztetett szeretetével, támogatásával úgy elhalmozott engem és minket, hogy az szinte megszégyenítő volt.

Azt hiszem, két éve, a papi otthonba bevonulása előtt eljött, hogy elbúcsúzzon. Amolyan végső búcsú is akart ez lenni, bár utána még rengeteget szenvedett. A haláláról is szó esett. Azt kérdeztem tőle, hogy nem fél-e a haláltól? Miért félne, kitől? Egy történettel válaszolt, a tékozló fiú történetének mai változatával. Mintha csak a maga temetési beszédének szánta volna.

A történet kb. így hangzik. Egy fiú elhagyta az apját. Hosszú évek után megbánta a tettét. Levelet írt az apjának, hogy haza akar menni. Ha apja megbocsát, akkor jöjjön ki az állomásra, és egy fehér zsebkendővel integessen majd, ha befut a vonat. Intsen, hogy leszállhat, mert visszafogadja őt az apai házba. A fiú vonata közeledett az állomáshoz. Dobogó szívvel, félve nézett ki az ajtó ablakán, de sehol sem látta az apját. Aztán megállt a vonat, kinyitotta az ajtót, és azt látta, hogy az egész állomás fehér lepedőkkel van teletűzdelve, az állomás előtt pedig ott áll az apja, és fehér zsebkendővel integet neki... Ilyen az Isten. Hiszem, hogy engem is így vár majd – fejezte be elcsukló hangon a történetet.

Istenem, mi is úgy hisszük, hogy Te ennyire bolondul szerető Isten vagy, aki még tékozló fiaidat is így szereted. Azt is hiszem, hogy Feri már nemcsak hiszi mindezt, hanem tudja is. Tudja, mert láthatta, hogy házadat fehér lepedőkkel tűzdelted tele, amikor a halál vonatán hazatért. Istenem, kérlek, fogadd be Ferit – aki annyira szeretett Téged, és olyan hősiesen valósította meg a Te Utadat –, fogadd be örökre atyai házadba.

Add meg, Uram!

Kovács Laci

Feri bácsi emlékére

1971 szeptemberének utolsó vasárnapján érkezett Alsószentiványra. A magam részéről nagy örömmel fogadtam, mivel korábban hallottam már prédikálnim, és nagyon megnyerte tetszésemet.

Az első prédikációja Alsószentiványon így hangzott: „Kedves testvérek! Isten nem igazságos. Akinek erről más a véleménye, mise után várom. Ámen.” A hívó szót meghallva fel is háborodtam, mert abban az átkos, kommunista időben azt gondoltam, hogy legalább az Isten igazságos. Hálásan gondolok vissza erre a rövid prédikációra, mert az Alsószentiványon töltött hat év alatt megtanulhattam, hogy a mi nagyszerű Istenünk nem igazságos. Feri bácsi az irgalmas, a szerető Isten képét építette fel bennünk az ott töltött hat év alatt.

A falubeliek a nagymisét „Ki mit tud miséknek” nevezték, mivel ezeken a miséken lejött az oltártól a hívek közé, és velük közösen beszélte meg az aznapi evangéliumot. Alsószentivánt az akkori hatalom büntető helynek szánta Feri bácsi részére, de életének egyik legszebb szakasza lett ez. Itt változott meg a Szűzanyához fűződő kapcsolata is. Ennek egyik oka az volt, hogy Alsószentiván búcsújáró hely.

Már akkor is a gondolkodás-átalakítás fontosságát tartotta szem előtt. Az embereket arra tanította, hogy ne különböző segélykérésekkel forduljanak Máriához, hanem feladatot kérjenek tőle. Kezdetben nagyon bosszantotta, hogy az emberek Jézus helyett Máriára figyelnek jobban. Egyik prédikációja alkalmával bejelentette, hogy a Mária karján ülő kis Jézus felnőtt, és 33 évet élt. Ez az álláspontja az évek folyamán megváltozott, kevesen mondtak el annyi rózsafüzért, mint Feri bácsi.

Alsószentiván a szellemi megújulás helye is volt nemcsak neki, de a Bokor számára is. Itt részesült a Lélek-keresztségben. Ebből fakadó örömét sokan aggályosnak tartották a Bokorban, ő pedig nem értette, hogy a sok görcsös „savanyú Jóska” miért nem akar felszabadultabban élni.

A közösségi munka mellett a lelkipásztori munkát is kiválóan végezte. Ha új plébániára helyezték, akkor abban a faluban minden családot meglátogatott, és Bibliát adott a családnak. Nagyon sok helyen ez volt az első könyv a házban. (Van-e ma Magyarországon legalább egy Biblia minden házban?) Hatalmas elemlámpa kíséretében látogatta a családokat, ez volt a fegyvere a harapós kutyák ellen.

Nem volt egyszerű ember. Hosszú távon gondolkodott. Vallotta, ahogy az ember öregszik, egyre inkább elhagyják a bűnei. Lelki vezetettjeit mindig arra biztatta, hogy ne a múlton rágódjanak, hanem a jelen pillanatait szenteljék meg. Nem a bűneinkre, hanem a terveinkre volt kíváncsi. A részletekben nem veszett el. Jézust állította a középpontba. Ennek érdekében minden lehetőséget megragadott. Nemcsak hangereje és jó hangja volt, hanem mindig hatalmas erő is volt benne az újrakezdésre. Mindig volt új „lemeze”. Biztos pont volt számára Jézus és a Bokor-közösség, de jó kapcsolata volt más felekezetbeli testvérekkel is.

Sokszor volt nézeteltérése paptestvéreivel, de haragot nem tartott, és a nézeteltérések miatt nem szüntette meg kapcsolatait. Nem hitt a széthúzásban, s talán ez az egyik legfontosabb, amit örökségül hagyott. Aki elment a közösségéből, azt nem sajnálta, mert biztos volt abban, hogy az illető jobb helyet talált magának. A meglátott jóhoz hűségesen ragaszkodott, és a következmények emiatt nem érdekelték. Soha nem mondott kevesebbet annak érdekében, hogy valakit a közelében tartson.

A rendet, és nem a gyarló emberek által kitalált rendszereket szerette. Az Isten által alkotott rend számára azt is jelentette – és ezt temetéseken el is szokta mondani –, hogy a halál angyala is az Isten angyala. Erre az angyalra hosszú szenvedések közepette sokáig várt, de ez a várakozása sokak számára is építő volt, hiszen az érte folytatott ima megváltoztatatta az őt szeretők imaéletét is. A temetéseket egyébként nagyszerűen felhasználta arra, hogy a gyászban érintett, megtört embereket megrendítse és elgondolkoztassa.

Alsószentiványról sikeres működése és a körülötte lévő fiatalok miatt az akkori hatalom ismét elhelyeztette. Egész életében szerényen, szegényen és egyszerűen élt. Ételre, ruhára szinte semmit nem költött. Azt ette és abban a ruhában járt, amit kapott. Jól tudott főzni is. A nokedlit nagyon szerette. Ha néha rászánta magát a nokedlifőzésre, nem is tálban keverte ki, hanem a konyha asztalán, mivel minden tálat kicsinek talált. Nagyon szerette a jó humort. A humoros helyzetek sokáig éltették. Egy dolgot nagyon nem tudott, mégpedig tájékozódni. Idegen helyen ritkán talált vissza az autójához. Ilyenkor a rendőrséggel kerestette meg.

Nehezen állt ki a sorból, mivel a körülötte lévők közül sokan nem értették meg, hogy most ő szorul segítségre. A kevésbé őszinte, kétszínű emberek mindig kiborították, nem tudott ellenük védekezni élete utolsó szakaszában, amikor már tehetetlen volt.

Alsószentiványról történő elmenetele előtt nem sokkal egy zűrös és egyszerű embert fogadott be a plébániára, aki az egész falunak osztálytársa volt, annyiszor járta az első osztályt. A plébánia ajtaján egy üzenő füzet volt. Miután elment, az üzenő füzetben ez állt: A Dombi jó pap volt. Ennek az embernek az írása volt. Ezzel az egyszerű emberrel én is egyetértek. Feri bácsi, jó pap és jó testvérünk voltál.

Lepsényi Mari

Jézusnak a „Hang”-on keresztül adott tanításában találkoztam először az alázat megalázkodást nélkülöző tartalmával.

A „Hang” 5/421-es levelében Jézus így tanít erről: „Az alázatos ember szükségszerűen öntudatos ember, mert nincs félni valója. Nem érdekli, mit mondanak róla mások. Csak az érdekli, hogyan tud hűséges maradni a tőlem hallott, az életemből kiolvasott jóhoz. Az alázatos ember az a szenvedő ember, aki szívében elfogadta az én békémet, s ezt másokkal is érezteti, másoknak is felkínálja elfogadásra. A földön csak az ilyen ember lehet boldog.”

Feri bácsi az alázatnak ezt a tartalmát élte elém és mutatta be, bár Jézus-látását illetően sem egyházában, sem bázisközösségében nem talált megértésre. Feri bácsi mindennek ellenére páratlan belső békével tudta képviselni a benne megszólaló Jézust, mert így volt boldog.

Én ezt köszönöm Neked, Feri bácsi!

Szabó János

A Szeretet fényében újra

Midőn a Hold ezüst koronggja elmerül,
S a végtelen tenger magába zárja,
Vándor lelkem az Ő lelkével egyesül,
Mert Teremtője messze, otthonába várja.

Fáradt lelkem sokat járta a Hadak Útját,
Míg megbékélt és legyőzte önmagát.
Bolyongva kereste az Örök Élet kútját,
Míg meghallotta az Isten szent szavát.

Visszatér a lélek forrásához,
Az égen a Hold és a vízen a kép — lent egyesül.
Egybeforr, mint valóság és álom,
Amint a ringó tengerszín alá merül.

Nézd a lenyugvó teliholdat,
Véle szemben fölkel a Nap,
S a Szeretet fényében újra
Megtalálod otthonodat.

Zene: Roth István, Szöveg: Bányász László

ÓBUDÁTÓL A KÓNYASZÉKI TANYÁIG

SIK TOMA HALÁLÁRA

Sik Toma (Schük Tamás) 1939. augusztus 17-én született Budapesten (Óbudán), vallásos zsidó családban. Édesanyja (Wilhelm Ilona) Felvidékről, német családból származott. Ősei apai ágon rabbik voltak, nagyapja volt a karcagi rabbi. Édesapja, Schük Endre, nyomdász volt. Szülei hároméves korában elváltak. Ezt követően őt és nála hét évvel idősebb bátyját édesanyja nevelte. Édesapja párttitkár lett a Néphadseregben, majd 1956-ban kivándorolt Izraelbe. Sik Toma 1944-ben, ötévesen került az óbudai gettóba. Édesanyját a nyilasok fél évre elhurcolták. Bátyja 1945-ben vándorolt ki Izraelbe, ahol a cionista mozgalom aktivistája lett. A kiskorú Sik Toma, akarata ellenére, 1950. augusztus 17-én édesanyjával vándorolt ki Izraelbe.

Először az izraeli-palesztin területen lévő, Barbara falu melletti Mavqi'im kibucba került. Ugyanezen évben az Éloné Jichok Ifjúsági Falu bentlakásos nevelőintézetének tanulója lett. Innen hamarosan visszaszökött a Mavqi'im kibucba. Itt önkormányzatot szervezett, tagja lett a diáktanácsnak, a diákbíróságnak, részt vett az újságszerkesztésben és állatgondozással foglalkozott. Megtagadta a sorkatonai szolgálatot, és elfogadta a helyette felajánlott, arab területen létesített kibucban négy évig végzendő civil munkát. Ezt azonban néhány hónap múlva szintén megtagadta, és visszatért a Mavqi'im kibucba. Itt éjjeliőr és önkéntes tűzoltó, majd a falu titkára. 1955-től vallotta magát pacifista-anarchistának, világpolgárnak, emberi jogokért küzdő világi humanistának, az arab-izraeli megbékélésért munkálkodó – civil – politikusnak, anticionistának, valamint eszperantistának. Ekkor alakította ki vegetáriánus (vega), természetkímélő, környezetbarát eszközöket felhasználó, napi fogyasztását két amerikai dollárban meghatározott életmódját. Az 1950-es évektől kezdve kapcsolódott be az izraeli pacifista mozgalomba, és vett részt a katonai kormányzás és a vallási kényszer elleni mozgalmak munkájában. A Háborúellenes Nemzetközi Mozgalom (WRI) izraeli szervezetének titkára és a katonai szolgálatot lelkiismereti okból megtagadók szószólója lett. 1965-től az Izraeli Pacifista Szövetség (IPSZ) titkára volt. 1974-ben hagyta el a Mavqi'im kibucot, Tel-Avívba költözött, és ettől kezdve minden idejét és energiáját a béke és emberi jogi mozgalmak ügyének szentelte. Lakása a másként gondolkodók találkozási helyévé vált, ahol könyvtára és szamizdat gyűjteménye is rendelkezésre állt az őt felkeresőknek. Harminc éven keresztül volt az IPSZ tanácsadója. 1973-ban nyerte meg azt a precedens értékű pert, amelynek nyomán az izraeli állampolgárok vallási és nemzetiségi hovatartozása többé nem került be az állami nyilvántartásba. A héber-arab megbékélés pártjának lett a tagja. Magán-megállapodás után kötött polgári házasságot, két lánya született, majd elvált. A világi humanisták egyházát akarta megvalósítani Izraelben, majd később Magyarországon.

1996. január 1-én elhagyta Izraelt, és közel két éven keresztül az Amerikai Egyesült Államokban és Nyugat-Európában utazott. 1997 decemberében tért vissza Magyarországra. Különböző civil, emberi jogi és környezetvédelmi szervezetekben végzett társadalmi munkát, továbbá a gödöllői biokertészetben dolgozott. A gandhiánus erőszakmentesség és a pacifizmus közéleti képviselője, a teljes vegetarianizmus szószólója volt. A pacifista Alba Kör tagja, majd 2003-ig – kilépéséig – egyik vezetője volt. Megalakította a „HA NEM SZÉP” humanista, pacifista, anarchista, naturalista, erőszakmentes civil szervezetet és egy, a „humanista kommunizmus” alapján álló kommuna szervezésébe kezdett. Ennek érdekében 2003 agusztusában Budapestről a Csongrád melletti Kónyaszéki tanyára költözött. Sik Toma ekkor „társadalmárnak”, „vegán-szerves-újparaszt-kertésznek” vallotta magát, és biokertészettel foglalkozott. Sik Tomát tanyája közelében, 2004. július 13-án – minden bizonnyal – egy mezőgazdasági munkagép gázolta el, amely ezután segítségnyújtás nélkül továbbhaladt. Sik Toma temetése – rokonai és barátai valamint magyar és külföldi mozgalmak képviselőinek jelenlétében – július 29-én volt a csongrádi köztemetőben.[1]

A 65 éves korában, tragikus hirtelenséggel elhunyt Sik Toma életszemlélete legalább hat forrásból táplálkozott. *(A vallásos zsidó család és vallásos neveltetés; a zsidóüldözés-gettó-holocaust borzalma; az óbudai mezőgazdasági munka és kommunista élménye; a kibuc-lét; a zsidó-arab konfliktus megélése; a magyar és izraeli, majd ismét magyar államhatalmi környezet).* Vegyük sorra ezeket.

Sik Toma életútját alapvetően meghatározta zsidósága, zsidó származása, zsidó identitása, – sajnos – tipikusnak mondható zsidó életútja (üldözöttsége) és egy teokratikus zsidó államban leélt 45 éve. Sik Toma büszke volt származására, ismerte a zsidó vallási előírásokat, beszélte a zsidóság nyelvét, ismerte a zsidó állam történetét. Magyar zsidó és izraeli zsidó identitása volt, miközben magyar zsidóként gettóba zárták, izraeli zsidóként pedig cionista neveltetést kapott. Nem lehetett magyar zsidó, mert 11 éves korában édesanyja akaratából el kellett hagynia az országot, és sohasem akart izraeli zsidó lenni, mert nem tudott egyetérteni Izrael céljaival. Mindeközben a leghatározottabban elvetette a nemzeti identitást (a nemzeti léthez, a nemzetnek teret adó állami léthez tartozást), és kettős identitás helyett kitalálta magának a világpolgári identitást, amelyet azután egész életében nagyon komolyan vett (pl. saját maga által készített világpolgár útlevelet hordott magánál).

Sik Toma sírja

Családjában – apai ágon – édesapja volt hosszabb idő után az első nem rabbi. Ez már önmagában véve változást jelentett családja életében. Sik Toma azonban kora gyerekkora óta elutasította a vallási előírásokat, Izraelben pedig a vallási egyenjogúság, az állam és az egyház szétválasztása és a szekularizált állam egyik fő szószólója lett. Magyarországra visszatérve, a domináns keresztény-keresztyén vallási előírásokat és a mindennapokat, közéletet meghatározó egyházi túlkapásokat, hatalmi megnyilvánulásokat éppen úgy kritizálta, mint korábban az izraelieket. Emberi jogi aktivitásának egyik legfontosabb terepe éppen a meghatározó, megkülönböztető, gúzsba kötő vallási-állami törvények elleni tiltakozás lett, akárhol élt is. Sik Toma megélte keresztény közegben a zsidóüldözést, zsidó vallási közegben a palesztin-üldözést, és a kisebbségek, nők, vallástalanok, homoszexuálisok mindenhol megnyilvánuló, a történelmi és nem történelmi vallások oldaláról jövő üldözését. A másság üldözését.

A lélekbúvároknak nyilván nem meglepő – a pszichológiai irodalmat szintén búvó Sik Tomának sem volt az, hogy – kidolgozta a maga „világi (ateista) humanista" egyesületi, vallási felfogását, amelynek formális, egyházi keretet is akart adni Izraelben és Magyarországon egyaránt.[2] Transzcendens közeget akart létrehozni transzcendencia nélkül, egyházakat akart alapítani egyesületi formában, vallást akart létrehozni metafizikai háttér nélkül, miközben meghatározhatatlan módon volt maga is mélyen hívő. Ez egyike a Sik Tomára jellemző ellentmondásoknak. (Legközelebb az ógörögök panteonja, a természet-vallás állt hozzá.)

„Vallásos ateizmusából" ered az egyházalapítással összefonódott kommuna alapítási vágya. Izraelben 24 évet élt kibucban, a kibuc-időszak fénykorában, kommunisztikus körülmények között. A kibuc több szempontból is meghatározó élmény volt számára. A vallásos kibuc élményén túl, a kibuc az öntevékenység, a társadalmi kreativitás, a kibucszintű közéleti aktivitás élményét adta. A kibuc mint egy kis városállam a személyesség, a közvetlenség, az állandó párbeszéd folytatásának lehetőségét és az egymásért viselt felelősség élményét adta. Mindezt a budapesti, nagyvárosi közegben, a romák között, a gangos lépcsőházi miliőben éppen úgy megélte, mint a néhány vagy több száz fős tüntetéseken, az ökopiacokon vagy a tanyavilágban. Ha a kibuc antidemokratikus volt, akkor azon volt, hogy a helyi nyilvánosság megteremtésével, a „törvényhozói" és „végrehajtói" helyi hatalom intézményeinek kialakításával humanizálja és demokratikussá tegye azt. Politikai szocializációja, munkájának sikere nyomán úgy gondolta, hogy ami mikroméretekben sikerült, azt makroméretekben is megvalósítható. Izraeli és magyarországi sikerei és kudarcai egyaránt erre a személyes tapasztalatra vezethetőek vissza. Politikai szocializációja abból a szempontból is jelentős volt, hogy – saját bevallása szerint – elvezette őt ahhoz a fölismeréshez, hogy a palesztin területeken létesített kibucok, a kibucokban végzett lehető legteljesebben civil munka is a hódítás eszköze. Utóbbi adta számára a hatalommal, az erőszakkal, a nacionalizmussal való, kompromisszum nélküli szembenállás életre szóló élményét.

A kibuc-lét azonban más szempontból is legalább ilyen fontos volt számára. A kibucban megélt természetközeli élet, az állatokkal és növényekkel foglalkozás és a szellemi-közösségi munka mellett végzett fizikai munka, a praktikus és leleményességen alapuló, környezetbarát, a hulladékot is értéknek tartó, hozzáértő kétkezi munka rendkívül fontos lett számára. A vallási előírások szerinti állatölés nyomán határozta el, hogy nem akar „mások számlájára élni", miatta „ne öljenek meg egyetlen" állatot sem.[3] Ezzel kapcsolatos gyakorlatát odáig „fejlesztette", hogy semmilyen állati terméket nem fogyasztott és nem is használt, az állatok bármilyen kizsákmányolásával előállított termékeket sem, pl. a méhek kizsákmányolásával szerzett mézet sem ette meg, vagy nem volt hajlandó bőrlabdába rúgni. Sik Toma megtanulta szeretni a földet, az anyaföldet, a termőföldet, amelyet talán a legjobban tisztelt. Becsült minden tisztességes munkát, nem létezett számára megalázó munka, de a legbecsületesebb munkának („az egyedül becsületes munkának"[4]) a földeken végzett

mezőgazdasági munkát tartotta. Életcéljává vált a hulladékok saját célra történő újrahasznosítása. Úgy nézett ki, mint egy hajléktalan, pedig csak a végletekig komolyan vette a „minden ismét felhasználható” elvét. Budapesti, VIII. kerületi lakása és ahhoz vezető szűk folyosó bűzlött az „emeleti komposztálástól”, de ő a nagyváros termelte hulladékot is meg akarta „menteni”. A szemétbe szánt, de használható anyagok újrahasznosítása nagyban elősegítette azt, hogy megvalósítsa az önmagának előírt napi kétdolláros fogyasztási korlátot. Sorsának velejárója, hogy miközben a materiális javak vonatkozásában koldusszegényen élt, külföldi és hazai barátai folyamatosan segítették, gondot viseltek rá, külföldi útjait finanszírozták, és ajándékaikkal lehetővé tették számára az ennél színvonalasabb életet, a civil szervezetek pedig infrastrukturális gondjait enyhítették.

Sik Toma a kibucban lett elkötelezett a kommuna-létforma iránt. Egész életében hitt a kommunában mint számára a létezés legteljesebb és legjobb formájában. A kommunának nem a kibucféle formáját, hanem egy politikával is foglalkozó, a gazdaságra, a társadalomra és a magánéletre is kiterjedő, „magánegyházként” működő fajtáját képzelte el. (Úgynevezett „sziget-utópiát”, ökológiai-utópiát, politikus utópiát.) Elképzelései szerint a közösen végzett munkára (biogazdálkodás) és a játékra épül a demokratikusan működő, vega-alapú, pacifista-anarchista felfogású kommuna, ahol a megtermelt javak, valamint a férfiak és a nők egyaránt „közösek”. Sik Tomát Magyarországra érkezésétől kezdve a kommuna-építés gyakorlati kérdései foglalkoztatták a legjobban. Mehetett volna külföldre is kommunába (Nagy-Britannia, Franciaország, Belgium), de ő saját maga, Magyarországon akarta megvalósítani kommuna-álmait. Döntő lépést tett ebbe az irányba, amikor mindenét kockára téve megvásárolt egy alföldi tanyát. Kommuna-elképzeléseinek, utópiájának ezzel megadta „a realitás lehetőségét”. Mindez jelezte eltökéltségét és áldozatkészségét, de társat nem tudott maga mellé találni. Váratlan halála megfosztotta őt és minket attól, hogy megállapíthassuk, kísérlete – legalább részben – megvalósult, vagy kudarcot vallott volna-e. Mindkettőre nagy esélye volt. Mindenesetre elméleti felkészültsége és gondolati tisztasága, hatalmas tapasztalata és kitartása a tiszteleten túl is kiemeli őt a kommunában gondolkodó, de azért gyakorlati lépéseket nem tevők népes táborából.

Sik Toma alapélményei közé tartozik a csőcselék által megtámadott óbudai „zsidó házban” megéltek, a zsidóüldözés, az ötévesen átélt gettó, édesanyjának elhurcolása, hozzátartozóinak halála a koncentrációs táborokban. Sik Toma – visszaemlékezései szerint – ezektől a negatív élményektől lett pacifista. „Élete legcsodálatosabb jelenségének” tartotta, hogy „a gettóbeli élet nyomorúságától az erőszakmentességhez” jutott el.[5] Szemben a Néphadseregben párttitkárságig „emelkedő” édesapjával és cionista nézeteket valló bátyjával, az erőszakra erőszakkal válaszolókkal, ő tudatosan az erőszakmentesség útját választotta. A gyermekként átélt borzalmak nyomán lett emberi jogi „harcos”, a palesztin-zsidó megbékélés erőszakmentes szószólója, mozgalmár és „civil politikus”, a palesztin gettók és az izraeli militarizmus ellenzője. Magyarországon sem bírta elviselni a nacionalizmus, az antiszemitizmus és a militarizmus megannyi megnyilvánulását, és minden ilyen tárgyú tüntetésen (is) feltűnt jellegzetes, néha rossz magyarsággal megfogalmazott, saját maga által elkészített plakátjaival, mozgó transzparenseivel. Az arabok egyenjogúságáért küzdött, erre az ügyre áldozta életének nagy részét. Amikor az arabok jogokat kaptak Izraelben, és megalakult a Palesztin Köztársaság, az arabok egymás ellen fordultak. Ez oly mértékben elkeserítette Sik Tomát, hogy elhagyta Izraelt.

Sik Toma első magyarországi tartózkodása, a születését követő 11 év legalább még két szempontból bizonyult utóbb nagyon fontosnak számára. A korabeli óbudai közegben ismerkedett a természettel, és „paraszt-nagybácsija” révén a majorságban végzett föld- és állatközeli munkákkal.[6] Másik kulcsélménye neveltetésében keresendő. A kornak megfelelően – az egyoldalú ideológiai oktatás keretében – kommunista neveltetésben részesült. Gyermekfejjel természetesen nem láthatta át a totális diktatúra mibenlétét, ugyanakkor a szabadság, egyenlőség, testvériség jelszavai, a kollektívizmus élménye, az úttörőség adta mozgalmi tapasztalatai és a kommunisztikus eszmék mélyen rögzültek lelkében (primér politikai szocializáció). Izraelbe érve, a kibucok életét látva, immár kamaszként kérte számon a magával hozott eszméket új hazájában és új hazáján. Szembesülni kényszerült azzal és szenvedett attól, hogy a politikai berendezkedés és az eszmék hasonlóak.

Sik Toma következetesen erőszakmentes élete nem volt indulatoktól mentes. Miközben sohasem sajnálta az időt a kommunikációra, és sohasem válogatta meg társalgásainak alanyait, élete végéig küzdött a verbális erőszak problémájával. Bármelyik embertársával képes volt kapcsolatot kialakítani, időt és energiát szánni a másik – gyakran teljesen reménytelen – problémáinak megoldására, de erőteljes és elsodró kommunikációs beidegződései miatt gyakran volt kénytelen kudarccal, meg nem értéssel szembesülni. Alba Körös tevékenységét is egyszerre jellemezte a lehetetlent nem ismerő, eszmei tisztaságot sugárzó, profi szervezésre törekvő, alázatos mozgalmi és emberbaráti munka, valamint a missziós hevülettől átizzott, struktúrát lebontó, de újat fel nem építő, centripetális erőket is mobilizáló, embereket riasztó, dilettáns magatartás.

Sik Toma „vega”, kommunisztikus, pacifista, eszperantista meghatározottsága mellett anarchista meggyőződését kell még kiemelni. Hatalom-mentes felfogást képviselt ember és ember között, férfi és nő között, a mozgalmi vagy a mezőgazdasági munkában egyaránt. Hatalmi ellenségei leginkább az egyházak, az államok, a bürokratikus hivatalok és rendvédelmi szervek voltak, a kialakult hatalmi struktúrák és szervezetek, miközben állandóan újabb és újabb szervezetek alapításába kezdett. Nem tudta elviselni az állami létet legitimálni akaró, ellenségképre építő, nem egyenlőségpárti ideológiákat. Az államhatalommal és az ezzel összefonódó vallási hatalommal szemben (tehát ismét valamivel szemben!) alakította ki a jogegyenlőségre és önkormányzatra épülő felfogását. Megtagadta a sorkatonai, majd az azt helyettesítő – nem jogi értelemben vett – polgári szolgálatot. A kibuclétből és felfogásából eredően – legalábbis közvetlen módon – adót nem fizetett. Minden alkalmat megragadott arra, hogy polgári engedetlen módon, vagy egyszerűen csak engedetlen módon viselkedjen. Alapvetően lázadó ember volt, aki ugyanúgy lázadt az államhatalmi szervek ellen, mint az akadémiai tudás vagy a grammatika szabályai és a közérthetőség követelménye ellen. A munkában ugyanakkor a saját és mások idejét tekintve „rendpárti” volt, a megbízhatóság mintaképe. Tudatosan nem akart „jó állampolgár”[7] lenni, akit az állam taníttat, akinek az állam vallást, hitet, eszméket, a vallás pedig állameszmét ad, majd az állam és az egyház katonát és adóalanyt csinál belőle, az adók miatt pedig túlságosan megdolgoztatja, és ezzel elveszi hasznos idejét. Nem akart ebbe az állampolgári létbe illeszkedni, nem akarta kiszolgálni ezt a felfogást. Kommunát akart létrehozni, és a thoreau-i Waldent építette fel. Így sokkal kevesebbet hozott létre, mint szeretett volna, de kérdés, hogy nem ezzel alkotott-e nagyobbat.

Azt gondolom, hogy Sik Toma – minden ellentmondásosságával együtt – az izraeli és magyar békemozgalom, vagy szellemiségének megfelelően – a nemzetek felett ál-

ló, egyetemes békemozgalom, anarcho-pacifizmus és – ha lenne ilyen, akkor – a vega- és bio-mozgalom nagy alakja volt. Olyan alakja, akinek születési dátumát és munkásságát legalább az erőszakmentességet képviselő világnak számon kell tartania, és akinek a személye és szellemisége alkalmas arra, hogy tanyája, sírja az erőszakmentességre törekvők rituális helyévé váljon, és emberi kapcsolatainak hálójában vagy eszmei hagyatékán egyszer megfoganjon egy békemozgalom.

Csapody Tamás

1 – Egy Óbudán született erőszakmentes világpolgár. Demeczky Jenő interjúja Sik Tomával. „Érted vagyok", 1999. február, 20–22.
– Gush Shalom – pob 3322, Tel-Aviv 61033 számú körlevele.
– Uri Davis: Sik Toma emlékére. (Sik Toma etemtésén elmondott beszéd.) Kézirat, 2004. július 29.
– Sik Toma személyes közlése. Budapest, 1997–2004.
2 Egy Óbudán született erőszakmentes világpolgár. Uo. 22.
3 Egy Óbudán született erőszakmentes világpolgár. Uo. 21
4 Sik Toma személyes közlés, kb.2000.
5 Egy Óbudán született erőszakmentes világpolgár. Uo. 20.
6 Gush Shalom – pob 3322, Tel-Aviv 61033 számú körlevele. Uo.
7 Egy Óbudán született erőszakmentes világpolgár. Uo. 21.

Olvasók fóruma

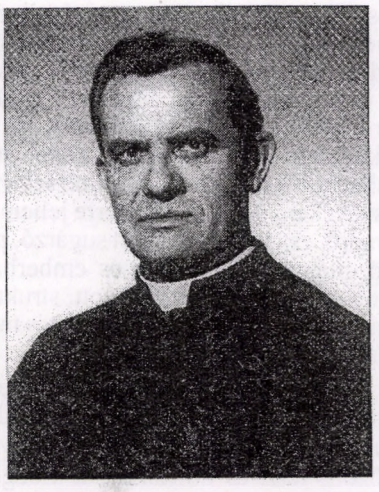

Tisztelt Szerkesztőség!

Úgy vélem, méltányos lenne, ha az „Érted vagyok" megemlékeznék egy nem régiben elhunyt magyar papról, ezért Keresztes életúton c. önéletírása (1999) alapján az alábbiakban röviden összefoglalom életrajzát.

„Ipolyvölgyi" Németh József atyáról van szó. 1926-ban született a Nógrád megyei Hugyagon, 1942-49 között az esztergomi papnevelő intézet növendéke volt, 1949. június 19-én szentelték pappá.

1956 februárjában egyházi felettese az Állami Egyházügyi Hivatal utasítására kéthetes esztergomi palotafogságra rendelte be, mert falujában megeskette a párttitkárt; e két hét alatt az állami megbízott naponkénti agymosásnak vetette alá. Később is többször meggyűlt a baja az egyházi és az állami hatóságokkal, főként két okból. Egyrészt azért, mert szerette volna megszervezni a papok érdekvédelmi szervezetét, előbb a FIPASZ-t (Fiatal Papok Szakszervezete), majd a KAPASSZ-t (Katolikus Papok Szabad Szakszervezete), mondván: „Minden pap védelemre szorul az egyházi vezetőség ellenében is, mert az egyházi szervezet diktatórikus jellegű, bár szereti magát hierarchikusnak becézni." Másrészt azért, mert keményen bírálta az ateista elnyomó rendszerrel együtt működő „békepapokat".

Egyházi elöljárója – az Állami Egyházügyi Hivatal nyomására – már 1961-ben három évre eltiltotta a papi működéstől, és felszólította, hogy „iparkodjék mihamarabb világi pályán elhelyezkedni". Ettől fogva hűtőgépkezelőként dolgozott az egyik budapesti vásárcsarnokban. A békepapi mozgalom bírálata miatt aztán (szakszervezeti törekvéseiről mélyen hallgatva) 1968. szeptember 19-én letartóztatták, és hároméves börtönt szabtak ki rá, amiből 1970-ben amnesztiával szabadult. Sokat mond el róla, valamint kora egyházáról és államáról a vádirat alábbi részlete: „Az állam egyházpolitikáját elmarasztalta. Az államhoz lojális papoknak a békemozgalomba való bekapcsolódását úgy értékelte, hogy az egyház bizonyos papi rétege az egyház jogait és értékeit semmibe véve megalkudott az államrenddel. Úgy vélte, hogy ezek a békepapok saját kényelmük és a népesebb, anyagiakban gazdagabb plébániák elérése végett követik fenntartás nélkül az állam egyházpolitikáját, amely merőben ellenkezik a Római Szentszék elképzeléseivel, irányvonalával, és egy merőben leszűkített vallásszabadságot akar elismertetni."

Közben 1959-ben belépett a Premontrei Kanonokrend (akkoriban persze „illegális") gödöllői közösségébe, és 1965. február 2-án Krizosztóm néven letette örökfogadalmát.

1970–1977 között Ipolyvece lelkipásztora volt, s igyekezett feltámasztani az ősi Drégely-Hont-Tsitár búcsújáró helyet. Az esztergomi egyházi főhatóság ezt nem nézte jó szemmel, s 1977. augusztus 9-i hatállyal kényszernyugdíjazta őt. Az erről szóló hivatalos iratban Lékai bíboros még meg is fenyegette: „Nyomatékosan kérem, hogy a jövőben tartózkodjon mindenfajta búcsújárás szervezésétől... Nem szeretném, ha ellenkező esetben komolyabb intézkedésekre kényszerítene."

Az évek során rengeteg, a népi vallásosságban használt imát és éneket gyűjtött össze, s ezeket 1990-től 27 kis füzetben adta ki, továbbá megjelentette a Búcsújárók könyvét, amelyet II. János Pál pápa is megdicsért. 1993-ban alapítványt tett, hogy Balassagyarmat egyik lakótelepén felépüljön az „Élet és Reménység Mária-temploma". Ezzel kapcsolatban is rengeteg viszontagságon és mellőzésen ment keresztül. A templom végül is felépült, és 1998. október 18-án felszentelték, de titulusát megváltoztatták „A Szentlélek Mátkájá"-ra.

1999-ben megünnepelhette aranymiséjét, majd még öt év adatott neki, ezeket visszavonultan töltötte balassagyarmati házában. Küzdelmes életét 2004. május 11-én fejezte be. Hamvasztás előtti búcsúztatása szülőfalujában volt. Nyugodjék békében!

Tisztelettel:

Bernáth Ede
Budapest

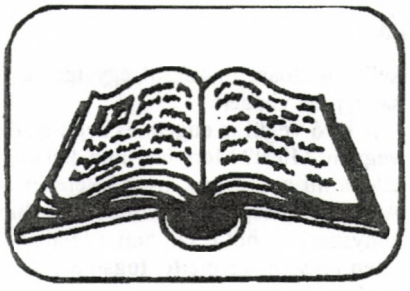

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket a móri közösség tagjai (Virág Péter, Ruff Ferenc, Tényiné Helga, Bősze Rozália, Varró Cili), a novemberieket Lipien Mihály és Krémer Ibolya készítette.

Október 3. — Évközi 27. vasárnap — Lk 17,5–10 — Növekedés a hitben

Milyen nagyon jellemző az emberre a kérés motívuma. Alapvető tulajdonságunk a vágyódás valami iránt. Ez legtöbbször életünk eredményességére irányul, vagy valami olyan eszközre, amitől ennek előmozdítását reméljük.

Mai világunkban mindennapos versenyfutás látható a legmodernebb technikai eszközök megszerzéséért. Modernebb számítógép kell, újabb mobiltelefon, elegánsabb autó, hőlégkeveréses mikró, DVD lejátszó, házimozi rendszer. A kultúra területén is hasonlóan gondolkodunk. Több ezer kötetes könyvtár kell nekünk, legalább felsőfokú végzettség, gyermekeinknek jeles bizonyítvány. Önmagunknak természetesen szükséges az eredményes, boldog élethez uszoda- és fitness-bérlet, szolárium, szauna, korpásodás elleni sampon, arcbőrregeneráló krém, hajfixáló zselé. De meg ne feledkezzünk belső világunkról, hiszen ezen a téren is sok mindenre vágyunk. Elsősorban harmóniára a természettel és önmagunkkal, önismeretre, meditációra, jógára, feng-shuira, álomfejtésre. És vágyunk elismerésre, egészségre, elfogadó közösségre, hűséges párra, a bajban segítő kézre és szóra.

A mai napon egy már-már feledésbe merülő kérést olvasunk a Szentírásban: „Növeld bennünk a hitet.” Ez meg micsoda kérés? Nincs is hozzászokva a fülünk. Idegennek hat világunkban. Miért nem valami kézzel foghatóbbat kérnek? Nem baj. Nézzük, mit mond erre az Úr! „Ha csak akkora hitetek lesz is, mint a mustármag, s azt mondjátok ennek a szederfának, szakadj ki gyökerestül, és verj gyökeret a tengerben, megteszi nektek.” Ennek már van valami jelentése teljesítményorientált életünk számára. Világosan látható, hogy ha majd szert teszek erre a csekély hitre, akkor milyen eredményeket érhetek el vele, és hogyan lesz ennek valami kézzelfogható haszna számomra, és talán mások számára is.

Ha így értelmezzük ezeket az igéket, ha csupán eszköznek tartjuk a hitet céljaink eléréséhez, ha a teljesítmény határozza meg minden értékelésünket, akkor máris ott állunk abban a tömegben, amely Jézustól csodajelet kért, amely a kenyérszaporítás után királlyá akarta választani, hogy teljesítse minden kérését, váltsa valóra álmait – s amely számára Jézus is csak eszköz célkitűzései megvalósításához, a hit által végbevitt csodatettek pedig csupán a magamutogatás eszközei.

Az apostolok sem teológiai doktorok, hogy tudós vezette volna őket ehhez a fontos kéréshez. Mégis érzik, hogy Jézus vezetheti el őket a helyes értékeléshez, és ebből tör fel a vágy: Növeld bennünk a bizalmat az Atya iránt! Növeld bennünk a reményt, hogy megértsük evangéliumodat! Növeld bennünk a szeretetet, hogy elfogadjuk azt is, amit nem értünk a világban! A ma embere számára is ezek a legfontosabbak.

A növekedéshez azonban idő kell. Az egyház ideje a növekedés ideje. A keresztény ember növekedésének helye az egyház. A vetés és az aratás már eldöntött dolgok, és az Úr viszi végbe azokat. A kettő közti idő azonban az ember számára a növekedés ideje. De a hitben való növekedés nem olyan valami, amit ki kell harcolnom magamnak, nem emberi erőfeszítéseim következménye, ugyanis nem munkánk eredménye, hanem ajándék, amelyet kérni lehet és kell.

Istenbe vetett hitünk iránytűként szolgál kéréseink, vágyódásaink, cselekvéseink terén, ezért alapvetően szükséges létünk megértéséhez és céljaink kitűzéséhez.

Október 10. — Évközi 28. vasárnap — Lk 17,11–19 — Bélpoklosok az úton

Tíz bélpoklos vánszorog az úton. Fájdalom rájuk nézni is. Eltorzult testüket, iszonytató, bűzös sebeiket nyomorúságos rongyokba bugyolálják. Évekig tartó lappangás után a szörnyű kór kiütközött a testükön, és élő halottakká, kitaszított koldussá tette őket. Nincs menekvés, nincs irgalom, nincs vigasz. Nem érzékelnek semmit, még fájdalom sincs (nem számítva a szívük fájdalmát). Csak megvetés, csak undor és megalázó sajnálat. Csak kolduskenyér, magány és végtelennek tűnő agónia.

Egyszerre egy csoport ismeretlen jön szembe. A leprások megállnak, és könyörületért kiáltanak Jézushoz. A Mester pedig meghallja, és meghallgatja a kiáltást. Van rá füle és szíve. Nem fordul el, nem néz keresztül rajtuk, nem oktatja ki őket, és nem hivatkozik bokros teendőire. A Törvénynek megfelelően a papokhoz irányítja őket, akiknek a lepra megjelenésének és gyógyulásának megállapítása is a feladatkörükhöz tartozik. De hát minek menjenek a papokhoz? Bélpoklos voltuk már megállapítást nyert, a gyógyulásnak pedig semmi jele nem mutatkozik. „De ha egyszer Ő mondta, meg kell tenni. Kell, hogy legyen értelme! Lássuk, mi történik, ha engedelmeskedünk a szavának! Az a hír járja róla, hogy hatalma van mindenféle betegség és ördöngösség felett. Ha úgy akarja, engem, minket is meggyógyíthat. Tegyük, amit mondott! Induljunk!”

És elindulnak, ahogy Ő meghagyta, a papokhoz. Bizakodás költözik az elárvult, meggyötört szívekbe, és ahogy növekedésnek indul bennük a Reménység, úgy növekszik testükben az erő. Egyre nagyobb sietséggel igyekeznek a papokhoz, miközben sebeik sorra begyógyulnak. És mankóikat messzire hajítva már futnak és ugrándoznak. „Csoda! Csoda!” Vége a számkivetettségnek! Visszatérhetnek szeretteik körébe! Újra álmodhatnak, tervezhetnek, dolgozhatnak és érezhetnek!

Egynek a tíz közül azonban hála ébred a szívében nemcsak Isten, hanem Jézus iránt is. Ez a zsidók szemében a gyógyulás után is csak egy pogány szamaritánus marad, de úgy érzi, Jézusnak is meg kell köszönnie a szabadítást. Visszatér hát, és alázatosan köszönetet mond. A gyógyulás teljessége a jutalma.

A Te helyed, Testvérem, hol van ebben a történetben? Leprás (azaz kirekesztett, sebzett, érzéketlen, fogyatékos, magányos, bulányista, pszichiátriai beteg, koldus stb.) vagy? Vagy csak a bűn leprája fertőzött meg? Felismered-e Jézusban a Szabadítót? Mersz-e Hozzá kiáltani? Követed-e az útmutatását, bármit mond is? Vagy már meg is gyógyított, „csak” a köszönet kifejezése maradt el?

Esetleg küldetést kaptál, hogy sebeket gyógyíts, hogy egységet munkálj, hogy emeld fel az elesetteket? Meghallod még a koldusok kiáltását? Isten erejében végzed a szolgálatodat, és Hozzá vezeted a keresőket?

Október 17. — Évközi 29. vasárnap — Lk 18,1–8 — Kitartás

Két gondolat tér vissza bennem újra és újra, ahogy olvasom ezt az evangéliumi szakaszt. Valahol a végén kezdem, hisz úgy érzem, nagyon a ma emberének, nekünk, nekem szegezték a kérdést! „De amikor eljön az Emberfia, gondoljátok, talál hitet a Földön?” (8. v.) Annyifélében igyekszünk hinni, annyira elárasztanak bennünket mindenféle izmusok, különféle gyógymódok és jobbnál jobb csodaszerek. Mi pedig kétségbeesve kapkodunk, rohanunk egyiktől a másikig, ha bajunk van, időt és pénzt nem spórolva! Ideig-óráig talán még hatásosnak is véljük az általunk felfedezett „csodaszert”. Az igazi lényeges dolog, a tényleges csodaszer, Jézus Krisztus viszont kimarad az életünkből!

Nincs hitünk, nincs Istenbe vetett hitünk! Ezzel talán meg is válaszoltunk a feltett kérdésre! Ha csak egy mustármagnyi hitetek volna… – énekeljük az egyik énekünkben. Ott van a 'ha' és a 'volna'. Igen! Hitetlenek vagyunk, félünk, szorongunk, rettegünk. Pedig van megoldás! A példabeszéd eleje elmondja mit kéne tennünk! „Szüntelenül kell imádkozni, és nem szabad belefáradni!” (1. v.)

A példabeszéd fontos üzenete a kitartó kérés – ahogy az özvegyasszony ostromolta a bírót kérésével, újra és újra elmenvén hozzá, úgy kell, olyan alázatosan kell imádkoznunk! Nem szabad belenyugodnunk mindabba, ami nehéznek, megváltozhatatlannak látszik. Küzdenünk kell, kitartóan, makacsul egy igazságosabb, jobb világért.

A bíró végül is enged, és segít az özvegyen. Miért? Mert már unja, képtelen ellenállni az özvegy kitartó kérésének. Azt akarja, hogy nyugta legyen. A bíró kényszerűségből teszi, ami a feladata – Isten viszont szeretettel fogadja a feléje fordulókat, hozzá imádkozókat. „Vajon Isten nem szolgáltat igazságot választottainak, akik éjjel nappal hozzá kiáltanak?” (7. v.) De szolgáltat. Csak makacs kitartással, újra és újra kérnünk kell Istent!

Vajon az Emberfia talál-e benned hitet? Életedben rendszeres az ima? Kitartó vagy-e abban, amit szeretnél elérni?

Október 24. — Évközi 30. vasárnap — Lk 18,9–14 — Kétfajta imádkozás

Két ember ment föl a templomba imádkozni – Istennel beszélni. Volt mondanivalójuk, tele volt a szívük.

A példabeszéd célja az Istennel szembeni helyes magatartás kialakítása a tanítványokban, s a két imádkozó gondolatának szembeállításával az alázatosság és a bűnbánat értékének kiemelése.

Az egyik előremegy.

Hálát adok... Eddig jó, a többi nem. Befelé néz, de a felületi csillogás elvakítja. Nem Isten jóságáért ad hálát, hanem önmagáért, hogy különb, mint… Dicsekszik, összehasonlít, önmagának tetszeleg, önmagához imádkozik. Itt vagyok, Uram, nézz rám, nem olyan vagyok, mint a többi. Viszonyít, hasonlít. Imája monológ. Betű szerint törvénytisztelő, dicsekvése nem lát önmagán túlra. A felszínen marad, csak a jót veszi észre, nem mer a mélyre ásni.

A másik megáll hátul.

Mellét veri, befelé néz, egészen mélyre. A maga látásától szégyenében a földre süti szemét. A külső emberektől megvetett bűnös ennek tudatában is van. Lenézett vallásilag is, társadalmilag is. Mélybe nézve látja igazi önmagát, hiányosságait, mulasztásait, bűneit. Feltör a mélyből a lerakódott szenny. Isten elé tárja nyomorúságát, irgalmát kéri. Imájának lényege az alázatosság, az Istenre való rászorultság tudatos felismerése. Könyörülj rajtam Istenem! Imája nem hálaadás, hanem kérés, rimánkodás. Önmagát helyesen ítéli meg, Istentől vár könyörületet, segítséget.

Világok választják el egymástól a két imádkozót. A farizeus, aki magát nézte, hogy másokat lenézzen, Istent nem látta meg. Úgy hagyta el a templomot, ahogy odament.

A vámos, a bűnös ember belső átformálódásának vágyától indíttatva könyörgött, földre sütött szemével meglátta az Urat, és megtalálta a kegyelmet. Isten békéjét vitte magával. Háza népe megtapasztalhatta, hogy Istentől megáldott, boldog ember tért vissza.

Milyen a mi, az én lelkiismeret-vizsgálatom? Hol állok? Előremegyek? Megállok hátul? (Sokszor rajtakapom magamat, hogy középen keresem a helyemet.) Kérem a Lélek segítségét a helyes önismerethez? Törekszem a belső átformálódásra? Vágyom a megigazulásra, megbocsátásra? Igyekszem-e megszabadulni az öntetszelgés vagy az önmagam ügyvédjének szerepétől?

Uram, szabadíts meg az összehasonlítgatás útvesztőjétől! Igazodási pontom legyen mindenkor a Mennyei Atya akarata, Jézusunk tanítása. Segíts Uram! Könyörülj rajtam!

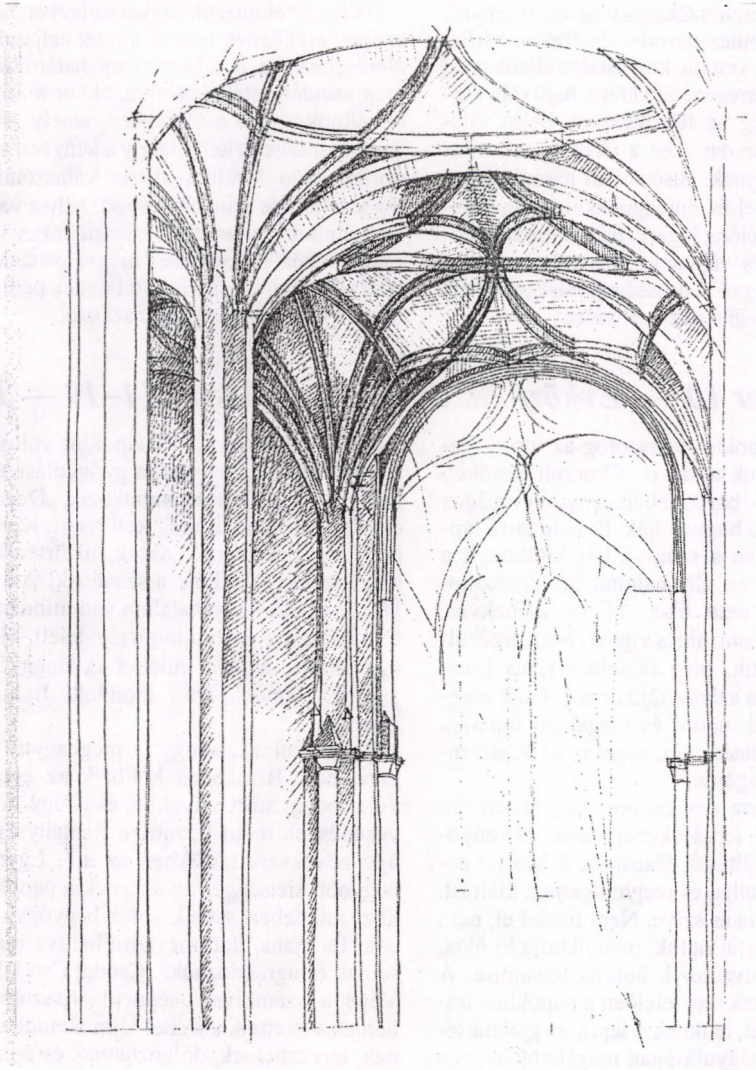

Október 31. — Évközi 31. vasárnap — Lk 19,1–10 — Zakeus mellett a fügefán

Közismert, gyakran idézett történet Jézus és Zakeus találkozása. Láthatjuk mesekönyvekben, könnyű és érthető tanulsága van: Jézus meg tudja változtatni még a nagyon bűnös embert is. Azonban, ha jobban szétnézünk a sorok között, bizony magunkat is észrevehetjük Zakeus mellett a fügefán.

Vajon egyszerűbb módon nem láthatta volna meg Jézust? Vagy tudatosan ezt a rejtőzködő „állást” választotta, gondolván, szemtanúja lehet közelről az eseményeknek, miközben a vadfügefa ágai jól elrejtik Jézus és a tömeg elől.

- Én milyen dolgok, kifogások, pótcselekedetek mögé bújok Jézus hívása elől?

Vagy talán nem is akart elbújni, csak hirtelen nem látott más megoldást, mint felmászni egy fára, leleményes megoldást találva apró termete miatt.

- Mi az én fügefám?
- Milyen dolgok, események segítenek nekem a hétköznapok nehézségeiben Jézust meglátni? (ima, csend, lelki olvasmányok...)
- Tudok-e mások számára fügefa lenni? Segítek-e megtalálni, rátalálni Jézusra?

A harmadik dolog, amit megtanulhatunk a történetből: Jézus irgalmával tekinteni a tömeg által megvetett emberekre. A maguk hibájából (vagy azon kívül) a társadalom peremére szorult embercsoportok (hajléktalan, munkanélküli...)

Jézus ma engem és téged is hív: „Gyere le hamar! Ma a te házadban kell megszállnom.”

November 7. — Évközi 32. vasárnap — Lk 20,27–38 — „...az angyalokhoz hasonlítanak”

Alig egy héttel ezelőtt emlékeztünk meg az összes szentek ünnepéről, amikor tekintetünket „felfelé” irányítottuk. Oda, ahol azoknak a közösségét hisszük, akik – Istennel és egymással – valódi szeretetközösséget alkotnak. Ez az ünnep biztató üzenet a keresztény ember számára, hogy mostani közösségi életünk felkészülés a nagy közösségbe való belépésre. Olyan ez, mint az olimpiát nyert bajnokok közössége. Mindegyik külön-külön nagy teljesítményt ért el, egymással nem hasonlíthatóak össze, mégis egy nagy közösséget alkotnak az életükben elért kiemelkedő sporteredményük miatt. – Nem is lehet más feladata az embernek, mint a nagy szeretetközösség tagjává válni.

Halottak napján tekintetünk „lefelé” irányult. Azok felé, akiket ismertünk, szerettünk. Olyan jó lenne, ha csak egy órára megkérdezhetnék tőlük, milyen abban a másik létmódban, s elmesélhetnénk nekik mindazt, ami velünk történt a fájdalmas elválás óta. Mindezek próbálkozó megközelítések a tér és idő fogságában élő ember részéről abba az irányba, ahol egy másik létmód létezik. A mai evangéliumi részben a szadduceusok Jézus véleményére kíváncsiak a feltámadással kapcsolatban. Köztudott, hogy abban a korban nemcsak politikai irányzatot képviseltek a szadduceusok, de magas papi tisztségeket is betöltöttek. Mégsem hittek a feltámadásban. A hagyományos konzervativizmus és a liberálisabb írásmagyarázat egyaránt jellemezte őket. Az bizonyos, hogy a szadduceusok nézete jól mutatja: a halottak feltámadásával kapcsolatban nem volt kötelezően előírt „dogma”.

Amikor Jézusnak felteszik a kérdést, utalnak a Másodtörvénykönyv 25,5-re, ahol a sógorházasságról ír a Biblia. Érdemes fellapozni, és az 5–10. verset végigolvasni, hiszen ott arról a helyzetről is szó esik, amikor a második testvér nem akarja elvenni megözvegyült sógornőjét. A szadduceusok ügyesen szerkesztik össze a sógorházasság-sorozat elméletét. A végén pedig ott a kérdés: „A feltámadáskor vajon kié lesz az asszony?” Amiről Jézus ezt követően beszél, az egy másik világnak, egy magasabb létmódnak a tulajdonságaira vonatkozik. Az emberek már nem nősülnek, nem mennek férjhez, már meg sem halhatnak. Itt az angyalokéhoz hasonló, olyan közösségi életről beszél Jézus, amelyre nekünk még házasságban élve kell felkészülnünk. Abban a létmódban eltűnik az életkor, a családi állapot, a vagyoni helyzet, ami a tér és idő fogságába zárt evilági életet jellemzi. Mindezek nem a leglényegesebb jellemzői életünknek. A fontos, hogy angyalok legyünk, most is, és a következő létmódunkban is! Sokszor látom, hogy amikor egy embertársunkról kiderül: halálos kór támadta meg, és már csak hónapjai vagy hetei vannak hátra, akkor a környezete gyakran leírja. Ő is először menekülni próbál a közelgő halál gondolatától. Ha igazán hinnénk abban, hogy jobb ott, mint itt, akkor másként gondolkodnánk a halálos betegekről, a halálról. Vágyakozzunk arra a szeretetközösségre, amelyet Isten teljes közelsége fog megadni nekünk!

Feleségemmel időnként ugyanezt a dialógust folytatjuk, amikor azt mondom Neki, hogy „Mama, még én is meg fogok halni.” Azt feleli: „De nem mindegy, hogy mikor!” Ehhez csak azt teszem hozzá: „Mindegy, hogy mikor, de nem mindegy, hogy milyen életet éltünk.”

Testvérem! Te milyen életet élsz? Törekszel-e életeddel a Szeretetközösség felé?

November 14. — Évközi 33. vasárnap — Lk 21,5–19 — „Vigyázzatok, nehogy félrevezessenek benneteket!”

A mai szentírási részlet Jézus jövendölését írja le Jeruzsálem elpusztulásáról. Ismerve az evangéliumok elkészültének hosszú, több évtizedes fejlődési folyamatát, valószínűsíthető, hogy a Jeruzsálem pusztulásáról szóló szövegrész még a tragikus történelmi esemény tényleges bekövetkezte előtt íródott. Megrázó az a képszerű megfogalmazás, amelyben Jézus ismerteti a zsidó nép számára szentként tisztelt hely totális pusztulását. A gyönyörű templomot, amelyet látványos szépsége miatt a tanítványok megdicsérnek, hamarosan lerombolják úgy, hogy kő kövön nem marad. Talán nem túlzás azt állítani, hogy mai fogalmaink szerint a lerombolása előtti jeruzsálemi templom a kor leglátványosabb épületei közé tartozott, és ha még állna, akkor a világörökség részét képezhetné.

De sajnos a hatalom és az erőszak mindent elpusztít. Ismerjük ennek a gépezetnek az emberiség történelmét végigpusztító, hömpölygő áradatát. Gyönyörű kultikus helyek épülnek, az emberek a csodájára járnak, majd többnyire valamilyen hódító hatalom vagy a korábbi eszméket megtagadó új uralkodók megsemmisítik azokat. Sosem értettem meg, hogy Amerikába elszegődött ismerőseink miért magasztalják Manhattant, az óriási felhőkarcolók rideg világát. Számomra csodálatosabb élmény végigsétálni egy lepusztult házakkal teli józsefvárosi utcán, mert ez sokkal közelebb van a hétköznapi ember életéhez. Miközben Jézus szavait olvasom a templom elpusztulásáról, eszembe jutnak a New York-i ikertornyok, amelyek a büszke Amerika hatalmát és gazdagságát szimbolizálták, s amelyek néhány perc alatt megsemmisültek. A hatalom és az erőszak embert és nem embert egyforma kegyetlenséggel pusztít el!

A tanítványok megkérdezik, milyen jelek előzik meg a pusztulás eseményeit? Jézus nem pontosít, nem ad igazi választ, de ezzel jelzi, hogy nem a történések sora a fontos, hanem az alapállás. „Így válaszolt: Vigyázzatok, nehogy félrevezessenek benneteket!” De ki az, akit nem lehet félrevezetni? Csak azt, aki Isten gondolatait és cselekedeteit hordozza.

Ma napnál is világosabban látjuk, hogy mi folyik a világban a demokráciának nevezett bálvány zsarnoksága alatt. Az agyonmanipulált tömegek hülyítése. A karizmatikus Dombi Feri bácsi temetéséről utaztunk haza Balczó Bandival. Ő mondta, hogy akkor indulnak el majd jó

irányba a dolgok, amikor egy vezető kimondja: Jézus, segíts! Szeretnék, de nem tudok hinni az olyan csodában, amelyben egy vezető a benne megszólaló Istenre figyel és hallgat. Jézus sem kergetett hamis illúziókat, én sem tehetem. Nekem arra kell törekednem, hogy félre ne vezessenek, hogy el ne térítsenek azoktól a megismert igazságoktól, amelyeket jézusinak ismertem meg.

Ebben az evangéliumi részletben Jézus az üldöztetésekről is beszél. Azok sorsáról, akik az Ő igazságával azonosulnak, és ahhoz hűségesen ragaszkodnak. Testi megmenekülést nem ígér nekik, de azt igen, hogy ha kitartanak mellette, akkor megmentik a lelkünket. Szép lassan leszokunk arról, hogy nyilvánosan és közösen demonstrálva hívjuk fel környezetünk figyelmét, és erősítsük egymást abban, hogy ha ebben a világban tovább asszisztálunk ahhoz, amit a demokratikusnak csúfolt nagyhatalmak folytatnak, akkor már nem sokat kell várnunk arra, hogy a mai fiatal nemzedék is megélje, mit jelent az, amikor kő kövön nem marad a körülötte felépített világból.

Testvérem! Szerinted jó irányba halad a világ? Szeretnéd, ha jó irányba haladna? Mersz-e tenni ezért valamit? Melyek a Te tanúságtételed cselekedetei?

November 21. — Krisztus Király ünnepe — Lk 23,35–43 — „Ez a zsidók királya!"

A napokban fejeztük be Ibolyámmal Szabó Magda Für Elise című önéletrajzi könyvének első kötetét. Ebben arról ír az szerző, hogy iskolás korában mást látott meg a körülötte zajló világban, mint a többi ember. Az iskolában dolgozatot kellett írniuk Munkácsy Mihály Ecce homo című festményéről. Nézte a képet, és nem az ragadta meg belőle, amit a kép valójában ábrázolt, hanem a festmény előterében érdeklődéssel figyelő, úgynevezett jeruzsálemi kóbor kutya. Róla szólt a dolgozata, amellyel óriási vihart és felháborodást keltett hittanára és a többi tanár körében.

Társadalmi, családi és közösségi elvárások oszlopfalai között haladva éljük le életünket. Nem merünk felkapaszkodni, átlátni, túlnézni a minket beszűkítő korlátokon. Lassan és fokozatosan olyan társadalom tagjaivá válunk, amelyben eltűnik az egyéniség szerepe, kívülről mesterségesen kidolgozott minták szerint formálják tudatunkat és életmódunkat. Egy szűk kulturális „elit" dönti el, hogy ki a tehetséges író, kinek a képzőművészeti alkotásai jelentik az elismertet, kik a tehetséges színészek stb. Amikor pedig kézbe vesszük a sztárnak kikiáltott író könyvét, kiderül, hogy nem ír sem érthetően, sem értékeset, a művésznek kikiáltott festők festményei nem ábrázolnak semmit, csupán színkavalkádok, a zseniálisnak reklámozott színészt nézve pedig az ember inkább otthagyja az előadást, vagy kikapcsolja a készüléket.

Jézus nem állt be a korának közösségi elvárásaiból felépített szűk oszlopfalak közé. Elfogadta, tudomásul vette a ráaggatott királyi megnevezést: „Magad mondod" – felelte Pilátusnak. Ami azonban ezt a királyságot jellemezte, teljesen eltért a királyság általános jellemzőitől. Jézus király szegény család gyermekeként született. Jézus királynak nem volt hadserege, de volt hallgatósága és voltak tanítványai. Jézus király nem legyőzött, hanem meggyőzött. Jézus királynak nem voltak másoknak ártó fegyverei, de volt tanítása az Istennek tetsző életről. Jézus király nem kényszerített senkire semmit, hanem tetteivel az embereknek példaértékű mintát mutatott.

Mindezekért korának világi és egyházi hatalmától meg is kapta a gúnyos propaganda-szöveget, ráadásul „szinkrontolmácsolásban", hogy a Jeruzsálembe elzarándokolt valamennyi népből való zsidó egyértelműen megértse: „Feje fölé görög, latin és héber nyelvű feliratot tettek: Ez a zsidók királya!"

Nem könnyű életutat választanak azok, akik ki akarnak törni a mindennapi élet értelmetlen és kilátástalan mókuskerekéből. Jézus egészen másnak szeretné ezt a világot, amelyben élünk. Azt szeretné, ha nem a szerzés-önzés-birtoklás, hanem az adás törvénye határozná meg cselekvéseinket. Olyan országot és királyságot szeretne, amelyben nincs éhező ember, és nincsenek az anyagi javakért háborúzó népek, hatalmak. Sokszor elhangzik: Jézus megváltotta a világot, de a világ nem változott meg. Azt gondoljuk, azért, mert ma is magára hagyjuk, és nem vagyunk hűséges tanítványai.

Testvérem! A Te életedben mit jelent a megváltás? Életmódod az evilági királyokat, vagy Jézus királyt szolgálja?

November 28. — Advent 1. vasárnapja — Mt 24,37–44 — „Legyetek hát készen!"

Ma advent első vasárnapja van, az új egyházi év kezdete. A templomban lila terítő díszíti az oltárt, a pap ugyancsak lila színű miseruhát vesz fel a szertartásokhoz. Ez a szín a megtisztuló felkészülést, a magunkba nézést és egyben a karácsonyi felkészülési időt fejezi ki. Az advent eljövetelt, Isten közénk érkezését, az Úr eljövetelét jelenti. A négy adventi vasárnap folyamatos és céltudatos ráhangolódás Jézus születésnapjának megünneplésére.

Minél nagyobbak a gyerekek, annál jobban számon tartják, mikor és hányadik születésnapjuk következik. Készül rá az ünnepelt, és készül rá az egész család. Amikor pedig elérkezik a várva várt ünnepnap, mindenki megköszönti az ünnepeltet, odaadja addig titokban őrzött ajándékát, és különösen ügyelnek arra, hogy a szülinapos boldogságát és örömét semmi és senki ne vehesse el. Ahhoz, hogy egy ünnep akár a családban, akár az egyház közösségében szépre sikerüljön, a közösség minden tagjának külsőleg és belsőleg elő kell készülnie. Furcsa lenne, ha egy gyerek koszos ruhában, piszkos lábbal, maszatos arccal és koszos kézzel köszöntené meg testvérét. Nem lenne méltó az ünnephez, sem az ünnepelthez. A külső megjelenés jelzi az ember belső világát is. Aki külsőleg nem ad magára, az aligha szép belső világában. Aki a látható dolgaira igényesen ügyel, az bizonyára belső, nem látható világára is vigyáz.

Ennek az előkészületnek a fontosságára hívja fel figyelmünket a mai evangélium tanítása. Az Emberfia eljövetelének komolyan vételére figyelmeztet. Életmódjával az emberiség – biológiai és lelki értelemben egyaránt – mindent megtesz azért, hogy mielőbb bekövetkezzen ennek a földi élettérnek a tönkretétele és elpusztítása. Akik ma élnek, azok várhatóan még saját halálukban fogják át-„élni" az Emberfia eljövetelét.

Akár a fizikai-erkölcsi világpusztulásban, akár személyes halálunkban, de az Emberfiával való találkozást és szembesülést nem kerülhetjük el. A lényeg itt sem a mikor, hanem a hogyan. Felkészülten vagy felkészületlenül érkezünk el a találkozás pillanatához? Éber vagy alvó életmódot folytatunk? Az evangélium Noé vízözön előtti napjaira utal, amikor Noé figyelmeztető szava és a hatalmas bárkaépítés külső jele sem gondolkodtatta el az embereket. Felkészületlenül tört rájuk az, amire pedig felkészülhettek volna. A felkészületlenséget jelenti a mezőn lévő emberek és a malomban szorgoskodó asszonyok példája is, akik közül az egyik felkészületlen, és otthagyják, a másik felkészült, és fölveszik. Miként Noé is fölvette bárkájába azokat, akik komolyan vették az előkészületet.

Két hét múlva kezdődik az egyetemisták és főiskolások vizsgaidőszaka, amikor tantárgyanként számot adnak felkészültségük szintjéről. Ők a tanulásban egy meghatározott vizsgaidőpontra összpontosítanak. A keresztény ember a szeretet folyamatos vizsgái között él. Elsősorban családja, de baráti és munkatársi körében is tanúságot kell tennie szeretetéről.

Advent első vasárnapja az éberség fontosságára, és a szeretetben élt élet folyamatosságára figyelmeztet. Ne engedjük, hogy kialudjon belőlünk az adventi gyertyákkal jelképezett karácsonyhoz elvezető fény.

Testvérem! Alvó vagy éber életmódot élsz? Mit gondolsz, Téged felvennének a mezőről vagy a malomból? Az adventben hogyan készülsz karácsonyra?

fenntarthato@civilizacio.hu

Október 3.: 1226-ban halt meg a természet és a környezetvédők védőszentje, Assisi Szt. Ferenc itáliai katolikus rendalapító, költő (eredeti nevén Giovanni Bernardone, szül. 1181). Ünnepe október 4., amely egyben az Állatok világnapja.

Megpróbálta békességre bírni a keresztes hadakat, sikertelenül. Utána átment a szembenálló táborba is, hogy a szultánt tanítsa erőszakmentességre, aki nagy tisztelettel hallgatta – de szintén nem hallgatott rá.

„Békességet hirdet, prédikál a madaraknak, megszelídíti a farkast, Naphimnuszában a természet csodáit magasztalja, a halált testvérének nevezi, társait az öröm ajándékára és a tökéletes vigasságra: a szenvedésnek és bántalomnak elviselésére tanítja“ (Ehrenfeld-Jókai kódex, XIV. század).

Október 7.: 1931-ben született Desmond Mpilo Tutu anglikán egyházi vezető. Dél-Afrikában az első fekete püspök, nős, Fokváros érseke, az apartheid-rendszer elleni polgárjogi harc egyik vezetője. 1984-ben kapta a Nobel-békedíjat a faji megkülönböztetés elleni, erőszakmentes eszközökkel vívott küzdelméért.

1985-ben a Duna Kör megkapta az alternatív Nobel-díjat.

1990-ben halt meg Ottlik Géza író, műfordító (szül. 1912. máj. 9.). Iskola a határon c. háborúellenes főműve a XX. század egyik legjelentősebb magyar regénye.

Október 12.: 1882: Gulácsy Lajos festőművész születése (†1932. febr. 21.). 1914-ben a háború kitörése annyira megrázta, hogy ideggyógyintézetbe került, s nem is kívánkozott többé vissza a világba. Az Ópiumszívó álma és a Rózsalovag című híres képeit is Lipótmezőn festette. 1924-ben megvakult.

Október 18.: 1548-ban a pozsonyi országgyűlés határozatot hozott (11. törvénycikk), hogy az erőszakmentességet valló „eretnek” keresztény csoportokat (gúnynevükön habánok) ki kell űzni az országból. Sok üldöztetés után Mária Terézia alatt a katolikus egyházvezetés brutálisan térítette át a maradékukat: 1769-ben gyermekeiket erőszakkal elrabolták és katolikus árvaházakban nevelték föl, könyveiket elégették, a férfiakat kolostorokba hurcolták. Csak kevés család tudott elmenekülni Ukrajnába.

Október 27.: 1469-ben született Rotterdamban Desiderius Erasmus németalföldi tudós, író (†1536. júl. 12.). Évszázadokra humanista iskolát teremtett, s életműve később a felvilágosodás és az újhumanizmus korára is nagy hatást gyakorolt. A vallásháborúk, az erőszak, butaság ellen írt (pl. A Béke panasza).

1999-ben az Amnesty International jelentést adott ki az „elfeledett” jugoszláviai katonaság-megtagadókról. Angolul és a Bocs Alapítvány fordításában szerbül is olvasható: bocs.hu

Október 28.: 1937-ben Szent-Györgyi Albert biokémikus élettani Nobel-díjat kapott. „Több évszázados hagyomány bennünket, magyarokat, arra tanított, hogy ha hadba hívnak, semmit se kérdezzünk. Ilyesformán cselekedtem én is, de a háború első három éve alatt égető vágy kerített lassan hatalmába, hogy a tudományhoz visszatérjek. Ugyanakkor mindinkább undorított a katonai szolgálat erkölcsi gyalázata is... Ezért egyik nap kinn a csatamezőn fogtam a puskámat, és átlőttem a karcsontomat... Így visszakerültem a fővárosba, ahol doktorátust szereztem...” (Szent-Györgyi Albert)

***

November 7.: 1903-ban született Konrad Lorenz Nobel-díjas (1973) osztrák etológus, környezetvédő (†1989. febr. 27.). Fő művei magyarul is megjelentek: A civilizált emberiség nyolc halálos bűne, Mentsétek meg a reményt!, Ember voltunk hanyatlása stb.

A 8 halálos bűn (már 1972-ben leírta!): túlnépesedés, természetpusztítás, nincs idő elmélkedésre, érzelmi sivárság, genetikai elkorcsosulás, szülő-gyermek kapcsolat hiánya, tömeg-agymosás, atomfegyverkezés.

November 8.: 397-ben halt meg Toursi Szt. Márton. A 80 évet megért püspök Pannóniában (Savaria) született, a szombathelyi, kárpátaljai, kismartoni egyházmegyék és a pannonhalmi (mártonhegyi) apátság patrónusa, 59 magyar helységnévben szerepel, de egész Európában is a legnépszerűbb szentek egyike. A nyugati szerzetesség megalapítója. Ünnepe november 11.

Legismertebb tette, hogy katonaköpenyét kettévágta és felét a koldusnak adta. Kevesen tudják, hogy ő nem katonaszent, hanem katonaság-megtagadó szent. Apja pogány római tiszt volt, és bilincsbe verve vitette sorozásra 15 éves korában, hogy eltávolítsa keresztény barátaitól. 18 évesen megkeresztelkedett, és később egy csata előestéjén bejelentette a császárnak, hogy kilép a hadseregből: „Krisztus katonája vagyok, számomra törvénytelen harcolni!” (vö. Hornus: Nem harcolhatok! c. könyve, www.bocs.hu). Ezt a jelenetet ábrázolja Simone Martini 1320 körül festett, Szt. Márton elutasítja a fegyvereket c. freskója az Assisi Szt. Ferenc bazilika altemplomában a Szt. Márton kápolna falán.

1897-ben született Dorothy Day (†1980. nov. 29.), a Catholic Worker (Katolikus munkás) amerikai pacifista mozgalom alapítója. Jellemzőjük a katonaságmegtagadás és a küzdelem a szociális igazságosságért. Utoljára 75 éves korában volt letartóztatva. www.catholicworker.org

November 10.: 1995-ben a nemzetközi tiltakozás ellenére nyolc társával együtt kivégezték Ken Saro-Wiwa írót (szül. 1941). A nigériai félmilliós *ogoni* kisebbség életterét tönkretevő állami (30% Shell) olajkitermelés környezetrombolása ellen küzdött. 1994-ben Alternatív Nobel-díjat kapott rendkívüli bátorságáért az erőszakmentes küzdelemben, majd Fonlon-Nichols Díjat 27 könyvéért, 1995-ben ő volt a Goldman Környezetvédelmi Díj afrikai kitüntetettje.

November 13.: 1993: Budapesten megalakult a Hadkötelezettséget Ellenzők Ligája. Mára már el is érte célját. Hosszú küzdelem volt, pl. 1925-ben és 1930-ban a hadkötelezettség elleni kiáltványokat az egész világról sok híres ember írta alá, így Martin Buber, Albert Einstein, Sigmund Freud, Gandhi, Kéthly Anna, Selma Lagerlöf, Thomas Mann, Romain Rolland, Bertrand Russel, Rabindranath Tagore, H. G. Wells, Stefan Zweig.

Dohányfüstmentes világnap (WHO, ENSZ Egészségügyi Világszervezet). A nemdohányzóknak joguk van a dohányfüstmentes környezethez!

November 19.: 1995-ben Cedric Prakash jezsuita az első keresztényként kapta meg a legmagasabb indiai polgári kitüntetést, a Kabir Puraskar-díjat. Ezt olyanok kapják (1990 óta 22-en), akik vagy tartósan dolgoznak a vallások közti harmóniáért, vagy nagy fizikai és erkölcsi bátorsággal lépnek fel vallási zavargások idején az övéktől eltérő (!) csoportba tartozók élete, tulajdona megmentéséért, saját életük kockáztatásával.

Kabir indiai szent, tanító, költő és vallásreformer volt, a hagyomány szerint 1398-tól 1518-ig élt (120 évet). Hite szerint nincs különbség emberek között, minden vallás istene ugyanaz, így minden élő iránt gyengédséget kell tanúsítanunk. Hinduk, muzulmánok, szikhek ugyanúgy tisztelik.

1997-ben hozták létre a Duna-Ipoly Nemzeti Parkot.

November 28.: Nemzetközi „Ne vásárolj semmit!“ nap (www.adbusters.org).

Amit ma megvehetsz, ne halaszd holnapra, hanem holnaputánra, hátha akkor már meg sem kell venned!

A boldogsághoz a szeretetkapcsolatokban, szellemiekben és lélekben gazdagság vezet – ehhez pedig elsősorban idő kell. Amire pénzt adsz ki, arra az életed óráit, napjait adtad oda (amit robotban kellett töltened, hogy azt a pénzt megkeresd), és a természet épségéből egy darabot (amit munkáddal és fogyasztásoddal túlterhelsz).

Válogatás a Simonyi Gyula által szerkesztett, napi e-mailben kapható Bocs.hu Magazinból

TARTALOM

Tanulmány
Tunyogi Csapó Gábor: Szabadság és rend – jog és felelősség (II. rész) 2–7
Bulányi György: A jézusi szövetség nagy alakjai. 8–9
Fulbert Steffensky: Messziről jövünk 10–11
Meditáció
Doris Weber: Ez a remek piros... 11
Szvitil Györgyné: Megtört lendület 12–14
B.E.: Novemberi hangulat. 14
Farkas István: Lelkigyakorlat 19–20
Novella
Deák Károly: Krisztina 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Győző 17–18
Megemlékezés
Búcsú Dombi Feri bácsitól 21–23
Csapodi Tamás: Sik Toma halálára 23–26
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből („Ipolyvölgyi" Németh József halála) 26
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–30
Környezetvédelem
Simonyi Gyula: fenntarthato@civilizacio.hu 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

E számunkat a 11 éve elhunyt **Seyfried Hedvigre** emlékezve az ő grafikáival díszítettük.

Ajándékozz nekem...

Ajándékozz nekem testi egészséget,
s a szükséges érzéket aziránt,
hogy minél jobban megõrizzem azt.
Ajándékozz nekem, Uram, szent lelket,
amely szem elõtt tartja,
mi jó és tiszta, hogy ne hagyja
megfélemlíteni magát a gonosztól,
hanem megtalálja az eszközöket
a dolgok rendbe hozásához.
Ajándékozz nekem olyan lelket,
amelytõl távol áll az unatkozás,
amely nem ismer zúgolódást,
sem sóhajtozást és panaszt,
és ne engedd meg, hogy túl sokat
aggodalmaskodjam azért a valamiért,
ami itt terpeszkedik,
és Én-nek nevezi magát.
Uram, ajándékozz nekem humorérzéket.
Add meg nekem azt a kegyelmet,
hogy értsem a tréfát, s így legyen
egy kis boldogságom az életben,
és másokat is részesíthessek belõle.

Morus Tamás

Forrás: Publik-Forum Extra, Beten

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XV/5. (87.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 10200964-20210809
Magyar Hitelbank Rt., Budapest V., Szabadság tér 5–6.
Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.
Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@netelek.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.

Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Készült: AC sokszorosító, Ipolytölgyes
Felelős vezető: Halmai Zoltán
ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2004-re (postaköltséggel):

Belföldre: . . . . . 1500 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . . 2000 Ft
egyéb külföldre . . . . . 3500 Ft

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XV. évf. 6. szám
2004. december
170,– Ft

Adventi vágyakozás

Jászol és kereszt

Angyalirigylés

Jog és felelősség

Éva néni emléke

Börtönemlékek a nyolcvanas évekből

A Hang közösség bemutatkozása

Békekutatók világkongresszusa Sopronban

Olvasók fóruma

Az ajándékozásról

Vasárnapi szentírási elmélkedések

A bennünk lakozó titok

Advent a vágyakozás ideje. A vágyakozás szerető kívánkozás az után, ami mélységesen betöltheti és kielégítheti szívünket. A vágyakozás mindig a szeretettel kapcsolatos, a szívvel, amely a vágyakozás révén tágul ki. Szent Ágoston szemében a vágyakozás az ember egyik alapjellemzője. Az ember lényege szerint olyan valaki, aki Isten után vágyakozik. Ez nem mindig nyilvánvaló, de minden földi vágyakozásban ott rejlik ez a végső, Isten utáni vágyakozás is. Ha szenvedélyesen vágyakozom a sikerre, a vagyonra, a gazdagságra, az elismerésre, akkor vágyakozásom mindig túlmutat az elérhetőn. Nincs olyan elismerés, amely teljesen kielégítené vágyakozásomat. Nincs olyan vagyon, amely teljes nyugalmat biztosíthatna nekem. Végső soron minden vágyamban Isten után vágyakozom. Ezt fejezte ki klasszikusan Ágoston, amikor azt írta: „Nyugtalan a mi szívünk, míg nyugalmat nem talál benned, Istenem."

Aki elfojtja vágyakozását, a vágy betegévé, szenvedélybeteggé válik. Advent lenne annak az ideje, hogy szenvedélyeinket ismét vágyakozássá változtassuk. Mindegyikünk ismer szenvedélyeket, belső függőségeket. Nem csupán a szembeötlő szenvedélyek léteznek, mint például az alkoholizmus, a drogozás, a gyógyszerfüggőség, a munkamánia, a kapcsolati szenvedély, a szexőrület, a játékszenvedély. Mihelyt függővé válunk valamilyen viselkedéstől vagy dologtól, kialakul bennünk a szenvedély struktúrája. Többé nem vagyunk képesek az illető viselkedés vagy a szóban forgó dolog nélkül létezni. A művészet abban állna, hogy gondosan szemügyre vesszük szenvedélyeinket, és felfedezzük bennük azt a vágyakozást, amely megmutatja nekünk, hogy kívánkozásunk túlmutat mindazon, ami hétköznapi és banális. Végső fokon a haza és a védettség iránti vágyakozás, az elveszett Paradicsom iránti vágyakozás rejlik ebben. Ez azonban nem valami hibás vagy egészségtelen fejlemény, nem az éretlenség vagy a visszafejlődés kifejeződése. Valami mást mutat, nevezetesen annak sejtelmét, hogy csak akkor tudjuk belevetni magunkat az élettel folytatott küzdelembe, ha otthon vagyunk saját magunkban, és ha Istent ama titokként érzékeljük, amely bennünk lakozik.

Ha advent idején érintkezésbe kerülök vágyakozásommal, akkor meg tudok békélni életem átlagosságával. Akkor búcsút tudok mondani azoknak az illúzióknak, amelyeket az életemről alkottam magamnak, például annak az illúziónak, hogy a foglalkozásomnak teljesen ki kell töltenie engem, hogy családom képes mindig harmóniában élni, vagy hogy mindig sikeres és mindenki kedvence lehetek. Sokan makacsul ragaszkodnak ezekhez az illúziókhoz, s ha az élet nem teljesíti őket, akkor ezt azáltal fojtják el, hogy rózsaszínben mutatják be életüket. Amikor másoknak mesélnek valamit, szívesen esnek túlzásokba. Mindig érdekfeszítőbben ábrázolják a dolgot, mint amilyen. Ha önmagukról beszélnek, mindig azt mesélik el, milyen rendkívüli a bennük éppen zajló folyamat. Ezzel azt akarják elfedni, hogy mély válságban vannak. Szemüket becsukják életük banalitása előtt, és helyzetük túlzó leírásával tartják fenn különlegességük illúzióját.

Vágyakozásomnak pozitív hatása van. Távol tart attól, hogy életemet túlterheljem bizonyos elvárásokkal, s az embereket agyonnyomjam kívánságaimmal. Meg tudok békélni hétköznapjaimmal, el tudom fogadni azokat olyannak, amilyenek. S el tudom fogadni az embereket is olyannak, amilyenek. Ez éppúgy vonatkozik munkatársaimra, mint házastársamra. A vágyakozás kivezet ezen a világon túlra. Van bennem valami, ami túl van ezen a világon, valami, amin a világnak nincs hatalma. A vágyakozás ezért megszabadít attól, hogy a világhoz tapadjak. Elfogadom, hogy egyetlen ember sem képes kielégíteni legmélyebb vágyakozásomat. Ebből a magatartásból fakadóan képes vagyok szabadon találkozni a másik emberrel, anélkül hogy valamilyen előre gyártott, merev képbe szorítanám őt túlzott elvárásaimmal. A vágyakozás lehetővé teszi számomra, hogy előítéletektől mentes nyitottsággal közeledjem mások felé. Így aztán képes leszek élvezni a találkozást és a kapcsolatot, anélkül hogy folytonosan valami többet akarnék. A másik ember Istenhez utal engem, anélkül hogy istenné kellene válnia számomra.

Saint-Exupérytől származik a híres mondás: „Ha hajót akarsz építeni, tanítsd meg az embereket a széles óceán iránti vágyakozásra." A vágyakozásban tehát olyan erő rejlik, amely képessé tesz minket arra, hogy egészen konkrét módon közelítsünk meg utópiákat. A vágyakozás arra ösztönözte a középkori embereket, hogy magas dómokat építsenek. Ez az építészet a vágyakozásból élt. A zene is a vágyakozásból él, s ablakot nyit az égre. Végső soron minden művészet az örökkévaló, a még soha nem volt megmutatkozása. Az egészen más iránti vágyakozásnak a kifejeződése. A vágyakozásban olyan erő rejlik, amely képes szétfeszíteni a betont, képes széttörni azt a páncélt, amelyet azért építettünk magunk köré, hogy érzéketlenek legyünk a másik világ iránt. A vágyakozás megnyitja szűk világunkat. Nyitva tartja fölöttünk a horizontot. A vágyakozás nem zárkózik el az élet rettenetes tényei elől, viszont rávezet minket annak a reménynek a nyomára, amelynek segítségével képesek vagyunk szembenézni a valósággal, anélkül hogy kétségbeessénk miatta.

Advent idején kérdezd meg magadtól, tulajdonképpen mi is a legmélyebb vágyakozásod. Ha érintkezésbe lépsz vágyakozásoddal, szíved tágassá válik. Szabadnak fogod érezni magadat, még ha minden szűkös is körülötted.

Bízzál meg a haza és a védettség, az igazi élet és a hiteles szeretet iránti vágyakozásodban. Amikor adventi énekeket énekelsz vagy Izajás próféta szavait hallgatod, engedd, hogy oly módon érjenek el hozzád a szavak, hogy felszítsák vágyakozásodat. Vágyakozásod kitágítja majd életedet, és elvezet az élet forrásához, amely benned buzog, és nem hagyja, hogy a téged körbevevő kövek határok közé szorítsák.

Anselm Grün

Forrás: Publik-Forum, 2003/23

Peter Rosien

Jászol, kereszt és gyerekek Istene

Egy vallási virtuóz, aki teológusok kezébe esett

Egy jászolban fekvő „mennyei gyermekkel" kezdődik az Istenről szóló jó hír. Máris benne vagyunk az Újszövetség közepében. A gyermek a zsidó Jesua nevet viseli, latinosan Jézus. A hír azonban egy gyermekkel is *végződik*. S ez a gyermek a te nevedet viseli, s az enyémet. „Aki nem úgy fogadja Isten jelenlétét, mint egy gyermek, soha nem fog rátalálni", mondja a felnőtté vált Jézus a Márk-evangéliumban (10,15).

Kezdetben egyébként *minden* új gyermek mennyei gyermek. Az Ég ajándéka, hiszen „odaátról" jön, abból a megfoghatatlan, mindenkor jelenlévő titokból, amelyet Istennek nevezünk. S karácsonykor ez igéz meg minket újból és újból. Egykor valamennyien „odaátról jött gyermekek" voltunk. És annak a hazának a sejtelme igéz meg, amely „mindannyiunk gyerekkorát beragyogta, s ahol még senki sem járt", ahogyan a filozófus Ernst Bloch mondja. Jézus rövid életére visszatekintve az evangélistáknak alighanem az volt a benyomásuk, hogy Jézus jobban meg tudta őrizni a bölcsőnek ezt a „haza-érzését", mint mások. Ezt jelképezi a betlehemi istálló fölött álló csillag.

A Jézus-baba ténylegesen kissé kiváltságos volt. Kapott a bölcsőjébe egy láthatatlan térképet az Istenhez vezető útról. Ezt a térképet az Égben rajzolták. Mindazonáltal: szülei nélkül Jézus nem tudta volna használni ezt a térképet. A szülők jelentik a legfőbb fórumot, ha arról van szó, hogy egy gyereket elő kell készíteni az Istenhez vezető útra. Ha ők csődöt mondanak ebben a szolgálatban, akkor az ifjú embernek többnyire nagy kerülőutakat kell tennie, és épp elégszer kerül zsákutcába. Istennek hála, Jézus „nem származott rossz szülőktől". Gyermekkora Józseffel és Máriával, hat fiatalabb testvérével, apjának názáreti asztalosműhelyével, a héber bibliával és a zsinagógával – nos, ez a gyermekkor alighanem szeretetteljes és kedvező volt. Az ifjú feltehetően jól el tudott gondolkodni vallási kérdésekről.

Mindenesetre Jézus kissé másképp alakult a későbbiekben, mint szülei és testvérei sejthették. Egy vad bűnbánati prédikátor követője lett a pusztában, annak erőszakos halála után pedig vándorprédikátori életet kezdett. Élén vitákat folytatott írástudókkal, mindenekelőtt azonban ismételten „rossz társaságban" lehetett vele találkozni, hiszen ellenfelei „a vámszedők, a kurvák és bűnösök barátjaként" szidalmazták, aki ráadásul szerette „az evést és a bort" (Mt 11,19).

Jézus azonban épp ezáltal járt azon az úton, amelyet „az odaátról való térkép" mutatott neki. Azt hirdette, hogy Isten gyógyító és szerető jelenléte valóság, itt és most, körünkben, s ezt „Isten országának" nevezte. Isten igent mond minden emberre, bármi legyen is annak a sorsa. Jézus számára ez az isteni Igen a döntő, nem pedig Istennek a Tórában, „Mózes öt könyvében" adott útmutatása, és nem a Templom. S ez az Igen azzal a „Ne félj tőlem!"-mel kezdődik, amely Izajás prófétának a Babilonba hurcolt zsidókhoz intézett híres beszédét vezeti be: „Így szól az Úr: Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy" (43,1). A Lukács-evangélium karácsonyi történetében is találkozunk ezzel a „Ne féljetek!"-kel, s ebben benne van már szinte az egész evangélium, a názáreti Jesua jó híre: Isten szeretetéből senki sem esik ki, nincs ok arra, hogy féljünk Istentől. Ő az abszolút szeretet, ő nem büntető Isten, sokkal inkább a tékozló fiú példabeszédebeli apa (Lk 15,11–32).

Jézus boldogmondásokkal és példázatokkal világítja meg „istenlátomását". Leginkább azonban gyerekek képesek megragadni az abszolút törődés Istenét, mondja. A gyermeki bizalmat hirdeti meg: Így tapasztalod meg Isten szerető jelenlétét, bármilyen körülmények között légy is.

Ez egy Isten-misztikus és vallási virtuóz anarchista szeretetprédikációja. Miközben Jézus biztos volt abban: a szegények, a jogfosztottak és az Isten törvényétől távol élők képesek ezt közvetlenül felfogni, a templomi papok, a morálteológusok és természetesen a gazdagok a maguk önközpontúságával többnyire nehezen tudnak mit kezdeni az effajta egyértelműséggel. Sok embernek *kétértelmű* Istenre van szüksége, olyanra, aki szeret is, büntet is. Isten effajta kettőssége jobb alapot jelent a munkához, ha az ember azt gondolja, hogy Isten szeretetét ki kell érdemelni, vagy ha az ember arra vágyik, hogy a lelkek fölötti klerikális hatalomra tegyen szert.

Az Újszövetség szerzői számára később túl forró, túl romantikus és túl vad volt ez a jézusi prédikáció. Végül is egyiküknek sem volt Jézusról személyes élménye. Alighanem ezért ismerték fel gyakran csak árnyékszerűen Jézus anarchista szeretetprédikációjának törvénykritikai jelentőségét. A Jézusról szóló hagyományt megzabolázták, mégpedig a Tóra parancsolatai alapján. Hiszen zsidókként, mint maga Jézus is, e Tóra iránti tiszteletben nőttek fel.

Különösen Máté alakította át jogi szemléletűvé Jézus szeretetüzenetét, és rendelte alá az ítélet gondolatának. Aki nem törődik a szegényekkel és a jogfosztottakkal, a rabokkal és a betegekkel, az nem fog megállni az ítéleten – mondatja Jézussal a Hegyi beszédben. Ő azonban egészen másképpen gondolta: Aki képes belemerülni Isten szerető jelenlétébe, az a megfelelő időben s a megfelelő helyen meg fogja tenni, amit tennie kell. A helyes cselekedet csak Isten szeretetének bizonyosságában mehet végbe.

Megvan az oka annak, hogy legtöbb kortársunk már nem üti föl a Bibliát. Aki elfogulatlanul olvassa a „könyvek könyvét", hamarosan nem fogja tudni, hogyan kell feloldani a sok ellentmondást. Például könnyen felismerhető, hogy Jézus számára egyedül Isten alkotta a jó hír tartalmát, s a Messiás (Krisztus) címet nem szerette igénybe venni. Ennek ellenére később *ő maga* lett a jó hír tartalma, pontosan e Krisztusként. Jézus semmiféle ítéletről nem beszélt, később azonban őt magát tették meg „élők és holtak" bírájává. Tulajdonképpen mi érvényes hát?

Ezt ma csak e könyv következetes történet-kritikai olvasása tudja tisztázni, ennek módszerei és eredményei azonban messzemenően a teológusok és egyházi elöljárók titkai maradtak. A felvilágosítás és az isteni szeretetanarchia nem az ő ügyük, *minden messze ható kivétel mellett sem*. Az egyik katolikus teológus így fogalmazza meg a szokásos érvelést: „Az Istenről szóló bibliai üzenetet nem szabad ártalmatlanítani. Nem engedhető meg, hogy csupán Istennek Jézus általi megbocsátó szeretetéről beszéljünk, és elvessük Isten ítélő cselekvését, haragját és büntető íté-

letét. Ez azt jelentené, hogy »polgárivá« tesszük a kereszténységet, és már csak az olcsón megkapható kegyelemről beszélünk."

Így gondolkodtak azonban már akkoriban is „főpapjaink és elöljáróink" (Lk 24,20). Ezért végezte a „mennyei gyermek" az akasztófán. Szeretetüzenetének szabadsága félelmet keltett a „nagyokban", a „kicsik" viszont a fülüket hegyezték, és nyugtalanná váltak. Ezért szögezték a kereszthez Jézust, a fiatal férfit; azt a büntetést szenvedte el, amelyet a rómaiak a lázadók és a súlyos bűnözők számára tartottak fenn. A római katonáknak ez nem okozott problémát: A fickónak el kell tűnnie, mielőtt még nagyobb nyugtalanságot kelt.

Josephus Flavius zsidó író 80 körül arról panaszkodott a császárnak Rómában, hogy a római megszállók különösen sokat kegyetlenkedtek a keresztre feszítéssel hazájában, Júdeában. Visszatekintve mindenekelőtt Poncius Pilátus helytartó számlájára ír sokat. Szerinte Pilátus egyenesen szerette a keresztet. Tíz évnyi helytartósága alatt több mint 6000 zsidót végeztetett ki kereszten. Jézus egy volt közülük.

És Isten? Jeges hallgatásba burkolózott, amikor „mennyei gyermeke" meghalt. Jézus feltámadása? Senki nem volt ott, és senki nem tudja, mi történt valójában. Persze „Krisztus feltámadását" meg lehet tenni a hit alapjává, csak aztán nem szabad csodálkozni, hogy oly sok kortársunk nem tud mit kezdeni vele: azzal, hogy mások hite alapján higgyen. *Kívülről* mindig csak ugyanazt az egy dolgot lehet felismerni és tapasztalni: Isten hallgat. Minden bánatban, minden nyomorúságos körülmény közepette, amelyben a legtöbb ember tengeti életét, minden igazságtalanság és minden gonoszság, minden szerencsétlenség és gyilkosság nyomán: Isten hallgat. Mindenesetre a Biblia ismételten *állítja*, hogy Isten cselekszik a történelemben. S így gyakran válnak láthatóvá olyan istenképek, amelyek igen önkényes vonásokat viselnek. Vajon az Isten szeretetéről szóló üzenet csak agyrém, szép érzés, anyag a karácsonyi hangulathoz?

A mai teológusok többsége nem szeretné, ha ez igaz lenne. Ám valószínűleg nem lehet már olyan tant megfogalmazni Istenről, amely ne torkollna paradoxonokba. A paradoxonok egyébként egyenesen minden vallás és minden misztikus lelkiség savát-borsát alkotják. Lehet velük együtt élni, avagy az abszurditások világába tolni őket. Csak egyet nem lehet: megkísérelni, hogy racionális gondolkodással feloldjuk őket. A hivatalos egyházi teológia és az egyházi tanítás azonban éppen ezt műveli újból és újból.

Mi, emberek viszont olyan dilemma előtt állunk, amelyet senki sem magyarázhat meg: egyrészt mint természeti lények tudatunk és akaratunk révén kiestünk az „örök jóból", de ennek ellenére mint „mennyei gyermekek" megőriztük ennek a jónak a sejtelmét; másrészt sosem vagyunk képesek tudatunkkal és akaratunkkal tökéletesen, az „örök jó" szellemében gyakorolni embertársi felelősségünket, mivel nem tudunk megszabadulni természetes igényeinktől.

Ezt a dilemmát nem lehet elintézni a „bűnbeesés" történetével, ahogyan azt a Teremtés könyvének 3. fejezete elbeszéli. Hiszen ez a történet ahhoz a paradoxonhoz vezet, hogy (a kígyó vagy az ördög szimbóluma mögött) maga a szeretet Istene *tette lehetővé* „a rosszat". Különben honnan származna az? Ennek megfelelően paradox a helyzet a Biblia másik végén „Jézus engesztelő halálával", ahogyan azt Pál és az evangélisták szemünk elé állítják. A szeretet Istene nem tartott ki saját alapelve mellett, ha egy ember (s legyen az „saját fia") véres áldozata révén akart kiengesztelődni. Még ha a teológusok úgy érvelnek is, hogy Jézus önmagát áldozta fel, önmagát adta oda vértanúként, megmarad a kérdés: Mi célból? Miért kell Istennek ily módon kiengesztelődnie az emberekkel, ahogyan ezt az Újszövetség értelmezi? Hát mikor vesztünk össze vele? Az ilyen kérdéseket nem lehet elvont tanokkal megválaszolni, dogmatikával pedig végképp nem.

Itt azonban, ezen a földön nem lehet szenvedés nélkül végigmenni az életen. A szenvedés egyetlen embert sem kímél meg. Így tekintve a kereszt nem a megváltás jele, hanem – eléggé paradox módon – annak a jele, hogy Isten tehetetlen a történelemben. És bizonyára ennek a tehetetlenségnek a része aztán az is, hogy ez az Isten – emberileg szólva – még arra sem képes, hogy egyértelműen megmagyarázza nekünk, voltaképpen mi a lényege „e világi" létünknek. Szavával csak emberi szavakban, szavakkal és szavak mögött találkozunk. Hogy ily módon mi mindent lehet eltorzítani, már láttuk.

Rövidre fogva: a teo-lógia, az Istenről szóló tan nem sok mindent képes már elrendezni. Úgy tűnik, minden tudós beszédessége ellenére egyre szótlanabbá válik. Némelyek azt mondják, csak valamivel mélyebben kell behatolni a Bibliába és a teológia témáiba, s akkor hamarosan világosakká válnak az összefüggések; éppen attól kell óvakodnunk, hogy „könnyed teológiát" űzzünk. Meglehet. Csak a szakteológia olyan bonyolulttá vált ebbeli fáradozásában, hogy nyilvánvaló: eredményei közölhetetlenek a vallási kérdéseket feltevő, kereső laikusokkal.

Ebben a visszás helyzetben azonban esély is rejlik, hiszen ismét visszatérhetünk a kezdethez, Jézus intelméhez: „Aki nem úgy fogadja Isten jelenlétét, mint egy gyermek, soha nem fog rátalálni."

Alapjában véve egészen egyszerű ezt megérteni: Felvilágosult, okos, gyakran éppenséggel befutott kortársak vagyunk. Sokat tudunk, és semmit sem értünk. Hellyel-közzel megvannak a titkos kétségeink: Tulajdonképpen mire jó ez az egész? E tekintetben tényleg a kisgyerekek helyzetében vagyunk. Ők sem értenek semmit. Csak abszolút módon bíznak szüleikben vagy más fontos személyekben. E bizalom nélkül nem lennének képesek életben maradni. Ha megsértik e bizalmukat, vagy kiábrándítják őket belőle, megkeseredik a lelkük, és ez sokukat egy életre megbélyegzi.

Istennel kapcsolatban ez nem történhet meg velünk: ezt élte és hirdette Jézus. Ebben a bizonyosságban még azt is hagyta, hogy odáig fajuljon a dolog, hogy ellenfelei megölhették. Ennek az Istenbe vetett gyermeki bizalomnak az alapját kaptuk ajándékba Jézus személyében. Ez akkor történt, amikor a vad bűnbánati prédikátor, János bemerítette őt a Jordánba. Márk ábrázolása szerint Jézus hallotta, hogy Isten így szól hozzá (1,11): Szeretett fiam vagy. „Szeretlek", mondta Isten. De mivel érdemelte ki Jézus ezt a szeretetet? Egészen addig normális életet élt, segédként apja asztalosműhelyében. Legfeljebb valamivel elmélyültebben olvasta bibliáját, az Ószövetséget, mint kortársai.

Jézus későbbi tisztelői sajnos az égbe emelték ezt a mondást a „szeretett fiúról". Mintha Isten ezzel biztosította volna fiát: „A keresztre feszítés súlyos feladatot jelent majd számodra. De hát te tudod, hogy szeretlek." Ez nagyon rossz félreértelmezés. Ha Jézus szellemében fogjuk fel, akkor Isten minden embernek mondja ezt a mondatot: „Szeretett lányom, szeretett fiam vagy." És ez érvényben van. Minden előfeltevés nélkül, feltétel nélkül, abszolút értelemben. Jézus legalábbis így hagyatkozott rá.

Két kérdés marad: Hogy jutunk el idáig? És: Mit változtat ez a világ folyásán?

Az emberi szívnek alighanem legmélyebb vágya: tudni akarja, hogy szeretik. Istenre vonatkoztatva: an-

nak a tudata, hogy szeretnek, a misztikus élmény közepe. „Simulj hozzá egészen szorosan”: így utalta Istenhez hallgatóit a középkori prédikátor, Eckhart mester. Csupán egy „elgondolt Istenről” tanúskodik, ha egyes teológusok erre szitkozódni kezdenek, hogy ezzel plüssállatkává fokozzuk le Istent, mondta Müntzer Tamás. Feltehetően mindketten tudták, miről beszélnek.

Engedni, hogy Isten bevonjon minket szerető jelenlétébe: mindössze ennyi a titok. Ez nem akarati cselekedet. Csak hagyhatjuk, hogy megtörténjék. A meditáció jó út lehet hozzá. Egyesek, mint Jézus, közvetlen ajándékként kapják.

Mit változtat azonban ez a világ folyásán? Jézus, „Betlehem mennyei gyermeke” mégis a kereszten végezte. Ő, aki emberlétének legmélyebb mélyéig megtapasztalhatta Isten szerető jelenlétét, egészében véve bizonyosan nem tette jobbá a világot. Nem tudta megfejteni Isten hallgatását. De megmutatta nekünk: Lelkünkben meghallhatjuk Isten szeretet-szólítását, s olyan biztonságban érezhetjük magunkat abban, mint egy mennyei gyermek. Ezért állt a te születésed s az én születésem fölött is a betlehemi csillag.

Forrás: Publik-Forum, 2003/24

Angyalirigylés

„Micsoda a halandó?... Kevéssel tetted kisebbé Istennél!” (Zsolt 8,5)

Irigylem az angyalokat. Mert olyan feladatcentrikusak. A „bezzeg-történetek” szereplői ők, mert mindig tudják, hogy mit kell tenni, és azt végre is hajtják. Maradéktalanul, hibátlanul. Nem zavarja meg őket érzelmi életük, nem ágál egyéniségük. Nincs múltjuk és fantasztikus méreteket öltő távlatuk. Istenben létezésük van, és munkájuk. Ennek nem egyéni kiteljesedés a célja, hanem az istenítés a teremtett világban és azon túl. Nem tudnak mást, és nem is akarnak mást: együgyűek, Isten-ügyűek. Százszázalékos meghatározottságukban is végtelenül szabadok. Legfőképpen a saját elhatározásuktól. Betölti őket az „így szól az Úr”. Nem tudnak sem hozzátenni, sem elvenni belőle.

Igaz, közöttük is vannak tévutasok, akik világosságuk ellenére besötétedtek. Közöttük is lehet kísértés a túlazonosulás, amikor az istenítés istenkedéssé torzul. Náluk is bekövetkezhet a minőségromlás, amikor a magasság szárnyalása helyett a mélység működtetőivé alantosulnak. Mégis az alvilágban sem tudnak mást, mint Isten malmára hajtani a vizet.

Emberbőrben már kicsit nehezebb istenkedés-mentesen Isten-közelben lenni. A munkavégzés terén tanulhatunk tőlük, és ideiglenesen angyalkodhatunk is saját magunk és mások életében. Olykor lehetünk „vegytisztán” Isten szája, keze, pénztárcája – egy ideig. Azonban ezeket a történéseket sem lehet túlzásba vinni, mert ha már egyszer emberré sikeredtünk, ezt az utat kell végigcsinálnunk A túlbuzgás föléslegként jelenne meg az egyik oldalon, és hiányként a másikon. A Teremtőnek mindkét műfajra szüksége van mondanivalójának megfogalmazására.

Fényesek az angyalok, igéző a szárnysuhogásuk, irigylésre méltó, hogy számukra a távolság röpke pillanat – mégis szabad megszeretnem a tervet: emberré lettem. Visszacsinálhatatlanul azzá. Van történelem előtti történetem, amikor még csak Isten gondolata voltam. Azután az élet szülőcsatornáján a világra jajdultam, és elkezdődtek meghatározottságaim. Neveltek és nevelődtem. Sokasodtak az adottságaim, és szűkültek a választhatóságaim. Történetem egy-egy fejezete elmondhatóvá, olykor elmondhatatlanná vált. Mindez hozzám tartozik, elvehetetlenül. Az események nem nélkülem, igaz, olykor akaratom ellenére történtek. Némelyikbe beleragadok, mások emelnek, szárnyakat adnak. De csak azért, hogy tovább tudjak lépni. Olykor az angyalokat utánzom: angyalkodom. Máskor meg éppen legnagyobb döbbenetükre – „önmegvalósítok”. Félig Istenre sandítva, vagy éppen dacosan hátat fordítva neki.

Eközben csak figyelem az engedelmes angyalsuhanást. Azután alábbhagy irigységem. Hadd menjenek a maguk útján, én is botorkálok a magamén. Utolérni úgysem tudom őket. De ez ne váljék bántásomra, legyen inkább dicséretemül. Van annak is igézete, amikor valaki csak úgy „gyalog szeretne menni”, és ahhoz hűen élni.

Azután nem is tudom honnan – lehet, hogy angyal súgta – belémfészkel a felismerés: minden meghatározottságával együtt nagyobb szabadság emberként élni, mint angyalbőrben. Többek vagyunk, mint az elsuhanó szárnyas gondolatok. Igaz, olykor a vérünkkel verítékezzük ki küldetésünket, és még az is megesik, hogy ellenünk támadnak tagjaink, de a testben való létnél aligha akad nagyobb csoda. Mégiscsak bennünket teremtett Isten a saját képére! Lehet, hogy ezt meg mások irigylik?

Vörös Éva

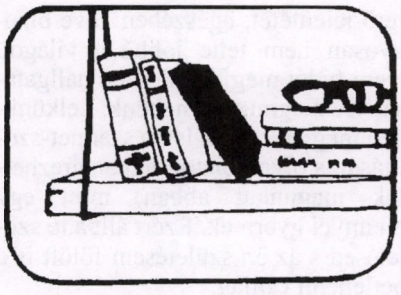

Tunyogi Csapó Gábor

Szabadság és rend – jog és felelősség

Részletek a szerző Testamentum c. tanulmányából (1999)

III. rész

Jog

A jog szó is azon szavak közé tartozik, amelyeket szinte naponta szánkra veszünk, éppen ezért nem sokat törődünk azzal, hogy voltaképpen mit is jelent. Miért is törnénk a fejünket, mikor olyan világosnak látszik, mi mindenhez van jogunk! Az, hogy mihez nincs, általában nem nagyon érdekel bennünket.

Miért is érdekelne? Érdek csak azzal köt – köthet – össze bennünket, amit joggal követelhetünk. Minden más nyilvánvalóan érdektelen. A jog és az érdek szoros kapcsolata tehát kézenfekvő, vagy legalábbis annak látszik. A látszat azonban – mint oly gyakran – itt is csal.

Miért s hogyan? Kezdjük talán azzal, hogy a jog teljes mértékben emberi találmány, mondhatjuk azt is: kizárólag kultúrtermék. Az ábrándos költők és naiv zöld(fülű) politikusok által oly békésnek tartott természet kétségtelenül harmonikusan – kiegyensúlyozott összhangban – működik, csodálatra méltó rendje azonban a *bellum omnium contra omnes* – mindenek harca mindenek ellen – elvén alapul, miszerint az erősebb a gyöngébb rovására él, érvényesül, és továbbadhatja génjeit. Ez a természetes kiválasztódás rendje, amit persze nem Darwin talált ki, ő csak felfedezte, ha úgy tetszik: leleplezte azt. A természet csak funkciókat ismer, jogokat nem, aminek szinte nevetségesen ellentmondani látszik az a kétségbevonhatatlan tény, hogy a jog csaknem háromezer éves történelmében a természetjog (*ius naturalis*) fogalma játszotta a legfontosabb szerepet.

Ez az ellentmondás azonban rögtön feloldódik, ha közelebbről megvizsgáljuk e fogalmat; akkor ugyanis könnyű felismerni, hogy semmi köze a természethez. Kezdjük azon, hogy a természetjog – s egyáltalán a jog – fogalma nagyon fiatal képződmény, hiszen – mint már említettük – még háromezer éves sincsen. A mai ember számára persze bizonyára meghökkentő fiatalnak nevezni egy háromezer éves valamit, ezen azonban csak azok lepődnek meg, akik nem tudják, hogy legelső ősünk, a *homo erectus*, ezelőtt kb. 1,8 millió évvel egyenesítette ki a gerincét, két hátsó végtagjára emelkedve, hogy a neandervölgyi embertípus százezer éves, s hogy az őt kiszorító – kiirtó – *homo sapiens* „csak" 35–40 ezer évvel ezelőtt jelent meg a színen. Mi ehhez képest háromezer év?

A (természet)jog fogalmának atyái, a Krisztus előtti 6–5. század görög gondolkodói úgy vélték, hogy az istenek alkotta rend és/vagy az ugyancsak istenektől eredeztetett emberi értelem eleve bizonyos jogokat biztosít mindenki számára, aki embernek született, függetlenül helytől és időtől, örökérvényű, „természetes" jogokat, amelyek tehát fölötte állnak minden történelmi, tehát változékony jogalkotásnak. Ez a kétségtelenül magasan szárnyaló elképzelés kizárólag az emberi szellem szüleménye, és magában hordja minden nagy és igaz emberi tragédia magvát. Antigonéét, aki az isteni eredetű „természetjog" szerint a zsarnok Kreon parancsának ellenszegülve eltemeti fivére holttestét, vállalván ezzel az élve befalaztatást; és Jézus Krisztusét is, aki a zsidóság és a római birodalom jogrendjével szemben mennyei Atyjának parancsszavát követi, és magára veszi a kereszthalált. Csak úgy mellesleg: ez az (egyik) alapvető különbség a kereszténység és minden más világvallás között. A kereszténység az egyetlen vallás, amelynek kútfeje egy nagy, igaz – történelmileg is kétségbevonhatatlan –, emberi tragédia. Ennél is fontosabb azonban eszmefuttatásunk szempontjából az a szinte groteszknek mondható következtetés, hogy mindenki, aki az így felfogott természetjogra hivatkozik, származtassuk azt akár az isteni rendből, akár az emberi értelemből, irdatlan felelősséget vállal magára, olyan elkötelezettséget, amely adott esetben a mártíriumhoz vezethet.

Túlságosan messzire vezetne, és itt felesleges is lenne követni ez eszme fejlődését évezredeken át, ennyit azonban előre kellett bocsátanunk, tekintettel arra, hogy a modern, általános emberi jogok deklarációi is voltaképpen ezen az eszmén alapulnak. Gondolnunk kell itt az Amerikai Egyesült Államok alkotmányára (1787), a francia forradalomban megfogalmazódott „emberi és polgári" jogokra (1789), az Egyesült Nemzetek Szervezetének általános nyilatkozatában (1948) lefektetett emberi jogokra; megemlíthetjük még az 1950-ből származó Európai Emberjogi Konvenciót (Róma), az ezt kiegészítő, 1961-es Európai Szociális Chartát, valamint az EBESZ 1973-as, helsinki zárónyilatkozatát is. E szép nyilatkozatoknak közös alapja a természetjog eredeti, ógörög eszméje, amely szerint minden ember rendelkezik alapvető, elidegeníthetetlen és sérthetetlen (szabadság)jogokkal, kizárólag azért, mert embernek született, jogokkal, amelyek a mindenkori emberi közösség – állam – által nyújtott polgári jogoktól eltérően mindig, mindenütt érvényesek, még e polgárjogokon túlmenően, adott esetben azok ellenére is.

A valóság persze mindig is más volt, s ma is az. Már a gyönyörű athéni demokrácia gazdasági alapjait is a rabszolgamunka biztosította; s aki ma a palesztin gyerekeknek, az iráni vagy afgán asszonyoknak, a csecseneknek, a Kínai Népköztársaság vagy Kuba polgárainak általános érvényű, elidegeníthetetlen és sérthetetlen emberi jogokról akarna beszélni, csak nevetségessé tenné önmagát. Nem is kell azonban ilyen messzire mennünk; kérdezzük csak meg a Szlovákiában, Ukrajnában, Romániában, Szerbiában élő magyarokat, mi a véleményük az általános emberi jogok elkápráztatóan emelkedett deklarációiról. Tartalmatlan fecsegés légüres

térben, s az oly sokak által aláírt, nagyszerű dokumentumok a valóságban annyit sem érnek, mint a papír, amely hordozza őket. Nyugodjunk bele, vagy vegyük legalább tudomásul: a fenti értelemben vett természetjog eszméjéből eredeztetett, általános érvényű emberi jogok luxuscikkek, amelyekkel a Föld népességének csupán kicsiny hányada, az európai és észak- amerikai, valamint az ausztráliai, ún. jóléti államok polgárai élhetnek, s ők is csak feltételesen.

Mégis azt kell mondanunk, hogy nem ez a legnagyobb baj, hanem az, hogy e jogokkal nem élünk, hanem visszaélünk. A szabadság és a rend fogalmának eltorzulásai ugyanis logikusan vonják maguk után a jog fogalmának s ahhoz való viszonyulásunknak végletes – s talán végzetes – eltorzulásait is. A mai ún. jóléti államokban élő emberek úgy gondolják és érzik, hogy voltaképpen mindenhez joguk van, s hogy az államnak vagy a társadalomnak kutya kötelessége garantálni e jogok kielégítésének legalábbis a lehetőségét. Ami még mindig rendben lenne, ha nem hódolnánk be azoknak, akik azt is az államtól vagy a társadalomtól várják el, hogy hathatós támogatást nyújtson a jogok igénybevételéhez azoknak is, akiknek ehhez hiányoznak a képességeik, s esetleg még az igényük is. Ez a mentalitás katasztrofális következményekhez vezetett például a legtöbb jóléti állam közoktatásának területén. Örvendetes természetesen, hogy mindenkinek joga van az érettségi, vagy azzal egyenrangú végzettség megszerzésére és főiskolai tanulmányok folytatására; az is nagyon szép, hogy fiatal emberek, akik valamilyen – elsősorban anyagi – okokból nem tudnák igénybe venni e jogot, megfelelő támogatásban részesülnek. Tragikomikus viszont az az ostobaság, amely a jogegyenlőség szent nevében olyan mélyre süllyesztette a középiskolai oktatás követelményeit, hogy azok is főiskolára, egyetemre kerülhetnek, akik a korábbi mérce alapján legfeljebb a magyar általános iskola nyolcadik osztályának megfelelő iskolai végzettséget szerezhetnének. (...)

Az általános emberi jogok e devalválódása (elértéktelenedése) súlyos következményekkel jár azonban a társadalmi élet minden más területén is. Az az elképzelés, hogy mindenhez jogom van „önmegvalósításom" érdekében, s hogy a közösség, állam, társadalom kutya kötelessége minden eszközzel támogatni engem e jogok igénybevételében, kitermelte azt az elterjedt s egyre inkább terjedő magatartásmintát, mely szerint az egyednek nincs más dolga, mint kitátani a száját, hogy a sült galambok belerepülhessenek. S ha a sült galambok elmaradnak, akkor azért a közösség, az állam, a társadalom, az egész világ felelős, csak én magam nem...

No persze: a voltaképpen metafizikai eredeztetésű, általános és örökérvényű természetjog eszméjével mindig is szemben állt a jogfilozófiai pozitivizmus, amely tagadja a természetjog létét, és a jogot az emberi együttélés változékony formáinak ugyancsak változékony szabályrendszereként fogja fel. E felfogás alapjait már megvetette Thomas Hobbes (1588–1679), aki szerint „az ember az ember farkasa", s e veszélyes ragadozók között csak a vaskezű idomító ostora teremthet és tarthat fenn olyan rendet, amely megóvja és garantálja mind az egyedek, mind a közösség létét. A hasonlat sántít ugyan kicsit, mert a farkasok általában nem szokták széttépni és felfalni egymást, bár kétségtelen, hogy falkájuk rendjét az ököl-, helyesebben az állkapocsjog igazgatja. Hobbes és követői, a pozitivista jogfilozófia képviselői tehát az erős államhatalmat tekintették a jog kizárólagos forrásának. Ez a felfogás a 19. század folyamán eléggé eluralkodott a jogfilozófia berkeiben, míg a 20. század meg nem mutatta, hogy az erős állam a legszörnyűbb jogtalanságokat szülheti. Ez a felismerés hozta létre azután az általános, elidegeníthetetlen és sérthetetlen emberi jogok már említett, legújabb deklarációit a második világháború után, melyek azonban a hétköznapi élet gyakorlatában e jogok ugyancsak már leírt, végzetes devalvációjához vezettek.

Úgy látszik tehát, hogy a jog kérdésében is körben járunk, mint a nyomtató ló. Akár így, akár úgy próbáljuk megközelíteni a lényeget, mindenképpen a pokol tornácába jutunk, s a kérdés az, hogy van-e kiút ebből az ördögi körből.

Nos: a szabadság és a rend körül kialakult fogalomzavarok ördögi köréből sikerült kiutat találnunk azon feltevés alapján, hogy mind az egész emberiség, mind az egyes ember létének van oka, célja és értelme akkor is, ha az felfoghatatlan az emberi értelem számára. E feltevés viszont – mint láttuk – kényszerítő erővel vonja maga után a másikat: azt, hogy létezik valaki vagy valami, aki/ami tudta/tudja, mit akart/akar akár az egész emberiséggel, akár az egyes emberrel. Másképp fogalmazva: az ember teremtmény, akinek egyetlen feladata Teremtője akaratának szolgálata, vagy legalábbis keresése. Kiszabadíthat-e bennünket ez a feltevés a jog fogalma köré fonódott ördögi körből is?

Meggyőződésem, hogy igen. E feltevés nem cáfolja meg, hanem csupán a fejére – ha úgy tetszik: talpára – állítja az általános érvényű természetjog eszméjét. Mert az, hogy embernek születtünk, nem ruház fel bennünket semmiféle joggal, még elméletben sem, viszont roppant felelősséget nyom a vállunkra: a teremtmény felelősségét Teremtőjével szemben. S az egyetlen jog, amire igényt támaszthatunk csak azért – s éppen azért –, mert embernek születtünk: a jog e felelősség vállalására és hordozására. (...)

Mielőtt azonban nekirontanánk a felelősség egyszerűségében is rendkívül bonyolult és nehéz súlyú kérdésének, feltétlenül ki kell térnünk a jog és erkölcs napjainkban ugyancsak összekuszált, eltorzult viszonyára, már csak azért is, mert egyre gyakrabban halljuk, hogy bizonyos dolgok erkölcstelenségük ellenére sem jogsértőek; azok tehát, aki úgy gondolják, hogy ami jogos, az erkölcsös is, s ami erkölcsös, jogos is, nyilván súlyos tévedésben leledzenek. Jog és erkölcs – sokak naiv hitével ellentétben – nem egymást fedő fogalmak. Ami jogos, lehet súlyosan erkölcstelen, s ami erkölcsös, súlyosan sértheti a jogot. Még egyszer: Antigoné...

Hol húzódik viszont a határvonal? Mi választja el egymástól az erkölcsöt és a jogot? Ahhoz, hogy ezt tisztázzuk, elsősorban szigorú és egyértelmű definíciókra – meghatározásokra – van szükségünk.

Egyezzünk meg abban, hogy az erkölcs valamely emberi közösség hosszú távon – évszázadokon, esetleg évezredeken át – kialakult, általánosan elfogadott magatartási formáinak összességét jelenti. E meghatározás szerint az erkölcs már maga is „kultúrtermék", s mint ilyen relatív: a kor, a körülmények, a közösség történelmi fejlődésének függvénye, ha úgy tetszik: tükörképe. Ezen az alapon azt is hihetnénk, hogy az erkölcs a ráció – az emberi értelem – alkotása, a történelem viszont cáfolja e feltevést, hiszen tudjuk, hogy a történelem maga sem racionális folyamat, valamint azt is, hogy erkölcseit minden társadalom transzcendens – vallásos, vagy vallástalan – hitből eredeztette és eredezteti. Ebből a transzcendens gyökérzetű erkölcsből vezették le az ógörög gondolkodók – mint láttuk – azt, amit természetjognak neveztek, s amit még ma is, mi is annak nevezünk.

Az erkölcs tehát fejlődéstanilag – így időben is – messze megelőzte a jogot. Már a legprimitívebb törzsek is szigorú erkölcsi szabályok szerint éltek – másként el is pusztultak volna –, anélkül, hogy ismerték volna a jog fo-

galmát, amely akkor született meg, amikor az emberi együttélés még természetesnek tekinthető, törzsi keretei szétfeszültek, és kialakultak az első államok: az asszír, a sumér/babilóniai, a hettita és az egyiptomi birodalom, majd a görögök városállamai. (...)

Ezek az első birodalmak egymástól többé-kevésbé függetlenül fejlődött közösségeket fogtak össze, általában erőszakos hódítás alapján. Világos, hogy a különböző közösségek különböző erkölcsiséget hordoztak, éppen ezért vált szükségessé olyan törvények megalkotása, amelyek az erőszakkal egy karámba terelt kisebb közösségek erkölcseit felülírva, a birodalom egészének életét szabályozták. Így születtek meg az első jogrendszerek: Hammurabi és a hetita Telipinu (Kr. e. 14. század) kőbe vésett törvénygyűjteményei, amelyek a jogtörténet első, írásos dokumentumainak tekinthetőek.

E személet alapján világossá válik a metafizikai gyökérzetű „természetjog" és a pozitivista jogfogalom közötti, alapvető különbség. Az előbbi az ember joga, a mai olvasatban az általános emberi jogok összessége, a továbbiakban – az egyszerűség kedvéért – a JOG, az utóbbi a mindenkori hatalom által alkotott jogrendszer, melynek minősége messzemenően a hatalom jellegétől függ.

A kettő elméletben természetesen összeegyeztethető lenne; ideális társadalomban a jog a JOG érvényesítésének eszköztára kellene hogy legyen. Ideális társadalom azonban nincs, nem is volt és valószínűleg nem is lesz soha. A két jogrendszer tehát soha nem fedi egymást, s az ebből adódó feszültségek gyakran vezetnek végzetes emberi tragédiákhoz. Lásd ismét Antigonét...

Mindez pedig elsősorban azért érdekes, mert rámutat nem is annyira jogrendszerünk, mint sokkal inkább a jogról alkotott fogalmaink már említett, végletes eltorzulásának gyökereire. Manapság – úgy látszik – senki nem is gondol arra, hogy már a JOG is csupán csak köntöse az erkölcsiségnek, hiszen csak azt határozza meg, hogy mely – általános, elidegeníthetetlen, emberi – jogokat vehetünk – vagy legalábbis vehetnénk – igénybe, ha erkölcsösen akarunk élni, adott esetben a kisbetűs jog ellenére is. A JOG és a jog tehát legjobb esetben is másodlagos dolog, elsődleges az erkölcsiség és az erkölcsös élet.

Tudom természetesen, hogy mindez elképesztő képtelenségnek látszik mai világunkban. S szerény ismereteim szerint sem a jogtörténészek, sem a jogfilozófusok nem próbálták még erről az oldalról közelíteni a JOG és a jog fogalomkörét. Ezt azért tartom végzetes hibának, mert nem a jogokkal van baj, hiszen azokkal – mint láttuk – túlságosan is elhalmoztuk magunkat, hanem az erkölcsiséggel. Már régen ott tartunk, hogy az erkölcsös életvitel megkövetelését szinte nevetségesnek tartjuk, az erkölcsi szabályokat szabadságunk – jogaink! – beszűkítésének, megnyirbálásának tekintjük, s hajlamosak vagyunk arra, hogy mai társadalmunkat erkölcstelennek minősítsük; ami persze tévedés, hiszen a legromlottabb közösségeknek is van valamiféle erkölcsisége, amely megkíván bizonyos magatartásformákat. A baj ott és akkor kezdődik, ahol és amikor az erkölcsiség elveszti transzcendens – a közösség létén kívüli talajban gyökerező – kötődéseit.

A mai, ún. jóléti társadalmak sajnos ebben az állapotban leledzenek. A transzcendens alapokon nyugvó erkölcsiség alapkérdése – mi a jó, mi a rossz? – általában eszünkbe sem jut már; döntéseinket, cselekedeteinket, egész magatartásunkat aszerint szabjuk meg, hogy mit tartunk hasznosnak vagy károsnak, kellemesnek vagy kellemetlennek, vagy még ennél is felületesebben: mihez van, vagy nincs (éppen) kedvünk. No persze: ez is egyfajta erkölcsiség, és nem is valami új, voltaképpen azonos az ógörög hedonizmus és bizonyos fokig az angol utilitarizmus felfogásával, amelyből azután kinőtt a mai „fogyasztói társadalom", amelyben minden csak árucikk, maga az ember is.

Ennek az erkölcsiségnek természetesen semmi köze a transzcendens eredetű JOG-hoz, belőle csak egyetlen jog vezethető le: az erősebb (ügyesebb, ravaszabb, törtetőbb, önzőbb, brutálisabb) joga, s ezt a körülményt a különböző jogok már említett inflációja legfeljebb a felületes szemlélő elől tudja elfedni. Sem az aprócska és gyakran hasznavehetetlen jogok áradata, sem a médiumok cifra csomagolású semmitmondása, sem a reklámvilág talmi csillogása nem képes azonban elfedni e létforma egyre kietlenebbé és kegyetlenebbé váló sivárságát, amely egyre több embert – főként fiatalokat – kerget lélekgyilkos szekták karjaiba, vagy különböző kábítószerek testet is romboló „élvezetébe".

E kitérő után kanyarodjunk vissza alaptételünkhöz, amely szerint hiszszük, vagy munka-hipotézisként elfogadjuk azt, hogy valamely Teremtő teremtménye vagyunk, s mint ilyenek kaptuk a szabadságot azért, hogy magunk választhassuk meg, kinek, vagy minek akarunk szolgálni. Ebből pedig az következik, hogy létünk hozománya nem a JOG vagy a jogok, hanem a felelősség. A JOG-nak és jogoknak tehát csak az lenne a szerepük, hogy az emberi együttélés intézményes keretei között biztosítsák e felelősség vállalásának lehetőségét.

Felelősség

Sajnos a felelősséget is általában csak jogi vonatkozásaiban ismerjük. Tudjuk, hogy az, akire rábíznak valamit, vagy akit megbíznak valamivel, az a rábízott dolgokért vagy a megbízatás teljesítéséért felelősséggel tartozik, és jogilag felelősségre is vonható. Ami természetesen kellemetlen, sok esetben veszélyes is, ezért általában mindenki igyekszik elhárítani magától mindenféle felelősséget, vagy legalább a felelősségre vonást igyekszik a lehető legnagyobb ívben elkerülni. A felelősség viszont nem világosan körülhatárolt és rögzített filozófiai fogalom, hanem csupán a nagy, kétségtelenül impozáns erkölcsfilozófiai rendszerek mutatós kulisszái mögött tétován tébláboló, sápadt kísértet, Platóntól Teilhard de Chardinig. A fogalom mindig ott lebeg valahol a háttérben, de soha, sehol, senkinél nem kapja meg azt a súlyt és jelentőséget, amelyet – véleményem szerint – megérdemelne.

A nem is filozófusként, hanem inkább közgazdász- és szociológusként számon tartott Max Weberen kívül senki nem próbálta meg az erkölcsiség kérdését a felelősség oldaláról megközelíteni, de az általa elgondolt/képzelt „ideáltípus", akinek vagy amelynek a felelősséget vállalnia és hordoznia kellene, nemcsak vérszegény, hanem kimondottan vértelen figura marad. A felelősség viszont – ahogy én értelmezem, gondolom, érzem – kimondottan véres ügy, már csak azért is, mert az emberiség tragédiája – legalábbis szimbolikusan – azzal kezdődik, hogy Ádámnak felelnie kell az Úr kérdésére. „Ádám, hol vagy, és mit cselekedtél?" És e felelősségre vonás következménye az emberiség őstraumája: a kiűzetés a paradicsomból.

Ennél is világosabban és élesebben fogalmazódik meg a felelősség kérdése az újszövetségi talentum-példázatban (Máté 25,14–30, illetve Lukács 19,12–24). Az úr talentumokat bíz szolgáira, kire többet, kire kevesebbet, megjutalmazza azokat, akik e talentumokkal jól sáfárkodtak, s megbünteti azt, aki e talentumokat csak megőrizte; arról már nem is beszél a példázat, hogy mit tett volna azzal, aki a rábízottakat elherdálta... A példázat értelme világos: talentumainkat, képességeinket, adottságainkat nem azért kapjuk, hogy elássuk vagy elherdáljuk azokat,

hanem azért, hogy szorgalmasan, okosan és hasznosan éljünk velük, s ezért felelősséggel tartozunk annak, aki bölcsőnkbe helyezte e talentumokat. Ennek értelmében a felelősség és annak tudata az emberi élet egyik legfontosabb – talán a legfontosabb – eleme, jóllehet e fogalmat legnagyobb gondolkodóink is úgy kerülgetik, mint macska a forró kását, s hogy a hétköznapi életben a felelősséget legjobb esetben is csak jogi fogalomként ismerjük és vesszük tekintetbe, természetesen csak akkor, ha végképp nincs módunk kibújni alóla. (...)

Ez persze meglehetősen komikus meggyőződés egy olyan világban, amelyben mindenki mindent elkövet azért, hogy ne lehessen felelőssé tenni és felelősségre vonni semmiért. Azt mondhatnánk, hogy a felelőtlenség képezi korunk erkölcsiségének alapját, s felelőtlenségünknek csak az átkozott jog szab határokat. Mert hát: aki felvesz valamiféle hitelt, annak felelősséget kell vállalnia nemcsak a felvett pénz, hanem a kamatos kamatok visszafizetéséért is, és ez alól aztán igazán nincs kibúvó. S azokat, akiket rajtakapnak az érvényben lévő törvények megsértésén, általában felelősségre vonják a bíróságok. Úgy látszik viszont: mind a bíróság, mind a közfelfogás nem a törvénysértést ítéli el, hanem a rajtakapott törvénysértő mulyaságát. Értelmetlen lenne erkölcsi felelősségről vagy felelőtlenségről beszélni. Ha az erkölcs – definíciónk szerint – valamely közösség általánosan elfogadott magatartási formáinak és szabályainak összessége, akkor azt kell mondanunk: korunk és társadalmunk erkölcse a felelőtlenség.

A felelőtlenségre alapozott erkölcs persze nem valami újsütetű dolog. Mint annyi minden, megtalálható már a genezisben, az ószövetségi őstörténetben. Emlékezzünk arra, mit válaszolt a testvérgyilkos Káin az Úr kérdésére: „Káin, hol van a te testvéred, Ábel?" A testvérgyilkos válasza ellenkérdés: „Hát őrizője vagyok-e a testvéremnek?" Mózes – mint annyiszor – itt is fején találja a szöget: a felelőtlenség erkölcse elsősorban az emberi kapcsolatok területén fejti ki romboló hatását. Minden emberi közösség épületének összetartó habarcsa ugyanis az a felelősségtudat, amelyet a közösség tagjai éreznek egymás és a közösség egésze iránt. Az egészséges emberi közösségben az egyed igenis őrizője az ő atyafiának; e tudat, az egymásért és a közösségért vállalt és hordozott felelősség nélkül lehetséges persze jogszabályok, törvényes – vagy annak mondott – erőszak által úgy-ahogy rendezett emberi együttélés, amelyet nevezhetünk mondjuk társadalomnak, de semmi esetre sem emberi közösségnek.

Minden emberi közösség alapsejtje pedig a család, amelynek a házasság intézménye nyújtja a törvényes, jogi keretet. Talán nem kell bizonygatni, hogy ez a keret a mai, ún. jóléti társadalmakban nemcsak fellazult, hanem már szét is hullott; a statisztikák szerint a házasságok több mint fele válással végződik, ami természetesen csak azért lehetséges, mert a törvényes keretek ezt lehetővé teszik. E keretek fellazulása, illetve széthullása viszont nem ok, hanem okozat. Amint láttuk: a törvények és jogszabályok vagy a hatalom érdekeit tükrözik, vagy a társadalom erkölcsi közfelfogását, s ahol a felelőtlenség a közerkölcs alapja, nyilván nincs helyük egész életre szóló elkötelezettséget követelő jogszabályoknak. A házasság a keresztény kultúrkörben csaknem két évezreden át a holtomiglan-holtodiglan egymásért – és az utódokért – vállalt felelősség törvénybe iktatott intézménye volt; ma már csak jogi sallang, amelyet akkor akasztunk rá egy szexuális partnerségre, ha úgy gondoljuk/érezzük: na, ez talán tartósabb lehet, mint a többi. És ha nem? Na és? Ak

kor válunk... S általában: Ki gondol ma már arra, hogy egy szinte kutyafuttában „ösz- szehozható" szexuális kapcsolat a partnerrel – és az esetleges utóddal – szemben egész életre szóló felelősségvállalást kellene hogy jelentsen? Ugyan, kérem! (...)

Túlságosan elkanyarodtunk volna a felelősség kérdésétől? Ó nem, éppen ellenkezőleg, kellős közepén vagyunk. Emberi létünk alapkérdése ugyanis az, hogy engedünk-e ennek a sugalmazásnak, mely esetben felőrlődünk az élvezetek többé-kevésbé eredménytelen és hiábavaló hajszolásában, miközben természetesen az állandó elégedetlenség állapotában leledzünk – vagy hajlandóak és készek vagyunk valamely felelősség vállalására és hordozására?

Az elvállalt – vagy ránk rótt – felelősség persze irgalmatlan, vérszopó szörnyeteg, és a joggal ellentétben nem is emberi találmány, hanem a természet, legalábbis a bioszféra egyik, talán legfontosabb tartóoszlopa. Gondolok itt elsősorban az állatok, kiváltképpen a madarak és emlősök „családi életére", az utódok gondozásának, oltalmazásának, felnevelésének hallatlan fáradalmaira, a szülők feltétel nélküli áldozatkészségére, amely nem egyszer életükbe kerül. Ez a felelősségvállalás a biológiai „programozás" része, tehát nyilván nem tudatos. A biológiai programozás viszont az emberben már csak

nagyon hiányosan, vagy már egyáltalán nem működik, helyét tehát a tudatosan vállalt felelősségnek kellene elfoglalnia. Ki vesz viszont önként a nyakába ilyen vérszopó szörnyeteget?

Nos: akár tetszik, akár nem, s bármennyire elkerülte is a filozófiatörténet nagyjainak figyelme ezt a tényt, az emberi erkölcsiség alapkérdése az, hogy vállaljuk-e a szabad akarat tudatában is ezt a biológiailag beprogramozott felelősséget, noha az értelmünk alkotta jog megteremtette a különböző kibúvókat. Az erkölcsiség kérdésének e durva leegyszerűsítése a biológiai síkra sokak számára elfogadhatatlannak, talán visszataszítónak látszhat, mégis azt tartom az ember – és az emberiség – erkölcsi feladatának, hogy a természet szigorú rendjét megvalósítsa a szellem szabadságának síkján. (...)

Az első fokon felelősséggel tartozom anyámnak, apámnak, testvéremnek, feleségemnek, gyermekeimnek; a másodikon annak a nemzetnek, amelybe akaratlanul bár, de beleszülettem; a harmadikon az emberiségnek; a negyediken minden élőlénynek, még annak is, amelynek húsát megeszem; s az ötödiken az egész teremtett mindenségnek... Mindennek és mindenért...

Amivel persze a nagyzási téboly világába lépek. Hogyan jön egy sokadrangú galaxis sokadrangú naprendszerének közepesnél is kisebb bolygóján kialakult felületi tenyészet miniférge ahhoz, hogy felelősséget érezzen a világmindenség egészéért? Viszont: ha egy Teremtő teremtményeinek tekintjük magunkat, mégsem mondhatjuk, hogy semmi közünk a teremtett világ bármely – akár legtávolabbi, legkisebb – részecskéjéhez. Így nézve voltaképpen felelősek vagyunk mindenért, ami történik ebben a végtelen, vagy legalábbis határtalan világmindenségben, talán azért is, ami nem történik, holott történnie kellene. A kérdés „csak" az, milyen mértékben vagyunk képesek vállalni e kozmikus felelősséget.

Mert: világos, hogy semmit nem tehetünk hozzá valamihez, illetőleg semmit nem vehetünk el valamiből, ami valamely tőlünk sok száz vagy ezer fényévnyi távolságban történik. Az állandóan változó univerzumban naprendszerek omlanak össze vagy robbannak szét, csillagok születnek és halnak el anélkül, hogy akárcsak tudomást is szerezhetnénk minderről... A kozmikus felelősség tehát a Teremtő vállát nyomja, ha nyomja... Az embernek mint teremtménynek elég – ha nem túl sok – a rá szabott világért való felelősség: önmagáért, családjáért, a kisebb-nagyobb közösségért, amelyben él s amely élteti, nemzetéért, az emberiségért, porszemnyi bolygójának létéért... Ezt a felelősséget viszont ismernünk, vállalnunk és hordoznunk kell.

Azaz hogy: kellene. Mint már mondottuk: a hétköznapi élet gyakorlatában a lehető legnagyobb ívben igyekszünk elkerülni mindenféle felelősséget; sőt: a legsúlyosabb vétkek elkövetői is mindig találnak kibúvót vagy legalábbis kibeszélést, általában minden rosszért az ah, oly gonosz társadalom felelős, amelyet ugyebár nem lehet felelősségre vonni... Röviden: az erkölcsi felelősség fogalmát sikerült szinte teljesen kiirtani a köztudatból, bár érdekes módon elég gyakran emlegetjük. (...)

Mai világunk demokratikusnak nevezett jóléti államai ebben a kérdésben Janus-fővel, tehát két arccal rendelkeznek. Mint már többször is mondottuk: meg sem lehet számolni, hányféle jogot biztosítanak tagjaiknak – legalábbis papíron –, a fenti értelemben véve legelemibb, talán egyedül általánosnak elismerhető jog azonban sehol nincs törvénybe foglalva, és akik megpróbálják igénybe venni, azok többé-kevésbé biztosak lehetnek abban, hogy nagyon gyorsan felvonultatják ellenük a „demokratikus jogállam" karhatalmi szerveit. Nem akarom természetesen azt állítani, hogy a gazdasági, politikai és kulturális globalizáció vagy az atomenergia és a géntechnika felhasználása ellen tüntető tömegeknek mindig feltétlenül igazuk van; s azt is valószínűnek tartom, hogy a tömegtüntetések peremén rendszeresen megjelenő, álcázott „radikálisok", akik indokolatlan és értelmetlen erőszak alkalmazásával kiprovokálják a karhatalmi szervek beavatkozását, ugyanazon a pórázon futnak, mint azok, akik ellen a tüntetések irányulnak. Kétségtelennek tartom azonban, hogy éppen azokat, akiknek a hátán csattog a gumibot, akiket telibe talál a vízágyú sugara vagy halálra gázol a tűzoltóautó, a felelősségtudat hajtja az utcára.

A felelősséget felismerő és vállaló – illetve vállalni akaró – emberek azonban mindenütt elenyésző kisebbséget alkotnak. A hatalmat általában azok birtokolják – bitorolják –, akiket a világviszonylatban is egyenirányított médiumok által a szellemi fogyatékosság szintjén tartott túlnyomó többség demokratikusnak nevezett, de mindenütt aljasul manipulált választások keretében hatalomra segít. S a hatalom birtokosai/bitorlói számára éppen az a kisebbség jelenti a legnagyobb veszélyt, amely felelősséget érez és szeretne vállalni közössége, nemzete, az emberiség vagy Földanyánk sorsáért. A felelőtlen és felelősségre nem vonható hatalmasok ezeket az elemeket mindenütt a világon agyonhallgatják, vagy elhallgattatják, ha kell erőszakkal is.

Az emberi közösség egészséges, kielégítő működésének alapfeltétele mindezek szerint a jog és a felelősségvállalás elválaszthatatlansága lenne. Minden emberi közösségnek biztosítania kell(ene) minden tagja számára valamely felelősség vállalásának és hordozásának lehetőségét, s természetesen a jogot ahhoz, hogy a vállalt és hordozott felelősség alapján végzett tevékenységének gyümölcseit learassa és élvezze. Minden ezt meghaladó jog igénybevétele vagy akár csak követelése is közbűnténynek kell(ene) hogy minősüljön.

Ebből persze egész sereg látszólagos igazságtalanság származhat, tekintettel arra, hogy a felelősségvállalás mértéke elsősorban az egyén képességeitől, adottságaitól függ, amelyeket nem – vagy csak nagyon csekély mértékben – tudunk befolyásolni, megváltoztatni; a nevelés mindenhatóságában ma már szerencsére senki nem hisz. Nézzünk néhány abszurd példát! Ha valaki híján van minden kézügyességnek, nem vállalhatja a sebész felelősségét, akkor sem, ha értelmileg képes a szükséges ismeretek elsajátítására; és fordítva: a legfinomabb kézügyességgel megáldott ember sem léphet sebészi pályára, ha nem tudja felfogni és megtanulni a rendkívül bonyolult anatómiai összefüggéseket, s még az is előfordul, hogy valaki minden szükséges képességgel rendelkezik, de egyszerűen elájul, ha vért lát... Az ilyen embereket nyilván nem szabad, nem lehet megterhelni a sebész felelősségével. Folytathatnánk persze a végtelenségig: vakból, színvakból nem lehet festő, süketnémából szónok vagy énekes... S az értelmi fogyatékosok legfeljebb politikai pályán juthatnak magasra, de nem vállalhatják az egyetemi tanár, vagy akár csak a népiskolai tanító felelősségét. (...)

Összefoglalva: jogunk, teremtmény-voltunkban lefektetett, elidegeníthetetlen, „természetes" jogunk van a képességeinknek megfelelő felelősség vállalására és a vállalt felelősség hordozásából adódó jogok igénybe vételére. Ennyire, többre nem. Jogtalan, sőt: jogellenes dolog felelősségvállalás nélkül jogokat igénybe venni, követelni, de felkínálni is! (...)

Ebből a szempontból kell(ene) szemlélnünk korunk egyik legsúlyosabb problémáját, a terrorizmust is. Elítélhetjük-e a közösség, nemzet, emberiség iránt érzett felelősség je-

gyében a jogtipró zsarnokság ellen alkalmazott erőszakot? A zsarnok megölését az elnyomott nép nevében és érdekében a közfelfogás nem terrorista akciónak, bűnnek, hanem hőstettnek tartja. (...)

A terrorizmus ott kezdődik, ahol a bármily jogosnak és indokoltnak tekinthető ellenállás hordozói saját – vélt vagy valódi – igazuknak ámokfutóivá válnak, és válogatás nélkül alkalmazzák az erőszakot mindennel és mindenkivel szemben, mit sem törődvén azzal, hogy áldozataik semmiről nem tehetnek, nem hordozói, még csak nem is részesei a támadott hatalomnak. (...)

Az önfeláldozás ebben az esetben természetesen nem mentség, bár kétségtelen, hogy az öngyilkos merénylő tudatosan vállalja és viseli tette következményeit; őt tehát még mindig „tisztességesebbnek" kell tartanunk, mint azokat, akik biztos rejtekhelyen meghúzódva, távolból gyilkolnak.

Ha így vesszük, akkor azt kell mondanunk, hogy az egész emberi történelem a terrorizmus jegyében játszódott és játszódik le, s a jelenünkben hangzatos frázisokkal meghirdetett világháború a terrorizmus ellen nem más, mint a terrorizmus különböző alakulatainak harca egymás ellen, melynek során a szemben álló felek a másik terrorizmusára mutogatnak a sajátjuk igazolása céljából.

Mindez nem változtat azonban két tényen. Az egyik az, hogy a terrorizmus semmiféle formája nem igazolható vagy ment(eget)hető sem erkölcsi, sem jogi, sem vallási alapon. A másik: eredet szerint mégis meg kell különböztetnünk a terrorizmus két formáját. Az egyik azoknak az embereknek, közösségeknek, népeknek, nemzeteknek terrorizmusa, akik vagy amelyek végső kétségbeesésükben nyúlnak a terrorizmus eszközeihez, mert valamely hatalom megtagadja tőlük a jogot ahhoz, hogy maguk alakítsák felelősen saját sorsukat és életüket; a másik a hatalom terrorizmusa a reménytelenek, a kétségbeesettek, az elveszettek terrorizmusával szemben. E különbség felmutatása nagyon fontos lenne, nem azért, hogy igazoljuk a terorrizmus első formáját, hanem azért, hogy lássuk: igenis lenne lehetőség kitörni ez ördögi körből egyszerűen azáltal, hogy biztosítjuk a fenti jogot mindenkinek, amely nem más, mint a különböző, hangzatos és nemzetközileg elfogadott alapokmányokban – chartákban – lefektetett önrendelkezési jog, s mindenkinek jár: araboknak, csecseneknek, négereknek, cigányoknak, íreknek, baszkoknak, sőt – kimondani is szörnyű! – talán még a magyaroknak is, sajnos csak papíron. (...)

Mindezt azért kell végiggondolnunk, hogy világosan lássuk: azok az emberek vagy közösségek, akiktől, illetve amelyektől megtagadják az önrendelkezés jogát, az értelmes felelősség vállalásának és hordozásának lehetőségét, előbb vagy utóbb értelmetlenül, sőt értelemellenesen és felelőtlenül cselekszenek. A következmények pedig történelmi méretekben is beláthatatlanul súlyosak.

Mindez azonban „csak" történelmi – vagy ha úgy tetszik, aktuálpolitikai – vetülete kérdésünknek: Mit kezdjünk a felelősség fogalmával egy olyan társadalomban, amelynek erkölcse a felelőtlenség? Azt hiszem, itt is csak akkor juthatunk tovább, ha visszaeszmélkedünk a létünkkel kapcsolatos alapfeltevésre, amely szerint ennek az egész, mérhetetlen világmindenségnek s benne a magunk arasznyi létének is van oka, célja, értelme, noha azt korlátolt elménkkel képtelenek vagyunk felfogni. (...)

Ebből a hitből vagy feltevésből kiindulván világos, hogy nem véletlenül létezünk, hogy személyes életünknek is van oka, célja, értelme, hogy valamiféle feladatot kaptunk, amelynek elvégzéséért felelősséggel tartozunk önmagunknak, legközelebbi embertársainknak, közösségünknek, nemzetünknek, az emberiségnek és Földanyánknak, valamint – végső fokon – Teremtőnknek, akinek létét hihetjük, ha hinni tudjuk; ha nem: ugyancsak el kell fogadnunk alapvető léthipotézisként.

Ez persze nem valami szédítő újdonság, hiszen minden vallás ezt tanítja időtlen idők óta, sajnos nem valami eredményesen, mert mai világunkban az emberek túlnyomó többsége – még azoké is, akik valamely vallás hívőjének vallják magukat – nem vállalja és hordozza, talán fel sem ismeri ezt a transzcendens felelősséget. Különösképpen vonatkozik ez az ún. nyugati kultúrkörre, amely a felvilágosodás és a racionalizmus nevében kirúgta maga alól a kereszténység sziklatalaját, s azóta szinte szakmányban gyártja a különböző, tudományosnál tudományosabb világképeket, amelyek sok és egyre több kérdésre adnak kielégítő, vagy legalábbis egy darabig annak látszó válaszokat, csak azt nem tudják megmondani, hogy mire jó ez az egész.

Viszont éppen ezért nagyon ide kívánkoznak azoknak a megfigyeléseknek az eredményei, amelyekkel az orvostudomány fejlődésének utolsó húsz-harminc éve ajándékozott meg bennünket, bár ezeket a megfigyeléseket a legtöbb tudomány képviselői máig sem ismerik el „igazán tudományosnak". (...)

Arról van szó, hogy az orvostudományban is nagyon jelentős technikai fejlődésnek köszönhetően, ha nem is számtalan, de sok – és egyre több – esetben hoznak vissza embereket a „klinikai halál" állapotából. Az így „visszatérők" nagy része olyan „halálélményekről" számol be, amelyek meglepő – mondhatnánk azt is: bámulatos – módon megegyeznek egymással, függetlenül a halálból visszatérők korától, nemétől, származásától, műveltségétől, életkörülményeitől, kultúrkörétől. Figyelemre méltó továbbá, hogy ezek a beszámolók ugyancsak bámulatos egyezést mutatnak olyan, több ezer éves feljegyzésekkel, amilyeneket az egyiptomi és a tibeti halottas könyvekben találhatunk.

Jelen gondolatfuttatásunk szempontjából ezeknek az egymással és az ősrégi feljegyzésekkel messzemenően megegyező beszámolóknak voltaképpen csak egyetlen eleme fontos: az, hogy a klinikailag halottnak nyilvánított – a valóságban persze csak a halál küszöbén álló – ember előtt egyetlen, voltaképpen időtlen pillanatban lepereg egész élete, amelyet – rendszerint egy tiszta fényből álló, titokzatos lény felügyelete alatt – önnönmagának kell értékelnie, kizárólag két szempont szerint. Az egyik: Mennyi szeretetet nyújtottál életed során embertársaidnak? A másik: Mennyiben használtad fel képességeidet tudásod gyarapítására? Ismétlem: önmegítélésről van szó, és kizárólag e két szempont szerint. Mivel azonban hazugságnak, ki- vagy mellébeszélésnek nincs semmi lehetősége, a helyzet – enyhén szólva – fölöttébb kellemetlen, kínosságát csak az enyhíti, hogy az ellenőrző Fénylényből nemcsak kérlelhetetlen szigorúság, hanem végtelen megértés és szeretet is árad. Mindezt csak azért hozom fel itt, mert igazolni, vagy legalábbis megerősíteni látszik azt a feltevést, hogy minden embernek – s így valószínűleg az egész emberiségnek is – valamiféle feladata, küldetése van, amelynek betöltéséért felelősséggel tartozik és felelősségre is vonattatik.

Tévedések vagy félreértések, esetleg félremagyarázások elkerülése végett: senki nem tekinti – talán nem is tekintheti – ezeket a megfigyeléseket és beszámolókat tudományos bizonyítéknak; ma már azonban nem lehet mindezt tudományosan semmibe venni sem. S e megfigyelések/beszámolók kétségtelenül alátámasztják azt az emberi tudattal voltaképpen egyidős feltevést, amely szerint nemcsak nem szabad, de nem is lehet felelősség nélkül élni.

(Vége)

Az alábbi írással Vadas Éva nénire emlékezünk, halálának első évfordulóján.

Éva

Megengedte, hogy így szólítsam, titokban örült is neki. Igazi nő volt, aki mesterien rejtegeti évei számát. Figyelmeztettem, hogy a Biblia szerint a magas életkor Isten ajándéka, ami a szüleit tisztelő embernek jár, ezért inkább büszkélkedni kell vele, nem eltitkolni. Nem volt hatással rá. Nekem természetes volt ez a stílus, hiszen nagyjából egykorú volt legidősebb nővéremmel, így gond nélkül tudtam társalogni vele. Hozzájárult ehhez az a bő fél évszázadnyi ismeretség, amely 1952 januárjában vette kezdetét a Semmelweis utcai örmény kápolnában. Ő diszkrét szervezője volt annak a titokban megtartott országos lelkigyakorlatnak, amelyen Naszályi Emil elmélkedett, Rónay György, Bulányi György előadott és Endrey Mihály misézett. Igaz, hogy utána több mint 10 évig nem láttam őt, de tudtam róla. 1965 táján találkoztunk ismét egy György-napon, talán hármasban, hiszen abban az időben nem volt kedvünk túl sokan összejönni egy lakásban. Pár év múlva, felbátorodásunk korában, megsűrűsödtek találkozásaink, s a szaporodó feladatok egyre szorosabb munkakapcsolatba hoztak egymással.

Jelenben élő barátaink számára mindnyájan a múlt homályából lépünk elő. Egy adott pillanatban feltűnünk az ismeretség látóhatárán, és az idő közelít, megismertet minket egymással. A mai fiatalságnak ő volt az az alacsony, kissé hajlott, ősz nővér, aki táskájával kezében fáradhatatlanul rótta a pesti utcákat, ott volt baráti találkozókon, közösségi szentmiséken, nyári táborokon, akihez mindenki odafordulhatott, akit mindenki érdekelt, aki lehetősége szerint mindenkinek segített. Ő is volt azonban fiatal, jó házból való úrilány, budai polgár, magántanuló, tehetséges kislány a zongoránál, aki sohasem feledte első kerületi gyökereit. Aki mégis egy kicsit szomorú volt, ha gyermekkoráról beszélt. Jó neked – mondta –, mert olyan sok szépet tudsz elmondani, leírni diákkorodról, nekem hiányzik ez. Igazságos volt-e szüleihez, vagy sem, nem tudom, mindketten betartottuk a diszkréció szabályait. Abban a korban, amikor az ember maga is szülővé válik, jól tudja, hogy gyermekei – joggal vagy anélkül – sok mindent számon kérhetnek tőle. A konszolidált családi életet biztosítani akaró apa munkacentrikusságától kezdve a sors kikezdéseitől fáradt anya narkotikumhoz fordulásáig. Nekem is voltak történeteim, valamit én is elmondtam a gondjaimról, de talán könnyebben értelmeztem a múltat, és sokat számít az adott személyiségtípus is.

Eljött a választás ideje. Éva nem volt érzéketlen a másik nem iránt, azonban a rá jellemző józansággal mérte fel helyzetét, s lett a szociális missziótársulat margit-ligeti házának boldog novíciája. Neki kellene elmondania, hogyan járkált a kertben, imádkozott emeleti szobájában, hogyan készült fel a rászorulók segítésére. De hogy élete szép napjait töltötte ott, az biztos, mert ha évente kétszer-háromszor beszámoltam neki arról, hogy arra járva láttam a romos vagy felújítás előtt álló házat, akkor megélénkült, és kérdezett és mesélt. Az ember nem szokott vonzódni boldogtalansága színhelyeihez. Ebből a házból indult el egy fegyelmezett, fáradhatatlan életre. Kisportolt apáca volt rendi ruha nélkül is, aki mindvégig hűséges maradt örökfogadalmához. Lehet, hogy ez a szó nem hangzik jól manapság, de ő vállalta, vallotta, erőt kapott tőle. A fogadalom ugyanis nem szolgalelkűséget jelentett neki, hanem szigorú életrendet, munkát, ismételt döntéseket a keskenyebb utak irányában.

A tényfeltáró emlékezések sokat előhozhatnak a homályban, névtelenségben megvalósított teljesítményéből. Meg lehet becsülni, hány millió betűt ütött le táskaírógépén a Bokor ismert irodalmának előállítására, de nincs statisztika arról, hány leütést produkált barátai számára különféle kutyafülek és jegyzetek tisztába tevése által. Hányszor próbáltam rávenni arra, hogy tisztességes honorárium ért gépeljen le nekem valamit, és kezdjen a pénzzel, amit akar. Ilyenkor átható pillantást vetett rám, hiszen tudnom kellett volna, hogy nem lehet előhozakodni ilyen ötletekkel. Kínomban magam gépeltem le a szövegemet, mert én is voltam olyan öntudatos, hogy ingyen munkát nem rendelek meg. Kínomban, mondom, mert bárki kipróbálhatja, mit jelent legépelni egy 58×60-as tükröt, tíz egyszerre befűzött papírra úgy, hogy az utolsó példány is olvasható legyen még a nem túl jó szemnek is. Két oldal után már fájt a hátam, valószínűleg a rossz tartásom miatt. Hogy ő hogyan érezte magát 200–300 oldal után az év végi hajrá idején, nem tudom, nem nyilatkozott. Arra viszont emlékszem, hogy egyszer, a karácsonyi füzetek elkészülte után, valami okból este fél kilenckor kerestem fel Breznó-közi albérletében. Nem ő nyitott ajtót, így majdnem váratlanul léptem be a szobájába. Éva a szoba közepén állt, kezében egy nagy kalapáccsal. Én hulla voltam, ő tetterősen mért csapásokat az összerakott papírlapokra, hogy füzetté alakíthassa őket. Saját karácsonyi ajándékaként, saját közösségei részére. Ma is élesen látom az akkori jelenetet.

A molekuláris biológia korszakában új dolgokat figyelünk és értünk meg. Az erős igénybevételt jelentő évek során nem mindig néztük meg alaposabban a mellettünk dolgozó barátot. Nem vettük észre azokat az apró réseket, amelyeken át bepillantva világosabbá, értékelhetőbbé, magyarázhatóbbá vált volna a másik személyisége, cselekedetei. Éva megértéséhez is csak az utóbbi néhány évben jutottam közelebb, amikor megtudtam, hogy ez a polgárlány milyen jó előd öket mondhatott magáénak. Nagyapja a hazai erdészeti kutatás megteremtője, nemzetközi hírű tudós, főiskolai tanár, neves szakíró volt. Nevét a mátrafüredi erdészeti és vadgazdálkodási szakiskola homlokzatán olvashatjuk, a parkban áll az emlékműve, Lillafüred mellett, Felsőhámorban pedig táblával megjelölt szülőháza. Nagyapja anyai nagybátyját, Herman Ottót, nem kell bemutatni a hazai természettudósokat valamelyest is ismerő embernek. E leány tehát tudósok szellemi örökségét mondhatta magáénak, olyanokét, akik életüket szentelték szakterületük művelésének. Minden genetikus alapja meglett volna ahhoz, hogy mutatós világi karriert fusson be. A karrier, persze, meglett, csak nem látványos módon. Ha az utókor példaképek után fog keresgélni, akkor kiáshatja majd az ő életét is a történelem díszletei közül. Valójában nem jó a díszlet szó, mert ami itt végbement az ő életében, az minden volt, csak nem *díszlet*. Ne törődjünk azonban a múlt csepülésével, inkább arra figyeljünk, hogy egy kivételesen célratörő egyéniség fontos feladatot talált az ir-

galom gyakorlásában, majd hamarosan a közösségépítésben, és ezt hallatlan intenzitással művelni kezdte. Azon a helyen, ahol szükség volt a munkásra. Nem volt finnyás. Lehet, hogy úrinőnek született, de élete végéig szolgált. Ebben a keményen dolgozó szolga-szerepben egyesíteni tudta ősei örökségét a kor feladatai által megkívánt kvalitásokkal. Tudott szerény lenni, mint a fényes Karácsony ünnepe mellett meghúzódó, általában elfelejtett Éva-nap.

Jó ítélőerővel, ízléssel tudott különbséget tenni eszmék és próféták között. Igen, érteni és megkülönböztetni eszméket, tanításokat, hiteket és embereket – ez volt elmúlt századunk nem kis feladata. Embert megpróbáló munka volt eljutni a hagyományosan csiszolt teológiai tételektől – amelyek alapján egy mai pápát eretneknek is lehetne mondani – korunk letisztult, a főparancsra épülő egyetemes nézőpontjáig. Jó irányba menni, de nem túl gyorsan rohanni, a gondolkodás dicséretes erénye lett. Éva társunk volt ebben a gondolkodásban. El tudott szakadni a szűklátókörűségtől, az engedelmes gondolattalanság oltalmat ígérő nyugalmától, vállalta élete végéig a bizonyosság és bizonytalanság kettősségét. Nem volt könnyű megválni a szép mítoszoktól, hiszen nemzedékünk ezek gyermekkori, kitörölhetetlen imprintingjével vágott neki a kemény éveknek. Nagyon fájt megszabadulni tőlük, még ha a lelkiismeret hangja mondta is, hogy így kell történnie. Hányszor nézett rám értően, és mégis szomorúan, amikor egy-egy újabb művemet olvasta! „A régi írásaidat szeretem, a maiakat csak értem" – mondta, s tudom, hogy ilyenkor az egykori „Annavölgyi emlék"-re gondolt. Szavait komolyan kellett venni, mert a tíz ujjában volt az egész bokorirodalom, s tudott minden, figyelmet érdemlő közleményről. „Olvastad?" – kérdezte egy új Mérleg-cikkről, s elég gyakran kellett azt mondanom: „Még nem." Szerette a célt mutató, határozott írásokat, de kedves volt neki Gyökössy gyógyító lélektana, Vanier gondoskodó szeretete. Ne felejtsük el, szociális nővérnek indult, s mindig voltak az életében egészségileg, anyagilag hátrányos helyzetű emberek. Gondja volt rájuk, támogatta őket, közbenjárt értük. Megbeszélte velünk a helyzetüket, hogy helyesebben dönthessen bonyolult esetekben. Azok közé tartozott, akiknek életeleme a másokról gondoskodás.

Apropó, szociális nővér. Eddigi emberéletem útjának pontosan a felén Mme Gibory Rousselet utcai konyhájában ültem.

Az idős nő egyszerű ebédet készített kettőnknek. Ő sem volt sokkal korosabb, mint az akkori Éva, s bár a Saint-Jean-de-Luz-i tengerészek ivadékaként – a tengerészek sajátos közösséget alkotnak a francia társadalomban – más karakterű volt, mint egy első kerületi pesti nő, de teljesen egy volt vele a másokkal törődésben. Jeanne az „Assistance sociale"-nak dolgozott világi keretben, jezsuita szellemiséggel. Érdekelt a szemléletmódja, ezért megkérdeztem tőle, hogyan tud egy nő, család nélkül, kiegyensúlyozottan élni a nagyváros forgatagában. Válasza nagyon érett volt: harmonikusan lehet élni a nemiségről lemondva is, de sokszor hiányzik az a másik látásmód, amivel egy férfi nézi ugyanazt a helyzetet. A tanácsra lehet szükség, amivel a másik nem megítéli a dolgokat. Éva ugyanígy lehetett, s tudatosan formálta az életét. Volt lelki vezetője, hiszen ez hozzátartozott a Bokor szellemiségéhez, de ha szükségét érezte, támaszkodott bokorbeli családos vagy nem családos férfiak véleményére is. Ezekben a beszélgetésekben saját közösségeinek személyes problémáitól kezdve, teológiai kérdéseken át akár anyagi gondjaiig minden szóba került. Egészen biztos, hogy tudatosan ápolt közösségi kapcsolatai fontos megtartó erőt jelentettek neki, amikor az anyaház oltalmától megfosztva, de a női szerzetesrendek tagjaira általában leselkedő komplexusoktól védve, a profán világban kellett élnie. Nem lett cserépbe ültetett virág, övé volt az egész mező.

A profán világot mondtam, és nem hangsúlyoztam a politikai viharok kemény megpróbáltatásait. Két oka van. Az egyik az, hogy a hozzá hasonló alkatú emberek jobban viselik az ellenáramokat, mint az állóvizet. A pontosan látott cél és a feltétlen odaadottság akkor is megóvja az elkötelezett embert, ha egyébként reszket a félelemtől, és nagyot nyel, amikor azt hazudja, hogy az írógépét bedobta a Dunába. A börtönben ülő ember tudja, hogy igaz dolgot művel, és azt is tudja, hogy imádkoznak érte, akár kívül, akár belül. Új helyzetben ismeri fel az eszmének odaadottság erényét, mert látja, hogy a lelkiismeretnek engedelmeskedés más gondolkodású embereknek is tulajdona, s Demény Verában vagy Rajkné Földi Júliában ilyen nőket láthatott. Tegyük hozzá, hogy az irgalom gyakorlását nem korlátozzák a rácsok, tétlenségre semmi ok.

Innen ered a másik szempont. A cselekvő ember legfeljebb munkálkodása színtereiben lát különbségeket, de abban nem, hogy mindig tenni kell a teendőit. Éva protagonista volt, rendkívül célratörő. Tudta feledni a múltat, mert előtte volt a jövő, s nem kívánta a kiengesztelhetetlen, a bocsánatot követelő mártír szerepét játszani. A történelem igazságosztó ítéletét másra bízta, neki dolga volt Csepel-szigeti barátnői között. Szatyrával megjelent Budapest minden kerületében, Vácon, Móron, Debrecenben, Bányán, Nőtincsen, Nagyorosziban, Pécelen és Jászberényben – félek, ki fog rám megharagudni azok közül, akiket kihagytam. Naptári bejegyzései túlélték őt, ott sorakoznak azok nevei, akiket már nem fog feltelefonálni.

Örökmozgó volt, gyakran fegyelmezetlenül közlekedett. Szemrehányásaim ellenére rendszeresen átbukdácsolt a soroksári HÉV sínein a Grassalkovics-utcánál. Csak később és vonakodva ismerte be, ha valahol elesett. Egy éve még tízméterenkint álltunk meg kifulladva az utcán, de ott akart lenni egy neki kedves társa rekviemén.

Szervező tehetség volt. Pontokba foglalt minden részletet, minden időpontot, mozgósította a szereplőket. Sokszor tette ezt életében sikerrel. Egyben volt sikertelen: nem volt ún. tápláló közössége. Hogyan lehetséges ez? – kérdezheti valaki. Maradjunk abban, hogy ami van, az lehetséges is, és ha az igaz történetírás érdekében megállapítjuk ezt, akkor vegyük figyelembe, hogy kilencven év alatt, háborúk és forradalmak és börtönévek és újrakezdések során létrejöhetnek olyan kivételek, amelyek erősítik a tudott szabályt. A jézusi közösségépítés nem gépies, falanszterszerű valami, nem lehet akárkit, akármikor, bármilyen körülmények között, akárhová beépíteni. Éva erős, határozott ember volt, ismerte erényeit. Időnkint túlbuzgó volt, ilyenkor keresztbe kellett tenni neki. Tudta, hogy elfogadjuk úgy, amint van, de ha kell, ellene mondunk törekvéseinek. Hosszú évek során szerette volna alapközösséggé alakítani imádkozó-elmélkedő közösségünket. Itt vallom be nyilvánosan, hogy tudatosan ellene dolgoztam, nehogy eltérjünk építkezésünk alapelveitől. Valószínűleg ő is tudta, mit művelek, valószínűleg sokszor sóhajtozott, amikor látta, hogy nem engedem, hogy átlépjünk bizonyos határokat, de realista volt, mint mindig, napirendre tudott térni a lehetőségek meg nem valósulása felett. Igyekezett, s ha nem sikerült valami, megpróbálta újrakezdeni. Azt is el tudta végezni magában, hogy megbocsássuk kis zsarnokságait.

Eadem mutata resurgo – íratta sírkövére a szállóigét Jacob Bernoulli. Amikor Éva életén gondolkodom, azt keresem, hogy mi volt benne az az

örök azonosság, ami újból és újból megmutatkozott. Igen, azt reméljük, hogy egy más életben, önmagunkhoz hűen s mégis másként folytatjuk azt, amit elkezdtünk. Híveid élete nem szűnik meg, csak átalakul – énekeljük a gyászmise ünnepi énekében. Jó, de mielőtt sor kerülhetne erre, még sokszor vagyunk másként ugyanazok. Ebben az újra és újra felbukkanó azonosságban mutatkozik meg fiatalságunk, azokban a tulajdonságainkban, amelyeken – úgy látszik – nem fog az idő. Sokat lehetne beszélni a kitartó munkában, a kapcsolatépítésben, az imádságban, a tanulásban megvalósuló azonosságáról, mégis, hadd mondjam azt, hogy Éva fiatal maradt abban is, hogy megőrizte humorérzékét. A Vácra futó autót gyakorta szétvetni látszott az a hatalmas jókedv, viccgyártás, amelynek részese és – természetesen – időnkint céltáblája volt. Ebben a légkörben nevetve tudta fogadni vagy visszautasítani ifjabb barátnői helyretevéseit is, mert érezte szeretetüket. Gyerekesen kíváncsiskodott, csipkelődött, mindnyájunk élvezetére. Tudta, hogy időnkint borsot tört az orrunk alá, amit megfelelően viszonoztunk is, de hát az életnek attól van íze, hogy ezt tesszük. A bors nem táplálék, rajta megélni nem lehet, de a jó konyhában megvan a megfelelő helye.

Ha szerencsénk van, írásművünk egyszer csak önálló életre kel, s már maga írja önmagát. Lám, rábukkantunk a kíváncsiságra, s ezzel egy igen általános, mély emberi vonásra, amely Évának is sajátja volt. A kíváncsiság vezet, amikor meg akarjuk ismerni, be akarjuk fogadni világunkat. Megismerni mindent, az élettelentől az élőkig, az erdők fáitól barátaink társaságáig. Bepillantani abba a fizikán túli világba, amit vallási gondolkodók tárnak elénk. Éva látását és feleletét őrzik gondosan és folyamatosan írt feljegyzései, lelki naplói, teológiai jegyzetei. Anyagba öltözött állandóság, anyagba épült lelkiség. Sajátos, rá jellemző görcsös betűk jelsorozata, benne a napok története, egy lélek reflexiói, vágyai, sóhajtásai, imába foglalt kérései.

Nehéz életrajzot írni, nehéz elhajózni a puritán tárgyilagosság és a bizalmaskodó jólértesültség sziklái között. Ráadásul az emlékező is kiteszi magát mind a tévedésnek, mind a lelepleződésnek, hiszen az írás róla is beszél. Az emlékezés interaktív, élő kapcsolat két személy között, még ha az egyiket nem látjuk is. Vajon kiről írok, ki jelenik meg láthatóan a láthatatlanból? Milyen kép takarja eltávozott barátom alakját? Ki az a személy, aki formát – esetleg más formát – ölt, miközben térben és időben távozik? Mivel magyarázom, hogy amikor Évától beszélek, akkor nem egy idős nővér jelenik meg előttem, pedig megjelenhetne az is, amint utolsó találkozásunk estéjén ül beázott szobáját helyettesítő ideiglenes lakhelyén, vagy nehezen járva igyekszik előttem, hogy megmutassa az anyaház kápolnáját. Nemcsak sajátmagában változott meg az élete, hanem számomra is új emberré vált? Mi mozog a lelkem mélyén, hogy amikor róla írok, nem korábbi fényképeit nézem, hanem a fiatal de Beauvoir-ét, amint szorgalmasan ír a térdére fektetett füzetbe? Mi ez, honnan az egész? Tényleg elragadott az írás lendülete, vagy van egy titokzatos összefüggés személyek között? Jobban kifejezem Éva lényét, ha egy másik, ugyanolyan öntudatos – mert nagy egyéniségek mellett is önállónak maradt – fiatal értelmiségi nővel hasonlítom össze? Jobban kitűnik így, hogy egyszer minden fiatal lány útnak indul, hogy eszméljen életre, világra, Istenre, és megkezdje a válaszadást a létezés kérdéseire. Így vagy úgy, sorokat írva jegyzetfüzetekbe, hogy majd Isten elbírálja a döntései sorából kinőtt személyiségét. Éva életútja tanúsítja, hogy merre döntött, milyen küzdelmek között írta újra, napról-napra, az életét, gondolati és cselekvésbeli hűségben önmagához. Az égből nézve nincs különbség a titokzatossággal, a tükör vagy a barlangfal homályában megjelenő valóságképpel küzdő emberek között. Mindegyik egyformán nagyszerű, a laikus és a fogadalmas nővér, a maga bátorságában és lankadatlan munkájában. Az országhatárok nem lényeges különbségek.

Kapukat tartunk nyitva és kapukat tartunk zárva. Lelki életünk lélektani élet is, mindenki tudja. Valameddig megközelíthetjük egymást, s valahol meg kell állnunk, mert azon túl egy érzékeny világ következik, ahova nincs jogunk bekívánkozni. Egy nyitott kapun át zene szűrődik ki. Éva világához hozzátartozott a zene. Aktív műveléséről fiatalon lemondott, de belső életében mindig szüksége volt rá. Sokan nem tudták, mert ha hosszú éveken át egyetlen fontos ügyre összpontosítunk, észrevétlen maradhatnak érdeklődésünk, képességeink egyéb irányai. Éva nem volt közismert hangversenylátogató, egyre kevésbé tehette volna meg, de szüksége volt a zenére, hogy harmóniában élhesse napjait. A Bartók rádió volt hűséges társa, s egyben oltalmazója a napi híradások értéktelenségeivel szemben. Kereste a múzsák társaságát, hogy ne kelljen hallgatnia a hatalmi harcok mindennapos fegyvercsörgését. Az erőszak csatái még csak nem is változnak, mindig ugyanazok.

Szeretném, ha szeretnének. Valahol egy kapu mögött, rejtve, nagyon vágyott a szeretetre. Munkája alapján minden joga megvolt arra, hogy várhassa a százannyit, ha már méricskélni kezdjük a dolgokat. Valamit vissza is adtunk neki. Nem tudom, hogyan alakult a saját mérlegem. Gondjaim vannak, még ha magyarázni tudom is a bizonyítványomat. Való igaz, hogy csak idő múltával vesszük észre nyerességünket, közömbösségünket, nagyvonalúságunkat, amit jó lett volna megspórolni, mert nem tudjuk, mikor okoz fájdalmat időhiányunk, elfoglaltságaink, okos helyzetmegítélésünk. Sajnos, az ember hajlamos arra, hogy az utólagos részvét virágaival leplezze a kellő időben meg nem adott szeretetét. Tudjuk, hogy a józan, bölcsnek tűnő szeretetnél többet ér egy nem indokolt, spontán cselekedet. Az a fajta szeretet, amit meg sem érdemeltünk, amiért nem tettünk semmit, amely olyan, mint a Nap sugara, szüleink gondoskodása, érdemtelen önmagunkért, szeretetük bőségéből. Talán ezért is emlékezett oly szívesen az utolsó évek mátrafüredi óráira, a tanári kar szeretetére, az őt kísérő Pádár Sándorral folytatott beszélgetéseire, a nagyapja emlékére rendezett vándorlás szervezőinek neki dedikált füzetére.

Tudatosan készült elmenetelére. Rendezte papírjait, összerakta füzeteit, elajándékozta könyveit. Egy hónap múlva nem élt. Nem félt a haláltól, de szerette volna elkerülni a légszomj gyötrelmeit. Nagyon megérthető. Szétszórt poraival még új barátokat teremtett abban a kis csapatban, amely elgondolkodva indult haza a zebegényi Duna-partról a decemberi szürke, komoly alkonyatban.

Vajon átfutott-e rajta egy titokzatos sejtés, amikor utoljára zárta el a Bartók rádió zenéjét?

Merza József

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy ***2005. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 200,– Ft lesz, az *éves előfizetés* **1200,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.** Többletbefizetéseket vagy adományokat szívesen elfogadunk. Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

BKV-s emlékek

Mielőtt megfeledkeznék róla, emlékezem egy közösségre

A nyolcvanas évekbeli Bokor Közösségre. Számos Bokor-közösség működött ezekben az időkben lenyomataként annak, melyet egy ács-rabbi szeretett egybe a Galileai-tó vidékén mintegy kétezer évvel ezelőtt. Halászok, gazdálkodók, egy vámos és kétkezi munkások tanultak, hogy tanítvánnyá válhassanak az első jézusi közösségben.

Mintegy húsz évvel ezelőtt az országban működő különböző Bokor-közösségekben különféle emberek tanultak, hogy *tanítvánnyá* válhassanak: a nevelő, a hírlapkézbesítő, a templomgondnok, az energetikus, a gépszerelő, az autószerelő, a faipari mérnök és a mozdonyvezető. Ezek az emberek, akik hallgattak Jézusra figyelő lelkiismeretükre, kényszerűségből hagyták el meghatározott időre testvérbarátaikat, hogy erősítsék ezt a sajátságos helyen működő közösséget, melyet ők BKV-nak neveztek. BKV, azaz Baracskai Katolikusok Vállalkozása. Igazán találó ez a név. Elgondolkodhat az olvasó, hogy mi mindenre lehetett vállalkozni ezekben az években, mondjuk, a szeretet mindennapi megélésében.

Talán még emlékeznek néhányan a nagy sokaságból azon kevesekre, akik vállalkoztak arra, hogy meg is éljék a tanultakat, és nemet mondtak az erőszakra. Nemet mondtak a kötelező katonai szolgálatra, és ezért nevük helyett számot kaptak, s mint írnokok, munkavezetők, szerelők, raktárosok, fűtők, sertés- és tehenész-telepi munkások dolgozhattak több száz bűnözővel a baracskai fogházban. Éltek, éltünk, talán egy kicsit „jobban”, mint ahogy élni lehet egy ilyen helyen.

Nem volt nehéz jobbnak lenni a rosszak között – mondhatná bárki, és igaza is van, meg nem is. Igaza van, mert nem kell erőlködnie a báránynak, hogy szelíd legyen, mivel ez a természete. Nincs igaza, mert bizony nehéz volt elviselni a sok megaláztatást, ami a börtönélet sajátosságain felül nekünk jutott csak azért, mert katolikus szolgálatmegtagadók voltunk. Betartva a régi mondást, most „csak a szépre” emlékezem…

Emlékezem egy közösségi találkozóra

Virágba borultak a fák, és a méhek szorgosan végezték igen fontos munkájukat, amit meghagyott nekik a Teremtő ezen a napsugaras, meleg szombat délutánon. Ilyenkor, amikor a korunkbeli fiúk boldogan sétálnak kedvesükkel a sokszínű virágokkal teli réten, mi nyolcan a sportpálya széle felé igyekeztünk. Megaláztatásunk egyik jelképét, a sapkánkat fejünkről levéve boldogan dobtuk le magunk mellé a gyepre, miközben sorra leheverésztünk. Volt, aki törökülésben, volt, aki hanyagul könyökére támaszkodva, oldalvást fekve, s volt, aki sarkára támaszkodva térdelt. Sajátságos volt ez a kör, nem túl szabályos, de egységes, nemcsak azért, mert egyforma volt a ruhánk, és talán nem is csak azért, mert mindannyiunk arcán mosoly ült (örültünk egymásnak), hanem mert erősek voltunk, lélekben egyek. Erősek, mint egy acéllánc, olyan, mint amilyennel szállításunkkor összefogták kezeinket. Szép volt ez a lánckör, legalábbis fentről nézve biztosan, ahonnan az Atya tekintett ránk. Itt ült ebben a szabálytalanul szabályos körben a Fiú is, mert mint tudjuk, ahol ketten-hárman az Ő nevében összejönnek…

Elmondtuk a Miatyánkot, egymás kezét fogva, halkan, néhány, a börtönudvaron sétáló elítélt ránk figyelő szemei előtt. Megszokott jelenség voltunk, talán csak az új rabok néztek érdeklődően, de hamar választ kaptak régebbi kollégáiktól: „az Isten fiai imádkoznak”. Valamiért érthetővé vált számukra, és vállvonogatva tovább haladtak.

Sikerült mindenkinek elolvasnia az „anyagot”? – kérdezte az elnök a társaságot. Ugyanis elnöknek lennie kellett, de nem úgy volt itt egy elnök, ahogy a kinti közösségekben, hanem csak úgy spontán. Szeretetből valaki kezébe vette a találkozó „irányítását”, egyszerűen, kedvesen.

Valamikor hétfőn indult el a kör, vagyis a rejtekhelyről (egy ritkán elmozdított szekrény mögül, egy résből a lambéria mögül) előkerült egy kis papírlap. Gépelt szöveg, egyfajta tananyag, egy olyan írás valakinek a tollából, mely átelmélkedhető volt, és a benne rejlő gondolatok munkára bírták az elmét. Alkalmas helyet és időt kellett találnia mindenkinek az olvasásra, az anyag megőrzésére és továbbadására. Nem volt ez könnyű feladat, mert akadtak olyan figyelő szemek, melyek gazdái vamzerok (emberi mivoltukat érdekből eladók) voltak, és a lehetőségre vártak, hogy lebuktathassanak.

Az ilyen iromány tiltott tárgy volt, s tartásáért büntetés járt, mondjuk akár tíz nap fogda. Nem a büntetés miatt voltunk óvatosak, ugyanis a fogda számunkra nem volt olyan rettenetes hely, mint amilyenként a rabok köztudatában élt. A fizikai megpróbáltatásokat feledtette a lelki feltöltődés, ha sikerült egyfajta lelkigyakorlatá alakítani a magánzárkában eltöltött időt, s akkor az igazán ajándékká vált. Az ajándékot illett volna megköszönni (ezt csak most „mondom” hozzá, akkor sajnos elmulasztottam). Igaz, az utána járó mellékbüntetés (mondjuk az írnoki munka helyett tehéntrágya villázása) sanyarú sors volt, de gond nélkül vállalható. Szóval nem a büntetés miatt kellett óvatosnak lenni, hanem azért, hogy továbbadhassuk az anyagot testvéreinknek, az ő lelkük erősítésére. Nagy volt az öröm, ha úgy került vissza az írás a rejtekhelyre, hogy sikerült mindenkinek áttanulmányoznia.

Ezek után megosztottuk egymással gondolatainkat az olvasottakról. Kinek a feje őrizte mindeddig, kinek a zsebéből előhúzott papírlapon levő, csak a számára olvasható kódolt írásjelek váltak emészthető szöveggé

mindannyiunk számára. Miután akár több körön keresztül jól kifacsartuk a témában rejlő, ez irányú szomjúságunkat oltandó nedűt, dalra fakadtunk. Igazán széppé vált a dal, ha gitár került a hangszeren játszani tudó testvérünk kezébe.

Majd sorban beszámoltunk egymásnak az elmúlt hét számunkra fontos, érdekes eseményeiről. A kapott levelekben „talált" üzeneteket a kinti világ történéseire vonatkozóan. Mindig akadt valami esemény vagy „ügy", mely valamely többünk által is ismert személlyel volt kapcsolatos. Örömmel hallgattuk a jó híreket a megélt kiállásokról, melyek akkoriban a Bokorral, a Bokorban történtek. Az olvasott vagy tanult könyvekben rejlő mély és sokatmondó gondolatokat, melyekről úgy gondolta olvasója, hogy érdemes közkincsé tennie. A zárkatársakkal folytatott beszélgetésekben felfedezett értékeket, illetve a megélt és megtapasztalt negatívumokat, elítélt társainkkal vagy a smasszer-állománnyal. Sajnos vagy olykor egyáltalán nem sajnos, de ezekből jutott bőven mindannyiunk számára. Sajnos, ha szenvedést okozott, vagyis lehetetlen volt „jól" kijönni a helyzetekből, és kevésbé sajnos, ha tanúságtevésként élhettük meg az adott szituációkat. Az ilyen eseményeket mindig alaposan átbeszélgettük, mert úgy gondoltuk, hogy a későbbiekben bármelyikünkkel újból előfordulhatnak, és akkor könnyebben reagálhatunk a történtekre.

Miután sikerült kellően erőt meríteni egymásból, a megélt szeretet-megnyilvánulásokból, az igaz kiállásokból, megbeszéltük a következő hét napjaira a páros beszélgetések idejét, helyeit, hogy tudhassuk, mikor, kit, hol találhatunk. Végül megegyeztünk, hogy aznap este melyikünk zárkájában költhetjük el a közös vacsorát.

Nagyon fontosak voltak számunkra ezek a közös vacsorák. Együtt, egymás szeretetében, vidáman étkeztünk, megosztva egymással mindazt, amink csak volt. Boldog érzéssel tölt el ennyi év után is a tudat, hogy milyen szeretet-erő működött testvéreimben, hogy elérhették zárkatársaiknál, hogy az ő cellájukban vacsorázhattunk. A tíz személyre kialakított cellákban tizenketten laktak. S amikor mi megszálltuk az étkezési sarkot, bizony többeknek ki kellett menniük a zárkából, hogy elférjünk. Ezek a különböző karakterű emberek zokszó nélkül átadták helyüket, mert tiszta szívből tisztelték és néhányan még szerették is az ott lakó testvérünket. Ezek a közösségi találkozók adtak erőt nekünk a mindennapok „jó" megéléséhez.

Emlékezem egy karácsonyra is

Bevallom férfiasan, többször elolvastam már Éva néni beszámolóját az ötvenes években megélt börtönkarácsonyairól („Érted vagyok", 2001. december, 2–4. o.), de egyszer sem bírtam ki apró könnyek nélkül. Csodálatos ajándéknak tekintem, hogy személyesen is ismerhettem őt, a természetesen természetfeletti embert, testvért. Nagyon szerényen vállalkozom arra, hogy folytassam a sort, amit ő elkezdett, mivel bizony nagy a különbség az ötvenes és a nyolcvanas évek börtönviszonyai között.

Nos, az első börtönben töltött szentestét, „szent éjszakát" csendes magányban töltöttem a IV/4-es zárka egyik felső ágyán. Cellatársaim: tíz „Jehova tanúja" fiatalember és Barnabás, az addigra már „baráti társsá" vált balesetes férfiú. Sajnos, a Tanúk felekezetük szabályainak engedelmeskedve nem tartották meg ezt az ünnepet, sőt... – mivel katolikus ünnepnek tekintették, ellenszenvesen viselkedtek, pedig sokuk úgymond nem beleszületett ebbe a vallásba, vagyis fiatalabb korában valószínűleg megülte, s évről évre talán még nagyon vágyott is azokra az estékre. Valahogy az az írás jutott eszembe, amelyikben a szerző úgy gondolkodik Jézus elítéléséről, hogy a tömeg hangja, mint tudjuk, Barrabást kiáltott Pilátusnak, holott az egyének egyenként Jézust kiáltottak. Nyájjá váltak, birkanyájjá ezek a fiúk ezen az estén, és kissé gúnyosan együtt bégettek felém. Vállaltam a fekete bárány szerepét, míg elhalkult a zárka azon a számomra egyáltalán nem hétköznapi estén. Sikerült szabaddá válnom gondolataimban a „szent éjszakán", és igazán boldogan betakaróznom szeretettel, hittel, s egy pillanatra megpihennem Isten tenyerén.

Időközben a kilences cellában Imre testvéremnek sikerült az alkalomnak megfelelően megérintenie társait azon az estén. „Nagyszerű emberek" laktak akkor abban a zárkában. Mosolyoghatnék magamon, nagyszerűnek nevezem a tolvajt, a betörőt, a csalót, a súlyos testi sértést okozót, és sorolhatnám a többi bűncselekményeket, melyeket elkövettek azok az emberek, akik akkor odaültek testvérem mellé. De nem mosolygok, mivel ismertem őket valamelyest, hiszen sokszor töltöttük ebben a cellában hétvégi vacsoráinkat. Egytől egyig tisztelték Imrét, s talán ezért is volt természetes, hogy körülvették őt, meghallgatva imáját. Egyikük, Dezső (aki akkor öccse helyett vállalta a büntetés letöltését) felolvasta, nehezen, akadozva, ahogy egy iskolázatlan cigányembertől várható volt, a tiltott Bibliából a Jézus születéséről szóló részt. Majd többen elmesélték szabadon megélt régebbi karácsonyaik szép emlékeit.

Másnap a közösen megélt ünnepi BKV-találkozónkon mesélte el ezeket testvérünk, mindannyiunk nagy örömére. Az ünnepi találkozók mindig igazán bensőségesen, szeretetteljes hangulatban teltek. A szeretet ünnepe az ajándékozásról is szól. Számomra testvéreim voltak az ajándék, akkor élő erő, ma kedves emlék.

Ahogy leírtam most ezeket a sorokat, nem kerültek apró könnycseppek a szemeim sarkába. Mint írtam, mások voltak a nyolcvanas évek börtönviszonyai, de igazán jó volt emlékeznem most ezekre az eseményekre így, húsz év távlatából is.

Végül őszinte szívvel szeretnék hálát adni Mennyei Atyámnak, hogy akkoriban ott lehettem testvérként a testvéreim között, láncszemként azon a láncon, melyet BKV-nak hívtunk.

Habos László

KARÁCSONY

Vártam, hogy essen a hó,
hisz úgy szép a karácsony,
ha minden csupa fehér,
hó van a réten, a faágon.

Sehol a hó, sehol a rét,
a meszelt fal, mi csupa fehér.
Hiába is esne a hó,
kimenni úgy sincs remény.

Mégis oly jó a karácsony,
a szeretet túljut a vasrácson.
Megérintek minden embert,
mindenkit, akit csak akarok!

Téged, Teremtő Atyám
karácsonynak napján,
hogy megszülessen a Kisded,
s eljöhessen hozzám.

És titeket, jó testvérek,
kik szeretetben éltek.
Legyen hely a szívekben,
hogy Jézus ott elférjen.

Téged, kedves apám,
Téged, drága anyám,
és titeket, jó öcséim,
hisz külön is együtt a család.

És téged, te gyönyörű lány,
kit a szívem úgy vár,
hogy tiszta szerelmed
elvigye a magányt!

Most oly jó a karácsony,
mert a szeretet túljut a vasrácson,
hogy megérintsek minden embert,
mindenkit, akit csak akarok!

Habos Lászlónak a börtönben írt verse

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Péter királyfi

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy öreg királyasszony, s annak két fia: Péter királyfi és Pál királyfi. Az öreg királyasszony bölcs uralkodókat és jó gazdákat akart nevelni belőlük. Hogy ezt elérje, már kisfiú korukban is mindennap foglalatosságot adott nekik a királyi gazdaságban: „Peti fiam, te ma nézegesd meg jól a gyümölcsféléket, nem hernyósak-e! Palkó, te szögezd meg a baromfiólat! Délután, ha megtanultátok a leckéteket, te, Peti, aranyozd be újból a palota kiskapuját, te meg, Palkó, a köszmétést gyomláld. Inkább kevesebbet végezz, de jól.” Észrevett minden hibát is a királyasszony, s figyelmeztetgette sűrűn a fiait: „Peti, te ma megint későn keltél. Palkó, nehogy ma is ködmön nélkül szánkózz! Egyed azt a főzeléket, Peti, ne a süteménnyel akarj jóllakni. Palkó, te összeszidtad azt a kis parasztfiút, pedig tudtad, hogy neki van igaza. Ilyet többé ne tégy.”

Amikor a két fiú legénykévé cseperedett, Péter így szólt egy napon az öccséhez: „Tisztelem is, szeretem is édesanyánkat, de ami sok, az sok. Engem ugyan ne regulázzon senki emberfia, még édesanyám se. Megelégeltem az örökös parancsolgatását.” Palkó bólogatott: „Magam is megelégeltem, de mit tehetünk ellene?”

Péter tudta, mit tegyen ellene. Amikor legközelebb ismét megfeddte az édesanyja, végighallgatta ugyan szó nélkül, de azután ezt mondotta: „No, édesanyám, engem többé nem reguláz!” S világgá ment. Nem vitt magával egyebet, csak azt a kis ostort, amellyel kisfiú korában lovacskázást játszott. Bedugta a köntöse alá, a szíve fölé, otthoni emlékül.

Amikor már elhagyta édesanyja birodalmát, találkozott egy vadászó társasággal, s a lovasok élén éppen a nagybátyja lovagolt. Nem volt király a nagybátyja, csak amolyan kisebb fejedelem, várúr. Meghívta a várába Péter királyfit, adatott neki tizenkét szobát, s ellátta minden jóval. Egy idő múlva azonban így szólt hozzá: „Hallod-e, Péter öcsém. Nem jó dolog az, hogy csak vadászattal múlatod az időt. Városomban kiváló főiskola is van, fel fognak járni hozzád tudósok, előadják tudományukat, te meg tanulj!” Péter elkomorodott: Hát már a nagybátyja is regulázni próbálja? Abból ugyan nem eszik! Eb ura fakó!

Kiment a várból, le a városba, s folytatta vándorútját. Előbb azonban úgy gondolta, leöblíti a haragját egy kevés borral, s betért egy kocsmába a főiskola mellett. A kevés borból sok bor lett, a sok borból részegség. Olyan ittas lett Péter királyfi, hogy még falhoz is csapott egy teli kupát. Nagy folt lett a falon a bortól, ember alakú folt. De amikor jobban megnézte, látta, hogy valóban áll ott valaki, egy bamba képű, alázatosan vigyorgó legény. S ez a legény így szólt hozzá: „Fogadj szolgálatodba, Péter királyfi. Tökfej a nevem, a deákok legalábbis így szólítanak. Valamikor magam is deák voltam itt a főiskolán, de többet jártam ide melléje, a kocsmába, hehehe.”

Szolgálatába fogadta Péter Tökfejet, s amikor kiléptek a kocsmából, szétnézett: „No, de most merre?” Tökfej alázatosan hajbókolt: „Engedd meg legkegyelmesebben, hogy vezesselek.” Elvezette egy másik városba, másik kocsmába, ott megint ittak, dombéroztak, s így vándoroltak városról-városra, országról-országra. Péter királyfi ugyanolyan részeges lett, amilyen a szolgája volt, s gyakran megtörtént, hogy ittasságukban, noha volt elég aranypénz Péter tarsolyában, az árokparton töltötték az éjszakát.

Amikor egyszer ismét ott henteregtek, arra jött egy gazdag kereskedő ember, szóba elegyedett velük, látta, hogy Pétert még meg lehetne szabadítani a részegeskedéstől, s elvezette őket a házába. A királyfi valóban elhagyta az ivást, és igen jól érezte magát a kereskedő otthonában. Egy napon azonban így szólt hozzá házigazdája: „Rosszul teszed, hogy ilyen sok pénzt tartasz magadnál. Holnap reggel majd add ide, beviszem a városba, biztos helyre. A hegyen pedig mostanában ne sétálgass!”

Felfortyant magában Péter királyfi: Hát már ez is utasításokat ad neki? Kiment a házból, előkiáltotta Tökfejet, és már vándoroltak is tovább. Mégpedig azért is a hegyen át. A hegyen azonban rablók tanyáztak akkoriban, megtámadták a királyfit, és elvették az aranyait. Az üres tarsolyt visszadobták neki. Vitte kezében Péter az üres tarsolyt, mint valami alvajáró, aztán egyszerre csak megdühödött, és belevágta egy bokorba.

Abban a szempillantásban felemelkedett abból a bokorból egy toprongyos figura. Alázatosan vigyorgott, és így szólt: „Fogadj szolgálatodba, Péter királyfi. Összekaptam a társaimmal az aranyaidon, s utánad futottam.” Péter nem emlékezett rá, hogy látta volna a rablók között, s csodálkozva kérdezte: „Mi a neved?” A zsivány vigyorgott: „Magamfajta

fickó nem szívesen emlegeti az igazi nevét. Nevezz csak Szegénylegénynek."

Szolgálatába fogadta a királyfi Szegénylegényt is, s minthogy éppen leértek a völgybe, körültekintett. „No, de most merre?" Tökfej és Szegénylegény együttesen mondotta hajbókolva: „Engedd meg legkegyelmesebben, hogy vezessünk." Most azonban bajban volt Péter királyfi: Miből fogja fizetni ételüket, italukat, szállásukat? De Szegénylegény ravaszul hunyorgatott: „Majd meglátod, hogy miből. Gyerünk ki az országútra, s majd csak találkozunk valami gazdag paraszttal." És Péter királyfi – rabló lett. De ha csörgött is pénz időnként a zsebében, szegény maradt, és le is rongyolódott. A pénzt ugyanis elitták, eldorbézolták az utolsó garasig.

Történt egyszer, hogy amikor ismét áldozatra lestek egy erdő mélyén, egy aggastyán jött az úton. Előugrottak, s körülállták. „Ide a pénzed!" Az aggastyán azonban jóízűen elnevette magát. „No, ha ti nálam pénzt találtok, akkor megeszem a sündisznót tüskéstül! Van ugyan kincsem: az egészségem, de azt nem tudjátok elvenni, mert könnyen elbánok én három ilyen városi fickóval." Felgyűrte köntöse ujját, és megmutatta az izmait. „Az idő ugyan eljárt fölöttem, de erős és egészséges vagyok. Ötven éve élek itt az erdőben, s dolgozom." A királyfi is elmondotta, hogy kicsoda-micsoda, s látta rajta az aggastyán, hogy őt még jó útra lehetne téríteni. Meghívta hát magához vendégül a szolgáival együtt.

Igen meggyöngítette a királyfit a részegeskedés meg a hányatott rablóélet, s jólesett pihennie az erdei faház előtt, az óriási fák alatt. Tökfejet és Szegénylegényt a házigazda már másnap munkára fogta. Gombát kellett szedniük, s bevitték eladni a közeli faluba. Persze benyakaltak a falu kocsmájában, s vittek bort Péter királyfinak is. Észrevette azonban az aggastyán, hogy Péter egyremásra iddogál, s így szólt hozzá: „Ezt pedig megtiltom neked, édes fiam. Étel után ihatol egy pohárral, de az iszogatást nem engedem meg. Azt akarom, hogy egészséges életet élj. Ha erőre kaptál, dolgozni is fogsz velem." A „megtiltom" szót azonban a mi Péterünk nem bírta elviselni. Az aggastyán elment fát dönteni, Péter meg kiáltott a szolgáinak, s tovább vándoroltak.

Amikor véget ért az erdő, egy nagy mocsár előtt találták magukat. Megpróbáltak zsombékról zsombékra ugrálva átjutni rajta. A királyfi azonban gyönge is volt, bor is volt benne, megszédült, s belezuhant a vízbe. Elmerült a feje is, de tüstént fel is bukott, megkapaszkodott egy zsombékban, s csodálkozva látta, hogy ugyanakkor másvalaki is felbukik a mocsárból, és megkapaszkodik a zsombékban.

Sovány, beteges ábrázatú figura volt, s alig bírta kimondani a köhögéstől: „No, mi ugyan..., khö-khö... jól belepottyantunk!" A királyfi bámult: „Te is beleestél? Az előbb még nem is láttalak!" „Pedig itt jöttem mögötted. Vándorlegény vagyok, és szeretném, ha szolgálatodba fogadnál. Nyamvadt a nevem." Tökfej meg Szegénylegény kihúzta mindkettejüket, s a királyfi szolgálatába fogadta Nyamvadtat is. Amikor pedig túljutottak a mocsáron, szétnézett: „No, most merre?" Most már hárman kérték együttesen nagy hajbókolással: „Engedd meg legkegyelmesebben, hogy vezessük lépteidet."

Nemsokára valóban vezetni kellett a királyfit, annyira megbetegedett. Hűvös, szeles volt az idő, a mocsár vize még hideg: megfázott. Boroztak ismét a csárdákban, és útjukat állták azoknak az utasoknak, akikkel találkoztak az erdőben. De Péternek egyre hosszabb és hosszabb ideig kellett feküdnie a csárdákban, földre vetett rongyokon, s ha tovább vándoroltak, vállára csüggeszkedett szolgáinak, úgy vonszoltatta magát. Egyszer aztán megálltak vele, s jelentették: „Legkegyelmesebb Péter királyfi, megérkeztünk."

Már régóta csukott szemmel lépegetett a királyfi nagy gyöngeségében, most kinyitotta szemét és elszörnyedt. Közvetlenül a lába előtt véget ért a föld. A világ végén voltak. Aggódva tekintett szolgáira: „Miért jöttünk ide?" Vigyorogtak: „Hogy lelökjünk téged a semmibe." Már tolták is a mélység felé. Rájuk kiáltott: „A szolgáim vagytok! Félre tőlem! Utat!" Most már nem vigyorogtak, hanem kacagtak: „Szolgáid?! A parancsolóid! Te engedelmeskedtél minekünk!" Tolták tovább a mélység felé.

Előrántotta tőrét, és beledöfte Szegénylegény mellébe. De mintha levegőbe döfte volna. Kacagtak mind a hárman: „Minket ugyan nem fog semmiféle fegyver!" Most már taszítottak is rajta egyet, s már csak fél lábbal állt a földön. Ekkor azonban eszébe jutott a kis ostor a szíve fölött, az otthoni emlék. Előkapta, feléjük suhintott vele. S abban a szempillantásban eltűntek.

Csak most tudhatta meg, hogy milyen messzire került hazulról, most, mikor rongyosan és betegen hazafelé vánszorgott. De bármilyen messze került, mégiscsak elérte egy este az öreg királyasszony palotáját. Leroskadt édesanyja széke mellett, ölébe ejtette a fejét, s úgy zokogta boldogan: „Regulázzon továbbra is, drága jó édesanyám!" Amikor pedig Palkó is előkerült a gazdaságból, Péter ezt mondta neki: „Hej, be okos voltál, öcsém, hogy idehaza maradtál, s elviselted a parancsolgatást. Mert tudod, hogy javadra történik."

Palkó azonban mosolygott: „Nem szól rám soha édesanyánk. Mert magamtól is megteszem, amit tenni kell. Így is meg lehet szabadulni a parancsolgatástól." Nevettek mind a hárman. Édesanyjuk ölelte-csókolta őket, aztán megcsöndített egy kis aranycsöngettyűt, s ünnepi vacsorát rendelt.

Engem is meghívtak,
selyemszékre leültettek,
egész libát elém tettek,
akkora volt a mája,
el se fért a libába' !

A következő lapokon bemutatjuk a Bokor testvérközösségét, a Hang közösséget, annak újságját, és ízelítőül az újság egyik cikkét.

A Hang közösségről

A Hang közösség mintegy tízéves múltra tekint vissza. Létrejötte Dombi Ferenc katolikus pap nevéhez fűződik; ő a Bokor Bázisközösség tagja volt. Hányatott papi életútja egyik és egyben utolsó állomása Inárcs község volt, itt erősödött meg benne a Hang, és kezdtek köréje gyűlni az emberek. Nemcsak a környékbeli helyiségekből, hanem távoli vidékekről, több száz kilométerekről is jöttek hallgatni őt.

A legtöbb érdeklődő az ezotéria világából érkezett. Reiki-tanítványok, mesterek, természetgyógyászok, fényadók és még sorolhatnám. Azok, akik már több-kevesebb helyen, tanfolyamon kerestek valamit, vagy inkább valakit. Amikor Feri bácsit meghallották, tudták, hogy rátaláltak arra, amit már oly régen kerestek: megtalálták boldogságuk kulcsát, és magát Istent, Jézus Krisztust. Feri bácsi az ezotéria tengerére vetette ki a hálóját, ebből a tengerből fogott ki halakat Jézusnak. Így aztán az ő miséje után, a kérdés-felelet előtt meditáltak a jelenlevők, ami itt teljesen természetes mindenki számára. A meditációt ő maga vezette, persze ezt is Jézusra irányítottan.

A hallgatóságból alakult ki azután a több száz fős közösség, amely az önszerveződés következtében a Bokor mintájára kialakította a maga tanulócsoportjait, városokban, községekben, falvakban. Nagyobb településeken több is létrejött, így például Kecskeméten, Szolnokon, Székesfehérvárott és Budapesten is. A csoportok kialakulása, önállósulása nem egyszerre és nem egyformán ment végbe. A vidékiek hamar, a kezdetektől önállóan működtek, saját arculattal, a budapestieknél viszont ez csak akkortól alakult ki, amikor betegsége miatt Feri bácsi már nem tanította őket tovább, mert addig a lakásán mint hallgatóság és kérdezők voltak jelen. Mára minden csoportunk önálló egységként működik és tanul, heti, kétheti találkozási rendszerességgel.

A tananyagról: „Merre Menjek?”, „Keressétek az Isten Országát”, evangéliumok, ill. a Hang-könyveket olvassuk. Analizálás, tartalom-kibontás, a mára szóló üzenet megértése – ezekre törekszünk.

Szervezeti felépítésünk egyedi: nincs vezető testületünk, amely feladatokat határozna meg, vagy osztana ki bárkinek is. Ha valami megszületik közösségünkben, az azért van, mert valakiben ezt elindította a Szentlélek, s ő elindult annak megvalósítására, egyedül vagy másokkal. Így lett Hang-táborunk, Magyartési Össz-Hangunk és Hang újságunk, lelkigyakorlataink, kirándulásaink... A Szentlélek vezetését nap mint nap megtapasztalhatjuk.

Két központi rendezvényünk van havi rendszerességgel: az inárcsi, a hónap utolsó vasárnapján megtartott mise, és a gazdagréti mise a második vasárnapon.

A Hang-táborunk évente egy alkalommal van, júliusban, s egy hétig tart. Tanulunk és pihenünk. A Magyartési Össz-Hang pedig fórum a közösségek számára, amelyeket egyegyet küldött képvisel a hétvégi programon. A közösség aktuális belügyeit beszéljük meg itt, és keressük a továbblépés útját.

Karizmatikus közösség vagyunk. Közöttünk többen is vannak olyanok, akiknek egy bizonyos képességét Isten megtisztította, és felerősítette a közösség számára. Az újjászületés és/vagy a lélekkeresztség ajándékát kapták meg többen, mint ahogyan ezeket Feri bácsi is megkapta.

A nevünkről, mit is jelent az, hogy „Hang”? Ez a szó kifejezni szándékozik, hogy bennünk a lelkiismeretünkön keresztül szólni akar egy hang. Ha mi az evangélium szűrőjével megtisztítjuk ezt a hangot, akkor hamar felfedezhetjük Jézus és más égi lények segítő szavait. Azokat a szavakat fedezhetjük fel, amelyek építenek, buzdítanak és vigasztalnak minket. Ezek a tartalmak jelzik, hogy minket szerető égi lények szólítanak meg, akik tiszteletben tartják szabadságunkat.

Van egy másik nevünk is, amit Máriától kaptunk 2003 májusában. Bár ez nem került még használatba, csak mint egy jelző szerepel a nevünkkel együtt: ez az „Égi Béke a Földön” kifejezés. „Tehát a mi társaságunknak, akik itt is (Gazdagréten), meg Inárcson is összejövünk, akik elég rendszeresen olvassuk a Hang-könyveket, akik általában kapcsolatban vannak velünk, és igent mondanak ezekre a tartalmakra, vagy így mondom: *igent mondanak arra a Jézusra, akit az evangéliumok alapján meg tudunk ismerni, és aki azt várja, hogy befogadjuk őt* – ezek tehát szívükben már lepecsételődtek ezzel, hogy ÉGI BÉKE A FÖLDÖN” (részlet a 2000. június 11-i, Pünkösd vasárnapi szentmise prédikációjából).

A szerető Istenben hiszünk, aki csak szeretni tud, és Jézus Krisztusban, az Ő Szent Fiában. Szeretjük Szűz Máriát, Jézus édesanyját, és az őrangyalokat, akik segítenek az Úton járásban. Életünket átjárja a soha senkinek nem ártás, a mindig mindenkinek megbocsátás, és lehetőségeinkhez képest a segítés cselekedetei. Hitünk két pillérre támaszkodik. Az egyik az „univerzális hit”, ami annyit jelent, hogy minden embert embernek tekintünk, és emberként viselkedünk vele, bárki és bármilyen is ő. Ugyanakkor elvárjuk, hogy minket is embernek tekintsenek, és így bánjanak velünk. Mi úgy akarunk cselekedni másokkal, amint szeretnénk, hogy velünk is cselekedjenek. A másik pillér az „alapalázat”, ennek két pontja van: 1. Nyitottak vagyunk a jobbra, vagyis mi lecseréljük az eddigi jónak látottat jobbra, ha azt valaki Jézussal alátámasztva mondja nekünk. 2. A meglátott jóért minden körülményben kiállunk, érte minden gyalázatot vállalunk.

A Hang közösség Bokor-gyökerű. A Bokor „nyolcas ága” vagyunk, mivel Feri bácsi a Bokor Bázisközösség tagja volt. Hozzánk az a szellemiség és hitvallás áll a legközelebb, amit a Bokor képvisel. Ez azért is van így, mert egyek a gyökereink.

Deák Zoltán

HANG ÚJSÁG

Tabloid formájú, és A/4 méretben jelenik meg havonta egy alkalommal, az inárcsi misén, fekete-fehér nyomásban, gerincén két helyen összetűzve, 16-24 oldalon. A terjedelem igazodik a közölt anyagok mennyiségéhez, bár az elmúlt néhány hónapban a 20 oldal rendszeres volt.

Az első szám 1998-ban jelent meg, még Hang Infó-ként. Mai nevét 1999 szeptemberében kapta, amikor is újraindult.

Közösségi lap, amely a Hang közösség életét szolgálja. Tájékoztatást ad, Jézus tanítását közli, a Hang tanításáról szól, élménybeszámolókat mutat be. Rovataink vannak, amelyek hosszabb-rövidebb ideig élnek, attól függően, hogy van-e ezekhez anyag, vagyis írnak-e, küldenek-e anyagot a testvérek. Ezért aztán rovatok jelennek meg, majd elmúlnak. Szerintünk ez teljesen természetes.

A „Feri bácsinál tanultuk” rovatban a tőle elhangzott, csütörtöki közösségében rögzített hanganyagot közöljük írásos formában. „Égi édesanyánk, a Béke Királynéja medjugorjei üzenete” olvasható a következő rovatban, amely rendre kiegészül egyik testvérünknek a Hang-könyvekből összeállított, az üzenethez kapcsolódó anyagával. Az „Előszóban” az újság főszerkesztőjének gondolatait olvashatjuk. Egyik legrégebbi rovatunk a „Ki kicsoda?”, ebben bemutatunk egy-egy testvért a közösségünkből. A „Legkedvesebb imádságom” rovatban testvéreink osztják meg velünk kedves imáikat, amelyek oly sokat jelentenek nekik. A „Rózsafüzér kincsestár”-ban pedig rózsafüzér imákat adunk közre, oly módon, hogy a tartalmakat átfordítjuk a Hang-tartalmakra, amelyek egyben az Evangélium Jézusáéval is megegyeznek. A „Gondolatok szerdára” blokkban a beküldő osztja meg gondolatait, melyeket a szerdai közösségére készít ajándékba, a „Humorzsák”-ban pedig egy kicsit görbe tükröt találunk a vallásos élet mindennapjairól. A „Versek”-ben testvéreink és más költők azon alkotásait mutatjuk meg, amelyek az Istenről szólnak, illetve önvallomások. A „Vasárnapi elmélkedések”-ben egyik testvérünk a katolikus egyház vasárnapjaira rendelt szentleckékhez ír három-három elgondolkodtató kérdést, így kínál fel önismeretre jutási lehetőséget. A „Melléklet”-ben, ha van ilyen, testvéreink nagyobb lélegzetű írásait helyezzük el. Az utolsó lapon programjainkat közöljük.

Ezek a mostani rovataink, és mellékjük illeszkednek szervesen a közösségben született élménybeszámolók, interjúk, kérések, felhívások, tájékoztatók. Új rovatként indult szeptembertől a „Testvérlapjainkból” rovat, mely a három Bokor-lapból ollóz, ajánl olvasni valót.

Szervezeti felépítésünk több körből áll. A legnagyobb körben mindenki benne van. Majd azok következnek, akiket felkértünk újságunk levelezőhálózata tagjainak. Ezután a szerkesztői gárda következik hét fővel: ők a tördelő-szerkesztő, a korrektor, a grafikus, a Web-szerkesztő, a belső munkatársak és a főszerkesztő feladatait látják el. A szükséges napi kapcsolatokat tarják egymással, amikor pedig kell, a szerkesztői gárda ülést tart. Az újság megjelenő tartalmairól a főszerkesztő dönt, de természetesen igényli a véleményeket.

Az újság elkészítését mindenki szabadidejének felhasználásával végzi, ellentételezés nélkül. A csapat leglényegesebb vonása, hogy a Lélek erejében, nagy lelkesedéssel végzik vállalt feladataikat Jézus Krisztusért.

A Lélek erejében való munkálkodás eredménye, hogy a szerkesztők nyitnak a Bokor testvérközösség felé. Ezért a Bokor mindhárom lapjával munkakapcsolatot alakítottak ki. A két közösség tagjainak egymáshoz közelítésében zászlóvivő feladatot kívánnak vállalni. Eszközeikkel segíteni szeretnék azokat, akik a másik közösség testvéreivel szeretnének megismerkedni. E gondolattal már a jövő felé is tekintünk. A közeljövőben szeretnénk a világhálón is megjelenni. A Web.Hang-ban közösségünk internetes honlapján belül lehet majd elérni és elolvasni a Hang újságot.

Az újság a közösségben jelenik meg, a hó végi inárcsi misén természetesen meg is rendelhető az illetékes testvérnél.

Újságunk elkötelezett az evangéliumok Jézusának képviselésében. A Hang Jézusának tanítását adja tovább, annak hirdetését végzi. Hiszszük, hogy az újságírás, -készítés munkájával a Jó hír közvetítői vagyunk a mi Mennyei Atyánk dicséretére és dicsőségére.

Deák Zoltán
a Hang újság főszerkesztője

Üzenet a gólyához

Talán hét-nyolc évvel ezelőtt kezdődhetett a következő kis történet.

Otthon dolgoztam épülő házunkon, a kéményt emeltem a tetőgerinc fölé, jó magasra, hogy biztosan legyen majd huzat. Fedőlapot is öntöttem rá (magyarul kalapot), három lyukút, mert ennyi kürtő van a kéményben. Az utolsó simításokat végeztem rajta, amikor egy belső gondolattól indítva egy százas szeggel a következő ábrát rajzoltam rá:

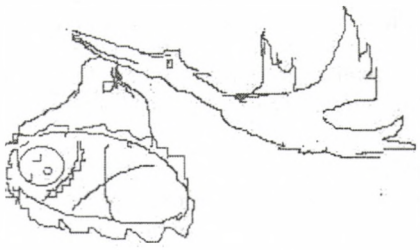

Gondoltam, üzenek vele az égbe, hátha erre repül majd egy gólya, és elviszi a hírt abba a világba, ahol az ilyen ügyekben dönteni szoktak. Nagycsaládban nőttem fel, öten aludtunk egy ágyban gyerekek, egyik fejtől, másik lábtól, és akkor sem reklamált közülünk senki, amikor csak nagykabáttal takaróztunk. Ma felnőttként itt állok egy jó nagy ház közepén, sokkal nagyobban, mint amekkorára szükségünk lenne, és azon gondolkozom, hogy mit kezdünk mi ezzel hárman. Hárman, és nem többen. Pedig de szerettem volna még egy pár csemetét! De hát ebben egyedül nem dönthetek. Hiába adtam félig-meddig igazat a szomszédban dolgozó erdélyi Domi bácsinak, hogy egy gyerek nem gyerek, azt azért már megtanultam, hogy ne azon keseregjek, ami nincs, hanem annak örüljek, ami van! Hiszen már van egy kislányom, akiben oly sok örömem telik. Ehhez hasonló gondolatok forogtak bennem, miközben a kémény kalapját igazgattam, és amikor belerajzoltam a vágyamat, nem bírtam megállni, hogy meg ne mutassam Domi bácsinak.

Miután alaposan szemügyre vette, nagyon komolyan ezeket mondta: „Tudd meg, Róóóbikám”, az ó-t mindig jól megnyomta (a szomszédok Robinak hívnak), „ezt most nagyon okosan tetted! Lehet, hogy más kacagna ezen, de mi tudjuk azt, hogy az ég angyalai belelátnak a szívekbe, s nem fordulnak el attól, aki hisz bennük.” Mind a ketten nevettünk, mit lehet tudni, hogy mit hoz a jövő, és a kémény tetejébe rajzolt gólya a pólyás babával kettőnk titka maradt. A feleségemnek sem árultam el. Attól féltem, hogyha megtudja, vesz egy vadászpuskát, kiül a kúpcserépre, és akkor még a vágyaimnak is lőttek. A kémény kalapját azóta sokszor belepte már a hó, nyaranta galambok ücsörögtek rajta, Domi bácsi pedig régen hazautazott. Az élet szekere ballagott tovább a gyáli döcögősön, néha kicsit erre, néha kicsit arra, de azért valahogy mégiscsak előre.

Tavaly előtt decemberben a gyáli Mi-házunk karácsonyát ünnepeltük. Akkorra már némelyikünkben eldöntött tény volt, hogy Böjte Csaba és a dévai élmények hatására részt veszünk a januárban induló gyermeknevelői tanfolyamon. A fenyőünnepség végén mindnyájunk anyukája, Juhos Évike nagyon szép, kézzel készített apró ajándékhegyet rakott az asztalra. Mindenki kedve szerint válogathatott az ügyesen hajtogatott, ragasztott, ízléses apróságok között. Mire odakeveredtem, már csak néhány ajándék volt az asztalon, közöttük egy pici pólyás baba. Senki nem vitte el, de én egyszerűen nem tudtam otthagyni. Mutattam is a feleségemnek, akinek sikerült nagy nehezen beadnia a derekát a nevelőszülőségbe: „Látod, majd ilyen stünci apróságot fogunk hazahozni! Minimum hármat!” „Persze, aranyom, én meg majd elköltözök itthonról”, volt a válasz. A tanfolyam végét a feleségem már nem tudta megvárni. Áldott állapotba került, és 2002. szeptember ötödikén negyvenkét évesen egy csodálatos kislánynak adott életet! Mikor kihozták a babát a műtőből, és megmutatták, én csak néztem, és potyogott a könnyem. Amikor pedig másnap látogatóba mentem a kórházba, nem bírtam ki, hogy gondolatban ne kérjem meg két kiló húszdekás kislányomat: „Jázminka, ha a jó Istenkétől jöttél, akkor mosolyogj egyet!” Hatalmas mosoly volt a válasz, amitől megint elbőgtem magam.

Mennyivel más negyvenen túl megélni egy ilyen csöppséget, mint húszévesen, amikor az ember nem lát, nem hall, és azt sem tudja, hogy merre van az előre! Feleségem, aki csodálatos asszony, olyan szerető anyává vált, olyan új, benső érzéseket, felismeréseket élt át, amikről álmodni sem tudott. Nem mertem volna Zsuzsit összeereszteni egy anyafarkassal. Szerintem az állatvédőknek sem tetszett volna. Már hetek óta itthon voltunk, és élveztük az éjszakai pihenés gondolatban megélt lehetőségeit, amikor az egyik napon belém hasított a felismerés. A kémény tetejére rajzolt gólya jutott eszembe, amelyről már évek óta tökéletesen megfeledkeztem. Beleborzongtam! Alig tudtam türtőztetni magam, hogy mielőbb színt valljak e téren a feleségemnek! Elmondtam neki, hogy már sokadik éve merényletet készítettem ellene! Az égnek üzentem a vágyaimról, és gólyát ugyan egyet sem láttam Gyálon, de kérésemet meghallgatták. Ez így olyan viccesnek tűnik, pedig nem az! Hát mégis lehetséges az, hogy ha az ember állhatatosan akar valamit, akkor Isten megadja neki! Bizony nagyon is lehetséges! Velem megtörtént.

Most, hogy nagy nehezen kitavaszodik, a díszfaiskolákat járom. Elhatároztam, hogy kislányom tiszteletére ültetek egy jázminbokrot a házunk mellé. De hogy a nagyobbik lányomról se feledkezzek meg, megkérdeztem, hogy mi a kedvenc virágos bokra. Ő a babarózsát választotta. Hogy teljes legyen a kép, Zsuzsinak pedig egy díszeperfát ültettem, mert nagyon szereti a fán termő epret. Így lettek ők az én virágos kertem! Most már csak annyi a dolgom, hogy gondozzam, ápoljam őket, mert ha majd tavasszal kirepülnek a méhek, és rászállnak a családom virágos bokraira, tudniuk kell, hogy az a nektár, amit azokról gyűjtenek, az mind-mind az ég ajándéka.

Való Zénó

Csapody Tamás

Békekutatók világkongresszusa Sopronban

Az International Peace Research Association (Nemzetközi Békekutatók Szövetsége – IPRA) Béke és konfliktus a globalizáció korában (Peace and Conflict in a Time of Globalization) címmel Sopronban rendezte meg 2004. július 5–9. között XX. világgonkresszusát.

Az IPRA-t a holland Bert Röling professzor és a ma 74 éves, a világ talán legnagyobb élő békekutatója, a norvég Johan Galtung alapította Londonban (1964). A fennál lásának 40. évfordulóját Sopronban ünneplő IPRA a hidegháború idején jött létre, keresve nyugat és kelet, a szabad és az elnyomott világ közötti békés és békekutatáson alapuló párbeszédet. Az IPRA kereste a kapcsolatot a keleti blokk hivatalos békemozgalmaival (pl. Béketanács) és a nem hivatalos békecsoportokkal (pl. Dialógus). Ma az IPRA vezetőségében „Oroszország és Kelet-Európa" képviseletében a „Magyar Békeszövetség békekutatója", Balázs Judit, a Sopronban székelő Nyugat-Magyarországi Egyetem rektor-helyettese foglal helyet. A nyitó ceremónián hosszú beszédet mondott Dr. Köteles György professzor, a Magyar Békeszövetség elnöke, majd pedig Barabás Miklós, a Magyar Békeszövetség „civil és társadalmi mozgalmak" referense kitüntetést adott át az IPRA japán elnökének, Katsuya Kodamának és magyar társelnökének, Balázs Juditnak.

Az általában kétévente megrendezett IPRA-világkonferenciát másodszor tartották Magyarországon (első alkalom: Győr, 1983). Sopronban 44 országból mintegy 240 – elsősorban amerikai, ausztrál, indiai és japán – békekutató volt jelen. A konferencia megnyitásáról kiadott MTI-hírt egyetlen egy országos napilap közölte, 16 sorban. A plenáris ülések mellett 15 szekcióban folyt a munka (szekciók: Művészet és béke, Konfliktusmegoldás és béketeremtés, Nemi és faji egyenlőség, Globális gazdaságpolitika, Ökológia és béke, Migrációs jogok, Bennszülöttek jogai, Nemzetközi emberi jogok, Erőszakmentesség, Békére nevelés, Béketörténet, Békemozgalmak, Béketeóriák, Vallás és béke, Biztonság és leszerelés, Ifjúság). A posztszovjet országok közül egy azeri, egy bosnyák, egy lengyel, egy ukrán és két orosz kutató volt jelen. Magyarországról négyen regisztráltatták magukat, és közülük – tudomásom szerint – ketten adtak elő. Az egyik előadó, a magyarországi roma problémát elemző Lukács Veronika, japán barátaitól szerzett tudomást a konferenciáról, én pedig ausztrál kutatótársamtól.

Jómagam az „Erőszakmentesség" szekció munkájában vettem részt, ahol 19 előadás hangzott el. A Ralph Summy (Ausztrália) és Senthil Ram (India) által vezetett szekció többek között a terrorizmus elleni erőszakmentes fellépés lehetőségeivel, az erőszakmentes iszlámmal, az izraeli-palesztin és a tibeti kérdéssel, az indiai és a brazíliai erőszakmentes akciókkal, az erőszakmentes kultúrával és az erőszakmentesség etikájával foglalkozott. A magyar származású ausztrál, Thomas Weber Deák Ferencnek Gandhira gyakorolt hatásáról adott elő, míg jómagam a Deák Ferenc fémjelezte passzív rezisztenciáról tartottam meg az alább közölt rövid előadást.

Passzív rezisztencia Magyarországon 1849 és 1859 között

Európában 1848 tavaszán olyan forradalmi hullám söpört végig (Anglia, Franciaország, Németország), amely az Osztrák-Magyar Monarchia tagállamaiban kezdődött (Itália, Ausztria, Magyarország, Csehország). A nemzeti függetlenségért és a polgári átalakulásért folytatott 1848–49-es forradalmak és szabadságharcok sorra elbuktak, győztek a császári és cári seregek.

A magyar csapatok 1849. augusztus 13-án Világosnál kényszerültek letenni a fegyvert. Az Osztrák Minisztertanács megbízásából Haynau tábornok 1849. október 6-án kivégeztetett tizenhárom, a forradalomban részt vett honvéd főtisztet (aradi vértanúk), majd pedig kivégeztette Batthyány Lajos magyar miniszterelnököt. A katonai bíróságok ítéletei alapján 120 embert ítéltek halálra, 1200-at börtönöztek be, és a volt magyar honvédek közül több mint 50 ezer embert soroztak be „kegyelemből" a császári hadseregbe.

Magyarországon a szabadságharc leverése után ostromállapotot vezettek be, mind a közigazgatás, mind a bíráskodás teljhatalmú katonai vezetők kezébe került. Kezdetét vette a birodalmi belügyminiszter, Alexander Bach nevével fémjelzett neoabszolutizmus (Bach-korszak: 1849–1859).

Bach egységes birodalmat akart kialakítani. A közigazgatást centralizálták, létrehozták a bécsi udvarhoz hű hivatalnoki kart (Bach-huszárok), a besúgórendszert, és a rendőrség mellett – a vidéki lakosság féken tartására – a zsandárságot. Mindezen túlmenően Magyarország területén jelentős katonai erő állomásozott. Ausztria és Magyarország között eltörölték a vámhatárokat, az osztrák adórendszert kiterjesztették Magyarországra, és bevezették az állami dohánymonopóliumot. A közoktatásban megjelent a németesítés és a magyar nyelv háttérbe szorításának szándéka, a magyar lapok egy részét megszüntették, másik részét pedig ellenőrizték. A nyolcéves katonaidőt a nemesség pénzzel megválthatta, de parasztságnak erre nem volt lehetősége. Napirenden voltak az erőszakos sorozások.

Magyarország dilemmája az volt, hogy az abszolutista kormányzattal való kollaboráció, vagy pedig a szembenállás stratégiáját válassza-e. Magyarország az utóbbit választotta, és a passzív rezisztencia kategóriájába sorolható eszközöket alkalmazott. De ez nem volt ilyen egyszerű. A forradalom leverése után külföldre menekült magyar politikusok és katonák fegyveres felkelés szervezésébe kezdtek (a kütahyai emigráció vezetője Kossuth Lajos, a párizsié Teleki László, a londonié Klapka György). Erős forradalmi mozgalom jött létre Erdélyben (Makk József), szabadcsapatok szerveződtek (Tolna: Noszlopy Gáspár), gerilla hadviselésre készültek fel (Mátra: Skretulsky Kázmér, Hatvani Imre; Arad: Csomortányi Károly), fegyveres betyárok veszélyeztették a hatalmat (pl. Rózsa Sándor), és merényletet kíséreltek meg Ferenc József trónörökös ellen (Libényi János). A fegyveres ellenállás vezetőit kivégezték, vagy 5–10–15 éves börtönbüntetésre ítélték. A perek elhúzódtak az 1850-es évek végéig, de 1853–54-re felszámolták a fegyveres ellenállást.

A passzív rezisztencia jelképes alakja a liberális Deák Ferenc lett, aki az első független magyar kormány

igazságügy-minisztere volt (1848–1849). A vidéki birtokán, majd pedig Pesten a közügyektől teljesen visszavonultan élő Deák hirdette meg az egész nemzet számára követendő politikai magatartásformát, a passzív rezisztencia eszméjét. Deák nem támogatta a titkos szervezkedéseket, viszont az 1848-as közjogi talajon állva nyíltan hirdette a „tűrés és tevés politikáját”. Szervezte a magyar társadalmi életet, nyilvános politikai szalont tartott fenn és irányította tudományos akadémiát. A deáki minta nyomán a szabadságharc vezető erejét képező magyar liberális köznemesség nagy része elvetette a politikai és társadalmi érvényesülés lehetőségét, és tudatosan vállalta a passzív rezisztencia magatartásformáját (hivatalt nem vállalt és adót nem fizetett). Deák Ferenc mellett a szépíró és újságszerkesztő (Pesti Napló) Kemény Zsigmond és az író Jókai Mór (Az új fejedelem című regény szerzője) a legismertebb képviselője a passzív rezisztenciának

A passzív rezisztencia számos formában nyilvánult meg. Két fő típusát különböztethetjük meg. Az egyik elsődlegesen a kulturális lázadás formáit foglalta magában: öltözködési és divatszokások (szakállviselet, betyárruha, kalap- és cilinder viselet, gyászöltözet), a nemzeti színek használata a ruházaton, továbbá a magánépületeken és középületeken, színházi bemutatók tartása (magyar szerzők, magyar témák), nemzeti bálok és táncmulatságok tartása, a tanügyben bevezetendő szabályoknak való ellenállás. A másik, elsődlegesen politikai ellenállás formái: a nyílt véleménynyilvánítástól való tartózkodás (látszat-közömbösség), az abszolutisztikus kormányzat egyes intézkedései elleni fellépés, illetve azok negligálása (adóbefizetés, kölcsönpapírok nem jegyzése, dohánymonopólium kijátszása, közmunka elkerülése), sorozások elöli szökés, a már besorozottak ellenállása az osztrák-magyar közös hadseregben, a besorozottak szökése (dezertálás), a gyülekezési jog betiltásával szembeni fellépés (politikai társaság alakítása vadászegylet vagy Agár-egyesület címen), fegyver és forradalmi relikviák (Kossuth bankó, forradalmi irományok), valamint tiltott könyvek és külföldi újságok rejtegetése, nyilvános helyeken (utca, vendéglő) nyílt demonstráció a hatalom ellen, a kormányzat által rendezett ünnepélyes alkalmak elleni fellépés (pl. a császár születésnapján), a forradalom ünnepeinek megülése.

Tíz éven keresztül megvalósult az idegen hatalommal való együtt nem működés, amit a Gene Sharp-i tipológia a törvényhozói hatalom bojkottja címszó alatt tart nyilván, és amit Gandhi mozgalmával párhuzamba állítva tárgyal. Ugyanakkor a magyar passzív rezisztencia esetében nem lehet beszélni kimunkált elképzelésről (ideológiáról), egységes konstruktív programról és alternatív intézményrendszer létrehozásáról, viszont erőszakmentes volt és növelte a belső együttműködést.

A magyar passzív ellenállás 1859-ban fejeződött be, amikor a külpolitikai események (észak-olaszországi háború) és a gazdasági válság (1857–1858) nyomán Deák, valamint a magyar és osztrák politikai elit elérkezettnek látta az időt a tárgyalásra. Ez végül elvezetett a két ország erőszakmentes kiegyezéséhez (1867). A kiegyezés tartósnak bizonyult, mivel közel ötven éven keresztül, egészen az I. világháborúig fenntartotta az Osztrák-Magyar Monarchiát.

Olvasók fóruma

Hozzászólások Garay András A Passió c. cikkéhez (ÉV., 2004. augusztus).

Azt hiszem, hogy a gond megváltódásunk hagyományos magyarázatában gyökeredzik. Azaz: „Ősszüleink egykori engedetlenségét a bűntelen Jézus – egészen az önkéntes halálig érvényes – engedelmessége hozta helyre", más szóval: „Jézus a kereszthalálával engesztelte ki az Örökkévalót – ezért oly fontos a keresztre feszítés." Ezzel szemben Jézus a sok ezer éven át elégtételre váró Isten képe helyett a szerető Atya képét adta elénk (Mt 7,7: „...ti, bár rosszak vagytok, tudtok jót adni fiaitoknak, mennyivel inkább tud mennyei Atyátok...").

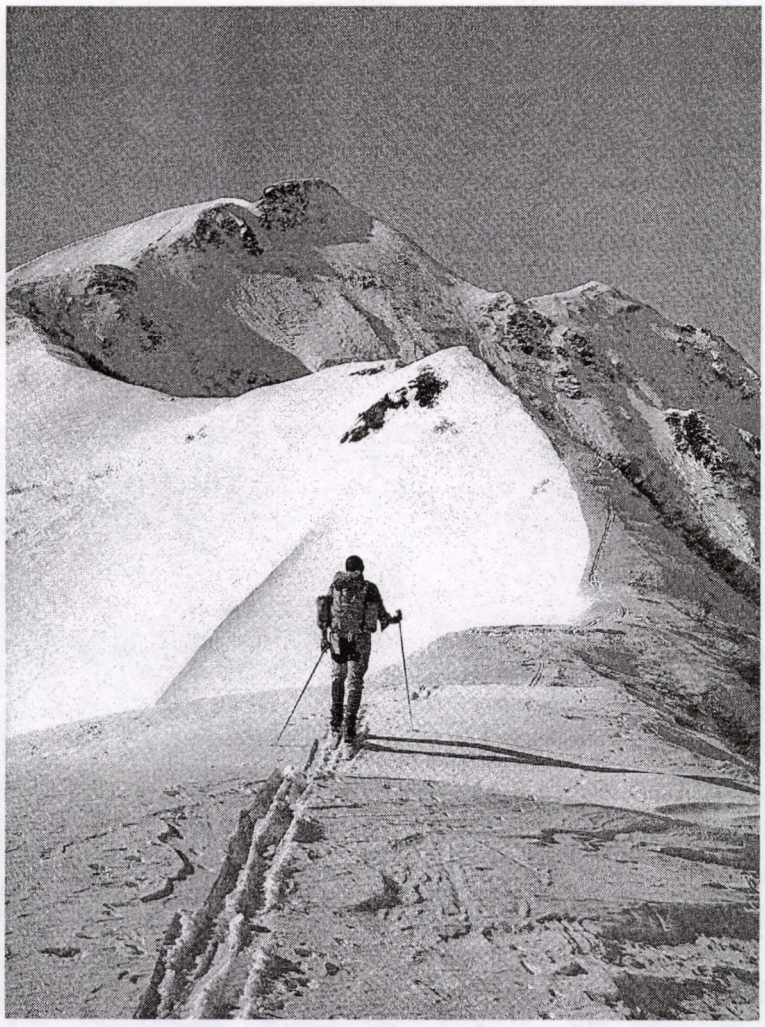

A másik gond: Ha csakugyan Jézus halálában rejlik a mi megváltásunk, akkor az egy gyenge kezű római hivatalnoknak köszönhető. Mi lett volna akkor, ha Pilátus egy kicsit karakánabb ember, s miután meggyőződött róla, hogy Jézus nem a birodalom ellensége, egyszerűen szétzavarja az előtte ordibáló – szemmel láthatóan felbujtott – népséget? Nem lett volna keresztre feszítés? Nem történt volna meg a megváltás?

Hogyan érthető a Mk 12,1–6-ban olvasható példabeszéd? – Csakis így: a Gazda eleve nem feltételezte a szőlőmunkások rosszaságát, hogy még gyilkosságra is képesek. Még akkor sem, amikor már előbb az általa küldött szolgákat megverték, betörték a fejüket stb. (ez a próféták sorsa, s ezt az írástudók rögtön megértették!). Amikor a fiát küldte, akkor is csak arra gondolt, hogy „őt talán becsülni fogják". Egyszóval: Jézus nem meghalni jött közénk! – bár sejtette előre, hisz ő is ismerte a jövendöléseket a megváltóról, volt küldetéstudata (Jn 11,16-ban már Tamás is rosszat sejt)!

Hogyan érthető Jn 15,3? „Atyám... a szőlőműves..., a gyümölcsöző vesszőket megtisztítja... Ti már *tiszták vagytok a tőlem kapott tanítás hatására*" (az utolsó vacsorán a tanítványokhoz, miután az áruló már eltávozott). Ők már Jézus halála előtt megváltottak lettek?!! – Igen. A kereszténység legfőbb üzenete, az emberiséget megváltó üzenete: a *Béke* tanítása.

Már Izajás is a Béke fejedelmeként hirdeti a Megváltót (9,5 és 52,7 – micsoda szép mondat!). A megváltás „technológiája" *egy mondatban*: „Szeressétek ellenségeiteket" (Mt 5, 44), és általában: Jézus *tanításának minden* mondata.

Márknál legalább 13-szor van szó a *tanításról*, s ezzel szembeállítva az írástudók, a farizeusok tanítása, viselkedése (pl. 7,13, 8,15, 12,38). A zsinagóga a tanítás helye, ahol szombatonként tanított Jézus, s az Ő legközelebbi embereit *tanítványoknak* nevezzük.

Hirdetni, oktatni, magyarázni – ezek szinonimák –, példabeszédekben és direkt módon.

Figyeljünk arra, hogy a János-evangéliumban – különösen a Lábmosástól kezdve – három fogalom körül forog Jézus beszéde: a *Béke, a Tanítás, és a Szentlélek.*: „...a tanítást, amit nekem adtál, átadtam nekik..." (ti. a tanítványoknak: Jn 17,7 és 17,14). A Szentlélek, a „Paraklétosz" = a *Szószóló* majd segíti a tanítványokat akkor, amikor ki kell állniuk beszélni (Jn 17,20). Tehát a Szentlélek a Tanítás átadásának a sikerre vivője.

A világnak Jézus Tanítása kell! Jézusnak azt az arcát kellene felmutatni, amelyik tanítva körbe jár, s kioldja a görcsöket, betegségeket, s szelíden oktatgatja az embereket arra, hogyan boldogulhatnának, és nem elégszik meg a konkrét hellyel és idővel, hanem mindazt, amit Felülről kapott, szeretné szétsugároztatni térben és időben.

A véres áldozat ószövetségi kép, amit Szent Pál bizonyos agitatív okokból volt kénytelen elővenni, de ez csak annyit ér, amennyit az „ismeretlen isten" képe is érhetett (ApCsel 17, 23) – *hatásos szónoki fogás!* Ahogy minket riaszt a sokkarú Buddha képe, úgy riasztja a ma emberét a keresztre feszített Jézus képe. Azt hiszem, hogy ezzel nem lép előbbre a világ!

Hollai Keresztély
Debrecen

Azt gondolom, hogy a túlzott látványokat leszámítva a film élt a mai technikai lehetőségekkel, és inkább az érzelmekre, mint az értelemre hat. Nem volt magyarázat a tömeg viselkedésére, hogy miért fordult később Jézus ellen. Nem önálló döntés volt részükről Jézus elveszejtésének kérése, hanem vezetőik akaratát szajkózták. De ebben semmi újdonság nincs, ilyen a tömeg.

A film hatása az egyénre különböző lehet attól függően, hogy milyen az egyén, de összességében nem több és nem kevesebb, mint a Biblia hatása. Nem is lehet elvárni, hogy a film hatására többen járjanak templomba, bár állítólag a bemutatója után sorban álltak az emberek a gyóntatószékek előtt.

Számomra az a végkicsengése, hogy azért nem kellett volna ezt csinálni, és ezzel még ráadásul semmi sincs megoldva.

Hampel Mária
Törökbálint

*

Hozzászólás Tunyogi Csapó Gábor Szabadság és rend – jog és felelősség c. írásához (ÉV, 2004. augusztus).

Tisztelt Szerkesztőség!

Hegel nem volt buta ember, csak beképzelt. Azt hitte, hogy neki, aki érti és magyarázza a világot, a világmindenséget, a szabadság jelenségét is ott kell keresnie, a természetben. Definíciója ezért sikerült ilyen sutára: „A szabadság a felismert szükségszerűség.”

A természet világában a könyörtelen természeti törvények védekezésre késztetik az embert. Akkor tud ellenük eredményesen védekezni, ha ismeri természetüket. Menekülni tud előlük, függetleníteni tudja magát kellemetlen, káros következményeiktől. De mi köze van ennek az ember szabadságához? Ahhoz, amit az emberiség nemesebb része egész történelme során zászlajára írt? Elképzelhető olyan szabadságlobogó, melyre aggódó anyák és hitvesek azt hímezték volna, hogy „Előre, a szükségszerűség felismerésére!”?

Ha belegondolunk, minden új felismerés, minden újabb természeti törvény felfedezése csak cselekvési, tevékenységi lehetőségeinket korlátozza. Választási lehetőségeinket, azaz szabadságunkat. Ha nem ment el az eszünk, alkalmazkodnunk kell a felismerthez, mert ez szükségszerű. A természet törvényeivel nem tudunk alkudozni!

Én igyekszem, hogy ne legyek beképzelt. Igaz, kevesebb okot is adott rá a sors. Viszont megajándékozott azzal, hogy csodálatos történelmi esemény részesévé tett. A forradalom, szabadságharcunk leverése után meg erkölcsi kötelességemnek éreztem utánajárni, vajon felelőtlenek voltunk-e, amikor életünket, sőt mások, nálunk fiatalabbak életét kockáztattuk a „szabadságért”, ha az, mint sok filozófus, pszichológus állítja, csak ***illúzió***?

Minden politikai, társadalmi, sőt erkölcsi szempontot kerülve, tisztán logikai eljárással jutottam a következő tételhez: „Szabad döntés csak abban az esetben lehetséges, ha két, egymásnak ellentmondó álláspont kínálkozik számomra, melyeknek mindegyike egyaránt elfogadható *értelmem számára*.”

S ekkor még mindig az absztrakció világában kóboroltam. A következő kérdések vezettek el a valóság, a gyakorlati élet világába: Milyen esetekben találkozom a fent megfogalmazott lehetőséggel? Olyanokban, amire a tudomány nem tud felelni. Mi a jó, mi a rossz? Ki vagyok, mi vagyok én? Van-e Isten? Mi szép, mi csúnya? Vagy mit tartok annak?

Ha ezeket a területeket, tartományokat vizsgáljuk, meglepő azonosságra bukkanunk: mindegyikükben személyek szerepelnek! S nemcsak egy, hanem legalább kettő! S így adódott a következtetés, hogy a szabadság csak emberi viszonylatokban létezik. Emberek kapcsolatában, személyek kapcsolatában létezhet csak. A természet világában, a világmindenségben rajtunk kívül senki sem ismeri, senki sem értheti, mi az, hogy szabadság. Talán ez kölcsönzi az emberi személy számára azt titokzatos méltóságot, mely rangok, adottságok, képességek fölött áll, s melyet 1948. december 10-én az 1. §-ban – destruktív filozófusokat kioktatva és megszégyenítve – így fogalmaztak meg:

„Minden ember szabadnak, egyenlő méltósággal és jogokkal születik.”

Rőczey János
Genf

Módszertani útmutató

Ha arra kérlek, hogy hallgass meg,
és te tanácsot adsz, akkor nem teljesíted kérésemet.
Ha arra kérlek, hogy hallgasd meg, mit érzek,
és te elmagyarázod, miért rossz az,
hogy úgy érzek, ahogy érzek, akkor megtiportál.
Ha arra kérlek, hogy hallgass meg,
és te azt hiszed, tenned kell valamit,
hogy megoldd a problémámat,
bocsáss meg, de akkor úgy érzem, hogy süket vagy.
Nem kértem mást, csak hogy figyelj, és hallgass meg.
Nem kértem, hogy tanácsolj, sem hogy tegyél valamit,
nem kértem mást, csak hogy figyelj, és hallgass meg.
Nem vagyok tehetetlen, csak gyönge és elesett.
Amikor megteszel valamit helyettem,
amit nekem kellene megtennem,
csak megerősíted gyöngeségemet és félelmemet.
De ha elfogadod, hogy úgy érzek, ahogy érzek,
még ha ez az érzés számodra érthetetlen is,
lehetővé teszed számomra, hogy megvizsgáljam,
és értelmet adjak az értelmetlennek.
S ha ez megtörtént, a válasz világossá válik,
tanácsra nincs már szükség.
Talán ezért használ sok embernek az imádság –
mert Isten nem ad tanácsot, sem megoldást,
csak figyel és hallgat. A többit ránk bízza.
Tehát te is figyelj rám, kérlek, és hallgass meg!
És ha szólni akarsz, várj egy kicsit,
akkor majd én is tudok rád figyelni.

Ismeretlen szerző

Az ajándékozásról

November vége felé egy férfi belép az egyik ajándékboltba, hogy karácsonyi ajándékot vásároljon a barátjának. Nyugodtan választhat. Kellő időben fáradozik az ajándék beszerzésén. Talán már régóta töpreng rajta. Mégis lehetséges, hogy tépelődve, a becsomagolt ajándékot vizsgálgatva hagyja el a boltot. Ennek legalább két oka lehet: Vagy belső vonzódásból fakadóan ajándékoz, de mégis kétségei vannak, valóban ez-e az az igazi és különleges ajándék, amellyel meglepetést és örömöt szerezhet; vagy pedig gondosan kalkuláló perfekcionista az illető, aki az életben különben sem bíz semmit a véletlenre, s közben örökösen megfigyeli és ellenőrzi önmagát.

Aki csak néhány nappal a szenteste előtt indul el a nagy bevásárlási csatába, s veti bele magát a sétálóutcák és az áruházak forgatagába, úgy érezheti magát, mint akit agyonvertek. És mégis vásárolnia kell, hiszen ez szó szerint az utolsó alkalma! Hallatlan nyomás alatt áll. Amikor eljön az ajándékozás pillanata, nem kezdhet magyarázkodni, hogy nem bírta ki a rettenetes nyüzsgést, és kereket oldott. És pénzt sem tehet ajándék helyett a karácsonyfa alá. A pénz normális esetben nem ajándék, karácsonykor a legkevésbé.

Ilyen helyzetekben különösen nehéz dolguk van az ún. szuperaggodalmas embereknek. A szorongáskutatásban azokat nevezik szuperaggodalmasoknak, akik kínos gondossággal ügyelnek arra, hogy mások sokra tartsák őket, s akik egyenesen pánikba esnek attól a gondolattól, hogy könnyűnek találtatnak annak az ítélete szerint, akit meg akarnak ajándékozni. A megajándékozott személy mégoly apró elégedetlenségét is visszautasításnak tekintenék. A szuperaggodalmas emberek kudarcfélelme már az ajándék eltervezésekor vagy az eladószemélyzettel való szembesüléskor felléphet. Peter Glanzmann pszichológus ezt írja ezzel kapcsolatban: „A szuperaggodalmas ember számára az ajándékozás valamiféle teljesítményt jelent, amelynek révén mérlegre teszik őt, és amellyel kapcsolatban mindenkinek, aki csak részt vesz valahogyan az ajándékozásban, egyet kell értenie vele. Ez azt jelenti, hogy igen aggályosan választja meg az ajándékot, és igyekszik olyasmit találni, ami pontosan illik a megajándékozotthoz. A másik oldalon az áll, aki nemigen aggodalmaskodik: olyasvalaki, aki szükség esetén képes lenne az út szélén talált fadarabot is egyszerűen odaajándékozni. Vagy más esetben talán azt mérlegeli, »minek örülnék én«, s aztán bármely tetszőleges személynek pontosan azt ajándékozza, ami neki magának kellemes.”

Az ajándékozó ember tehát semmiképpen sem szabad az ajándékozásban. A személyiség tulajdonságai hallatlanul nagy szerepet játszanak az ajándék megválasztásában. Fontos tényező továbbá: az illetőnek az ajándékozásról szerzett tapasztalatai. Senki sem jön ajándékozó emberként a világra. Élete során aztán meglehetős pontossággal mindenki megtudja, „mi illik”. Mire felnő, sokszor kap és ad ajándékot. A meglepetést éppúgy ismeri, mint a csalódást vagy az ajándék megmérhetetlenségét. Hogy képes-e önzetlenül „odaadni/feláldozni” valamit, vagy az ajándékozással mindig is önző célját akarja követni és befolyását erősíteni, hogy tud-e arról, hogy a jó ajándék túlmutathat a hétköznapokon, vagy hogy az ajándékozásban is megmutatkozik takarékossága vagy bírvágya – mindez tanulási és élettapasztalatainak eredménye lehet.

Létezik például az üzleti viszony, amely az adomány és az ellenadomány „elszámolásképes” viszonyán nyugszik. Egészen más a helyzet egy szerelmi viszonyban. Az ajándék itt jelezheti a szerelem megerősítését. A csak a jövőben remélt szerelem esetén az ajándék talán lehetővé teszi a közeledést. Vagy ha elmúlt szerelemről van szó, akkor a búcsút jelképezi. A búcsúhoz persze nagyon is hozzátartozhat az ajándékok visszaadása vagy elpusztítása.

A személyes indítékoktól-alkalmaktól eltekintve, a kultúra határozza meg azokat az időpontokat, amikor rendszerint ajándékot adunk. A legfontosabb alkalmak a névnapok, születésnapok, karácsony, esküvő, jubileumok. Ezek egyúttal elénk tárják, hogy az élet lényeges dolgait ajándékba kapjuk. Teljesen ingyen kaptuk az életet, szüleink szeretetét, partnerünk szeretetét, vagy azt a szeretetet, amelyet gyerekeink részéről tapasztalunk meg, vagy azt a törődést, amellyel barátaink vesznek körül minket. Ez akkor is megmarad, ha közben keserűen csalódtunk is. Mindazonáltal nem vagyunk képesek úgy ajándékozni, ahogyan az élet ajándékozott meg minket, noha olykor azt kívánjuk, bárcsak képesek lennénk rá.

A keresztény vallásosság hagyományában létezik az az elképzelés is, hogy azért ajándékozzunk, hogy ezzel jelképesen továbbadjuk más embereknek Isten kedvességét és jóságát. Az ilyen feltétlen ajándékozás azonban inkább csak kivétel a kultúrtörténetben. Túlsúlyban a kiszámított adományozás áll, amely még a megvesztegetés jellegét is öltheti. Ez érvényes már az archaikus áldozati adományokra is, amelyeknek az a rendeltetésük, hogy jóindulatra hangolják az isteneket, sőt lekötelezzék őket: segítsék az áldozat bemutatóját, vagy ártsanak ellenségeinek és ellenfeleinek.

A megvesztegetési, pártfinanszírozási és korrupciós botrányokban mind a mai napig ismételten felbukkannak különféle „ajándékok”. Akinek van tapasztalata a titokban végrehajtott piszkos üzletkötésekről, megmondhatja, hogy aki jól ken, az jól is utazik vagy repül – hacsak rajta nem kapják.

Az ajándékozás valóban „kusza”, „bonyolult dolog”. Pandora, a „mindent ajándékozó” ajándékozta oda az embereknek a világ minden baját. S az ajándékozás még a mi polgári ajándékozási kultúránkban is kettős, sőt többjelentésű ügy. A két szélsőséges pólus: az ember vagy azért ajándékoz, hogy hatalmat gyakoroljon, vagy szeretetből ajándékoz, hogy elmondja a másiknak: Tégy velem, amit akarsz, tiéd vagyok egész életemben.

A különféle kapcsolatok az ajándékozás további problémáit tárják fel. Ingelore Kautz pszichoterapeuta beszámol arról, hogy a családterápiában olykor téma az ajándékozás: „Az ajándékozás a nagyvonalúsággal vagy a fukarsággal áll összefüggésben. Kiderülhet, hogy egyenlőtlenség áll fenn: az egyik többet ad, a másik többet kap. Aztán úgy alakul a kapcsolat, hogy ezt felróják, és így konfliktus keletkezik.”

Egy spontán kapcsolatban az ember nem fogja rögtön felszámítani a dolgokat, nem fog szigorú „hitelező–adós viszonyt” létrehozni. Ha azonban teljesen nyilvánvaló az egyenlőtlenség a partnerek között, akkor kézenfekvő ez a lépés. És egyáltalán nem olyan ritkán fordul elő az sem, hogy az egyik partner vonakodik attól, hogy egyáltalán ajándékozzon, mivel általánosságban elutasítja az uralkodó ajándékozási kultúrát, például ami a karácsonyt illeti, mondván: „Amit mindenki csinál, azt még messze nem kell nekem is csinálnom!” Hogy az ember nyilvánvalóan megsértheti partnerét valami selejtes bóvlival, ismeretes. De meg is szégyenítheti. A nagy ajándékoknak lehet az a szerepük, hogy önmagunkat mutogassuk: „Megengedhetem magamnak, hogy briliánsgyűrűt ajándékozzak neked, amit viszont te nem tudsz megtenni.”

Manapság mindent lehet ajándékozni: autót vagy estélyi ruhát, számítógépet vagy cigarettatárcát. Mindenesetre aki áttöri az áruvásárlás normáját, és veszi a fáradságot ahhoz, hogy saját kezűleg készítsen ajándékot, az képes lesz arra, hogy talán valóban „feledhetetlen” ajándékot „varázsoljon elő”.

Az ünnepek és ünneplések olyan alkalmak, amelyeken már az archaikus társadalmakban is többnyire adtak ajándékot, mégpedig igen nagyvonalúan. Ez még ma is így van: az ajándékok több mint 70 %-át karácsonykor nyújtják át. Különösen az idősebb és az egészen fiatal embereket valósággal „elvarázsolják” ezek a napok, s teljesen ráhangolódnak a meglepetésekre, s ilyenkor a dolgozók is maguk mögött hagyják a hétköznapokat, melegségre, emberi közelségre, törődésre vágyakoznak. Egy kedves ajándék valóban meglepheti a megajándékozottat, s mindenekelőtt akkor okozhat meglepetést, ha mentes a kalkulációs megfontolásoktól, azaz magasabb értelemben véve „haszontalan”.

Dieter Fohr

Forrás: Publik-Forum, 2003/22

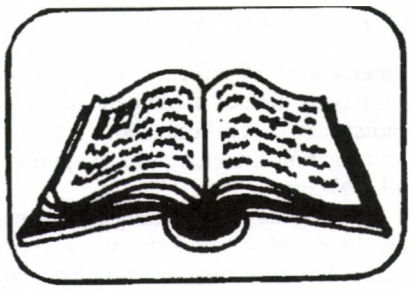

BIBLIA

A decemberi elmélkedéseket Vincze József péri plébános, a januáriakat Szabó Gyula mezőörsi plébános készítette.

December 5. — Advent 2. vasárnapja — Mt 3,1–12 — Vízzel, Szentlélekkel, Tűzzel

1. Keresztelő János a Szellem és a Lélek embere volt. A mai evangélium sok mindent elmond az életéről.

Aki telítve van mondanivalóval, az nem marad a „pusztában”. A Lélekre hangolt szív mindig keresi embertársait, mert nem tudja magában tartani azokat a kinyilatkoztatásokat, tapasztalatokat, amelyeket belül hordoz.

„A hívő ember Istennek egyre több csodálatos erejét érzi felszabadulni, s úgy tapasztalja, hogy az ő hitére megindulnak Isten kötött energiái, és fenntartják őt” (Ravasz László).

Aki fellép – ahogy Keresztelő János is –, az egyben hirdet is. De nem mindegy, hogy mit. Szánalmas látni korunk „hirdetőit, fellépőit”, akik azt akarják elhitetni, hogy a fogyasztás a legszentebb életcél. Mégis van foganatja, hiszen vasárnaponként üresek a templomok, de zsúfoltak a bevásárlóközpontok.

2. Bűnbánatot hirdetni az jogosult, aki maga is megtisztult az Úrral való találkozásban. Megtérést az hirdet hatalommal, aki maga is átélte az evangéliumhoz formálódás kemény próbáját. Mert amilyen az ember maga, úgy vélekedik a többiekről is.

Áldozat kell ahhoz, hogy erőteljes élet fakadjon. A Keresztelő meghozta ezt az áldozatot, amikor kicsi gyermekkorától tanulta a szentéletű pusztai szerzetesektől, hogyan lehet Istennek tetsző életet élni.

Keresztelő János sem csupán bűnbánatot hirdetett. Ma ennek a szónak a közfelfogásban ilyen értelme van: megbánom (esetleg meggyónom) a vétkemet, utána élek úgy, ahogy eddig. „Térjetek más felismerésre!” Ez a gondolkodás és az életvitel radikális megváltoztatását jelenti. Mindezt azért, mert közel van a Mennyek Királysága.

3. A figyelemfelhívásba belefér a korholó szó. Aki nem tud buzdítani, az ne is intsen. Buzdítás nélkül az intés csupán lesújtó kritika. A Keresztelőre igaz az indiai bölcsesség: „A bölcs ritkán beszél hízelgően, s az egyenes ember sosem támad orvul.”

Keresztelő János jogosan korholta keményen a bűnbánat nélküli „bűnbánattartókat”, a szemlélet- és életmódot váltani nem akaró „megtérőket.” Isten embere hamar felfedezi a szándék és az elköteleződés hiányát.

4. Keresztelő János – minden nagysága ellenére – csak vízbe tudta bemeríteni a hozzá menőket. Szentlélekkel és Tűzzel csak a nála erősebb, hatalmasabb tud keresztelni.

Csak az igazán nagy ember igazán szerény. A Keresztelő ebbe a kategóriába tartozott, hiszen ismerte erőinek végét, képességének határait, emberi életének korlátait.

Kinek a szívében fogan meg a hirdetett isteni szó? Ez Isten dolga. A küldötté az, hogy hirdesse.

December 12. — Advent 3. vasárnapja — Mt 11,2–11 — Szent emberek Isten követségében

1. „Az alja nép csak a gazdagságra vágyik, a középréteg a pénz mellé dicsőséget is akar, míg a nemesebbek csak a megbecsüléssel törődnek. A megbecsülés a kiválóságok egyetlen kincse” (indiai mondás).

Keresztelő Jánosnak a legnagyobb megbecsülés jutott: maga Jézus Krisztus értékelte életét, jellemét, elkötelezettségét. Jézus észrevette a Keresztelőben az odaadott, szent embert.

2. Nem akárki kerül börtönbe hitbeli meggyőződéséért. A félszárnyú, elkötelezetlen embernek ez nem jut osztályrészül. Keresztelő János még a börtönben is azzal foglalkozik, hogy az Eljövendőről hírt kapjon. Bizonyosságot, amely megmutatja, ki az, aki Szentlélekkel és Tűzzel keresztel. A szenvedés nemhogy megtörte volna elkötelezettségét, hanem még növelte is.

3. Jézus mit mondott Keresztelő Jánosról?

Ő nem volt játéka mindenféle szélnek, mint a nádszál. Nem hajolt ide-oda érdekei szerint. Egyenes volt és kemény. A gumigerinc nem a szent emberek tulajdonsága.

Nem volt kényelmes életvitelű, szép ruhákhoz, palotákhoz szokott, mindennapos fogyasztói életet élő ember. Aszketikus életét Jézus is értékelte. A szent ember szavában és életvitelében egyaránt fegyelmezett.

Jézus prófétánál is nagyobbnak tartotta a Keresztelőt. Küldöttnek, angyalnak, akiről az Írás is szólt. Ő az útkészítő, akit a Magasságos küldött.

„Asszonyok magzatai között nem támadt nagyobb Keresztelő Jánosnál.” Jézusra nem volt jellemző az olcsó hízelgés, a meg nem érdemelt dicséret-mondás. Az asszonyok szülöttei között pedig támadt nagyobb Keresztelő Jánosnál, méghozzá Jézus, aki beszélt róla. Így beszél egyik szent ember a másikról.

4. Szent az az ember, aki a lelke mélyén rátalált az élő Istenre. Anthony de Mello írta le a következő történetet. Egy amerikai pap kilépett az egyházból, mert azt tapasztalta, hogy a megtanult dolgokról tud ugyan beszélni, de azt várták tőle, hogy elvezesse embertársait Istenhez. Ezt nem tudta megtenni, mert az ő szívében csak üresség lakozott. „Minél inkább belevetettem magam az egyház megreformálásába, a szentírási és pasztorális tanulmányokba, annál könnyebb volt Istentől és üres szívemtől elmenekülni.” Egy hindu szent ember mondta az egyik misszionáriusnak: „Nektek, misszionáriusoknak semmi hatásotok nem lesz ránk mindaddig, amíg nem guruként jöttök hozzánk. A guru nem olyan ember, aki pusztán arról beszél, amit könyvben olvasott, hanem a saját lelki élményeinek meggyőző erejéből szól. Tanítványait biztos kézzel vezeti, mert olyan Istenhez vezető ösvényre irányítja őket, amelyekről nemcsak olvasott, hanem amelyet ő maga is végigjárt.”

5. A szent emberek ösvényei Istenhez vezetnek. Keresd az ilyen emberek társaságát! Szavaik felvillanyoznak, magatartásuk minta lesz, a szívükből fakadó „élő víz” segít megújítani életedet.

December 19. — Advent 4. vasárnapja — Mt 1,18–24 — Velünk az Isten

1. Minden születésnek története van. A szülők lelkében olyan nyomot hagy a gyermek születése, ami életre szóló. Édesanyám pontosan emlékszik arra, milyen volt az idő születésem napján, minden körülmény megmaradt a szívében, tudatában.

Jézus születésének története azt mondja el, hogy Isten szándékainak megvalósulásához a Földön kell egy szentéletű fiatal leány, aki kora ellenére is tud életre szóló döntést hozni Isten szándékának megfelelően. Kell melléje társnak egy igaz ember, aki családfőként irányítja az életüket; aki figyelni tud az égi jelekre, kinyilatkoztatást kap álmában és azt meg is érti; aki leküzdi a nehézségeket, aki nem teszi ki jegyesét életveszélynek azzal, hogy elbocsátja.

2. Két Istenre figyelő ember összehajló, vigyázó szeretetéből megszületik Jézus, akivel Jahve megment. Ilyen egyszerű a világtörténelem nagyszerű eseménye.

Bennünk is hasonló egyszerűséggel születhet meg Jézus Krisztus. Egyszerűen, de nem könnyen.

Kispapéveim meghatározó élménye volt az Isten-keresés. Nagy lelki szomjúsággal kutattuk az evangélium igazságait. Ennek ellenére évekbe tellett pl. az erőszakmentesség megértése. A kisközösségek pezsgő szellemi-lelki élete alapvető élményként adta a „velünk az Isten” csodálatos, megújító élményét, tapasztalatát.

Azóta folytonos ez a tapasztalat a jó egyéni imádságok után, a felüdítő, töltő közösségi találkozók után, kirándulásaink, táborozásaink, karitász-munkáink után.

Az elmúlt nyáron a Börzsönyben tartottuk az Ág-lelkigyakorlatot. A „Velünk az Isten” élménye újabb tapasztalattal bővült: „Bennünk az Isten.” Lelki kinyilatkoztatások, megrendítő Isten-találkozások, mérhetetlen békesség, világot átölelő szeretet kísérte ezt a felismerést. Közösségi és egyéni életünk megújulásának is ez az alapja. Fejben mindig is tudtuk, hogy velünk, bennünk az Isten. Ezt átélni, megtapasztalni fejben, szívben, érzéseinkben, kiemel a mindennapok fáradtságából, szürkeségéből, megszokottságából. Ennek a neve: megújulás a Lélekben.

3. A legnagyobb tanúságtétel lenne, ha el tudnánk mondani testvéreinknek: Jézus Krisztus megszületése bennem így történt...

A lelkünkben lakozó Lélek felismerése sohasem egyéni munka, mindig közösségi cselekedet.

Néhány közösségünkben beszélgettünk arról: kik azok, akiknek nagyon sokat köszönhetünk hitünk, közösségi életünk kialakulása terén. Nagy hálaadó imádsággal fejeztük be ezeket a találkozókat, hogy sokan voltak, akik személyes életpéldájukkal, szavaikkal, bátorításukkal, élő hitükkel, tevékeny szeretetükkel mutatták az utat, segítették lelki előmenetelünket.

Mert mi más nagyobb emberi győzelem van még a világon, mint szeretetre lelni egy közösségben, valahova tartozni?

December 25. — Karácsony — Jn 1,1–18 — Tulajdonába jött, de övéi nem fogadták be

1. Édesanyámat mentem haza meglátogatni. Megálltam szülőfalum templománál, és bementem imádkozni. Megrohantak az emlékek, a sok ministrálás, a kispapévek imádságai.

Mindent szép lassan végignéztem a templomban. Akkor a szemem megakadt a főoltáron. A szentségház tetején, aranyágakkal körbefonva ez a szó áll: ÁRVA. Mármint Jézus.

Lelkem mélyéig megütött a szó. Ha egy pillanatra is, világosan és igen mélyen megértettem: milyen az Isten magányossága, árvasága a Földön.

Úgy teremtett bennünket a Mindenható, hogy saját Lelkét adta, saját képére formált, s legfőbb tulajdonságát, a szeretetet öntötte belénk. Azaz Ő ott él a szívünk mélyén. Legtöbbször magányosan és elhagyottan.

Árva, akit elhagytak a hozzátartozói, szerettei, akinek nincs senkije. Lehet árva a Mindenható, a kozmosz Ura, a világ Teremtője? Lehet! Amikor a saját képére formált ember nem törődik vele. Amikor magára hagyja, elfeledkezik róla.

Mély döbbenettel ültem szülőfalum templomában. Fájt a lelkem a felismert igazságtól. Azonnal a saját életemet tettem mérlegre. A saját gyakorlatomat. Mit szólnának hozzátartozóim, szeretteim, ha napokig nem szólnék hozzájuk ilyen érvek alapján: fáradt vagyok, elfelejtettem, nincs kedvem...? Megriadtam. Belém hasított a felismerés: Nálam is milyen sokszor vagy árva, Uram! Amikor csak felszínesen mondok valamit imádság címszó alatt. Az én lelkemig sem ér el, nemhogy Hozzád.

Azonnal eszembe jutott Jézus sorsa a Földön. „Övéihez, tulajdonába jött, de övéi nem fogadták be” (Jn 1,11). A Getszemáni-kertben bánat és otthontalanság gyötörte (Mt 26,37). Számkivetett volt a saját tulajdonában. Megölték, kidobták saját Atyjának szőlőjéből (Mt 21,33–46).

Akkor, ott, félhangosan mondtam a templomban: Uram, valóban Te vagy a világ legnagyobb árvája.

2. Karácsonykor milyen magányos lehet az Isten közöttünk. Mivé lett ez a csodálatos ünnep! Munkaszüneti nappá és az evés-ivás-pénzköltés ünnepévé. A hamis érzelgősség ünnepévé. Van benne minden emberi, de szellemi-lelki-isteni alig.

Karácsonyi hittanóráink után mindig megkérdezem a gyerekeket: Szenteste, az ajándékozás előtt volt-e a családban imádság, ének? A hittanosok családjainak 90%-ában (!) semmi ilyen nincs. Az ajándékok összege viszont súlyos milliókra rúg.

3. Az Ige, a Logosz testté lett. Közöttünk és bennünk lakott (lakik). Ő az igazi világosság, aki minden embert megvilágosít. Aki befogadja, annak hatalmat ad, hogy Isten fiává legyen.

Így múlik el a világban Isten árvasága.

December 26. — Szent Család vasárnapja — Mt 2,12–15.19–23 — A gyermek a család tükre

1. Kirándulni vittem a kishittanosokat. Az egyik kisfiút erőteljesen megdorgáltam, mert válogatott káromkodásokat mondott. „Hol tanultad ezt?” – kérdeztem. A megszeppent kisgyerek nem válaszolt, csak a mellette lévő: „Hol tanulta volna? Így beszél az egész családja!”

Ez a kisgyermek súlyos teherként fogja hordozni szülei „örökségét”. A család talán fel sem fogja, mennyire megnehezítette gyermeke életét.

2. Az ószövetségi Szentírás lapjairól kiderül, hogy a zsidó családoknak sokféle értékes, követendő gyakorlatuk volt. A gyermekeket áldásnak, Isten ajándékának tekintették. Naponta együtt imádkozott a család. A gyermekeket becsületesen tanították a Törvény előírásainak betartására. Ünnepek alkalmával a családfő a zsidó történelem eseményein keresztül beszélt Isten jóságáról, tanítva ezzel az összetartás fontosságát.

3. „A férfi elhagyja apját, anyját, feleségével tart, és ketten lesznek egy testté” (Mt 19,5). A vérségi köteléknél erősebb a szerelem, a családépítés vágya.

Az ókori bölcs így fogalmazott: „Előbb találd meg önmagadat, utána keresd meg a párodat.” Aki életre szóló kapcsolatra vállalkozik, annak érett legyen a szeretete. Csak a boldog ember tudja boldogítani társát. Aki társa boldogságát keresi, a magáét is megtalálja. Boldog szülők nevelnek boldog gyermekeket.

A jövő az Isten és a családok kezében van, nem a politikusokéban. Nem a körülményektől lesz szebb a jövőnk, hanem attól, ami a szívünkben van.

4. Amikor valaki társat választ, jövőt választ és sorsot. Döntéseink így lesznek sorsunkká! A szeretet és a figyelmesség forrasztja egybe a szíveket, nem a bírálat és a kritika. A kevés szeretet ugyanis mindenütt sok hibát talál. Elfogadó szeretettel nézd el mások töredékességét, fogyatékosságát, akkor majd reménykedhetsz abban, hogy a te hibáidat, fogyatékosságaidat is elnézik.

5. A családot a ragaszkodás és a szeretet teszi családdá. A család akkor boldog, ha tagjai mély, őszinte, megalapozott szeretet-légkörben élnek.

A szeretetet, szerelmet ki kell mondani, éreztetni és bizonyítani kell. Az egyoldalú szeretet nem él sokáig. Amit nem tudunk kimutatni, az nincs is. „Az a szeretet, amely elmúlik, nem is volt igazán.”

Egy indiai bölcs mondta: „Ilyen legyen a rokonságod: igazság az anyám, tudás az apám, vallás a bátyám, könyörület a jóbarátom, békesség a feleségem és megbocsátás a fiam. Minden más csak káprázat.”

Január 2. — Vízkereszt — Mt 2,1–12 — Ügyeljünk a jelekre!

Hérakleitosz írja: „Az Úr nem mond semmit, hanem jelez.” Számunkra furcsa ez, hiszen mi egy nagyon racionális, mindent ésszel átlátó, logikus egymásutániságban gondolkozunk. Jézus születését azonban két irányból jelzi Isten. Az első a próféták jövendölése, a második az égi jelek.

Mindez annyit jelent, hogy az Istenre figyelő ember képes az Ő hangját, sugallatát érteni és közvetíteni, ám Isten a teremtett világ rendjén keresztül is megszólal, s üzenetet közvetít.

A természet – értelmezési és jelzési rendszerként – alkalmas a felső világ üzenetének tolmácsolására a megfelelések rendjében. A hagyományos világ széttöredezésével lassan szinte teljesen elveszett az a kód, melynek segítségével üzenet-értőkké válhattunk volna. A gyakran lenézett népi műveltség szinte mindent tudott, s lelkében át is élte a Mindenséggel való kapcsolatot. Egy példát szeretnék hozni ennek érzékeltetésére.

Amikor egy kisgyermek megszületett, a kertben fát ültettek. Az idő múlásával kirepült, felnövekedett a gyermek, s messzire került otthonról. A fa is égbe szökkent. Nem volt telefon, a kommunikációs rendszerek még nem fejlődtek ki, a szülők mégis mindent tudtak gyermekük helyzetéről. Csak megnézték a fát, s a fa állapota pontosan megfelelt gyermekük sorsának és egészségi helyzetének.

A napkeleti bölcsek az ég Urának születését értették ki a csillagok állásából és jelzéseiből. Az értést tett is követte. Elindultak. S megtalálták Jézust. A jelek s értésük Jézushoz vitte a mágusokat.

A mágus szó a mag gyökből származik. A mag pedig minden élet forrását, az információt tartalmazza, vagyis tulajdonképpen a szent tudást jelenti.

Isten úgy teremtette meg a világot, hogy a világ megismerése, jelzéseinek értése biztos útmutató legyen az ember számára. A város ostornyeles lámpáinak fényétől mi már csak ritkán látjuk az eget, a csillagokat. Lehet, hogy a lelki újjászületéshez újra fel kell fedeznünk a népi kultúrát, s meg kell tanulnunk annak jelzésrendszerét, hogy érthessük Isten üzenetét.

Január 9. — Urunk megkeresztelkedése — Mt 3,13–17 — A Lélekkel megerősödve

Keresztelő Szent János a bűnbánat jeleként keresztelt a Jordán folyóban. Jézus szintén megkeresztelkedett Jánosnál, de nem a bűnbánat jeleként, hanem mert így illett. Az ég megnyílása és a Lélek Jézusra szállása jelzi, hogy egészen más keresztségről van itt szó, mint a János által megkereszteltek esetében.

Mikor történik Jézus megkeresztelkedése? A Keresztelő bűnbánatra felszólításának kellős közepén, s Jézus pusztai megkísértését megelőzően, még a nyilvános működés megkezdése előtt.

Jézusnak szüksége volt erre a keresztelkedésre. Itt kivételesen egybeesett a jel és a tartalom, hisz a vízből kiemelkedéskor leszáll a Lélek Jézusra.

Megfelelő lelkület is kellett ehhez az aktushoz. Jézusban az alázat, az áldozatot hozás (hisz ő megy el Jánoshoz), a külvilág miatti illendőség (talán így könnyebben elfogadják őt hiteles embernek) magatartását mind megtaláljuk.

Mekkora tekintélye lenne azon vezetőnek manapság is, aki a bűnbánat jeleként víz alá merülne… Hát még akkor, ha ezen megtisztulás következtében a Lélekkel való betöltekezést is megtapasztalhatnánk!

Jézus esetében mindezt isteni szózat is kísérte. Feltehetően a Lélekkel megerősödve lesz képes legyőzni önmagát a pusztai kísértések idején. Mert egyedül, isteni erő nélkül valóban nehéz ellenállni, s legyőzni a világ elszívó hatását.

Jézus Istennek tetsző cselekedetére azonnal jön a válasz, a megerősítés az égből. A Lélekkel töltekezést követően Jézust Isten belső ereje irányítja. Többé már nem az emberek elvárása, az embereknek tetszés lesz életében a meghatározó, hanem az Atyának tetszés.

Megfelelő lelkület kialakításával törekszünk-e a Lélekkel találkozásra? Azt várjuk, hogy megint csak Isten tegyen felénk gesztusokat, vagy mi is tudunk áldozatot hozni a vele való találkozásért? Isten iránti szeretetből mit tudunk feláldozni az életünkből, hogy még közelebb kerüljünk hozzá?

Január 16. — Évközi 2. vasárnap — Jn 1,29–34 — Élet csak áldozatból születik

Keresztelő Szent János emberi nagysága, hogy elismeri: Jézus útját hivatott egyengetni. Mások előtt szól, s tesz tanúságot az Isten Fiáról.

Ma sokan hangsúlyozzák, hogy az önkibontakoztatás az élet egyik legfontosabb mozzanata, s ezen azt értik, hogy minden áron, senkire tekintettel nem lévén, éld ki saját karrier-céljaidat.

A Keresztelő másképpen gondolkodott élete értelméről. Áldozatul adta magát Jézusért. A Mestert szolgálva valósította meg önmagát, ha szabad így fogalmazni.

A természet rendje is erre szeretne tanítani minket, embereket. Ha a búza nem hull a földbe, akkor elrohad. „Aki meg akarja menteni evilági életét, az elveszíti azt…” Ám ha a búzaszem áldozatul adja magát a Földnek, sokszoros termést hoz. „Aki értem és az evangéli-

umért elveszíti életét, megtalálja azt.”

A szeretet egyik legfontosabb vonása, hogy nem méricskél, nem keresi a maga hasznát, hanem a másikét. Márai azt mondja, nézzük meg az erdők fáit! Mennyi áldozatot hoznak magvacskákban, kitartó munkában, amíg a sok tízezer magból egy megfogan a földben, s egy másik fa lesz majd belőle. Mi, emberek igen hamar beleununk, belefáradunk az áldozatos szeretetbe.

A Nap naponta feláldoz egy részt önmagából, hogy életünk legyen. Minden jellel az élet odaadásra szólít minket Isten. Keresztelő János Jézusért adja életét áldozatul. Nem Heródesért, esetleg Pilátusért, vagy a megtérni nem akarókért, hanem azokért, akik rálépnek Jézus útjára. Nem mindegy, miért vagy kiért hal meg az ember.

Ma alighanem túl keménynek találnánk János elvárásait, életvitelét, nem tennénk olyan határozottan tanúságot Jézusról, mint ő, mondván, ma plurális társadalomban élünk. Nincs köze egyik embernek a másik meggyőződéséhez, szabadság van. S nem kell csodálkoznunk azon, hogy lassan el is fogynak a tanítványok. Mert ha nincsenek tanúságtevők, akkor ki után induljanak az emberek? Egyébként pedig nem mindenki olyan érett és okos, hogy önmagától rájöjjön az igazságra. Odáig el kell juttatni, meg kell ismertetni az embereket az evangéliummal, a döntés aztán természetesen mindenkinek belügye.

Tanúságtételemmel hány embert tudtam elindítani a magasabb megismerés útján Jézus felé?

Január 23. — Évközi 3. vasárnap — Mt 4,12–23 — Tanítványokat nevelni

A váltófutásban nagyon lényeges, hogy az egyik versenyző átadja a másiknak a stafétabotot. Nagy baj, ha nincs kinek átadni; az sem szerencsés, ha mondjuk súlyemelőnek adják át, s az sem, ha közben leejtik, mert keresgélni kell, ezzel pedig sok időt veszítenek.

Keresztelő Szent János útkészítői munkája nyomán sokan képesek voltak Jézusra hangolódni. Felnevelte szűk tanítványi csapatát, s közülük nem egyből Jézus apostola lett. S eljött az idő, amikor őt kivonták a forgalomból. Börtön, lefejezés… nem volt gond, hisz ennek nem az lett a következménye, hogy munkája megsemmisült, hanem éppen így tudott kiteljesedni. Maga Jézus vette át a stafétabotot.

A Bokorban és az Egyházban az fogja eldönteni a jövőt, lesz-e kinek átadni a lelkiséget, a tudást, a gondolkodni, kérdezni, igazságot keresni akarást, a világot megjobbítani akaró szándékot, de mindezt csak megfelelő lelkülettel lehet Istennek tetszően végezni.

A jövő azon múlik, felnevelődik-e egy „elit réteg”, úgy, mint Jézus idejében az apostolok. Nem tömegben, hanem elkötelezett tanítványokban kell gondolkodnunk. Ezen tanítványi csoport felnevelése azon is múlik, hogy képesek-e a halászatot felcserélni az emberek halászatával. S az sem utolsó szempont, hogy ezt az asszonyok megengedik-e?!

Ha a tanítványok megéreznek valamit személyes példánkon az élet értelméből, a szeretetben élésből, vagyis az élet igazi minőségéből, akkor talán van esély.

Ha már viszonylag fiatalon megértik, hogy nem az az emberi élet célja, hogy halálra dolgozzák magukat, s fölmásszanak az uborkafára. Babits írja, ha célodat túl alacsonyra helyezed, elvéted a lépést. A tájékozódási pont nem lehet az előtted levő kő, csak a Sarkcsillag. S lehet, hogy lábadat megsebzi a kő és a bozót, de biztosan célba érsz, mert tekinteted ott van az égen.

Isten nem tűr mérlegelést. Hív, és azonnal menni kell. Dönteni kell. Vagy – vagy. Senki két úrnak nem szolgálhat…

Döntéseimben a tanítványi elkötelezettség, vagy az egzisztencia-féltés irányít?

Január 30. — Évközi 4. vasárnap — Mt 5,1–12a — Választhelyzetben az emberiség

Csak ezt a hegyi beszédet ne mondtad volna el, Uram! Miért nem elég neked a tisztességetika? Mennyi bajunk származott ebből az elmúlt évezredekben. Sőt, annak örüljünk, ha minket üldöznek, legyünk büszkék rá. Nem túl kemény beszéd ez?

Ha valakit igazán szeretünk, akkor képesek vagyunk meghalni érte.

Visszatekintve az elmúlt évtizedekre, nagyszerű dolog, hogy csodálatos mestereink voltak. Magas életcélokkal, bátor, becsületes kiállással, irgalmas szívvel, s tele segítőkészséggel. Sokszor nem könnyű őket követni, gyakran megtapasztaljuk saját töredékességünket, méltatlanságunkat. Sokat gondolkodunk, hogyan lehet ma Istennek tetszően, a hegyi beszéd értékei alapján berendezni az életünket, hogy a világban maradjunk ugyan, de kovászai legyünk környezetünknek.

A Föld és a világ jelenlegi állapota választhelyzet elé állítja az emberiséget. Vagy arra fog törekedni, hogy Jézus tanítását végre komolyan vegye, vagy vége lesz a világnak. Vagy komolyan vesszük a „Szeresd ellenségedet!” parancsot és a „pozitív regulát”, vagy közösen elpusztulunk. Vagy agyonszennyezzük környezetünket, s utolsó tartalékainkat is feléljük a jövő nemzedéke elől, vagy felfedezzük az adástörvényt.

Csak kétfajta játszma lehetséges. A vesztes–vesztes, vagy a győztes–győztes. A harmadik út, úgy tűnik, kimegy alólunk, vagyis győztes–vesztes mérkőzés nem lehetséges.

Jézus az élet legfontosabb törvényeit nem javaslat, hanem parancs szintjén követeli meg tanítványaitól, s boldogoknak mondja azokat, akik ezt az utat járják. Ez a szűk ösvény. Egyháztörténeti kutatásaink során olyan jó érzés azzal szembesülni, hogy nem árultuk el a Mestert. Rengeteg erőt ad a hitük és a jézusi értékek mellett kiállók áldozatos tanúságtétele. Az ő szeretetük és Jézus-hűségük örömet és boldogságot ad.

Talán legszebben Pál ír erről: „A jó harcot megharcoltam, a pályát végigfutottam, a hitet megtartottam. Most készen vár az igaz élet koronája…”

A Bokor Hazai Rászorulók Alapítvány 1%-os beszámolója

A Bokor Hazai Rászorulók Alapítvány (1163 Budapest, Gordonka u. 7., adószám: 18160525-1-42) kuratóriuma ezúton is megköszöni azok támogatását, akik személyi jövedelemadójuk 1%-ának felajánlásakor alapítványunkat jelölték meg. 2003-ban ezen a címen 173 488 Ft-ot kaptunk, mely összeget karácsonykor a hajléktalanok meleg ételének biztosítására fordítottuk.

Továbbra is számítunk segítségükre. Számlaszámunk: 10200902-32712999. – Kérésre csekket küldünk.

Az alapítvány kuratóriuma

fenntarthato@civilizacio.hu

December 1.: 1930-ban W. K. Kellog bevezette a 3x8 órás helyett a 4x6 órás munkaidőt michigani gabonapehely gyárában. (Ez most nem reklám!) Így több embernek adott kevesebb fizetéssel kevesebb munkát. A kísérlet óriási sikert hozott, a kevesebb pénz ellenére a több szabadidő miatt a munkások és családjaik sokkal boldogabbnak érezték magukat. A gyár termelékenysége is nőtt, a rövidebb munkaidőben jobb kedvvel dolgoztak. Ennek ellenére a cég igazgatósága nem rokonszenvezett Kellog munkásbarát vezetési filozófiájával, és egy évtized múltán, a II. világháború kitörésekor megragadták az alkalmat, és visszaállították a 3x8 órás munkabeosztást. A munkások azonban nem felejtették el a boldogabb „kevesebb pénz, de több idő“ korszakot, 1946-ban újra kiharcolták a 4x6 órás munkarendet, és a fenyegetések, elbocsátások, lejáratő kampányok ellenére közel négy évtizedig, 1984-ig meg tudták őrizni ezt a vívmányt.

December 3.: 1997-ben megkötötték a Nemzetközi Aknabetiltás Egyezményt (Magyarország az első napon aláírta). Béke Nobel-díjat kapott az egyezmény kiharcolásáért az 1991-ben indult Nemzetközi Aknabetiltás Kampány (www.icbl.org), amelyben 75 országból több mint ezer civil szervezet vesz részt (Kelet-Európából elsőként a Bocs Alapítvány csatlakozott, 1995-ben).

December 9.: 1980-ben először osztották ki az ún. Alternatív Nobel-díjat. A Right Livelihood Award („a helyes életvitel díja”, www.rightlivelihood.se) kb. negyedmillió dolláros összeggel jár. A világ legsúlyosabb problémái, köztük a környezeti válság ellen legsikeresebben küzdő személyek vagy szervezetek kaphatják meg. A Nobel-díj kiosztása előtti napon adják át Stockholmban.

A 2002-es díjazottak: Jeunesse Kamenge központ, Burundi. Keresztény ifjúsági szociális projektek polgárháborús áldozatoknak, 1991 óta. – Kvinna Till Kvinna alapítvány, svéd nők a balkáni háború áldozataiért, 1993 óta. – Martin Almada emberjogi aktivista (Paraguay), a Juan Baptista Alberdi Intézet a Közösségi Képzésért és Fejlődésért alapítója, akit orvosi munkája során a diktatúra mint „intellektuális terroristát“ üldözött, s miután feleségét megölték, 1977-ben menekülnie kellett az országból. – Martin Green, a Sydney egyetem napelem-szakértője, két évtizede intézetet hozott létre, és nagy eredményeket ért el a tiszta energia kutatásban.

December 19.: 1895-ben engedélyezte a vallás- és közoktatási miniszter, hogy nők is tanulhassanak a magyar egyetemek orvosi, bölcsész, gyógyszerész tanfolyamain.

December 20.: 1971-ben megalakult Franciaországban az „Orvosok határok nélkül” nemzetközi mozgalom (www.msf.org), amely 1999-ben Béke Nobel-díjat kapott.

December 22.: 1988-ban megölték Chico Mendez szakszervezeti vezetőt (az ökológia mártírjaként emlegetik), aki az indiánokkal együtt a brazíliai őserdő-rezervátumokért küzdött.

December 29.: A biodiverzitás védelmének világnapja. A biodiverzitás, ami az élővilág sokféleségét jelenti, sajnos gyorsan csökken: becslések szerint naponta kb. 140 állat- és növényfaj pusztul ki – pedig a biológiai sokféleség teszi lehetővé a természetes kiválogatódás útján a megváltozott környezethez való alkalmazkodást, az evolúciót, ami egyben az élő rendszerek viszonylagos stabilitását is eredményezi.

* * *

Január 4.: 1980-ban szőrmecsempészek Kenyában meggyilkolták Joy Adamsont, az afrikai macskaféle nagyragadozók kutatóját és védelmük megszervezőjét.

Január 8.: 1867-ben született Emily Greene Balch amerikai tanárnő, szociológus († 1961. jan. 9.). Béke Nobel-díjat kapott 1946-ban, mert létrehozta a Nemzetközi Nőszövetséget a Békéért és a Szabadságért, hágai békekonferenciákat szervezett, küzdött a női egyenjogúságért. IFOR tag volt.

(Az IFOR a Kiengesztelődés Nemzetközi Szövetsége, egy kb. nyolcvan éves, világméretű vallásos békemozgalom. Minden világvallásból vesznek részt benne erőszakmentes csoportok. Nem tévesztendő össze a balkáni Natocsapatokkal, melyeknek a nevét IFor-ról hamarosan SFor-ra változtatták nemzetközi tiltakozásunk miatt.)

Január 13.: 1691-ben halt meg George Fox (szül. 1624. júl.), a Kvékerek néven ismert Barátok Társasága (Society of Friends) történelmi békeegyház alapítója Angliában. Négyszer vetették börtönbe, összesen több mint tíz évre. www.quaker.org

A kvékerek szervezték az első békemozgalmakat a napóleoni háborúk végén (1815), ami érthető, hiszen negyedszázad alatt kétmillió ember halt meg Napóleon háborúiban. Nagy szerepük volt a rabszolgaság megszüntetésében. A tizenkilencedik század elején bevezetett hadkötelezettségre válaszként kitalálták az alternatív szolgálatot. Közreműködtek sok béketudományi tanszék létrejöttében. Nem véletlen, hogy Béke Nobel-díjat kaptak 1947-ben.

Január 15.: 1866-ban született Lars Olof Nathan Söderblom svéd evangélikus teológus, püspök († 1931. júl. 12.), a skandináviai ökumenikus mozgalom vezéregyénisége. Béke Nobel-díjat kapott 1930-ban.

1929-ben született Martin Luther King afro-amerikai baptista lelkész. 1968. április 4-én bérgyilkos lőtte le. Küzdött a bőrszín szerinti megkülönböztetés és a vietnami háború ellen. Születésnapja ma nemzeti ünnep az USÁban. IFOR-tag volt. Béke Nobel-díjat kapott 1964-ben.

Január 23.: 1945-ben a vajdasági magyar Csurog, Zsablya és Mozsor falvak teljes lakosságát kollektív bűnösség vádjával koncentrációs táborba hurcolták, minden tulajdonukat elvették, katolikus templomaikat lerombolták, még temetőiket is fölszántották.

Január 29.: 1866-ban született Romain Rolland irodalmi Nobel-díjas (1915) író († 1944. dec. 30.). A díj összegét a Vöröskeresztnek adta. Nagyhatású háborúellenes cikkeket írt, és könyveket Gandhi, Beethoven és Tolsztoj életéről. Küzdött a hadkötelezettség ellen.

1988-ban a Fülöp-szigetek püspöki kara drámai hangú pásztorlevelet adott ki az ökológiáról. (Magyarul olvasható a http://bocs.hu/konyv7.htm webcímen.)

1996-ban a Ploughshare (Ekevasat a kardokból!) csoportból 4 nő (!) végrehajtotta a Seeds of Hope (A remény magvai) elnevezésű akciót: a biztonsági rendszerből bohócot csinálva bejutottak egy fegyvergyárba (Warton, Anglia), és tönkretettek egy méregdrága Hawk vadászbombázót, amely Indonézia megrendelésére készült. Miután jól végezték dolgukat, és még mindig nem vették észre őket, maguk hívták fel a biztonságiakat, hogy tartóztassák már le őket, mert tárgyaláson akarták a fegyveripart vádlóból vádlottá tenni. Valóban, a bíróság fölmentette őket, mert bizonyítani tudták, hogy ezekkel a gépekkel civil lakosságot bombáznak. 1997-ben ők kapták az IPB (Nemzetközi Béke Iroda) békedíját.

Január 31.: 1561-ben halt meg Menno Simons (szül. 1496) holland pap. Üldözőik róla nevezték el az erőszakmentes keresztények egyik főáramlatát mennonitáknak. www.mcc.org

TARTALOM

Tanulmány
Tunyogi Cs. Gábor: Szabadság és rend – jog és felelősség (III. rész) 6–11
Meditáció
Anselm Grün: A bennünk lakozó titok... 2
Peter Rosien: Jászol, kereszt és gyerekek Istene 3–5
Vörös Éva: Angyalirigylés 5
Dieter Fohr: Az ajándékozásól 26
Megemlékezés
Merza József: Éva 12–14
Habos László: BKV-s emlékek 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Péter királyfi 17–18
Bemutatkozás
Deák Zoltán: A Hang közösségről 19
Deák Zoltán: Hang újság 20
Való Zénó: Üzenet a gólyához 21
Aktuális
Csapody Tamás: Békekutatók világkongresszusa Sopronban 22–23
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 24–25
Elmélkedések
Vasárnapi szentírási elmélkedések 27–30
Környezetvédelem
Simonyi Gyula: fenntarthato@civilizacio.hu 31

(Azokat a cikkeket, amelyeknek a fordítóját nem jeleztük, **Gergely G. András** fordította.)

ELŐFIZETÉS!

Tisztelettel kérjük Olvasóinkat, hogy legkésőbb ***2005. január 31-ig*** újítsák meg előfizetésüket. Az egyes számok ára 200,– Ft lesz, az *éves előfizetés* **1200,– Ft**, illetve annak, aki postán kéri, a *postaköltséggel együtt* **2000,– Ft.**

Többletbefizetéseket vagy adományokat szívesen elfogadunk.

Kérjük, hogy az utalvány címzésében Kovács László és az „Érted vagyok" nevét egyaránt tüntessék föl.

Advent

Valaki jön – de te nem veszed észre!
Valaki közeledik hozzád – de te bezárkózol!
Valaki kopog nálad – de te átalszod látogatását!
Valaki belép hozzád – de te házon kívül vagy!
Valaki nálad lakik – de te kidobod őt!
Valaki feltárulkozik – de te a szavába vágsz!
Valaki vár rád – de te hátat fordítasz neki!
Valaki segítséget kér –
de te megkeményíted szívedet!
Valaki ajándékot ad neked – de te elásod azt!
Valaki végtelenül ráér –
de veled sosem lehet beszélni.
Valaki nyugalmat hoz – de te szétszórt vagy!
Valaki jön – de te csak magadat látod!
Amíg csak jön – mindig megváltozhatsz!

Forrás: Publik-Forum Extra, Barmherzigkeit

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

A jézusi tájékozódás folyóirata

XV/6. (88.) szám. Megjelenik évente hatszor
Alapította: Simonyi Gyula

Szerkesztőbizottság:
Bajnok Dániel
Deliné Szita Annamária
Demeczky Jenő
Garay András
Garay Zsófia
Gromon András főszerkesztő
(Tel.: 06-26/334-155)
Kovács László
Tarnai Imre tördelő-szerkesztő

Laptulajdonos: Család Alapítvány
Felelős kiadó: Vincze Endre

Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út 11. I. 6.

Internet: http://bocs.hu
E-mail: ertedvagyok@netelek.hu

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős, és az nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

ISSN 0865-8021 (Nyomtatott)
HU ISSN 1588-0400 (Online)

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.

The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést *belföldi postautalványon* a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, címzésében a Kovács László és az „Érted vagyok" név egyaránt szerepeljen, a hátán, a közleményben pedig világosan legyen leírva, hogy a feladó mire küldte a pénzt.

Előfizetési díj 2005-re (postaköltséggel):

Belföldre: ..... 2000 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon forintban előfizetve: 3500 Ft
Nyugaton előfizetve: 20 Euró

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat.
Köszönjük az adományokat
és a terjesztők munkáját.
A lap esetleges jövedelmét
a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.